

*Book of Printing - Serial
111. 1860 by 50
1860 1860 1860 1860 1860 1860 1860 1860 1860 1860*

COLLECTION
OF
WILLIAM SCHAUS
©
PRESENTED
TO THE
NATIONAL MUSEUM
MCMV

videt Abb. Emmum rorum forhanum 21

plantarh Symphac (2C3)

— nr —

INSECTORVM SIVE

Minimorum Animalium THEATRVM:

Olim ab

EDOARDO WOTTONO.

CONRADO GESNERO.

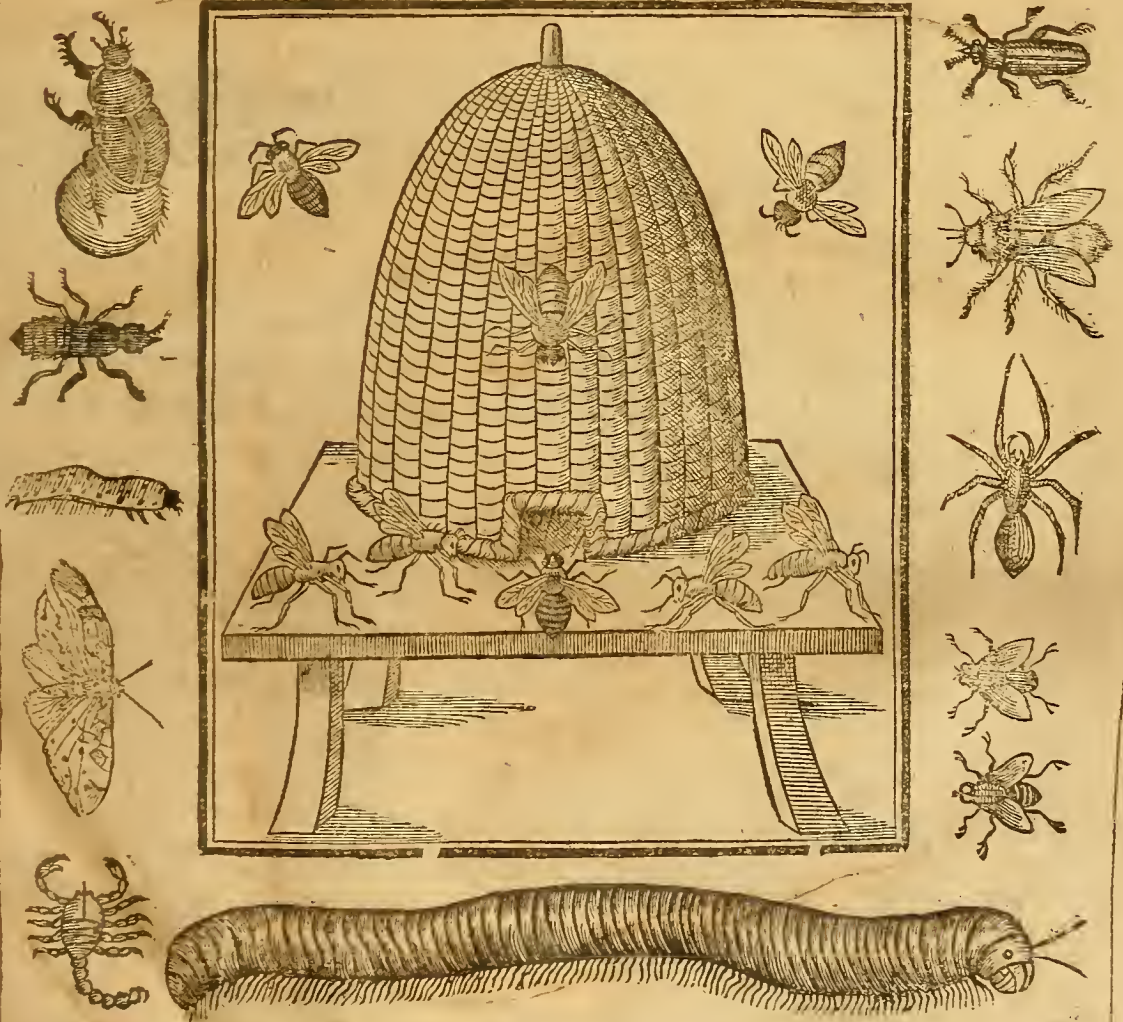
THOMASQUE PENNIO

inchoatum:

Tandem

THO. MOVFETI Londinâtis operâ sumptibusq; maximis concinnatum,
auctum, perfectum:

Et ad vivum expressis Iconibus suprâ quingentis illustratum.

Londini ex Officinâ typographicâ Thom. Cotes. Et venales extant apud Benjam. Allen,
in diverticulo, quod Anglicè dicitur Popes-head Alley. 1634.

GENEroso VIRO,
EQVITI AVRATO, ARCHI-
atro Regio; D. Gulielmo Paddy:
*Theodorus de Mayerne, Eques auratus,
Baro Albonæ, in Aulâ Britannicâ
Archiatrorum Comes, S. P. D.*

Nuncupaverat olim *Mouffetus* vestras, Medicæ
familix insigne decus, vir politioris utique
& solidæ literaturæ πολύστονος eximius, *Elizabethæ*
semper Augustæ (quæ supra sexum sapiens,
fortis, ad bene regnandum nata, subditorum
votis, & proprijs cœptis gestisque ad invidiam
fœlicibus tot annos imperavit) opus hoc *De*
Insectis animalibus, ab aliis inchoatum, ab ipso auctum, perlima-
tum, & ut nunc prodit ad umbilicum perductum, haud indignum
ratus Naturæ miracula, in minimis maximè conspicua, maximæ
Principi dedicare, quæ summæ rerum omnium Conditoris infinitâ
testantur potentiam, & Principum Διὸς τιμὸν mentem ad causam
causarum erigunt, ut Numinis præsentiam ubique agnoscant, &
beneficam manum in singulari erga ipsos directione, & elective
agente influentiâ, non minùs submisso quàm grato animo vene-
rentur; ratione proportionum momenta sic pensitante, ut pluris
teneatur qui plus acceperit. In isto proposito, antequam votum
solverit, supremum obiit diem author, dignus qui vitam protraxis-
set diutiùs, in artis & rei literariæ compendium. Sic liber posthu-
mus hæredi relictus, facultatibus minus amplis quàm patris fere-
bat nomen, poscebat meritum, & in publica commoda tot vigilix,
tot exantlati in curandis agris labores jure postulabant. Fortuna
cæca vix nisi invita melioribus favet, quasi dissonum sit & incon-
gruum Pluti cum Apolline Minervâ & Mercurio commercium.
Fatistunc functa Elizabetha, imperij Britannici habenas piè & justè

Epistola.

nente, atq; inter procellas totam quassantes Europã pacificè regnante IACOBO, averruncatis sceptri maiestate, & animæ ad miraculum prudentis providentiâ monstris, quæ regni fundamentis convellendis instabant *Proditione, dolis, scelere atque libidine & irâ*. Heroï non minús doctrinâ quàm virtutum omnium *αυτοφυή* illustri, doctum opus offerre decreverunt Curatores pupilli in sicco à parente derelicti: Sed res angusta domi distulit negotium, atque subventaneo intento effectum, & fætui lucis usuram denegavit. Sic in custodiâ amicorum defuncti obscurus diutissimè hæsit liber, donec à Darnello, authoris quondam Pharmacopœo, homine sanè probo, magistri Manibus bene volente, ejusque gloriæ avido, oblatum mihi volumen, quod per aliquot annos in meo Musæo sepultum in pulvere, tineis blattisq; expositum jacuit, nullâ mediis-fidius meâ, sed typographorum nummis inhiantium culpâ, qui quantum vis in varijs regionibus à me per literas invitati, & ad suscipiendum orphanum sollicitati, detrectaverunt ingratum ut ajebant laborem, displicente ipsis artis nobilis usurâ, nisi Nauticam superaverit. O tempora, in quibus eruditorum hominum sudores ex pretio operis solvendo, & ære in charta & atramento comparandis locando, vel ex vulgi (pessimis ut plurimum applaudentis) depravato sensu, non ex rei essentia vel subjecti dignitate, aut solidâ ejusdem explanatione æstimantur! Limini tunc præfixa erat Epistola quam dedicatorem vocant, cuius prædictorum Principum alterutrius nomen prælaturæ, post utriusque obitum, intempestiva videbatur editio. Alius forsan hanc captasset occasione compellandi Regis CAROLI, magni patris magni filij, sub cujus fortunatissimo imperio in Regiâ personâ, virtutes omnes Regiæ quasi agmine factò concurrentes, singulæ de prærogativa certant, & genibus E. M. advolutus alienum opus fucato laudum cortice velatum, vel ampullatis aulicæ eloquentiæ fumis obumbratum, sub spe alicujus remunerati-
onis obtulisset. Sed ista non sunt mei genij, quippe licet non ingratus Principibus viris hætenus vixerim, attamen id longo didici usu, sobriè utendum ipsorum gratiâ, auribus oculis-ve abutendum nunquam, & apud ipsos, quantumvis molles aditus & tempora noris, semper intempestivam esse importunitatem, eam præsertim quæ Musas mercenarias infami stigmatate notatas ad stipem adigit. Noli credere me tantum huic operi detrudere ut ipsum indignum putem quod Regium nomen in frontispicio gestet, & sub tam ambitiosæ inscriptionis tutelâ publicatum vivat: sed parentem lutricum in alterius gratiam ultro agere, *κῶρον πρόσωπον*
quo

Epistola.

quo ad argumenti expositionem, in scenam producere, & sub alienis plumis in operis aditu jejune & inepte superbire piaculum duxi. Vt tamen numeris omnibus absolutus prodeat liber, ne velle lector consuetudinis amans Epistolam desideret, vel omissam queratur, pro more meo, (quo magnates debito quidem honore prosequor, Amicos vero unice & constanter colo) Historiæ naturali & Medicæ, alicujus communi literatorum consensu utriusque callentis, necessitudine non vulgari mihi juncti, bonis omnibus charum, & propriis clarum dotibus nomen præfigere volui, quod reverentiæ & bonæ voluntatis officium, pollicitati testetur, quo sint apud me loco viri doctrinæ multiplicis tincturâ imbuti medullitûs. In primis vero Artis omnium nobilissimæ quam exerceo proceres. Ita te ex multis unum selegi, qui mihi sis instar omnium, generose vir, amicissime Paddy, qui à sapientissimo, & nihil unquam perperam faciente Monarcha IACOBO censu decoratus equestri, Virtutem titulis, titulos virtutibus ornas, ut de te ipso noster cecinit Thorius. Is es qui me post nefandum Henrici magni quondam Domini mei clementissimi parricidium, (atratam sæculi sui memoriam in sæcula redditurum) à Serenissimo Jacobo ex Aula Gallica per literas proprias, & viæ ducem ex professo in Britanniam accersitum, & immediatè dignitate Comitum Archiatrorum honoratum, non limis & invidiæ vipereo veneno turgentibus oculis aspexisti, sed candidè, & exporrectâ fronte (qualem virum generosæ originis decet,) excepisti peregrinum, contra illud Horatij, qui *penitus toto divisos orbe Britannos*, feritatis in hospites insimulat. Deinceps vero in numerosis apud ægros congressibus, & Medica praxi, placidè consultantium opiniones auscultantem, expendentem, & pro loci mei debito, circa agenda concludentem, sine rixa vel contradicendi innato medicaltris cacoëthæ audivisti, & rationi consentaneam meam sæpissimè probasti sententiam. In Illustrissimo Collegio Londinensi (cui ut dignissimè semper, sic præfuisi sæpissimè) optimatum votis tuoque in primis calculo, in Collegiarum numerum relatum, pro Regio Characterismo Spartæ meæ aulicæ, primum à Præside nostro locum obtinere libenter passus es: Adde quod varijs à me ad excellentissimos collegas nostros delatis vel petitionibus vel commendationibus, nunquam te opposuisti, sed mihi faciles aures & auxiliares manus semper præbuisi: Denique laudasti ubique absentem, & famam Momorum calumnijs impetitam, & dente Theonino vulneratam sæpius (quæ bonorum, imò maximorum Principum est conditio) quantum in te

Epistola.

fuit, me clàm, ex insito tibi animi prænobilis motu ἀβλαβήτως tutatus es, auctoritate quâ polles apud tuos cujuscunque conditionis, neque ulterius gliscere hanc passus es maledicendi porriginem. Quid retribuam tibi Vir Excellentissime, cui ut vero Philosopho inanis gloriolæ nulla est cupido, & quæ magni splendoris ab hominum vulgo laudantur, quæruntur, expetuntur, in præsentiarum sordent omnia? Gratus & amoris plenissimus erga te animus jubet, ut in ipsius testimonium levidense hoc *τεκμήριον* tibi offeram, quod lubens volensque accipe, & sine ut candidâ istâ tesserâ destruat^r improbum illud *ὃ κεραιμὸς κεραιμὸς καλεῖται* &c. Deus O. M. longos, & benefico syderum aspectu prosperos, tibi largitus est annos, in civiûm tuorum salutem, quorum sanitati tuendæ & restaurandæ, per plurima lustra hæcenus invigilasti tam efficaciter, ut non quernâ tantum coronâ, verum etiam aureâ statuâ (si tempora nostra hunc ferrent honorem) te dignum vixisse diù, jure agnitori sint Nepotes. Nunc Dux emeritus, rude donatus Athleta, monstrorum in hominum perniciem fæcundâ nimium sobole quotidie nascentiûm domitor, exsuccum corpusculum edaci tempori placidè quotidie cedens adhuc sustinente animâ, quæ nullis carceris sui vitiata conditionibus portum videt, imò iam penè tangit; abstractâ ab humanæ vitæ ærumnosis vexationibus mente, tecum habitas, & quod superest tibi temporis à divinis meditationibus, *omnem in naturam penetrans, atque abdita rerum*, per amæna *φύσας παραίσιου* viridaria expatiari. En tibi ex secretissimo magnæ parentis horto exquisitissimum sertum, quod non modò pascat oculos, verùm etiam eximium, quo polles, mentis acumen, in intimâ ejus adyta deducat. Tu Anatomicus insignis Insecta secari posse fodes experire; Magno Stagiritâ duce partes animalium rimari non dedignante, invenies in apûm Corpusculo utrem mellis ex floribus sucti receptaculum, crura bitumine ceram daturo tenaciter onusta. In *ὄυεσπυρίω* corneum aculeum, vindicis veneni plenum, ad feræ nutum depromptilem, quo Rex gregis carere dicitur, quippe supremæ potestati omnia pro voluntate quando libuerit subversuræ, naturaliter competit, imo debet innasci Comitatus, unde Reges proprio attributo patres *ὃ ποιμὴνές λαῶν* indigitantur. In Culicibus observabis canoram tubam, sanguinis ex animalibus suctricem, imò per solidissimi ligni compagem, doliorum mustum continentium exhaustricem. Quàm placebit tibi Papilionum in Helicem continuò rediens, post haustum ex floribus alimentum, tenuissima proboscis, quàm expansæ ipsorum alæ, artificii naturæ penicillo pictæ, non imitan-

dis

Epistola.

dis pigmentis, quibus penè cessura Iris, *Mille ferens varios adverso sole colores.* Quàm lucundo spectaculo, manus artifices cautè & curiosè acutissimum scalpellum & stylum pertenuem ducentes regentibus oculis, patebunt ista. *Cicadarum* rore victitantium fistula, atque striduli quem edunt soni per caniculæ æstium viatorum aures impertunè obtundentis organa, sic fabrefacta ut concavus venter, sub diaphragmate exsculptus sit in fornicem, cui supertensum ex tenuissima & siccissima membrana operculum tympani instar, per obliquum sinum aerem admittit, qui alarum & aqualiculi motu successivo & regulari agitatus, per angustum foramen intrans, mox dilatatus, ad Cavæ incrustatos parietes appellens, refractusque sonum format. *Scarabeorum* maiorum cornua, cervorum amula, mucronibus acutissimis vulnera infligere potis, & qui ea movent ac validissimè constringunt muscoli. In *Cantharorum* genere *Rhinoceros*: *Bombycum* (qui omnium *Erucarū* πλυμφοῶν ἡ πολυχρῆστων sunt antesignani) in plures anfractus retortum materiâ serici tumens marsupium, in quo post tempus destinatū concoctioni pabuli, ex mori potissimum foliis deprompti, gluten seu gelatina tenax reservatur, donec turgente ventriculo, & gestiente finem suum assequi naturâ, vermis salivam paulatim eructat, cuius ad aerem solidescens filum, rem vestiariam *Satrapis* procuratura bestiola, per strictissimas fauces dispensat, & nendo capitis ac dimidij corporis motu, additâ anteriorum pedum carminatione, primò in stabilimenta glomeris sui, deinde in proprium conditorium, ubi suam subeat transfigurationem disponit, quemadmodum *Arachne* per infima corporis, in filum ductile excrementum egerit, unde castes vitæ sustentandæ necessarios paupercula magno cum labore format, & pedibus prolixis in unguiculos peracutos desinentibus necit in nodos, operis reparationi subinde obnoxia. In *Locustarum* majorum viridium sepes depascentium thecis supremis, squamæ duæ *Corneæ præduræ*, quarum mutuus attritus, per aeris mollioribus alis agitati subministratiorem, sonum satis acutum creat. Omnium vero hujus generis caput armatum, posteriora crura dura, sicca, prælonga, quorum ad firmum obiectum impulsu, validissimorum tendinum ope, instar sagitræ ex balistâ prodeantis libratum corpus pro sua proportione satis grave, vibratur in longinquum: ut pulicibus etiam eam impetu salientibus contingit. Sed quòd maius est præter forfices, novacularum penetranti acie æmulas, rectum ab ore in anum ductum, cingentibus pylorum dentatis obicibus, sibi invicem spinosa quasi ἀμφοῶν respondentibus, quibus arva tota voracibus incisoriis depopulata,

Epistola.

populata, tanquam in pistrino moluntur, & quàm citissimè excernuntur; nunquam cessante fame, donec regio es integras vindictorantis iræ obiectas, Divina iubente Nemese, vile pecus absumat; & populos cœlo ridiculè minitantes excidium, in nihilum redigat. Aspicias phalangiorum os armantes cuspides, quarum vulnuscula subit virus insolens, corporis centrum intrans, medullis imis mordicè infixum, cum atrocis feræ vita in subiecto quod ipsum susceperit perdurans, certis horis periodicè sæviens, Phantasiam perturbans, quæ obiectis animali concoloribus lenitur, sed furere non desinit, donec musica provocatis choreis sudores largos cieat, & patoxyismum solvat, postero die eadem hora recursurum. *Lampyridum* intestinum ignem caudæ affixum, & *Cocuiæ*, noctilucæ Indicæ funalia, *Cimmerias* tenebras vincentia spectabis: Atque adeo (si conspiciat ex *Crytallo* quædam) (quantumvis linceis oculis in perscrutandis atomis necessaria) sumas, miraberis *Cataphractorum* pulicum obscurè rubentem habitum, cum dorso setis rigente, & cruribus hispidis, & inter duas antennas prominentem tubum carnicem, amaram puellarum luem, humanæ quieti in somnis præfertim inimicissimam. *Pediculorum* oculos prominentes cernes, & cornua, crenatum corporis ambitum, totam substantiam diaphanam, per quam cordis & sanguinis tanquam in Euripo indefinenter fluctuantis motum. Patebunt tibi *petulantium pediculorum* canceriformium plana corpuscula, cum harpagonibus quibus, cutim humanam perpetuò inter pilos ore lancinantes, adhærent tenacius quam *Lepades* affixæ scopulis. Imò ipsi *Acaris* præ exiguitate indivisibiles, ex cuniculis prope aquæ lacum quos foderunt in cute, acui extracti, & ungui impositi, caput rubrum, & pedes quibus gradiuntur, ad solem prodent. Quod si à partium diversarum animum ad Insectorum generationem & ortum revoces, & varias quas subeunt transformationes expendas, ut vermium in muscas, *Erucarum* (quarum singulæ species à singulorum vegetabilium corruptione trahunt originem) in *Chrysalidas*, aureis velut bracteis superstratis rutilas, & papiliones, quorū ova fetus vermiformes denū producunt, per circulum successivè agente, & constanter motu perpetuo in se recurrente naturâ, ingredieris proculdubio amplissimum *Philosophandi* campum, circa universalis spiritus tria regna (vegetabile, animale, minerale) æqualiter pererrantis, replentis, regentis, atque in *Entia* ad singula pertinentia, pro dispositione materiæ varias formas introducentis, potentiam & activitatem. Nec non speculationem tuam exercebit corporum omnium sub-lunarium inter sese commercium, quæ licet per sæpe adversis frontibus

Epistola.

frontibus inter sese pugnare videantur, In uno tamen conveniunt, & ab invicem aliquid omnia & singula mutuuntur. Imò si transmutantur & animalia & plantæ, cur idem metallis denegatum? Id quod arte se præstare posse permulti naturæ genuini ministri & legitimi adjutores, non sine ratione gloriuntur: Idque solum per impedimentorum remotionem, & congruam activorum & passivorum coapplicationem, quâ factâ soli Naturæ negotium relinquit Philosophus, quæ blando calore externo, citrà festinationem adjuta, internum suscitât ignem, Elixiris sanitatem & opes procuraturî opificem; ut Asinos explodam, qui in leonis exuvijs exultantes, tumultuariam & confusam instruunt ergastriorum suppellectilem, subterranea cuncta eruunt ex imis fodinis, & Veneris marito exponunt, somniorum experiendorum avidi,

—————
*Simul & patrimonia miscent,
Arcano instantes operi & Carbonibus atris,
Qui tandem exhausti damnis, fractique labore
Inveniunt, atque inventum Nihil usque requirunt.*

Cinifloribus hisce præteritis, si altius circa insecta lubet philosophari, habebis quod te exerceat in Apum Monarchicâ, Formicarum Democraticâ *πολιτεία* utriusque generis Oeconomicâ providentia: Illius in colligendis & reponendis Cera & melle: Hujus in cellis replendis, & rodendis seminibus, eâ parte quâ germinant, ne labore improbo collecta, & in hyemem recondita annonâ, vi caloris ingeniti in subterraneo ergastulo (quod durante brumâ calet) excitati, productione præcoci tentatâ corrumpatur, & obortâ peste, unâ cum grassante fame totum gregem debeat. Neque sicco pertransibis pede Architectonicem in fingendis excera favorum cellulis; Mathematicè ad exactum *ἕξαγωνον*. In vesperiti oculis; In formiceti tabulatis varijs, & anfractuosis Mæandris; In cujus compage cubilia, horrea, Xenodochia, cadaverum repositoria, præter innumeras animalculorum infatigabilium dotes, functiones, operas, vidit, & satis vel admirari, vel laudare non potuit is qui in eis contemplandis longos absumpsit dies, vitam totam in supino hocce & valdè otioso negotio transactam, operæ pretium ratus. Textricem ostendent Scres, Eruçæ omnes, Aranei, muscis insidias struentes, & tendentes retia, ad comparandam escam. Cælaturam exercent oris scalpro ligna pertundentes Cossi. Pietatem erga senes, defessos, ægros, sobolem docebunt formicæ, & apes inter cætera insecta: Prolis amorem Heliocanthari Apollini sacri, qui stercoream pilulam (seminis ipsorum receptaculum)

Epistola.

lum) ab ortu ad occasum, Solis motum sequentes, per 28. dies
versare nunquam desinunt, donec defodiendo apta sit, ad fœtus
productionem, post mensis lunaris spatium, quod vermi in vo-
lucrem demum abituri formationi, & exclusioni natura assigna-
vit. Hic marem semen prolificum sine fœminæ ope habere, &
per se generare posse, intercedente putrefactione idoneæ materiæ
in commodâ matrice (etiam non animali) notato. Sed (quod
Christiani hominis meditationes omnes coronat, eumque subli-
mem rapit) perpende ut Bombyx sibi tumulum condit, textili
opere intus compactiore impervium, in quo vermis in se con-
tractus videtur emori, & prodigiosâ Metamorphosi renascitur
papilio, nobilius animal, quod remigio alarum cœlum petit, quum
sordidum reptile, ante sepulturam, terræ affixum, & pabulo soli
agglutinatum vixerit. Vide num obscura de Locustarum genere,
inter arborum stipulas, ultimâ macie confecta victitans bestiola
(quam à precantis gestu Galli *Narbonenses Pregadiou* appellant)
homines doceat supplices ad cœlum palmas tendere, & ritum de-
corum in offerendis Domino precibus observare admoneat.
Quid de Cantharo majore nascicorni Indico, qui sine matre na-
tus (more cæterorum congenerum) moritur, & ex sua putrila-
gine, Phœnicis instar, postliminió resurgit? Denique quid de
Muscis censes, quas aquâ per plures horas submersas, in calido
cinere si sepelias, ad vitam denuo revocabis? Non dubito hercle
quin inter serias istas cogitationes (quarum objectum cæteris ho-
minum larvis ἀμυσσις καὶ ἀφιλόσοφισ minùs serium videbitur) mens tua
ad suam exurgat originem, cœlo defixis oculis exclames ἐνδε-
ῶν βιβλῶν! & cum divino Psalte canticum Naturæ authori persol-
vas. *Quàm magnificata sunt opera tua Domine. Omnia in sapientia
fecisti. Impleta est terra possessione tuâ.* Sic erit unde mihi gra-
tuler, ex eo quod licet annorum tuorum longa series hætenus
fuerit continuus philosophandi actus, attamen per polydædali
hujus honorarij rarum auctarium, tibi novam non minùs solidæ
& utilis, quàm jucundæ & curiosæ meditationis ansam præbue-
rim. Patere igitur ut doctissimi *Monffeti* fœtum, nunc tandem in
lucem editum, manus amica Bibliothecæ tuæ inferat, cuj locum
parente & nato dignum assignato inter tot volumina, quibus in-
structissimos habes Musæj tui forulos. Præter enumerata bona
accessura inde tibi, & horarum lecturæ operis datarum, amplissi-
mum quod reportabis sænus, (si joculari licet) res tua etiam non ca-
rebit emolumento, ne proprium compendium hic neglectum vi-
deatur: In istis paginis invenies quæ pestem deliciarum tuarum
fugent,

Epistola.

fugent, Musis, earumque alumnis inimicissimas feras; tineas dico librivoras, quæ ventre voraci & ferreis dentibus (corporis licet sint admodum pusilli) sæculorum integrorum lucubrationes erosas abliguriunt. Malas bestias pessima omnia naturæ iratæ deleteria malè perduint! quarum propagationem præcavere, & infamem progeniem necare, (interim dum speciem funditùs abolere satagent eruditi librorum scriptores, vel collectores seduli conabuntur,) Liber hic (quem amoris mei *μνημόσυνον* tibi mitto) proprio capite docebit. At satis est; Vrcæus cœpit institui, cur exit amphora currente rotâ? Abripiunt me benevolentiaæ ardor, & subiecti sæcunditas: de tabulâ removenda manus, nè absurdè abeat in immensum epistola, quæ jam incauté excrevit in volumen. Me tibi addictum credito, & quàm bene tibi velim & cupiam istæ lineæ in tui gratiam exarata loquantur. Quod reliquum dierum ad decurrendum vitæ tuæ stadium, antequam cœleste *βραβεῖον* accipias, statuit tibi Deus, cum animi & corporis indolentiâ ut absolvas opto, & ut cum *Aristotele* testamentum scribente loquar, hic diutiùs tibi *ἔσται μέν ἐν : ὡς δὲ τί συμβαίνει*, scèliciter ut appellas, & beatorum portum decreto tibi momento gloriose subeas ex animo precor. Vale. *Ex meo Museo Idibus Magj, anno reparatæ salutis humanæ, 1634.*

Index singulorum Capitulum in hoc volumine comprehensurum.

LIB. I. CAPVT I.

D E Apum nomine, descriptione & differentijs.	Pag. 1.
Cap. 2. De politicis ethicis & æconomicis Apum virtutibus.	5
Cap. 3. De creatione, generatione, & propagatione Apum.	12
Cap. 4. De apum usu.	21
Cap. 5. De mellis nomine, differentia, & usu.	24
Cap. 6. De cera, propoli, pissocera, erychace, earumque natura & usu.	33
Cap. 7. De Fucis & Furibus.	37
Cap. 8. De Vespijs.	41
Cap. 9. De Crabrone & Tenthredine.	49
Cap. 10. De Muscis.	54
Cap. 11. De Muscarum differentijs.	58
Cap. 12. De muscarum usu.	70
Cap. 13. De culicibus.	80
Cap. 14. De Papilionibus.	89
Cap. 15. De Cicindela.	108
Cap. 16. De Locustis.	116
Cap. 17. De Cicadis & Gryllis.	127
Cap. 18. De Blattis.	137
Cap. 19. De Bupresti & Cantharide.	141
Cap. 20. De Cantharide.	144
Cap. 21. De Scarabeis.	147
Cap. 22. De Scarabeis minoribus.	161
Cap. 23. De Proscarabeo & Scarabeo Aquatico.	162
Cap. 24. De Gryllotalpa.	164
Cap. 25. De Pyrigono.	164
Cap. 26. De Tipula.	169
Cap. 27. De Forficula, sive Auricularia.	171
Cap. 28. De Scorpio, Formica, & Pediculus.	174

LIB. 2. CAP. I.

D E Erucis earumque differentijs & nominatim de Seribus & Bombycibus.	179
Cap. 2. De reliquis glabris Erucis.	182
Cap. 3. De Erucis hirsutis atque pilosis.	185
Cap. 4. De ortu, generatione, alimento, & Metamorphosi Erucarum.	191
Cap. 5. De qualitate & usu Erucarum earumque Antipharmacis.	192
Cap. 6. De Sphondile.	194
Cap. 7. De Staphylino.	197
Cap. 8. De Scolopendris & Iulis.	198
Cap. 9. De Asellis.	202
Cap. 10. De Scorpijs terrestribus.	204
Cap. 11. De Arancorum nomine differentijsque.	217

Cap. 12. De Arancis noxijs sive Phalangijs.	ibid.
Cap. 13. De Aranco cicute sive domestico.	226
Cap. 14. De certis quibusdam Arancorum speciebus ab authoribus observatis.	232
Cap. 15. De generatione, Coita, & usu Arancorum.	235
Cap. 16. Formicarum Encomium, in quo differentia, Natura, ingenium, earumque usus describitur.	238
Cap. 17. De Cicindela, & Meloe famina, atque Anthreno, & Asello arvense.	246
Cap. 18. De Vermibus mineralibus hexapodis.	247
Cap. 19. De Vermibus vegetabilium hexapodis, & primum de Arboreis.	248
Cap. 20. De Vermibus Frucluum, leguminum, frumentorum, Vitis, Herbarum.	253
Cap. 21. De usu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum perdendorum ratione.	256
Cap. 22. De animalium vermibus hexapodis, & primum de pediculis hominum.	259
Cap. 23. De Pediculis Brutorum & Plantarum.	265
Cap. 24. De Syronibus, Acaris, Tineisque animalium.	266
Cap. 25. De Cimico.	269
Cap. 26. De Ricino, & Reduio.	271
Cap. 27. De Tinea vestivora.	273
Cap. 28. De Pulice.	275
Cap. 29. De Apodis sive Depedibus Insectis: Ac primum de Terra Intestinis.	278
Cap. 30. De Animalium Lumbricis.	282
Cap. 31. De Lumbricorum Intestinorum descriptione.	296
Cap. 32. De Lumbricorum Intestinorum ortu.	298
Cap. 33. De Signis & curatione Lumbricorum ex Gabucino.	300
Cap. 34. De Lumbricis extra Intestina nascentibus, & presertim de Eulis.	317
Cap. 35. De Lendibus.	318
Cap. 36. De Aurelijs & Tereidine Depede.	ibid.
Cap. 37. De Aquaticis Insectis depedibus, & primum de Squilla.	319
Cap. 38. De Locusta, Scorpio, Notonecto, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo, & Pediculo aquaticis.	320
Cap. 39. De Pulice sive Asello & Scolopendra marinis.	322
Cap. 40. De Insectis aquaticis Depedibus, ac primum de Oripe.	322
Cap. 41. De Hirudine.	323
Cap. 42. De Lumbricis Aquaticis.	324

FINIS.

De Argumenti hujus susceptione, atque ejusdem dignitate & usu, Præfatio.

Insectorum historiam summis Philosophis dignam esse, magnus ille Aristotelis, Plinij, nostriq; Wottoni in ipsis describendis labor satis ostendit. Ab eorum atate inchoatum ab ipsis opus absolvere, Conradus Gesnerus, non sine fructu aliquo elaboravit; sed per vita angustias primo defecit stadio, neque concinnare illi schedas liberum fuit. In quas dum beata memoria Pennius meliore quodam fato incidere, infinita per quindecim annos omnium authorum lectione, & summâ Quickelbergij, Clusij, Camerarij, Thoma Kniveti Equitis fratrisque ejus doctissimi Edmundi, Io. Jacobi, Rogerij Brounij, Briti, sed Brucri nostri imprimis, & Petri Turneri nonnullâ benignitate, historiam locupletavit. Dolendum illud, immaturâ eum quoque morte abreptum; priusquam congestam undique materiem disposuisset, & pro hujus operis dignitate conformasset. Hinc enim factum, ut literæ ipsius lituris plenæ & dubijs characteribus confusa, planè interijissent; nisi ego illas (fermè exposititias) segregassem, & permagnâ pecuna summâ ἐντιμωθέντων omnes redemisssem. Malui enim de nostris fortunis, quàm de illius aestimatione aliquid detrabi, qui ipse in Insectorum scripturâ tantum operis, in sculpturâ tot sumptus collocarat. Hujus igitur & Gesneri; Wottonique fragmentis ordine dispositis, additâ orationis luce (quâ Pennius caruit,) historiam texui, & pro meis viribus, (quæ scio quàm sunt exiguæ) tandem absolvi. Deterrebat me in primis operis difficultas; quoniam Insecta vidi arduâ esse explicationis, tum ob materiæ ipsius insolentiam, tum majorum hac in parte sublimem quandam vel potius resupinam oscitantiam: restiterunt enim primo ipso aditu, & eorum naturam in præsidio, vel de limine tantum (quod dicitur) salutârunt. Timebam quoque (id quod fortè accidit,) Ne tam exquisitæ narrationi orationis dignitas decisset; præsertim quum hærentem hinc Pennium sæpius cernebam, atque verborum artifices rariùs adirem. Tenuit me item aliquandiu causarum Insectorum examinatio; quibus incognitis, nec scribi rectè possit historia, nec ritè concipi. Objurgabant me item amici (idque acriter) Quòd aliena architecturâ opus super inducerem crustaceum; tanquam qui in quovis mustaceo laureolam quærerem, & avidiùs quàm par esset, gloriam sitirem. Addebant denique, Quum cuiquæ operi rectè instituto finis aliquis dignus, honestus, & utilis proponi debeat: soli huic animalium imperfectorum neutrum inesse; sed temporis, impensarum, laborisque ingens factum dispendium. His remoris veluti ad anchoras alligati, cursu paulisper destitimus; & calamo nunc arrepto, nunc abjecto, variè lusimus; donec hos animi fluctus certæ rationes sedarent, & ad velificationem vicissim quasi accenderent. Difficultati operis tentandarum rerum arduarum gloriam opposui: recordatus, quæ novem annos inexpugnabilis Troja videbatur, eam decennali tentamine

Præfatio.

tentamine esse delectam. Stili dignitatem quod attinet, non quàm belle, sed quàm bene Insectorum naturam proderem, sani iudicij homines expensuros persuasum habui: nam utcùnque vana plurimorum ingenia affectatam eloquentiam discipiunt, sobrij tamen rerum aestimatores planè respuunt. Causarum ignorantiam dilui Theophrasti responso: qui licet earum in plantis nimia inquisitione succubuit, historiam nihilominus tam utilem non subicit. Sufficiat, Nos causas humano captu & cubito esse permensos: nam ut certam earum cognitionem polliceri (quæ sola in Deo ponitur) ambitiosi est hominis; ita nullam tenere, verè bruti. Quartum mihi scrupulum exemit Galeni exemplum. Qui licet Hippocrati pauca præter lumen orationis adderet, & contextam ab ipso medicinam solum diduceret: tamen in Medicorum secundâ classe sic ponitur, ut primâ dignissimus à plurimis censeatur. Id quod ego (libet enim verè περιαιτολογίην) non solum præstiti in hoc libro, sed etiam integras historias, & centum supra quinquaginta icones inserui Gesacro, Pennioque incognitas; methodi orationisque filum correxi, & plus mille ταυτολογίας, ἀνεπλογίας, ἀπεργασίας expunxi. Consului quippe nanscantis hujus seculi malacia, non solum cramben bis coctam, sed Ambrosiam bis appositam fastidientis. Caterùm utcùnque levis hic meus labor videtur, (nullus enim nequit censeri;) qui periculum fecerit in re simili, is rectè nostros sudores viderit, & ne caducas veteresve ades novâ materiâ reparct, ultrò carverit: præstitisset enim de integro novam historiam scripsisse, quàm huic tam confusæ tam luccræ opem tulisse. Gloriam quod spectat; Tam ego eam longè à me remotam cupio, quàm hujus historia lucem vobis adnotam. Fateor equidem ἀπίστον meam & humanam omni naturam esse contrariam, ita tamen, ut χερύπια in vitijs maximis habeam, & ineptam rebus in pusillis ostentationem æquè abjiciam. Aliter nos Socrates, Plato, Hippocrates erudierunt; qui & suis temporibus multa scipserunt, & à gloria ambitione longè aberant. Nescio an illi quidem inter γιδόντες habendi sint, qui nihil de suo in publicum proferentes, opinionem imprimunt illiteratis recondita cujusdam cruditionis: quasi utres (si Dijs placet) referrent eò usque repletos, ut vel lentè admodùm, vel omnino quidem non stillent. De Insectorum dignitate (ne frustra à Deo fieri, vel à nobis describi videantur) illud attexam: Nihil totâ hâc rerum universitate (præter hominem) esse divinius. Nam ut in speciem abjecta sordidaque sunt maxime: tamen si propius introspectantur multo secùs apparebunt quàm de summa cute promiserant. Sæpe venit in mentem (inquit Gallissardus) Italarum nostrorum, qui res aut magnitudine insignes, aut insolentiâ novas ferè vehementer admirantur: contra passim obvia atque exigua contemnunt, quanquam si rempenitus dispiciant, in proclivi erit animadvertere, Multo sese potentius excere in rebus humilibus vim potentiamq; divinam, multo que ijs plus inesse miraculi, quàm quæ mundus ore diducto suspicit & admiratur. Si quis aliunde immanem onocratum, Elephantem, Crocodilum adducat, nemo non ocyùs eò involat, quò rem videat novam & inusitatam: atque ut inspiciendi copia facta sit, magnitudinem duntaxat, colorem, & quæ sub sensus cadunt miratur. Syrones autem, Bibiones, Formiculas, Pulicésque nemo suspicit: quod nulli sint non obvia, mirèque tenuia; quasi verò lusus lascivientis ebriaq; Natura essent; atque ea duntaxat in immanibus illis & horrendis belluis sobriè egisset. Neque Italis peculiare hoc vitium, sed & Anglis cunctorumque humano generi commune: qui ut turrigeros illos bardos, Lybicum Leonem, immanem Cetum, nasicornem belluam, Ursuq; & Taurum spectent, longum quandoque iter Londinum suscipiunt, ac in Caveâ foros theatri pecuniâ sibi comparant. Tamen ubi Natura magis, quàm in minimis tota est? Equidem in magnis corporibus, facilis officina sequaci materia fuit; at in his tam parvis, tam despicatis, tam nullis, quæ ratio? quanta vis? quàm indicibilis (ut cum Plinio loquar) perfectio? Prudentiam postulas?

Prefatio.

postulas? eccam tibi formicam. Iustitiam desideras? Apem intuearis. Temperantiam laudas? utramque consulas. Fortitudinem praedicas? videas Cicadarum genus. Imò culicem (dictu minus Insectulum) contempleris, exiguam & fistulosam promuscidem eò per densam leonum cutem adigentem, quò tu ense vel pilo vix aut ne vix quidem pervenias. Homini ad perforanda robora ferro est opus, quæ Tredo (sono teste) dentibus excavat, & ceu Polycleti cujusdam stilo sigilla insculpit. Si verò illorum aliquot in aedificando, pugnando, ludendo, operando, peritiam narrare vellem; forte minimis in rebus curiosior (de quibus non curat lex) & majorum negligentior videri possim. Nunc ad usum venio, multiplicem illum quidem, & (quæ Deum, quæ Naturam, quæ Hominem videas) permagnum. Nam si gentes ex creaturis, juxta D. Pauli sententiam, Deum cognoscant: sanè ejus omnipotentiam, majestatem, providentiam; hinc quasi è celsiore Pharo certius prospiciant. Sunt enim eorum quaedam adèd minuta, ut (ceu Callistratis illa linea) cerni nisi certis oculis & amplissimâ Solis luce haud possint: qualem me muscam vidisse memini Bibione longe graciliorem. Symphonistam cupis? Cicadam audi: quæ perpetuis repleta cantibus sine cibo vivit, & melodiam quadam suavissimâ Philomelam provocat. Tubicinem audires? Alveari aurem accommodes; audi Bombylium; auscultes paulisper Culici, cujus rostellum truculentam illam & clangorosam quasi tubæ vocem, Summus ille Dædalus in generavit. Pediculum contemnis? Tamen quum Magi illi Aegypti majorum animalium figuras Pharaoni obtruderent, in sola hujus tam vilis creaturae fabrica, herbam Moysi dederunt. Rectè igitur Galenus 17. de us. partium, post pilorum mirificam generationem & usum explicatum, in hæc verba prorupit: Si (inquit) in tam sordidis & nullis partibus tam sit divina virtus, quantam ejusdem putandum est esse excellentiam, quæ in corde & cerebro dominatur? Sanè si quis nullæ sectæ addictus, sed liberâ sententiâ rerum considerationem inierit, conspicatus in vilissimis particulis tantam mentem habitare: conspicatus item cujusvis vel minimi animalis constructionem: is mentis, quæ homini inest, excellentiam intelliget, atque ex medicis principijs Theologiam hauriet, quæ multo est major atque præstantior totâ Medicinâ. Arbitror nullam gentem neque societatem, apud quos ulla Deorum est religio, quidquam habere Sacris Eleusinijs, aut Samothracijs simile: ea tamen Mentem rerum omnium (quam profitentur) obscurè docent, quæ in omnium animalium architecturâ satis illucet. Neque enim existimes in solo homine tantam esse opificis artem, quantam sermo superior explicuit, sed quodcunque aliud animal dissecare velis, parem in eo artem ac sapientiam reperies. Imò quæ secare omnino nequis, tanto majorem tibi admirationem excitabunt, quanto ipsa fuerint minora. Nam si cuidam sculptori nuperrimè summa laus, & meritò, oborta est; quòd in exiguo annulo Phaetonta quadrigis investum ita formaret, ut ora, fræna, dentes, pedes sedecim, partesque omnes mirabiliter articulatas verè exprimeret: Sanè cum totum illud opus nihil pulicis crure præstantius haberet, major adhuc pulicis conditori ars virtusque inesse appareat, qui ipsam non solum formavit, sed & nullo labore; formatamque deinceps nutriat & adaugeat. Quare desinamus stupenda magnitudinis Colossos amplius mirari, & cum veræ sapientiæ Antistite à cedro ad muscum, id est, ab altissimis arboribus, ad abjectam herbulam, vel herbarum potius à πῶδῶν veniamus. Qui si herbae minima historiam Rege non indignam arbitratus est, sanè quanto Animalia plantis præstantiora, tantò magis hoc opus regium patrocinium, & philosophicam contemplationem meretur. Heraclides quum amicos in tugurium vocasset, loci angustiam, vel adium sordibus deterriti, ante fores steterunt perhibentur: Quibus ille: Ingredimini, inquit, ἐν δαδὲ γὰρ ἔστι θεοί. Scilicet insinuans Deum esse maximum in minimis, & rebus quibuscunque abjectis Mentem inesse.

Præfatio.

Et sanè si Insectorum fabrica divino tanto artifice digna fuerit, quid homunculo-
rum ingenijs eorum contemplatio fuerit indigna? Inter milites Palestinos Goliath
Dei (gigantem hominis) erexit: sed cum pastorculi unius fundulâ prostratum
vicit. Inter nautas Hispanorum, proceritate corporis quot prevalent? cedunt.
tamen omnes pufillo Anglorum Drago, & tridentem ipsi Neptunus quodammo-
do submittit. Magna est quercus, & in robur immensum crescit; sed Deus ip-
sam exanimat pumilis hederæ complexu, ne quando per virtutem & vires super-
biret. Valeant igitur tumidi magnorum animalium aestimatores, quorum ego ut
in mole Deum agnosco, ita in Parvulorum historia magis video. Plus enim hîc
prudentiæ, sagacitatis, artis, ingenij, & cujusdam non obscura divinitatis. Na-
turam, ordinariam Dei manum, laudare velis? Unde magis quàm ab Insectis pe-
tas exordium? ubi tot enim sensus collocavit in Culice? ubi visum in eo præ-
tendit, (inquit Plinius :) ubi odoratum inseruit? quâ subtilitate pennas
annexuit? quantâ arte prælongavit pedum cruscula, disposuit jejunam ventris
caveam, & avidam sanguinis humani sitim eò accendit? atque ut rostellî cerni
nequit exilitas, ita ipsum reciprocâ geminavit arte, ut fodiendo acuminatum
pariter, sorbendôque fistulosum esset. Mitto Insectorum admirabilem illam
πολυποικιλίαν, venustatem, fecunditatem; quæ ζωοποιεῖ Natura divitias majoribus
Theatris laudant, & ubertatem quandam ejus inexhaustam nobis commendant.
Homines si videas, illorum uti corporum vitia ferè omnia (ut fusiùs in historia pa-
tebit) auferunt, ita adferunt menti varia virtutum exempla, quibus improbas
alioquin animas instruant atque erudiant. Quare Salomon, vera sapientiæ inter
mortales facile princeps, ad Formicæ myrmecium inertes relegat, ad Cicadæ co-
hortes tumultuosos dimandat, ad domestici aranci contemplationem mortales inci-
tat, ut ex Insectorum schola virtutem hauriamus, & ad Dei potentiam oculos,
nimium ab eo alienatos, sapiùs vertamus. Agedum, inquit Tertullianus, confidis
tuis viribus, mi homo, & Deo diffidis? Atqui attendas tantam vel minimis
ipsius creaturis vim inesse, quantam nec tu ipse perferre, nec proferre unquam va-
lueris. Imitare, si potes, subtilitatem aranci, sustine phalangij morsum, pediculo-
rum veluti illuviem vitato, culicem gutturi inhaerentem eximito, ad cimicis puli-
cisque iracundioris morsum dormito, ab erucis arbores illas servato; Carculio-
nem, Terebrinam, Thripas atque Ipas arceto. Quare ut in hoc spectatiore Insectorum
artificio, numen suum majus ostendit Deus, ita misericordia ejus insignis eò illu-
cet, quod nullus fere nascatur animi corporisve morbus, quin medicinam peti-
mus ex hoc penu, & utriusq; valetudinem sanemus. Nutriendis, sagi-
nandis, curandisq; nonnullis alijs animalibus, si conferre illa homines nega-
rent; Neptunij, aerijq; cives proloquerentur, ipsaque herbis vescentia bruta clarè
dicerent. Quare utcunque πάν τὸ δοσερικτὸν ἔχει κενὸν πρὸς τοῖς πολλοῖς ἐνδίορθοις ἔστι φέρν,
atque hoc propterea opus curiositatis, Ostentationis, Inutilitatis per indoctorum
ignaviam vel malevolorum proterviam alligetur,

At tamen hîc tenui rerum sub imagine, multum
Natura fatig, subest, & grandis origo.

Hortor igitur summos illos viros, de Insectorum historiâ, tam rerum, quàm ico-
num communicatione, optimè meritos (quos in exordio nominavi) ut quâ huma-
nitate, Pennio mihi que hætenus adsuerint, eâdem in augendo hoc opere quotidie
pergant: sic enim verè aestimabuntur, quod audiunt, ἡ δὲ πρῶτη. Deiq; & Natu-
ræ gloriam amplissimè efferent. Cui si ego tantum, quantum certa mortalium uti-
litati consuluisse videar hoc opere; de Zoilo manum haud verterim: neq; enim
placere omnibus unquam studui, & nihilominus rerum omnium creatori gratitu-
dinis aliquam partem offerre, semper contendi.

Authores ex quibus hoc Opus concinatum est.

- A** Aron Kimkhi.
 Abinzoar.
 Actuarius.
 Adamus Lonicernus.
 Aegesippus.
 Elianus.
 Elius Dionysius.
 Eneas Silvius.
 Esopus.
 Actius.
 Egenita.
 Africanus.
 Agatharsis.
 Aggregator.
 Agricola.
 Albertus magnus.
 Albertus Campensis.
 Alexander { Alexandrides.
 Aphrodyssas.
 Benedictus.
 Alexius.
 Aloysius.
 Alveares.
 Amatus Lusitanus.
 Ambrosius Theologus.
 Ammianus Marcellus.
 Anacreon.
 Andreas Bellunensis.
 Andreas Libavius.
 Antenor.
 Antonius { Altomarus.
 Liberalis.
 Pius.
 Apion.
 Apollodorus.
 Apollonius.
 Apollo Musaeus.
 Apomasar.
 Apirtus.
 Aphthonius.
 Apuleius.
 Aquila.
 Aratus.
 Aratolius.
 Aretus.
 Archigenes.
 Ardennus.
 Ardoinus.
 Argenterius.
 Aristophanes.
 Aristophanes Scholiastes.
 Aristoteles.
 Arnobius.
 Arnoldus de villa nova.
- Arrianus.
 Artemidorus.
 Asclepiades.
 Athenens.
 Avenzoar.
 Averrhois.
 Avicenna.
 Avicennus.
 Augustinus Theologus.
 Aurelianus.
 Balthasar Conradinus.
 Barbosa.
 Bartholomeus Anglus.
 Bayrus.
 Basilius Theologus.
 Bauchinus.
 Bellonius.
 Benivennius.
 Berpatalias.
 Beroldus.
 Berofus.
 Beza.
 Blondus.
 Boethius.
 Brassavola.
 Brunfelsius.
 Budaeus.
 Cadomustus.
 Cacilius.
 Caelius { Secundus Curio.
 Rhodius.
 Calepinus.
 Callimachus.
 Calvinus.
 Camerarij.
 Capero.
 Cardanus.
 Cato.
 Celeus.
 Cicero.
 Chalcagninus.
 Christopherus Probus.
 Chrysostomus Theologus.
 Claudianus.
 Clemens Alex.
 Cleopatra.
 Clitarchus.
 Clodius.
 Clusius.
 Columella.
 Comestor.
 Constantinus { Afer.
 Briburg.
 Cordus.
- Cornarius.
 Corsalius.
 Crantzius.
 Crescentius.
 Curtius.
 Desiderius Erasmus.
 Didymus.
 Diodorus Siculus.
 Dion Cassius.
 Dionysius { Afer.
 Adilesius.
 Vucensis.
 Diophannus.
 Dioscorides.
 Dephilus.
 Dodonaeus.
 Encelius.
 Erasmus Stella.
 Erasistratus.
 Erotis.
 Euonymus.
 Eustathius.
 Eustathij Scholiastes.
 Eubymius.
 Eutropius.
 Fabritius.
 Fallopius.
 Fernelius.
 Festus.
 Fiorovantus.
 Flamminius.
 Florentinus.
 Fortius.
 Franciscus Iunius.
 Freigius.
 Fumancellus.
 Fulgosus.
 Funckius.
 Gabucinus.
 Galenus.
 Galsardus.
 Gaza.
 Gellius.
 Gemma.
 Gentili.
 Gesnerus.
 Gilbertus Anglus.
 Giraldus.
 Gordonius.
 Gorraeus.
 Grapeldus.
 Grevinus.
 Guainerius.
 Guillerimus.
- Guillelmus.

Auctorum Catalogus.

<p>Guillemus. Guilielmus Placentinus. Hadrianus Iunius. Haljabba. Halicarnassens Dion. Heraclides Ponticus. Heresbachius. Herodes Hippiaeter. Herooetus. Herooles. Hermol. Barbarus. Hesichius. Hesiodus. Hieronymus Theolog. Hieremias Martini. Higynus. Hildegardes. Hippocrates. Hollerius. Hollerij Scholiastes. Homerus. Horatius. Iacobus Parmensis. Ioannes { Leo { Damascenus. { Cremonensis. { De Chaul. Ioannitius. Iovinus. Isaacus Belga. Isidorus. Isogonus. Iulius { Casar. { Obsequens. { Capitolinus. { Pollux. Iubas. Iuvenalis. Kimbi. Kiramides. Laertius. Landinus. Lanfrancus. Leo Afer. Leo Suavius. Leonellus Faventinus. Leonardus de Pradapalia. Levinus. Levinus. Leustnerus. Lilius. Linacer. Lirans. Livius. Lonicerns. Lopius. Locanus. Lucianus. Lucretius.</p>	<p>Ludovicus Vives. Lullus. Luminare. Lycophon. Lycosthenes. Macer. Macrobinus. Majolus. Malleolus venetic. Manardus. Mantuanus. Marcellus { Empiricus. { Virgilius. { Sipontinus. Marianus Barolitanus. Marinus Siculus. Martialis. Massa. Massarius. Matthias Michoides. Matthiolus. Maurinus. Maximilianus Transil. Megasthenes. Meget. Menecrates. Mercurialis. Mercurius Trismegistus. Merula. Mesue. Mizaldus. Modius. Monimus. Moses. Montagnana. Montanus. Montuus. Mundella. Munsterus. Musa. Myrepsus. Natalus de Comitibus. Nauclerus. Nemesius. Neocles. Nicander. Nicandri Scholiastes. Nicolaus { Florentinus. { Prapostus. { Venetus. Nigidius. Niphus. Nonius Marcellus. Nonus. Numenius. Olanus magnus. Onesycritus. Opianus. Oribasius.</p>	<p>Origenes. Orus Apollo. Otho Frisingensis. Ovidius Naso. Oviectus. Palladius. Pamphilus. Paracelsus. Parmenio. Pausanias. Paxannus. Pelagonius. Perotus. Petrus { Aponensis. { Quicquelbergius. { de Albano. Petronius. Peucerus. Phavorinus. Philetus. Philistius. Philo. Philostratus. Phlegeton. Pierius. Pindarus. Platerus. Plato. Plautus. Plinius. Plutarchus. Politianus. Pollio. Pollux. Polybius. Possetus. Porphyrius. Possidonius. Praxagoras. Proclus Diadochus. Propertius. Pythagoras. Python. Quintilianus. Quinqueranus. Reglerus. Rhasis. Rhenius. Rhodiginus. Ringibergius. Robertus Stephanus. Ruellius. Russus Ephes. Rulandus. Rysius. Sabinus. Salomo. Samonicus. Samuel Quicquelbergius. Scaliger.</p>
--	---	---

Authorum Catalogus.

Scaliger.
Scoppa.
Scribonius Largus.
Sebastianns Baro.
Seneca.
Serenus.
Serosus.
Serapio.
Silvius.
Simon Sethi.
Sleidanus.
Solerius.
Solinus.
Solion.
Sophocles.
Soranus.
Sornatius.
Sostratus.
Stancarus.
Stella.
Stons.
Strabo.
Stumpfius.
Suetonius.

Snidas.
Sylvaticus.
Symphorianus.
Tardius.
Tarentinus.
Tertullianus.
Textor.
Theocritus.
Theomnestus.
Theophrastus.
Theopompus.
Thevetus.
Thomas a Viegas
Thencydides.
Thylefius Constant.
Timaeus Siculus.
Toxites.
Trallianus.
Tremelius.
Trotula.
Turnebus.
Turniferus.
Tzetzes.
Vadianus.

Valescus.
Valleriola.
Varignaria.
Varinus.
Varro.
Vegetius.
Velerandus.
Vespucius.
Vigo.
Vincentius.
Virgilius.
Vitalis.
Vitravius.
Vrsburgensis.
Vlyffes Aldrovandus.
Weckerus.
Willichius.
Wolphius.
Xylander.
Xenophon.
Zenocrates.
Zoroastes.
Zuingerus.

FINIS.

INSECTORVM SIVE, MINIMORVM ANIMALIVM THEATRVM.

CAPVT I.

De Apum nomine, descriptione & differentijs.

Nter Insecta omnia principatus Apibus, & jure præcipua admiratio debetur, solis ex eo genere in hominum alimentum conditis; reliquis vero ad medicinam tantum, vel oculorum voluptatem, aurium oblectationem, corporisve apparatus ornatumq; procreatis; quæ omnia hæ item abunde præstant.

- Hebræi, Deborah.
- Arabes, albara Nahalea Zabar.
- Illyrici, Weziela.
- Itali, ape, api, vna sticha, moscatella, ape a scoppa, pecchi.
- Hispani, abeja.
- Galli, mousches a miel.
- Germani, ein ymme bynle.
- Angli, Bee, bees, been.
- Flandri, bie.
- Poloni, pztzota.
- Hiberni, camlij.

Nomen.

Apes apud Græcos multa sortiuntur nomina, secundum gentium, regionum & locorum diversitatem: variæ siquidem gentes varia nomina Apibus attribuerunt. Sed nomen maximè vulgare est μέλισσα (μελία item Hesiodo) παρὰ τὸ μέλις ἐπιζᾶρειν, ἢ παρὰ τὸ μέλι, vel potius παρὰ τὸ μέλι, cujus opifex est apis. μέλισσαι item dicuntur, ἀ μελετώ, quia magis meditabundum, industrium, laborisq; patiens Insectulum, nusquam comparet. Πυραμύια Hesiodo est μέλισσα apis: (maluit enim Gesnerus πυρα pro πυρρα, legere; quandoquidem & ἐπιζᾶρειν cognominatur) veluti etiam ἀνθρώπι. Sed hanc Suidas, Aristoteles & alij, potius crabonem faciunt

faciunt aut vespam. Quamvis Gazæ interpretatio varia, & magna poetarum pars apem quoque appellant. Stephanus *συμβλίδα*, apes dici memorat, unde *συμβλόδα*, apes aluearibus condo. Apis quædam *πλάσι* dicitur Hesychio; alijs item *πλασις*, à fingendo. Vocantur item a florum depopulationæ *ἀνθηδώνες*; a colore *ξανθαι*, a natali solo & semine *βυγεναις*. & quod respectu vesparum obtusiores habent aculeos, *σμαι*; a sono stridoreque alarum in aëre vibrantium *βομβύλιοι*, *βομβύλαι*; licet non desint, qui latine apud Isocratem *Culices* interpretantur, ubi scribit quosdam *βομβυλιω* encomium scripsisse. Sed bombus proprie *ὁ πῶς μελισσῶν ἦχ' ἀρχῆ* item inter alias multas significationes Hesychio *ὁ δὸς λ. γ. π. μελίσσης ἀκέντη*, quem alij fucum, Isidorus regem appellat sive castrorum Imperatorem. Sed is proprio nomine *εὐνή* dicitur. Respectu loci communis, *ἀσπίδων* habent epithetum, respectu regionis *Δάρδων*; ut etiam Dardanus merops. Officia item & munera diversas apibus nomenclaturas dederunt; ut quidam *ἡχίμους* ab imperando, alij *σειφῆνες* a suavi cantu, alij ab operis *εργοροεσι*, alij demque *πλάσιδες* sive Figuli inter favos fabricantes, vel alio officio emplastrico fungentes, quo apes tutæ a flatibus aut pluvijs vitam agant. Latini vno nomine *apis* & *apes* ista Insecta appellant. Varro autem quandoque aves, sed improprie eas vocavit: Volucres enim sunt, Aves non sunt. Apes dici quidam putant, quia examina pedibus mutuo sibi hærent, ac firmiter sese quasi in botro tenent. Quinetiam illud nomen compositum existimant plerique ab a & pes, quod sine pedibus nasci videantur, dicente Virgilio, *Trunca pedum primo*: in quorum numero est Servius. Et revera Nympha, (sive recens fetus) *χαδων* Græcis dictus,) pedibus caret; ex quâ induratâ, tempore à natura constituto, rupto cortice, apis egreditur. Sed cum non servet analogiam *Bipes edis*, *Tripes, edis, compes, edis*, magis simplex judicandum est nomen; unde diminutivum, *Apicula*.

Apum descriptio.

Apum descriptio.

Apis est animal insectum, volatile, quadripenne, sepes, exangue, mellis artificio solum pollens. Nam qui Hortum sanitatis scripsit, haud parum insanè deliravit, dum apes quadrupedes audacter statueret; quatuor enim (scilicet) dedit illis natura pedes, ut rectius incederent, nec plures, ne volatum impedirent. Sed mittamus tam ineptum authorem, & utilissimum hoc prudentissimumq; insectulum fufiùs describamus. Oculi earum subcornei intus conditi sunt. Vti etiam aculeus: neq; lingua destituuntur, neq; dentibus; pennæ, sive alæ quatuor, siccæ (ut cunctis volatilibus insectis) pellucidæ, scapulis annexæ, quarum postremæ minores ne remigio obessent, imis pedunculis duo quasi digiti emergunt, quibus procellosis temporibus lapillum ad corpusculum librandum ferunt, ne ventorum adverso impetu ædibus pellantur; tantum obest ut *ζῶα ἀποδο* dici eas vel posse vel debere Luciano credam. Non respirant (Plinij venia dixerim) sed palpitant, & transpiratione refocillantur. Stomachum habent ex omnium membranarum tenuissima contextum, quo collectam melliginem non solum continent, sed concoquunt præterea & depurant. Quæ sola ratio est, cur mel apiculare aërio omni & manna diutius integrum fervetur vel potius non omnino (ut postea dicemus) corrumpatur.

Aristoteles 9, Histor. Cap. 40. Novem apum genera esse dicit: quarum

quarum sex gregales facit, Apes, Reges apum, Fucos, vespas, Crabrones, & Teredines: Tres item solitarias, Sirenem majorem, Sirenem minorem, atque Bombycem. Cujus Simius Albertus novem item recenset, sed tam horrendis atque barbaris nominibus, ut finxisse eas potius quam nosse videretur, lib. 8. tract. 4. cap. 2.

Differunt autem apes Materia, forma, ingenio atque officio, nec plures genuinas differentias ex infinitis (quos evolui) authoribus ego reppererim. Materiam quod attinet, (si operum naturæ inquisitoribus adhibenda fides) aliæ λεοστογυνηίς, aliæ τουεργυνηίς, aliæ βεπάδες, aliæ item μωχργυνηίς appellatur. Optimæ autem & verè nobiles ex leonè potius habent originem, harumq; principes & reges ex ejus cerebro (divinissima corporis totius parte) stemma deducunt: haud mirum igitur, si tantulæ cum sint, ingentissima nonnunquam animalia θυμολέαινας aggre-
diantur, & Leonina ferocia præditæ nil timeant. Nobilitate his proximæ ex tauro gignuntur, fortissimo item animali, & generis excellentiam toto pectore & corpore spirante. Tertium Locum vaccigenæ obtinent, industriæ illæ quidem, laboriosæ, & vtilis; sed mitioris nonnihil ingenij, & ad iram minus proclives. Vituli cadaver teneriores apes atque molliculas generat, mellis optimi coctrices, sed per teneritudinem laborum neutquam patientes, & per materiæ imbecillitatem magis ωκομόρως. Nec desunt qui apes ex suis proprijs cineribus mulso aspersis, Solique aut loco tepido expositis renasci scripserunt, quas si εὐτοπάτως vocemus, per Græcos liceat. Forma apum optimarum, parua, varia, globosa, repanda; deteriores sunt oblongæ. Forma autem quatuor de causis; Natura, loco, sexu, atque ætate. Aliæ enim domesticæ magis nascuntur & cicures; aliæ omnino sunt feræ atque sylvestres; illæ familiaritate & consuetudine hominum delectantur; hæ vel omnino eam non ferunt, vel foelicius in arboribus, speluncis, ædium parietunquæ ruderibus mellificinam exercent. Cicurum vicissim quædam in hortis degunt voluptuarijs, & omni herbarum genere affluentibus, magnæ, molles, pingues, ventricosæ: aliæ in Villis custoditæ, fortuitos & longius nascentes flores decerpunt; minores, hirsutiores, sed labore, opera, ingenio magis præstantes. Vtriusque autem generis, aliæ cum aculeo nascuntur (ut veræ omnes apes) aliæ sine aculeo, ut adulterinæ, quas alvo, gutture totóque corpore grandiore & molliore videris, sed nec bonis ullis moribus, nec ingenij dotibus insignes. Ignavum hoc pecus Fucos vocant: vel quia operariæ videntur quum non sint tamen; vel quia laboris specie (ceram enim quandoque apportant, & cellas apum sedulo confingunt) mel devorant. Sunt autem colore magis nigricante cum splendore, & magnitudine corporis noscuntur. Quinetiam quædam apes ex regio & Ducum sanguine oriundæ sunt, quorum duo genera Aristoteles facit. Fuluum præstantius; & nigrum variegatum. Alij tres reges constituunt colore differentes; nigros, rubros, & varios. Menecrates varios deteriores constituit, sed cum nigredine varios, meliores. Omnes magnitudine reliquas apes duplo superant. Qui autem totius examinis Monarcha & Cæsar eligitur, præcellenti semper est forma, & duplo cæteris procerior: pennæ huic breviores, crura, recta, lacertosa, valida. Incessus celsior, vultus majestatem spirans, & in fronte macula quædam diademate candens

Formarum
differentia a
natura.

*Differentiæ
formatum a
loco.*

conspicitur : multum etiam nitore a vulgo differt. Nunc autem formam, nunc naturam locus alterat; utramque sexus & ætas. Etenim in Moluceis insulis apes formicis alatis sunt similes, sed majoribus paulo minores: ut Maximilianus Transilvanus in epistola ad episcopum Salispurgensem diserte refert. In America juxta Vasses & Platæ fluvios, apes nostris non sunt similes, minoribus muscis (quibus æstate infestamur) neutiquam majores; in arboribus excavatis nidificant, & favos longe majores magisque foraminulentos ac nostræ extruunt: extremitates alarum (narrant Oviedus & Thevetus) quasi commorsas obtinent vel abscissas, quarum in medio transversam maculam gerunt albicantem, & aculeis non sunt molestæ. Cera, quam conficiunt, fuliginosa videtur atque picea: suntque ut plurimum *κακοίθεις*. Genus quoddam apum in ponto Aristoteles, lib. 5. hist. cap. 22. recenset *πυλλέυκον*, molle, industrium, quod bis mense mellificat: mite illud & moribus placidis, folique mellificinæ intentum. Quales item in regione Peru, acrioris & valde liquidi mellis confectrices scribuntur, quæ fores ita cerâ obturant, ut non amplior Syphone meatus relinquatur, per quem singulæ introire possunt, Nostræ verò fere omnes nigrescunt in Europa natæ, non tam ob facilem tenuis substantiæ concoctionem, quàm quod crassioris diætæ & densioris texturæ videantur, fuliginosaque materia intra cutem propterea remaneat; quam apes Peruvianæ & Pontinæ ob cutis quâ pollent rarietatem & roscidi alimenti tenuitatem, facilè expellunt. Idni in causa fuerit, diversitatem coloris, ut in ursis merulisque fit albicantibus, ludenti demus naturæ: quæ varia quum ipsa fuerit & Polymorpha, haud mirum si formarum *πολυποικίλια* gaudens, non unius omnes coloris apes fecerit. Vulgarium item apum (ut Columella ex Aristotele animadvertit) genera sic distinguuntur. Quædam sunt vastæ, glomerosæ, nigrae, hirsutæ: aliæ sunt minores, rotundæ, coloris fusci & horridi pili. Sunt adhuc aliæ magis exiguæ, nec adeo rotundæ, sed magis obesæ, & latera coloris melini habentes. Sunt quædam minimæ, graciles, acutæ, quibus alvi ex aureolo variæ atque leues. Maxime autem probandæ nigricantes, parvulæ, spheroides, leues, nitidæ, placidis moribus.

*Differentiæ
animorum a
loco.*

Ardentes auro & paribus lita corpora guttis (si Virgilo credendum) habentes. Nam quantò grandior apes atque obesior vel etiam longior eò peior: Si etiam sæva & Iracunda, longè pessima. Sed ira assidui custodis consortio mitigatur, atque æris solo crepitu placidiores redduntur. Apes Chalcoides dictæ in Creta insula ænei coloris sunt atque oblongæ, quæ admodum implacabiles & pugnaces perhibentur, aculeis cæteras omnes vincentes & acerbius pungentes; adeo ut cives ex urbibus stimulis abegerint. Cujus gentis reliquias etiamnum in Ida monte favos construere atque habitare, Aelianus ex Antenore author est. Tales item Carthagenates sunt apes, muscitas formâ repræsentantes. Apud Halizomos certe adeo mansuetas esse apes scribit in Atticis Pausanias, ut cum hominibus unâ pabulatum exeant, ac libere vagentur, quippe quæ alvearibus nullis contineantur. Passim igitur opus faciunt, illudque ita concretum, ut mel à cera nequeas sejungere; sunt autem læves, nitidæ, variegatæ, & bonis nostris apibus non dissimiles. Denique cum omnes apes natura sunt veneni expertes, tamen longas & coliformes juxta Americanam

Cartha-

Carthaginem, mel toxicum conficere locus urget; ubi ex arborum, ventorum, aeris, terræ ipsius contagio mel infectum colligunt, & in suas cellas, quale quale fuerit reponunt. Subterrestres item apes aliam & formam obtinent & naturam. Nam alveares & arboricolæ Differentiæ corporalis forme a loco. majores sunt, longiores, molliores, alatiore, ventre & dorso flaviores. Illæ vero sub terra in foraminibus parvis ædificant, breves, compactæ, capitibus & antennis nigræ, toto fere corpore hirsutæ, latera sola & caudam lanugo flavescens vestit, & revera plurimum exornat. Ex apibus autem aliæ sibi ædes inveniunt silvestres, aliæ stramineis corneisve tectis excipiuntur, Civiles atque urbanæ; quæ Apiarij curam cum scientia junctam non respuunt, imo quidem deosculantur & deamant. Sexum apum Philosophorum princeps Differentiæ a sexu. confundit, sed maxima scriptorum natio distinguit; quorum alij fæminas majores esse statuunt & *αχις* *σπυς*, alij contra minores, cum aculeo. Sanior pars (mea saltem sententia) nullos mares præter duces ac principes agnoscit, qui cæteris habiliores, majores, robustiores, domi semper propagationi incumbunt, & raro nisi toto cum examine emigrant; quippe quos natura ad signa veneris frequentes esse jussit, nec unquam a suis fæminis abesse ordinavit. Has incubare, & avium more fetus diligenter fovere, atque membrana rupta excludere experientia testatur. Ætatum discrimina corporis habitu noscuntur. Nam nuperrimæ natæ alas tenuissimas habent & tremulas: anniculares, uti etiam bimæ atque trimæ nitidæ sunt valde & tonsæ, oleiq; Atlas similitudinem & colorem gestant: Septennes vero factæ, pinguitudinem & glabritiem omnino omnem deponunt, nec quis postea è corporis cutisve figura & qualitate (ut in equis solet usuvenire,) certum ætatis annum computare potest. Seniores autem hirsutæ, duræ, rugis plenæ, strigosæ, aspectu tactuq; horridæ, oblongæ, macræ, & venerabili quadam canitie insignes: id quod nobis Juvenibus Ducissæ Somersetiæ ostensum fuisse (sub cujus cubiculo unum idemq; examen ad tricessimum usque annum supererat) nequeo non confiteri, & Aeliano idem recensenti suffragium addere. Cæterum, ut forma horridiores videntur, sic experientia præcellunt atque industria: utpote quibus dies doctrinam auxit, & diuturnitas temporis usufque ad mellis conficiendi scientiam ipsas erudit.

CAP. II.

De politicis ethicis & æconomicis apum virtutibus.

 Pes regno non tyrannide reguntur: nec regem *εὐθύ* proprie vocatum successionem, vel forte suscipiunt, sed judicio & prudenti electione; & quamvis sub rege libenter jugum ferunt, tamen libertatem retinent; quia prærogativam tenent judicij, regemque fide obligatum vehementer amant. Hic autem ut magnitudine & specie corporis (uti supra diximus) præcellit (ita quod in rege præcipuum est) morum mansuetudine. Habet enim aculeum, sed non utitur ad vindictam, unde reges aculeo carere nonnulli putarunt. Sunt enim leges naturæ, non literis scriptæ, sed moribus impressæ;

lenioresq; ad puniendum sunt, quia potestate maximâ potiuntur, & quamvis ad privatas ulciscendas injurias lentuli videntur, tamen refractarios & rebelles non dimitunt impunes, sed aculei vulnere fauciant atq; conficiunt. Paci vero sic student, ut neq; volentes neque invitî molestiam exhibeant. Quis igitur non maximo odio Dionysios in Sicilia, Clearchum in Heraclea, Appollodorum Cassandrinorum prædonem prosequeretur? Quis illorum regibus superparasitantium nequitiam non abhorret, qui Monarchiam nihil esse aliud affirmant, nisi modum voluntatis implendæ, & scientiam suppeditandæ voluptatis? id quod longissimè abesse a bono principe debet, ne homo cum esse videretur, vel bestiolis hisce alatis deteriorem se prodatur. Atque ut vita illorum non vulgaris est, ita nec ortus. Haud enim regia soboles vermiculus nascitur, ut reliquæ, sed statim penniger, atque inter fœtus suos adolescentes, si quem filium insulsum, inconcinnum, hirsutum, iracundiorem, male formatum, ingeniaturvè compererit, eum concordî reliquarum suffragio è medio tollendum curat, ne distrahantur agmina, & subditi partium studio incensi corrumpantur. Hic modum cæteris statuit, ordinem præscribit, alias aquare jubet, alias intus, favos fingere, extruere, expolire, suggerere; alias vero ad passiones proficisci: proventus atate domi fovet, juniores laboribus & vicissitudine munerum exercet, & quamvis ab opera mechanica immunitatem habet, tamen usu ferente ipse item laborat, neque unquam nisi valetudinis aut necessitatis gratiâ foras emigrat. Ac si ab ætate firmus sit, totius exercitus dux antecedit, sequè cunctis periculis primum objicit: nec à reliquis vehitur lubens, nisi cum senio vel morbo fractus, rectus nequit incedere aut volare: Nocte appetente, signo per cornicinem dato, quies vulgo imperatur, vigilijsque dispositis, se ad somnum quisque accingit. Quoad rex vivit, tamdiu examen universum pace fruitur, omniaque perturbatione carent: fuci enim suis cellis libenter se continent, seniores suis sedibus vivunt contenti, nec natu minores in majorum lectos excurrunt. Rex separatim à reliquis habitat, eminentiore laxiorèque palatio, cerino sepimento affabre factò, ceu muro quodam circumvallatus. Ab eo regia soboles seorsim juxta habitat; Patris matrisve (ut vocant) solo nutu acquiescentes. Rege autem extincto, subditi turbantur, fuci in apum cellis pariunt, atque omnia miscentur. Aristoteles plures esse in uno examine reges aliquando meminit, quos potius proreges dicerem aut Regulos; quandoquidem (teste Antigono) certum sit, examina non minus perire plures reges habentia quàm quæ nullum. *Atq; de bonis regibus hæc tenemus*: Mali vero hirsutiores sunt, atque magis fufci, nigri, & varij: quorum pro habitu damnabis ingenium.

*Namq; dua regum facies, duo corpora gentis,
Alter erit maculis auro squallentibus ardens
Et rutilus clarus squamis, insignis & ore,
Fædior est alter multo quam pulvere abactò,
Quum venit & sicco terram spuit ore viator:
Desidiâ latamque trahens inglorius alvum: hunc,
Dede neci, melior vacua sine regnet in aula.*

Atque

*Atque hæcenus de regibus & ducibus, nunc de Vulgo apum
orationem instituemus.*

Apes nec fera nec placida animalia, sed mediæ inter utrumque naturæ, omnium autem officiosissimæ sunt juxta & commodissimæ. Aculeus ijs & vitam præbet & mortem, eo siquidem privatæ certo pereunt, præditæ autem vim hostilem ab examine propellunt. Harum nullæ sunt desides, licet non omnes *μελιτῶρες*: neque maxime inertes, moribus fucos referunt; haud enim favos corrumpunt, neq; mellis insidiantur, sed ex floribus aluntur etiam ipsæ, & cum alijs evolantes compascuntur. Quamvis item nonnullæ mellis conficiendi & condendi industria carent, habent tamen suam quæque provinciam & artem in qua se exercent. Hæ enim aquam regi, & apibus senio confitis apportant. Seniores si valentulæ fuerint, ad regij corporis stipationem seliguntur: utpote canâ fide, & debitâ rerum administratione perspectæ. Aliæ ægrotas in medicinam latas curant; & ex aniso, croco, hyacintho, mel ipsis medicamentosum & alimentosum simul colligunt, conficiunt, offerunt, & propinant. Si quæ verò annis vel morbo laborantes vitâ excidant, confluunt confestim vespilones, quæ humeris quasi in sandapila cadaver efferunt, ne immunditie, putridine, squalore, puris favis & nitidis labem aspergant: Neq; desunt apibus, duces, legati, veterani, cornicines, buccinatores, tibicines, excubitores, speculatores, milites, qui melleam suppellectilem, non secus, ac si urbecula esset, affervant, & fures advolantes, cuniculosque agentes vermes meritis modis puniunt & affligunt. Ne taciti fures videantur, inter volandum murmur & bumbum edunt, qui simul cum volatu audiri incipit & finiri, qui sonus si ve ex ore fiat, si ve alarum motu, litigant *Aristoteles* atque *Hesychius*; nec mihi unquam ille oculus, qui rem tot involucris abditam dijudicet. Tibicines vero & cornicines *ζιγγοι* edunt *Hesychio* (Angli item Sing vocant) eumque vigiliarum, somni opereve signum & tesseram statuunt. Tanto sui regis tuendi desiderio tenentur, ut eum solum prodire non sustineant, sed utrinque divisâ acie conglomerantes claudunt & muniunt. Quod si in itinere rex ipse fortè aberrarit; vel vi tempestatum actus disparuerit, omnes inquirere & odore tanquam sagaci persequi, donec quid de ipso fiat certo acceperint. Volatuq; & tædio procellarum fatigatum plebs ipsa alarum vehiculo ceu in thesa quadam gestantes, domum portant. Si perierit, omnes discedunt, vel fortè aliquandiu hærentes, favos tantum conficiunt, sed mel nullum; tandemque desides, morbosæ, extenuatæ, suo usq; tabo madentes, misere pereunt. Esse utique sine rege non possunt, cui ne minimam quidem vim, necem verò multo minùs inferunt, nisi ipse tyrannorum more omnia pro libidine pervertit, vel reipub. negligens, nil curat. Imo si sæpius migrare solitus fuerit (quod facere sine civium jacturâ haud possit) non eum statim interimunt, sed alis spoliant, rectiusque postea viventem unicè colunt. Quum rex fugiendo ipsas apes reliquerit, accersunt, & fugitivum à regno insequuntur, odoreque tanquam vestigijs deprehendentes (omnium quippe optimè olet rex) ad regales ædes reducunt. Nullæ item é domibus prius exire audent,
nec

nec in aliquos procedere pastus, nisi rex prius egressus sibi vindicaverit principatum volatus. Vix enim Aristoteli assentior, regem nunquam foras prodire, nisi cum toto examine, quod rarissime fit. Cum vero propter regis tyrannidem migrandum est apibus, vox solitaria & peculiaris, quasi tubæ cujusdam, aliquot ante diebus mitti auditur, & biduo aut triduo ante paucæ circa alveum volant. Cum vero omnia parata sunt fugæ, collectæ avolant, & tyrannum (quem reliquerunt) si sequatur interimunt. Bonum autem regem nunquam deserunt; eoquæ peste, morbo, insidijs, seniove confecto, moeret plebs, luget senatus apum, nec cibos convehunt, nec procedunt foras, tristi ædes murmure adimplent, & circa cadaver defuncti conglomerantes, tragicè plangunt. Postea de multitudine subtractum, examinem alveo exportant, lessumque circumcirca querulè effundunt. Neque dies luctum tollit aut minuit, sed tandem præ dolore & fame omnes expirant. Rege deprehenso, totum tenetur agmen; amisso, dilabitur, migratque ad alios. Reges uno plures non ferunt, & usurpatorum ædes diruunt, familiamque excindunt. Si tamen in uno examine duo sint reges (ut quandoque contingit) pars una uni adheret, altera alteri, & sic in uno alveo diversarum formarum favi reperiuntur: ubi ita se gerunt, ut aliæ aliarum provinciam non occupent, limites proferre non affectent, subditos allicere non cupiant, sed suo quisque regi obtemperat sine ulla contradictione, cumque tanto honore colunt, ut deperditum quærant, decrepitum sustentent, lassum circumferant, mortuum quasi desleant, obedientiam denique & fidem ad ultimam usque animam exhibeant: sæpe ob mellis furtum, & florum quibus ipsæ insident præreptionem, alienigenis bellum inferunt, ita ut nonnunquam justâ acie dimicatum sit. Sæpe item de focis & favis concertant, sed bellum tum plane ἀσπρονδον atque inexpiabile oritur, cum de regis vitâ res agitur & coronâ: quem pertinacissime propugnant, & ultroneo densoque corporum interiectu tela adversa quavis excipiunt: Nec solum politicæ prudentiæ & fidelitatis sunt exemplar hominibus, sed & in multis alijs virtutibus. Nam cum eas natura ζωα statuit ἀγλαία omnia in mutuam sui usum faciunt, exceptis fucis & furibus; quos delinquentes justo supplicio afficiunt. Habent communia tecta, communes natos, communes leges, patriam communem. Quod verò œconomicas attinet virtutes, parsimoniam totius familiæ columen adhibent, æstatéque magnum mellis dynamin collectam neutiquam profundunt prodigè, sed sese eo, hyeme, idque parcè admodum, sustentant, atque ita dum paucis cibis iisque puris vescuntur, longam vitam, sobrietatis mercem, assequuntur. Nec adeo tamen parcæ sunt aut sordidæ; sed ubi plus mellis viderint collectum quam suæ familiæ numerus postulat, non nihil fucis liberaliter communicant atque impertiunt. Munditiei item argumenta hæc esse possunt, quod corporis fæces nunquam (nisi per morbum, aut coeli injuriam, ipsoque necessitatis telo coactæ) in alvearibus excernunt; quod cadavera statim efferunt, nullam carnem, remve putridam, nullam herbam flaccescentem, nullum caducum foetidumque florem attingunt; hostes non in alveis occidunt, aquâ nisi fluentè & defæcatâ non bibunt, ædes impuras, nigras, fæculentas non incolunt; stercora operantiû, ægrotorumve intus, extra castra congesta, primo quoque

otio ^{idubio est} exportant. Neque profus musices impatientes videntur, ut pleraque indoctorum gens, sed Symphoniâ non parùm delectantur, modo simplex illa fuerit & in affectata. Enimvero ad numerum saltare nequeunt, ut Elephanti; remissius autem celeriusue volant pro aëneatoris animo, qui acutè sonans eas festinare facit, lentè autem pulsans retardare cogit. Neque vero natura illas ex omnibus animalibus solū ingeniosissimas reddidit, sed & disciplinâ mansuetas & tractabiles fecit: Meliturgi quippe manum & vocem agnoscunt, cumque quod velit, facere non prohibent. Imo verberatæ ab ipso non reclamitant, neque ob favorum deprædationem quicquam obmurmurant. Quis hoc non egregiæ & generosæ indolis argumentum dixerit, curatoris sui pati imperium; Alterius autem peregrini disciplinæ sese immorigeras præbere? De temperantia & castitate apum mirum est quod quidam animadvertunt; Nam cum cætera pleraque animalia, Elephanto excepto, in hominum conspectu congregiantur, & crabrones item non multum specie differentes id faciunt, apes tamen coire nunquam sunt visæ, sed vel intus venèricum modestia, vel foris sine arbitris dant operam. Nec minus fortes quam modestæ & temperantes perhibentur: *Dum corpora bello Obiectant, pulchramq; petunt per vulnera mortem.* Bellum autem earum vel civile est, vel externum, illius variæ sunt causæ; nempe, multitudo ducum regi regnoque insidiantium; annonæ raritas; loci angustia; morum corruptela, atque desidia. Nam si duces quàm satis sit plures habeant (ut quandoque contingit) superfluos enecant, ne crescens illorum numerus regi vim inferat, & ad seditiones populum proleçtet. Necant eos præcipuè, cum non ampla illis sobolis copia existit, nec habent unde mittant coloniam, favosque unà (si parati fuerint) diruunt atque discerpunt. Interimunt etiam fures atque fucos, quoties non satis loci operibus est, (tenent enim alvei locum penitiorum) ipsisque favos & cibos unà eripiunt. Mellis item penuriâ, acerrimè inter se ipsas de succo & sanguine, digladiantur, brevesque longas, parvæ fucos (utpote minus utiles, magis ac desides) dolo impetuque omni adoriuntur. Qua in pugna si breves vicerint, optimum erit examen; sin fortuna longis adfuerit, otiosæ vivunt, & nihil boni mellis unquam conficiunt. Victrices verò adeo rapinæ & ultioni sunt deditæ, ut ad incitas hostes redactos vitâ eijçiant, nullumque veniæ locum relinquunt. Externum bellum quod attinet, nulli animalium, fortitudine & audaciâ concedunt; sed molestè interpellantibus, vexantibus, populantibus, hominibus, quadrupedibus, avibus, vespisque acriter sese opponunt, & pro viribus vulnera infligunt. Homines adulteros, unguentis delibutos, cincinnatos (ut etiam infideles & sordidos) rubrisque vestibus (colore sanguinem referentibus) indutos, odio prosequuntur extremo: uti contra heros, custodes, tutores, propugnatoresque suos impense colunt ac diligunt, eorumque manibus insidentes, titillant potius & lambunt ludibundæ, quàm tantillum aculeo lædunt atque vulnerant. Imo his liberum ritumque est non velatis, feruidâ æstate, examina nudis manibus colligere, tractare, disponere, exagitare, ante alveos assidere aut stare; ibidemque fucos, fures, vespas, crabrones bacillo tollere. Si quis vero in pugna aculeum amiserit, ceu miles abreptâ hastâ animum abjicit

abjicit, nec diu admodum superstes præ mœrore obit. Cum migraturæ ad pugnam sunt, signum manent, eoque dato, undiq; sese agglomerant circa regem (si bonus fuerit) remque unâ acie decernunt. Inter pugnandum verò, quantam virtutem, audaciam roburque ista animalcula ostendunt; tum nos ipsi vidimus, tum illi meliùs qui hominum armatorum acies apum aculeis domitas, leones verò, ursos, & equos interfectos memorant. Tamen (utcumq; feroces & pugnaces videntur) quotidiano consortio mitigantur, & nisi irritentur, placidæ vivunt, neminemque non malitiosè ad aluearia stantem affligunt. Si verò illarum ingenia, artificium, laborem memoriamque fuscè explicare velimus, non solùm ipsis divinæ portiunculam auræ cum Virgilio concederemus, sed etiam haustus mentis ætheræ, & ingeniosissimi hominis (licet Pythagoricè errare) μετρηύχωσιν. Postquam enim mundo alueo & dulci fuerint inclusæ, ex arboribus lachrimosis & gummosis (falice nempe, ulmo, atq; arundine) imò etiam è lapidibus gluten colligunt, crassum illud sane & lentum, illoque (commosin Latini, μέτρηι Græci appellant) primum operis fundamentum, ceu crusta prima obducunt, cui postea pissoceram superinducunt, atque illi propolin. Hoc sane triplici testaceo artificiosè factò, non solùm curiosulorum oculos in suam rempub. & operas intentiores illudunt, sed item a nemine conspectæ, contra pluvias, frigora, bestiolas, hostesque suos omnes meliùs se muniunt. Tum vero favos extruunt architectonicâ tali prudentiâ, ut superare Archimedem videantur. Primum enim regum principumque cellas eminentiori favi loco ædificant, laxas, pulchras, magnificas, cera puraputissima elaboratas; easque sepimento, tanquam muro quodam, ad regiam majestatem tuendam circumvallant: Ac ut ætate & conditione triplici sunt apes; sic tripartito etiam cellas dividunt: Nam ætate grandes regis aulæ, (tanquam consiliarij aut satellites) ædes habent contiguas; proximè abijs anniculares & novellæ: adolescentulæ verò & ætatis corroboratæ, extimæ manent, ut pote ad dimicandum pro rege & liberis habiliores. *Aristoteles* tamen apes primum sibi & nepotibus in cellarum fabricatione consulere scribit, deinde regibus, ultimo loco fucis. Atq; ut in favorum fabricâ, secundùm loci magnitudinem & figuram formas addunt, eosque orbiculares, oblongos, quadratos, ensiformes, pediformes, &c. pro arbitrio effingunt & ad longitudinem nonnunquam octo pedum excurrentes; ita cellulæ contra certæ formæ & geometricæ mensuræ adstrictæ sunt, examussim, nempe sexangulares, & pro justâ habitatoris magnitudine capaces. Cellæ autem & mellariæ & sobolariæ, geminæ omnes, hoc est, ab utraque parte favi sepimento quodam tenui à se mutuò sepositæ. Compages quæ parietibus favi adhærent arctiores, & melle vacuæ relinquuntur, multò item fortiores, ut reliquum onus meliùs apportent. Quibus item favis plus ceræ obdlexerunt apes, in iisdem ceu securiore repositorio plus mellis condunt. Favus autem universus quatuor cellularum ordines continet, primum apes occupant, alterum fuci, tertium schadones, ultimus melli condendo statuitur. Sunt qui fucos eodè in alveo favos fingere cum apibus asseverant, sed mellificandi nullam facultatem habere, incertum an propter coporis obesitatem, an naturâ illis insitam desidiâ. Quod si mellis pondere nutare favi inceperint aut corruiere, erigunt

gunt ipsos, & pilis fornicatis suffulciunt, ut subire (nam ad singulos favos via sit expedita necessum est) munusque institutum exequi possint. Nonnulli item veluti in Ponto & Amiso urbe, in arboribus mel candidum faciunt apes sine favis. Verùm ex reliquarum in favis artificio, artem omnem humanam superante, quis non videt illud Poetæ, *Esse apibus partem divina mentis, & haustus Aethereos* ? quis inquam phantasiam, memoriam, & rationis cujusdam particulam ijs negaverit ? Sed hoc non disputo, nec sapientum, ingeniosorumque reliquorum animalium hominumve animas in apes migrare cum Pythagora statuo. Verùm qui eas partiri inter se operas mutuas, aliasque favos conficere, alias mella colligere, ærthacam congerere, ædes expolire, foricas mundare, ruinosos muros fulcire, thecas operire, medullam mellis elicere, coquere, ad cellas apportare, aquam operarijs offerre, incubantibus, infirmis, verulis pabulum certis horis subministrare, regem tantâ curâ defendere, araneas hostesque omnes exigere; cadavera (ne putrescat opus) efferre, ad propriam quamque cellam redire; omnes denique non longè ab ædibus cibum quærere; consumptis in proximo floribus, speculatores ad pabula ulteriora emittere, in nocturnâ expeditione supinas sub folijs excubare; ne alis rore madentibus, tardius castino revertantur; lapillo in procellis totum corpus librare; in turbine, per ulteriorem a vento se pis partem volare diligentius perpenderit; næ is apibus mirabilem reipub: ordinem ultro concedit, geniumque & ingenium ipsis maximum non denegabit. Penè omiseram naturalem illam quâ in suos fetus propendent ^{sep. 117.} magnam sane virtutem, & in hujus sæculi parentibus rariùs visam. Incubant enim apes favis (ubi faturam potuerunt) ferè avium more, nec nisi præ maximâ inediâ, vel ad partum emigrant, statimque redeunt, ac si timerent ne diuturniore absentia, araneæ (quod sæpe fit) opus, cellulæ obtenderetur, vel frigore rigescens fetus periclitaretur. Pullos vero non delicatos habent nec molliter educant, sed triduanos (primis nempe alis) ad pensum vocant, & ne ut tantillum otientur, accuratè cavent. Tantâ item divinatione præstant, ut pluvias impendentes & frigora præsentiant, tumque (naturæ ductu) non longè ab adibus recedunt, sed circum apiaria volantes, veluti floribus incubant. Quùm vero pabulatum evolant (id quod non statis sed serenis diebus fit) impigrè & assiduè laborant tantâ mellis copiâ onustæ, ut sæpe lassis lactibus in itinere deficiant, nec ad proprios lares redire satis sint, & quia per hirsutiem nonnullæ ad laborem ineptiores sunt, illâ ad lapillos resque asperas detritâ, glabriores se reddunt, seque ad opus strenuè accingunt. Adolescentes foris negotium exercent, & quæ rex exigit apportant; seniores curant familiam, mëlque ipsum disponunt à mediæ ætatis apibus collectum atque confectum. Tempore matutino omnes silent, donec una triplici bombo excitavit omnes; tumque in suam unaquæque provinciam confestim provolat. Vesperi ubi redierint, primum quasi tumultuantur, paulatimque minus subinde strepunt, dum Vigilum præfectus circumvolando susurret, ceu quietem tacitè imperans, quo signo ita ad unum omnes murmur deponunt, ut alueari ad aurem posito, ne quidem eas hiscere persentias: adèd suis regibus ducibusque obnixè parent, eorumque vultu & nutu acquiescunt.

CAP. III.

De creatione, generatione, & propagatione Apum.

Creatio.

Quandoquidem apes ex putrefactione (primi peccati poenâ) oriri philosophi tradiderunt: non desunt igitur qui eas primâ illâ mundi hebdomada creatas negant. Ego quidem quaestio- nem illam integram alijs permitto; quamvis Theologorum aliquot autoritas, praesertim vero Dubravij & Danæi, illas cum perfectis corporibus creatas fuisse abundè affirmat. De prima apum genera- tione longam disputationem habet *Aristoteles*. Secuti eum philoso- phi, earum generationem ex alterius corporis corruptione proveni- re, rectè mea quidem sententiâ constituerunt: nempe ex tauro, bove, vacca, vitulove putrefacto (dignissimis sanè nobisq; utilissimis bestijs) quod non solum viri illustres omni exceptione majores tradunt, sed experientia rustica & vulgaris confirmat. Aiunt ex horum cerebro gigni reges & duces, ex carnibus vero apū vulgus. Nascuntur itè reges ex medulla spinæ; tamen è cerebro nati, pulchritudine, magnitudine, prudentia, & robore alijs antecellunt. Primam autem transforma- tionem carniū in hujusmodi animalia, & velut conceptum quen- dam inde cognosces, cum parvâ & albâ specie imperfecta hæc qua- si animalcula circum bovem leonemue, &c. multiplicata videris, im- mobilia quidem omnia; paulatim vero augeſcentia, aliſque ſenſim excreſcentibus proprium colorem conſecuta, circumvallantia regem & advolantia. Sed brevibus & tremulis omnino alis, propter infue- tudinem volandi & membrorum debilitatem. Quæ verò regiones particulares apibus generandis conferunt, quæ nocent, poſtea tracta- tu de melle diſputabimus. Generatim verò pauci in orbe loci reperiuntur, quibus (niſi ſolo & cœlo duriori fuerint, pabuloque illis apto caruerint) procreari haud poſſint apes & commodè vivere. Verùm ubi perpetuæ nives & gelu (ut in Scanzia) vel regio herbarum arborumque ſterilis (ut in Thule) & calore exſuccis locis: ibi neque naſcendi copia neque vivendi illis conceditur. Quinetiam deleteri- am ob quandam aëris locive proprietatem regiones nonnullas apes haud incolunt, Veluti de Mycono traditum eſt; quo etiam impor- tata, (ſi Aeliano habenda fides) ſtatim exſpirant. Quòd verò Munſterus Hyberniam, Solinus, Britanniam, apibus vacuam memorant atque infeſtam; ſi non ab auritis ſed oculatiſteſtibus rem accepif- ſent, nihil in earum villis frequentius eſſe ſcripſiſſent. Atque hæc de generatione apum dici ſufficiant, nunc ad propagationem veniamus; de qua variè ſentiunt authores.

Propagatio.

Alij eas coire & parere negant, quia nemo id oculis unquam vidit. Alij ſemen in floribus ſoliſque relictum aſportari affirmant ad alve- os, atque ibi ſideli blandâque incubatione perfici. *Plinius* ex flore *Cerinthij* ipſum colligi contendit. *Aristoteles* è Calandro. *Athena- us* ex flore arundinis, quidam ex flore oleæ, atque deinde earum oſcu- lis in favos immitti; eo argumento uſi, quòd annis horum florum fe- racibus plura prodeunt examina, quùm vero rariores proveniunt, ra- ræ apes viſuntur. Hoc tamen non animadvertunt, multis in locis fri- gore

gore rigentibus luxuriare apes, ubi nihil horum florum colligitur, imo ne apparet quidem. Ego sane per coitum propagationem fieri existimo, maréq; esse majores, minores vero fæminas contendo, qui an gallorum more fæminas subagitantes genituram injiciant, experientia dixerit: certum tamen est, minimas tantum apes (fæmellas nempe) fæturæ incubare, & rupto putamine (gallarum more) mira & naturali obstetricatione pullos excludere.

Aristoteles contra, reges & majores apes seipfas, & deinde omnes reliquas parere affirmat, uti & illas fucos, hos vero nihil ulterius producere, nec forte sine ratione illud, cum reges & reguli intus semper maneat, quasi nati ad sobolis generationem, nec unquam nisi cum totâ plebe aliò emigrant. Eam itidem ob causam tam unicè ab apibus diliguntur, atque ab omni opere negotioq; necessario immunes vivunt: Magnitudine item & robore præstant alijs, ac si corpus eorum ad prolem generandam sit institutum. Fuci tamen majores medium tenent, apes tam in mellificina diligentes, ut & fucos nepotes alant, & parentes regulos. Sed quod adjungit Philosophus, apes sine coitu generare, quòd fætus tam sit exiguus: idem argumentum de muscis narrari possit, quarum aliqua apibus majores, minores ponunt vermiculos, quibus in nympharum magnitudinem sensim adauctis, tandem muscæ erumpunt. Sunt alij, qui ex melle apes nasci arbitrantur, aut cum melle, aut ex medulla mellis sive parte præstantiore, eaque omnis putredinis experte. Sed genitale quiddam in cellis poni certum est, è quo apiculæ gignuntur. Scalliger ova eas ponere putat, quamvis apiarij vermiculos eas parere, non ova unanimiter statuunt. Taxites coire eas existimat, & apes mares esse, reges fœminas constituit, atque reges tempore constituto vermiculos per examina, ut muscæ, excludere, fucos vero incubare more serpentum, & incubando ad tempus vermiculos fovere scribit. Tunc vermes *quasi* dicti, melle purissimo & quasi mulso vescuntur, donec in nymphas abeunt, atque tunc aureliarum instar involuti, in cellis manent, nec cibo vescuntur, nec excrementa reddunt. Tandem certo die, ruptis corticibus fiunt apes, & ad suum quæque manus vix dum alis perfectis sese accingunt. Per hoc tempus apes urina delectantur, & potissimum humana, atque propterea locos ea madentes, maxime autem a pluvijs, frequentant.

Ad conservatiônem apum multa requiruntur, nempe debitus cibus, potus, somnus, vigiliæ, aër, exercitatio, habitatio, atque locus conveniens, moderatio item animi, & medicina illarum tollendis morbis idonea, de quibus sigillatim dicemus. Quod cibos attinet; nihil veniantur, sed ipsæ *Venturaeque hyemis memores æstate laborem Experiuntur, & in medium quæsitâ reponunt.* Colligunt quippe & conficiunt sibi cibaria, inter quæ præcipuum est mel, quo liberalius ab apiarijs exhausto, tanquam lanterna punica translucent, & nisi aliàs illarum inediæ subveniat, animam efflant. Sed habent item alium quo se sustentant cibum, ceraginem, cerinthum, erythacem, Sandaracham dictam. Verùm hic deterior est, & dulcedine ficum repræsentans. His deficientibus, apiarij ficus, Saccharata, uvas passas siccatas, fucos tufos, schadonum capita, lanas passo defrutove madidas, et aquam mulsam pro foribus ponunt, ne præ fame languescentes moriantur. Crudas item carnes apponi jubet Plinius, modo fuerint recentes. Generatim dulcia quæque & *εὐνοσμου* etiam de longinquo appetunt, non odoris gratiâ sed pabuli genialis causâ, ut musciliones vinum: Flores grati odoris & caliculatos nullos recusant; unde Florilegæ Latinis *ἀποδίαφοι, ἀνθηδύες* Græcis dictæ. Plantæ apibus gratissimæ, thymus albus & ruber, fertula campana, myrtus, vitex, genista, Phleus, fabæ, serpillum, viola, myrrhis, rosmarinus, coniza cerinthea, amygdali, Erica, Tamariscus, Cytisus, Melilotus, Casia, Narcissus, Asphodelus,

lus, potissimum autem citrigo, de qua Macer macros hos versus cecinit.

*Herbam quam Græci dixerunt Melisophyllon,
Præ cunctis apibus gratissima dicitur herbis:
Nec gaudere magis ullius flore videntur,
Berricum nostri dicunt vulgariter illam.*

Item hedera, consiligo, origanum, satireia, violæ agrestes, amaracus, hycinthus, palma, oleaster, iris, crocus, rosa, lilium, ziziphus, pyrus, persica, terebinthus, lentiscus, cedrus, tilia, Ilex minor, chrysome, attractylis, cumyla, flos sinapis, *Galica* spondylium, batrachium, Rhamnus, omnes arbores glandiferæ, item pomiferæ, quibus nulla amaritudo inest in floribus. Quinetiam è floribus urticæ mortuæ tum albis tum luteis cibum capiunt avidissimè, unde hæc herba Tigurinis *Bienfauge* quasi apifugam vel apesuctum dixeris, vocatur. Potum quod attinet: si fluvius vel fons vivus & saliens in propinquo sit, quibus ligna & lapides injiciuntur (ut apes commode insideant, seque veluti in balneis abluant & abstergant) non aliundè bibunt; sin minùs, aliundè humore hausto sitim leniunt, postea que de eodem ad intùs operatrices & reges (ut diximus) gerulæ asportant. Quicquid autem edunt bibuntve, intaminatum, purum, non fætidum esse oportet, aut putredine infectum. Imò tam mundam vitæ rationem obtinent, ut mulieris menstruatæ superventu, cibum fugere tradantur, & unguenta olentes, venerisque libidine flagrantibus odio habeant acerrimo: oleosa item quævis, uti etiam fumum & finum accuratè vitant, resq; talia olentes non attingunt. Deleterias item plantas, & amara, purgantè, ingrata ac venenata qualitate præditas, haud gustant: ijsque nominibus, Absynthium, Rhabarbarum, senam, sabinam, tithymallos, helleboros, laureolam, coccognidium, thapsias, cucumeres agrestes, taxum, rhododendron, aconita, ne primoribus quidem labris delibant. Vbi toto die laboribus, intentæ atque lassatæ fuerint, noctu eas signo dato somnum capessere memoravimus; qui varijs de causis interpellari solet, apesque hoc pacto in delirium & vigiliam actæ commoriuntur. Nunc enim eas æstrus perturbat, nunc urfi clamor expavescit, nunc hostis adventus (nempe lacertæ, aranei, rubetæ, &c.) perterritat; quæ propter, classicum canunt corcicines, totumque simul examen ad arma noctu evocant. Fulgure item & tonitru nocturno non minùs tumultuantur; ac si inter castra seditio vel pugna aliqua fatalis nasceretur; tum propter luminis eâ tempestate insuetudinem, tum quia merito timent, ne aluearibus concussis favi loco excidant, vel cereis liquefactis vasculis mel defluat. Id experientia verissimum esse, nemo meipso & Pennio rectiùs dixerit: qui dum mense Augusto, anno 86. juxta Somersetiæ Ducissam, tum deplorata ferè sanitatis viduam, cum inclytis filiabus Maria atque Elisabetha vigiliam ageremus, subito (magno à tonitru) proximo sub lecto tabulato, murmur & quasi classicum tumultum audivimus, ipsamque non nihil contignationem resonare putavimus: ignari (id quod res erat) apes intertignium incoluisse; ubi eas per triginta annos habitasse, & quotannis duas tresve colonias emisisse, postea ab oculatis testibus, ijsque summa nobilitate clarissimis, certo accepimus. Sequenti die, ob inopiam somni, streperæ, tremulæ, & quasi deliræ volitabant; res à natura ipsarum alienas tangebant; ad fenestras sese misellæ allidebant; amicos, curatores, domesticos pungebant, non sine observantium admiratione. Vnde quidem jure statuimus, apes laboris diurni patientissima esse animalcula, timoris vero nocturni & vigiliarum vicissim impatientissima.

Vnde *Solisequa* epitheton assequutæ videntur, quando quidem cum eo simul & surgunt & quiescunt. Nulla enim earum somno indulgens die connivet, nulla noctu non arctè obdormiscit. Exercitatio apum duplex est, altera animi

animi causâ, evolutio; altera necessitatis gratiâ, mechanica in ædibus operatio. Si illa (crocodilo, hirundine; merope, lacerta, araneo, alijsue foris apibus struentibus) vel ob cœli inclementiam, aut perpetes pluvias denegetur, anhelosâ, obelâ, torpentes redditæ, cacochymiam incurrant salutis oppugnatricem, & superesse diu haud solent, præsertim æstivo tempore, quo solo externa sese aëris palestra liberæ exercent. Vbi volatu non nihil recreatæ fuerint, balnea frequentant, sordes abluunt, & levi foliorum affricu sese detergunt, quinetiam aliquando lapillos vehunt, aquam portant, adversum ventum parvæ pusillæ penetrant, & cum maximis bestijs de gloriola imo quidem de vita concertant: Equos enim, elephantos, canes, imo quidem homines (sensit Archilochus rem ita habere atque scribo) offensiores vulnerant, aculeis que creberrimè & hostiliter infixis occidunt. Instituunt item non rarò monomachiam, ludricam illam sanè & umbratilem, exercitij & recreationis causa, non lædendi animo susceptam. Colludunt item sæpissimè, atque sese titillant invicem, & veluti columbantes deosculantur: postea coire eas certum est, sed quo tempore, loco, qua forma, Argus ille dixerit totus oculus, qui solus elephantis leno assidet, illorumque coitus cognoscit. Verùm ut animi causa, volatu, duello umbratili, lapillorum vecturâ, &c. sese exercent; ita magistra artium necessitas domesticis laboribus apes assuëvit, mellificina nimirum, cui naviter non ductariè incumbunt, nullusque (si per cœlum liceat) ocio perit dies. Quamdiu autem operantur, id a soli cœlique constitutione potissimùm pendet. Nam in frigidis regionibus ab occasu Vergiliarum ad vernum (plus minus) æquinoctium intus in alueis dilêtescunt; sed glirum more jejunæ, torpentes, convolutæ manent, nec se levissimè loco movent. Vnde enim aliàs tantillis animalculis, ad pruinas, nives & aquilonum flatu perferendos vires? At si anni constitutio fuerit calidior & diutalis duraverit, tardius quiescunt apes, id quod Aethiopia clarissimè probat, ubi per continuos calores, & rara frigora apes fere perpetuo operantur. In Europa autem apiculæ raro ante egrediuntur, quam florere fabæ incipiunt, teste Plinio, quas ante reliquos omnes flores herbâsque degustant. Servius apes appetente bruma succo & floribus ora explere somniat, ijsque per hyemem in cellulis sedentes vivere. Aestate verò nullo feriantur die, sed perpetuis sese negotijs omnes exercent; cùm item adeo numerosam prolem genuerint, ut tot familijs unæ ædes non suffecerint, expeditionem faciunt solennem mense Maio, seque in varia examina *βοτρίδων*, i. uvatim pendula distribuunt, & seniores postea, factis per aërem gyris atque ambagibus, ad cibum atque aluearia revertuntur: juniores autem Colonia, nisi novis ædibus fuerint exceptæ, per sylvas vagantur, donec ædiles & hospitariæ apes, locum gregi aptum commodumque investigarunt. Nunc exercitatione ostensâ, ædes aggrediamur, quas Græci *κώβλας, σίμβλας, κωρσείδας, κωσέρας, κωσάρως, κώβερτα, ἀγγεία, πειρίσκος, κώβεθος, μελιτοπῆρα, μελιτοσποροεία, κελέβας*, appellant: Latini vero, aluorum, alueorum, aluearium, capsarum, mellariorum, loculamentorum, apiariorum nomine insigniunt: Circa hæc ad apum conservationem tria potissimùm requiruntur: Forma, præparatio, positio, & loci ubi ponuntur aptitudo. Vasa optima ex cortibus, & præcipuè subere construuntur, quæ nec sole æstuante candent, & frigora in hyeme facilius arcent: confecerunt illa veteres ex ligno item cavato, vel tabulis ligneis arte junctis, ex ferulis item commodè aluearia extruebant, vel opere textorio ex Illice. Fictilia autem deterrima sunt, uti etiam è lateribus & argilla, quia æstate nimium calent, & hyeme nimium rigent. Tamen (ut audio) in Hungaria pendulas habent ollas crassas, in arboribus suspensas, & ibi apes faviscant, & justo tempore ollas auferunt. Quidam ex fimo fabricant, sed suis item incommodis non carent. Angli stramineis

rectis apes includunt affabre textis, ut nec gelu offendantur, nec æstivo calore nimium ferueſcant. Solebant veteres ex lapide ſpeculari, cornu, vitroq; alueos conficere; ut operantes intus ſpectarent. Sed prima, ſecundâ, tertiâq; cruſta (ut diximus) per apes intus ſuperinductâ, ſeſe operam oleumq; perdidiffe ſatis viderunt. Forma alueorum talis ſit, qualis eſt ovi rafi & amputati, quum edere ipſum velimus; nempe ex duodecim circulis ſtramineis alueus conſtare debet, hoc modo contextis. Tres primi inferiores ſint unius magnitudinis, ſeſquipedem ex diametro lati: Quatuor proximè superiores paulo majores eſſe convenit, & capaciores, ut favi meliùs figantur, & tutiùs pendeant: reliqui quinque circuli paulatim ad centrum ſupremum coarctentur, ut pyramidem referant; totus autem alueus ea meſura eſſe debet, ut viginti penè libras totus contineat. Ora cavearum (id eſt, oſtiola per quæ apes intrare & exire ſolent) ſint tria vel quatuor: non majora quàm ut apes melle onuſtæ liberae immigrent: hac enim ratione, ſtellionibus, ſcarabeis, phalangijs, & blattis, mellis inſidiatricibus, aditus negabitur, & alueus minus à frigore geluque brumali afficietur. Super hæc oſtia quatuor, item faciunt feneltras peſſulo obditas, ante atque retro duas, ut favos utrinque commodè eximant, nec tamen mellificium pecus nimium perturbent. Præparatio alueorum varia ſcribitur. Angli nova examina novis ſemper alueis excipiunt, nullâ re ſuffumigatis aut illiis. Veteres vaſa diligenter priùs purgata melliphyllo, thymo, ſaniculo intus fricabant, vel mellito, ſaccarato, aut mulſo aſpergebant; ut & citius intrarent, & diutius in ipſis remanerent. Palladius primogeniti vituli ſtercore parietes illorum intus oblevit, idque in apibus retinendis pro ſummo arcano habuit: Quinetiam circa medium alueare, tres vel quatuor ligneos bacillos tranſverſum figere oportet, ad favorum tutelam: ſic enim nec levi agitatione cadere poſſunt, & facilius uſu ferente auferuntur. Cave item ne aliqua rimas agant, quibus a calore, frigore, pulvere, aut erucis affligantur. Situm atque poſitionem quod attinet, in ſcamnis ſive podijs collocari aluearia, æquum eſt; ne ſitum contrahant a terra, atque ut à beſtiolis noxijs tutiùs degant ætatem. Scamna autem ſint ex lapidibus, calce, ulmo, vel quercu facta; ternis alta pedibus, teſtaceo & albario opere, eoque levigato ſuperinducta, ut mellivora atque apivora animalia, pedem ubi figant non habeant. Sint item anteriùs declivia, ne ſtagnans a pluvijs aqua intus penetret: quam ab cauſam (teſte Columella) in muris exciſis urbiumque porticibus collocare alueos ſolebant: ſit item bipalmaris aluearium diſtantia ab-invicem, ut vacillante mel moto uno, alterum non titubet; ſicut in conjunctis uſu ſolet venire. Porro ordines atque claſſes quod attinet; ne ſint tribus plures: quorum primus junioribus, ſecundus mediæ ætatis, ſupremus veteranis concedatur. Tam Scamna autem quàm apiaria apto ad examenum conſervationem loco ponenda ſunt: in calidis regionibus verſus Boream, in frigidioribus verò contra Auſtrum. Imò in Aethiopia ob nimium feruentes ſoles, in ædibus aluearia ſervantur, ne calore liqueſcant favi, foraminè ſatis magno (per quod egrediantur) in muro relicto. Sit etiam locus liber, æſtate non feruidus, hyeme tepidus, à ventis tranquillus, nec arboribus refertus, nec altiore palo, muròve inclufus, nec reſonanti Eccho objectus, pabulo naturali & frequenti conſitus, à cœtu hominum & pecudum remotus, qui flores tondere roremque decutere poſſunt; nullis latrinis, ſimeticis, cloacis, ſtagnis, ſterquilinijs, patibulis, ſepulchretis vicinus; & in ima parte vallis conſtitutus, ut apes onerariæ per declivia ad aluearia promotiùs devolent. Denique ſi quis ventus alicui regioni præ alijs fuerit inſeſtus, in ea aluearia collocare ſic convenit, ut illius injurias minùs ſentiant, & oſtia eum verſus aperta neutiquàm habeant. Verum hæc apibus circuribus diæta convenit ad

Vitæ conservationem: fugitivæ verò & sylvestres aliter vivunt, sibi que ipsæ ædes & eligunt & exornant. In Abissinorum regione sub Presbytero Ioanne in cubiculis mechanicorum degunt Apes, ibidemque audacter volitantes favos suspendunt, trabibus affixis aluearibus, nec laborantium quempiam offendunt. Quinetiam multis in Anglia locis inter cubiculorum tabulata; in arborum truncis hospitium ultroneum & diuturnum habuerunt, indeque veteranae ternas quotannis acies emiserunt. Et (quod dignum notatu est) hic foelicius vivunt & longius, quam illis artificiosè contextis casulis, tantâ diligentia suffumigatis, tam curiosè positis, ordinatis, digestis, collocatis. Laudo tamè illorū industriam, qui apibus hanc molestiam ademerunt, ædesq; quibus fartæ tectæ ferventur, non minùs ingeniosè fabricaverunt. Omnium autè maximè laudem merentur, qui animi corporisq; illarū morbis medicinā adinvenerunt, illamq; rectè applicandi scientiam noverunt. Animi quibus maximè laborant pathemata, sunt præcipuè tria; ira, mæror, & timor. Difficulus enim concoquunt injurias, sibi que & splenem adesse atque bilem, frequenti pugnâ, atq; eâ quidè civili, ostendunt. Nam in nimia prolis copia de cellis & ædibus tumultuantur; nec cõponi priùs lis valet, donec vel mutuâ utriusq; cæde multæ perierint, vel partium studio divulsæ, alios sibi lares ultrò quæsiverint. Quin porro castratis alueis, unius ejusdemque coloniae milites (privatas ob injurias vel Zelotypiam excandescentes) quandoque bellum aliæ alijs inferunt: quod Apicola diligens pulvere interjecto, vel frigida per syphones aspersa, vel vola manuali stridulâ & terrificâ maturè extinguit. Si enim illarum rixis habenas concederet, furerent eousq; atq; sævirent, ut nisi ad interuersionem redactæ nunquâ quiescerent. Mæstitia atq; melancholia ipsas item apes plurimū perturbat, nunc ex regum, nunc ex prolis, nunc ex custodis morte oriunda, nec conceptum mærorem adimit dies: sed imis medullis infixus corpus semper depascit, & ipsas vitæ capsulas tandem exedit. Imò nec æris tinnitus, nec quævis illas oblectat harmonia, (quæ tamen ipsas lymphaticas delirâsque redditas solet curare) neque ulla pestis morbûsue ipsis læthaliôr dici potest. Timent autem potissimum ab araneis, lacertis, crocodilis, rubetis, phalæinis, æstris, vespis, crabronibus, fucorum multitudine, upupâ, paro, hirundine, merope, noctuâ, alijsque aluearium depopulatoribus. Timent sibi item ab Echo, fulgure, tonitru, & fragore omni: quemadmodum contra, levi susurro, sibilo, murmure, tinnitu vehementer gaudent. Cum timor ipsas occupat, vagulæ oberrant, vertiginosæ dum exeunt atque ingrediuntur apparent; mel, prolem, ægrotos parum curant, pedibus alijsque tremulis nusquam quiescunt. Meliturgus igitur fucos (cibo deficiente) necare, vespas & crabrones (olla cum cruda carne imposita) capere & deinde cremare; araneos, papiliones, teredines, erucas, interimere; telas abstergere, muliones, culices, conopæo irretire; lacertas, crocodilos, scarabæos transfodere, phalainam & blattas candelâ noctu intus posita (quam ultro petunt) comburere; ranas per paludes venari; hirundinum, noctuarum, apiastrorum, meropumque nidos (præsertim in vicinia omni) diruere, paros inebriare; contra insidiatrices bestias & peregrinum quodque agmen pugnare debet. Quâ in pugnâ à suis apibus agnosci videtur, quæ post victoriam egressæ victum agmen adoriuntur, propugnatorem vero suum & vindicem non offendunt: Salvæ his modis atque liberæ a metu apes, solo tinnitu & quandoque Sinnenocomi sive Mellarij ipsius voce corroborantur, & in suam quæq; provinciam alacres redeunt. Apes item nonnullæ alijs magis planeticæ & fugitivæ deprehunduntur, delectantur enim vagis amoribus atque complexibus, suarumque ædium amore nullo tenentur. Hanc animi *κακοίθειαν* apiarij plausu, ærisque sonitu (quo plurimum gaudere apes scribunt, illicò emen-

dant, quamvis incertum sit an audiant & voluptate ducantur, an formidine & timore ob aëris reverberationem & tremorem (ut in tonitru fit) ad ædes redeant, nec ullam video causam cur Plinius aut Niphus hic hæsitent. Alij, ne examen aufugiat, regi medias alas obruncant, alij vituli recens nati stercore loculorum oscula oblinunt, Præterea oleæ utriusque folijs decoctis, & circa loculos stratis, non fugient: confert item aqua mulsâ, sed præsertim Melinæ herbæ inunctio, quâ (tanquam philtro quodam) fortissimè retinentur apes, ut Macer cecinit.

*Quisquis apum his folijs contritæ vasa perungit,
Non fugient, meliusq; facit si lac quoq; jungat:
Vngvine cultores retinent examinatali.*

Pulvere é vestigio anguium collecto, sparsas apes in alveos reverti Plinius testatur. Alij chryso comme juxtâ ferere consulunt, ac si nullo magis flore gauderent, locosque eodem luxuriantes nunquam desererent. Imò natura sylvestres & erraticas apes eodem allectari, & cicurari, authores memorant. Corporis morbi varij sunt quoque apum, nempe, repletio, inanitio, siccitas, humiditas, frigus, calorque non naturalis. Repletio sive plethora fit, cum alvearia Melirurgus debitâ tempestate castrare neglexerit: tunc enim adeo se saturant atque implent, ut scâbie sordibusque diffuentes, & strumofæ item factæ ægrotent; sequitur ignavia, febris, malacia, fastidium cibi, vigiliæ; quibus miseræ attritæ apiculæ, nisi ocyus subveniatur, animam effiant; quare castrare eas oportet: quo in opere duo observanda sunt: nempe tempus, atque modus conveniens, quæ pro regionum qualitate & consuetudine varia sunt: Nam in Anglia quottannis semel tantum mel colligunt, præcipitante nimirum mense Julio, vel Augusto primum crescente. Calidioribus in locis melleæ hujus Vindemiæ tria tempora notant; orientibus scilicet, consistentibus, noviterque occidentibus Virgilijs. Didimus in Geopomicis optimum tempus esse Plejadum scribit. Romani Majo primum mense, deinde declinante æstate, tertio circa idus Octobris alveos exenterabant. Vnde mel Vernum, horæum, & autumnale dictum. Aristoteles florescente caprifico, primam mellationem facere jubet; Secundum verò sub autumno factam commendat. Generatim verò castrare alveos oportet, quum melle turgent; id quod subtili apum murmure dignoscitur. Nam si vacua fuerint, voces clariores altioresque emittunt, utpote aëris quàm cibi pleniore: certissimè autem inspectione id noveris (inquit Columella) scilicet per fenestras illas utrinque positas & apertas, de quibus antea in alveorum forma fecimus mentionem. Modus castrationis hujusmodi est: Matutino tempore, dum adhuc semifomnes torpent, castrare apes oportet atque favos auferre: non enim convenit medio æstu calentes exasperare. Columella duo ferramenta in hunc usum præscribit, sesquipedali longitudine, vel paulò productiora; quorum alterum sit culter oblongus, lata utrinque acie, sed hebescente; capite adunco & acuto scalpro, quo favi eradantur: alterum planum, acutissima & ancipiti acie, quo favi succidantur. His, aperto vase, rectè totum negotium conficitur. In Anglia, atque alijs vicissim regionibus (utpote Helvetia, Germania, Belgio) non ferro, sed igne, fumo, & aqua rem aggrediuntur, quibus adultas apes de alveo in alveum abigunt, & examen pro arbitratu integrum servant. Porro in eximendis favis, pro examinis quantitate, magnitudine, & numero, tenere modum oportet. Nam copia mellis ignaviam parit, atque tam heris quàm apibus fraudi est; eo siquidem affluente, non erithace pascuntur, sed ipsâ mellis medullâ saginantur: contrâ si non satis relinquitur, præ inopia cibi languescentes, animum despondent, anxius vivunt; & pellucetes, famelicæ, marcescentes, miserè pereunt. Præterea veteres

Corporei apum morbi: eorumdemque curationis.

veteres & vitiosos favos eximere oportet, non autem (quibus posteritati confulitur) schadoniferos & integros, nisi minus mellis reliquum videris, quàm parentum sustentationi par fuerit: Eam scilicet proportionem serves, ut in mellis abundantia, duabus demptis partibus, tertiam relinquant; si vero mediocriter exuberet, mediam finas; si favi fere vacui, nihil auferas. Sed hic modus non est omnibus in locis certus, quia (pro florum multitudine, pabuli frequentia, atque præstantia, & regionis natura) plus minúsue tollere permittitur. Quandoquidem in Aethiopia, Syria, Palestina, sæpius totos alueos exhauriunt, qui ob pastus & roris bonitatem paucis iterum diebus adimplentur. Si verò inanitio atque fames fuerit oborta, non tam alueos castrabis quàm apes ipsas; magnamque partem omnes lino, quisquilijs, galbano, vel sulphure suffito suffocabis, vel saltem aqua submerges; quo pacto item mel dulcius evadet atque purius. Inanitio autem duabus potissimum ex causis oritur, cibi nempe inopia, atque corruptelâ: inopia urgente, mel supponere, mulsum aspergere, uvas & ficus tufas afferre convenit, & saccharata. Plinius item gallinarum carnes apponi jubet, quamvis apes nullas carnes attingere memorarit: Corruptela autem ciborum primùm malaciam, deinde diarrhæam, blapfigoniam, & tabem affert apibus; unde ex stercoreum & cadaverum copia, fætor, pestis, putredo, aliaque id genus mala nascuntur. In malacia adeo delicatulae atque morosæ fiunt, ut stomachantes omnia, facillè aufugiant, nisi rerum gratissimi odoris suffitu, conquistissimo tinnitu, curiosâ item munditie retineantur. Diarrhæa autem supervenit, tum ob succi ipsius corruptelam, tum ob tithymalli, hellebori, cbuli, sambuci, foliorum herbarumque purgantium delibationem. Siquidem cibi per hyberna jejunia avidæ, primo vere cupidius quàm tutius obvias herbas sine delectu gustantes, infalubri collecto melle cacochymiâ laborant, atque deinceps in alui solutionem subito incidunt.

Contra hunc morbum, Sorba cum melle (authore Plinio) apponenda, vel hominum aut boum urina conspersa: grana item mali punici vino Tamineo irrigata, conferunt. Palladius grana mali punici, & uvas passas cum rore Syriaco vel vino austero coctas & levigatas, in ligneis canalibus appositas varie commendat. Mel etiam cum Gallæ pulvere, vel siccæ rosæ, aut rosmarini in aqua mulsa decoctum infundi per syphonem jubet, vel acetabulis immitteri. Quinetiam prohibere eas oportet, ne é sylvis cibum deportent, ubi plerunque æruginosi excrescunt flores, quorum acrimoniâ alui apibus moventur, nec nisi accuratâ custodis diligentia scientiaque sistuntur. Hinc βλαστία illa sive fætus corruptio originem trahit, quippe quòd sterilitate ex inopia seminis inductâ, non generant; vel (præ imbecillitate) alere fovereque partus, & continuò incubare, vel araneorum laqueos ante cellas obductos evitare, haud possunt. Accrescente deinceps tabe atque marasmo, flores afferri iubet Higinus, rore & mulso madidos, foribusque apponi: violas item & buglossi flores commendat defruto rigatos; postea defecatis alueis, vermibus & cadaveribus amotis, fimo bovino vel vaccina suffiantur; quia tum putredinem arcet & pestem, tum demortius penè apibus (nisi Columella nos fallit) animam instillat. Scatent item pediculis, narrante Florentio, quos curat ramentis mali arboris & caprifici incensis. Hebescentem apibus oculorum aciem, ijdem origani suffitu sanant. Furfures ipsæ & scabiem, blando corporum ad chelidonium & muros vrina infectos quasi affricu auferunt; siccitatem balneis, & thermo potantes gutturem emendant. Humiditatis morbi sunt strumæ, hydrocephaliæ, hydropes, quos siccis herbis & rore mane decusso curant veteres, nostri que aquæ cõmunis prohibitione non nihil diminuunt: cohibent enim illas per triduum intra alueos, quo pacto non
solum

solum humiditas nimia absumitur, sed naturalis quoque comparatur. κέρως item familiarem apibus morbum scribit Hesichius, non describit; nec ab alijs, quis qualisue fuerit, addiscere potui. Frigoris morbi sunt congelatio, stupor, rigor, alijque id genus: nam frigore adeo nonnunquam stupidas videbis, ut nec levissimè moveri videantur, nedum spirare. Caloris autem vehementia, in rabiem, sitim, vigiliis, febres, vertiginem, & delirium aguntur, imo quidem in maniam, quo tempore vel custodes non agnoscunt, & amicos aculeo non nihil venenato feriunt. Sic igitur utraque tempestate ædes locare oportet, ut ne hyeme frigoris vehementia, nec æstate arboribus nimium lædantur. Pereunt item ob defectum sobolis in florum ubertate, dum mellificandi studio ita omnes incumbunt, ut prolis venerisque curam abjiciant, atque sic ommissa sobolis reparatione, populus labore confectus totus extinguitur. Cùm verò præ indignatione & stomacho, vel per ædium fœtorem, aut ob pestem in aluearibus grassantem aufugerint; sequieas oportet, & illa (quam Palladius docuit) arte inventas, purgatis alueis, novis item locis excipere. Præterea ad apum conservationem multum conferre dicit Plinius, ut legitime comparentur; dono nimirum aut emptione: nam furto ablatae minùs fœliciter succedunt, uti & ruta furtiva ægrius crescit. Nunc si animalia apibus infesta removerimus, quid amplius annexere opus erit ad ipsarum salutis *προφυλαξιν* & malorum medelam, non video. Primum igitur homines stupro inquinatos, menstruis vel gonorrhœa infectos, balnea, fumum, fimum, latrinam, culinamque olentes otiosè vel malitiosè pro alueorum foribus stantes, amoueto. Aërem sæpe bufonum serpentumque halitu infectum, melissâ, thymo vel fœniculo incensis purgato; ut nitidæ & molles vivant efficito; animalia prædatoria necato; & perspectis morborum signis medicinam adhibeto. Signa autem in valetudinis apum, ut quoque reliquorum animalium, à tribus sumuntur; nempe à læsa actione, externo corporum affectu, & excrementis. Nam hilaritas amissa, tristitia torpens, vertiginosus incessus, frequens ante fores & otiosa statio, ab opere languor, florum mellisq; fastidium, vigiliæ somnive profundiores, murmura insueta, malè valere apes argumento sunt; uti etiam si horridulæ, non compræ; asperæ, non molles; scabræ, non nitidæ; pellucetes non *ευσαρκοι* videantur. Quinetiam si favi odore minùs grato inficiantur, ipsaque apium oleta liquecant, fœteant, vermibusue scateant, cadaveraque indies ædibus exportant, nec alueos curant; certissimum in valetudinis morbi que alicujus epidemici signum exhibet; quorum aliquam partem eleganter, sed confusè tetigit Virgilius 4. Georg. his versibus:

*Si verò (quoniam lapsus apibus quoque nostros
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo,
Illud non dubijs poteris cognoscere signis,
Continuò est ægris alius color, horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia fœnera ducunt.
Aut illæ pedibus connexa ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in ædibus omnes,
Ignavaeque fame, & contracto frigore pigrae.
Tum sonus auditur gravior, tractimque susurrant,
Frigidus ut quando sylvis immurmurat Auster,
Vt mare sollicitum stridet refluentibus undis,
Aëstuat aut clausis rapidus fornacibus ignis.*

Atque ita perspectis morbis apicularibus, & curatis, ad summam usque vivent ætatem: quam Aristoteles, Theophrastus, Plinius, Virgilius, Varro, Columella,

Columella, Cardanus, omnes denique authores, rarò ad novem annos, nunquam supra decem productam. Quamvis aliter Hanworthi in Ducissæ Somersfetiensis examine magna cum voluptate ipsi vidimus, quòd ultra tres annorum decadas (adsunt in præcinctu digni, quibus credatur testes) eodem in loco commorantum fuerat, & quatuor penè quottannis novas acies emiserat. Quæ me sanè ratio inducit, ut apes esse credam naturá longævas, & cum solo Alberto solus dubitem, an præ senio moriantur. Scio equidem illas morborum hostiumque impetu é medio tolli; sed si omnia pro vita & salute necessaria semper adessent, contrariaque abessent, equidem diuturnissimam vitam apibus concederem, si mortales illis vices non negarem. Solæ enim melle, immortalis illo nectare, vescuntur, eoque cælitus dimisso, & ex rore divino (omnium herbarum, arborum, plantarumque anima) collecto; de cuius natura, usu, & præstantia, subsequenti capite dicemus.

C A P. IIII.

De apum usu.

QUUM cætera quæque in nostrum usum condidit Altissimus: tum præsertim apes non solum ut nobis politicæ atque œconomicæ virtutis (de qua ante diximus) veluti magistræ præbeant exemplar, animumque instruant, sed etiam ut divinam quandam doceant scientiam, & tanquam vates extraordinarij, successus & eventus rerum præmonstrent. Nam annis, 90. 98. 113. 208. ante Christum, cum magna apum examina in foro publico & boario, privatis civium ædibus, sacelloque Martis considerent, hostiles Romæ insidiæ tendebantur, quibus ferè capta respub: atque extincta. Severo imperante, apes in signis militaribus; & maxime in stativis Nigri, favos fixerunt. Varia deinceps bella inter Severianos & Nigrianos ancipites congressus fuerunt. Sed Severiani tandem rem obtinebant. Antonini item Pij statuas in omni Hetruria positas examina apum repleverunt; & postea in castris Cassij confederunt: quid quantumque turbarum postea sit ortum, Iulius Capitolinus recenset. Quo item tempore ingens Romanorum numerus per insidias Germanorum in Germania perijt. P. Fabio, & Q. Elio Coss. in castris Drusi examen apum in tabernaculo Hostilij Rutili ita confedisce scribitur, ut funè prætendentem præfixamque tentorio lanceam amplecteretur, M. Lepidio, Munutio Planco coss. Item in consulatu L. Pauli & C. Metelli, apum aduolantiæ examina hostem imminentem, (ut non malè coniecerunt augures) præsignificarunt. Pompeius item belligerans contra Cæsarem, cum amicis invitatis aciem instrueret, Dyrrhachium egredienti apes occurrebant, ipsaque signa præ multitudine nimia obscurabant. Philistus & Aelianus referunt, dum equum cæno inhærentem Dionysius frustra pungeret, ibidemque commorantē relinqueret: equum tandè suo Marte liberatū; sequentū vestigia domini, examine apum jubæ inhærente: eoque ostento tyrannidem in Galeotas a Dionysio affectatam. In Heluetiorum historijs legitur anno 1385: quando Leopoldus Austriacus Sempachum cum exercitu proficisci parabat, dum in itinere esset, convolasse ad oppidum apum examen, atque ibi in tiliâ confedisce: unde vulgus peregrini populi adventum rectè prædixit. Sic etiam Virgilius 7. Aeneid: adventum Aeneæ in Italiam descripturus loquitur:

————— Lauri

Hujus apes summum densè (mirabile dictu)

Stridore ingenti liquidum trans æthera vata,

Obsedere

*Obsedere apicem, & pedibus per mutua nexis,
 Examen subito ramo frondente pependit:
 Continuo Vates; externum cernimus (inquit)
 Adventare virum.*

Id quod etiam Herodotus, Pausanias, Dion Cassius, Plutarchus, Julius Cæsar, Julius Capitolinus, alijque historici majore observatione quam ratione confirmarunt. Saon Acræphniensis cum Trophoni oraculum invenire nequiret, ab examine apum eò volantium perductum narrat Pausanias in Bœoticis. Quinetiam nutricibus absentibus Iovem Melitæum, Hieronem Syracusanum, Platonem, Pindarum, Apium comatum, Zenophontem, & novissimè Ambrosium, melle in labia ab apibus instillato enutritos fuisse Plutarchus, Pausanias, Aelianus, Alexander Alexandrinus, Theocritus, atque Textor authores sunt: Zenophon item in œconomicis mellificinam virtutum officinam vocat, atque ad eam matresfamilias erudiendas mittit. Poetæ se libenter cum apibus conferunt, quæ naturam tantum magistram sequentes, artem non adhibent. Sic poëtas Plato affirmat arte nihil unquam egregium effecturos. Ideò Pindarus se gloriatur Bacchilide & Simonide superiorem à natura non arte doctum. Apes nisi irritentur innocuæ sunt, divexantibus verò aculeos, eosque acerbissimos, infligunt. Idem poëtarum ingenium est: unde ista profluxerunt Archiloci:

*Qui me commovit, melius non tangere: clamo;
 Flebit, & insignis toto cantabitur orbe.*

Quocirca Plato in Minoe præcipit, ut qui quietis studiosi sunt, diligenter caveant, ne cum poëtis & apibus bellum gerant. Tot denique earum sunt quas imitemur virtutes, ut Aegyptij, Chaldæi, Græci, varia ab ijs hieroglyphica acceperint; nam populum regi obedientem significantes, apem frugi pinxerunt: regem erga populum benevolunt ostendentes, examen apum expreserunt. Cætera id genus emblemata, à Pierio petas, nec laboris te tui poenitebit. Rustici item aëromantiam ab ipsis didicerunt. Nam ingruentis pluviae & ventorum adventum præsentunt, procellasque & imbres prædicunt; quibus appetentibus, non longè evolant ab ædibus, sed suo semet succo sustentant. Quæ cum ita sint omnia, haud mirum Aristæum, Philistrium, Aristomachum, Solensem, Menum Samnitum, & sexcentos alios apum descriptores, missis civitatum delicijs, per duodecesaginta annos sylvas incoluisse, ut earum vitam & mores recte discerent, & posteritati in exemplum commendarent. Nec poenituit sanè Virgilium in earum historia *είναι ὁφθαλμῶν* quam 4. Georg. eleganter descripsit. Quid verò ipsarum corpora & opera in nostris corporibus operantur, nunc operæ pretium est recensere, ut nihil inesse apibus sciamus, quod non nobis salutis & bono cedere queat. Primum igitur corpora ipsarum statim ab aluejs accepta, & contusa, & cum vino diuretico vel œnogala epota, hydropem potenter curant, calculos comminuunt, Vrinæ fontes omnes aperiunt, ischuriam sanant. Apes item in melle mortuæ vomicas sanant, oculisque & auribus hebescentibus auxilio sunt. Tormina item ventris contusæ curant, atque appositæ & mel venenatum epotum, ipsæ deinceps epotæ expellunt; duriora in labijs ulcera emolliunt, carbunculum alligatæ sanant, dysenteriae medentur, & mel ipsis imbutum cruditates stomachi, lentigines faciei emendat, ut ex Hollerio, Alexandro Bened. & præsertim Plinio videre est. Apes favis immortuas aridas tere (scribit Galenus in euporistis) misce cum melle in quo ipsa fuerint demortuæ, inunge capitis partes pilis denudatas, & renasci ipsos videbis. Plinius vicissim multas apes comburere docet, & cum oleo miscere cineres & inungere; sed cauendum ait,

Vfus Medici.

ne partes adjacentes attingantur; imo mel mortuis apibus resectum in omnibus morbis salutare & panchrestum esse affirmat: cinerem ipsarum cum oleo tritum, ad capillorum dealbationem, Erotis variè Cap. 61. de morb. mulieb. commendat. Vtiles præterea sunt apes, quia varijs animalibus in cibum cedunt: nempe taxo, urso, lacertis, ranis, serpentibus, meropi; hirundini, paro, upupæ, rubeculæ, araneis item & Vespis, ut Bellonius animadvertit. Venari item eas cum voluptate homines solere, docet Palladius, earumque investigandarum rationem narrat his verbis. Mense Aprili, locis apricis si apes frequentes, ad pastum vel aquam veniunt, certum est eas in propinquo mellificinam habere: si vero paucae eò accedant, longius abesse signum est. Quum autem frequentes adsunt, hoc ingenio eorum examina invenies. Rubricâ liquidâ dorsa earum tangas, ibidemque maneat dum eâ notatæ fuerint reversæ; quòd si citò sit propè habitant; sin tardius, loco magis remoto ædes habent. Proximas deinde facile inveneris, ad longinque diffitas hoc modo perducere. Cannæ unum internodium cum suis recides articulis, & in latere aperies; ibi mel exiguum vel defrutum immittas, & juxta fontem ponas. Cum ad ipsum convenerint apes, atque (odore mellis illectæ) ingressæ fuerint, apposito pollice foramen claudes, & unam tantum apem exire permittes, eam consequere quantum quantum potes certissime: & cum ulterius non poteris, aliam libera, ea deinceps è conspectu devolante, aliam emitte, tandem his ducibus locum examinis facile investigabis, qui si in spelunca fuerit, fumo ejicietur omnis familia, & cum exierint, æris tinnitu territæ in ramulo sese uvæ modo suspendent, unde admoto vasculo recipientur. Si in arboris ramo nidificent, acutissimâ ferrâ supra infraque abscindes, mundaque testa rami pars illa cooperta, ad locum quem volueris deferatur, ac inter aluearia collocetur. Atque hac arte examina in sylvis, cavernis, vel rupibus habitantia sunt inveniendâ: mane autem aucupium incipere oportet, ne die demortuo prædam perdas. Nec solum venatione apes homines delectant: sed etiam si quis eas per somnia invenerit (nisi Fabritius atque Artemidorus nos fallunt) si pauper fuerit, ditatur; si rex aut dives, facilem sibi populum habebit, atque morigerum. Qui verò habuisse se apes somniat, non autem habere, defluentis fortunæ signum est, et infortunij iam propè imminentis. Tanti usus sunt apes: tam variè in ipsarum virtutibus ludit, vel potius operata est rerum omnium fictix natura. At quorsum ille (inquies) aculeus, contra cujus venenum nulla remedia novit Plinius? Equidem fateor & res ipsa docet, apum nonnunquam aculeos venenatos esse; sed rabidarum tantum, & vel nimia febre, vel ira, vel fame exæstuantium. Alijs verò parum pungunt: ideoque Dioscorides ictus apum symptomata, sicco pede præterijt; indignatum ratus ob unius apiculæ spiculû adeò conqueri: Posteriores dolorem, ruborem, tumorem, comites observarunt; præsertim si aculeus etiamnum hæreat infixus, quo profundius vulnerante, mortem aliquando supervenisse scribit in Theriacis Nicander: Antiqui item (ut apum aculeos in bonum converti usum probemus) ob stellionatus crimina hoc supplicio (author Suidas) fontes affecerunt. Reum vestibus dispoliatum, atque toto corpore melle perlitum, Soli exposuerunt, manibus & pedibus ligatis, ut ab apibus & muscis creberrime punctus, & Solis radijs afflictus, dignam vitam necem subiret. Verum si ipsarum ictus vitare, sanareque instituas; primum mente ignaviam, impietatem, furtum, malitiam exigit; his enim vitijs sædatis libenter impetunt. Tum ne ex vestium colore sanguineus videaris, vel per venerem immundus sentiaris, oppidò caveas. Qui etiam arborei pici rastrum gestant, etiam si examina perturbent, ab apibus non lædi, dicit Plinius. Nonnius, melissâ tritâ aculeos innoxios reddi, author est. Florentius dendromalaches succo (mal-

vam masculam appellant) vindemiatores mellis illini jubet, ut securus favos eximat. Sed cuiusvis malvæ succus idem præstat; & melius, si cum oleo teratur: nam & præservat ab ictu, atque ictis remedio est. Verum esto, illarum nobis aculeum morbos inferre: atqui illos apes melle demortuæ cito curant diligenter applicatæ, & venenum doloremque omnem ejiciunt. Quid dicam? Nullum animal æquè commodum, nullum minus sumptuosum Deus creavit. Curantur per exiguo ære, vivunt fere in omnibus locis, etiam sylvestribus & montanis: pauperes æque ac divites ipsarum cultu magnum vectigal colligunt: nec propterea vel ollam vel familiam augere necessum habent. Merula refert Varronem quinque millibus pondo mellis alvearia quotannis elocasse, & in Hispania è parva villa unicum jugerum non superante, ex melle ibidem collecto dena millia sestertia lucrari solitum. Habemus item ex earum officina, ceram, mityn, sandaracham, propolim, favos, quibus nulla bene caret respub. ut virtutum exempla non repetam, quæ non minus animæ salutaria, quam hæc corpori vitæque rectius agendæ utilia videntur. Primum autem de Melle, succo illo immortalis, nectareo, dulcissimo, saluberrimo, & omnium operum effectuumque principe, orationem instituemus.

CAP. V.

De mellis nomine, differentia, et usu.

Mellis nomen principio unum fuit, Hebraice מֶלֶךְ, Debasch dictum; verum ab horrenda illa & confusa *πολυλαττολογία*, ab Arabiæ incolis Hel, Han; a Gallis miel, Hispanis Miel, Italis Mele, Belgis Honichzeem, Germanis Honig, Anglis Honny appellabatur. Græci μέλι dixerunt; ab insigni labore apum & cura in eo conficiendo, ut annotavit Eustachius: unde *μελιττιον* melitellum, a μέλι apud Porphyrium. Verum quid illud tandem sit, inter doctos disputatur. Sunt qui salivam syderum, vel stellarum sputum esse somniant, alij aëris purgamentum, vel cœli sudorem vocant, sed rectius meo iudicio Mel apum Chylum vocaveris, ex materia dulci collectum, sed in earum ventriculis consummatum, vomituque vel exspuitione in cellas ejectum. Aristoteles, Plinius, Avicenna, Seneca, apes mellis non opifices, sed collectrices tantum statuerunt: sic enim scribunt. Apes mella ex rore aëris syderum quorundam ortu potissimum & arcus cœlestis concubitu colligunt; siquidem favos faciunt non mel. Galenus item lib. 3. de Alim. fac. hæc verba habet. Memini (inquit) aliquando, æstate super arborum folia mel quam plurimum a nobis collectum fuisse, & tum agricolas velut ludentes cecinisse, *Iuppiter melle pluit*. Præcesserat autem nox (ut per æstatem) valde frigida, cuius vi dulces halitus & vapores diurno calore Solis sublatis concreverant. Apud nos verò id rarò accidit: in monte autem Libano quotannis. Itaque coria supra terram extendentes, & arbores excutientes, defluens mel aërium ollis excipiunt, & in fistilibus reponunt. Differt autem mel, ut cætera qualibet corpora, substantiâ & accidente. Respectu substantiæ sive materiæ, aliud mel aërium est, aliud terreum. Quippe mense Maio, Junio & Julio, ambrosia quædam cœlestis (melleum rorem vocant, ego melliginem appello) in plantarum folia delabitur, gustu suavissima, liquida, pura, & ipsum contra saccharum non ingrata. hanc collectam & imbibitam apes maturare concedo, mutare constanter nego, nisi forte depurationem roris, speciei alterationem dicere velis. Gal. Lib. 3. de alim. facul: Mellis materiam, non ipsum rorem esse affirmat, sed rori congenerem: quam apes collectam in cellas revomunt, sed speciem succi non mutant, ut etiam Avicenna docuit. Ros autem ille aërius ex quo mel

Mellis d. finitio.

Mellis differentia.

mel aërium colligitur, duplex est, coagulatus sive manna; & liquidus, unde mel optimum conficitur: præsertim si quâ primò decidit naturâ, eandem semper obtineat. Verum tam altè cadens, ipsoque lapsu inter cadendum ob aëris impuritatem fordescens, & terræ halitu foliorumque & florum quibus insidet succo infectus, plurimam cælestis naturæ vim amittit, licet nonnullam fervet; totiesque in apum ventriculis, cellis, favis, mutatus, peregrinam aliquam qualitatem habet adjunctam. Est autem initio mel, veluti aqua dilutum; & primis diebus musteum fervet, vigesimo crassescit, mox obducitur quasi tenui membrana, quæ feruoris ipsius spumâ concrevit. Mel terreum dicimus, quòd rore abeunte, ex terrâ ipsius sudore, & plantarum dulci parte exugitur, densioris quidem substantiæ, & qualitatis cum subjecto convenientis. Hinc mel gramineum, fabaceum, sparticum, apianum; ficulneum, uvaceum, cedrinum, arundineum, violaceum, ericæum, liliaceum, leucoides, narcissinum, serpillare, thymbricum, buxum, taxites, absinthites, helleboratum, venenatum, &c. dicitur: habitâ scilicet ad res, è quibus colligitur, ratione. Optimum autem respectu substantiæ mel dicitur, consistentiæ pinguis & mediocris, quod spontè ex favis defluit, (*ἀκρίτων* vocant) vel potius *ἰκέραιο*, & fæcibus non abundat; & brevissimo tempore coquitur, minimumque inter ebulliendum spumæ evomit, sibi semper ita adhærens, ut si attollatur digito, homogeneous ac continuum, nullo modo intercisum, ad terram defluit: & denique quod promptè igne admoto flammam concipit. Hæc nisi omnia vel plurima adfuerint; vilis, adulterati, impuriq; mellis substantiam videris, non probi. Accidentia mellis, alia bona sunt, alia vicissim mala, utraque autem sumuntur a tempore, loco & qualitate. Si tempus respicias; mel quo recentius, eo melius habetur, atque vernum, horæumque autumnali longe præfertur. Primum de floribus tantum ijsque tenerulis admodum colligitur (unde Anthinum dicitur:) secundum vero ab herbis item ipsis & adultis floribus, *ὠρεῖων*: ultimum è tribus pessimum, post primos autumnii imbres; arenosum illud quidem & sylvestre ex erica duntaxat aut hedera (quæ tum solæ florent) collectum, *ἑρμῆων*. quæ omnia (ut dixi) ex novitate laudem habent amplissimam, quoniam vetustate, ceu coctione quadam longâ amarescunt: unde proverbium, Mulsam quod probè feceris, miscendum esse novo Hymetto & Falerno vetulo. Pro ratione loci tam communis quàm proprii, varie item laudatur mel, atque etiam vituperatur. Si proprium locum, sive vas ipsum in quo continetur, respicias; in fundo optimum invenitur, fæces enim ex aëre inter cadendum vel ex situ herbarum contractas, ad summum quasi spumam projicit, atque in imo vase glutinosius, ponderosius, suavius & compactius sentitur. Communem autem locum sive regionem si videas ubi colligitur; pro illius item natura æstimationem acquirit. Primas inter bona mellia, Atticum, Atheniense, Hymeticum, præsertim in argentifodinis factum, omnium iudicio hætenus obtinuit, tum ob apum ipsarum meliorem indolem, tum terræ thymo & optimarum plantarum copiâ affluentis, tum loci in quo favi texuntur bonitatem. Cycladico secundas Dioscorides tribuit (quod plurimum urbanum est, & jucundum & æmulum Attico.) Hyblæo sive, Siculo tertias. Mel Atticum Iohannes Bauhinus medicus doctissimus, & simplicium cognitione nulli secundus, Veronæ in pharmacopolio se vidisse testatur: quod repositum invenit in vesica elephanti valde crassa, pondere librarum 21. longitudinis duorum cubitorum, latitudinis vero sesqui cubiti. Ego credo ex Africa allatum fuisse; nam quomodo vesica elephanti ex Atticis? Cardani iudicio quod ex Cephalenia insula in Ionio mari posita advehitur, præstantissimum omnium est, cui in Europæis proximum est Hispanicum, atque id non immerito: ros enim concoctior in calidioribus plerunque regionibus: & ubi purior aër est (in omni regione) virgineum mel, id est, pu-

Mel optimum.

Quibus in regionibus mel optimum nascitur.

rum putum, & ignis omnino expers elaboratur. Mel etiam Tarentinum laudatur, ut Strabo refert. Circa Tagodast, Mel elam, Heam, Hascoram, Rrahonam Montem ferratum, Echebdevonam, mel Africanum optimum confici Ioannes Leo author est. Ludovicus Cadomustus Sinegenſe, Andreas Corſalius Mombazenſe, Edoradus Barboſa, Aethiopicum, Thomas Lopius Cataienſe. Franciſcus Aluéares Tigremahonenſe, Sebaſtiauus Baro Samogiticum, Enricus Lituanicū, Eraſmus Stella Boruſſiacum, Thevetus Americanū, alijs præponunt. Paulus Iovius Moſcoviticum fuſis laudibus proſequitur, ſed temerè, quandoquidem in toto Moſchoviæ Ducatu, nec apes nec mel eſſe, mercatores noſtri, & Sebaſtians Baro, rerum ibidem viſarum geſtarumq; ſincerus ſcriptor, ſerio affirmant. Albertus Campenſis in Myſiæ tractu, quem Britum vocant, uti etiam in Hercinia ſylua, mel examuſſum optimum inveniri dicit, adeo ut Cecropeo atque Attico non cedat. Aelianus in nivola & glaciali Scythia vernaculum & laubabile mel gigni aſſeverat, atque venum ad Myſos (carè ubi venditur) exportari. Verum ſi regionis calor puritatem melli addit, & bonitatem, quomodo in Scythia & Samogithia optimum haberi poſſit? An quia flores ibidem nati & rorem excipientes meliores ſunt, eoque ipſum meliorem reddunt & puriorem? An propter Boreales ventos eò loci frequentiffimos, qui aerem purgant. An quia ut homines, ſic apes illic vivunt robuſtiores, meliuſque propterea & diligentiuſ mel in ventriculis repurgant atque elaborant? quod verifiſimilius eſt; quum in tam frigida regione non viverent niſi valentulæ, nec ad id ætatis (vivunt enim ibi quam diutiſſimè) unquam accederent. Quod verò in humidis regionibus mel exquĩſitum confici negat Cardanus: Hibernia illi litem intendat, atque Anglia vocet in juſ; quæ fatali in ſulis humiditati obnoxia, mel adeo purum putumque reddunt, ut nec venenati illi quidpiam admisceatur, & diutiſſime maneat incorruptum. Ut taceam ſummam ejus albedinem, duritiem, dulcedinem, continuitatem, lentorem, gravitatem; aliaque bonitatis ejus maxima indicia. Sed *πίδινα* hujus modi *ἐπιχειρήματα* noſtræque terræ lenocinia mittamus: & Mellis, ob regionem in qua legitur infamiam explicemus. Per inſignem amaritudinem peſſime audivit Colchicū, Corſicum deinde, & nonnullis locis Hungaricum atque Sardum. Nam in Sardinia Aſinthium, in Corſica Nerium, in Colchide taxus, in Hungaria omnes luxuriant. Mel item venenatum in Heraclea Ponti & ægolethri floribus vere aquoſo marceſcentibus: tunc enim noxium virus flores concipiunt, & mel illapſum citò inficiunt. Aliud ibidem genus pernicioſiſſimi mellis elaboratur, ab infania quam gignit *μαυρόμερον* vocatum; quod Plinius ex flore Rhododendri contrahi autumat, nullis ibi non ſyluis frequentiffimo. Dioſcorides & Aëtius aconiti ibi luxuriantis copię venenum non malè inpingunt, quum iſſdem remedijs occurritur ejus maleficio, quibus aconito. In Carina, Perſide, Mauritania, & Getulia Maſſæſulis contermina, vel ob terræ halitus, vel plantarum virulentos ſuccos, venenati quoque favi gignuntur; Sed livore & nigredine deprehenduntur. In Trapezunte Pontica ex buxi floribus mel colligi à Plinio accepimus, quod ut gravi odore ſanos malè afficit, ita etiam inſanos menti reſtituit. Naſcitur in Heptocometarum arboribus mellis contagioſi genus. Cujus virus exhaustum ſtupidos facit, mentumq; exturbat. Hoc ab inimicis cum pacis implorandæ ſymbolo, ad tres Pompeij cohortes miſſo, largiuſque ab ijs epoto; deſtatione mentis atque vitæ dejectæ (inquit Strabo.) Ovidius Corſici mellis tanquam maximè infamis mentionem facit ex cicutæ floribus collecti, cum ait

Quibus in regionibus pravum mel colligitur.

*Quam puto de gelida collectam flore cicuta.
Melle ſub infami Corſica miſit apis.*

Atqui naturæ parum honorificum videatur, genuiſſe rem adeo ab omnibus expetitam, eiq; non rarè venenum admixuiſſe. Imo quidem non male iſtud, permittit

permittit, ut cautiorem minusque avidum faceret hominem; & non solum ad delectum faciendum, sed etiam ad antidota quaerenda excitaret. Propterea quoque rosas spina obsepsit; apibus aculeum tribuit, Saluiam bufonis saliva infecit; melli, saccharo, & manne venenum aliquando (idque perlethale) asperfit. Mellis venenati signa haec sunt, favos livore inficit, non densatur colore magis rutilo conspicitur, acre sentitur, & odore alieno: innoxio longe ponderosius est, sternutamenta protinus sumptum movet, Ventrifve proflu-
vium largissimo sudore concomitatum. Qui ipsum hauserunt, supini pronique; humi sese provoluunt, refrigerationem quaerentes. Heracleum eadem cum aconito movet symptomata, & eandem curationem fortitur. Ex mellis venenati portione admodum exigua degustata, duos medicos in foro Romano obijisse, memorat Galenus. Contra maniam ex melle, Dioscorides rutam devorata, & fassamenta, & mulsum cum ruta epotum commendat. Sed resumpta, iterum vomitione sunt rejicienda. Quinetiam eadem huic morbo praescribit, quae contra aconitum & nerium: cui assentitur Plinius. Addit etiam unum singulare antidotum, scilicet Auratam piscem in cibo exhibitam, quae item sinceri mellis fastidium egregie tollit. Guilielmus de Placentia cum syrupo violaceo, aceto simplici, & aqua tepida, continuo vomitum provocare docet, piscibus salitis ante vomitum comestis. Postea exhibet Theriacham cum aceto calido. Christophorus de Honestis vomitum suadet, & frigidam naribus subdere cum floribus violarum nenupharis & psyllij. Bezoar vero ejus sunt: grana cydoniorum trita & data cum aqua calida, ut sanctus Ardoinus refert. Avicenna nihil effatu dignum praescripsit, nisi quod ab alijs acceperat. Nam quod suum Aumeli attinet, prorsus quid sibi velit non intelligo. Verum quid si ego juvenis & Anglus, post tot patres conscriptos certissimum hujus veneni antidotum esse apes ipsas assererem devoratas? Lenocinatur conjecturae verisimilitudo, & ratio non nihil abblanditur. His enim nisi rerum domina natura insignem contra mel venenatum dynamidem diffuset, (sicuti contra serpentes Psyllis, inter homines; ciconijs & pavonibus; inter alites) equidem ab ipso collecto, devorato, & aliquandiu retento; imo concocto, male afficerentur, & toxico per totum corpus currente conficerentur. Terrestrium apum mel licet non semper venenatum sit, tamen ob nigredinem nimiumque lentorem non laudatur. Saepe item serpentum, bufonum, rubetarumque halitibus obnoxium deprehenditur, & propterea caute fugiendum. Nunc ad qualitates mellis veniamus; quarum aliae primariae sunt, aliae ex ipsdem ortae, aliae formales atque specificae, quas merito energeticas vocamus. Primae craseos respectu, mel calidum & siccum censetur in secundo gradu: quae de causa uti Hecticis, febrientibus; juvenibus, ictericis interdixit ipsum Galenus: ita frigidis in affectibus plurimum laudavit, & humido ventriculo praeditis; praescripsit: quos modice delinctum potenter nutrit, et bonum unam colorem habitumque conciliat. Si secundas qualitates desideres (olfactiles, gustatiles, visibiles, tactiles) debet mel optimum nullius herbae; vel rei alterius eminentem qualitatem habere: & propterea mel thymum insigniter redolens, rejicit Galenus. est tamen ex se ipso suavissimi & fragrantissimi odoris, & spirituosae cujusdam fragrantiae (cujusmodi in aere sublucano medio vere sentitur) non expers. Si vero male olet, ex custodia mala computruit: si graviter, contagium contraxit est cicuta: si nares odore pungat, letalis veneni sublatitantis, vel acrimoniae nimiae argumentum est. Si omnino non oleat, sub vappa vapulat: si thymum, tiliam, rorem marinum, buxum, absinthium, &c. in eorum naturam degeneravit. Similiter quoque de gustu statuendum, qui vel ex herbis, aetate, locique colore ascititius & medicatus sentitur; vel naturalis: id est, magna quadam & vivida dulcedine linguam feriens & replens, adeo ut sabacre nonnullis videatur. Colorem optimi mellis,

Mellis venenati signa, atque Antidota.

Mellis Crasae.

quod attinet : in Tigremahonicâ & Tagodasticâ regione, lacteus præcellit, in calidioribus locis albus atque diaphanus. Maximam autem partem, fulvus & ex auro pollens princeps habetur. Secundas tenet albus translucens, cui ego non injuriâ cum Aristotele primas concederem. Quippe signum est puri mellis & ἀκρίων, nullâ herbarum tinctura infecti. Ab eo rutilum laudatur nisi fuerit æstivum, tunc enim collectum mel (veluti cera & butyrum) vel ob florum flavescentium copiam, velaëris adustionem, ad intensam & quasi saturatam flavedinem, imò ad ruborem ferè accedit. Si vero Erycæum vel Antinum rutilum videatur, quasi noxium ab omnibus jure habetur, quia intempestivû. Suspecti & infames colores dicuntur, niger, fuscus, spadiceus, & præsertim lividus, qui sive in favis sive in melle apparentes, nunc corruptionis, nunc veneni manifestarij indicia sunt. Est item tactu mel optimum; pingue, lentum glutinosum, grave ἀνθρώπων, clarissimi terebinthini liquoris æmulum, sui ubique simile, & vel nullis vel saltem paucissimis fæcibus impuratum: blandissimo calore liquefactum, & levissimo frigore quasi in lapillos concretum. Energeticæ qualitates in usu mellis apparent; qui sanè multiplex videtur, sive ad medicinam sive ad culinam te vertas: Tam enim potenter nutrit, vitamque integram conservat, & longævam, ut Græci Cυρναος μακροβίους καὶ πλουρονοισίν αἴνει. (Herodoti Athenæi, & Diodori Siculi testimonio) ex continuo ejus usu putarent. Sanè Pollio interrogatus, quomodo intantum ævum annos produxerat, respondisse fertur: quia intus mulso, extrâ oleo à teneris usus fuit. Præterea flores, fructus, singulæque simplicia, atque composita item medicamenta, ejus permixtione à putredine integra servantur; qua sane facultate ita excellit, ut Babylonij etiam nobilium mortuorum cadavera eodem sepelirent, ut Herodotus in Thalia testatur. Oenopolæ item quidam nebulones cum fugitivo vino & ferè exanimi vitam reddere instituunt, mel addunt: quo adulteratum vinum, purum videtur, & palato non parum arridet, etiam critico. Putredini non subicitur. Servantur in eo fructus, omniaque corpora quàm diutissimè. Tactum tamen a suo inimico putrescit, id est, à pane. Ideo qui mel vendunt, diligenter cavent, ne pueri transeuntes panem intingant; ita enim facilè corrumpitur; & in formicas vel similia formicis animalcula transmutatur: si Paracelso credimus, philosopho quidem in rerum naturâ naturali quadam peritiâ insigni. Mellis item admixtione placentularum pravitatem corrigit Galenus. Mel cum alijs quibusdam mixtum, & nutrit, & bonum colorem exhibet. Per se ipsum autem attenuat, magis quàm reficit: nam & urinam & aluum plus justò expurgat. Hippocr. Si etiam cucumeris femina, vel alterius Plantæ in melle aliquandiu maceraveris, & postea severis, dulciores inde fructus certo proveniunt. Medicam quod attinet virtutem, calfacit, vulnera ulceraque optime detergit, attenuat, discutit quæ aliqua corporis parte coierunt; ut Galenus, Avicenna, Celsus & Plinius notarunt. Alopecias & fæda capitis ulcera perfanat. Plin. Ad generationem capillorum in Alopecia; vel febribus diuturnis, plurimum valet, si per se crudum illinatur, vel cum favo noviter extracto. Galenus. Potissimum autem oleum mellis distillatum id facit. Aqua stillatitia mellis cutem egregiè mundat, urinam provocat, febrium calores extinguit, obstructions viscerum expedit, sitim lenit: calx vero sive sal ejusdem, uti omnium corrosivorum, minime dolorificum est, ita etiam maxime energeticum & propterea in virgæ caruncula unicè a Chymicis & expertis aliquot chirurgis commendatur. Quot vero & quàm amplas virtutes Mellis, quinta illa (uti vocant) essentia contra omnium morborum vires obtinet, præclare ab Isaaco Belga Paracelsi antecessore scriptum est. Næ si crudum & agreste mel Democrati, Pythagoræ, Pollioni, Baptistæ, Pythagoreis denique & Cυρνιας salutem cum vita longa attulerit:

Medica mellis
virtutes.

attulerit : quanto illud magis præstiterit depuratum, & in summum nutritionis gradum perductum : Epicurei verò, qui summam salutis & voluptatis rationem habebant, Ambrosiam continuo comederunt (ut Tzetzes refert) quæ ex decima mellis parte constabat. Ac si assiduo ejus usu dolores arcerent, et a morbis immunes sani viverent : Mirificè auribus exulceratis auxiliatur mel per se tepidè infusum, præsertim si factores simul adsint. Quinetiam ut in earum sibilis, sonitibus, inflammationibus, mel Atticum instilletur jubet Galenus ; Mel, Butyrum & oleum rosaceum, ana tepidum, auriculæ dolenti infundit *Marcellus Empyricus* ; Idem quoque mel cum infantis stercore subactum, in visus hebetudine & albugine valde laudat. Oculorum epiphoras, tum in hominibus, tum in equis, hoc modo tollit *Vigetius*. Primum infra oculum sanguinem detrahit, & eum usque ad sanitatem melle optimo inungit. Cavendum tamen (ut non malè meminit *Columella*) ut quotiescunq; melle oculi unguentur, circumlinantur prius pice liquida & oleo, ne a muscis, apibus & vespis infestentur. Audi etiam quæ ad claritatem visus narrat & commendat *Marcellus*. Mel in quo apes fuerant demortuæ, nitidum & purum oculis instilletur : vel capitum apum cinis cum melle, oculos claros reddit : & rursus ; Mel Atticum cum primo infantis stercore & lacte nutriticis commisceto, eoque hebetes ex quacunque causâ oculos inungito. Sed prius ægrum erectum ad scalam alligabis ; quia tanta vis medicamenti est, ut eam aliàs patienter ferre nequeat. Cujus beneficium tam præsens, ut tertio die absterisâ omni maculâ visum acutissimum efficiat : Suffusionem oculorum curat fel vulturis cum marrubij succo, (qui duplo pondere fel superet) & mellis dupla. *Gal. in Euporist.* Alibi etiam, fellis testudinis marinæ partem unam, mellis quadruplo immiscet, & illinit. *Serenus* vero istiusmodi *Oxyderti* con præscribit.

*Hyblæi mellis succi cum felle caprino,
Subveniunt oculis dirâ caligine pressis.*

Infantibus butyrum cum melle exhibeto : nil enim utilius in dentitione & oris ulceribus. Galenus solo melle gingivæ eorum confricari jubet : ad dentium enim generationem, conservationem, nitorem, absterisionem mirè conducit. Ad dolorem item faucium, *Si Arabico melli jungas agreste papaver*, sanat ipsum : imo aliquando *Simplicibus Lymphis confunditur æreum mel* : & egregie, teste *Sereno* atque *Plinio*, arefcenti in febribus linguæ, *Cynanchæ*, uvæ, cunctisque gutturis, faucium & tonsillarum vitijis medetur. Ad spirandi difficultatem & sputum promovendum, vel simplex, aut alijs immixtum optime (*Hippocratis sententiâ*) conducit ; & in auricularum pulmonum convulsione (qui morbus esse solet lethalis) frigidæ potus, & in qua favus mellis maceratus est, plurimû conducit. Stomacho item non calido, non bilioso, non amaro, nec nauseanti, aut febrienti ; vigorem, robur, alimentumque maximum conciliat, & eodem lac coagulari non sinit : renes expurgat ; cum aqua & butyro coctum, calculosos juvat. *Avicenna*. Lienis dolorem sedat, sed demortuis apibus appositum : nam intus sumptum, & lieni & hepatis nocet, inquit *Galenus*. Crudum, aluum levat. Coctum cum apibus vel caseo recenti, ipsam adeo sistit ; ut dysentericæ & cæliacæ passionis arcanum a *Galeno*, *Celso* & *Plinio* habeatur. *Hippocrates* omnibus mollitorijis uteri medicamentis mel admiscet : Mel cum resina mixtum, testibus medetur frigidis, teste *Plinio* : qui etiam corij bubuli cinerem cum melle, phagadænas & panos curare affirmat. Nitrum cum melle & lacte bubulo ulcera faciei sanat ; & mellis spuma cum oleo juglandium, adustionem cutis emendat : senibus maximè conducit, & stomacho refrigeratis : coctumque flatus discutit, & potenter movet urinas. *Galenus*. *Höllerius* mel inter diaphoretica recenset, quia aperit, & pueros

reddit meatus : Galenus inter diuretica ponere non dubitat. Acrimoniam decoctione vel aquæ admitione exuit, & propterea mel coctum ad sinu osorum ulcerum glutinationem fuit a Galeno præscriptum. Sal cum farina & melle, luxati articuli dolorem tollit, tumorem discutit, & repositioni meliori viam præmunit : Possent hic recensere Aetij & Aeginetæ Diamelleum emplastrum, Tapsimel Ardeni, & sirupos omnes ex melle antiquitus confectos : cui saccharum Neoterici vicarium, nescio quo rationis momento surrogarunt. Nam sanè si mel Atticum, vel aliud Attico bonitate æqui-parandum, in prociñtu sit, & debitâ præparatione non careat ; nã cito oculum effoderit, saccharo, terrestri, arundineo, & nimium feculento ; melli, nec usu, nec origine, nec ullo modo, cum cælesti hac lachryma comparando. Sed hæc mittamus ; & potuum ciborumque mellitorum genera enumeremus. Potus melliti sex præsertim a veteribus recensentur. Hydromeli, Oenomeli, Oxymeli, Apomeli, omphacomeli, Thalassomeli.

Hydromel *μυλινρδρον* a Polluce et Nicandro vocatur, atque etiam Hesychio : ejus Compositionem Galenus, Plinius, Aegineta & Dioscorides tradiderunt his verbis. *Hydromel Galeni*. R. aquæ font. dulcis & depuratae ℥. viij. mellis opt. ℥. j. coquantur igne lento vase terreo, & spumam innatantem sæpe exime ; coquito ad intentionem. Si mox bibendum sit, aquosius fiat : si reponendum, diutiùs coquatur, nam incrassatur, ut julepus, diu quidem servatum, sed in partes ægri remotas altius penetrat, & in bilem citius convertitur. Alias quoque varias facultates coctio ei acquirit, quia parum coctum inflat magis, aluumque subducit, & minus nutrit. Diutiùs coctum, inflationem dissipat, magis alit, minus purgat. Aromatizatur pro libitu, croco, Zingibere, gallia moscata, liguo aloes, &c. Fit etiam alio modo ex mellis lib. j. aquæ lib. octo, fermenti uncijis tribus. Omnia ligneo dolio tradantur ; relicto trium vel quatuor digitorum spacio vacuo, ut liberius ferueat. Vbi vero deferbuerit, obturato vase & diligenter orbibus munitio, tertio post mense fit potabile. *Hydromel Plinij*. R. imbris puri & per quinquennium servati lib. 12. coque ad tertias, cui adde tertiam mellis veteris partem, ac Syrio ardente per 40. dies Soli exponito, atque ita expositum decimo die obturato vas : hoc vocatur Hydromeli, vetustate saporem vini assequens, nusquam laudatius, quam in Phrigia compositum. Dabatur appetentibus vinum ægris, sed jam a multis annis damnatum. *Hydromel Aeginetæ*. R. fucci malorum cydoniorum contusorum, lib. V. aquæ font. Sextar. χ. coque donec flaccida fiunt ; ablata ab igne, refrigerant. Cola ; ac expressa mala abjicito ; huic aquæ mellis dimidium addito, coquito, despumato, donec pars octava fuerit consumpta. Quidam è dulcibus malis pyrisve eodem modo conficiunt. *Hydromel Dioscoridis*. Fit duabus aquæ pluviae veteris ad unam mellis partem additis, & insolatis : sunt qui hydromeli appellant, quia è melle elutis aquâ favis confici solet. Sed meracius fieri non convenit ; quia eo modo præparatum ex abundante ceragine ægros lædit. Hydromel, ubi diutiùs fuerit repositum, mediâ ætate vino oligophoro, aut loræ, in reparandis viribus respondet. Quare in inflammationibus sedandis ijs etiam præfertur. Aquæ mulsæ inveteratæ usus damnatur in inflammatis & constrictis, sed laboranti stomacho, aut cibum fastidienti, aut ægro sudoribus diffuenti, aut siticuloso, aut febre ardente exoluto, convenit. Aëtius clysterem è sola aqua mulsâ ad aluum movendum describit, eodemque sinuosorum ulcerum sanie abstergit. Galenus melicrato (in quo sit decoctum aliquid hyssopi, vel origani, vel thymi, vel pulegij) ad preparandos crassos humores in acuto morbo purgandos vitur, & commendat : sed in supinitate stomachi non laudat. Nuper alia Hydromelis compositio ab Anglis inventa est (*varij vocant*) pro navibus melius inserviens, quam quodvis

vis vinum. Ejus præparatio hujusmodi est. R. βύνης, id est, hordei post debitam in aqua macerationem torrefacti, q. v. in aqu. font. q. 5. coque diu ad manifestum Bynes, sive Malta, saporem. Hujus lib. j. cum mellis. 8. & aquæ lib. 20. simul cocta, potum tum gustu suavissimum, tum usu saluberrimum præstat: optimè nutrit, ægrè corrumpitur, diutissimè servatur. *Hydromel Moscoviticum.* R. decoctionis lupulatae sextar. 8. mellis despumati sextar. vnum. Panis tosti & cerevisiæ flore illiti frustum vnum. Pone in vas ligneum probe coopertum, & juxta hypocaustum colloca: spumam ortam quotidie bis aufero, ligneo cochleari perforato: post 10. dies recondatur in cella. Post quatuordecem bibatur: eodè modo conficiunt pro æstate cum aqua simplici. hoc enim modo paratum hyeme bibunt, & quando inebriari se cupiunt. Illorum & Anglorum lingua, Mede vocatur.

Oenomeli. vinum melitites dicitur. Pollux μέλικρανον, Plautus mellinam vocat. alii Mulsum. Hoc Aristæus primus in Thraciam advexit, vini ac mellis mixti incredibili suavitate captus: imò mulsum ex melle Heracleotico factum & inveteratum, desinit esse perniciosum. *Plinius.* Hanc potionem recentiores ita describunt. R. mellis opt. congiū j. vini antiqui vi. salis cyathum vnum: inter feruendum subindè despumare oportet, tunc salem addere, ac aniso condire, & helenij radicibus in sacculo in vas ipsum demissis. *Aegyptij aliter conficiunt.* nempè ex passis & melle, quod ἰλιακὸν nuncupant, quia gustu est valde suavi. *Oenomeli conditum.* R. piperis eloti & reficcati. scrup. viii. mellis Attici sextar. vnum: vini veteris albi sextar. v. misce. Meminit ejus Celsus (ni fallor) & Cælius. Aurelianus in cura Ischiadicorum. Genus est item mulsi quod Græci τὸ κύφειος appellant, quod & κύφειμεγα vocatur. ex. 36. rebus constans. *Gorrcius.* Fortè idem quod Athenæus vocat μέλι κικιάς. Κικιάων enim potio est, ex vino, melle, & varijs herbis commixtis. quale Cambrorum nostrorum Nectar Metheglin dictum. Hiberni cum melle, vino, & herbis quibusdam œnomeli destillatum parant, quod *uskebach* vocant, genti crudis vel saltem semicoctis carnibus vescenti haud ineptum. *Nectar.* Mulsum quod ex musto fit, Græci Nectar vocant. De fruto decimam partem mellis addunt, sed hoc genus stomacho est adversum, & obnoxium inflationibus: datur alui ciendæ gratiâ: idem Hippocrates μελιθεα καὶ μελιχρον nominat, ut Galenus notat. Aliud, atque illud verissimum nectar, circa Olympum Lydiae montem præparari Athenæus scribit: ex vino, favis & floribus maxime odoriferis. Alexandridam non potum Nectar, sed cibum deorum existimasse animaduerto. Dicit enim: *Nectar mandens edo, Iovi ministrans Ambrosiam bibo.* Homerus tamen, & major poetarum pars Nectar pro potu habuerunt. *Oenomeli Dioscoridis* sic paratur. R. vini veteris sextar. duos, mellis opt. sextar. j. Aliqui ut celerius præberi possit, cum vino mel coquunt, & transfundunt. Alij utilitatis gratiâ ad sextarios sex musti ferventis, vnum mellis adjiciunt; & ubi ferbuerit, vase recondunt; dulce enim permanet. Vfus vini *melitites* hic est. datur in longis febribus quæ stomachum cruditatibus collectis infirmarunt. Aluum leniter emollit. Vrinam ciet. Ventriculum expurgat; prodest morbo articulari, renum vitijs, imbecillo capiti, & muliebribus abstemijs: odoratum siquidem est, et corpus alit. Vomitus provocat ex oleo propinatum, daturque utiliter ijs qui venena hauserunt: uti etiam languidis, pulsu imbecillo, peripneumoniâ & tussi laborantibus, & ijs qui immodico sudore exoluuntur, sed tum Hydromelite dilui æquum est. Galenus melicratum etiam dilutum ijs præscribit, quibus non ultra primam septimanam rigor producitur, idque forti admodum existente naturâ. Sunt qui in febribus vinum hoc prorsus damnant: Sed hoc de quibusdam febris temporibus intelligendum. Interrogatus Romulus quidam Cæsaris hospes, supra centum

Vide nectar
Enonymi in
Antidot. Spec.
Weckeri, fol.
192. 6° 195.

annos natus, quam ratione corporis illum animi que vigorem tamdiu retinisset; foris oleo, intus mulso (cum Pollione illo) respondit: ut magis demiremur mulsi usum, qui multus antiquis idè fuit, quoniam illis erat persuasum: omnem animi asperitatem dulcibus succis mitigari, spiritus leniri, meatus molliores reddi, atque per-flatiles, morumque etiam medicinam esse.

Plinius

Oxymeli sive acetum melitites sic fit, ex *Plinij* sententia. R. mellis lib. vi. aceti veteris heminas quinque, salis marini lib. j. aquæ pluvie quam Galenus non probat, Sextar. v. Omnibus feruefactis decies, mox Soli expositis atque inveteratis, oxymel confit. Verùm ultra annum non durat. Omnia ista quemadmodum & vina factitia, a Themisone summo authore damnantur. Galenus sic parat. Melli optimo despumato tantum aceti vini addito, ut ægroti gustui arrideat: coquantur ad bonam unionem: & quando uti voles, aquam pro arbitrio miscebis: satis autem coctum est, cum spumam amplius non rejicit. Sunt qui has compositiones forte paulo aliter proponunt: & Dioscorides a Mesue, Nicolaus ab utroque dissentit. Apud Mesuem decem illius formas reperies. Apud Nicolaum, quantum vidi, septendecim: alias simplices, alias vero è squilla, thymo, iride, & alijs herbis radicibusque compositas.

Gesnerus item *Oxymel Helleboratum* introduxit, quod non parùm commendat in Græcâ suâ ad Adolphum Ottonidem epistola. ἄρδς τὸ λεπτίνην τῆς χυμῆς παρτῆρος τε καὶ γλίσχευαζὶ τῆ ἀπορῦσθην ἐνεκα: μάλιστὰ δὲ ἵς τὸ μεταποροπιεῖν, ὡς φάσιν, τε τῆιν ἐπιχάνσεν εἰς ἐπιφανίαν ἀγειν χεῶμεν Θ. Quas verò in melancholia, cachexia, hydrope, epilepsia, & febribus abigendis vires obtinet, passim in epistolarum ejus libro invenietis, ubi etiam oxymellis helleborati majoris & minoris descriptio vobis proponitur.

Apomeli Philagrij ex Aegineta. R. favorum melle repletorum alborum lib. j. aquæ font. lib. iij. & semis. confractò favo & expresso, aquam cum melle unitam coquito, donec spuma ipsius & quod velut cerosum supernatat, paulatim ablatum fuerit, refrigeratum vase accipito. Leviter refrigerat, asserente Galeno, ideoque in Phlegmone & lassitudine febrili multum conducit. Avicennæ syrupus de melle idem cum hoc videtur. Apud Nicolaum tres Apomelites species videris, apud Aetium, Oribasium, Actuarium, adhuc plures. Variantur enim pro natura ægri & morbi; quæ nos ratio induxit, ut delibare eas magis vellemus quam plenius depromere. Bibitur tota æstate refrigerij nomine; quo tempore (præsertim ubi aciescit) cuilibet exhiberi potest. Mediæ naturæ inter mulsum & oxymel habetur. Galenus. Confert etiam ad educendum sputum, vrinam mouendam, aluum subducendam, & humores attenuandos. Aeginet. Ruellius

Omphacomeli (quod non rectè *Grapoldus mel acerbum* transtulit) fit ex succi uvæ immaturæ Sextarijs tribus, mellis sextario uno, simul coctis, vel ad dies 40. insolatis. Finito fervore, in vas probè coopertum ponatur, & usui servetur. Eodem fere modo paratur Melomeli ex cydonijs, Rhodomeli ex rosis, melmirtites, Rhoites, Rhodostacte, &c. quorum descriptiones & usus ex Aëtio petere licebit.

Thalassomeli constat æquis partibus maris, mellis, & pluvie defecatis, & in picato vase per Canis æstum insolatis. Sunt qui maris partibus duabus unam mellis adjiciunt, ac vase condunt. Vtrumque vim purgandi habet, sed hoc multò imbecilliozem. *Gorraus*. Sapore & odore gratum est, clementer purgat, sine omni stomachi vexatione. *Plinius*

Atque hætenus de potionibus mellitis.

Ciborum genera quæ ex melle & alijs mixtis in usu apud Antiquos fuere, ante

ante oculos proponere, nimis mihi arduum esset, & lectoribus tædium afferret: Ideò illa recensere non erit opus, & fortassis impossibile. Nam diversæ & variæ gentes diversimodè mel cum alijs miscebant, nempe cum lacte, cibo, farina, tritico, caseo, aut sesamo: unde *χώρα, ἀλεύρα, ὀμωναί, κένδυλοι, σισαμίδες, μελίπικτα*, bellaria, vel potius mellaria illa, & liba cum melle confecta, diversis pro re natâ nominibus appellabantur. Athenæus. Hujusmodi quoq; *τρεφή ἐν δαμονίας*, Cereri quam immolabant: ut Nicandri scholiastes docet, atque *ἄρτος ἀμορίτης*, quem panem dulciarium vocamus. Quinetiam & Soli & cælo, & cælorum reginæ placentas ex melle factas Gentes (teste Scripturâ) offerebant: qua de causâ, ne Deo Israelitæ ex melle adolerent iussit Moses; Levit. 2. fortè autem id Iudæis potius prohibitum, quia mel fermentandi vim habet. Confecerunt item cum adipe, caseo recenti, oleo, & uvis passis: imò ad somnum conciliandum edulij genus ex melle & papavere gratissimum veteres composuerunt, quod Cocetum vocarunt; ut Festus refert. Denique deorum ille cibus habitus Ambrosia, ex melle dulcedinem illam & salubritatem insignem (quâ immortalitatem afferre credebatur) contraxit; de qua fusè Athenæus atque Bellonius. Optima autem & saluberrima mellaria habent Indi, Barbari olim crediti; sed revera ingenio, arte, prudentia cum Europæis facillè parandi, imò (quantùm video) anteferendi.

Verùm antequam in usum trahatur mel, clarificatio eius necessariò requiritur: quæ sic fit. R. mellis et aquæ fontanæ distillatæ, ana lib. ij. vel q. v. coquantur, continuò despumando, quod supernataverit, usque ad aquæ consumptionem, postea cum 12. ovorum albuminibus clarifica, *Αβυζοαρ*: Si vero etiam, durum, purum, atque tenax reddideris, libræ hujus mellis clarificati, vini optimi lib. semis, admisce: bulliant, despumando, ad duritiem, in phialam repone, quam colloca in aqua bulliente, & lymphidum evadet, & quasi saccharum Candia lapidescet. Mel verò si peioris notæ fuerit, coctione fit melius. An vero adulteratum, vel purum sit mel, ipso accenso cognosces. Quod verò adulteratum non est, pure ardebit. Author Geoponicôn. Si vero Quintam mellis essentiam, oleum, salem, aquam, acetum superare velis, Isaacum Belgam, Euonymi thesaurum, aliosque Chymicos consulito. Neque enim tam ingens unquam iterabimus æquor, si in ipso jam amplius portu hæreamus. Tantùm nunc illius primos inventores recensebimus.

Mellis inventor, ut Macrobius & Cyrenenses jactitant, Saturnus fuit. Cælius et Plinius tradunt Aristæum *μελιτοργίαν* omnium primum excogitasse, sed Diodorus Siculus scribit, Curetes cretenses mellis conficiendi rationem et usum primum monstrasse. Quidam inventionem Thessalis ascribunt. Alij Melisso Græcorum regi antiquissimo assignant. Nonnulli Baccho, Ovidio teste. *A Baccho mella reperta ferunt*. Et vicissim. *Liber & inventi præmia mellis habent*. Græci fingunt Nympham nomine Melissam mellis usum primum monstrasse, unde ab apibus ei nomen impositum. Quis invenit, vel quando, non multùm refert. Donum certè cæleste est, & hominibus utilissimum, si eo rectè et cautè uterentur.

C A P. VI.

De cera, propoli, commosâ, pissocera, erythace, earumq; natura & usu.

Era Hebraice *דגן*, donagh; Arabicè *mum*, ex amacha, Zamachè, aberan; Græcè *κηρίον, κηρίδι, & μέλιτη*; Germanicè *Wachs*; Anglice *Waxe*: Brabantice *Wass*: Gallice *cire*: Italice *Cera*: Hispanice *Ciera*. Est autem vel

vel naturalis, vel artificialis. Simplex & naturalis cera est crassior favorum pars, mel continens, estq; virginea & secundaria. Virginea est quam adolescentior apum populus (id est, primum examen alueari novo exceptum) è stirpium floribus confecerit. Sic enim (teste Aristotele & Hollerio) ab apiarijs dicitur, quam ceu naturâ perfectissimam à primis & novis favis diligenter separant. Secundariam licet non respuunt, tantum tamen neque honoris est neq; usus. *Modus conficiendi ceram*, hujusmodi est: Perreptant flores primum primis pedibus, quos leviter affligunt, tum in medios sese abstergunt, et affricant: tandem vero tincturam florum aquâ vel saliva suâ laboratam et compactam in cruscula posteriorum pedum dextrè & celeriter deponunt, & magnitudine formaque lentis collectam, onustâ ad proprios lares ipsam deportant. Est autem illa materia pro florum natura varij coloris, nempe, flava, rubra, pallida, crocea, albicans, nigra: quæ ceræ illius *πολυπιπυλόχρῳίας*, causa est. Ceras (inquit Plinius) ex omnium arborum satorumque floribus confingunt, exceptâ rumice & chœnopode. Artificialis dicitur, ad cujus perfectionem scientia nostra & manus adhibetur: illam variè varij Authores faciunt. Palladius Junio mense ceram naturalem eximit, quæ in vase æneo ferventi aqua plona, minutim concisis favis, molliter, & de inde in alijs vasculis sive aqua resoluta digeretur in formas. *Aliter Plinius*. Cera fit expressis favis, sed ante purificatis aqua (ut mellis reliquæ omnino auferantur) & triduo in tenebris (vel umbra) resiccatis. Quarto die liquefiant igne in novò fictili. Aqua ipsos tegente, & deinceps per sportam colentur; rursus in eadem ollâ coquitur cera & in eadem aqua, excipiturq; aliâ frigidâ, quoties vascula melle circumlita perspexeris. *Columella* vero sic: postquam expressæ favorum reliquæ diligenter aquâ dulci perlota sunt, in vas æneum conjiciuntur: adjectâ deinde aquâ ignibus liquantur, tum cera per stramenta vel juncos diffusa, colatur, atque iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisque velit formas, aquâ adjectâ, defunditur; eamque concretam facile est eximere, quoniam qui subest humor, formis inharere ceram non patitur. Differt autem cera dupliciter, *Bonitate & usu*. Optima cera ex optimis apibus colligitur, & ab optimis artificibus adeo elaboratur, ut candida, tenera, formosa, homogœna, pura, subpinguis, odorata, sine nervis, pelliculis, pilis, atq; omni retrimento appareat. Qualem Nonius Marcellus ex Varrone ceram tarentinam a Milesijs apibus collectam describit. Depravata eò magis est cera, quò magis ab his bonis notis recesserit. Usus ceræ est duplex, Medicus, non medicus. Medicinam quod attinet: in medio est quodam modo calfacientium, refrigerantium, humectantium, siccantium, emollientium; habet aliquid crassarum item partium, & meatus obturantium ideò: non solum siccat, sed per accidens humectare videtur per spirationes prohibendo. Unde & materia est aliorum pharmacorum. Ipsa autem per se, ex leviter concoquentium numero fuerit, quæ foris apponuntur; habet enim parum ex discussoria et calida facultate, cujus quàm multum mel ipsum particeps existit. Sorbitione dysentericis medetur, milij magnitudine grana decem ceræ devorata, lac nutricibus in mammis coagulari non patiuntur. *Dioscorid.* Aëtius trium ervi granorum magnitudine exhiberi jubet. Anonymus quidam contra capitis dolorem & malignos humores ex febre aliâ sive ortum, hoc remedium præscribit. R. Ceræ virginæ, q. 5. eam ad ignem emolli ita ut pro libitu distendi possit. Cum ea caput ægroti rasum, tanquam pileolo contegat, illiq; pileum cannabinum superinducat, ut non decidat. A triduo abjiciatur, vel tandiu retineat ejus usum, donec senserit dolorem abijisse. Cerâ cavo et dolenti denti impositâ, specillum candens sæpe adhibeto. *Archigenes*. Cera denudatis nervis & tendonibus applicata, carne

eos vestit & sanat. *Aetius*. Ad dolorem juncturarum ex frigore. R. linteum cera liquida intinctum, & quàm calidissimè & arctissimè, æger ferre potest, noctu applicetur & sanabitur. *Galenus*. Prætereà fauces extrinsecè ungere prodest. *Vrsino & tauri sævo, ceris que remisissis*. *Marcellus*. Crythas in palpebris ceræ albæ fomento discuties. *Gal. ex Archigine*. Oleum vero ceræ in podagrosis doloribus sedandis, duris apostematibus emolliendis, vulneribus ulceribusque curandis singularem habere vim, nemo non veritatis hostis negabit. Miscetur item, Galeno teste, medicamento Asclepiadis contra Ozenas ad certissimam Icteri curam. Heroïna quædam has pilulas beatissimæ memoriæ Gesnero mirificè commendavit. R. vitellum ovi ad duritiem coctum, & ceræ pondere, tantundem, cum granis aliquot croci & syrupo absinthij. Fiant pilulæ, mane & veperi sumendæ. Valde sitim excitant, sed paulisper sine potu continuatæ morbum extirpant. Fit etiam é cera globus ad cohibendam matricem prolapsui obnoxiam, atque eâ medicamenta etiam involuta diutius ferunt a tatem. *Clodius Asclepiadis* sectator: Græci succum Cyrenaicum cerâ involutum propinare solent ad facilem deglutitionem. *Celîus Aurel*. Est denique omnium emplastrorum, ceratorumque fundamentum et basis: quamvis Myrepsus emplastrum unum *αμυγδαλον* primus confecit. Nec solum vivos præservat, sed etiam mortuos conservat a putredine: quâ de causâ, ut nunc apud nostrates ditioris fortunæ viros, ita (ut Strabo refert) apud Persas cadavera cerâ oblinire, mos fuit. Cereis item specillo cavitates ulcerum optime explorantur. Pro medicamentorum usu, optimâ est cera punica, proxima, quàm maxime fulva, odorisque mellei, pura, natione Pontica. *Plinius*. Quod equidem miror inter venenata mella. Tertium laudis locum habet Cretica, ex propoli abundante. Ultima Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur.

Non medici ceræ usus sequuntur: Rectè à principibus, divitibus & ægris ob odoris fragrantiam desiderantur, ubi lucis copia negatur. Ceræ item usus est non exiguus in oblinendis vasorum, rimis, tentorijs, canabinis, in castris contra pluviarum impetum armandis, culcitris (ne plumæ exeant) obducendis, tibijs ex arundine factis jungendis: Sicut Ovidius de antiquis illis cecinit pastoribus hoc versu. *Et bene ceratâ modulantur arundine carmen*. Sed & præstantissimi pictores, cerâ pingebant, ut *Plinius* asserit; eaq; naves decorabant. Hæc pictura, licet nec sole, nec sale, nec ventis corrumpatur, exolevit tamen quo nesciam modo, et unâ cum Apelle, Protogene, Zeuxide disparuit. Cerâ etiam veteres, ante chartam inventam, pugillares suas tabellas obducere solebant, ut *Juvenalis* insinuat.

Nonne licet medio ceras implere capaces,

Quadrivio?

Et *Plinius Junior* epistolâ ad *Tacitum*, Ad retia sedebam, erat in proximo non venabulum aut lancea, sed stilus & pugillares. Meditabar aliqua annotabamque ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Hinc illæ veterum loquendi formulæ profectæ: in prima, secunda, tertia, vel extrema cera. Romanos enim in tabulis ceratis testamenta scripsisse probat *Suetonius* in *Cæs.* his verbis. Q. pedium ex quadrante hæredem instituit, reliquos in ima cera, id est, in ultima parte testamenti. Nec sanè minimus ceræ sigillaris usus est, quâ literas & diplomata consignamus. Hujus quatuor potissimum sunt species, Punica, sive alba; miniata sive Inda, Nigra sive Americana, lutea sive Europæa. Punica fit hoc modo. Ventilatur sub dio sæpius cera fulva; deinde fervet in aqua marina, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem ceræ; transfunduntque in vas quod exiguum frigidæ habeat, rursus tum marina decoquunt separatim, dein vas ipsum refrigerant. Hoc ter reiterato, junceâ crate sub dio nocteq; siccant: hoc enim candoré facit, melle per solem attracto

& tincturâ flavâ evaporata; siccatam liquefaciunt, liquefactam protegunt tenui linteo, Soliq; exponunt; post insolationē albissima evadit, etiamnum recocta. Alijs modis cera dealbatur, sed hic medicamentis utilissimus. Plinius. Græcis authoribus non aliam esse video, quàm quæ a Plinio Punica vocatur. Aetius κηρ ἐ Ἰρακίῃ λευκοτόση in unguento Martiato meminit; & Paulus λευκὸν ἀποστράκις habet. Nigra cера, vel est naturalis, qualis in Mollucis insulis & America plurimis locis ab apibus ipsis colligitur (uti in Theveto et Navigationum centurijs legimus) vel artificialis, addito chartarum cinere. Miniata sive Inda rubescit, Anchusæ admixtione vel etiam cinnabrii. Est & alia cera rubræ species, dura, et sublapidea, sed fractu facilis, quâ consignatas literas mercatores clausissimas esse autumant. Nebulonum tamen aliquot peritia ita resignantur, & sine noxa vicissim occluduntur, ut ne vestigium quidem fraudis ullum appareat; quam artem licet summus impostor Pennio, dum Lutetijs esset, ostenderet, tamen ne illam malefico hoc seculo revelaret, pietas prohibuit. *Europæa* naturâ familiarem colorem imitatur: Flavum scilicet. Nunc autem rerum color & varietatis ita nos effascinavit, ut natiuis haud contenti coloribus, Punicam, Americanam, Indorumque imitemur ceram; imò his viridem, fuscâ, spadiceam, cæruleam adjiciamus, ex ære viridi, alijsque pigmentis, & pauca terebinthina conflata.

Propolis *Kur* secundum Arabes expositores vocatur, à Græcis σμύγιον, σέμουλις, ποπόλις, ἀίγυεσσθ. Germanicè *Vorstotz*. *neben Wachs*, *Wachs Winden*, *stop. Wachs*. Helvetice (ni fallor) *Bet*, & *Binnen trost*. Angli *Hive-drosse* appellant. Hispani *el vetun de las colmenas*. Scribonius illam pro cera virginea accipit; sylvaticus pro face aluearium perperam interpretatur. Andreas Bellunensis forditiem parietum vocat, aliosque pro Bdellio eâ abuti affirmat, Quidam propolin stillare ab arboribus contendunt; alij primum favum esse concertant. Est autem revera crassior quædam materia flavescens, odorata, styracem referens, & in mastiches modum ductilis, ceræ finitima, nondum tamen cera; quâ omnis frigori pluvixque aditus obstruitur. Tertia scilicet illa est materia, nigra & acris odoris, Mitys ab Aristotele, Commosis, a Plinio & Gaza dicitur. Secunda πισσόκηθ, quasi materia ex pice atq; cerâ composita. Tertia Propolis, mediâ inter hæc duo stabilimenta atq; ceram naturâ, ad foramen aluearium denssimè constructa, maximè autem æstate. Itaque vocatur Propolis, quasi suburbanam dixeris: quoniam apes præ ipsis foribus ante alueum ædificant. Propolis (inquit Cordus, ex Plinio fortassè) lachryma est resinosa, arborum gemmantium oculis innascens, quam collectam circa vestibulum alueorum suspendunt apes, ut hyeme rimas omnes contra frigoris injurias obturent. Hujus quatuor sunt species. Prima è populo nigra tantum colligitur: quam Aegyriam vocant, colore flavo aut fulvo: tractatu mollis est, & visci instar sequax, odorem habet suavem, jucundum, capiti gratum, somniferum, styracis æmulum: sapore populneis gemmis respondet. Secunda ex Betula collecta, betulam olet; colorem obrinet inter flavum cinereum & subviridem medium: tractatu item mollis est & ductilis. Tertiam ex Alpina populi lachryma apes conficiunt, sed rarò, ijsque tantum locis, ubi nulla alia populus aut betula, præter Alpinam solùm abundat. Quarta, sive mixta, ex his omnibus arboribus colligitur atque confunditur, adeò ut colorem, odorem, saporem, & consistentiam mixtam consecuta sit. *Hæc fere Cordus*. Nunc Plinium audiamus. Propolis est substantia quædam inter mel & ceram media: (potius inter ceram & pissoceron) atq; videtur esse gummi ab apibus collectum ad claudenda alveola. Densam habet substantiam (inquit Rondoletius) & odorem fermenti: Odore adeò gravi consistare dicit Plinius, ut eâ nonnulli pro galbano utantur. Sed mellatione verna separari potest hæc pars quæ cellas claudit, de qua Politianus.

*Lene susurrat apes, plenoque saporibus alveo,
Candida multiferæ ponunt Fundamina cera.*

Ergo videtur quasi ceræ fundamentum crassius: sed iam desitum est eâ uti, nec quis puram propolim invenerit. Nam apiarij pleriq; exemptis favis postquam mel onine defluxit, quicquid est in favis unâ confundunt, sincerumque nihil superesse permittunt. Nec cera illa, quam Avicenna, Mum nigrum vocat, aliud est quam sordes quædam favorum, vel potius sedimentum quoddam post excottam ceram fundum aquæ petens, propolis modo; propolis nihilominus pura non est, sed quiddam mixtum: Propolis natura est, ut oleo resoluatur, veluti cera, sed ponderosior est et densior, in qua liquefacta fundum petit, cera quando supernat. Eligatur odoratissima, sincerissima, cera nulla adulterata, quam fusione in aquâ facile se junges. Optima propolis dicitur, sincera, odoratissima, ceræ expers. Efficacior est Cretica et passidica, cujus majorê partem a styracis & ladani pinguedine colligunt apes. Colligunt proculdubio ex alijs plantis: nam propolim faciunt, ubi nec populus, nec betula, nec ulla antedictarû plantarum crescit. *Vsus.* Magna sinceræ propolis virtus est in spiritus crassos; & vitiosam materiam ex alto elicit. Hollerius. Cerosæ naturæ est, sed potentius evocat & educit. Diosc. Celsus inter anastomica recenset, eamque concoquere & pus movere in ulceribus affirmat. Calfacit (inquit Aetius) discutit, maturat, extergit, & attrahit. Exterforia vis non valida, attractoria fatis valens: tenuium est partium, calfacit secundo gradu completo, aut tertij initio. Hanc manibus præmollire oportet, antequam cum alijs medicamentis miscetur, atque ita reliquis ab igne ablatis injectam coquere; nullam enim super ignem cocturam bene fert. Evocat aculeos, et omnia corpori infixâ extrahit. Aëtius. Varro propter multiplicem usum, quem in emplastris exhibet, multo eam carius in sacra via, ac mel ipsum venditam memorat. Ideo autem factum puto, cur propolin quidam ceram sanctam vocarint, ut scribit Largus in strumarum curatione. Spinâs & similia corpori infixâ extrahunt coagulo (maxime leporino) cum thuris polline et propoli: Plinius: veteri tussi suffitu prodest, Guttam rosaceam ex aqua tollit, impetigines illita extirpat. Dioscor. Ozænas emendat: Serapio. Plures ad medicinam usus habet, quos Plin. lib. 11. Capit. 7. enumerat.

Erithacam Aristoteles sandaracham vocat, alij Cerinthum, Smerion dicitur, lib. 2. de Plant. Aristoteli attributo. Doctiores, *Vernilaginem* vocant: quidam etiam ab anni tempestate, *Vernicem*. Hoc gluten (inquit Niphus) rustici Lombardi, *Carbinam* vocant; nostri verò *Taram*. Est apum (dum operantur cibos) in favorum inanitatibus seposita, amarulenti saporis: gignitur autem ex rore verno, & arborum succo, gummi modo. Africi flatu minor, Austrinigror, Aquilonis melior & rubens, plurimum in Græcis nubicibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ messis indicium. Plin. *Varro*, non cibum esse vult, sed gluten, quo favos extremos inter se compingunt apes. Mira illi vis est eliciendi examina. Quocirca examen, ubi volunt confidere, ibi ramum erithace, vel aliam rem oblinunt, addito apiastro. Vergilius (ni fallor) Varronem secutus, gluten appellat.

Mitys, commosis (*κρόσσιν* Stephanus appellat) uti etiam *πισσοσίρις*, plagis et suppurationibus medentur. Aristotel. Quem vero in alvearibus usum obtinent, fatis antea est dictum.

C A P. VII.

De Fucis & Furibus.

Fucus, Græcè *κροφίον* & *θρῶναξ* dicitur, Illyricè *Czeva*, Anglice, a Drone, a *Nomer-*
Dran. Germanicè, *Traen*, Belgicè, *Belonder strael*. Hispanicè *Zanganô*, Italicè *Ape'che non fa mele*. Gallicè, *Bourdon & fullon*, Hunga-

rice, *Here*. Polonice, *Czezew*. Dicitur autem Fucus ut nonnulli putant, quasi fur, quod furtim mella devoret: quanquam verisimilius est fucum dictum, quod apibus fucum fraudemque faciat, & prætextu calefaciendi alueos, illarum mellificia absumat. Propterea fucum latinum à *φαγῆμα* Græco, nimia quadam audacia, nonnulli derivant; alij a fovendo derivant, quia incubando apum juvant fæturas.

Descriptio.

Fucus quartum genus apum a multis statuitur, sed malè nonnullorum sententia, quia neque ipse mel colligit, neque ejus elaborationi inservit. Ape vulgari ferè duplo major est, major item fure; magnitudine enim regem æquat, immo superat. Hanc autem magnitudinem non naturæ dono, sed ex vitæ instituto fuci consequuntur. Nam cum apes fucis procreandis cellas destinant, minores ipsis confingunt: nec eas sparsim per alueum, sed extimis tantum & veluti ejectiis castris. Vermiculi item fucorum, longè apum vermiculis (ex ducum apumque profapia oriundis) minores sunt primâ ipsâ fæturâ: grandiores tandem futuri ipsis apibus, tùm quia laboribus nihil superfluitatum absumunt, tùm quòd nocte dieque (ceu ad præsepe boves) sese ingurgitant melleo liquore, id quod tandem in annonæ caritate atq; inopiâ haud impunè ferunt. Colore splendente nigricant magis quam apes, *μεγίστη μὲν μέγιστο πάλιον, ἀκάντρο δὲ καὶ νοθεύς*. Arist. lib. 5. Cap. 22. Inter apes nascuntur & degunt, cumque foras se conferunt fuci, fusim in sublimi, quasi cum impetu feruntur; atque ita ad tempus sese exercentes, ad aluearia propria revertuntur, & melle avidè vescuntur: Cur autem fuci magnitudine ducibus, & apes item aculeo cum ijs comparantur, Aristotelis rationem audiamus: Nonnihil (inquit) discriminis adesse voluit natura, nisi semper idem genus ex quovis nasci oportret, quod impossibile est: ita enim genus totum aut duces aut fuci essent. Apes itaque viribus & pariendi facultate similes sunt ducibus, fuci verò duntaxat magnitudine: quibus si aculeum dederis, duces utiq; feceris. Lib. 3. De gener. anim. Cap. 10. Agræcis *κοθύρες* item dicuntur, quòd aculeum non exerant. Vnde Hesiod. *ὄσκειν ἀεργῶ, ζῶν κήφηνεσσι κοθύρεσι εἶκαλ' ὄρμη'*: aculeum sane aut non habent, aut non ad vindictam eo utuntur. Plinius eos aculeis plane destitui scribit, & tanquam apes imperfectas appellat; idò Virgilius eos ignavum pecus vocavit.

Suidas *κοθύρες* vocat *παρὰ τὸ κεύθειν τὴν ἐαυτὸν ὄραν*. Columella eos genus amplioris incrementi appellat; simillimum apum, atque inter gregalia animalcula non male collocat. Vapulant sæpissimè in repub: apum, non solùm desidiæ, gulæ, rapacitatis nomine; sed quia ex aculei defectu eviratos sese demonstrant. Plinius lib. 11. Cap. 17. eorum naturam ita exprimit. Fuci sunt sine aculeo imperfectæ apes, novissimæque a fessis & iam emeritis inchoatæ; serotinus fætus, & quasi servitia verarum apum. Sicut igitur emeriti senes ex provectioris ætatis fæminis imbecillos, steriles & sæpe eunuchorum æmulos liberos progignunt: ita etiam haud mirum videatur, languidum impotensq; hoc genus ab exhaustis sive senio sive labore apibus produci; quod neque ad suæ speciei propagationem, nec ad operas communes aptum sit. Quamobrem imperant ijs, primosque in opera expellunt, & tardantes sine clementiâ puniunt. Nam mensè Junio, duo vel tres (è junioribus præsertim) apes unum fucum foràs extrahunt, alis verberant, aculeis pungunt, renitentem de scamno ejiciunt in terram, atque postea vitæ dolorisque saturum occidunt; id quod non sine maxima admiratione & voluptate sæpè conspeximus. Aliquando fuci ante fores quasi exales manent, nec audent intrare. Tres autem potissimum ob causas fucos apes exterminant: vel quando supra modum fuci multiplicantur, vel quando non satis loci operarijs relinquitur, vel si mellis inopia opprimantur. Atq; ut adversus fucos mortali usque odio conflagrant, ita homines non lædunt fucos nudis manibus tollentes ac projicientes, imò

ne

ne in pugna quidem. Fuci seorsim gignuntur, si dux vivit (uti quidã affirmant:) Sed si rex obijt, in apum cellulis oriri ex ipsis apibus asserunt, & hos esse ani- Arist. lib. 9.
hist. cap. 40.
mosiores, qua de causa *κεντρον* dicuntur *θυμῶν*, quum corpus tamen obtine-
ant expers aculei. Sic Ælianus, lib. 1. De animal. Histo. Cap. x. Fucus, qui
inter apes nascitur, de die in mellarias cellas abditus manet, nocte verò, cum
apes dormire observaverit, eorum opera invadit, vastatque alueos. Hoc illæ
cum intellexerunt, (plurimę enim apium dormiunt nempe defessæ, paucæ vero
excubant) cum viderint furem, verberant eum modice & leniter, expellunt-
que alis, & in exilium projiciunt. Iste verò non ob id corrigitur, suã naturã,
piger & vorax, est duobus malis præditus, intra favos se abdit. Vt verò ad
pastionem apes profectæ sunt, ille rursus opus invadens, quod suum est facit,
confercit se melle, & depopularur thesauros dulces apium. Eæ é pastione
redeunt, cum ei occurrerint, non amplius leniter eum verberant, neque tan-
quam essent in exilium eum eiectionis, sed aspere aculeis invadentes percuti-
unt latronem, nec amplius mulctatur increpationibus, sed voracitatis, & gulæ
nimix pœnas vita persolvit. Apiarij hæc dicunt, ac mihi persuadent. Fu-
corum fœtus, editur sine duce; apum nunquam. Illorum enim genus ortum Generatio.
habet à regibus. Sunt qui fucorum fœtus aliunde portari affirmant, ex cerin-
thi, oleæ, vel arundinis floribus. Sed hæc opinio infirma est, et cum nulla ra-
tione consentit. Aristoteles ex apibus longioribus ac porrectioribus copiam
tum fucorum tum furum oriri affirmat, quod sine dubio vel ab antiquis phi-
losophis, vel meliturgis sui temporis acceperat. Ex putredine etiam eos nasci
nonnulli referunt; ex mulis putrescentibus Isidorus, ex asinis Cardanus;
ex equis Plutarchus atque Servius. Alij fucos ex apibus degeneratione qua-
dam factos existimant, postea quam aculeos perdiderunt, tunc enim fuci fi-
unt, nec mella colligere deprehenduntur, viribusque veluti castratis, pariter
& nocere & prodesse desinunt. Quidam contra, apes ex fucis originem du-
cere affirmant, quia longa nos experientia edocuit, eò majorem esse quotan-
nis examinum numerum, quò major fucorum multitudo. Cæterùm illa mihi
conficta magis videtur quàm vera ratio: non enim quia (ut in prosperis fit an-
nis) multi fuci nascuntur, plurã propterea prodent examina: sed contra, quia
multitudo apum ex cæli clementia mellisuiq; roris ubertate crescit, ex hu-
moris superflui abundantia, major perinde fucorum nascitur proventus, vt
recte philosophus collegit. Vel si hoc illis donemus, Quo fuerit major
fucorum multitudo, eo majorem quotannis fieri apum proventum: ta-
men haud exinde concludere debemus, debere apes fucis vitæ originem, sed
illis, obejusdem conservatione obgratas esse atque obnoxias, dum multi in in-
cubationis tempore multum vigoris subministrant apum faturæ, pluri-
mum (ut Plinij verbis utar, lib. 11. cap. 11.) ad vegetantem illum calorem
conferente turbã. Sunt qui fucos in mares & fœminas diuidunt, easque
coitu propagare speciem contendunt, quamvis (ut Athenæus scribit)
fucorum coitus, ut & apum, nunquam adhuc a quoquam fuit conspectus.

Verùm cum Vespæ, Bombyliones, & reliqua favigena insecta aliquando
(licet rarò) à nobis ipsis & Aristotele coire visa sint, equidem cur per nimi-
am apum & fucorum modestiam, qua scortationem veneremque publicam
oderunt, Veneris usum illis eripiamus, nullam causam agnosco. Coeunt enim,
ut pudica hominum gens, sine arbitris, illamq; prostibulorum in luce & ocu-
lis omnium turpissimè volitantium *ἀναγογγίαν* pudore suo insito condemnant.
Diximus in apum generatione, quosdam apes mares, fucos fœminas fecisse.
Verùm cum (instante mellificio) eos tam acriter puniunt alueis ejectiones, et morte
etiã afficiunt (qualem genitricibus inferre vim, reliquas offuscaret apum virtu-
tes) vix eos fœminas statuerim. Quem igitur in aluearibus usum obtinent.

Anne fucus plane ἀσυντελής, ἀτελής, ἀεργός, ἀκίνητος, ἀλητέργητος, ἀσύμβολος, μηδὲν εἰς τὴν κοινήν συμφέρων, ut é Græcis plurimi scripserunt: Quin & Vergilius sic cecinit, Lib. 4. Georg.

Immuni sibi, sedens aliena ad pabula fucus:

Vbi immunem Festus accipit, pro inerte, desidiofo & inutili, qui munere omnino omni vacaret: nisi fortè improborum ritu illi rei det operam, ut vel alienis sudoribus sese alat, vel rempub: totam perturbet. Tales item mulieres facit Hesiodus, dum eas cum fucis parat, οἱ δ' ἐν τῷ αὐτῷ μίνοντες ἐπιφθόριαι, κατὰ σίμβλους ἀλλότριον κάματον σφύττειν εἰς γαστῆρ' ἀμώνας id est, uti ego interpretor.

Qui segnes resident contectis adibus, atque

Sudorem alterius propriam furantur in alium.

Sed majoris fidei authores varios fucorum usus proponunt. Nam si pauci fuerint inter apes, reddunt eas in opere magis diligentes, atque sollicitas, non exemplo (vivunt enim perpetuo otiosæ) sed quia ad continuandam in aduenas liberalitatem studiosius in mellificina laborant. Præbent item signa maturi mellis: nam cum mel perfectum est, magnam eorum copiam interficiunt apes, ne nocturnis (ut solent) deprædationibus ipsum exhauriant, nam (ut rectè Aelianus lib. 1. de animal. Cap. 10.) fucus totum diem in mellarijs sese cellulis latet quietus; nocte vero cum apes somno sepultas animadvertit, ipsarum opera invadit, vastatq; alueos. Verum (nisi Bartholomæus nobis imponit) non usque δ' ορακτοί versantur: Sed regias mansiones extruunt, amplas, magnificas, in apice & meditullio favi specioso cooperculo insignes. Sunt igitur otiosi (ut cum Aristotele dicamus) si mellificium aut rorilegium spectes; Sed si architecturam, opifices. Nam sicut apes fingunt fucorum favos juxta regum aulas; ita fuci vicissim regias ædes extruunt, quâ de causâ ab apibus, & ipsi & ipsorum (si qui fuerint) pulli aluntur. Loculi fucorum jam adultorum pro corporis ratione ampliores, favi autem minores: illi à semetipsis, hi vero ab apibus fabricati, quia æquum non fuit tantam operarijs vilibus & conductitijs cibi portionem, quantam filijs familias concedi. *Tzetzes* in elegantissima sua poesi, & alij quidam Græci, fucos item apum promos constituent ὑδροφύρες, blandissimumq; calorem ijs insuper assignant, quo incubantes apum fætus fovere, et vegetare perhibentur. Sic item *Columella*: ad procreationem sobolis apibus non nihil fuci conducunt, insidentes feminibus quibus apes figurantur. Itaq; ad fovendam & educandam novam prolem, familiarius admittuntur: exclusis deinde pullis, extra tecta proturbantur. Et Plinius lib. 11. Cap. 11. Non in opere tantum architectonico, sed in fætu quoque adiuvant apes: multum ad calorem conferente turbâ, quæ quo major fuerit (nisi mel interim defecerit) eò major fiet ex aminum proventus. Deniq; nisi magno alicui usui apibus essent futuri, nunquam omnipotens unis utrosq; adibus clausisset, & eadem veluti civitate donasset. Nec sane in eos veluti reipub. hostes apes unquam irruerent, nisi ubi servili auctâ multitudine vim offerrent, vel annonæ caritas immineret; quâ sane rerum tempestate, quis non melius esse dixerit architectos quàm agricolas, tolli: præsertim cum sine his ob defectum alimenti in discrimen vitæ adducamur: illis autem ad tempus absque vitæ jacturâ careamus, atq; ipsi (necessitate magistrâ) domos sibi quisq; ædificemus? Verum ut certo numero utiles sunt apibus, ita eos, nimio plures, haud immerito alueariû morbû Plato appellat. 8. de repub. libro. (ubi elegantissimâ inter Acolastû et fucum comparationē videas) tum quia mellificis apibus pabulum absument, tum quòd nimio calore ipsas suffocant. *Hunc morbum Geoponicò author sic curat.* Vasorû coopercula Vespertino tēpore intrinsecus aqua irrorato, & summo mane vasis apertis fucos guttis operculorû insidentes inveniēs; melle enim repleti valde sitiunt, & intolerabili aquæ desiderio cruciantur:

Tenaci-

tenaciterque propterea operculo irrorato adhærent. Quare minimi negotij res est omnes ad internecionem redigere, vel maximam (si mavis) partem auferre. Si verò fatus fucorum nondum pennatos unà abstuleris, & adempto capite ad reliquas apes projeceris, gratissimum ijs pabulum obtuleris. Quinetiam si fucum ademptis alis in aluearium rejeceris, cæteris (si Plinio fides) pennas abstrahit, lib. 11. cap. 11. vel potius, cæterorum fucorū intus relictorū alas ipsæ a pes comedent. Sic enim Aristotelis verba habent, *καὶ κηφῆν τὸ πλεόν ἀπὸ κηφῆν ἀφῆτις, τῶν λοιπῶν αὐτῶν, τὸ πλεόν ἀπεδίει.* Neque enim verisimile est apes sibi mutuo alas adimere velle, neque fucos apibus tantam vel audere vel posse inferre vim: quare ut Plinius erravit *ἐπὶ* pro *αὐτῶν* legens, ita non parum hallucinantur, qui *τῶν λοιπῶν* ad apes referunt non ad fucos. Quid vero de fucis somnia portendunt, quam in arte Hieroglyphica materiam ministrant, id Apomafaris ex Persarum & Aegyptiorum scholis aperiat. Abundè nos nostrò instituto & voto satisfecerimus, si veros eorum usum, veram naturam, generationē, degenerationē, descriptionē, nomen ostenderit. Hieroglyphica vero emblemata, morumque præceptiones quod spectat, ingentem ipsorum sylvam vel mediocre quoduis ingenium ex ipsorum vitæ instituto facere sibi potest: neque opus habebit ad abstrusiores illos Aegypti sacerdotes sese cōferre.

Proprium furibus genus esse aliqui existimavere inter apes grandissimis, sed nigris, aluoque quam apis utilis ampliore, fucis minore; ita appellatis, quia furtim devorant mella. Fucorum præsentiam apes ferunt, eaque gaudent nonnunquam quasi salutari. Fures autem cum naturâ invisi sint apibus, absentibus illis irrepunt, thesaurósque mellis divastant atque devorant. Imo quidem adeo sese interim replent, ut præ repletione exire aut resistere nequeunt, facillè ab apibus reversis & severè corrigantur, & pro meritis justè interficiantur. Nec solum apum cibum abliguriunt, sed etiam in earum cellulis furtim pariunt; quo sæpe evenit, ut non minor furum fucorumque proventus, ac legitimarum apum conspiciatur. Hi autem neque mel colligunt, neque ædes erigunt, neque quicquam laboris mutui cum apibus suscipiunt, quâ de causâ custodes habent, qui diurno tēpore defessas noctu observent, & à furibus tutas faciant & securas; qui si furem viderint ingressum, aggrediuntur ac verberant, & pro foribus exanimem vel saltè semianimem relinquunt. Sæpe item fit, ut fur melle satiatus nequeat aufugere, sed ante alueum volutetur, donec exeuntes vel redeuntes eum offenderint, ignominiâque & ludibrio notatum morte affecerint. Aristoteles nullum furi munus assignat: Verum ego in hunc finem natum cogito, ut injurijs offerendis apum acuat animos, & ad vigilantiam justitiamque majorem ipsas excitet. Nec enim in Christiana republica alium furum usum perspicio; famæ, bonisque proximorum incredibili fraude insidiantium.

Arist. lib. 9: hist. cap. 40. Plin. lib. 11. cap. 17. Fur. Aristotelis φῶς dicitur, φῶς & Hesychio: unde arbitror latinum mansisse nomen.

Vfus.

CAP. VIII.

De Vespa.

- Hebraicè, *Tsirgna.*
- Chaldaicè *Deibrane.*
- Syriacè *Gnargnitha.*
- Arabicè *Zamber.*
- Anglicè *a Waspe.*
- Germanice *eine Wespe.*
- Belgicè *Harsel.*
- Italicè, *Vespa, Vrespa, Moscone.*
- Gallicè *Guespe.*
- Hispanice *Vespa & abilpa.*

Vespa dicitur

Nomen.

Gothicè *Bool getingh.*
 Slavonicè *Wols.*
 Illyricè *Osa.*
 Hungaricè *Daras.*
 Latinis, *Vespa* dici.

Calepinus notat, quia vesperi muscas venatur in cibum.

A Græcis varia item nomina sortiuntur Vespæ, vulgò σφήκες dicuntur: Eustathius, σφήκες, ἀπὸ τῆς διασφάξεως deducit, quoniam medio ita dissectas videamus, ut hiare appareant, quemodmodum in icone apposita animadvertere licet. Nicandri scholiastæ λευκοσπάδες, Suidæ δέλιδες & δέλιβες Hesichio ἀυλητῶ & πασσαλερες, Gazæ (sed καταχρηστικῶς) ἀνθρίγαι: Hæ enim potiùs Crabrones dici debent.

Descriptio.

Aristoph. in
Vespis.

Animi & in
grij dotes.

Est autem Vespa Insectum volucre, gregale, annulosum, oblongum, quatuor alis membranæis (quarum primæ majores) præditum, exangue, intus aculeatum, sex pedibus donatum, colore luteo deaurato super maculas nigras, triangulatim positas, corpore toto transversim variegatum; unde fortè Pollioni δάχτυλος dicebatur. Aculeum omnes gerere existimo, (quicquid de Matricibus sive fæminis ipsarum ἀλέκτους scribunt authores) quòd quùm Hami (occidentalis villa) circa annum 1587. vesperum integrum offenderam, matricésque ibidem omnes calidæ affusione interneccioni dederam, nullam tamen aculei vel prominentis vel reconditi expertè invenire potueram. Corpus Vesparum medio pectori tenuissimo quodam filo alligatur, ut veluti elumbes videantur atq; hiatulæ: vnde Græcus ille Comicus in cinctura graciles puellas (quas elegãtia Terentiana junceas appellat) σφηκοειῆς dixit, quasi vespeas vel vespiformes. Bombum quoque edunt, ut apes; sed stridulum magis atque horrifonum præsertim quùm irritantur; unde illud in indoctum doctis obstreperum, factum a Theocrito in Hodæporis proverbium, σφῆξ βομβῶν τέπειθ' ἐναντίον: Si animi dotes describi velis, Vespa est politicum & gregale animal, Monarchiæ subditum, operosum, φιλότεκνον, ἀλληλόφιλον, pugnacis admodum naturæ & ad iram proclivis. Politicæ vitæ signum est, quod solitariae non vivunt, sed civitatem sibi ædificant ædibus conspicuam, in qua stas legibus obtemperant, tamque in opere quàm animo modum adhibent. Quare eas rectè Philosophus, in civilis generis Insectorum tribum accenset. Lib. 1. Histor. Cap. 1. Regno item non tyrannide reguntur (inquit Aelianus) quamvis naturâ pugnaces; argumento illo ductus, quòd Vesparum duces spiculo carent, vel potiùs habentes non extringunt ipsum aut feriunt. Et quamvis cæteris duplo majores duriorésque sunt, mansuetudine tamen non carent, aut gratis moribus; quibus suum populum etiam aliquando rebellem retinent atque demulcent. Mutui vero amoris & ἀλληλοφιλίας testimonium nemo non exhibebit, quisquis illarum uni juxta ædes proprias vim fecerit: nam illius bombo totum examen territum evolabit in concivis auxilium, & molestos advenas etiam armatos (ut Phaselitas olim) fugabit: quos civitate vesparum multitudine & ferociâ ejectionis, narrat Aelianus. Ἀφιλοτεχνίας atque ἀσορίας vitium ab illarum ingenio remotissimum esse, tum multa probant, tum illud in primis, quòd plusquam heroicâ animi audaciâ, proli insidiantes adoriuntur, ipsumque vel Neoptolemum, vel Hectorem, vel Achillem, vel Agamemnonem, omnium Græcorum ducem, non metuunt. Imò divinus ille vates Homerus, Iliados 13. quùm generosos ducum Græcorum animos exprimere vellet, σφήκεσσι τ' αἰόλοις, κραδίην χεῖρ' ἔχουσι ἑχέστας ipsos assimilat, quando pro charissima progenie laribusque sive nidis, certare habent

habent necessum. Quin porrò filiorum in gratiam ædes amplissimas (et quasi Mausolea) orbiculari ambitu, tabulatas, super alteras alteris aggestis extruunt. Hujusmodi fabrica mirificè constructa ad Pierium, cum Belluni esset, afferebatur ex cujusdam sylvæ solitudine: Septem erant concamerationum ordines, duorum digitorum intervallo alter alteri impositi, pilarum, columellarumque interstitio disjuncti, ut cuique commodum sit spatium exeundi redeundi in domos suas. Diameter orbium, ad quintum usque, duodecim circiter digitorum: à quinto reliqui fastigiati coarctantur, ut ultimus ad quinos senosue digitos porrigatur. Major orbis primum quidem tabulatum continebat, antiquæ arboris ramo appensus, crustâ superne ad omnes ventorum & pluviarum injurias satis munitus. Infra, sexangulares cellæ confertissimæ: medias verò concamerationes innumerabiles, vesparum multitudo compleverat, folliculo quodam tenuissimo pro tegumento uniuscujusque loculo superinducto; quorum aliquot quum sustulisset Pierius, animadvertit vespas capitibus inimum adductis domos eas omnes complevisse. Quæ verò in inferioribus erant tabulatis Embryonum & Vermiculorum instar imperfecta, eo item tegumento prætenui tanquam hyberna cochlea munita, in benigniorem verni temporis horam asservabantur. Quæ sanè ædes licet gravis sequeretur hyems, integræ manserunt & incorruptæ. Tandem expectante Pierio, quid illis sub vere vermiculis fieret, naturam nihil ulterius fecisse animadvertit. Fabrica tamen apud eum remansit, non sine magna spectantium admiratione, tantum artis & ingenij, tantumque in tam operoso ædificio perseverantiæ bestiolis his inesse obstupescientium. *Hæc Pierius.* Tales item nos multas vidimus, dispari omnes formâ; nunc lyram, nunc Charchesium, nunc Pyrum, nunc fungum, nunc utrem sive obbam repræsentantes. Materiam verò favorum, alij confusam, congestitiam, corticeam, & arancosam esse affirmant. Ego favè levem semper vidi, & quasi chartaceam, aridam, translucentam, gummofam, et in tenuissimas laminas auri foliati instar redactam, vento facilè huc illuc agitatum, & plerumque à basi sursum turbinatim crescentem. Locum hujus ædificij quod attinet, diversus censetur. Nam duce amisso, in foraminibus arborum vel parietum sublimibus è luto nidos faciunt, & quorundam testimonio (licet ego nunquam repererim) in his ceras: Sed si ducem habeant, sub terra nidificant, cellis sexangularibus pro pedum numero atque apum more constructis. Favi ad modum fungi latioris, orbiculares formantur, è quorum centrīs exit quasi brevis pediculus quo favus fixus terræ arborive adhæret, vel alteri fortassis favo annectitur. Vxoribus vero sive Matricibus mariti ita indulgent, præsertim gravidis; ut nec laborare eas permittant, nec cibum quærere: sed ipsi advolantes cuncta advehunt, & fæminas intra vespetum quiescere, veluti jubent. Quæ qui animadvertit, singula, Vespas item opcram, diligentiam, artem, sudorem, laboremque, fateri necessum habet. Iracundiam verò atque *ὄξυθυμίαν* Vespas non solum galli unguibus & calcaribus eorum nidos turbantes sentiunt implacabilem; sed etiam omnes irritatores: unde natum proverbium *σφηλίαν ἐπιθίσειν*. Cujusmodi etiam quid in Hippocratis tumulum scribebatur his verbis, *καὶ πῶς ἐγέρθησθε φῆμα τὸν κοινὸν μόνον.* Quinetiam Aristophanes in Vespis, favam, morosam, iracundam, pugnacem, gentem ubi uno verbo describere voluit, *διοσθηκομένους* appellat. Clemens quoque Alexandrinus *Stromatōn* 2. quando vitiorum hominibus insidiantium acerbiteratem declararet, *ὑποταί γὰρ (inquit) οἱ ἀντοργανισαὶ παχεῖς καὶ ὀλυμπικαὶ, σφηκῶν ὡς ἐπαεῖν εἰσὶ δριμύτεροι, καὶ μάλιστα ἰδόνῃ.* Id est: *Isti. n. obasi adversarij atque Olympici, vespis (ut ita dicam) sunt acerbiores, ac præcipuè voluptas.* Cui addamus Themistij orationem quandam, in voculas malevolorum multorum hostium currentis; *ἢ ἐδου (inquit) ἐπ' ἐμάυτε οἶον ἐσμὲν τίνα σφηκῶν κενεῖσθαι μόνον.*

μέγαν. Quod haud sine vitæ discrimine fieri solere, antea a Milesijs expertus fuerat Phrynichus, & Phafelitæ fati malo item suo maximo didicerant. Imò quicumque generosum hoc & audax animalculum (ut cum Nicandro loquar) in planitiem vocaverit, Cadmeam victoriam reportabit, quandoquidem non minus robore ac aculeis pugnant, & in pugna viribus pertinaciam insuper adjungunt. Differentie. Differunt autem ortu, genere, sexu, ætate, loco, cibo, & opera. Vespas ex asinorum cadaveribus putridis oriri Isidorus testatur, quamvis forte minùs recte, Scarabeos quippe ex illis procreatos omnes ferunt: potiùs ex equi pugnacis animalis corpore mortuo progigni cum Plinio & Græcis dicere, apud quos celebre illud & vulgare habetur carmen ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, πνεῦσι δὲ μελισσῶν. Sane ipsarum non vulgaris velocitas atque ardens ad pugnam animus, vix eas ab alio animali (atque ab asino, cervo, vel bove, multo minus) originem sumpsisse argumento sunt: quum nulli præterea animalium adeo indulserit natura, ut pernicitate atque magnanimitate juxta excellerent. Et profecto ut alium illi Aristotelico proverbio sensum afferam, χαιρέτε ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. Saluete Volucripedum filia equorum: id ego mulieribus in fermento positis, & rixabundis vxoribus cum opprobrio & fale dictum putarim, Vespasum iracundiam morumque acerbiter imitantibus. Aliæ ex putrido crocodili cadavere oriuntur, si Horo reliquisque Aegyptijs credendum: quocirca equum vel crocodilum pingunt, dum Vespam intelligunt. Nicander λυκοσποδῶν item nomen vespis attribuit in Theriac. quia ex luporum cadavere ortum aliquando ducunt. Bellenacensis item Vincentius, ex anno si cerui capite putrefacto, prodijisse vespas affirmat, nunc ex oculis, nunc é naribus evolantes. lib. 2. Hinc Cardanus collegisse videtur, ex quovis animali corrupto aliud provenire; quod sane absurdum esset, Nam & generatio hoc pacto infinita foret, & quotidiana experientia contrarium probat. Nam bestiolam, quam Tatinum Alberti voco, naturâ nihil producere, millies sum expertus. Sunt item qui Vespam ex terræ fructuumque; nonnullorum putredine gigni affirmant; ut Albertus & Arabum scholiastes. Plerumque autem per coitum oriuntur, mutuòsque maris atque feminæ complexus: id quod licet Athenæus pro fabula habet (lib. 8. dipnol.) tamen quum Philosophus id visum memorat, (ut lib. 1. de gen. anim. cap. 16. & 9. Hist. cap. 41. liquido constat) ejus in partes totus ab eo, illiusque sententiæ ambabus quod dicitur palmis lubens applaudo. Qualis verò à coitu Vespasum sit ortus & quomodo absolvitur, Aristotelem Pliniumque ejus interpretem audiamus. *Duces ubi locum sibi sub terra, saxorum rimis vel in tectis (ut sapiùs vidi) straminis opportunum delegerunt, favos ineunte ætate confingunt: & Vespeta, sive cellulas parvas (σπηλαιῶν vocant Græci) constituunt tetrapylas; id est, quaternis forniculis; in quibus vermes, non matrices nascuntur: quæ cum increverint, rursus altera ampliora effingunt, quorum item proles cum creverit, alia faciunt, ita ut senescente autumno, plurima amplissimæque vespeta condita habeantur, in quibus dux (quæ matrix vocata est) non insuper Vespas, sed sui sexus matrices jam procreat, quæ quidem supernè per summa vespeta, vermium specie multò grandiorum gignuntur, in cellulis continuatis quatuor numero, aut paulo pluribus, aliqui increscendi ratio ducibus, eadem qua Vespis. Faturam modo apum instillant ad latus cellularum favi, & parietibus admovent. Non in omnibus cellis simul inest, & æquabilis fatus, sed inæqualis & barbarus (inquit Plinius) & in alijs jam grandiusculis, ut vel queat volare. Alijs in nympa est, & membrana velatur (quasi Aurelia) alijs adhuc in vermiculo. Excrementum vermiculis tantum, ut & in apum genere, & manet fatus immobilis, cum in nympa est, & membrana obtegitur; eodemque anni tempore, & die inæqualem videris: nam alijs evolat, alijs in Nympa hæret; alijs se voluit, alijs immobilis videtur, alijs*

Differentie.

Lib. II. Cap. 20.

Albertus lib. 25. tract. 1.

Aristot. 9. Hist. Cap. 41.

Lib. II. Cap. 21.

alius in vermiculo: Autumno omnia ista, non vere. Plenilunio maxime excrescunt. Hic igitur advertendum, Vespa deesse examina, easque per æstatem regibus subijci, hyeme autem γυναικονεσταιν prævalere. Deinde sobolis renouatâ multitudine, ad mares redire imperium, breve illud quidem & caducum, sed iustissimis legibus administratum. Sed fætus tamen non partu provenire videtur (inquit Aristoteles) quia statim auctior, quam partus Vespæ patiatur; existit. Sterilis illa quidem tanti philosophi & jejuna ratio. Quid ni. n. Natura tam citò rem a legitimo partu absolvere & augere possit, quam in generatione ex putredine? Recordemur avium pullos; quam per exiguo tempore testa semel exclusi plumescunt, incedunt, vescuntur, augefcunt, adolefcunt; & tum Philosophum vix probabili ratione usum fuisse, facile videbimus. Matrices maximo numero oriuntur; si anno proximo vesparum & imbrum copia præcesserat. *Aristot.* Vermiculi antequam in Nympham transeunt, oblongi sunt; vermiculis in carne (ἰνλδς vocat Hippocrates) & in avellanis nascentibus non dissimiles, albicantes, incisuris notabiles, extremo corpore crassiore, Lineâ nigricante per dorsum transcurrente, sine pedibus, non repentes, sed huc illuc volutantes atque moventes. Deposito fætu tenui quadam pellicula cellas obvestiunt, quâ ubi ad perfectionem ducuntur perfractâ, egrediuntur in lucem, & à biduo volucres circumvolant. *Aristoteles* vesparum duo tantum genera facit, alterum ferum, alterum placidius. Ferum illud genus rarum est, nascens in montibus & syluis, & pariens non sub terra, sed in quercu; grandius, porrectius, nigrius, varium etiam & longius, fortiùsque aculeatum, ita ut acerbius pungat quam placidiores, aculeo. n. majore quam ex portione sui corporis spiculatur. Διερίζουτ juxta Aristotelis sententiam, & cæsâ arbore, hyeme avolare conspiciuntur. Exigit hyemem in latebra, & semper in materie arboribusque versatur. Hanc speciem semel tantum in syluâ Effexiens observavi magnâ cum vitæ iacturâ, dum forte simplicium colligendorum gratiâ cum Pennio profectus temerè errarem, et unico stipatus famulo eorum nidos curiosule nimis spectarem: quo veluti irritamento totum examen magno cum impetu evolavit, & nisi (magnâ Dei providentiâ) in manibus genistæ aliquot ramos (quibus insecta comprehendere soliti fuimus) in tutelam & defensionem nostram portassemus, temeritatis pœnas dedissemus, ac tumque de salute, imo de vitâ quidem fuisset; nam ad intima syluæ loca nos insequerentur, nec diu nobis aduolare non desisterent. Anno 1582. in summis Cartmeli montium jugis inter petras, duas Vesparum species inter se acerrimè pugnantes observavi, nihil inter se nisi magnitudine differentes. Majores viribus confidebant, factione & multitudine minores, sex. n. é minusculis contra unum majusculum pugnabant, non aërio usæ certamine, sed in gramine pugnam ineuntes: Vnde colligo, majores minorum nidos melle fætuve spoliare solitas, vel alias ijs injurias fortè offerre. Diu multumque inter ipsas certatum est, nec post duas trësue horas integras, etiam sole ardentissimè micante, prælio finem fecerunt. Sunt enim ad vindictam paratissimæ, & in vindictâ sumenda tardissimæ: adeò audacter & furiosè hostem aggredientes, ut ipsis Mars haud dicere ausit neque æquiparare virtutes suas: tam miram audaciæ indolem tantillis bestiolis instillavit Deus, tam animosos spiritus natura iniecit. Duas item vesparum species ex Hungaria & agro Viennensi acceperam, tali qualem vides figura, dorsis luteo atroque variè pictis, corniculis huic pilosis, illi glabris; vtrasque vulgo vesparum tertia ferè parte majores. Vespæ Ichneumones nuncupatæ, cæteris sunt minores: phalangia perimunt, occisæque in parietinas secum advehunt, deinde luto illiant, atq; ex ijs incubando suum procreant genus. *Aristot.* Ideo (inquit Niphus) dicuntur Ichneumo-

neumones, quoniam *ἕξει*, sive exiles et graciles videntur. Hanc Vespa cum solitaria illa confunderem, in terreis muris & aggeribus congestis nidificante: quæ ante ostium foraminis lutosum porticum ædificat; Longitudo ejus fere duos digitos transversos æquat, interius quasi levigato luto emplastratur.

Pseudospheca Vespe item species videtur sine aculeo: caput illi fuscum, duo illi in fronte brevia & gracilia cornicula, oculi magni, nigri, prominentes, os oblongum, bifurcum, pectus crassum, ac prominens, quibus tres utrinque pedes affixi; scapulae, densae, gibbosae; corpus procerum, gracile, articulatum, alae fuscae duae, pedes hirsuti, & colorem alarum affecti. Sunt & vespa laertæ dictæ, quia mortiferam plagam, ut formicæ laertæ infligunt. Parnopes, Vespe genus, quæ uvas comedunt: noctuarum (ut Aristophanes memorat in avibus), stridularumq; præda. *Aelianus*. Tam ferarum quam placidiorum Vesparum aliæ carent aculeo, (vel potius eo non utuntur) aliæ habent: minores imbecillioresq; sunt quæ carent, neq; se vindicant repugnantve. Contrà quæ aculeos habent, majores, robu-

Ufus.

9. Hist. cap. 41.

stæ, atque pugnares. Has nonnulli mares appellant: fæminas vero eas, quæ carent. Pleraque ex ijs quæ aculeum gerunt, amittere eum purantur hyeme instante. Sed nobis hæcenus id videre non contigit, inquit Philosophus. Si Vespa ex pedibus ceperis, bombilareq; siveris, advolant quæ aculeo carent; quod non faciunt quæ aculeatæ sunt. Itaque argumento hoc utuntur quidam, ut alteræ mares sint, alteræ fæminæ. Ferarum & mitiorum nonnullæ coire visæ sunt, muscarum modo. Item (ratione sexus) utrunque Vesparum genus, in Matrices sive duces dividitur, atque in operarias: illæ majores mitioresq; hæc minores atque morosiores. Aetas operariorum, sive masculorum, annum non complet; sed omnes hyeme invalescente moriuntur: quod eâ re constat, quia prima hyeme stupefcunt, brumâ autem nullæ appareant. Duces verò qui Matrices vocantur, totâ hyeme sub terrâ latitantes visuntur. Plerique. n. quum per hyemem ararent aut foderent, Matrices viderunt; Operarias, nemo. Est autem Matrix latior, ponderosior, crassior, & major quam Vespa mas, volatuq; haud plurimum valet. Præ pondere. n. corporis sui volare longius nequit: quo fit, ut semper in Vesparijs sedeant, ex materia glutinosâ quadam per operarias allata, effingentes favos, & cellario munere fungentes. Senectutem in hoc genere longam nemo vidit, nam longissimæ vitæ Matrices bimatum non superant. Vespe autem operariæ, *id est*, mares, una cum Autumno finiunt ætatem. Imo utrum Matrices, sive duces anni superioris, novellis jam procreatis ducibus intereant una cum Vespe novellis, idque simili modo semper eveniat, an amplius etiam temporis possint vivere, multi dubium relinquunt. Feræ autem & *ἀγριοί, ἡμερωτέες* vivaciores habentur: hæc siquidem juxta vias semper & semitas nidificantes (unde *ἐνόδοι* dictæ Homero) varijs exponuntur injurijs, & vitæ brevitati majori subjiuntur. Vitæ. a. pusillæ brevitatis, vera ejusdem tenacitate compensatur. Nam si alius ipsarum à capite, atque hoc à pectore, sejunxeris, diu tamen postea semper erunt, aculeoque exerto tangentem non levius ferient, quàm si adhuc individua totæq; in vivis essent. *Guillerinus libro* de conchis, eas quotannis senectutem exuere audacter scribit; quæ tum sane (nisi vigilans, quod voluit somniavit) aliquando in Vespetis reperiretur.

Actus.

Vitus.

Lib. II. cap. 53.

Apollonio *ἀπολλόνεσι*, *Aristoteli* *ἀριστοτέλεσι* dicuntur: quamvis non solum crudis carnibus, malisve maturis vescuntur; Sed etiam pyris, prunis, uvis, floribus fructibusque varijs, nec non ulmorum succo, saccharo, etiam melle, & fere quicquid

ferunt gente serpentum carnem exedunt, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Muscas item venantur grandiores, apibusque innocuis, & de Repub. humana, optime meritis non parcunt. Pro loci natura varia illis corporis animalium forma contingit: nam triviales commercio hominum atque animalium assuefactæ, mitiores videntur; eremitæ atque solitariæ, asperiores, imo illas *ὀλοὰς* vocat Nicander, *id est*, perniciosas. Sunt item Oviedo auctore, in calidis regionibus magis exitiales, ut in India occidentali: ubi ut magnitudine & forma nonnihil a nostris differunt, ita etiam veneno. Multo enim Anglicis, Gallicis, imo Hispanicis & Barbaricis lætiores feruntur: quales item in frigidissimis nonnullis locis abundare meminit Olaus magnus Lib. 22.

Locus.

Multiplex Vesparum usus deprehenditur. Nam præterquam quod tinunculis, apodibus, hirundinibus, noctuis, taxo, chamæleonti, in cibum cedunt; varie item homines exercent, phalangia (venenatissimum araneorum genus) interimunt, suisque ipsæ plagis medentur. Pseudosphem, quam solitariam vocant, sinistrâ apprehensam atque annexam (præsertim quæ prima eo anno capitur) laudat; contra quartanam Plinius lib. 30. cap. 11. Vesparum vulgare stillatiæ aquæ, vel item decoctioni vires attribuit Mizaldus, locum cui alluitur in tumorem attollendi, ut eâ circa ventrem utentes hydrope laborare credas: quo modo scorta uterum sese gerere amatorculis persuadent, cautisque hæc ratione & expertis obstetricibus imponunt. Mizaldus Memor. Cent. 7. unde calidissimum atque inflativum earum esse venenum, nemini sit dubium. Vulpes item (animal versutum) vespis insidiari dicitur, hoc modo: caudam in vespetum inserit tandiu, donec pilos vespis plenos animadvertit, tum extractam caudam cum vespis proximo lapidi arborive allidit, donec eas mortuas viderit; hoc sæpius repetito, tandem favos invadit ac devorat. *Aelianus*. Homines autem alijs vespas artibus venantur, atque enecant; Siquidem, dum Operariæ ulmos frequentant, quod plerunque solstitio fit, ut gummosam inde materiam aliquam colligant: matrices domi residues, & fætui incubantes, sulphuris, allij, cauliumve aut rei alterius fætidi fumo suffocant, aut dirutis favis fame interimunt. Quum verò à vesparum insultu apes servare cupiant defensas, ollam cum carniū particulis aliquot, juxta alveare collocant: Vespas præde spe ingressas cooperculo subito apposito perimunt, vel aquâ calidâ per foramen superinfusa in olla elixant. Alij ante nidos vesparum exiguam mænam appendunt, ac desuper nassam extendunt. Vespæ vero naturali & mirâ sympathiâ ad mænam illectæ, (nullus enim ipsis gratior est cibus) nassis involutæ comprehenduntur, & calidæ affusione interficiuntur. *Aelianus*. Quinetiam super uvas, fructus, saccharum, miel, oleum leviter spiritu ex ore efflant, quâ ratione vel fugantur vespæ, vel oleo gustato moriuntur; quinetiâ corrosiva cum melle miscent (utpote sublimatū, vitriolum, auripigmentū, &c.) Ut medicato melle sumpto exedantur simul intestina, & sic gula intemperans, justam voluptatis pœnam perferat. Prætereà cum ex harum ictu dolor, perturbatio, tumor, rubedo, calor, sudor, nausea, & sitis oriretur, & subinde etiam (quum toxicis herbis, vel serpentum carne aculeos venenatorum more infecerant) *λιπυρτζιάς* medicorum filij, prophylacticen, & pharmaceuticen invenerunt, quibus ictus vesparum arcere atque commodè curare possint. *Præservantia*. Maluæ & althææ vis contra vesparum punctiones mira est. Bellicoso scilicet & damnifico animali, mollissima plantarum opponitur, cujus succus cum oleo illitus, vel iram vesparum mitigat, vel aculeum retundit. *Plinius*. Sic Avicenna; non appropinquabunt (inquit) vespæ homini oleo atque maluâ peruncto, nam veluti responsio mollis frangit iram, atque *ἡ δὲ μέγιστον ἐστὶν ὄργης φάρμακον λόγῳ* (ut Græci ferunt) ita etiam in rebus

Usus.

Præservantia à Vesparum morsibus.

Lib. 21. cap. 179.

physicis

Tetrab. 4. serm.
I. Cap. 11.

physicis res durissimas mollissimis retundi conspiciamus, veluti ferrum plumâ. adamantem sanguine; aculeum vesparum, crabronum, apum, oleo & malua. Quid etiam erucâ mollius? quæ Aetio teste, cum oleo trita ac illita, à Vesparum quoque ictibus præservat: idem facit bruehus, & melissa herba cum oleo trita, si Græcis credendum. Lapis garatides, si verus sit, etiam si melle illitus fuerit, muscas Vespaq; omnes profugat gestatus, ut Sylvaticus ex Alberto imaginatur. Qualem virtutem Matthiolus ferro, in quo strombi conchylij imago exsculpta fuerit, superstiosulè & nimis confidenter adscribit. Symptomata vesparum ictus concomitantia hæc perhibentur; eadem patiuntur, quàm quæ ab apum ictibus accidere solent, nempe dolorem, rubedinem, apostema: sed graviora multò & diutiùs perseverantia mala, quibus insuper, præsertim si à citrinis & majoribus in loco nervoso & sensili percutiuntur, spasmus, debilitas genuum, lypothymia accidit, & interdum mors.

Vesparum
ictus curantia

Contra Vesparum ictus varia à medicis ponuntur: primum à nobis probata, tanquam verè ἀξιόμοια dicemus & longâ experientia firmata. Vespa ipsas factò à se vulnere, contusas ac appositas, mirè conferre vidimus; à Gilberto Anglo, ad earum usum persuasi. Eandem fortasse virtutem non solus scorpius, sed maxima Insectorum pars obtinet, si quis diligentius faceret periculum. Si vero à Vespa venenatis quis feriat (quod loci lividitate, delirio, atque animi deliquio, extremitatumque frigore palam fit) propinatis alexipharmacis, locus affectus cultello aperiatur, vel cauterio potius uratur: dilatatus deinde & apertus, fortiter fugatur, & terræ rasurâ in qua vespa ipsa nidificat, cum aceto subactâ, cataplasmatibus instar applicetur: emplastrum item ex salice & malua favoq; vesparum factum mirificè auxiliatur, veluti ex Halyabbatis consilio fumus experti. Angli boreales ex terra furnorum, & aceto, & capitibus muscarum, præstantissimum ad vesparum ictus emplastrum parant; aurum quoduis contra non carum. Succo citrulli fricetur locus & bibat feminis sampfuchi drachmas ij. vel R. succi sampfuci ℥ij. boli armen. ℥ij. cum succo aggregatæ 9. 5. fiat emplastrum. Aliud: unguatur locus cum succo portulacæ, vel betæ, vel cum vino dulci & oleo rosaceo, aut sanguine vacino, item cum seminibus cucumeris sylvestris in vino tritis. Hæc Galenus. Confert hordeacea farina cum aceto. Lac ficulneum vulnere instillatum. Muria aut aqua maris, si eâ vulnus foveatur. In potu verò foliorum teneriorum Lauri ℥ij. cum vino austero exhibentur, quæ etiam solâ illitione multum juvant. Altheæ item decoctum ex posca bibatur; sal cum adipe vitulino applicetur. Malua ex posca primas obtinet. Dioscor. lib. 2. cap. 42. Actius cimoliam his adjungit, & lutum, stercus bubulum, sesamum; & reliqua fere omnia cum posca præscribit. Oleum laurinum venenum plagæ vesparum extrahit. Ibisci folia contusa & illita vesparum ictibus medentur. Rutæ vel melissophylli succus acetabuli mensurâ ex vino bibitur: & folia commanducata, impositaque cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta plurimum valent. Sysimbrium sylvestre, libanotis, cum hordeacea farina & posca; succus foliorum hederæ, Chrysome, noctuæ sanguis, contra vesparum ictus præstantissima sunt. Plinius lib. 31. cap. 9. Galenus sysimbrium ejusque semen potatum, & centauream in primis multum laudat; si unâ stercora boum vulnere emplastri loco fuerint apposita, lib. de simplicibus ad Paternianum, & libro de centaureâ ad Papiam. Germen palmæ sylvestris, endivia cum radice, serpillum, emplastri modo apposita, valde vesparum plagis medentur. Bibitur item serpillum, drachmarum duarum pondere, cum oxymelite. Primum suctione extracto veneno, teneantur partes affectæ in aqua calida per horam, deinde subito in aceto & muria mergantur; ita statim sedatur dolor, subsidet

subsidet tumor, & venenum corrigitur. Semen sampfuci ꝑ̄ss. applicatâ, sedat dolorem; aut pugillitres coriandri ficci, aut succi infrigidantes intus assumpti. *Avicenna.* Solani folia, aut sedi superimposita juvant. Bolus item armen. cum aceto & camphora; nec non nuces cum modico aceto & castoreo trita: favus cum melle applicetur, & statim membrum affectum quam primum ad ignem colloca, vel suppositis cineribus obliga, atque e vestigio dolor sedabitur. Quinetiam conducet, virente coriandro locum emplastrare, vel cineribus cum oleo mixtis. *Rhasis.* Satureia, vel sisymbrium adhibitum, & semen ejus potum, Centauræ item minoris succus vino admixtus, valde profunt: folia item basilici fluviatilis, mercurialis, & mandragoræ, cum aceto. *Serapio.* Globulus nivis ano impositus omnem dolorem sedat, præsertim ex ictu vespæ procreatum. Vngatur locus cum aceto & camphora, vel aquâ nivis sæpè fomentetur. R. opij, seminis hyoscyami & camphoræ ana, partes æquales cum aqua rosarum vel succo salicis, incorpora, & loco applica, superposito panno in vino madefecto. *Ardoynus.* R. succi sisymbrij aureosij, cum succo acetos. citri: fiat potus. Succus quoque spinæ Arabicæ, & sampfuci insignem præstat medelam. *Mesue.* Lens palustris ex aceto inuncta. *Aaron.* Frica bene locum cum folijs tenuioribus xylocaracteris, id est, siliquæ Plinij, & statim dolor cessabit. Succus lactucæ idem præstat, vel taraxacon epotum, limus in fundo vasis ubi aqua diu stetit, cum aceto inunctus, ictus item vespæ perfanat. *Simeon.* Locum ad stuporem usq; aqua nivis foveto. *Joannitius.* Terra quævis recens, maximè autem cimolia, prodest: polium illitum, ut etiam lac caprinum, vesparum ictus curat. *Arnoldus.* Alcania cum farina hordei & aceto superalligata, nuces, frondes basiliconis, blitum valdè conducunt: item, calidè applicato vulnere aranei telam cum cepa alba, sale, & aceto, tritam, & sanabit. *Constantinus.* Fricetur locus cum salvia & aceto, & postea poscâ foveatur. *Guil. Placentinus.* Ferrum ponatur super locum, aut plumbum in aceto maceratum. *Gordonius.* Cretam applica in pulverem redactam, atque intus bibat semen malux ex vino, aquâ & modico aceto coctum. *Varignana.* Bezoar ejus est coriandrum cum saccharo exhibitum. *Christophorus Probus,* vulgo de honestis dictus. *Nonius.* Folia ex posca trita, & melissophyllon cum oleo illitum plurimum commendat. *Nonius.* Asparagus tritus cum melle ac illitus, muscæ trita ac illita, thymbra, sisymbrium, momordicæ oleum inunctum, certissimo auxilio sunt. *Matthiolus.* Fimum bubulum appositum non parum laudat. *Marcellus.* Hæc & multa alia exscribere cujus licet; naturæ medicorumque penu infinita remedia suppeditante, & ad manus quoquo te vertas, alexiteriorum sylvam afferente. Apum denique & vesparum ictuum communis est medicina. Sed hic paulo fortiora remedia, illic imbecilliora conveniunt. Anno ante Christum natum 190, Capuæ ingens Vesparum multitudo, teste Julio, in forum advolavit, & in Martis æde confedit, quæ cum magna cura collectæ & solenniter crematæ essent, hostis tamen adventum & urbis incendium præsagiebant:

C A P. IX.

De Crabrone & Tenthredine.

- Hebræis *Tsirdâh.*
- Arabibus *Zabor Zambor.*
- Germanis *ein Hornauß horlitz froisen pfertz wuble.*
- Barbantijs *Horsele.*
- Gallis *fressons, froisens, foulons.*
- Italibus *Colauroni Crabrone Scaraffon, Galanron.*
- Hispanis *tabarros o moscordos.*

Nomen.

Slavonijs *Sierlzen.*
 Illyricis *Irffen.*
 Anglis *Hornets, great Wasps.*
 Hungaris *Lo Daras.*

Ræci ἀρθήνας, καὶ ἀρθήνας appellant, quia ic̄tu carbunculum excitant. Crabrones Latinis dicuntur, fortè a Crabra in agro Tusculano posita, (ubi per frequentes sunt) vel a Caballo genitore: juxta illud Ovidij 15. metamorphos. *Pressus humo bellator equus, Crabronis origo est.* Albertus apem citrinam vocat. Cardanus eos ex mulis exanimatis oriri contendit. Plutarchus in vita Cleomedis ex equinis carnibus, ut apes ex ventre bubulo. Quum item magis melancholici & pervicaces sint vespis, quid ni cum Virgilio ex asinis oriundos faciam? quos caballos non petere tantum in pugna (ubi equæ ardentes pruriunt) sed fugare item & vincere sæpe vidimus. Ego ex duriore carniū equi parte productos censeo: Vespas ex teneriore.

Descriptio.

Crabrones vespis vulgaribus duplò sunt majores, formâ ad ipsas proximè accedentes, alas habent quatuor, internas externis duplo minores, humeris obscurè fuscis & castaneo colore tinctis affixas, quibus velocissimè volant. Sex pedes, ejusdem cum pectore & humeris coloris, caput oblongum, croceum: oculi propenduli, *σεληνοειδῆς* lunatuli, inter quos antennæ duæ oriuntur, falcis æmulæ, ejusdem atque pedes coloris. Venter tenui quasi filo humeris annectitur, Cujus anterior pars media, fusco colore, & cingulo croceo notatur: posterior tota crocea videtur, octo fuscis punctulis notata, una cum triangulo parvo, incisuris præterea quibusdam in utraq; parte existentibus, quibus se contrahere & extendere pro libitu possit. Juxta ventrem maculas utrinque quatuor nigras habet, & in cauda aculeo longo rubusto & maxime venenato armatur. Sonum sive mur murantem stridorem, horridiorè inter evolandum ædunt, quàm Vespa. Feroces & iracundæ & quamvis gregales, semper tamen sylvestri sunt ingenio, nec (plantarum agrestium more) cicurationem admittunt: tantæ item malignitatis, ut ter novenis ic̄tibus hominem, imo quidem equum interficiant, syrio præsertim orto, quo tempore ardentiorē obtinent naturam, hominesq; inbecillitas major ob spirituum largam exhalationem tenet. Haud mirum igitur, si in sacrosancta scriptura sævissimis & crudelissimis hostibus assimilantur, Exod. 23. 28. Sic etiam Ovidius 11. Metamorph. *Spicula crabronum ardentia.* Virgilius 4. Georg. *asperrima* vocavit. Terentius in Phormione: Plautus in Amphitrione, proverbium illud *irritavi crabrones*, in mulieris ingenium dixerunt, cui si iratæ repugnes, magis provoces, neq; sine tuo malo maximo discedas. Cum in genere apum careant aculeo, & fuci & reges, atq; etiam vesparū nonnullæ inaculeatæ sint, ut ante dixi; Crabrones ad unum omnes, tam majores arboricolæ, quàm minores terricolæ, aculeo armatur; nec deesse ipsi Duci videtur. Duces enim more apū vesparumq; crabrones habent, quicquid Plinius somniat. 11. c. 21. qui proportione ad crabrones majores quàm vesparū ad vespas, vel apum ad apes sunt. Degunt hi quoq; intus ut vesparum duces: sed duces non plures uno, (ne partiū studio distracti crudelissima inter se concitarēt emphyliā) in singulis eorum aluearijs oriuntur; verū ut hostibus atq; prædonibus externis molestissimi & lætiferi videntur: ita pacem intus alunt domesticā, mutuæq; societatis et sobolis tuendæ studio vel apibus ipsis præcellunt. Neq; enim de officiorū & munerum

*Aristot lib 9.
 hist. cap 2.*

*Arist lib 9.
 hist. cap 42.*

Sedes & habitatio.

nerum dignitate rixantur, nec diversis operis distrahuntur, nec tumultuantur ob ducū electionē, sed cōmuni operā, cōmuni item mensā utuntur, & quodcunq; animalculum necaverint, partem ejus aliquam domum portatam socijs atque liberis impertiunt. Neque sobolem quotannis (id quod apibus *ἀσπυγίαι* vitio vertitur) ad alios sibi lares quærendos foras exigunt, sed novellā suam omnem profapiam suo usq; gremio & sinu totam retinent, majoresq; usu ferente ædes & contignationes plures ad illius conservatiōē substruunt, et perficiunt. Rēgem vero (quem impensē amant & colunt) talem obtinent, ut neq; carere neq; tamen uti imperio videatur. Magnitudine tantum animi & corporis (sicuti Heroes solent) præ reliquis eminet; est enim omnium dum contra externos hostes signa proferuntur, pugnacissimus, uti domi vicissim erga subditos, facillimus atque mitissimus. Faciunt sibi alveum sub terra crabrones, terrā egesta formicarum more: examinis enim emissio, ut apum, nulla earum aut Vesparum fieri solet, sed qui subindē oriantur novelli, ibidem manent, & alveum terrā egestā faciunt ampliolem: Amplificant majorem in modum favos, & jam ex valentiore quodam grege qualos tres aut quatuor favorum plenos excepimus. In cellis crabronū parum mellis, quantum gutta ē regione prolis paratur. Sed si qui crabrones suo alveo aberrarint, colligunt se in aliquam arborem, favosq; ibi conficiunt in sublimi, qui vel sæpē conspicui apparent; in quibus unum procreant ducem: qui cum adoleverit, agmen abducit, & secum in alveo collocat. Crabrones sylvestres, inquit Plinius, in arborum cavernis degunt, hyeme ut cætera insecta, conduntur, Vita bimatam non superat. Ictus eorum haud temere sine febre est, & carbunculum, tumore, doloremq; procreat insignē. Favos autem sine Anthrenia, majore quam vel apes vel Vesparum artificio, nunc in arborum truncis, nunc sub earum radicibus in terra ædificant: quos & pluribus tabulatis pro prolis copia adaugent, & lentā quadam saliva & gommosis folijs collecta eleganter poliunt. Neque cellularum oscula ulla sursum spectant, sed deorsum singula; fundus vero sursum ponitur, ne (quā sunt singulari mentis providentiā) vel perpluantur ab imbribus, vel capite sursum locato procellarum ventorumque ferociæ exponantur. Sunt autem eorum nidi examuffim fere omnes sexangulares, quorum facies exterior candidis ferrugineisq; segmentis distincta: materia vero mēbranacea, & betulacei corticis per æstum in laminulas fatiscentis per æmula. *Dum Petropoli Anglorum fuit Penninus*, in publico urbis vico crabronē passerem insectantē vidit, quem tandem stimulo percussū ē vestigio exanimē terræ mandavit crabro, ac mortuæ sanguine sese explevit magna cum spectatorū omnium admiratione. De crabronū coitu nihil exploratū Aristoteles habuit, ut nec unde, nec quomodo fætū deponerēt. Sed cum eodem modo faturam in cellis ad latera certo emittant, ut Vesparum & apes, eandem, simili ratione absolvere videantur. Si verò coeant, noctu id faciunt, ut feles, vel locis aliquibus abditis, quibus Argum fallant: cibum crabrones non ex floribus colligunt, sed carne magna ex parte vivunt: unde fit, ut versari vel in stercore sæpē soleant. Venantur etiam muscas majusculas, atque aves minutulas, quas ubi ceperint, accipitrum ritu, caput primum vulnerant, deinde abscindunt, reliquum corpus gestantes avolant. Hyeme verò pluri mi moriuntur: quia non apum more cibos recondunt, sed de die in diem vivunt. Aristo. lib: 5. hist. Item ut Landius observat, juxta apum alvearia excubias agunt, earumque dorsis conscensis pro vehiculo aut curru utuntur, etenim dum misellæ avolare contendunt, crudelem sessorem vehunt, qui ubi succum ab ape universum elicit, ingrattissimus aligerorum, alumnum interficit atq; exedit. Dulcia item quæcunque alimento sunt crabronibus: quos bruchotiam minore vesci, proprijs ipsi oculis didicimus. *Indici verò crabrones tam immensæ perhibentur gulæ, ut (Oviedo teste) in oleum, butyrum, cocos,*

Lib. 11. Cap. 21.

embammata liquidaque omnia involent, ne linteaminibus quidem & mappis tabularijs parcentes, quas fœdâ alui eluvie viscocoque ouorum partu turpiter conspurcant. Verùm ut latrocinijs ex marte aliorum partis vivunt, ita vicissim ipsis ultor non deest: Melis præcipuè qui plenilunio illorum antra ingreditur, totamq; familiam & ædes depopulatur. Nec solum huic polychresto & pingui animali victum aliquem suppeditant, sed rusticis tempestates etiam prædicunt; nam si vesperi numerosiores circumvolitent quàm solebant, signum est caloris & serenitatis futuræ proximo die. Si verò luce crepera sæpius intraverint nidos, quasi sese occulaturi; pluviam, ventos, vel tempora procellosa, expecta. Vnde Avienus: — 9 —

*Sic & crabronum rauca agmina si volitare,
Fine sub Autumni conspexeris, athere longo:
Iam vespertinos primos cum commoret ortus
Virgilius, pelago dices instare procellam.*

Remedia con-
tra crabronum
ictus.

Præterea quum quæ vesparum ictus sanant remedia, crabronum quoq; plagis medcantur: tamen ut Aggregator nos docuit, Zabor suæ plagæ Bezoar est, sæpe cum posca, oleo, vel boum fimo impositus. Laudantur item boli terræque omnes lutosæ atq; limosæ; quales caluo Sileno à crabronibus vulnerato, dum nidum eorum (apes fuisse ratus) concuteret mellis desiderio, Bacchus applicuit; de quo elegantissime Ovidius cecinit 3. fastorum.

*Millia crabronum coeunt, et vertice nudo,
Spicula defigunt, ora que prima notant:
Ille cadit præceps, & calce feritur aselli;
Inclamat socios, auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis,
Rident, percusso claudicat ille genu:
Ridet & ipse Deus, limumq; inducere monstrat,
Hic paret monitis, & linit ora luto.*

Qui plura vult medicamenta contra crabronum ictus, integram eorum sylvam in Vesparum historia reperiet: Communia enim videntur apud Authores, nisi quod hic majore mensura dari, & diutius ipsorum usum continuari oportet. Nunc ad Tenthredinem veniamus.

In Alexiph.

Τενθρηδών, πενθρηδών, & τευθρήνη Aristotelis, an πεμφρηδών Nicandri dici debeat, videant Physici; soli mihi nomine & magnitudine differre apparent: Nam quod scholiastes Nicandri hanc, insectum σφηκώδες appellat, manum haud verterim, quum poëtica licentia vespam, sæpius apem croceam vocarit. Quid nominis apud alias gentes obtinuit planè ignoro, atque ipsam (ut verum fatear) bestiolam. Tamen colore vespam (ut ab authoribus descriptam inveni) magnitudine apem, operis communicatione ἀγλαία quævis aligera insecta repræsentat. Cupediola est, ad culinam & pisces aduolat. Quidam igitur πενθρηδών pro τευθρηδών scribendum censent, ἀπὸ τῆς τευθρείας, quod liguritione delectetur. Hesichius ἀγλίαν μέλισσαν vocat. Hermolaus Arthredonas, vel Anthredonas, potius vocari censet, non πενθρηδώνας, quem admodum corruptè legi dicit apud Aristotelem: nidificat sub terra ut vespæ; tenthredinario ἀρομήκεις ἔνρω, multiplici, peramplo, & specioso utitur. Pennius nullo pacto Pemphredonem idem cum Tenthredone esse concedere voluit. Nam πεμφρηδών (ut scholiastes Nicandri describit) ζῶν ἐστὶ περὶ πλῆστον μελίσση, ἀλλὰ ἢ τευθρηδών σφήκει. Parum tamen sui meminit scholiastes, qui etiam de Pemphredone sic scripserat, πεμφρηδών τῶν ἐντόμων τῶν σφηκοδών. ζῶν κινηφόρον, μείζον μὲν μύρμηκος, μελίσσης δὲ ἐλασσον. ἐπιτέρωται δὲ, καὶ ποικίλην ἔχει ἐκ μέλανος τῆς ἐπιφανείας. τῦτο κατὰ τὴν εἰρήνην νεμόμενον, δρέπεται ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀγχασι θάμνων, εἶτα εἰς τὰς κοιλίας καθίπταται δρῦς.

Hæc

Hæc montes saltusque amat, é floribus melleos succos colligit, & in quercum veluti conclavia ad vitæ sustentationem reponit. Sed mel non facit. Quare vix alio, nisi magnitudine dissentiunt, ut *Parvula Pemphreda* à poëta merito dicatur; utpote eâ potissimum notâ à Tenthredine degenerans. De formicis alatis, Capite de Formicis loquemur. Atque hæc temus de insectis aligeris gregatim viventibus dici sufficiant, *reliquum dabit altior ætas*; nunc de aligeris solitarijs orationem instituemus.

Inter volatilia solitaria quædam sunt Favigena, ut Sirenes, Bombyx, Bombylius: non Favigena, ut Musca, Culex, Papilio, Tinea, Cincindela volans.

Ex eorum genere quæ favos sibi extruunt aligerorum, est Siren uterque ita Eustathio dictus *ὅτι σημεῖόν τινα φωνὴν ἔχει*, vel forte ut monstrum illud Neptunium *ἀπὸ τῆς σεισῶς*, quod gratissimo susurro & murmure aures quasi catenâ retinet atque demulcet, nec malè *ἀπὸ τῆ σειῶς*, quia aërem pennis diverberat & concutit. Sirenum duæ sunt species, alter minor, qui totus fuscus; alter major, ex nigro varius. Hunc ad vesparum speciem Pennius refert, atque ita in sshedis descripsit. Totum corpus nigrum, excepto dorso rubente à cinctura ad caudam fere, cujus extremitas nigra alas habet argenteas, quarum anteriores duplo fere majores sunt: nidificant in muris, & scrobium marginibus ac macerijs; an vero aculeum habeant nescio.

Bombyx ἀπὸ τῆ βεμβεῖν dicitur, quia nunquam nisi per gyros & ambages volare conspicitur: unde trochleam & trochum Græci *βεμβίνα* appellaverunt: est animal *σφιμαειδές*, colore nigro, aculeatum ut Vespa, homines lætaliter pungens, stimulumque adeo fortiter infligens, ut in vulnere relinquat. Contra harum ictum pini lacrymam & tenthredonum mel pingue laudat Nicander. Hujus item animalis Parmenio meminit in Iambis, quæ vindemiæ tempore maturas uvas depopulatur. Aliud inter hæc genus est Bombycum in Assyria proveniens, magis quàm supradictæ: Nonnullæ earum nidos in acutum extruunt, é luto factos, vitri salivæ specie, lapidi, aut alicui tali rei affixos, tam duros crassosque, ut spiculo perforari vix possint. Pariunt in ijs & vermiculos producant candidos, membrana obuolutos nigra, seorsimque in membranâ, ceram in luto faciunt, multo pallidiorém & copiosiorém, quàm apes. *Aristot. & Plinius*. Qui sane in Tenthredonum, Bombyliorum & Bembycum historia parcissimi fuerunt, atque ideo obscuri: vel quia illarum natura Græcorum vulgo fatis innotuit, vel potius quia ipsimet illarum fatis historiam nondum tenuerunt.

Bombylius, maximus favigenarum, utroque Syrene major est: nomen à murmure obtinuit, nam *βομβυλιάζειν* significat, murmur edere; qua item de causa Germanis

Hummel vel Humlen;
Anglis *Humble Bee*, quasi apem sonoram dixeris, nomine nimirum ab imitatione soni derivato, unde etiam (ut doctissimus Turnebus notat) Bombyces, quæ longis tibijs in Bombi æmulatione imponuntur, originem appellationis duxerunt: has *πυρραϊκὰς αὐλὰς* vocat Pollux. Calamum quoque huic tibiarum generi idoneum Theophrastus

ophraftus βομβυκίαν appellat. Paucis usibus inserviunt. Quare virum desidem atque inutilem Græci βομβύλιον ἀνθρώπον dixerunt: est enim inutilis apis; in cuius tamen laudem Antisocraticus quidam encomium magno studio ad ingenij ostentationem conscripsit. Poculum Augustioris oris ἐν τῷ πύσει βομβύλιν magno prisca in pretio fuit, ut scilicet non liquore tantum cerebrum, sed & aures quoque tanto sono inebriarentur. Sub faxis apud ipsam terram fatificant, bifores nidos ædificant, quandoque trifores: in quibus mellis cuiusdam pravi inchoatio reperitur; neque illud non magna (ut Albertus meminit atque Pennius vidit) quantitate; qui tantum aliquando invenit, quantum tribus completi manibus vix potuit. Bombylij Anglorum non omnes, imo pauci, stimulo armantur, qui verò aculeati, gravissimè pungunt: mel faciunt subdulce & subaquo sum. Ceras posterioribus cruribus, ut apes, affigunt: coeunt aduersis caudis, plantæ interim aut arbori adhærescentes diù in venere permanent, & inter coeundum alis applaudentes, stridulum edunt sonum, veluti Hymenæum canerent.

CAP. X.

De Muscis.

{	Hebraicum Zebub.
	Arabicum Dubene, Aldubel.
	Illyricum Muscha.
	Hispanicum { Mosca.
	Italicum {
	Gallicum Mousche.
	Germanicum Flieg m'uck.
	Flandricum Vlieg mugge.
	Anglicum, Flye, a volando vel fugiendo, nam utrumq; significat.
	Scoticum Flee.
Greecum μύια ἀπὸ τῆ μύζειν. I. altum fugo, mussito; quia utrumque facit musca.	
Latinum Musca.	

Non quasi à musco orta ut quidam ineptulè somniant, sed à musculo, nam detractis alis, caput nervosum, corpus molle, cauda tendinosa apparet. Hinc *Muscula* diminutivum apud Boethium eleganter exclamantem, *Quid homine imbecillius, quem morsus muscularum necat?*

Descriptio.

Corporis verò animiq; muscarum formam ex Luciano & alijs ita describimus. Musca est volucrum minimum, ut possit cum muscellis, & culicibus comparari: tanto autem illis est major, quantum ipsa ab ape relinquitur. Pennata est, non eo modo quo ceteræ volucres, sed ex pelliculis sunt illi pennæ, quemadmodum locustis, & cicadis, & apibus, sed tanto molliores, quanto Græcâ veste tenuior atque mollior est Indica. Si quis muscam diligenter inspiciat quando in sole alas expandit, varijs eam pictam coloribus, ut pavones, videbit. Est illi volatus non continuo pennarum remigio, ut vesperilionibus; neque saltu ut locustis; neque cum stridore, ut Vespis: verum flexilis, ad quamcumque aeris partem se moveat. Adde quod non volat quietè, & cum silentio, sed cum cantu & melodia; non item immitte aut sævum, quemadmodum culices & musculæ; neque cum gravi fremitu apum aut vesparum, horribilem ostentans sonum & minacem, sed tantò volat his suavius musca,

musca, quanto sunt tuba & cymbalis tibiæ dulciores. Caput habet tenuissimum collo alligatum, versatile, non compactum & affixum humeris, ut est locustarum. Oculi verò prominent, multum, (quasi in cornu) lucentes. Pectus est benè compactum, sunt illi sex pedes innati, non ut Vespiis astricti valde & complexi; quatuor solis incedit, duobus anterioribus pro manibus utitur: videres igitur ipsam gradientem quatuor, atque edulium aliquod tenentem sublime manibus, more valde humano, atque ut nos. Aluus autem minuta & thoraci apaloga, Zonas latas & squamas habens. Ulciscitur non aculeo, ut apis & Vespa, sed ore & proboscide, quam cum elephantis habet communem, depasciturq; & assumit, & inhærens continet concavo vase in summitate promuscidis. Ex ipsa vero dens foras prominet, quo pungit: lac & sanguinem bibit, quem non magno dolore, sed titillante eorum quos pupugit exhaurit. Luce, ut veritas, plurimum gaudet, & in hac civiliter versatur; imo adeo lucipeta est musca, ut phalanix modo lucernam ejus gratia affectet, & cum vitæ jactura sæpe aduolet; nocte vero quiescit (ut probi solent) & silentium agit. In tenebris nihil operatur, neque dignum putat aliquid latens facere, neque quid turpe committere existimat, quod in luce patratum sit ipsi dedecori. Non parvam esse ejus intelligentiam queo dicere, cum insidiatorem & hostem suum araneum effugiat: insidiantem enim & observat & contra intuetur, declinans illius impetum ne capiatur irretita, & in bestiolæ incidit casses. Fortitudinem & robur ejus non oportet dicere, ne videatur humano major. Sed poëtarum princeps Homerus cum quæreret quomodo laudaret Heroum optimum, non leoni pardove aut apro comparat robur illius, sed audaciæ vel fiduciæ potius muscæ, quæ quanquam est (inquit) repulsa, non desistit tamen, sed est appetens morsus. Sic autem fortis est, quod mordens vulnerat non hominis solum pellem, sed & boum & equi: elephantem quoque mærore afficit, in illius rugas ingressa, & pro magnitudine proboscidis vulnus infert: Quum mordet, non rusticitatis, vel cruoris causa id facit, sed amoris & humanitatis: & propterea maxime ex pulchris aliquid decerpit. Quam vero illud pulchrum est muscas huc illuc adversum volantes & inter se colludentes, & in filo propendulo neurobatas quodam modo repræsentantes videre? Quinetiam equorum purorum more, uno semper in loco excrementa ponunt, a deò ut superius ædium tabulatum, opusque testaceum magnis maculis inficiant; id quod nonnullæ ipsarum memoriæ argumentum est. Scribit etiam Tzetzes, muscas eam sui generis curam habere, ut defuncta cadavera sepeliunt. Aelianus non minus ipsas vituperat quam laudat Lucianus: & in earum procacitatem invehitur, quod proteruæ indentidem affiliunt quibus arcentur. Impudentiam vitio illis vertit, quod publicè quasi scortantur, neq; venereorum modum adhibent: neque enim (ut galli) cum infederit mas, statim residat; sed vehitur a fæmina diu, fertque illa sponsum; convolantque, nec aerium illum coitum volatu destruunt. Doctissimus Pennius duas muscas coeuntes pixidi inclusit, & subsequenti die eas adhuc in venere hærentes apprehendit: quod sane Aristoteli, Aeliano & Nipho asserentibus, Muscas in coitu diutissime manere, fidem facit non levem. Indociles sunt (inquit Plutarchus) mus & musca, quæ licet quotidie hominum consortio utuntur, nullâ tamen arte mansuescunt, neque nobis tantillum officij, vel minimum grati animi significationem compensant: Vterque nimis naturâ suspicax, & semper timens insidiarum, prehensari perhorret. Ociosa item est, & remissa, vescitur ijs tantum, quæ elaborantur ab alijs, & plena ubique est ei mensa. Nam ipsi & capræ mulgentur; & apis non minus muscis laborat, quam hominibus; atque huic coci obsonia, dulciarij tragemata, pharmacopolæ syrupos conficiunt, quos degustat antequam reges, deambulansq; per mensas, unâ cum ipsis conviva-

Muscarum laudes.

Muscarum vituperia.

tur,

tur, & simul vescitur omnibus. Plautus eam nullius boni usus esse existimavit, cum in Curculione sic diceret,

*Item genus estis leonum inter homines, meo quidem animo,
Ut musca, culices, pedesq; pulicesq;
Odio, & malo, & molestia, bono usui estis nulli.*

Probe igitur prævidit natura, ne hæc certis ædibus, ut probi solent, maneret, sed erroneam constituit, & non nisi fortuitum lectum vagamq; habitationem concessit. Impudentia tamen superat mendicos atq; erroneos: quoniam illi negari sibi cibum permittunt, hæc vero vagula repulsam non fert, sed inutilem aluum paratissimis convivij, etiam nolente hospite, exsatiat. Aristaphon in Pythagorista apud Athenæum, impudentissimum parasitum introducit sic loquentem: *Cænis etiam non vocatus, ut musca, adulo.*

Simile item quid Socrates Theodatæ exprobrat apud Xenophontem. Improbatem igitur cum impudentia junctam Aegyptios significaturos, merito muscam pinxisse tradit Orus. Vnde & Cicero (ni fallor) meminit ridiculè dictum de molestissimo et impudente juvene, *Abige muscas puer.* Tam nefariæ bestiolæ natura (uti æquum fuit) longam vitam negavit. Nam hyeme adventante, maximam partem omnes expirant: quæ vero in rimis, muris, foraminibus, hypocauftis, frigus vitarunt, languidæ & infirmæ latitant; aliamque hyemem vix ferunt. Omnes ex immunditiâ nascuntur, immundis lubentissimè adhærent, & loca immunda potissimum frequentant. Inquietæ sunt, importunæ, audaces, infestæ, molestæ, tumultuosæ, impudentes. Homerus Iliad. f. inter prælia deorum ac heroum de muscæ improbitate eleganter cecinit, quæ semper, quasi mures, comedit alienum cibum.

*ἡλε καὶ ἀργυροῦν μαλὰ περ χεῖρ' ἀνδρομίνοιο
ἔχαντα δακτύλου. Id est,*

*Quæ quamvis de pelle viri sit saepe repulsa,
Assultat morsura tamen.*

Tam malam quoque illius naturæ vim esse Salomon putavit, ut unicam muscam narthecium totum corrumpere *παρομιάζων* affirmaret. Hebræi deniq; muscam significare Bahalzebul dæmoniorum coryphæum dixerant, qui eadem diligentia utitur, & malefaciendo nunquam desistit. Quâ forte de causâ exorcistæ & malefici omnes familiarem suum genium muscam faciunt, pessimi animalis corpore ad res longè pessimas utentes. Plura hic contra muscam afferre possem, si Antifucianus dici vellem, quocum sine labe certare Christiani nequeunt, imò quem ceu impurissimum cadaver attingere vix debent. Quineriâ non minus mihi inglorium fuerit ex musca nihil, quam Luciano elephantem facere; utrumque scilicet cum fuerit *τῷ χεῖρ' ἀνδρομίνοιο*, & jactabundæ indolis ostentum. Tamen ne tanquam aquilæ muscis superbi videamur, & vel minimum Dei opus negligere, *Generationem, differentias, & usum* muscarum diligenter notabimus. Generantur muscæ dupliciter; coitu é sua specie (qui æstivo tempore & hyeme clementiori, ventoque meridionali fit) putredine ex aliena. Coeunt enim muscæ, aliæq; diu, aliæ paulisper opus expediunt: modus coeundi (asserente Aristotele) a plurimis insectis alienus est. Nam mas, ubi fæminam conscenderit, recipit fæminæ membrum seminis quærendi gratia exporrectum in corpus suum; atque ibi receptum materiâ atq; vi prolificâ adimplet. Reverendus Pennius in agro Heidelbergensi se duas muscas in venere volantes deprehendisse vidit, quæ (ceu Mercurij & Veneris filius) mixtæ videbantur naturæ, & vicissim conscendebant. Aliquanto post coitum intervallo, vermiculos excludunt, ut Gallinæ ova: qui mirâ metamorphosi in muscas rursus mutantur: Licet ex ijs nihil aliud oriri, Plinius præter experi-

experientiam temere affirmat. Rectissime Scaliger muscas generare primum infecta dissimilia sibi, sed potentiâ similia, *id est*. Vermiculos albos, qui Musciformes facti, oculos ad latera prominentes habent, quorum similitudine staphylomatis species quædam *μυιοκίφαλον* vocatur. Muscæ item permultæ, si non plurimæ, ex fimo oriuntur; unde eas perfectas exire, ubi eas inchoatas latere, sæpius conspeximus. Sed in hac generatione observandum est, muscas non immediatè ex fimo, sed ex vermiculis fimi digesti procreari, ut Philosophus scribit his verbis, *ἃι δὲ μύϊαι ἐκ τῶν σκαλίτων τῶν ἐν τῇ χειρομένη κατὰ μέρος, &c.* Quæ Gaza hoc modo vertit. *Muscæ ex vermiculis fimi digesti in partes gignuntur, quamobrem qui eo funguntur officio, reliquum fimi promiscui discernere contendunt: Principium autem vermiculorum ipsorum exiguum est, quod primum rubescit, atque ex immobili quasi hærens adhuc fibris moveri incipit, mox vermiculus immobilis redditur, qui cum postea motus est, rursus immobilis fit; denique generat muscam, status aut solis beneficio moventem.* Aristoteles hic, ut videtur, ex aliorum observatione, non ex propriâ experienciâ locutus est. Nam nec ulli per coitum qui generantur vermiculi, nec qui ex putredine nascuntur, tot metamorphôses sentiunt, antequàm in muscas transeunt. Solum enim ad justam magnitudinem crescunt, deinde quasi in Nympham mutantur, ac immobiles jacent; tunc ex naturæ prescripto ruptâ stato die Nymphâ, egreditur musca: nec solum ex fimo, sed alijs sordibus humidis calore putrescentibus, æstivo præsertim tempore hoc modo muscæ proveniunt, ut rectissime Grapaldus atque Lonicerus notarunt. Sed adhuc quærendum, an muscæ immediatè ex putredine oriantur, non ex vermiculis: nam experientia testimonium facit muscas quasdam in folliculis ulmi, terebinthi, absinthij, & aliarum fortè plantarum arborumque gigni, nullâ existente prius vermiculatione. Qua de causâ Dæmonium illud hominis, hujusque ætatis doctissimus mortalium Scaliger, de illarum ortu sic scribit: *Fortassis non ex putrefactione, sed ex principijs quibusdam immutatis, ex gummi nempe quodam liquido oriri videntur, vel forte ex alia materia à Natura hunc in finem concocta.* An vero concoctio sine putredine fieri possit, dubitandum. Singulæ corporis humani partes, sua habent loca, per quæ excrementa expurgant, à latinis emunctuaria dictâ. An vero animal, rei animalis vitæ nunquam participis, excrementum censei possit, statuant alij; nos enim hic occupat caligo, imo cæcitas. Tertium muscarum generationis modum, Thomas Knivettus Anglus, equestris ordinis & singularis doctrinæ vir, primus Penniadem docuit, est que hujusmodi: Corruptum erucæ corpus, vel parum contusum in aureliam imperfectam convertitur, tunc ex ea non papilio, sed tria oblonga ova nigricantiâ eijciuntur, ex quibus muscæ vulgares, vel aliæ ijs similes oriuntur. Quandoq; verò aurelia ipsa corrupta, nec papilio, nec ova, sed vermiculi albi per foramen (quandoq; unus, nonnunquam plures) egrediuntur, ex quibus postea muscæ valde exiles. Quas pulcherrimas physicæ historiæ observationes, ut prædicto equiti aurato feratis acceptas, veritas jubet; nam ab eo nullus notavit. Petrus Martyr, Decad. 3. lib. 6. refert, se vidisse sudoris guttas cadentes ex digitis laborantium, in muscas conversas, quemadmodum in Dariena regione maricosa, ob aëris contagionem & venenosam qualitatem, guttas é laborantium manibus cadentes bufones procreare scribunt. Sed an immediatè id fiat, an mediante aliquo vermiculo ex quo postea musca erumperet, non ostendit. Anno ante Christi nativitatem 766. Rivallo rebus Britannicis præfecto, sanguineus imber frequens & multus per triduum cælo decidit, unde muscæ ferè innumeræ, atque adeo venenatæ, ut stimulis magnam hominum partem ad orcum agerent. *Historia Anglica.*

Nascitur autem musca plerumque non statim talis, sed vermibus ab initio,

vel

vel ex hominibus mortuis, vel ex alijs animalibus, deinde sensim & pedes effert, & producit alas, fitque ex reptili volucris, & concipit parvum vermem, qui musca fit postea. Obtruncata vero capite musca, plurimum vivit parte reliqua corporis; imo currit, salit, & respirare etiam videtur. Imo mortua atque submersa, solis calore, vel superfuso cinere reviviscit, & nova ei regeneratio quædam, atque ab integro alia fit vita, ut vere persuasum sit omnibus Luciani discipulis quòd illarum quoque immortalis sit anima. Siquidem & digressa revertitur iterum, & agnoscit & suscitatur corpus, muscamque & bibere, & edere, & caput oculosque detergere, proboscidem emungere, crura pedesque fricare, alas concutere & volare facit: & verificat Platonis sententiam de animæ immortalitate, & de Hermotimo Clazomenio fabulam, quòd sæpe cum reliquisset eum anima, per se ipsam ibat peregre, deinde reversa implebat iterum corpus & suscitabat Hermotimum. Sunt qui submersas muscas in cineribus tepidis, vel tepida farina ponunt: & per quartam horæ partem inter manus halitu fovent, donec reviviscant.

CAP. XI.

De Muscarum differentijs.

Muscarum differentia variæ sunt, quæ materiam videas, quæ formam. Aliæ enim ex materia ipsis insita oriuntur per coitum, ut diximus: aliæ ex ascititia sive externa; qualis est ea, quæ in fimo, pomis, quercu, fabis, napello, polenio, absinthio, terebintho, lentisco, ulmo, vite, in muscæ formam convertitur. Respectu formæ; quædam bipennes, quadripenne; antennatæ, exantennatæ; breves, oblongæ; caudis globosis, mucronatis; fetosis, non fetosis conspiciuntur; denique colore, formâ, magnitudine, pro regionis & materiæ putrescentis qualitate plurimum variant: quæ utinam tam ego vidissem singula, quam in ipsis pingendis vel Apellem sudaturum novissem atque hæsurum. Brevitatis autem gratia, duas tantum muscarum species con-

Musca lupus.

Musca carnivora.

stituam. Nam vel sunt ἀλληλοφάγοι omnes, vel ἐτεροφάγοι. Musca ἀλληλοφάγοι & lupus dicta, magna, nigra, & μακροκίνητος describitur, id est pedo: atque muscis potissimum vescitur, quarum inopiâ alia item insecta vorare perhibetur. Heterophagæ dicuntur, quæ rebus à sua specie diversis aluntur. Hæ autem vel ex animalibus vivunt ζωοφάγοι: vel rebus ab animalium natura alienis, ut ἀζωοφάγοι. Prioris generis sunt muscæ κρεοφάγοι Carnivoræ, ιπποβίβοι equisugæ, δαμαλφάγοι buccularum esores, οἰομάζων ovifuga, ἰριβόροι serpentivora, καλίσφάγοι merdivora, βομβιλοφάγοι bombylivora.

Carnivora musca est ferè omnium, si corpus respicias, maxima, capite rubente, corpore punctulis ex fusco albicantibus variegato: ventre crasso, cæruleo, pellucido, alis duabus nigris, hirta pilis, carnes avidè appetit. Solitaria plerumque volat, rariùs multæ simul conspiciuntur, nisi fortè in Carnario, atque macello: ubi lanij lanistas agunt, muscario muscas continuò cædentes aut abigentes, ne illarum vermibus (Hippocrates ἐυλας vocat) obsonia scatentia pervilescant. Proditum memoriæ est (Cælio Rhodigino narrante) apud Toleum in publico macello, unam muscam albedine niveâ notabilem per integrum annum comparuisse. Quam hujus generis fuisse non dubito affirmare, quum in macello tam diu fuerit

fuerit confecta. κυνομύια, Musca canum Anglice *A dogge Flye*. German. *Musca canum*. Hundz Fliege, Hunds Mucken. Polon. *Psia mucha*, ex *Isidori*, *Euthymij* & *Philonis sententiâ Musca est sylvestris*, catulorum auribus infesta, quam, etsi frequenter excutiant, importune tamen revolat, ac diutiùs ubi inhælerit, erosione carnis ulcus excitat. De hac *Homerus Iliad.* φ.ππτ' ἔνυ κυνομύια θεὸς ἐρίδι ξυελαιυρεῖς; *Athenæus* item eleganti cuidam scorto, ob singularem impudentiam mordacitatem atque molestiam, κυνομύιας nomen additum lib. quarto memorat. Est enim κυνομύια (utor *Philonis* verbis) ἐν πικρονλίαν δηλιέων ἀνωδὲς καὶ ἐπιβελον. Videtur mihi in sacris literis. (*Nempe*, *Exod.* 8. *Plal.* 77. & 104.) insectorum nocentium generale hoc esse nomen, ut ex *Chaldaica* paraphrasi apparet. Quod speciatim aliquid significet, nulli generi muscarum magis conveniet, quàm nigris illis grandioribus, latioribus, compressioribus, vulgaribus, quæ impudenter involat jumentis, & non tantum ichorem, ut reliquæ, sed ex alto sanguinem maximo cum dolore eliciunt atque exugunt. Carent proboscide, verùm illius loco geminos dentes, ut vespæ habent, quos altè insungunt cuti; potissimum verò pendulas canum aures infestant apud Germanos (asserente *Camerario*) atque sæpe excoriant. Has nobilis quidam *Anglus* se in *Italia* vidisse dixit, alis exceptis *Ricino* per omnia similes: quem ita compressis alis repræsentant, ut utrunque doctissimus ille *Barbarus* confundat. *Niphus* illi, ut summam velocitatem, ita rotunditatem corporis assignat. *Ovisfuga* ad κυνομύιαν proximè accedit, dum volat horrendum quid stridet, & *Asilo* graviùs & tardius volat. Duæ sunt ejus species, solum magnitudine distantes, major sylvicola, minor verò sepicola.

Ἰπποβόσκοι, Germanis *Rosß Mucken*, sunt muscæ magnitudine vulgarium, corpore compresso, duro, plano, ac tenaci adeo substantia, ut inter digitos vix rumpi possint: nigricant magis quàm vulgares; nunquam rectà provolant, sed lateratim, uti dicam, & quasi per saltus, nec diu continuare volatum possunt, neque longè. Equos præcipuè apud *Anglos* vexant, eos circa aures, nares, testes, & emunctoria perpetim lancinantes; quorum sudore juxta cutem ad radices pilorum diffuente vivunt. *Anglij* *ij*s a *sive flye* vel a *horse flye* nomini imposuerunt, ut & *Græci* αλαυεποσίητες vocant. Quidam è *Græcis* κυνοεσφῆς appellant, ac etiam in calidioribus regionibus easdem canibus quoque molestiam afferre maximam affirmant. *Crotonis* speciem alatam ac volatilem dicunt: sed hanc planè aliam speciem esse arbitror, ac solis equis infensam. Δαμαλιπράρον & βυφάρον sive *Buculariam* muscam, *Latini* *Asilum*, *Græci* δίσρον dixerunt a feriendo. Vnde non solum hoc insectum sed etiam aliud apes territans (de quo postea) atque tertiam piscibus quibusdam formidolosam, *Oestri* nomen ceperunt. De nostra hac musca *Vergil.* 3. *Georg.* sic cecinit,

Est lucos Silari circa, ilicibusq; virentem,
Plurimus alburnum volitans, cui nomen Asilo
Romanum est. Oestron Graij vertere vocantes.
Asper, acerba sonans, quo tota exterrita sylvis:
Diffugiunt armenta: furit mugitibus ather,
Concussus, sylva que & sicci ripa Tanagri, &c.

Calepinus, aliq; eum secuti lexicographi, præter nonnullos medicos, ipsumque adeo *Plinium*, *Asilum* cum *Tabano* confundunt: ut plusquam conjectura sit, eos *Aristotelem* oscitantius legisse, vel mentem ejus affecutos non esse. Muscarum species *Asilos* *Tabanosque* esse omnes fatentur: in ore item aculeum uterque habet, quo tergora quadrupedum penetrant & sanguinem exugunt.

Musca equina.

Apes territans. Musca Bucularia Asilus Oestri astrum.

Asili & Tabani differentia.

exugunt. Sc enim Philosophus ; οἱ μύωπες καὶ οἱ δίτροι τὸ δέρματι διαγρυπῶσι τῶν τετραπόδων καὶ ἰχθῶν γλαῦταν ἔχουσι, ἢ ἀνηκάνθη τῶν τῶν ἕνεσιν. ἐστὶ γὰρ αἰμοβορεῖα (ὡς, &c. Differite eos tamen multis modis Aristoteles Aelianusque disertè monstrant. Primum μύωπες multo sunt frequentiores, præcipuè circa sylvas & vias regias, sepibus arboribusque munitas, ut qui in equo iter faciunt, magnâ cum molestiâ experiuntur. Nam sole exardescente, equos altissimè pungunt, & subinde numerosiores tantam quantitatem sanguinis aliquando eliciunt ; ut præ languore sæpe deficient vires ; rusticique muscarijs, vel ramulis arcere ab equis Tabanos cogantur. Afili vero multo rariores, & non nisi juxta aquas circumvolantes. Afili porro (Aristotele teste) ex latiusculis quibusdam bestiolis, fluvios occupantibus oriuntur : Tabani verò ex vermibus in lignis nascentibus ; quod Sofstratus scripsit, & Pierius diligenter observavit. Quinetiam Afili solos boves impetunt, juxta illud Hesichij : μύωπ- μύωπες ἐρεθίζουσι τὰς βόες καὶ τὰν ζῶον ἐχάουσαι.

δίτροι δὲ μόνον βόν. Cui illud consonat Orphei Versu 47.

Νῦν δ' ἐπεὶ ἀεζέροις ἀπέπιατο δίτροι
ἡμέτερον δέμας ἐκφοροῖ πῶν, εἰς ἐσθλὸν ἐνυρῶν, &c.

ἔρ. *Homerus Odyss.*

Ὅϊδ' ἐφίβοντο κατὰ μέγαρον, βόες ὡς ἀγαλαίαις
Τὰς μὲν' αἰολοῦ φορμηθεὶς ἐδύνησε
Ὀρῆ ἐν εἰσενῶ, ὅτε τ' ἡμίματα μακρὰ πέλονται.

Vbi scholiastes sic Oestrum definit, *δίτροι* ἐστὶ ζῶον ὑπὸ χυλοῦ πῶν μορφήν, ὅπερ ἔαν εἰς τὰ ὄτα τῶν βοῶν εἰσέλθῃ, ἐξιστρέφει ἀναγκάζει τὰς βοῆς : quem Callimachus propterea pro bubulcorum more, *βοσσόον, id est, concitatorem boum* vocavit. Myopes vero sive Tabani, homines, equos, & serpentes præterea (ut Nicander cecinit) affligunt. Diversam quoque esse horum formam philosophus ostendit, lib. 2. de part. his verbis. Linguae Afili & Tabani, eodem modo se habent, quo purpuræ : verum hi etiam homines, illi boves adoriuntur. Est autem Afilus *γλωσσοκεφαλῆς*, & reliquo toto corpore *ὑπόχυλο* sive subætatus ; proboscidis magnitudine Tabanum superans, bombi verò stridore ab ipso victus. Durum, robustum, ac bene compactum aculeum anterius hærentem gestat, quo tergora boum facile pertundit ; maximæ muscæ similis est, bovesque in a quis ventre tenus stare, vel ad sylvas & umbras frigidiores, locaque *διάσπνευσι* aufugere præ solo stridoris metu compellit. Nam dum in aquis stant, frigida per caudam hinc inde per totum corpus aspersa Afilos abigunt. Nicandri scholiastes, eos ex hirudinibus nasci author est. Ac si hirudines per latas illas bestiolas (de quibus supra ex Aristotele) nobis intelligere par esset ; Nec sanè præter naturam fuerit aut morem, sanguisugas matres sanguivoram sobolem procreare. Velociter volat, et quam citissimè ; magno cum dolore sanguinem exhaurit. Duas asilorum rariores species Pennius descripsit, quarum unam ex Virginia Indorum Candidus, alteram ex Russia Elmerus chirurgus diligens ad eum misit. Virginienſis maximam muscam capite subrubentem magnitudine æquat : & ad formam ejus proximè accedit, nisi quod caput nigrum, argenteam lineam à scapulis ad os pertractam, & oculos nigriores majoresque obtinet. Stimulus illi in ore longus & robustus, scapulae ex fusco nigricantes, & duas argenteas alas emittentes. Ad caudam sex vel septem habet incisuras subalbidi coloris, reliquo corpore subnigricante. Volatus celeritate neminem muscarum metuit, plurimas vincit ; venter ex cinereo lutescente, dilute vireſcit. Moscovitica illa Elmeri alas habuit argenteas, toto corpore longiores ; oculos magnos oblongos, & maximam capitis partem replentes, rostrum nigrum, duriusculum, tripartitum, quo citissimè caligas triplici panno confutas penetrat, & cutem ipsam carnemque cum dolore exugit. Quod Afili generationem attinet, miror Philosophi summi opinionis inconstantiam. Nam ex latiusculis bestiolis in fluvij natantibus (*quas Nicandri scholiastes non temere βυδαλῆς id est, hirudines esse affirmat*) & histo. 8. eas culicum profapia facit his verbis : ἐνία δὲ τῶν ζῶων πορῶ τον ζῆ ἐν τῶ ὕδατι, ἐπὶ δὲ μεταβάλλει εἰς ἄλλην μορφήν ἕξω, δῖον ἐπὶ τῶν ἐν τῷ

τοῖς πτεροῖς ἐπιπέδων; γίνεται δὲ ἐξ αὐτῶν ὁ ἔστ. Verum quo tandem modo id fiat equidem nescio. Nam ex alaris animalibus, nullo modo diversæ formæ alata generari possint, ut diligens naturæ observator facillè viderit. Atque de Afilo oculoario hæcenus, quem Gothi *Hestabryuss* vocarunt : Angli autem innominem reliquerunt.

Alter Tabanus sive Afilus, nascitur in extremis partibus favorum, amplioris magnitudinis quàm sunt apes cæteræ; & quoniam exagitat, nec patitur examina conquiescere (ut ne prædictus Oestrus armenta), Græci vocarunt. Caput huic muscæ spadicei coloris est, linea alba à fronte usque ad occiput intercurrente, scapulis et dorso subfuscis; reliquis omnibus à vulgarium muscarum forma non differt: haud florum duntaxat succo, & melle vescitur, sed etiam animalium sanguine, quem diu violentius exugit, acriter mordet. Est & alia musca Tabanides, sed corpore & capite magis virente. Scapulæ ex virore splendent, alas habet duas, extremis medijsque partibus albicantes, reliquæ ex fusco nigricant. Semel tantum eam Hanworthi vidit Pennius anno 86. mente Augusto. Anno 82. duas species muscarum culiciformes invenit in Anglia, quarum una corpus habuit crassiusculum, colore ex rubro flavescente, alas binas, caput oblongum, & sine rubens. Alteri caput erat etiam longum; producta crura atque gracilia pernigri coloris, quorum posteriora prioribus multo longiora, inter volandum extensa ac pendula tenebat. Affirmavit pro certo rusticus quidam, ex earum ovis (vidit. n. coeuntes,) erucas illas arborum foliorumque prædatrices originem habere.

Musca Tabanides.

Musca culiciformes.

Tabanus Græcis *μύωκ* dicitur, fortassis a stimulando nam & *μύωκ* calcar quo equi stimulantur significat. Galli *Tabon*, Itali *Tabano*, Hispani *Tabano*, Germani *braem*, *Kustyege*, *roß muck*, Brabantij *rochleghebrem*; Poloni *Kirowia muka* vocarunt; Anglis *Burrelflye*, *stowt and breefe* dicitur: atque etiam ab adhærendo *Clegg & clingez*. Huic Calepinus quatuor alas audacius multo quam veriùs ascribit. Rectiùs Ælianus & alij tantum duas, argento illitas. Totum corpus oblongum est, in tres præcipuas partes diuisum; caput, scapulas & ventrem, quinque vel sex incisuris distinctum, totum corpus ex albo diluto nigricat, in ore proboscidem gerit valentulam, longam, torosam. Sex pedibus constat nigricantibus: reliquis maximam *κονομύαν* representat. Iulio & Augusto mensibus præ æstu nimio ferociunt, atque boues, equos, vitulos miserimè habent, nisi muscarijs arborumve aut plantarum ramulis tegantur: quos per sudoris odorem consequuntur, quia longè videre nequeunt, unde luscioforum morbum *μυωπία* vocamus. Proveniunt (inquit Plinius) ex vermibus ligni putrefactis, quos Magi aliquot antequam pennæ excrescunt, sinistro brachio alligabant contra quartanas. Magnâ abundantia & vi sanguinem exugunt, nam accepi ab amico fide dignissimo, equum arbori in sylva alligatum Tabanorum multitudine intra sex horas fuisse occisum; tantum quippe sanguinis extraxerant, ut collapsis subito spiritibus animam efflaret. Ex his (opinor) manifestum est Tabanos ab Afilis diversa esse animalcula, licet eos tam Græcorum quàm Latinorû maxima natio confundit. Imo Gesnerus hoc ipso hallucinatus est, lib. de quadrupedibus; & excepto unico Pierio, nostroque; Pennio defuncto, nemo ipsos distinxit. Ardoinus hic merito taxandus, primò quod Afilo et Tabano caudas stimuligeras, uti Vespis ascribit: deinde quod octo item pedes attribuit, quum in rerum natura ultra sex pedes habens nullus reperiatur. Denique in culicum classe eos recenset, quando tamen nulli culices sole effervescente mordeant, (ut Afilus & Tabanus) sed noctu sint maxime molesti.

His proximè accedit alia musca, bobus & jumentis interdium sole feruido infesta, quam Pennius Curvicaudam sive *σκαλιερίον* jure appellat. Semper enim cruribus aut ventri jumentis insidens, caudam versus ipsam recurvam tenet & spiculum exertum quo ad percutiendum cauda sit paratior. Hanc Angli a *Whame and a Burrell fly* propriè vocant, nec nisi in Anglia facile invenitur. Musca hæc api fere similibus formâ & colore, sed corpore est crassiore. Non adhæret, nec sanguinem fugit, sed solummodo stimulo in cauda pungit, atque ut equos affligat, per longissima itinera ipsos, volando persequitur. Equi naturâ hanc muscam timent, et ad ejus solum contactum quasi horrent, cauda pedibusque & labijs tam cruentum hostem abigere sæpe conantes. Sunt qui putant hanc muscam non aculeo pungere, sed stercora pilis equi affigere caudâ, unde postea molestissimæ lendes gignuntur. Sed hoc experientia dixerit; nam ratio in re tam minimè probanda silet et obmutescit. Magno quidem impetu, sed cæco, ad prædam Tabanus atque *σκαλιερίος* feruntur, quod quidem vim ijs administrare, suamque magis augere audaciam, & metum (qui semper securitatis custos est) excludere putatur. Præsertim autem Oestrius sive Asilus impetuose fertur: unde egregios poetas Oestro percitos & furibundos *εσθηλατορεύς* vocat Plurarchus.

Rara aliquot muscarum species.

Prima est musca papilionis minori æmula, alis quatuor argenteis, nigricantibus maculis corpus argenteæ lineæ transversim ornant, cauda rubens ex fusco, caput nigrum, scapula ejusdem cum cauda coloris, antennæ tenues, nigrae, breves, pedes exigui, nigri; in sepibus versatur, præcipuè tempore matutino. *Secunda* parum à prima diversa est, nisi quod unâ cum corpore antennis pedibusque & cruribus fusca sit. *Tertia* est item *τετραπύρη*. Sunt autem longiores illi alæ, maculis nigris distinctæ; caput majusculum, nigrum, punctulis luteis pauculis notatum, antennæ tenues, duæ, nigrae: pedes sex subalbicantes, pectori crassiusculo affixi: scapulae lutescentibus ex albo maculis variegatae; dorsum quinque lineæ transversim ornant luteæ, ac punctulus unicus inter duas lineas conspicitur colore subluteo; in caudâ quinque vertebrae rubent, cujus extremitas bifurcata est. *Quarta* est non valde dissimilis, sed alas habet argenteas, sine maculis, antennas nigras longiores. Corpus septem lineis transversis albicantibus insignitur. Vidimus etiam duas muscas scorpionum. *Prima*. Similes habet præcedenti, alas argenteas, sed paulo minores, & in extremitate ipsarum tribus transversis lineis nigris signatas, caput nigrum, pectus (ut & scapulae pedesque) albicat; reliquum corpus nigrum, cauda quinque quasi juncturas habet, quarum tres dilute rubent, duæ nigricant; extrema caudâ bifurca, furcæ autem nigrae, & scorpionum modo fursum curvatae. *Secunda* fere similis, sed extremitas caudæ crassior, furcæ, obtusæ, caput luteum, oblongum os, alæ singulae, sex maculis nigris ornatae. Est & alia musca quadripennis corpore virescente, alis quatuor corpore longioribus, è liquido quasi argento factis, quarum nervi virescunt; antennæ huic tenues & nigrae, oculi aurei, (unde jure Chrysopis dicitur) volatus languidus, odor teterrimus, quem ut Blattæ, cum vita amittit. Hortorum hospes vivit sambuco insidens. An ex eruca oriatur, papilionum more, an verò

Verò ex vermibus arborum, equidem ignoro. Doctissimus ille, atque humanitate clarissimus Ioach. Camerarius, primus illam Pennio ostendit. Sunt item variæ muscæ a Græcis *πυλκαυται*, a nobis *pilicauda* sive *Seticauda* dictæ. Habent enim in cauda aliæ unam, aliæ duas, aliæ tres quatuorve fetas, de quibus ordine dicemus.

Henothrix sive *Vniseta*, est musca caudata, toto corpore nigra, (medio dorso ventreque rubefcente excepto) alis duabus argenteis prædita, scapulis crassis, antennulis duabus nigellis facta, pilum unicum longum è cauda emittens. Hanc depictam ad Pennium idem Ioachimus transmisit, affirmans eam non nisi Ameo prestantiori insidere, reliquas herbas non attingere. *Διπλοτειχες* sunt muscæ duas in cauda fetas pilosue habentes. Quarum aliæ sunt corpore fastigiato, aliæ tuberoso. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis sine maculis, capitibus & scapulis nigricantibus, reliquo corpore fusco, nigris lineis transversis variato. Vtrique longæ & exiles antennæ, similesque in cauda pili duo, sed paulo longiores, Corpore tuberoso. Bipiles quinque habemus. *Prima* Henotrichi per omnia fere similis, nisi quod huic plusquam media corporis pars flavescit, duos in cauda pilos prælongos, quorum unus extensus canis leporarij currentis caudam refert: alter intus convolutus lineam spiralem. *Secunda* muscarum longarum species est, quatuor habens alas argenteas, pedes longos mediocriter flavescens, totum corpus nigrum, scapulas crassas, antennas duas longas & tenues, ventrem versus caudam protuberantem, è qua duæ breves setulæ sursum versæ erumpunt; in sepibus degit. *Tertiam* Carolus Clusius Viennâ misit: corpore ex fusco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato. Ex quo duæ setæ (ut Pennius notavit) vel plumæ potius excrescunt, perdicei coloris, maculis nigris fuscisque mixtim ornata. *Quarta* globoso est corpore, quod unciam longitudine æquat; caput, scapulæ, ac pectus nigerrima: antennæ breves, pectori crasso sex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium brevissimi, posteriores longissimi. Inter volandum pedes simul conjunctos pendulos dimittit; alæ quatuor obscuræ, argentei coloris; oculi nigris plendentes; caudæ extremitas nigra, unde duæ setulæ pauxillæ longitudinis se monstrant: à scapulis ad mediam usque caudam colore est fere subcroceo, cauda tenui quasi filo longo scapulis conjungitur. Velociter currit, quasi per saltus; in terra nidificat;

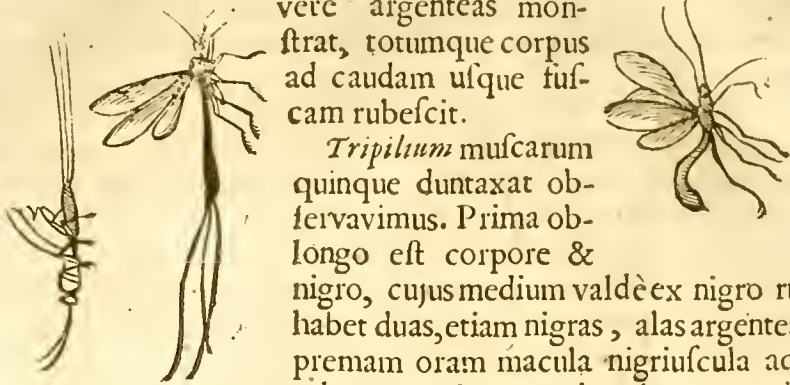
Hanc depictam ad Pennium idem Ioachimus transmisit, affirmans eam non nisi Ameo prestantiori insidere, reliquas herbas non attingere. *Διπλοτειχες* sunt muscæ duas in cauda fetas pilosue habentes. Quarum aliæ sunt corpore fastigiato, aliæ tuberoso. Prioris generis duas vidimus alis quatuor argenteis sine maculis, capitibus & scapulis nigricantibus, reliquo corpore fusco, nigris lineis transversis variato. Vtrique longæ & exiles antennæ, similesque in cauda pili duo, sed paulo longiores, Corpore tuberoso. Bipiles quinque habemus. *Prima* Henotrichi per omnia fere similis, nisi quod huic plusquam media corporis pars flavescit, duos in cauda pilos prælongos, quorum unus extensus canis leporarij currentis caudam refert: alter intus convolutus lineam spiralem. *Secunda* muscarum longarum species est, quatuor habens alas argenteas, pedes longos mediocriter flavescens, totum corpus nigrum, scapulas crassas, antennas duas longas & tenues, ventrem versus caudam protuberantem, è qua duæ breves setulæ sursum versæ erumpunt; in sepibus degit. *Tertiam* Carolus Clusius Viennâ misit: corpore ex fusco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato. Ex quo duæ setæ (ut Pennius notavit) vel plumæ potius excrescunt, perdicei coloris, maculis nigris fuscisque mixtim ornata. *Quarta* globoso est corpore, quod unciam longitudine æquat; caput, scapulæ, ac pectus nigerrima: antennæ breves, pectori crasso sex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium brevissimi, posteriores longissimi. Inter volandum pedes simul conjunctos pendulos dimittit; alæ quatuor obscuræ, argentei coloris; oculi nigris plendentes; caudæ extremitas nigra, unde duæ setulæ pauxillæ longitudinis se monstrant: à scapulis ad mediam usque caudam colore est fere subcroceo, cauda tenui quasi filo longo scapulis conjungitur. Velociter currit, quasi per saltus; in terra nidificat;

re fusco, nigris lineis transversis variato. Vtrique longæ & exiles antennæ, similesque in cauda pili duo, sed paulo longiores, Corpore tuberoso. Bipiles quinque habemus. *Prima* Henotrichi per omnia fere similis, nisi quod huic plusquam media corporis pars flavescit, duos in cauda pilos prælongos, quorum unus extensus canis leporarij currentis caudam refert: alter intus convolutus lineam spiralem. *Secunda* muscarum longarum species est, quatuor habens alas argenteas, pedes longos mediocriter flavescens, totum corpus nigrum, scapulas crassas, antennas duas longas & tenues, ventrem versus caudam protuberantem, è qua duæ breves setulæ sursum versæ erumpunt; in sepibus degit. *Tertiam* Carolus Clusius Viennâ misit: corpore ex fusco nigricante, alis duabus largis ex argento cæruleis donatam, corpore præditam acuminato. Ex quo duæ setæ (ut Pennius notavit) vel plumæ potius excrescunt, perdicei coloris, maculis nigris fuscisque mixtim ornata. *Quarta* globoso est corpore, quod unciam longitudine æquat; caput, scapulæ, ac pectus nigerrima: antennæ breves, pectori crasso sex pedes affixi nigerrimi, quorum priores omnium brevissimi, posteriores longissimi. Inter volandum pedes simul conjunctos pendulos dimittit; alæ quatuor obscuræ, argentei coloris; oculi nigris plendentes; caudæ extremitas nigra, unde duæ setulæ pauxillæ longitudinis se monstrant: à scapulis ad mediam usque caudam colore est fere subcroceo, cauda tenui quasi filo longo scapulis conjungitur. Velociter currit, quasi per saltus; in terra nidificat;

muscis & crucis parvis famem extinguit. Quinta longè hac minor est, figura eadem, sed alas verè argenteas monstrat, totumque corpus ad caudam usque fuscam rubescit.

Tripilium muscarum quinque duntaxat observavimus. Prima oblongo est corpore &

nigro, cuius medium valdè ex nigro rubet: antennis habet duas, etiam nigras, alas argenteas, quarum supremam oram macula nigriuscula adornat. Crura rubent, cauda tres crines longos emittit. Velociter

volat. Altera similis sed minor, toto corpore nigra, priore multo longior, tenuior, atque exilior: alæ item argenteæ, antennæ priori similes, ac cauda tres longos pilos protrudens; volatus celeritudine a prima longe superatur. Est & musca tripilis toto corpore albicans, nisi quod alæ quatuor maculis nigris distinctæ videantur, quarum exteriores majores, interiores vero breviores; has dum quiescit semper erectas tenet. Sex habet pedes; quatuor minores corpori affixos, duos anteriores majores, nigros, è collo fere oriundos; inter duos oculos nigros prominentes globosos, duæ antennæ nigrae atq; breves exeunt. Corpus gracile, tères, longum, transuersum digitum: in cauda tres videntur setæ, corpus longitudine æquantem, quas volando in veri trianguli modum expandit. Maio & Iunio mensibus, ante et post pluvias potissimum apparet: circa fluvios, paucis comitibus stipata convolat, quibuscum in itinere saepe colludit. Anterioribus pedibus utitur quandoque ad palpandum, ecquid in via impedimenti sese objecerit; extendit enim illos corniculorum more. Talem anno 73. observavit Pennius. Sequitur quarta mirabilis structuræ, alas

habet duas argenteas, totum corpus nigricat, os forcipatum et aquilinum; in fronte duo cornicula brevia erumpunt: quatuor illi tantum sunt pedes, sub pectore duo, graciles & breves; paulò inferius reliqui robustiores. Ex oblonga cauda primùm duo brevissimi pili exeunt, atque sub his tertius multò longior: in extremo tuberosus oritur. Semel tantum se hanc muscam circa *Hinningham*, olim Comitum Oxoniensis castrum vidisse memorat Pennius. Ultima toto corpore & caudâ nigra est. Corpus habet oblongum, alas duas corpore nonnihil breviores, pedes ex croceo flavescens, caudam longitudine reliquum corpus æquantem; nisi semel in Cantio circa *Greenhirc* visa perhibetur a Pennio. Quadripilis musca corpore Tripilem primam repræsentat, sed magis versus caudam protuberat: pedes item nigri, ut antennæ; alæ item proceræ, quarum externæ, internis triplo majores, circa medium nigrâ maculâ distinctæ. Quatuor è cauda pilos emittit.

Huc etiam spectant muscæ Mullei, Pavones, & Libellæ dictæ: quas Græci à piscis cognominis similitudine *ζαγρὺς*, Angli *adders boultcs*, *dragon flies*, & *water butterflies* appellant: quasi papilio aquaticas dicas, quoniam in terris rariùs; juxtâ aquas, fluvios & stagna crebriùs versantur. Itali *Cevettoni*, *Hollandi Romdoubt* nominant: corporis formâ parum aut nihil discrepant, sed tantum

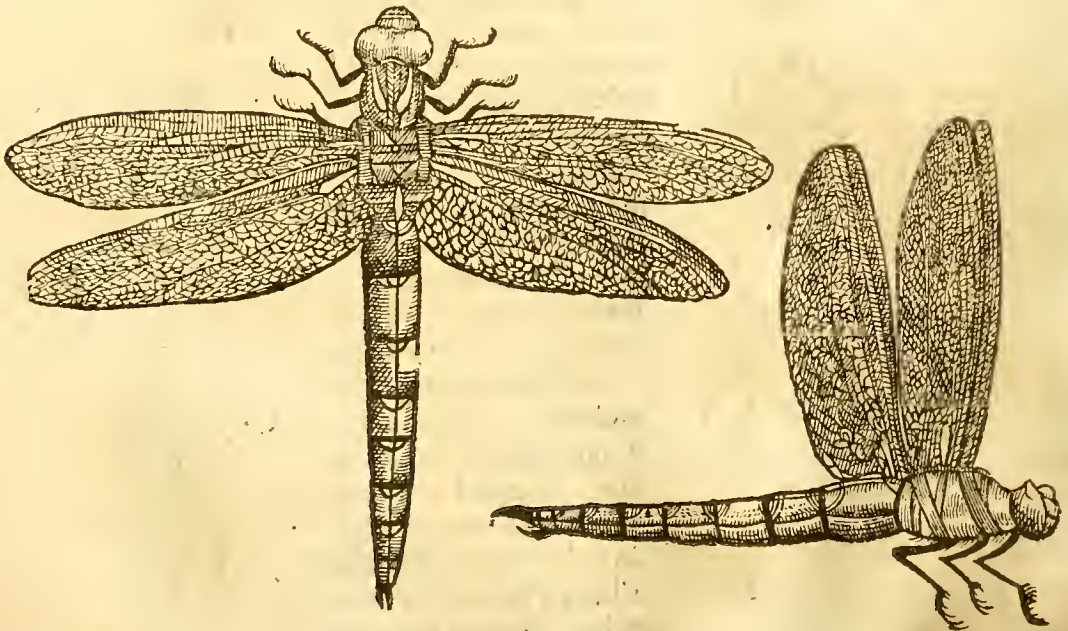
tantum coloribus. Corpora enim habent duas nonnullæ uncias oblonga, & teretia tubarum instar: quæ in tres præcipuè partes dividuntur, caput, pectus, & reliquum corpus, quod caudæ vicem supplet. Caput cum oculis magnis emissitijs, ejusdè cum reliquo corpore coloris, collo est affixum brevissimo; cui priores duo pedes adherent, reliquis pectori annexis. Pedes item posteriores longissimi sunt, ut sese melius erigant atque sustentent. Omnibus bifurcæ caudæ, quibus averfis coeunt, ac in coitu diutissimè hærent. Maxima rusticorum pars has muscas ex majoris juncia aquatici putrescentibus vermibus oriri autumant: quod ut verum esse concederem, coitum tamen non tollit, & Vermium ex seipsis depositionem; ut hoc modo & medio æternùm crescentes, sobolem propagarent. Tardè admodum volant minores, majores celerissimè, æstate concalescente solum conspicuæ. Harum tres tantum species notavimus, maximas, mediocrimas, & minimas. *Libellas maximas* Angli quidam *Brises* appellant, Cujus generis octo tantum vidimus. Primam virescentem; maculæ item in collo summisque lateribus ex fusco virides ornabant, alæ argenteæ, veloces & motu impetum

permagnum facientes. Septem illi nigrae lineae transversim in dorso erant protractae; muscis exilioribus inter volandum vescitur, hirundinum more. Secunda huic est similis, sed obscuro magis colore. Tertia oculos margaritis similes obtinet, alas item argenteas, quarum extremam fimbriam macula fusca inficit; corpus luteo, nigroque colore varium, cauda bifurca nigra, duabus quasi plumis ornata. Quarta luteo est colore, latera habens quasi divisa in sex partes; juxta alarum argentearum exortum macula lata nigra conspicitur; medio lineis luteis distincta: in caudae extremitate quatuor vel quinque spinulae apparent. Quinta corpore & capite castio, ore nigro, alis argenteis una macula notatis: in cauda ultima tres spinulae tridentem referentes conspiciuntur. Sextae alae adnascuntur argenteae, medio ipsarum nigra macula insignita: totum corpus nigrum, sed rarius, item in dorso atque ventre lutescens: Pectus scapulaeque ex nigro flavoque aequè mixtae. Subter caudam duas spinulas recurvas trahit; in fine ejus quinque apparent, sed admodum exiguae. Septimae caput, collum & scapulae, fusco sunt colore, reliquum corpus rubet: in musæo Pennij procreata fuit, ex vermiculo plane illi mihi que ignoto. Octava adhuc brevior, oculis margaritis similibus, toto corpore luteo, nisi ubi lineis transversim ductis notatur. Cauda illi quasi abscissa, in fine latiuscula & obtusa: argentearum alarum summitas nigra macula infuscatur; inter segetes plerumque reperiuntur. *Libellæ media* maximam naturæ elegantiam omni arte majorem commendant. Prima colore est elegantissimo.

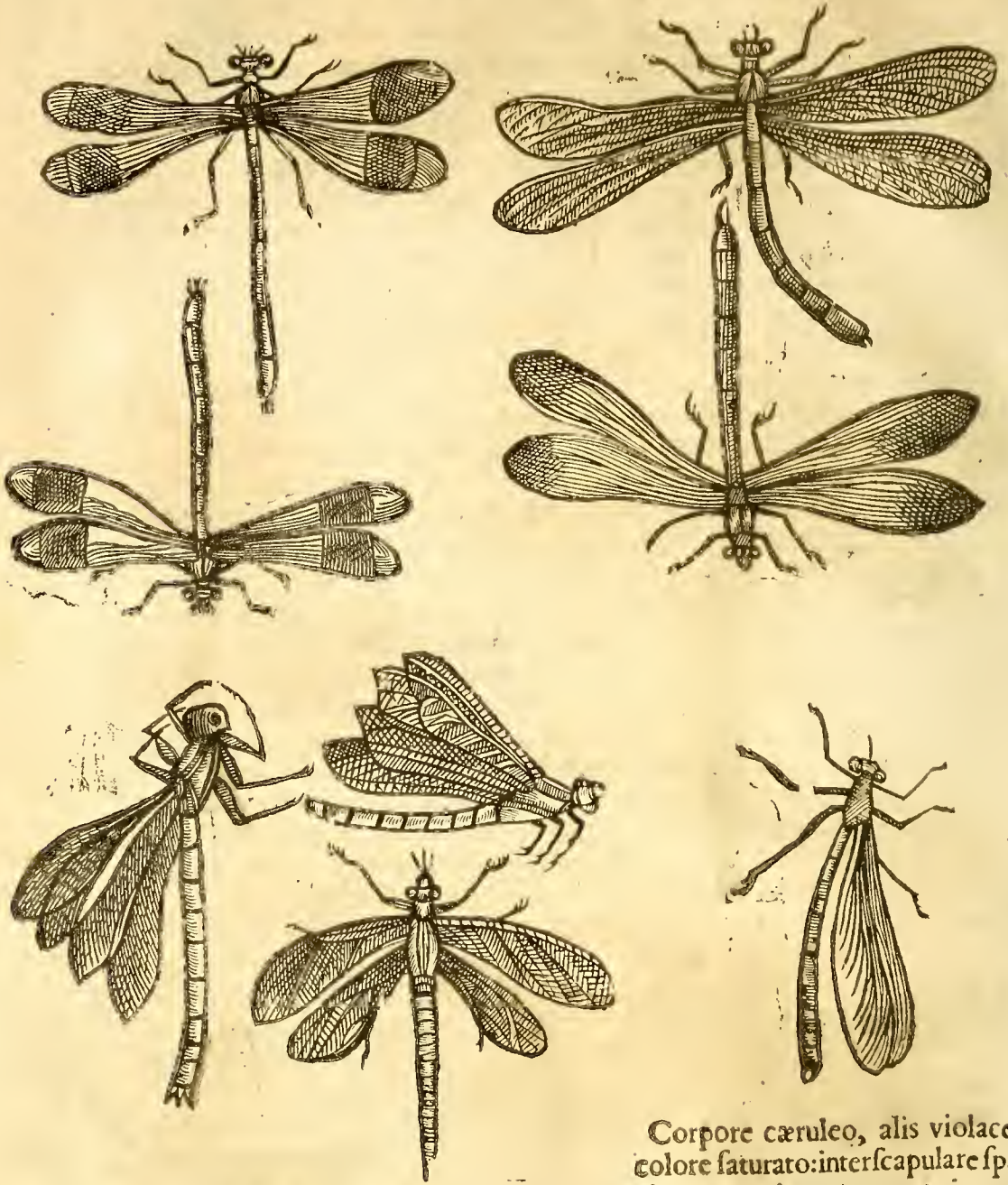
Maxima Libellæ.

Corpore

Media.

Minima.

Corpore caeruleo, alis violaceo colore saturato: inter scapulare spacium gemmis quatuor aureis, ceu in nigricante pala fixis ornatur. Secunda corpore capiteque caesio apparet; alae albescentes caesijs item lineis in longum ductis ornatur, medio purpurascens. Tertiae corpus atque caput subviride; alarum lineae sanguineis veluti strijs notatae, versus extremitates obscuram purpuram imitantes. Quarta ejusdem ubique coloris videtur, fusci nimirum fatiscens viriditate commixti. Quinta oculi caerulei in capite

Capite virefcenti: corpus totum viridi cæruleo mixtum, demptis alis argento nigri facto accuratissimè laboratis, & medio obscuratâ purpurâ obscuratis. Sexta viridi est omnino corpore; imo & alæ illi virefcent, sed leviter. *Libellæ minimas* quatuor vidimus. Prima corpore toto Cyaneo. Secunda rubro, alæ utriusque pares, colore argenteo. Tertiæ corpus totum croceum colorem æmulatur. Sed caudâ magis protuberat, & sanguineâ maculâ alarum extremitates, uti & omnes fibræ, rubescunt. Quarta, quæ omnium minima, caudâ longam habet exilem, caput magnum, oculos cæruleos prominentes, duabus antennulis præmunitos; corpus oblongum tenue, subtus virens, supra nigricans; in dorso duas lineas virentes à capite ad alarum exortum protractas habet; caudâ quinque juncturis colligatam, in cujus extremitate annulus subcæruleus. Ex harum número una est, quæ quasdam ex majoribus citissimè interficit. Corpore gracili & griseo, alis item parilibus; nam ne vestigium quidem foraminis ullius apparet, per quod intrare possit. Pomo ipso ac feminibus vescitur. Hanc muscam Guilielmus Bruerus vir doctissimus, et rerum naturalium indagator acerrimus, ad Pennium misit. Reperiuntur item subindè in novellis fæniculi folijs muscæ minutissimæ, & præ corporis exilitate vix aliquando spectabiles; celerrimè currunt & volant, ut meritò mirari liceat, quo pacto in tantillis corporibus pedes atque alæ à natura figi possint. Aquaticæ muscæ Græcis *ἐπιπύρι* dictæ sive lacustres, illæ sunt quæ rebus aquis innatantibus cibantur, et super aquas potissimum degunt ut Phryganides, Macedonica, Tigurina, Aeschna, lutea, fusca, &c. Phryganides ex Phrygano vermiculo (quem Angli *Cados Worme* appellant) in aquis degente, & mense Augusto ad superficiem aquarum ascendente exit; quaternis alis, colore fusco, corpore oblongo, duas antennas breves habens, caudâ verò bifurcatam, vel duas setas è caudâ exeuntès. Varia hujus muscæ est forma, quia phryganiorum ipsorum tanta varietas. Apud Macedonas circa fluvium Astræum, qui inter Berocam et Thessalonicen medius fluit, volitat muscarum genus, quæ non ubique reperiuntur, nec ad aliarum muscarum similitudinem quicquam accedunt, nec Apum Vespærumve aut crabronum faciem gerunt: harum tamen cujusque aliquid referunt: nam magnitudine crabrones; colore vespas; bombitatione apes, audaciâ, reliquas muscas representant, *ἰππύρις* indigenæ vocant; Equiseles Latini; per summas aquas volitantes piscibus in escam cedunt. Musca aquatilis æstiva major, frequens circa Tigurinum conspicitur mense Maio (vulgo *tes glassi* vocant) quam à generoso nominatam accepimus, & a Tigurinis describi optamus. *Aeschna*, muscæ sunt aquaticæ colore cinereo, alis quatuor, sex pedibus, juxta caudam multos quasi exiguos pilos lanuginosos habentes. Musca aquatilis lutea, ex fusco lutescit, alas habet longas, in scapulis semper inter volandû erectas. Oculi illi magni prominentes, caudâ longa articulata, cujus in extremitate duo pili longi exeunt; juxta flumina & paludes semper versatur, rariùs alibi, præsertim à pluvijs. Fusca alia est quatuor alis longis, longisq; cruribus, corpore articulado; duas longas antennas in fronte gerit, parvum caput, oculos prominentes & nigricantes. Alæ fuscæ, sed dilutæ magis quam reliquum corpus. In sylvis juxta paludes & stagnantes aquas ferè semper reperitur. Denique inter rariores muscas, illam Cardani referam à semetipso descriptam his verbis: Animal (inquit) habeo, scarabeo simile, quod non fætet, molle, celerrimum omnium quæ noverim annulorum: colore est fulvo obscuro, non nigro, sex pedibus, duabus alis per brevibus atque tenuibus, quæ caudam minime tegunt; caudam habet ejusdem cum capite figuræ & formæ, ut bicipitem esse putares. Nam ut supina capitis parte os habet, duoq; ibi cornicula sub mento brevia: Sic duo item alia in pronâ: toto animali longiora, totidem

totidem quoque habet in cauda, sed his duobus, quæ in capite longissima sunt, breviora; ex his tamen superiora inferioribus longiora sunt & crassiora. Quam sane bestiolam non vulgarem, utinam cum Cardano vidissem, ut hic descriptioni iconem adiecissem. Musca item alia est aquatica, quam Tipalum, Ma-

cropedium, Pedonem, & Gruinam à pedum longitudine appellant. Ideo Anglicè *Crane fly* dicitur. Hujus generis quatuor reperimus differentias. Prima species est tibijs longissimis araneo sylvestri similis, corpore ferè ovali, cinereo albicante, alis argenteis, oculis nigerrimis prominentibus, antennulis duabus brevissimis, cauda mucronata; volat subinde (ut struthiocamelus) quasi gradiendo: aliquando tamen in aère volat, sed nec longè nec diu. Lucis adeo est appetens, ut lucernæ amore sæpe conflaret: autumnò in pascuis & pratis frequens cernitur. Sed hæc de mare. Fæmina conformis videtur, sed paulo nigrior, & caudæ mucronem quasi demorsum obtinet. Has Angli *Shepherds* vocant; *id est*, Opiliones: quia ubi oves vescentur ibi sæpius apparent. Secunda Tipula caput majus habet, oculos prominentiores, antennas quatuor exiles, corpus luteo nigroque colore jucundè varium, alas obscuriores. Tertia fere similis, sed corpus totum luteum 6. vel. 7. maculæ nigræ magis adornant; habet item tam mas quam

fæmina caudam trifurcatam. Quarta species rara & perelegans videtur, capite & maximè ore furcato, scapulis turgidis, brevioribus pedibus, corpore duplo cæteris crassiore, dorso nigricante, Ventre & lateribus croceis, cauda mucronata & nigra. In sepibus versatur æstate, rariùs in campis reperitur. Coeunt dictæ Tipulæ a versis caudis, atq; ita volant; recurvantur tamen quandoque, velut in complexus.

CAP. XII.

De muscarum usu.

MInuta ista animalcula, passim omnibus odiosa, non tamen omninò contemnenda sunt, in varios ab Omnipotente usus creata. Primum enim ex illis præfagia tempestatum discere possumus: deinde nobis medicinæ sunt ægrotantibus, varijsque tum avibus, tum piscibus alimentum præbent. Dei quoque omnipotentiam ostendunt, justitiam exequuntur, diligenti-

gentiam hominum & prophylacticam illam sapientiam acuunt atque adaugent. Quæ omnia suo quodque loco probabimus. *Præfagia quod attinet* : Muscæ atrocius quàm solebant mordentes, os & oculos hominum aliorumve animalium petentes, pluvias significant : unde Politianus,

Sitiensq; cruoris

Musca credit, summosque proboscide mordicat artus.

Fortè quia pluviam ingruente magis esuriunt, ideoque ad levandam famem victum diligentius quærunt. Hoc præterea animadvertendum est, pluvia vel tempestate appropinquante, muscas ex supremo aëre ad infimum descendere, & quasi in superficie terræ volare. Quinctiam si in aromatis frequentes appareant, pluviam imminenti signum exhibent. Si verò ubique multæ fuerint & numerosæ, atque ita diu duraverint (ex Alexandri Benedicti & Ioannis Damasceni testimonio) pestem prædicunt, quippe quòd totum ex parva putredine ortum, habuisse haud poterant. Variè item in Insomnijs per muscas ludit natura, si Apomafaris apotelesmatis fides habenda. Nam Indi, Persæ & Aegyptij, muscas in somno apparentes hostilem nuntium vel morbum significare docuerunt. Si Regi vel exercitus duci plurimæ muscæ inter dormiendum, quocunque istæ loco affuisse videbantur, eodem in solitudinem incidet, atque mærorem ob cælum militem, aciem deletam, & victoriam amissam. Si pauper vel plebeius idem somniaverit, in morbum incidet acutum & fere lætalem. Si quis muscas os naræve suas ingredi putaverit per quietem, cum ærumna & dolore ruinam ab hostibus imminenti expectabit. Nec solum anni dierumve tempestates prædicunt, sed medicam nobis sylvam adaugent, & morbos curant. Nam Galenus è Sarano, Asclepiade, Cleopatra, & alijs, medicamenta contra alopeciam exscripsit : iisdemque nunc solis nunc mixtis usus est. Sic enim in libro Cleopatrarum de ornatu scribitur : R. muscarum capita. g. v. conterere et affrica capiti alopeciâ laboranti, & certò sanabitur. Asclepiades plurima muscarum capita recens avulsa nudis partibus affricuit in alopecia ; præsertim exulcerata. Confert enim (inquit) muscarum sanguis partibus ex nitrosi medicamenti exulceratis, vel alijs erosis. Soranus cyathum unum integrarum muscarum ad extremam siccitatem torrefactorum cum alcyonio, sulphure vivo, felle suo ac alijs, ad alopecias commiscuit. Quidam ijs pilos ursinos, calami atque filicis radicem, & castanearum corticem adjungunt ; eoque medicamento non solum alopeciam, sed quòdcumque pilorum defluvium, & ex quacunque causâ, raritatem emendant, loco affecto prius ad ruborem usque folijs ficulneis perfricato. Alij sanguinem è capitibus muscarum fluentem solum adhibent : quidam per decem dies cinerem earum applicant, cum chartæ vel nucum cineribus, ita ut tertia pars sit muscarum cinis. Alij lacte mulietum vel cum brassica muscarum cinerem subigunt, quidam cum melle tantum.

Plinius. Eodem modo Haly & Marcellus capita muscarum comburunt ; ac pro linimento miscent cum melle. Brassavolus, in lib. de morbo Gallico, sanguine & cinere muscarum utitur ad alopecias. Ad palpebras gignendas hujusmodi medicamentum Plinius præscribit. R. Muscarum fimique murini cinerem æquis portionibus permixtum, ut efficiatur dimidium pondus denarii, additis duabus sextis denarij è stibi, ut omnia oesypo illinantur. Quidam ad vitiligines muscas illini iubent cum radice lapathi : nec defuisse memorat Plinius, qui eandem ob causam unam & viginti muscas rufas emortuas in potu darent, infirmioribus verò pauciores. Muscas in varijs oculorum morbis non Haly tantum, Galenus, Plinius atque Archigenes, sed neoterici etiam laudant, præsertim verò in suffusione, lippitudine, distorsione, & crithis palpebrarum. Ex muscis vulgaribus aqua per balneum destillatâ, si oculi vesperi
intus

intus laventur : maculis & pterygijs quatuor hebdomadarum spacio liberantur. Capilli si eã sæpius madent, in immensum crescunt. Vas autem autumnno sepeliendum, & materia sub hyeme destillanda. Hujus duabus guttis in aures infusis surditatem tolli narrat Gesnerus, medicamentumque utud Iudæo cuidam refert acceptum. Mutianus ter Consul, quadam observatione viventem muscam in linteolo albo collo subnectebat, quo remedio arceri lippitudinem affirmat Plinius. Muscæ impari numero confricatæ, medici digiti furunculis mederi dicuntur. Muscæ fabariæ cum aceto potæ hirudinem gutturi in hærentem eiiciunt. *Haly Abbas*. Napellaris musca, non solum Napelli virus, sed cujusque item veneni retundit; asserente Avicenna, atque Julio Scaligero assentiente, ex quo ista Antidotus: R. aristol. rot. Mithridatij ana ʒij. terræ sigillatæ ʒss. muscas Napellicolas n. 18. succi citri. q. s. misce. fiat opiatum: nam (inquit Scaliger) adversustarantulæ, vel cujuscumque maleficæ bestię morsum vel napelli virus nulla cum hac est comparanda Theriaca. Idem quoque docent Gainerius & Petrus Apponensis. Imo cum nulla non fere musca vomitum provocet (ut ex Arnoldo dicemus) cur non omnes alexiteriæ putentur? Cardanus muscam Absini higenam æquè commendat.

καλλισα δὲ τὰς χερσὶ καὶ ὀφθαλμοῖς διδακάλια, ne ignota dum medicamenta affectamus, nota perdamus. Oleum de muscis sylvaticis in magno pretio fuisse memorat. Sed nec modum conficiendi, nec usum docet. Musca commansa & deglutita vomitum violenter provocat. *Arnoldus*. Audivi quendam (inquit Gesnerus) solitum dare tres vel quatuor muscas intra corpus, atque aluum inde optime solutam. R. florum genistæ, g. 5. ponantur in vase terreo cum butyro alternatim strato, quibus vas impleatur, ac optime clausum in fimo equino solem versus per annum sepeliatur: post annum muscas invenies ad unguenti formam redactas, quæ omnem dolorem, in quacunque corporis parte fuerit facile sedant, ut ab amico & authore fide dignissimo accepimus. Nonus, muscarum magnarum capite ablato, reliquo corpore digitis contrito, parvum abscessus tuberculum inungi jubet, & valetudinem promittit. Aegineta item pro murium stercore muscas parimensura substituit in succedaneis. Fortius Poeta puellam Germanicam triennem muscarum esu tolerasse auctor est. Si jumentum urinam non reddit, vel si urina genitalia adusserit, musca viva naturalibus inserta opitulatur. *Columella*. Ad equi genitale prolapsum urinario meatui muscam imponito. *Pelagome*. Nec modo hominum jumentorumque saluti auxilio sunt, sed etiam in multorum animalium cibum creatæ videntur. Nam araneorum quædam genera muscas venantur, iisdemque vescuntur. Hirundines muscis, & fere foliis vescuntur, adeo ut solum propter hirundines muscæ factæ putentur: & sanè absque ijs esset, vix viverent hirundines; eaque ratio est cur ipsas serena tempestate, in sublimi; pluviosa vero in infima aeris parte venentur. Himantopodi quoque avi, eas præcipuum pabulum præbere narrat Plinius Est & anatis species major, quæ Tigurinis *Muggent* vocatur (quasi anatem muscariam dixeris) magnitudine & figurâ domesticam referens, quæ muscas supra aquam volantes citò rapit, et pro cibo utitur. Chamæleon, quem multi solo aëre cibari falso scripserunt, muscis vescitur, quas linguâ sex uncias longâ velocissimè quasi vibrando exerta subito ferit, attrahitque & deglutit, ut ipsi proprijs oculis anno 1571. animadvertimus. Motacillæ (ni fallor) omnes muscis vivunt, sed præcipuè illa circa caudam albicans. Germanicè *todten uogel*, quidam melius *muggensticher* appellant, id est, *μυσοφάγον*, sive muscivorum, solis enim muscis vescitur, ut Bellonius scribit. *Zygainæ* majores muscis item vescuntur, quas inter volandum hirundinum more capiunt, nunquam frustratæ, ut sæpius magna cum voluptate conspeximus. Carnivorarum muscarum vermes, Angli

gli *Magots* vocant, & *gentles*, mirum in modum piscibus arrident: his hamis affixis ad capturam rochæ, percæ, Cypriani, aliorumque piscium (præcipuè si in melle serventur) piscatores non frustra utuntur. Truttæ humipetâ musca (Anglicè *the gaypath flye*) & musca stercorearia imprimis alliciuntur, quare piscatores singulas aut binas hamo affigere solent, & lusoria, vel potius fraudulenta lineæ retractione truttas avidius invitare, ut escâ affatim deglutitâ certius pendeant. Alij hamos his muscis onerant quantum possunt, ac in fluminis fundo demergunt, præsertim ubi grandiores truttas versari in compertis habent, quæ escam humi delatam lubentiùs appetunt, avidiùsque ad jacturam usque animæ devorant; ut a Gulielmo Bruero accepimus. Musca ex Phrygania orta idem facit (quam Angli *Cados flye* appellant) uti etiam quæ stercore humano solens insidet. Verùm alia alio mente grata est; id quod piscatores nostri optimè noverunt, qui in naturalium muscarum penuriâ, artificiosas substituunt, ex lana, plumis vel filo serico varijs coloribus tincto affabre factas, quibus pisces fallant, atque prolectent. Videndum tamen ut, à primo statim morfu retrahas lineam, ne piscis insulfam escam respuens evadat. In Astræo fluvio *πικυλὸς* pisces natant, muscis indigenis supra aquas volitantibus victimantes, quos cùm piscatores adeò ipsis gratos perspexerant, capere illas muscas & affigere hamis cœperunt. Verùm primo quoquo tactu colorem nativum perdunt, & pennæ decidunt, ut piscaturæ inutiles prorsus reddantur. Quamobrem artificiosis muscis ad illarum similitudinem & colorem fabrefactis, (nisi nos Aelianus fallit) utuntur. Lanæ item purpureæ, & versicolori, in muscæ formam compactæ gallinaceas duas cerei coloris pennulas adjungunt, atque ita naturalem illam muscam graphicè referunt. Ex quibus muscificam istam scientiam antiquam esse & à prisca usque temporibus ductam statuimus, utcunq̃ audaculi jam quidam & arrogantes hamicolæ sibi illam ascribant. Nec miremur piscatores & pisces muscis adeò insidiari, quum id operis Domitianus Imperator vel Cæsare haud indignum putarit, qui in cubiculo ferreo stilo muscas parietibus adhærentes, ad unam omnes, (Suetonio teste) transfixit; & ideo si quis interrogasset, *Quis est intus cum Cæsare*. Servi responderunt: *Ne musca quidem*. Dei verò virtutem quàm validè animalcula ista, parum sane valida, demonstrant? Contemplare enim vel minimum muscilionem, & quomodo in tantillo corpore, pedes, alas, oculos, promuscidem aliâque membra omni filo minora concinnè adaptavit altissimus ediffere. De volatu, quam sui nominis vel decuplo majorem metuit? Nonne omnes multis parasangis cursu præit? Nonne altiùs promuscide penetrat, & dolia vini integra exhaurit? Elephas, magnum illud monstrum animalis, sæpius à muscis molestatur; atque illas leonem domare posse fabella elegantissima narrat Aesopos. Tantum abest, ut earum ferre morsum equi possint, aut ursi, multoque minus oviculæ, catelli, asini, nisi humana prudentia ipsis in auxilium venisset, & *ἡγεμονικὴ* illa virtus prævaluisset. Hinc *μυιοσίβης*, sive muscarij, coriacei, straminei, setosi, inventio promanavit, Anglicè, *a flye flappe*: nec non illud flabellum orbiculare longo bacillo affixum, & selectissimis pavonum plumis contextum, de quo ita olim Propertius,

*Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximia cauda superba fuit.*

Indi ex boum, Germani ex vulpium caudis, quidam ex tenuibus salicum virgulis, alij aliter muscaria conficiunt; quorum formam Aelianus, Vegetius, Ovidius, Grapaldus, accuratè scribunt. Quum item Elephanto cancellata cutis, pro cauda, pro juba, pro villo est (ut Plinij verbis utar) nec setarum ullum tegumentum, nec in cauda quidem præsidium videatur; abigendo muscarum tadio illum lino vel serico totum vestiunt, atque ita servant immunem.

Ne boves, jumenta vel alia animalia a muscis petantur : ungantur oleo in sartagine frixo, vel adipe leonina, & muscæ ijs non insidebunt. Origanum tritum ad læuorem & illium idem præstat: succo foliorum cucurbitæ, si pilos inunxeris : pon parva rei admiratione à muscarum viribus liberabuntur, hoc mihi sæpe utili fuit. *Cardanus*. Baccæ lauri in pulverem tenuissimum redactæ, & cum oleo coctæ, eandem habent virtutem, si illinantur, uti etiam boum & equorum saliva. *Africanus*. Sæpe muscæ jumentorū vulnera & ulcera ingrediuntur, unde ex vermibus illarum scatentibus malignitas accedit. Primum igitur expurgatis ulceribus, confestim linimenta, ex pice, oleo veteri & axungia intus extraq; adhibet Columella, serumq; lactis cum cinere postea applicat: Fere per ætatem sic muscis canum aures exulcerantur, sæpe ut totas amittant. Quod ne fiat, oleo inungi debent. *Ζηροβόρος* in Dryini præsertim serpentis squamis latibula habere dicitur Aetio, quæ tandē ipsos serpentes exanimis reddit: hæc pennis æreis donata *χαλκημυια* vocata ab Hesichio, *ὅτι χαλκίζει τὴν χροία*, cum cantharis vescitur, & morfu calorem serpentibus ingentem parit, deinde sitim inexplebilē & mortem. Horum pastæ cadaveribus si postea hominem momorderint, lethale infligunt vulnus & insanabile. Merdivoræ muscæ plurimæ sunt, alia est Creophago similis sed major, oculis obscurè rubentibus, scapulis atratis, in quibus circulus oblongus paucillum albicans; dorsum nigrum, ex lineis transversim ductis ornatum. Alæ argenteæ, corpore longiores, circa stercus humanum plurimum versantur; alias perrarò. Est et musca viridis toto corpore, splendore nimio quasi lanterna Punica pellucens, capite fusco, alis argenteis, in sylvis frequens, circa stercorea fere versatur, vulgaribus muscis magnitudine æqualis. An sit *Giaccucal* sylvatici ignoro. Aliam *κοροφάρον* deprehendimus, muscâ viridi minorem, corpore fulco, capite rubro saturato, lineâ medium quasi caput secante. Aliam item vidimus, corpore hirsuto, subflavo, oculis nigris prominentibus, scapulis et dorso nigro pulcherrimè maculatis, caudâ sublutea. Aliam item est cui scapulæ dilutum rubent, ad croceum colorem parum accedentes. Duas habet Antennas cæteris longiores, alas argenteas, totum corpus tegentes, caput nigrum quadratum & exiguum; in stercore, potissimum equino, frequens assidet. Denique in sterquilinijs (unde eas gigni probabile est) muscæ quædam crocæ apparent, corpore reliquis magis oblongo ac gibboso de quarum generatione supra diximus. Muscam item raram, nec ubiq; obviam, murum ex aggesto fimo & materia putrescente factum depascentem vidi, omnino nigram, absque alis quatuor argenteis fuisset. In scapulis etiam quatuor puncta alba, in reliquo corpore octo, *id est*, utrinque quatuor. Oculi albi, frons candido veluti asterisco notata, ex qua duæ antennæ nigræ & longæ emergant; habet item in supremo quoque femore album punctulum aspersum. Hanc muscam, etiamnum in pixide mortuam & conditam varietatis causâ custodio. Bombylophagus, musca est, montana, magna, nigerrima, corpore hirsuto, oculis oblongis, magnis, capite spadiceo, prædæ causa acrem Bombylio pugnam init, & volatu superans dorsum agilis conscendit, eiq; tenaciter in hærens tam acriter mordet, ut hostem præcipitem in terram mittat, & melle qualicunq; absorpto, victrix abeat. In summis Cartmeli montibus, se hanc pugna, donec acies staret, conspexisse memorat in schedis Pennius, sed fortuna muscis favente, Bombylios vita fuisse ejectos narrat. *Atq; de Zoophagis muscis hætennis*. *ἄζωοφάγοι* dicuntur quæ rebus ab animalium natura diversis victum quaritant, earumque aliæ terrestres, aliæ vero aquaticæ. Terrestrium aliæ humo ipsa vescuntur, & sudore ejus; aliæ plantis, herbis, succis, & floribus ibidem exortis: illas Humifugas (libet enim *ὄνομα τῶν οἰσῶν*) has vero Herbivoras appello. Humifuga corpore est fusco, in capite juxta os albicante macula resplendens. Venter & pedes nigri: secus alarum exortum macula utrinque
albam

album gerit, dorsum griseum. In scapulis secundum longitudinem quatuor lineas obscurius albicantes obtinet, alas argenteas, & (si in aquam positæ fuerint) noctilucas. In semitis & talparum tumulis recens egestis invenitur, amat enim humum pedibus complanatam & lavigatam; unde ab Anglis vocatur *The gray path fly*: floribus rarò insidet, ea præsertim tempestate quando talpæ terram evertunt, cujus se humore sustentant. Herbivorarum variæ sunt species; quarum tres apibus fere similes, Luciano *στρωγίδες* dictæ, id est militares. Sunt enim aliis muscis grandiores, animosiores, magisque athleticæ, aspectu pulcherrimæ, alis argenteis duabus per insignes. Harum maxima et primaria caput nigricans habet, dorsum medium inter duas lineas transversas veluti decussatum, extrema cauda nigra. Aliàs corpore est luteo. Secunda non multum dissimilis, capite nigricante, scapulas quatuor lineæ flavæ & tres nigræ secundum longitudinem ductæ ornant, reliquum corpus eodem fere modo & ejusdem coloribus est distinctum. Tertiæ atque minimæ harum scapulæ flavent hirsutæ, caput rubet, reliquum corpus quatuor lineis nigris totidemque flavis per transversum actis distinguitur. Omnium corpora splendent, ac quasi inania translucent. In hortis versantur, & floribus assidentes succum eliciunt. Lucianus militares muscas ita describit: Nascuntur inquit) & maximæ quædam muscæ, quas militares multi appellant: nonnulli vero canes; sonitu asperrimæ et volatu velocissimæ. Hæ et longissimæ vitæ sunt, & totâ hyeme incubatæ perdurant: contractæ præsertim & connexæ tectis & culminibus. In quibus & illud est admiratione dignissimû, quod utrumq; & fæminarum & marium faciunt, ut Mercurij et Veneris filius, qui mista natura fuit & duplici formâ. His forte *συγγενής* est alia musca apiaria dicta, cum splendore nigra, bipennis, cerilega, collectos florum succos posterioribus pedibus affigens apum more. Autumno apparet, rarissimè alijs temporibus. An hæc Aristotelis firenis? sanè alarum tantum numero dissentit, quoniam illam *τρωγίς* fecit; hæc vero duas tantum alas, à natura consecuta est. Aliæ item sunt muscæ herbivoræ atq; florilegæ, licet non apiformes, sed *σπεθιοπτεγγί* atque *ἐεινόπτεγγί* ipsamque hirundinem repræsentantes *χελιδόνιοι*. Struthiopterôn tres species vidimus. Prima tenera est & mollis, sepes, binis alis, aluo oblongâ, à capite paulo supra oculos duas veluti strathiorum pennas præmittens, ceu cornua, lanuginosa mollitie ne ipsis quidem plumis cedentia: scapulis utitur gibbosis, reliquo corpore albo, nigris suis alis longiore. Secunda est, ejusdem generis colore albicante, capite fusco: aliàs parum differt. Tertia est omnino similis, sed antenna s adeo molles, & plumosas non habet; cauda albicat, corpore oblongo, quatuor albis lineis transversis insignitur, pedes longiusculi, albo nigroq; colore distincti: dum gradus confert, caudam paulatim elevat, atq; alas binas translucidas veluti jactabunda diverberat. Hæ tres species verno tempore, cum primis apparent, in hortis, sepibus atque umbrosis locis, post atq; ante pluvias frequentes. Erinopteros tota alba est musca vel potius argentea, exigua, & ubiq; plumosa; adeò ut dum folijs insidet, nisi penitè intuearis plumam dices: alæ illi quasi dissectæ, separatis pennis avium ferè modo disjunctæ. Ab Edmundo Kniveto depictam accepit Pennius: deinde in sepibus & ligustrinis toparijs sæpius vidit. Musca *χελιδόν* dicta, volatu post se omnes relinquit, lateribus caudâ, capite, fusca & pilosa, oculos nigros habet propendulos, rostrum vel potius nasum mucronatum, è cujus apice antennæ duæ erumpunt; scapulæ summæ, ut & dorsum, nigræ: alæ duæ argenteæ, quarum partes anteriores, pedum nigredini respondent. Quandoq; in uno loco residet, veluti immobilis; verum ubi propè accesseris incredibili celeritate oculos fallit, & nè hirundini quidem celeritatis palmam (unde dicta Hirundo) unquam concedit. Aliam muscam florilegam à doctissimo Carolo Clusio accepit Pennius, nigram, alis duabus argenteis præditâ, oculis albis conspicuam, in dorso septem

maculas luteas habentem, in quorum medio punctus niger cernitur. Muscæ item in fabis repertæ, varicoloris, sed potissimum ex purpura albescentes; quas ego ex Midis provenire conjicio. Hæ siquidem ubi desiverint (quod fit media æstate) subito harum muscarum ingens numerus excrescit, & in fabis triumphat. Napelli muscam non vidi, verum quæ in absinthio ex granis illis nigris stipiti adhaerentibus, milio longe minoribus proveniunt, nigredine Mauros superant, parvitate tantum maximâ notabiles.

Ἐφήμερος, mirabilis musca, sive formam, sive vitæ brevitatem spectemus. Nomina plura habet; ab Aeliano *ἐφήμερος* ab Hesichio, *μαρήμερος*; ab alijs *ἡμερόβιτος* vocatur: Latini Diariam appellant; quatuor alis, totidemque pedibus movetur; quippe quod non solum vitæ suæ brevissimæ ratione proprium id meritò habeat (inquit Philosophus) sed etiam cum quadrupes sit, volucres quoque est; una cum sole oritur, adolescit, vigescit, languescit, moritur: plures verò non videt. Sub solstitio æstivo ex folliculis quibusdã uvarum putrescentium diaria ista animalcula erumpunt. An vero folliculi isti (vel qui cen folliculi videntur) sint chrysalides quaedam aberucis peculiaribus, vel vermibus potius in aqua degentibus provenientes, non proclivè est ostendere; tacet enim illud Philosophus, ex quo hæc tota fere historia petenda est. Plinius tenues membranas vocat. Aristoteles utriculos, esseque in Hippone fluvio apud Cymerium ponti Bosphorum frequentes affirmant. Vitam agunt brevissimam, atque optimam; quippe naturalem diem non superant, & sub vespero, ut vitæ, ita miseris terminum imponunt. Suo interim succo animulam sustentant, neque aëri neque terræ quid debent. Hinc natalium *πληθύνονται* conjectari licet, imò admirari atque optare. Horum insectorum Cicero primo Tusculan: meminit eaque (nisi me nomen fallit) Matthias Michoides libro secundo de Sarmatia Europæa describit, in hæc verba: Scias (inquit) in fluvio Russiæ & Lithvaniæ, præcipuè in Boristhene & Boti, tempore æstivo ephemeras muscas multiplicari. Sunt enim vermes, & volucris alata, quate inis, interim senis alis, manè supra aquam currendo, circa meridiem juxta ripas volando sese exercent: sole verò occidente, quotquot eo die sunt natæ, eodem obeunt. Quæ sane descriptio ab Aristotelica historia multum differt; primo quod sub aurora vermis est repens: deinde instante & valescente meridie, solum volat; præterea quod alijs sex alas concesserit præter sententiam Aristotelis. Iulius Scaliger in suis doctissimis contra Cardannum exotericis exercitationibus Ephemera describit hoc modo: Ad Sarcam & Bennacum Lacum frequentem vidimus vesperi muscam *ἐφήμερον* dictam, mane nullam conspeximus; capta, noctem tantum vixit; quatuor oblongas gerit alas; pedes quot? nescio: sin sex habet (non enim memini) de nostro Ephemero actum est. Caput quale muscæ; oculos grandissimos, promuscidem in se convolutam: ventriosum est caudam habet longissimam sectiunculis coaggestatam atq; coaptatam, in extremo bifidam etiam in quibusdã trifurcatã, colore subaureo in majoribus, subfusco in minoribus illustrè. Taurini *Moniettã* vocant, quasi monachellam. Adriatici ad Meranum & Tergeste *Cuzotulum*; à nostratibus, *Sitiuola*, id est, Sagitella nominatur. Aelianus lib. 2. de animal. Cap. 4. alia insecta ephemera nobis proponit, è fece vini acescentis vitam & originem trahentia: quæ aperto dolio ut in lucem suscepta sunt, eodem die vitam amittunt: nam ingredi quidem in vitam natura illis dedit, malis verò eidem annexis celerimè liberavit, priusquã vel propriam vel alienam calamitatè sentiant. Nisi hic Bibiones intelligat Aelianus, quid per hæc insecta velit, equidem nescio: nostri quippe vinitores alia circa doliã animalcula nunquã viderunt. Scaligeri vero Ephemera ad *μαρήμερος μύιας* retulissè, nisi ipse ad hanc classem relegasset. nec Pennij *ἡμήμερος* sive triduanã muscã, ob figuræ similitudinè in medium proponere pigebit, ut varietate & raritate animi studiosorum expleantur. Corpore est

est oblongo, & papilionari: caput ei paruum, subluteum, oculi grandes, prominentes, nigri, promuscis involuta, verbasci lutei coloris, quo rorem à floribus fugit: Cornicula duo nigra, longiuscula, paulo supra oculos affixa: venter ac dorsum sublividum, extrema cauda fere lutea. Pedes quatuor tantum, quorum posteriores sublutei, priorum extemitates nigrae. Alas habet quot pedes, quarum exteriores lividae, extremis fimbrijs ex fusco subluteis, interiores ex fusco flavescentes. Alae externae, cum ad corpus tegendum conjunguntur, adeo sunt contiguae, ut vix aut ne vix illarum contactum videre queas. Tardivola est musca, nec diu in volatu durat: triduo à prima luce expirat: inter malas & vrticas vitam agit: hanc Petropoli Anglorum invenimus anno 82. testefq; rei veritatis habemus per honestos ac omni exceptione majores, *hac Pennius*. In floribus, vel potius florum calicibus herbae illius quae *Ben album* à plurimis vocatur, latent muscae quaedam florivorae, exiguae, nescio an ibidem orta, an aliunde transvolantes. Videntur ob loci teporem & pastum eò considerare; ut ab eruditissimo suo amico Doctore Bruno Pennius se admonitum fatetur. Bibionem item hac classe censere placuit, quia vino, id est, depurato uvae succo (unde & orta est) nutritur. Illyricè *Vinis robale*. Germ. *WeinWorm*. Anglicè *Wine Flye* vocatur. Cardanus muscilionem, Scaliger non male Volucellam atque vinulam appellat: nam & abvolat in cellis frequens, & praeter vinum nihil appetit. Explora captam, & nullum ei rostellum inesse credes: aiunt tamen dolia unciali robore confecta ab ijs ita pertundi, ut totum aliquando vinum effundatur. Forte has intellexit Grapaldus, dum sic scriberet: *Muscilla, muscula, musciones, in vineis per autumnum nascentes, & mustea pocula sedantes, in mensa ad brumam merito non proveniunt*. In occidentalis Angliae urbis cujusdam agro (*Tanton* vocant) in fructu mali arboris, quem *Velin* appellant, aestate ad umbilicum mortua, musca reperitur viridis ac splendens: malo enim dissecto musca evolat: ex vermiculo quodam ibidem orto gigni videtur: Amygdalis amaris confusis vel nucibus Graecis illinendae sunt: ubi jam ulcera sunt facta, picem liquidam cum suilla adipe coctam affundi convenit. Quae ricinos arcent & enecant maximam ex parte cynomias abigunt. *Columella*: Prophylacticam verò hominum sapientium, muscarum quoque auxit audacia: nam cum foris, domique essent molestae, nihilq; tam servari clam posset à cocis quin adessent haec ibi confestim & edulia corumperent; Melanthium, Sambucum, ebulum laurum, coriandrum, helleborum, buglossum, borraginem, salviam, betam, lysimachiam, organum, basiliconem, hyoscyamum, staphidem agriam, melissophyllum, rhododaphnen, piper, spondylium, zizania, aconitum in aedibus straverunt, suffixerunt, coxerunt, rebusq; muscis placentibus immiscuerunt. Quidam auripigmentum lacte, mulsam vel sapam tritum & asperfum obijciunt. Decoctum crocodili muscas abigere scribit *Rhasis*: qui etiam arsenici citrini suffitum cum olibano commendat. Dioscorides calchanti suffitum laudat. Atramentum librarium ex diluto absynthij temperatum, literas à musculis tuetur. Plin. Semen hyoscyami, veratrum nigrum, & argenti spuma cum polenta trita & subacta, butyroq; aut adipe nidoroso quasi in offulas redacta ac melle parum inuncta, muscisq; exposita eas occidunt. *Aetius*. Fel leporis cum lacte mixtum, vel cum aqua coctum, & in aedibus asperfum, omnes muscas fugabit. *Anonymus*. odore vini cum melissa distillati, muscae & vermes enecantur. *Lullus*. Si muscas unum in locum cogere velis, tritam rhododaphnem in foveam injice; succus etiam spondilij asperfus idem praestat. *Aetius*. Caudam lupi in aedibus sepulta, non intrabunt in eas muscae. *Rhasis*, *Avicenna*, *Albertus*. Axungia & resina liquidior implicat, oleum suffocat, ærugo enecat muscas. Cassia oleo intrita si quid illeveris, à muscisturum erit. In nostris regionibus (inquit Petrus Crescentius) fungus reperitur, latus & crassus, in suprema parte parum rubens, ibidemq; multas bullas vel tubercula

emittens, quorum quædam rupta, quædam integra. Fungus muscarum dicitur: quia cum lacte in pulvem redactus muscas perimit. Si quis Heraclitem lapidem in manibus habuerit, etiamsi melle fuerit inunctus, muscæ tamen ad illum non advolabunt: hac ratione probatur num sit verus Heraclites, an vero non. *Actius*. Regis Cambajæ filium veneno enutritum scripserunt, qui ubi ex ephelis migrasset, adeo venenosus fuit totus, ut muscæ primo tactu cutis turgida interirent. *Scaliger*. Si musca in oculum involarit, alterum comprimi prodest. *Aphrodisæus in Problem.* Si Tabanus vel Asilus (muscæ species) Camelos, ut sit in Arabia, afflixerint; cetorum & omnium piscium adipe eas inunge, & statim avolabunt. *Plinius*. Solion in Geoponicis lauri baccarum decoctum jumentis aspergi jubet, & utrosque per naturalem quandam antipathiam subito abituros affirmat. Si verò ab Asilo jumenta fuerint jam percussa, cerussa ex aqua obline. Tabani moriuntur (inquit Ponzettus) quando proponitur ijs oleum decoctionis scyncorum tritorum cum axungia porci, & farina fuliginis. Quinetiam noctu ad pastum ducantur boves, ducentibus astris, interdum septis clauduntur, frondibus substratis, ut melius & mollius conquiescant. *Virgil*. Vel ad nemora condensa ducantur, ubi propter visus hebetudinem liberè non volitent, Plura contra muscas Ruellius in Hippocratem, Apollonius & Brixius. Nunc quomodo Dei quoque justitiam exequuntur, paucis scribamus. Insignem illum muscarum exercitum nulla conticescet ætas, quo summus ille cœli terræque; Polemarchus Pharaonis olim atque Aegyptiorum in Israëlitas furorem cum *καλεσκαρδία* junctum correxerat. Sed nihilominus ad sanam mentem non rediit improbus hypocrita, sed peccatorum cœno, sine sensu omni volutatus, graviora deinde supplicia invitavit. Et superbum illum nepotulum alato quadrupede in cœlos usque volantem, invisum à Iove cœstro dissectum perhibent. Herculem item, quamvis fortissimum, à muscis ferè devictum narrant Poëtæ. Tempore Regis Rivalli, quo morum corruptela & noxa Britanniam infecerat, sanguinei cœlitus imbres defluerunt, ijsque exarescentibus è sanguineo veluti seminio muscas venenatas prodijisse Annales memorant, unico solo morfu lethiferas. Nicolaus Albanopolitanus Anglus, ad Cathedram Romani pontificis electus, anno 1154. Hadriani Quarti nomen obtinuit, advolante in os ejus muscâ, præcluso spiritu diem obiit. *Vrspergensis*. Alij haustu aquæ, in qua musca submergebatur enecatam tradunt, atque hoc justo Dei judicio dum fulmine Tarpeio Fredericum Cæsarem (cognomento Barbarossam, vel Aenobarbam) feriret, ac Italiæ contra eum Principes incenderet. *Naucerus ex Ioanne Cremonensi*. Refert item vetus scriptor muscarum veluti colluviem Iuliani Apostatæ exercitum affixisse, & Megareses à sedibus per illos pulsos author est Grillus. Anno 1348, muscæ numerosissimæ de cœlo lapsæ incredibilem factorem putredinemque in oriente concitarunt. Secuta pestis populum ita penè omnem exhaustit, ut vix decimus hominum superesset. Anno domini 1091. muscarum ignotarum maxima copia per multas regiones volitavit, atque herbas, arbores, jumenta, homines variè punivit. *Cranzius*. Anno 1143. Muscæ vulgaribus æquales sed corpore diductiore, infinito numero aërem sic occuparunt, ut per multa miliaria Solis lucem eriperent, omniaque turbarent. *Vrspergensis*. Anno 1285. Carolo Gallorum Rege exercitum in Hispaniam ducente, ac cum Petro Aragonum Rege bellum gerente, exercitus grandium muscarum, varij coloris in Gallos impetum faciens, promuscide non secus quàm gladijs eos occiderunt. Marineus Siculus lib. 11. de Hispa. reg. Anno 1578. circa medium Augustum in Brumbiensis templi fastidio ingens quasi examen muscarum quotannis etiamnum considere atque maximo inter volandum fragore tecto minari, retulit Pennio Timotheus Brightus, medicus, doctrinæ, virtutisque

virtutisque nomine apud nos non incelebris. Huc quoque pertinet quod à Strabone lib Geogr. 3. memoriæ mandatum est : Romanis sæpe pestem ex multitudine muscarum contingere solere, adeò ut quosdam constituere cogerentur muscarum aucupes, qui secundum mensuram prædæ mercedem acciperent. Quantam vero Africæ, Apuliæ, Hispaniæ, Italiæ, atque Indiæ occidentalis incolis molestiam exhibent, quàm gravia Carthaginensibus, & Hispaniolæ civibus vulnera infligunt ; præter Oviedum Angli dixerint, quotquot eò Equitum illum florem Franciscum Draquum, Hispanicæ superbiæ malleum comitati sunt. Quæ vero de muscis Appollonius, Fulgosus & Plinius fabulosa supersticiosaq; narrant, hoc loco esse arbitror indigna : & propterea muscas Pisatides, Cyprias, Elidæas, Aëtiadas & cæteras paris figmenti transeo. Non abs re tamen fuerit, veterum Gentium insaniam paucis perstringere, ut ad Deum verè ἀμύμιον oculos tollamus. Herculem ferunt rem divinam obeuntem, quùm à muscis propemodum interficeretur, Iovi sacrificasse ἀμύμιον, easque protinus in Alphæum amnem esse delatas, vnde Iupiter Muscarius dicebatur, sive abactor muscarum. Pausanias. Elei Myagram & Myadem deos invocabant, ne muscarum multitudo pestem gigneret. Plinius. Refert item Cyrenaicos solitos fuisse Achorem, deum muscarum venerari, ut ejus virtute ab earum molestiâ securi viverent. Fortè rectiùs Acaron vel Hæckron pro Achor legisset Plinius, si Acarontis oppidi nomen audivisset, quo Bahhal-zebug, id est, Muscarum dominus, insigne illud idolum, colebatur. Vrspergensis dicit Diabolum in specie Muscæ frequenter apparere, unde nonnulli genium (uti vocant) familiarem Muscæ vocant : forte item ad illud alludit Plautus cum diceret,

*Hic pol muscæ est mi pater,
Sive profanum, sive publicum, nil clam illum haberi potest,
Quin adsit hic ibi illicò, & rem omnem tenet.*

Sed valeant isti larvati & fecibus peruncti Dij, quos Græci τρυγὸν δαίμονας ideo vocarunt, quia forte pueris, indoctis, gentibus terrori sint. Christianos autem & verum rerum Creatorem fatentes, ne tantillum moveant. Alius item usus muscarum perhibetur. Nam apud quosdam cautum memorat in Artaxerxe Plutarchus, ut quisquis per audaciam legum placita risui & cachinno haberet, diebus viginti in Archivo vinctus cyphone perseveraret, ut nudus melle & lacte delibutus muscis apibusque pabulo esset : elapsis deinde dictis diebus, muliebri indutus veste, de monte præceps deturbabatur. Quo Plutarchi loco (pace interpretis dixerim) pro *vinctus cyphone*, *unctus cyphi* legissem ; est enim thymiamatis compositio (ut idem Plutarchus ait, & Dioscorides docet) ex melle, vino, & uua passa, alijsque rebus muscarum genti gratissimis concinnata. Hujus supplicij quoque meminit Suidas in Epicuro. Erat etiam majoribus supplicij genus, quod scapharum supplicium appellabant. Læsa enim legum majestatis convictus, intra duas scaphas claudebatur, capite, manibus, pedibusque extra propendulis : pro potu mel cum lacte infundebatur ; quibus item caput & facies fuit aspersa ; deinde ad solem conversus, muscarum infestantium numerum allexit, atque ipse interim intus earum vermibus scaturiens tardè computruit. Quæ quidem severitatis exempla, ut veteres in noxios & improbos homines ostenderunt, ita contra Hispani, in Indijs, infontes plurimos nudos pro gentis more melle inunctos ædibus arcent, & foris in muscarum longè atrocissimarum pabulum exponunt. Sed hæc Nemesius responderit, quæ facinorosis à tergo imminet ; imò singulismomentis adesse videtur. Vltimus denique muscarum usus (& is quidem non contemnendus) apparet, ut cum ipsa. um nullæ hyemem transeant, imo quædam dieculam non supersint, fragilitatis nostræ sæpius recordemur, vitæque hujus caducæ incertitudinis ;

titudinis, quæ licet conquistissimis epulis, mollissimâ veste, modis medijsq; præstantissimis aliquandiu colitur; tamen cum spectatissimè floret, celerrimè marcescat, & cum muscis autumnum, nedum quidem hyemem, vix ferat; ἐπώμοσι sumus Pindari iudicio, & umbræ somnium: & cum muscis ipsis, imo plusquam muscæ ἀκώμοσι: illarum enim caducissima diem vivit, nostri aliquot fætus vix quartam horulæ partem aliquando attingunt. Abi igitur Tyranne quisquis es; leges pro arbitrio condito; pios affligito, audaciam viribus adjicito; omnia turbato, scortis Genioque indulgeto: Tandem ἀπώμοσι ille Iupiter muscas arcebit, et te exanimem redditum varijs post mortem pœnis exercebit.

CAP. XIII.

De Culicibus.

Hebraicum.

Arabicum, *beagi*.

Italicum *zenzala, zinzala, sanzara, sanzala*.

Germanicum, *mocke, m' u' ucke schnack, flinger, braem*.

Flandricum *Mesien*.

Polonicum *Komor, Welchikomor*.

Moscoviticum *Coomor*.

Hispanicum *Moxquite & musquito*, unde à nautis nostratibus *muschite* dicitur.

Gallicum si minor sit *moucheron*, si grandior, *bordella*.

Anglicum, si major sit *gnat*; si minor, *midges*.

Latinum *Culex*, fortè ab aculeo, ut Isodor. Vel à culeo quod & corium significat. Verùm si ipse ἐτυμολόγος esse auderem, *Cuticem* legerem non *Culicem*: quia ipsam potissimum affectat. Vnde hyeroglyphicè amatorem significat, quoniam ut *Culex* cutem maximè formosam appetit, & ad sanguinem usque perit, ita & amatores: quod mihi Plautus innuere visus est, dum Parasitus (ni fallor) senem præter ætatem amasio datum, & scortilli labijs affixum ita corripere, *Eho, tu nihili cane culex; vix teneor, quin qua decent te dicam*.

Ræci generale, quo omnes culices comprehendant, nomen non habent; ut vicissim Latini, quibus Græci abundant, particularium culicum nomenclaturis carent. E' Græcis vocabulis κώνωψ amplissimum videtur, unde Oetæi Herculem conopium venerati sunt, quia culices ex eorum provincia fugasse credebatur. Idem Apollinis Culicarij nomen in Atticis fuisse, Alexander Alexandrinus testatur. Boeotij Parnopionem Apollinem coluerunt, quoniam culices abegit, *id est*, in eorum idiomate πορνόπιος. *Pausanias*. Verùm cum contra omnes culicum species unicam herbam κωνίσα, sive *culicariam* efferant Græci, κώνωψ generalissimum videri nomen merito debet. Monstrat id etiam reticulare illud velum lectis prætextum & à Græcis acceptum, quod illi κωνοπέριον, atque Angli etiam hodie vix parum alludente nomine, *Canopy* vocant, ad quoscunque culices illaqueandos aptissimum.

Culex muscarum species videtur; ut illæ dulcia, ita hic contrà acida affectat. Verùm muscæ coeunt; Culices non: illæ per diem molestissimæ sunt, culices per noctem; illæ obmurmurant, hi altum & jucundum canunt. Alas habet

ha bet duas, pro analogiâ magnas, ex gibbosis scapulis orientes, sex illis crura valgia, vaccia, prælonga, é pectore prominente & quadrato nascencia, cum ut meliùs ambulent; (Aristotele teste) faciliùs sese humo attollant: corpus oblongum, uti & proboscidem obtinuit culex, muscarum proboscide triplo longiorem, cujus acuto mucrone pertundit cutem, tubi vero cavitatem sanguinem exugit, quo etiam pro ore & lingua utitur. *Plinius*, Sonum edit truculentum, & pro corporis ratione maximum; unde *Homerus* in *Batrachomyomachia* culices signi datores facit his verbis

καὶ τότε κώνωπες μεγάλας σάλπιγγας ἔχοντες
δειρὸν ἐσάλπιγγον πολέμῳ κλύπον.

Aristophanes in *Nubibus* *Socratem* deridens, *Chærephontem* introducit quærentem: utrum putet culices per os an per podicem sonum emittere. Tamen in *Avibus* *ἔξυσμας* vocat; ubi scholia exponunt *ἔξυαδύσας*, videtur sane proboscis à natura data ad sanguinis per cutem suctionem & pastum, non ad cantum (inquit *Pennius*.) Verum ne illi hac in parte assentiar, sensus prohibet: etenim adversi culices acutiùs canunt, averfi graviùs, id quod fieri sane haud possit, si posteriori parte sonarent. Mirabilem culicum structuram, haud quis sine causa cum *Plinio* mirari possit. Nam in his tam parvis, atque tam nullis insectulis, quæ ratio? quanta vis? quam inextricabilis perfectio? ubi tot natura sensus collocavit in culice? ubi visum in eo prætendit? ubi gustatum applicavit? ubi odoratum insèruit? ubi truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? quâ subtilitate pennas annexuit? pedum crura? disposuit jejunam caveam quasi alvum, quæ sanguinis avidam & potissimum humani sitim accendit: telum verò profodiendo tergori quo spiculavit ingenio? atque ut in capacicum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter forbendoque fistulosum esset. Mores illorum malè conciliati videntur & malè habiti, tum quod formosiores lubentiùs vulnerant, tum quod dormientes, insontes nihilq; mali cogitantes: unde natum proverbium de homine insigniter injusto, *κόνωπῳ ἀδικάτεμῳ*. *Culex* sane improba bestiola (utor *Æliani* verbis) diès noctesq; homini tum morsu tum strepitu inimica, præcipuè juxta aquas degenti, de quo ita *Tertullianus* contra *Marcionem* lib. primo; *sustine si potes culicis tubam & lanceam: nam non solum sono arguto turbat, sed lancea cutem incidit, imo venam.*

Culicum distinctio perplexa & obscura, omnes quidem Philosophos exercuit: qui præ dubio verborum apud authores sensu, res ipsas propemodum confuderunt. Nobis vero magnitudine potissimum & malignitate differre videntur. Sunt enim majores, minores, medij, & minimi. Majores *ἔλειοι*: dici debent, quia palustribus & maricosis locis, versantur, oriuntur, cibantur. Corpore sunt oblongo, gracili, duabus alis præditi, quas non supra corpus expandunt, muscarum modo, sed rectâ supra humeros, elimatas, politas, & quasi comptas. Abundant nemoribus ad mare & paludes confitis, non solum circa metam incognitam, *Noruegiam*, *Russiam*, alijsque frigidissimis regionibus (ut *Olaus magnus* notavit,) sed in *India occidentali*, *Hispaniola*, *Peru*, nec non in *Italia* ad *Eridanum*, *Padum*, *Adriam*, *Argentam*: ubi multi maximiq; visuntur, morsu crudeles & venenati; triplices caligas, imo ocreas item perforantes, & nunc venenata, dura, livida, tubercula, nunc item vesicas dolorificas, nunc punctula pruritus plena linquentes, qualia *Hippocrates* in *Epidemicis* in *Cyri fullonis phrænetici* corpore annotavit. Quandoq; verò terebrata vena sanguinem adeo exugunt, ut postea saturi abierint *αυτομάτως* effluat per guttas, quemadmodum in equis à *Tabani* morsu videmus. Itali se vestibibus coriaceis contra muniunt; sed vix aut ne vix quidem illorum stimulos quacunque ratione evitant. An hi sint cæ styges inevitabiles, quarum *Theophrastus*

phrastus meminit lib. de caus. pl. f. cap. 4. non est mihi in promptu dicere (inquit) Scaliger doctissimus :) neque tamen aliæ videntur, nam & illæ non gignuntur in loco distillabili, neq; tenui fruuntur aëre, sed in paludibus vescuntur atque nascuntur, ut ad Adriam, Argentam &, Padi fauces. Verum si *σύγες* sint, a putissimum ab odio nomen invenerunt. Qui autem in calidioribus regionibus ad fluvios & paludes degunt, maligniori sunt ingenio atque aculeo, ut Massarus Gesnerum docuit, & nostrates Angli in Hispaniolæ metropolis expugnatione sub Draquo imperatore animadverterunt. Sunt alij his paulo minores, colore, forma, compage, perfimiles, morfu & moribus mitiores, locos ætate umbrosos, hyeme etiam nivofos colentes, juxta sepes & arbuta, mutuis quasi cursibus colludentes, & alius alium veluti a calce ad carceres provocantes. Rariùs mordent, & mordendo sanguinem non sugunt, sed potius ferum falsum sudoris pabulum eliciunt, unde tuberculum tantum, durum, pruritus jucundi plenum excitant. Has duas species *κώλοπας* a Græcis præcipue vocari puto, alias vero alijs nominibus fuisse donatas. Sunt adhuc in Anglia, præsertim aquilonari, duæ aliæ tertiæ & quartæ magnitudinis culicum species, præcedentibus multo minores, sed quantitate inter semetipsas plurimum distantes. Hi, tanquam periti milites, certa figura (pyramidali nimirum) semper provolant, & quamvis infinitæ, figuræ tamen suæ aciei fines nemo transit. Surfum deorsum feruntur, nictu oculi, & dicto citius, in latera aciem deducunt, totumque subito exercitum in cornua disperunt; quæ sive muscario, sive pulvere, sive aquâ affusâ, sive spiritu violento fregeris, coeunt tamen confestim & ante digiti crepitum in pyramidalem sese formam omnes recolligunt. Facies oculosq; itinerantium numerosi infestant, & subinde mordent: adeo multi sunt & frequentes, ut ex quibus vermiculis oriantur conjectura assequi nequeam. Rustici ex uligine putrescente provenire eos, forte non male autumant. Hi culiculi æstivi mense Maio frequentiores, vapore aqueo ali videntur: intestinum siquidem ijs tenuissimum, album, fere invisibile, spumeo albo tenuissimo, & nullius penè tenacitatis humore plenum est: longiùs ab aqua quandoq; & circa ædificia agminatim volitant: hominum item capita circumfluunt juxta pontes, loca à flatibus libera amant, aërem turbulentum, quantum possunt, evitant; nam a flatibus huc illuc aguntur. Hos Angli proprio nomine *Midges* appellant. Nunc ad alias culicum species, prout à Græcis nominantur transeamus. Sunt autem præcipui, *ἐμπίς*, *ψήν*, *κρίψ*: de quibus ordine dicemus. *Εμπίς* ἔσδος κόνωπος παραπόδαμιον, μίλλον δὲ τῆ παστριχίη, κατὰ δὲ τὸ μέισον λευκῶ περιεζωσμενον: unde apparet Empidem albo cingulo à natura esse ornatam, & locis aquosis natam. Sonum etiam argutum edit culicum modo: quare Chærephon a Socrate in Aristophanis nubibus quærit, An existimet *τὸς ἐμπίδας κατὰ τὸς ἐμ' ἄδεν, ἢ κατὰ τὸ ῥροπυγιον*? Hefichius *βασπιον* quoque dicit *ἐμπίδα*, quia falsus Aristotelis autoritate, œstros ex ipsis nasci putavit: quos antea ex hirundinibus procreari fusè probavimus. *κρίψ* δὲ *ἐμπίδες γίνονται ἐκ τῶν ἀσκαρίδων, αἱ δὲ ἀσκαρίδες γίνονται ἐν τῆ ἰλίῃ τῶν φρέκλων*, &c. Aristotelis Hist. 5. cap. 19. Quæ Theodorus Latina hoc modo fecit: Culices Muliones ex Ascari-
dibus gignuntur, hoc est Tipulis. Tipulæ fere in puteis, & ubicunque aqua se colligit, terrena subsidente concretione, oriuntur: fex enim primum putrescens, colorem *candicantem trahit*, mox nigricantem, ultimo cruentum: talis cum fuerit, minutissima quædam & rubra specie algulæ prodeunt, quæ ad tempus hærentia, suam ad originem moventur, deinde absolvuntur, itaque feruntur per aquam Tipulæ vocatæ, tum à paucis diebus erigunt se super aquam duræ & immobiles, mox disrupto putamine Empis emergit ac insidit, donec vel flatu vel sole motus volare incipiat. *Hæc Gaza*. Nihilominus (absit tanto viro injuria) eum variè hac interpretatione lapsus ostendere nullius negotij

negotij rem esse existimo. Cur enim Empides Muliones vertit, qui non amplius uno die vivere feruntur, & solo melle vescuntur? quod sanè è locis maritimis aut maricosis tam citò obtinere haud possent. Liceat enim mihi (salvo Plinij atque Pennij iudicio) Muliones Melliones vocare; haud enim mulos curant, aut sugunt, sed mella, quorum item fragrantiam longè percipiunt: rostrum habent pici arborei instar, longum & acutum, quo mella liguriunt, & crapulâ disruptæ statim expirant. Titubavit item *Gaza*, ut mollissimè dicam, dum Ascaridas Tipulas verteret. Nam Ascarides (sive in aquis, terra; aut intestinis nascuntur) parvos significare vermiculos nemo dubitat. Præterea Tipulæ in superficie aquæ semper versantur, rarius aut nunquam fundum petunt. Denique cum ipsæmet Tipulæ ex Ascaridibus proveniunt, quis ipsas esse Ascaridas rectè putarit? ψ ω Culex ficarius dicitur, non quia ex vera ficu nascitur, sed ejus fructu alitur & sustentatur. Nascitur enim ex vermiculo Caprifici fructibus ingenito, quos ubi $\tau\epsilon\lambda\epsilon\pi\epsilon\rho\gamma\epsilon\acute{\iota}\nu$ nequeat natura, & ad fici dulcedinem perfectionemq; producere; animaligena quadam virtute, (ne quid frustra fecisse videatur) ex granis ejus putrescentibus culices producit? Imo non est Culex $\pi\acute{\alpha}\rho\epsilon\rho\rho\gamma\omicron\nu$, aut accessorium operæ quæ parabatur (ut Scaliger doctissimè notavit;) vel si fit, videtur sanè, $\tau\acute{o}\ \pi\acute{\alpha}\rho\epsilon\rho\rho\gamma\omicron\nu\ \epsilon\rho\rho\lambda\alpha\beta\iota\alpha\ \alpha\zeta\iota\acute{o}\tau\epsilon\rho\nu\ \tau\acute{o}\ \pi\acute{\rho}\acute{\alpha}\rho\alpha$. Proposuit natura caprifici fructum perficiendum, rem vilem: non potest; vertit operam illam plebeiam ad operosiores functionem, quippe Culicem. De his Culicibus Plinius hæc verba habet: Caprificus (inquit) culices parit, hi fraudati alimento in matre, putri ejus tæbe ad cognatam volant, morsuq; ficorum crebro, hoc est, avidiore pastu, intus solem secum primo inducunt, cerealesq; auras immitunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, sive infantiam pomi absumunt; quod fit & sponte: ideoq; ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, ut flatus culices evolantes in ficus ferat, qui ubi ingressi fuerint, turgent fici, & celerrimè maturescentes altum tumescunt: unde mulierem paritadini proximam (imo & recens initam) $\epsilon\rho\phi\omega\iota\sigma\mu\acute{\epsilon}\nu\eta\iota\omega$ Græci vocarunt. Comptos item & cincinnatos Pathicos caprificatos dici solere, Græcus ille Iambus testatur: $\delta\ \delta\epsilon\iota\varsigma\ \kappa\omicron\mu\eta\tau\eta\varsigma\ \delta\epsilon\iota\varsigma\ \epsilon\ \psi\omega\iota\zeta\epsilon\tau\alpha\iota$ ad Caprificationem alludere putat Turnebus Adrianum Imperatorem, dum Floro molli Poetæ pathicam fæditatem sub nomine culicum rotundorum bilioso satis joco exprobraret. Dixit enim Florus,

Ego, nolo Cæsar esse, Ambulare per Britannos, Scythicas pati pruinas:	}	Cui Cæsar	}	Ego nolo Florus esse, Ambulare per Tabernas, Latitare per popinas, Culices pati rotundos.
---	---	-----------	---	--

Quum vero ex Caprifici fructu ad ficum demigrant, tanta festinatione, rupto cortice, evolant, ut magna ex parte pedem vel pennam post se relinquunt. Ex granulis grossorum gigni eos ex eo argumentum peti potest, quod granorū illa expertia reperiantur. $\kappa\upsilon\iota$ (à nonnullis $\sigma\kappa\upsilon\iota$) ἀπὸ τῶ $\kappa\upsilon\iota\beta\iota\upsilon$ dictus (vel licat enim homines, & mordendo pruritus excitat,) culicellus est, Conopi similis, qui licet fico insidendo $\psi\eta\epsilon\iota\varsigma$ videatur, $\gamma\iota\nu\sigma\tau\alpha\iota\ \delta\ \mu\acute{\alpha}\lambda\iota\sigma\tau\alpha\ \epsilon\acute{\iota}\nu\ \tau\eta\ \delta\rho\upsilon\iota$ (utor Theophrasti verbis) $\kappa\iota\ \delta\omicron\kappa\acute{\alpha}\sigma\iota\ \epsilon\acute{\iota}\nu\ \tau\eta\varsigma\ \gamma\lambda\upsilon\kappa\acute{\iota}\mu\epsilon\tau\omicron\varsigma\ \upsilon\gamma\gamma\acute{\rho}\tau\eta\ \ominus\ \tau\eta\varsigma\ \upsilon\pi\acute{o}\ \tau\omicron\nu\ \phi\lambda\omicron\iota\delta\omicron\nu\ \sigma\omega\mu\omega\iota\sigma\mu\acute{\epsilon}\nu\eta\iota\omega$. Quem locum Plinius sic quasi interpretatur. Sunt & culicum genera aliquibus arboribus molesta, ut glandibus, qui videntur ex humore dulci nati subdito corticibus. *Culices* item $\kappa\upsilon\iota\tau\alpha$ Theophrastus vocat, quotquot $\zeta\omega\omicron\tau\omicron\iota\delta\epsilon\varsigma$ natura in ulmo, napo, rapis, polio, lentisco, Terebintho, alijsq; arboribus, vel cum vel sine putrefactione progignit. Hos vel similes, sed nonnihil majores, Cursius lib. 13. hortensium juglandium non minimam esse pestem affirmat, & a Lugdunensibus *Bordellas* appellari. Galeni iudicio $\tau\omicron\varsigma\ \delta\phi\theta\alpha\lambda\mu\acute{\iota}\alpha\varsigma\ \tau\omicron\nu\ \acute{\alpha}\mu\pi\acute{\iota}\lambda\omicron\nu\ \delta\iota\epsilon\sigma\theta\acute{\iota}\omicron\nu\ \tau\alpha\iota$. Humor ulmi folijs aut potius vesicis prima germinatione inclusus, si arue-

rit in *κνίπας*; mutatur. Alias in Autumno fert *Canchryes* vocatas, multas, minutas atque nigras. *Symphorianus*. Hortos præcipuè riguos incolunt & infestant, & plurimas ferè herbas tondent atque abradunt ex quercus pilula (malum vocant plebeij,) & gallæ foraminulentæ meditullio, ut Velarandus Insulanus Pharmacopœus Lugdunensis diligentissimus notavit, frequentes prodeunt, uti etiam ex herbis sane permultis, non tantum ratione putredinis, sed potius ex principijs quibusdam alteratis, & successivis operis ad meliorem quandam naturam digestis. Origines in Exodum, his animaculis Deum terriò Pharaonis pervicaciam correxisse author est: quæ (inquit) pennis per aëra suspenduntur, sed quasi invisibilia, atque stimulo tam subtiliter & cito cutem perforant, ut quam muscam volitantem non videas, pungentem sentias. Sic ferè omnes reliqui antiqui interpretes Originē secuti *κνίπας*; interpretantur. Vnicus Tremelius, (*Hebraica* linguæ & sacri codicis interpres fidelissimus) aliter sentit, qui colluviem animalium interpretatur, ac si culices atque muscæ omnimodæ venenatæ, & molestæ, veluti conjuratione facta, agminatim venissent, & per examina à Deo ad conterendam Aegyptij superbiam immisissæ fuissent. Trabis vel pyramidis instar in aëre sublimes videntur; præcipuè vesperi juxta sepes sursum deorsum, imminente calore sub sole, appetente pluviâ, sub umbris volitantes. Forte eadem sunt cum Anglis *midges*; & ab *Alberti schaggen*, Itatorum *Zenzalis*. Barbarorum *Cinifes* non discrepant. Culicum genus quoddam est, quos Græcis *κνίπας κνίπιδας*: Latini Herculeos vocant, ignavia & malitia fucos referunt, & non nisi sui nominis & cognationis aliquem affligunt. Vbi enim alios culices sanguine & humore plenos viderint, ob cibi prædam illos post pugnam interficiunt, quum ipsi inertes vivant, nec quicquam nisi cibum aliorum opera quæsitum vesentur. Observarunt item Majores nostri genus culicum acescentem naturam gignere è vini facibus: quos cum ego buccinantes nunquam audiverim, potius Vinulas Scaligeri musciliones statuerem Nec me movet Niphi sententia, quod acida petunt, (Culicum more) dulcia aspernantur: quum ipse alibi eos succo stercoreis bovini (quo quid dulcius) potissimum nutriri affirmet. Anglicani culices minùs severi sunt, & gravia symptomata non excitant; minuti verò illi crudeliores sunt; attamen à morfu maculas tantum prurientes, pulicum instar relinquunt. Culices Americani præsertim *Tetin* dictæ, adeo lancinant, ut gravius etiam indutos acerbe vulnerent. Iucundum deinde videre est, quam ridiculè ab ipsorum morfu Barbari frigutiunt, manibusque crura, nates, humeros, latera, brachiaque, ceu auriga flagello equos, stridulè diverberant. Culices circa metam incognitam, sed magna equitis nostratis Frobiferi operâ diligentiaque jam notam, & portum Nicolai, ac etiam varijs alijs in locis septentrionalibus, miræ magnitudinis, & non pauci etiam visuntur; ut nautæ, ac etiam Olaus magnus affirmant: Causam multitudinis perpetuitati caloris ob diei prolixitatem attribuit Cardanus; magnitudinis verò humori aqueo illi & pingui, qui gelu diuturno concreverat. Verum cum in calidis Indiæ regionibus (Oviedo et experientia testibus) æque magni, multoque plures culicum species, & copiarè reperiantur; vix nobis, utcunque sibimet ipse, satisfacit Cardanus.

De culicum generatione variè disputant mystæ. Albertus aquosos vapores illorum materiam esse affirmat. Aristoteles culices è culicibus generari negat, nisi mediante vermiculo, ut muscæ. Verum cum omnino non coeant, quo tandem pacto id fiat, equidem non video. Culices ex cossis provenire primus docuit Pierius: è vermiculis autem in napo, ligustro, lentisco, terebintho, ficu, caprifico, alijsque arboribus veluti seminum sparsis, & per non putrescentem, sed animantem naturam natis, culices prodire nemo non novit. Insectum
longis

longis admodum pedibus, (inquit noster Bruerus) quod culicem majorem ob formam ei similitam merito dixeris, in lacuna valdè sordida inveni, ex theca coriacea molli sese proripiens. Videbatur mihi ex verme aliquo erucæ simili ibidem incluso ortum duxisse: casula enim talis intus fuit, in qualem se erucæ transformant. Anculex, an *σείφι* dici debeat, dubitavit author. His (uti cunctis damnificis insectis) brevem valdè vitam Deus noster misericors præscripsit, ut scilicet æstivi, hyemem; hyemales æstatem non attingerent.

Varios tamen in usus eos creavit Deus, sive ipsum, sive creaturas reliquas, *Vfus.* sive nosmet intueamur. Neque enim solos Mynutios, Mynsios, Astabaranos, Arrhetenses, Guauicanos, iusto dei judicio per culices civitatibus pulsos, & in solitudines actos, ex Paulania, Leone Atro, Aeliano, Indicisquæ historijs legimus: sed etiam Aegyptiorum Tyrannum, omnium quos orbis peperit terribissimum, illorum exercitu victum fuisse, sacri testes (Iove omni antiquiores) commemorant. Horum minimum Papa excolare gutture non potuit, sed vi ejus suffocatus miserè periit. Quanto cum impetu Iuliani Apostatæ exercitum adorti sunt? Quàm eum terga vertere, & inanimem jacere coegerunt? Considerent ergo defectores à fide, & rem rectà supputent viâ, de quæ creatoris viribus, potentiâ, gloriâ altiùs cogitent; cum in creaturæ abjectissimæ corpore non ferendum stimulum, & mucrone quovis acutiorem perpendant. Neque ijs solum ad homines malignos & malos puniendos, sed in humanam quoque salutem conservationemquæ utitur. Nam circa Neroen Astaboras, tantam leonum copiam audaciamque narrat Strabo, ut nisi Culicibus maximis (totam regionem circumfluentibus) expellerentur, ne in munitis quidem urbibus tuti ab eorum insultu viverent cives. Idem in nonnullis Mesopotamiæ locis usu venire Ammianus Marcellinus commemorat, ubi leones a Culicibus icæti salutarique remedio fraudati, in fluvios sese agunt præcipites, & à gurgitibus absorti suffocantur. Aegyptijs item olim lætales (nunc auxiliares feruntur ab Herodoto) quod teneras & impennes axillas vulnerant, mortiferâque plagâ interimunt. Quinetiam absque ijs fuisset, periisset forte vesperilionum, ranarum palustrium, & hirundinum ripariarum species, quæ culicibus insidiari solisquæ vesci scribuntur. Quod vero Gaza *κνιπολόζον* (pici Martij speciem dorso cinereo) *Culicilegam* interpretatur, non consentit cum eorum natura. Nam illa cossis vescitur, non culicibus, quos rostro ex arboribus tabo marcescentibus evellit. Fraudi illi fuit nominis amphibologia; quippe tam illi vermes quàm Culices Græcis *κνιπες* dicuntur. Si qua autem avis fuerit, *κνιπών* proculdubio esse contenderem, quæ *κωνωποθήρας* Hefichio & Varino appellatur. Pfenes dicti culices, ficibus maturitatem conciliant, lacteum humorem absumendo, Solisquæ radios secum unâ insinuando: ideoque in ficetis caprifico aluntur, ut inde flatu evolantes, in ficus ferantur. Plin. Ex quibus Plinij verbis constat, Caprificationem nihil aliud esse, quàm rationem quandam perficiendi, ut culices è grossis nati ad ficus advolent, humoreque earum lacteo absumpto ad maturitatem perducant: id autem solet fieri duobus modis; aut enim circa ficeta ita solebant disponi caprifici, ut ventorum flatu culices è grossis prognati ad ficus ferrentur; aut grossi aliunde petiti, & colligati in arborem injiciebantur, & propterea bestiolam scarabeo similem, quam Græci *κίεζμβον* appellant, voce sua culices abigentem, & deprehensis vescentem, ficitores arcerè solent & enecare. Videntur etiam Culices eò nobis vatum vulgo pluris esse debere, quòd dierum tempestates nullâ quæstus causâ prædicunt, idque certiùs multò & veriùs, quàm qui ex Apollinistripode natos sese jactitant, atque in Cumanæ nutritu diu habitos. Nam si *κνιπες* divergente sole colluserint in Aprico, calores præfagiunt; si in

umbra, pluvias tepidas & mites; si vero una acriter prætereuntes pupugerint, frigidam tempestatem, & valde pluviosam expecta. Quando è Galla vel pomo quercino circa festum Michaelis culex eruperit, bellum hostile prænuntiat; si araneus, caritatem, si vermis, fertilitatem. *Mizald.* Si quis aquam in monte vel valle invenire cupiat, observet (inquit Paxanus in *Geopon* :) solem exorientem, & ubi culices (ὡς περ δονίδας) sese trabis instar contorquentes viderit, ibi subesse aquam portendunt. Imo nisi nos ludos facit Apomafaris, de culicibus insomnia hostilem nuncium morbumve significant: idque tanto gravius, quanto principaliores corporis partes magis appetere videbuntur. Anno Domini inter Sionis & Shenæ Anglorum monasteria tanta in aere *κονοπυμαγία* visa est, ac si meridiei nox plane illunis supervenisset. Duravit per horas quatuor pugna, donec acies steterunt: tandem magna utrinque strage edita, tot culicum cadavera in sepibus atque semitis conspecta sunt, ut scopis sata agrosque verrere necesse haberent. Subsequentum Monachorum exilium. *Stous.* Sed hæc Oedipus curarit & Hortensij Sphinges; ego ad certiora me confero. Magno quoque usui sunt nobis culices, quum Thymallus piscis (Aeliano authore) nullo alio cibo capitur aut inescatur. Verum ut aliquando utiles, ita plerunque molesti esse solent: eamque ob causam diviniior illa hominum pars ex naturæ, experientiæque adytis, remedia contra adhibuit. Quare suffitus facti ex malicorio, chamæleonte, lupinis, absinthio, melanthio, pinu, coniza, helenio, cedro, raphano, cumino, ruta, canabe, fimo, galbano, castorio, cornu ceruino, unguibus caprarum, stercore elephantis, sulphure & vitriolo ad culices fugandos. Præscripserunt item hujusmodi composita medicamenta. R. rad. helen. ʒj. ammoniaci thymiam; Ityracis. ana ʒij. testarum ustarum ʒij. his omnibus igni injectis, vestes suffiantur, ut fumum excipiant. *Aliud.* R. cedrinam linguam in pulverem redactam, & cum atramento futorio suffito. *Aliud.* R. vini feces siccatas, & cerussam, ana, cum calchantho & bubulo stercore suffiantur. *Aetius.* *Aliud.* R. atramenti fctorij, seminis melanthij sylvestris, cumini ana part. æquales, cum stercore bubulo suffitum para: Vapore item aceti acerrimi & origani fugantur. *Aliud.* spongia aceto imbuta & in ædibus combusta: Absinthium item cum oleo raphanino inunctum præservat a Culicibus. *Novus.* Muriam recentem, vel fuliginem in cubiculis aspergere jubet Palladius. Ruta madida decocto conizæ, & in angulis ædium relicta, culices enecat. *Ruellius*, Si humentis canabis floridam corollam vel circulum circa lectum locaveris, nullum tibi negotium facescent culices. *Geopon.* author. Si te oleo vel thuris manna illeveris, illico aufugient. Hortis riguis arbores, plantasque à culicibus infestas accenso galbano liberari author est Plinius. Prodigiosum autem, ne dicam superstitiosum videtur illud Rhasis remedium, nescio ex quo Democrito præstigiatore desumptum; ait enim pilo equino in medijs foribus suspeso & alligato culices non ingredi. Cur item acetum Culices enecaret, quod natura usque sitiunt atque appetunt? nisi forte vapor illius rei eos perdat anhelitum auferens, (ut sæpe fit,) cujus non substantia enutrientis alere possit. Apollonius Tyaneus (ut Tzetzes chil. 2. scriptum reliquit) effecit, ne Antiochiam, & Byzantium civitates ullus culex vivus intraret. Cæterum cum non liquet rei modus, liquefcet fides. Græci tentorium quoddam & velum retiforme excogitarunt, lineum, laneum bombycinum, sericumve; quo triclinijs lectisque circumfuso, culicum aditus vitabant. Nostrates palustricolæ minoris sumptus, sed paræ utilitatis conopæum primi omnium (quod legam) invenerunt, & *Fencanapy*, id est, palustre conopæum vocant, stercus nempe bovinum patulum, planum, semiaridum & duriusculum, vel potius plura stercora filo ad imum lectum suspendunt. Cujus odore illecti, atque succo, totam noctem

Item oppido repleti culices, homines mittunt illæfos, somnumque dulcem, magni laboris mercedem, non interpellant. Muscario interdum pavonino vel ex alijs rebus contexto abiguntur, nisi numerosi fuerint & valde pusilli, tum enim inuitis flabellis in oculos, aures, nares, atque os ipsum involant, majoresque animos fumentes acerbis affigunt.

C A P. XIII.

De Papilionibus.

Græcè, ψύχη, πέρως, ψάλυγες dicuntur.

item σπυροδιδες, περιδιδες, πομφόλογες σκλῶνες.

sed generalius nomen est ψύχη.

Latinè *Papilio*, *Ardoynus campilonem* vocat.

Isidorus *Auiculam*.

Italicè *Farfalla*.

Gallicè *Papillon*, *Papilion*.

Hispanicè *Mari posa*.

Polonicè *Motyl*.

Hungaricè *Lovoldek*.

Illyricè *Pupielā; meteyl, motyl*.

Germanicè *Pifnet, Mulk, Pfysholter, Summer vuegel, zweifalter*.

Flandricè *Vleghebronsus, Botershyte*.

Brabanticè *Capelleken, Vlindere, pellicrin, Boter vlieghe*.

Anglicè *Butterflie*.

ST autem Papilio insectum volatile, quatuor alis, non duabus; (ut *Descriptio.* Constantinus Friburgensis somniavit) sex pedibus, oculis duobus prominentibus, totidemq; corniculis ignavis ante oculos enascentibus donatum: rostrum habent papilionēs bifurcum, ac intra furcas rostellum longum absconditur, quo rorem aliæ diurnum, aliæ nocturnum fugunt. Coeunt averfis caudis, & quandoque reflexis, & in coitu non paulisper hærent sed diù. Ova non vermiculos (ut Aristoteles credidit) tam supra quam subtus, folijs affigunt & deponunt, magna, parva, flava, cærulea, nigricantia, alba, viridia, quædam quoque milij feminibus minora, alia duplo majora, alia æqualia; pro colore nimirum cujusque papilionis & magnitudine naturali. Hæc ova, loco tepido reposita, vel radijs solaribus interdum vegeta & fota, erucas excludunt sibimetipsis principio concolores, sed colorem postea mutant cum corporis augmento. Ex alijs ovis post quatrimum erucæ repunt, aliæ non ante decimum quartum diem excluduntur, quæ paulatim vires acquirunt ac volant, sed languidiùs, imò nonnulla per hyemem ab injurijs frigoris servata integra perdurant, ut experientia in bombycibus satis confirmat. Post coitum omnes Papiliones non illicò moriuntur, sed sensim tabescentes vivunt ad hyemem usque, & quædam ad solstitium hybernum. Tenuiorum brevia admodum sunt fata, duriores diutiùs supersunt: verno tempore apparent, ex erucarum aurelijs, Solis calore vegetantes, & aëris benignitate veluti obstetricante exclusæ. Illarum adventus veris indicium plerumq; est: sed nec ubique nec semper. Nam licet infirmæ sunt nec, diu manent superstites: tamen dum hæc commentaremur (inquit Plinius) notatum est, proventum eorum ter repetito frigore extinctum, advenasq; volucres ad 6. Kalend Februarij, spem veris attulisse, mox sævissimâ hyeme conflictatas occidisse. Haud mirari igitur debemus, fatuos illos & Icarios Astrologos tam sæpe nullâ ratione nixos falsa canere, quùm & hîc natura inconstans videatur nosq; ludat secundis causis addictiores quàm oportet, & Motoris illius primi immemores. In

Anglia papilionum novum exortum etiam Autumnno bis memorat Pennius. Ego vero tametsi non negem gelu diuturno atque intenso eas omnes occidere, attamen mediocre perferunt, & locis tepidis frigidissimo quidem tempore superfunt. Quoties enim in ædibus per totam hyemem torpentes urforumque & serpentum more obdormiscentes in fenestris, rimis & angulis, conspiciuntur? ubi, nisi in aranearum insidias se forte conjecerint, vitam ad ver usque sustinent. Omnes à sua eruca colorē habere Aristoteles affirmat: verū (ut hoc concedam) præter illos colores alios obtinent, ut in particularibus historijs apparebit. Florentibus maluis maxime abundant, ex cujus floribus proboscide involuta forem succumque dulcem exugunt, ad corporis refectionem. Liber de natura rerum de Papilionem coitu ortuque loquitur in hunc modum: *Papiliones post Augustum coeunt; à coitu statim masculus moritur: ex eorum stercore vermes proveniunt.* Cæterum horridiora hæc omnia sunt, quam ut imitentur veritatem. Nam mense Maio, Julio, potissimum coeunt; neque à coitu statim masculus ullus moritur, nisi ex eo Papilionum genere unde sericifices illæ erucæ (Bombyces dictæ) proveniunt. Denique quæ stercora putavit, ova sunt; è quibus non vermes sed multiplices eruculæ oriuntur, è quarum vicissim capsulis papiliones. Species tot Papilionum videntur quot Erucarum: è quarum quæque aurelijs proficiscuntur. Differunt autem hæc omnes, quod aliæ potissimum noctu volant, Phalænæ dictæ: aliæ verò interdiu, ^{ἡμερησιοι} vel diurnæ nominatæ. *Φάλανα* Rhodium atque Cyprium est vocabulum. Sic enim illi (ut Nicandri scholiastes testatur) animalculum (*παρὰ τῆς γῆς ἀλλεῖσαι*) ad lucernas advolans appellant. Turnebus ex Nicolao, & Lycophrone, *φάλανα*, pro phalena accipi: à quibus quod candelas alarum motu atque impetu sæpe extinguit, *καὶ ἠδολοσβέτης* dicitur: a scabritie & furfure ceu polline quo diffluit, *λίγα* vocatur: & quia lucis amore in ignem sese earum aliquæ præcipitant, pyraustarum nomen obtinuerunt. Sunt qui Phalænam cicindelam interpretantur; sed minùs rectè: cum cicindelæ lucernas neutiquam affectant, sed nocte præsertim illuni omnes gaudent. *Germanicè ein Leight m'ucken, ein liecht fliegen, Helveticè Flatterschen* dicitur. *Italice Farfalla, Paviglione & Poveia. Angli Boreales* nec non occidentales, *Saule, id est, Psyche, Animam*, appellant; quia (ut stultorum fuit vetus opinio) mortuorum animæ non nisi noctu volitant lumen quærentes. Nicander Phalænam his verbis describit,

Φαλαδίην ἐναλίγκια τὴν περὶ λύχυσσ,
 Ἀχρόνυκος δεινὸς ἀπλάσσει παφασεῦσας:
 Στεγνὰ δ' εἰς πτεροῦ καὶ ἐκ ἑγκλυα, τοῖα κοιλίης,
 Ἡ δὲ ἀπὸ σπλῆνδίο φαίνεται ὡς ἐπαυθεν.

Quos versus Hieremias Martius latinis fecit, hoc modo.

*Nunc animo perpende tuo quas barbara Memphis,
 Bestiolas nutrit, volitantis imagine vermis:
 Quem circum accensas petulantem nocte lucernas,
 Scrae caena abigunt; angusta cujus & ala
 Squalent, non viridi velut ipsa Conita colore,
 Sed quendam veluti cinerem, dum prenderis; edunt.*

Ex his igitur colligere possumus, Phalænam esse Papilionis speciem noctivagā, luminis fruendi (unde nomen traxit) studiosissimā, hirsuto corpore & alis veluti cinere aut pulvere quodam levissimo conspersam; subter folia, vel obscuro quodam in loco interdiu latitantem, noctu ad lucernas volantem, earumque desiderio semet ipsam in cineres redigentem. Rarè vel nunquam nisi erectis in dorsum alis provolat, ut Diurnæ contrā, semper juxta latera expansis. Antennas habent maxima ex parte vel hirtas & latiores, vel exiguas admodum & breves: Sed diurnæ longiores habent & in extremo tuberosas. Phalænæ ex erucarum thecis terra obrutis; Diurnæ ex aurelijs pendulis;

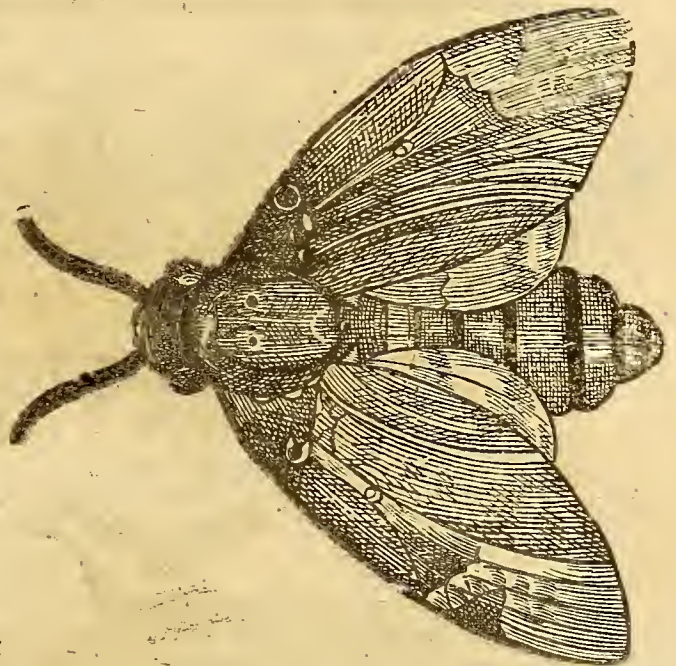
Columella lib.
 9. cap. 11.
 Isidorus lib.
 12 cap. 3.

Papilionum
 differentiæ.

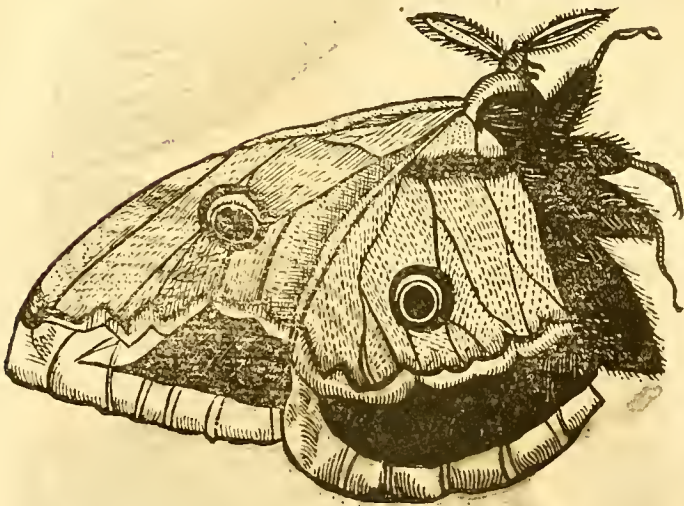
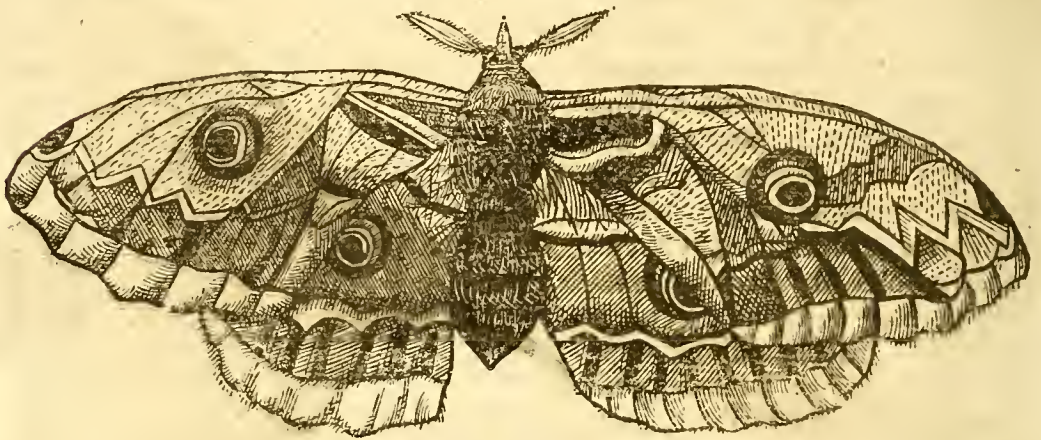
pendulis; vel arborum ramis affixis proveniunt. Illæ scabræ fere omnes sunt, & pulverulentæ, noctivolæ, teneriusculæ; hæ contra planæ, lævès, glabræ, nullo pulvere conspersæ; interdium volantes, duriusculæ. Diurno illæ tempore volant rarissimè ante appetentem vesperum, ne pulvis calore Solis, & siccitate arefactus, facile excutiat, qui pluvias non admittere solebat: hæ vero noctu volare nequeunt, ne ipsas medullas ros madefaciat nocturnus, volatumque simul, & salutem multum impediat: quare pluviosa tempestate & noctu sub folijs latitant; neque unquam nisi sudo cœlo serenoque evolant. Phalænæ non minus lumen amant ac lucem Papilioes: quare hæ astro diurno gaudent, sole nimirum; illæ vero nocturnis astris, lunâ nempe & stellis, candelarumque lumine, stellarum naturam splendorem & tonum imitante. Phalænæ omnes sunt vel admodum magnæ, vel exiguæ. Maximæ Phalænæ venter arenosi admodum coloris est, uti & interna alarum pars.

Oculi cærulei videntur; caput vero lividum; inter oculos antennæ duæ emergunt subfuscæ, aquilinum referentes fucum, & nigris transversim lineis funem contortum imitantes. Scapulis veluti pannus quidam adhæret arenosus, surdus: a quo macula nigra decussatim tracta scapulas finit. Cæterum corpus, si dorsum spectes, cyaneum; si ventrem, arenosi coloris est. Alæ duæ exteriores permagnæ, aquilinas colore æmulantur; maculis albisque orbibus variè distinctæ; internæ multo sunt minores, atque mellinæ, intus furuis strijs, & maculis quibusdam insignes; crura habet lacertosa & valida, furui singula coloris, & in extremo duobus nigris digitis forcipata. Volat magno cum strepitu, & nocte exoculata, quemcumque splendorem ex ligno putrido, squamis piscium alijsue rebus ortum avidè consequitur. Sicut magni Tyranni minorum gentium nobiles devorant & exhauriunt: ita hæ nocturnæ diurnas Papilioes sub folijs latitantes alis diverberant atque occidunt.

Secunda primæ magnitudinis Phalæna, ut mole corporis nonnihil superatur: ita primam colorum harmagoge, tono & elegantia longe vincit: ac si natura in hac ornanda, pigmentariam suam omnem officinam exhausisset; atque illam primam, Regem Papilionum, id est, fortem, strenuum, nigellum, lentiginosum: hanc vero Reginam, mollem, tenellam, comptam, Vnioni-

bus, gemmisque consitam, opere plumato & Phrygio superbientem fecisset. Corpus lana quasi anserina, nonnihil levigatum & hirtum, Martes, vel fabelionis potius pellem mentitur; capite est parvo, oculis magnis prominentibus, antennis plumiformibus duabus, buxum colorem referentibus. Alas habet quatuor magnas, singulas, multicolore oculo donatas; quorum pupilla nigra, iris $\pi\alpha\lambda\upsilon\chi\omicron\theta$, circulis & semicirculis mellinis, flammeis, albis, & nigris, pulcherrimè distincta. Externæ alæ ab exortu ad oras albicant, nigris quibusdam venulis punctulisque insignes. Oram ipsam peniculamentum cum limbo ornat, exortu surdè fuscum; siue subflavum. Internæ alæ fuscæ videntur, uno quoque oculo superioribus conformi præditæ, tribusque institis ornata: harum prima plana est, media opere dentato excurrens (ignei utraque coloris:) extrema vero subalbida, & veluti à pellationibus affuta; cruribus incedit validis, hirsutis, lacertosis, ejusdem cum reliquo corpore coloris. Hanc Carolus Clusius Viennâ misit, tam eleganti forma notabilem, ut suspicere potius admirarique eam, quàm verbis aptis describere facilius sit.

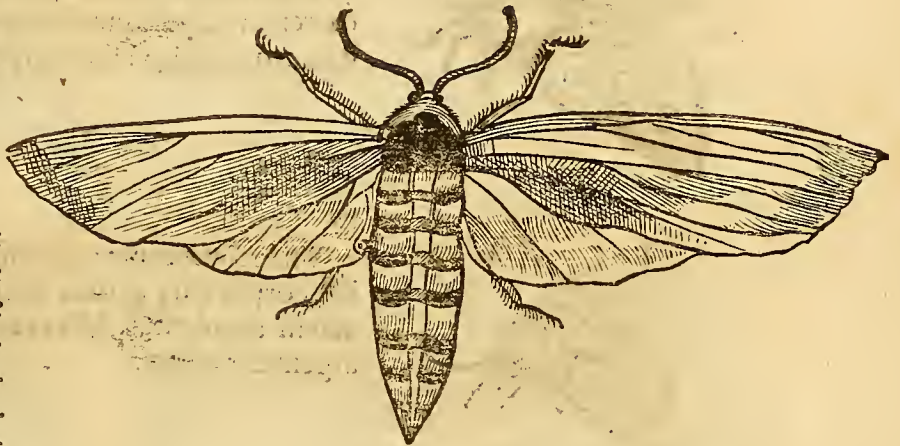
Tertia est corpore magno, hirsuto, nigricante; singulæ alæ uno oculo notantur, cujus pupilla nigra, circulus fuscus, semicirculus albus. Varij quasi panni in alis conspiciuntur dilutè amethystini: fimbriæ vero alarū extremæ primum cinerei, deinde aquilini coloris videntur. Caput valde breve & exiguum, unum utrinque oculum coracinum emittit; pupillâ albissimâ insignem inter hos duæ antennæ valde breves, & exiles, fuscæ coloris erumpunt. Ex pilosâ cruce oritur, non glabra.

Quarta

Quarta caput habet magnum fusci coloris, e quo duæ antennæ rectæ & subnigræ surgunt. Collum miniatâ maculâ ornatur, pectus hirsutum, quadratum, fuscum, Scapularum pars anthracina, venter amethystinus, 5. vel 6. orbibus nigris dividitur. Pedes picei videntur, alæ leuiter fuscæ, subnigris in longum venulis satis confusæ.

Quintæ caput albescit, oculi nigrescant, cornicula aliquantû flavescunt, alæ exteriores longæ ex fusco atque albo surdescunt, interiores leviter & quasi obiter pictæ rubescunt. Scapulæ nigerrimæ conspiciuntur, reliquû vero corpus subroscum, septem nigris circulis lineâ albescente per medium totum ventrem currente alligatis ornatum.

Sextæ caput scapulæque hirsutæ, atque exteriores alæ, sanguineis venulis lineatæ ex fusco albescunt: Capitis oculi propenduli, hyacinthini videntur, vel potius cyanei. Internæ alæ non nihil incarnatæ, oculû mediâ suâ parte representant, pupillâ corvinâ, circulo Iacynthino lucentem; corpus carnem arefcentem & leviter infumatam refert, sex quidem orbiculis ex nigro atratis notatum.

Septima alas habet exteriores albas, fuscis quibusdam maculis undulatim variegatis insignes; collum miniatâ quasi pellis circumcingit, ad totas deinde scapulas capucij instar decurrens: caput rubrum, oculi margaritei, antennæ flammeæ videntur. Alæ internæ rutilæ, tribus nigris maculis lentiginosæ; pedes rubri, venterque totus concolor, incisuris septem pleniùs miniatis & transversim ductis conspicuus.

Octava tota fere Bætici coloris est, nisi quod omnium alarum extremitates buxæ videantur, uti etiam mediâ antennarum pars.

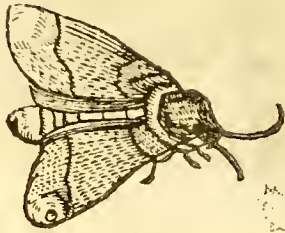
Nona

Nona illi fere est similis, sed extrema alarum pars arenam nigriorem refert. Cornicula verò lata habet & repanda, ex fusco albicantia: mediam externarum alarum partem candida rotunda macula adornat.

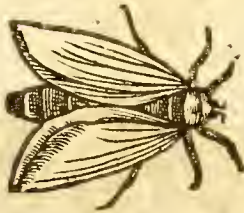
Decima parilem præ se fert magnitudinem, ex albo tota furvescens, nisi quod media alarum extremarum pars puncto admodum albo, oculus vero pupillâ valde nigrâ conspicitur.

Vndecimæ caput tuberosum, cornicula exilia, corpus atq; extrema alarum pars lutum subactum æmulantur. Aliàs verò alæ totæ obscuræ argenteæ fuissent.

Duodecima videtur subcinerea, alis nigris quibusdam maculis infectis; oculos item habet nigerrimos, pupilla candida lucentes.

Decima tertia antennulas vix ostendit exiguas, toto corpore flavescit, præter oculos (qui exigui & nigri) atque alas quæ albidæ videntur.

Decima quarta varij coloris videtur, cornicula tuberosa nigra habet, uti & ocellos & pedes. Scapulæ albis quinque veluti plumis ornantur, quarum utramque mediam tres nigre maculæ occupant. Alæ niveæ nigris luteis & cæruleis hic illic maculis pinguntur. Corpus illi nigro-cæruleum, articulatum, & juxta latera albicans; caudam pro arbitrio exerit vel recondit, mucronatam, subluteam, articulatam: totum corpus pulvere quasi conspersum; aliàs enim corniculorum tuberantium gratiâ in papilionum classem venisset. Ova numerosa ponit, sublutea, ac inter excludendum caudam exilem exerit, ac deinde pro libitu recondit.

Decima

Decima quinta cornicula duo habet, nigra, exilia; caput atque scapulæ hirsutæ, fusci coloris; collum miniato torque decoratur, femora rubescunt. Alæ extremæ ex fusco & albo scutulatæ vel undantes potius. Intimæ verò exactè rubent, maculis piceis infectæ. Corpus leviter miniatum institæ sex nigrae orbiculatim circumeunt.

Decima sexta mira admodum videtur: si spinam videris ubique, xerampelinam dixeris; si pronam ex viridi lutescentem. Scapulas autem pronas quinque ruberrimæ lineæ deductæ ornant. Sicuti & septem medio dorso puncta affixa reliquum corpus. Alæ item xerampelinis transversim maculis vel umbris potius visuntur, quarum exortus à capite ad pectus usque infimum, albescente lineâ terminatur.

Decima septima. Hanc si compressis alis incedentem videris, fusca videtur; si verò expansis volitantem, alas interiores explicat coloris incarnati, sed nigricante limbo juxta oras distinctas. Corniculis donatur oblongis, & involuta quasi promuscide; canescentes scapulas macula arenosa rotunda inficit, latera item & corporis omnes articuli, ceu canis consiti & fimbriati videntur.

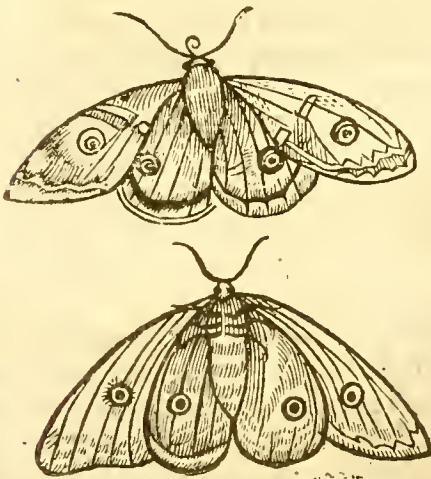
Decima octava. Clusius misit perpulchram: Antennæ illi albonigræ, caput piceum, nasus aduncus, oculi circulus candicans, collum coccineum, scapulæ hirsutæ nigro quasi pallio vestitæ. Alæ exteriores nigris albisque institis interpolatæ, interiores rubræ, nigris hic illic maculis ornatae. Corpus habet piceum, sicut & pedes: sed latera corporis septem utrinque maculæ ornant sanguineæ.

Huic etiam aliam misit affinem, sed antennis omnino coracinis, mediisque scapulis instita candidissima, ceu margaritarum lineâ ornatam.

Istarum omnium corpora magna admodum apparent.

Nunc de mediæ molis Phalænis orationem instituemus. Quarum *Prima* ferè albescit tota, nisi quod alæ exteriores nigris nonnullis maculis & lentiginibus; interiores vero quasi variolis & morbillis ruberrimis medio albescentibus sædantur: oculos item nigerrimos; pedes, antennis, subluteas habet. Nâsi loco capillus provenit hirsutus, veluti in spiram sæpius involutus.

2. Corpus, totum hirsutum atque spadicum, cujusmodi alæ exteriores (absque maculis limbis fimbriisque albicantibus, & oculo luteo fuisset.) Antennas flavas nigra punctula adornant; internæ alæ calendulem colorem referunt, sed ocellis quibusdam & fimbrijs, uti exteriores nitent.

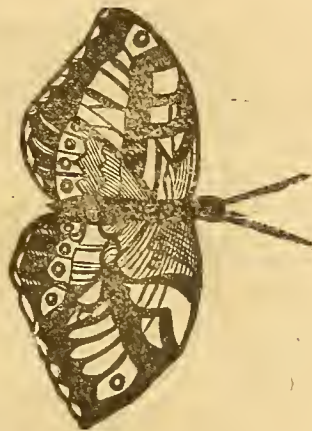

3. Alas habet quatuor albas; exteriores autem cæruleæ quædam venulæ affluentius sparsæ infuscant, duæque in medio, rotundæ, nigricantes, maculæ, adornant; linea circum alas ducta mellina videtur, qualis antennarum color; corpus, caputque nigricant; oculos habet albissimos, scapularumq; latera quatuor utrinque lineæ albissimæ obliquæ decorant.

4. Cor-

4. Cornua gerit repanda grui coloris, corporis nigri latera canescunt. Alæ subluteæ nigris multis maculis serpentariam æmulantibus, inficiuntur, superius latis, inferius orbicularibus: fimbria alarum Vespertilionum more dentata & veuti spinosa, nigerrima est tota, quam intus sex utrinque margaritæ positæ commendant.

5. Tota est anthracina, nisi quod maculæ ex albo rubescentes alarum faciem adornant.

6. Corpore & antennis nigerrima, oculos albos obtinuit. Alæ illi subtus coracinæ; extrâ aureis villis, atque maculis conspicuæ, quibus vicissim lati clavi, nigri coloris, & argenteo quasi filo transfixi, adhærescunt: extimas quoque alas, mæander quidam ornat nigerrimus, auro subtus fuso, & quasi striatim acupicto.

7. Laticornis corpus nigrum canescens, nescio an dedecori sit magis quam decori. Alarum primordia, rubent; reliqua flavescit pars: utramque vero partem nigrae tesseræ laminatim positæ inficiunt, quarum extremas lineâ unâ aureâ splendescit.

8. Quatuor cornicula habet racemosa, cinerea; duo autem prælonga, & extremitate latiora: corpus cili quale septimæ alas subcinereas obtinet, nigro tesserulatas, & circa extimam oram guttis ejusdem coloris æqualiter pictas.

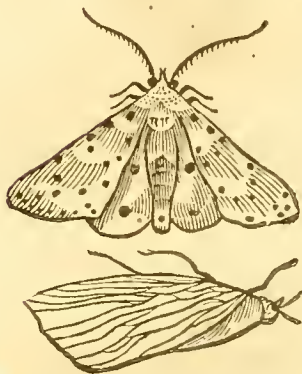
9. Caput

9. Caput, oculi, antennæ, corpus, internæq; alæ, arenam illam auriferam repræsentant: scapulæ externæque alæ nigrescunt, nisi quod instita quadam nigerrima lineis utrinque cinereis decorata ornantur.

10. Corpus habet luteum, nigris quibusdam guttis à collo ad caudam usque lateribus & dorso insignitum; oculi, antennæ, pedes nigerrimi; alæ exteriores cæcidæ, sed limbis flavis, clavis angustis nigris, maculis quoque nigris distinctæ.

11. Alas si videris, niveam dixeris vel lacteam; nisi illam minimæ hic illic nigerrimæque maculæ inficerent vel ornarent potius: scapulæ item papposæ albicant: dorsum corpusque luteum, & articulationum, octo nigra punctula commendant: oculi prominent magni, inter quos antennæ emergunt nigræ atque hirsutæ. Noctu in pratis & pascuis volant.

12. Hæc alas habet adeo productas, ut volare commodè non possit; brevissimas antennas gerit, oculos parvos nigerrimos; totum alioquin corpus albescit, lutescentibus quibusdam venulis, atque villulis rariùs conspersum.

13. Corpus totum (oculis demptis nigerrimis) gruinum colorem subnigricantem æmulatur: antennas habet productiores, corpus hirsutum, alas corpori concolores, sed juxta oras tono quodam virescente & vitreo coruscantes.

14. Pulchra quidem est hæc, quamvis tota propemodum arenosa: cornua gestat, pro mole corporis, valida, nigra, & taurorum more curvata; oculi nigri, & magni; caput breve, collum crassum. Alas externas nigri quidam clavilligratiores reddunt. Spinam veluti supremam, quinque nigra ceu garyophyllorum capita trifurcata insigniunt.

15. Alæ fere sunt subcinereæ totæ: antennis sola ex omnibus destituta est; oculos habet subnigros: dorsum subluteum & quinque fuscis punctulis distinctum.

16. Eiusdem

16. Eiusdem penè coloris videtur, nisi quòd illius exteriores alæ macula pulla transversim ducta ornabantur; hæc verò ubique unius coloris, (oculos nigellos dempseris) conspicitur: corpus habet longum, articularum; alas quatuor longas, atque angustas; pedes sex, quorum postremi prioribus duplo longiores sunt: cornicula item habet exilia, sed longè ex-crescentia.

17. Hæc ex eruca bombycina originem ducit; tota albescens præter oculos nigricantes, & venulas quasdam subluteas, rectà per alas, & transversim per corporis articulos currentes: à nobis Bombycina Phalæna nominatur. De qua in Bombycum historia fusiùs dicam.

Minimarum in classẽ unam primam faciemus mirabilem, quatuor tantum pedibus piceis incedentem; externas quoque alas cæruleas habet; internas luteas & externis (præter morem) minores; corpus item luteum adeo magnum est, ut ab alis tegi vix possit: cornicula punctis plena, atque oculi (dempta pupilla albida) nigrescunt: caput atque promuscis (longa, exilis, inuoluta) flavescunt.

2. Ex cæruleo viridis videtur: corpus exiguum habet; pedes, & antennæ nigricantes.

3. Scapulas atque alas habet porraceas, corpus ex subluto fuscum apparet: alas extimas limbus ornat albis fuscisq; maculis notatus: caput perpusillum habet, pedes & antennæ cineri similes.

Qui netiam in ædibus parvæ aliquot Phalænae argenteæ nigris maculis notatæ (Angli *Moths* vocant) ad lucernas advolant, quæ laneas & linteas vestes depascunt, & ova deponunt, è quibus tineæ, & extineis vicissim hæ Phalænae oriuntur: feruntur autem primum ex rosarum folijs, alijsque herbis putrescentibus originem cepisse.

Tres alias minores in pascuis & pratis observavi. Quarum Prima alas externas negras obtinet, singulas quinque maculis, quasi sanguine perfusis notatas: alæ interiores totæ rubent, corpus fuscum videtur; caput, antennæ, breviusculæ, & pedes nigricant.

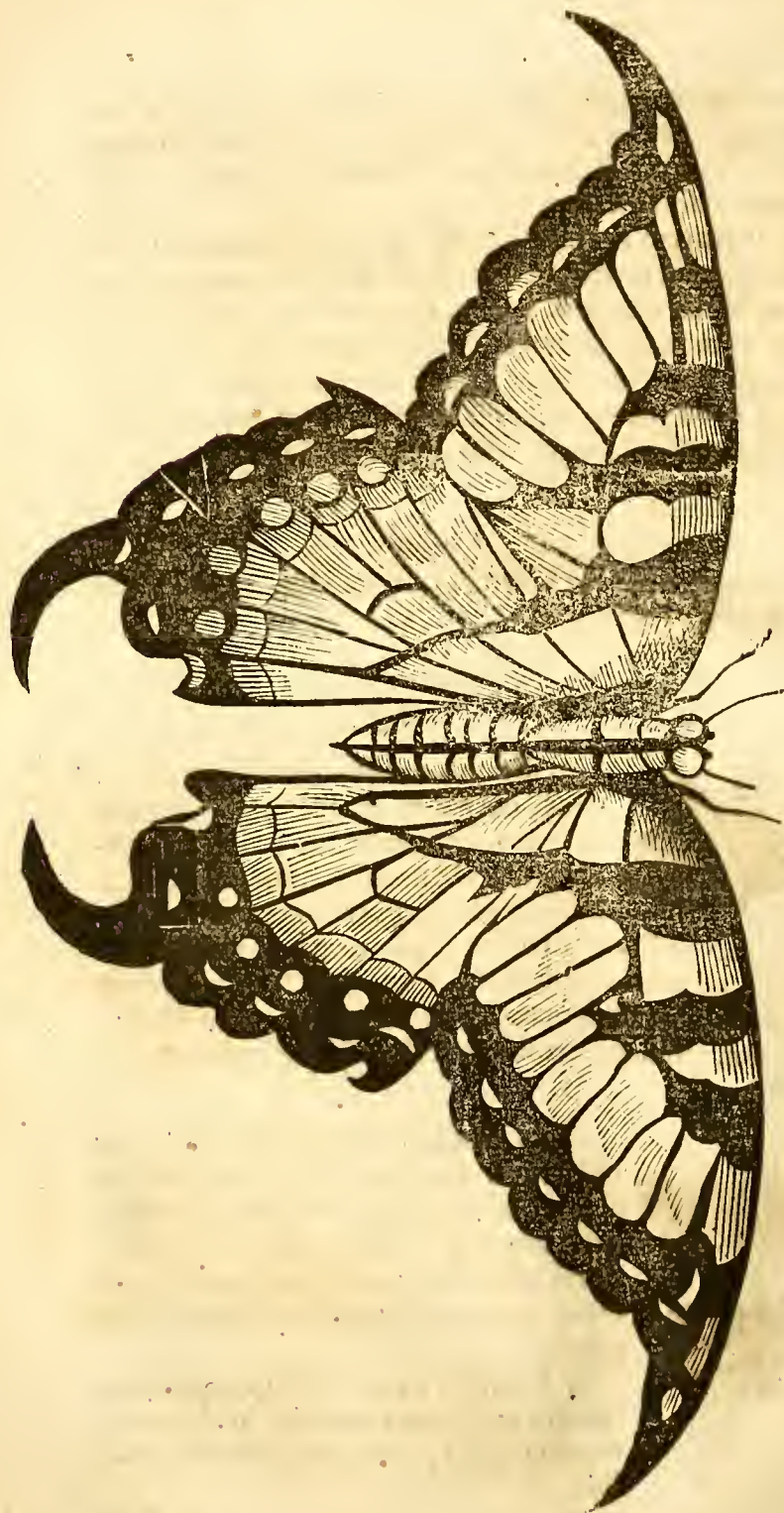
2. Similis videtur, nisi quod quatuor tantum sanguineas maculas in alis exterioribus habet, corporeq; constat graciliore.

K

3. Ferè

3. Ferè parilis est formæ, absque antennis esset multo longioribus, & sanguineis maculis alio modo aspersis, nam circa extremitatem alarum guttæ sanguineæ duæ tantum apparent; ab exortu verò maculæ duæ longiùs tractæ conspiciuntur.

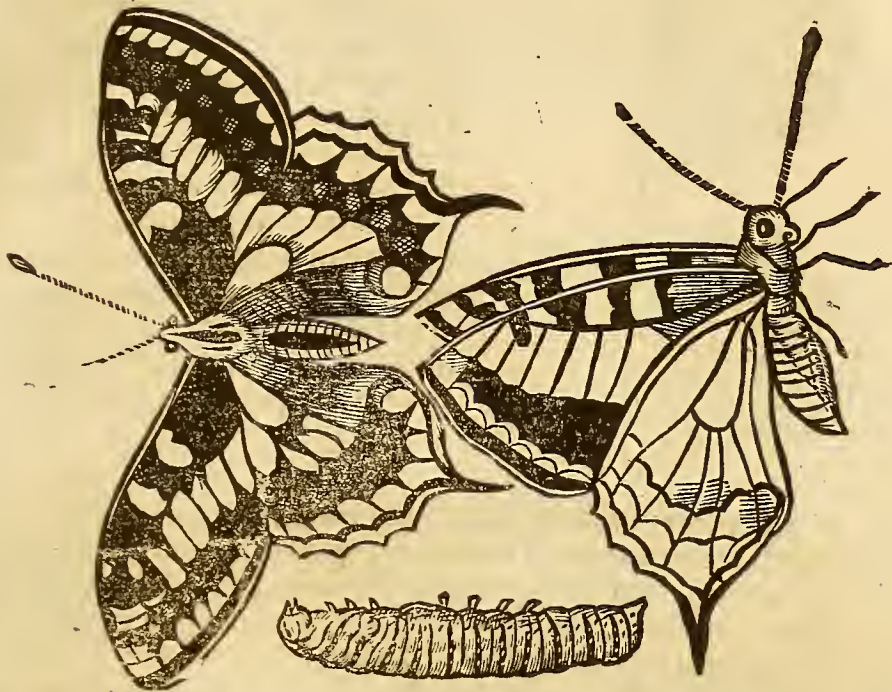
Atque de nocturnis Papilionibus sive Phalanis hætenus sit dictum: Nunc ad ^{hætenus} sive diurnas transeamus.

Diurnæ Papi-
liones eo modo
sunt describendæ,
ut quisq; facun-
ditatem elegan-
tiamq; naturæ hac
in parte videre
possit atque suspi-
cere. Neque enim
minus lussit vel po-
tius sedulo opera-
ta est in earum va-
rietate, coloribus,
vestibus, paragijs,
orbiculis, globu-
lis, clavis, mean-
driis, tesseris, laci-
nijisque ornandis,
pingendis, confi-
ciendis, atque in
Phalanis fecerat.

Diurna Papilio
Prima, omnium
maxima, maxi-
mam partem fla-
vescit, ijs locis
partibusq; excep-
tis, quæ hic attra-
mento denigran-
tur. Quinetiam ex-
tremi illi interna-
rum alarum glo-
buli coeli colorem
spirant: ut genu-
inis saphyris confi-
tum putares. Ocu-
li chrysolithū re-
ferunt, magnitudi-
nem formamq; a-
deo ad normam
exculptam hic ex-
hibemus, ut plura
de ijs attexere non
sit necessum.

2. Præter magnitudinem parum differt à prima, oculos habet nihilominus nigerrimos atque porre & tiores antennas: ubi album colorem vides, ibi melinum sufficito, exceptis illis quasi oculis majoribus juxta finem alarum interiorum positis, quorum pupillam flammeam, semicirculum vero xerampelinum reddere oportet.

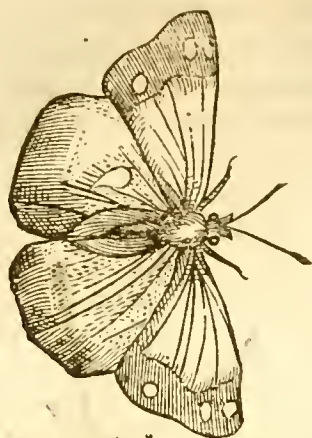
3. Non multùm colore abludit, nisi quod internarum alarum exphyfes, totaque ipsarum extrema lacinia glastiva sit; uti & tres illi spintheres, quos sub concava illarũ par- te vides depictos.

4. Omnium Regina dici potest; nam extremis alis, veluti adamantes quatuor in pala Hyacinthina radiantes, miras opulentias ostendunt, imò fere adamanti & Hyacintho oculum effodiunt. Lucent enim pulcherrimè (ut Stellæ) Scintillásque iricolores circumfundunt: his notis ita dignoscitur, ut reliquum corpus describere (licet varijs pictum coloribus) supervacaneum esset.

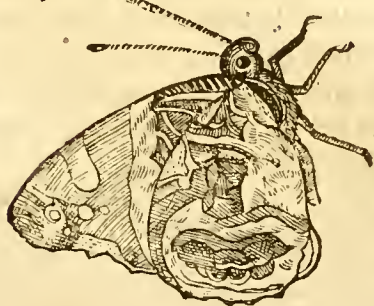
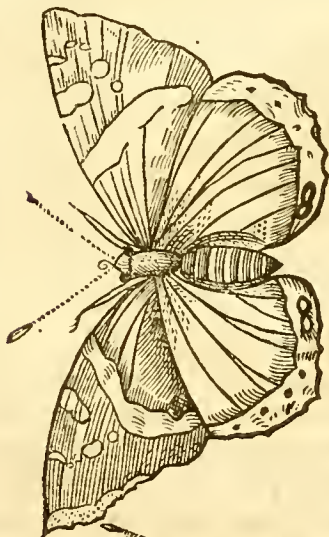
K 2

5. Caput

5. Caput, pedes, cornicula xerampelini coloris obtinet: oculos vero hyacinthinos; dorsum atrocaeruleum videtur, venter subflavus; alæ juxta basim luteo hilarari, deinde tristiori nitent: extimas verò partes rubiginosas & inamæna fuscèdine nigrescentes, tres luteolæ maculæ adornant: internis rubigine conspersis duæ primæ luteæ, deinde tres ex luteo pallentes maculæ adherent. Si autem supinam faciem consideres, alæ superiores ex luteo in viridem languescunt, senis octonive maculis insignes: internæ autem leuiter herbidæ & virentes, duabus quasi lenticulis albis inficiuntur. Venter vultusque totus subflavus, ex aurelia prodit albicante; fuscis spinulis notatâ.

6. Alæ superiores extra nigrescunt, per mediam partem limbo quodam obsoletius rubido currente; extremitates ipsarum panno, guttisque niueis micant, obscuris per ambitum crenulis asperatæ; intus autem limbus ille puriorem atque saturiorem exprimit colorem, & juxta radicem cæruleæ videntur. Inferiores alæ alteram intus, alteram foris faciem ostendunt, foris fuscæ sunt totæ, excepto, spinosâ institâ, subrubente limbo per pusillis nigris: quatuor punctulis, & opalis duobus polychrois simul positis notata, intus autem nihil tale monstrant, sed ex nigro purpureo vermiculato in xerampelinum tristius languentes desinunt; corpus illi nigrû, oculi, antennæ, pedes, concolores fusci.

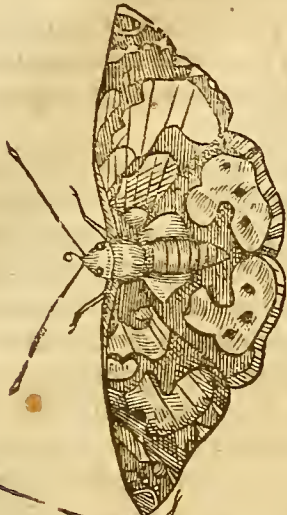

7. Corpore tota picea, in singulis dorsu tamen incisuris punctulos duos gerit albissimos; alas ex flavo rubescentes maculæ nigræ, candidæque albæ adornant. Verùm manifesta rerum parens natura extremam alarum oram potissimum decoravit, quæ nonnullis denticellis ferratim æquo intervallo distantibus donatur, in quarum fimbria viginti clavi cærulei filo nigro transfixi mirificum edunt splendorem.

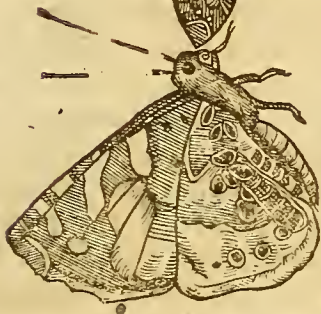

8. Ve-

8. Veste undulatâ et mixtâ peperit natura; sed vegetis coloribus destituta: constant enim alæ ex nigro, minio, flavo & fusco fatifcente, magisq̃ uelere mollicula quam ornatu splendida videtur.

9. Maximam ferè partem, cinerea conspicitur; si vero internam interiorum alarum faciem intuearis, vix aliquid Indici galli alas signantiùs exprimit: nam pennas remiges, aliæ quasi vestitrices & squameæ tegunt; oculus coracinus est, cujusmodi & tuberosæ typhamque æmulantes antennæ.

10. Corpus piceum, scapulæ flava quadam lanugine (uti & totum caput) vestitæ: antennæ item flavescunt, caput tenus; quod maculâ ex sanguineo atrata tristius occurrit: externam omnium alarum fimbriam circinatam, plurimæ ovales margaritæ æquis distinctæ intervallis, gratiorem reddunt; intus verò maculis nigerrimis, lentis effigiem imitantibus sædantur. Verum sicut foris minus speciosa, ita interior internarum alarum pars, albo virore nitens, guttulis verò argenteis superinductis resplendet: & quæ extra ovales margaritæ videbantur, intus argentum purum putum non mentiuntur.

11. Speciosam radiantium in cæru-
lo margaritarû in-
stitam ostentat; alæ
superiores ex flam-
meo flavescens
ignem referunt, sex
nigerrimis pannis
infectæ: internarum
radix anthracina,
deindè flavo in igne-
nè coruscant: cor-
pus fuscis capilla-
mentis hirsutum,

quem colorem cornicula cum pedibus imitantur.

12. Eximiæ est pulcritudinis, alæ le-
viter cruentæ & maculis nigris tinctæ;
radiolis micant auratis filatim ad laci-
niæ usque ambitum dispersis. Hæc ve-
ro xerampelina ferratim desinens, in-
tus aureis lineis lunatim ductis orna-
tur. Corpus ex nigro purpurascit, oculi
aurej videntur, pedes & cornicula ni-
gricant.

K 3

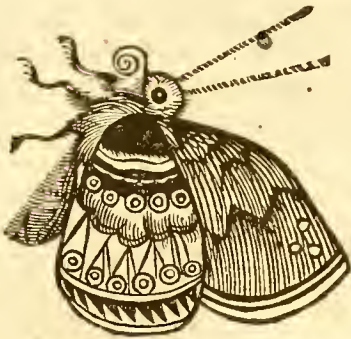
13. Cor-

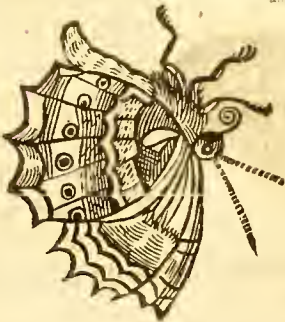
13. Corpus & alæ nigredinem referunt; alis autem nigris, & ambitu pinnatis, primum capilli, deinde panni, ultimo clavi aurei medio atrii inducuntur: oculi item exigui piceo in capite auro illiti; antennæ vero punctulis nigrocandidis excrescunt, & in tuberculum nigerrimum finiunt.

14. Culturæ lenocinijs mirè arridet; corpus habet hirtum, ex albo nigricans, oculus niger, pupilla albicante: circa oculum glabrum circulum videas fere niveum, antennæ cum priore communes; extera majoris alæ facies ex flammeo aureis lineis productis dignoscitur, quas nigri quatuor Limbi dentatim ducti inficiunt, circa finem vero tres numuli argentei fere triangulariter positi commendant. Interna autem facies pulcherrima videtur, varijs auratis squamulis & clavis loricatim & imbricatim positis insignis. Extremam alarum partem aurea quoque linea adornat. Pavonem non nihil alis refert, ejusque ritu corpus gloriosum & elegans: pedem autem & tibias aliquantum nigricantes (ne forma superbiâ aleret) obtinuit. Promuscis helicam refert lineam, veluti in labyrinthos convoluta.

15. Hæc quoque proboscidem habet capillarè, viminei instar viticelli sese torquentem. Est cinerea intus, forisque dilute cæsia videtur: alas habet spiniformes, Vespertilionum more crenatas, has extra fuscæ aliquot lineæ interfecant, intus sex clavi nigricantes multum commendant.

16. Alis superioribus exteriùs obscuriùs virefcit, quas maculæ pannique albescens flavescentesque aliquot adornant: interiores exactè rubidæ, maculis decem scitent nigerrimis. Venter octo flavis squamis splendescit: dorsum ex rubro in flavum vergens caudæ hordeolum ostendit quasi venetum. Hirtas scapulas citrina lunula deorsum ducta commendat; oculos rubentes pupilla acutiores reddit argentea.

1. Oculi sufflavi videntur, cornua obsoletè pulla, alæ reliquumq; totum corpus, ex pallido flavescunt, interiores alæ extrâ unâ tantum maculâ saturiore luteâ notantur : intus autem caducæ herbidæ fusca quadam variolâ inficiuntur, dorsum ex cæruleo nigricat; venter subflavet. Ex chrysalide oritur auro illita.

*Diurna Papi-
liones m dia.*

2. Minus grati coloris videtur: alæ interiores tristi in gruinum fatiscunt cæruleo, & quasi in plumbeum desinunt; externas nigriores habet, fuscis hic illic maculis notatas, tale item corpus videtur. Serratis alis summaq; ora crenatis, & veluti aculeatis horridiuscula volitat, & quasi suæ

gentis præfica, nunquam nisi funerali habitu tristiùs incedit.

3. Depinximus rigidulam, erectis alis sese veluti tollentem; est etiam spinosis crenis, sed exterior ala ex pallidior flavo tribus pannis nigris maculatur: internæ vero proxima à radice pars furuescit, media pallescit, ultima rectis transversisq; fibris cancellata subalbescit. Corpus fuscum videtur, oculus picem refert, typhæ nigricant.

4. Duplici modo distinguitur. Nam quando passis alis se librat, corpus nigrum ostentat, atq; fuscas quatuor alas nigricante peniculo veluti liratas, & in rubiginosum fulgentem desinentes eidem affixas. Quum autem floribus insidens alas attollit, prima ala luteola eleganti clypeo ornata conspicitur, cujus centrum pallidum, umbo piceus, circulus exterior citrinus. Venter atque thorax, nec non totus vultus, albicant; antennæ nigricantes in flavum divergunt.

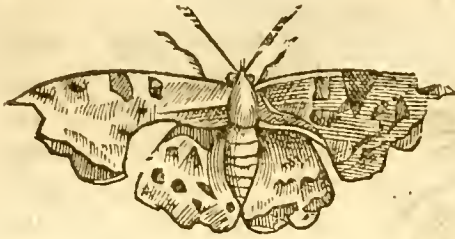

5. Intus forisque sui similis videtur: caput alæque pallorem monstrant: corpus livefcit, veluti etiâ antennæ oculi ex flâneo rutilant; scapulæ pallenti quadâ lanugine hispida.

6. Dum adversas alas expandit, arenosum æmulatur splendentem, nigricantibus maculis modo dracontij varium: corpus item si dorsum videas, aquilinæ nigredinis videtur; venter non nihil fuscior

cidior : oculus niger, albidâ vel potius candidatâ pupilla clarus ; antennæ coracinae ; alæ averfæ ingrati bætici coloris, & oboletioris mustellini.

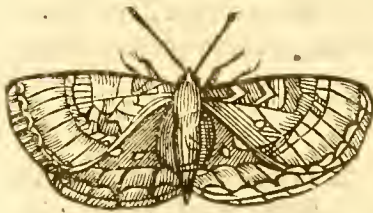

7. Crenulatæ alæ pyriten imitantur, areis micantes venulis, & fimbria maculifq; nigris confperfæ : corpus totum nigro colore splendefcente, nifi quod antennâs punctuli albi interfecant, & in picea fronte aureoli quodam modo oculi fcintillant.

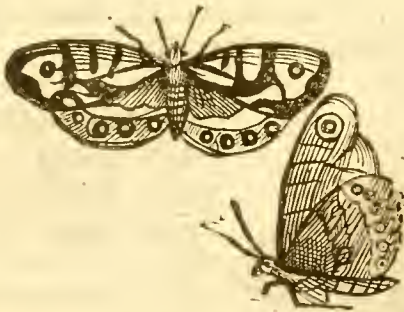
inclusi, nihil vividi fpirant.

8. Ejufmodi corpus obtinuit, fed ex luteo rubefcunt antennæ; alæ polymitæ confpiciuntur, varijs plicis, liris, fimbrijs, limbifq; multicoloribus infignes: furdi illi autem omnes colores, atque hebetes videntur; vacui fpendore omni & tono, folâq; mixtionæ, pofitione & numero amæni; alicubi flammam fuliginofam, alibi ingratum fufcum, languentem rubidum præ fe fe ferunt, rubinique ultimâ fimbria albis femicirculis

Corpus huic ex fufco candicat, oculi prominentes nigricant. Si verò internam interioris alæ partem infpicias, fuliginofæ videntur, & è fex pulcherri-
mis bracteolis affabrè collocatis elegantiam habent.

9. Alæ exteriores fordidis, luteolis maculis affectæ atque infectæ, ultimâ ferè parte clypeolo nigro (quem mediû punctus ornatur eburneus) ornantur. Internæ verò quatuor ejufmodi gellant clypeolos, fed circulo infuper flavefcente auctos, quorum duo medij juftæ magnitudinis, laterales pusilli admodum videntur.

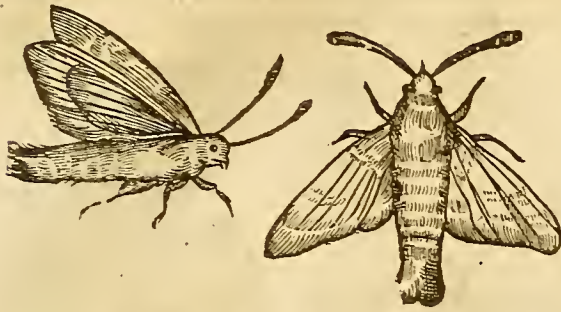

10. Caput intaminato floret candore. Lacteolas vero alas maculæ quædam fufcæ & nigricantes ornant; dorsum lateraque ex flavo fubrudentia, novem decemve nigræ labes fub incifuris pofitæ decorant.

11. Proportione, & fermè colore formâq; corporis nifum refert avicularum prædaticum. Alas habet ac reliquæ Papiliones artiores; caudam latam & quafi plumofam; internæ alæ non ut reliquum corpus aquilinæ, fed ex luteo rubentes & ferè flammæ: nafusilli aquilarum more aduncus, venter veluti incanis; antennæ validæ, magnæ, ejufdem cum alis fuperioribus coloris, oculi fatis exerti, nigri, pupillâ nivescente.

12. Forma

12. Forma eadem est, differt tantum colore; corpus cinerem refert, cauda nigrescit, atque dorsum nonnihil argentum mentitur: productiores alae fuscae, labeculis nigris polluantur; interiores, subluteae, surdae videntur. Mirae velocitatis sunt hae ambae papilionum species, & pernitate nisum provocant.

13. Omnium velocissima, scapulis flavomuscidis apparet: alae quidem lacteae, in extremitatibus fuscis quinque sexve pennis notatae, medium dorsum subflavescentis macula ornat nigerrima, ex lateribus tubercula utrinque duo papposa prominent: uropygium nigra quadam lanugine circumscribitur: de volatu hirundinem non metuit, atque omnes revera alites superat.

Minimarum octo tantum vidimus.

Primae alae internae, vegeto nitidoque; coccino saturatae, suave rubent; exteriores vero luculentam purpuram ex rubro nigroque mixtam, & niveis quibusdam nervulis obductam representant; reliquum corpus nigrescit, etiam racemosae antennae.

Diurnae Papilionum minima.

2. Iuxta alarum basim deargentata conspicitur: quae deinceps ex caeruleo purpurascens finiunt, superiores interius clavi duo albonigri adornant; corpus fuscis plenum punctulis, purpureolos pedes emittit utrinque tres: rostrum habet aduncum: e capite quatuor antennulae, praeter duas longas, erumpunt.

3. Si volantem videris, alas purpurei exoleti coloris in caeruleum vivaceum abeuntes esse dixeris, varijs plicis donatas: intus autem anulis oculis praeditae, caesia magis videntur atque a ruginosa. Caput ex viridi caeruleum splendet; corpus fuscis albisque institis ornatur, oculi nigerrimi, pupillae albissimae videntur.

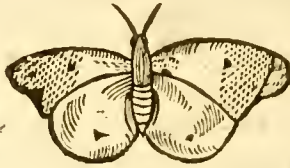
4. Latiore aspectu prodit, alis oculatis, cyanum caelestem atque incomparabilem spirantibus. Fecit illam Dedala rerum artifex natura totam oculis, adeo ut *πυρόατλις* illum in Mythologo Arctoris filium, non pavonis caudae insertum, sed in hujus alis habitantem haud inepte fingeres: quas quidem non minori superbia adverso sole expandit, atque illa avis Iunonia, quam (praecaelesti quo excellit colore) fere in ruborem dat.

5. Cor-

5. Corpus gruinum; alæ superiores in caule albovirentes, medio luteæ cineritiæ; inferiores exortu atrovirente sunt, reliquum albidæ: intus autem maculis inamæno virore pictis frequentius conspersæ: oculi nigricant, veluti & capita antennarum.

6. Globosis scapulis atque gibbosis planis cernitur: quæ cinerem atramento mixtum imitantur; corpus incisuris plenum, subcinereum: alas item angustas, & gruini coloris extimas stillicidijs quibusdam sanguineis intensè rutilantes habet: pedes, capitulum, antennæ, corpori concolores sunt.

7. Ex siliquaastro natam illi affinem dixeris, et præter molem corporis minorem, & majorem nigredinem, primarumque alarum deargenturam, vix discrepat.

8. Alæ omnes languideæ luteæ, vel potius pallefcente flavo nitentes, punctulis quibusdam fuscis, & alijs annosam æruginem referentibus inficiuntur ocelli huic nigerrimi; aliàs flavescit tota.

9. Alæ omnes conchis marinis ex albo fuscis pictæ videntur: extremitatibus circinata, & in medio albis quibusdam lineis crenulatum currentibus ornata.

10. Item conchatis & clavatis alis donata, ex albo & obscuro rubente variè miscetur: nobisque inenarrabilem magis Dei potentiam, quam narrabiles suo nomine colores ostendit.

De usu Papilionum.

Papilionum formas, apparatus, elegantiam, & opulentas qui vestes intuentur; quo modo munificum illum Deum opulentia tantæ authorem non agnoscit? Quid enim, formæ studio & pulcritudinis admiratione superbis? Breve tuum caducumque bonum tibi sine invidia habeto: nulla tamen est papilio non æquè delectabilis & blanda; imo pro vitæ curriculo, stabiliorem omnes formam consecutæ sunt. Adest tibi incredibilis corporis agilitas & in cursu velocitas? eia, mi homo, cum omnes homines excefferis, papilionem non æquabis. At egregie vestiris (inques;) ac de Persis textentibus, de que Sere, Tyrio, murice, & purpura tibi natante gloriaris? Certè si trabeam papilionis cujusdam vestem, ac ulterius murenulam, lineasque margaritarum, fimbrias adamante, rubino, pyropo, opalo, smaragdo confitas conspiceres: si futurarum commissurarumque elaboratam synthetin, & opus hic illic vermiculatum, polymitum, ocellatum, clavatum, altiùs perpenderes; næ conchatam caudam demitteres pavonum more & terram quæ te genuit respiciens, rectè sapires. Tibi fortè siglina domus, aut crudo fortè lapide constructa, lucis dedit principium: papiones autem nonnullæ in areolis natæ ædiculis, aureæ totæ videntur; & vestis ortusque elegantia & sumptu Attalum superant. Discas igitur mortalis, quisquis es, Papilionem in eum a Deo opt. maximo usum conditum fuisse, ut tuam tibi superbiam conspectu minuat, & vitæ brevitate (quæ illi non adest parva) caduci te tui status commonefaciat. Habeas Milonis vires, Herculis robur, & in acie militum fortissimorum gigantea fortitudine insignium muniaris. At recorderis talem aciem a papilionibus turmatim per cælum volitantibus Anno 1104. turbatam fuisse, lucem que Soli quasi interjecta nube ademptam. Tertio item Augustidie; (narrate Lycosthene) 1543. que herba ab illarum impetu immunis? omnem quippe rorem melleumque, succum absorpserant, gramenque ipsum arido stercore ubique torrefactum exusserant. Quinetiam 1553. (ut Sleidanus refert) paulo ante Mauricij Ducis Saxonie obitum, ingens papilionum multitudo per magnam Germanie partem volitabat, cruentisque guttis herbas, frondes, tecta, vestes & homines (quasi sanguinem pluisset) aspergebat. Verum fortassis puellarum affectas gratiam, & Venerem ambis, deperisque; ejusque pullum te vocari cum primis expectis. O stulte? recorderis Phalænae papilionis fatum: quæ candelæ lumine, cen Amasij oculis allecta, quam concupivit flammam, hac interit: pyrausteque gaudens gaudium, de momentanea fluxaque voluptate statim decidit. Tui item, magne Astrologe, qui Arietem Veris nuncium constituis: Papilionem potius venerare Veris prævium, multoque tuo cornigero certio rem vatem. Vis item pisces inescare, & ad hamum allicere? audi ex Geopon. Tarentino morfulos nobilissimos: R. siluri virosi ʒj. papilionum volantium, seminis anisi, casei caprini, sanguinis porc. Galbani; ana ʒ. ss. popopanacis ʒ. ij. singulis diligenter tritis, vinum sincerum austerum affundito, & trochiscos in umbra ficcatos usui servato. Tinnunculi item atque omnes fere aves prædipetæ papilionum esutabe liberantur, & in habitum satis pinguem excrescunt. Nicolaus item in pulveris cujusdam compositione *φάλας κακαυμένως* mentionem facit, quibus verbis papiones lucernis advolantes intelligit Turnebus. Vrinas egregie movent, uti omnia ferè insecta, sed minore cum periculo. Denique cum solo rore vescuntur (cochlearum ritu) atque à rebus acribus urentibus fetidis, malignave qualitate præditis abhorrent; nimia sane vecordia occupavit medicorum familiam, qui cantharidem intus præbere ausi, quid papilio intus virium habuerit, nondum tentarint. Profecto non in scitè Plinius: *Maxima*

pars eorum quæ scimus ; minima est eorum quæ ignoramus. Despiciuntur enim in terra nonnulla animalcula, quorum si vires scivissemus, ad astra usque suprema extulissemus. Vos igitur Alcibiadei, Papilionum virtutes intus extraque corpûs indagate, quæ si inutiles fuissent, nunquam tantam in ijs tamque raram munificentiam Deus monstrasset. Verum quum non usui solùm fuit nobis, sed etiam impedimento ; (nam nimia quantitate intus sumptæ veneno sunt :) quo pacto caveri arcerique possint dicamus (nisi Ardoynus fingit.) Phalænas sive noctivolas papiliones vespertino tempore lumen petetes, Antiquitas eo forte nomine inter mala pharmaca recensuit, quo bufones, Vespertiones, bubones, ululas, culicesque expunxit : die enim laborantia animalia fausta habuerunt, nocturna vero é contra infelicia atque facerrima. His abigendis jecur caprinû laudat Plinius, sed utendi modum non exprimit. Si verò Phalæne alveare ingressæ apum examen noctu perturbent ; simum cum medulla bubula mixtum accende, nidoreque molestæ illæ perturbatrices statim decident.

Columella. Palladius mense Aprili (tunc enim plerunque nocet) vas æneum altum & angustum, inter aluearia collocat, in cujus fundo lucerna ponitur accensa, illuc luminis studio amoreque ingressæ, vel semiustulatae remanent, vel fumo ob oris vasis angustiam suffocantur. Ferunt eruum inter olera contra Papiliones multum valere : alij eos Nigellæ & cicutæ fumo profligant, ut Rhafis, alij caudam equi avulsam in porta suspendunt, Phalænasque eo pacto arceri lepidè somniant. Hæc habui quæ de Papilionum vario usu dicerem ; quæ quidem animalcula licet nonnullis contemnendæ fortis videantur, omnibus tamen magno usu & admiratione longè latèque patent.

C A P. XV.
De Cicindela.

 Ræci huic insecto multa nomina attribuerunt : nam *λαμπροίς, πυρολαμπροίς, κωσλαμπροίς*, à clunium caudarumque fulgore dicitur. Suidæ, *πυρολαμπροίς*, Aristoteli *βόσρυκας*, Hesichio *πυρολαμπροίς*, vocatur : cui etiam *λαμπροίς* & *σπιρθής* metaphoricè forte, à scintilla. *κάθαρος* quoque ab eodem nominatur mas, quia *κωσλοπύρο* : fæminæ siquidem hoc nomen non aptè attribuitur : *φάλαρα* à multis cicindela perperam vocatur, quandoquidem aliud est lumen appetere, aliud portare. *μύκηλας* Aristophanis, Cicindelas quidam interpretantur, ut Camerarius annotavit, quam rectè ipsi viderint. Latini *Cicindelam*, *Nocticulam*, *nitedulam*, *lucionem*, *luculam*, *luciolam*, *flamidem*, *venerem*, *lucernutam*, *incendulam*, dixerunt : ut ex Cicerone, Plinio, Scoppa, Agricola, Varrone, Festo, Plauto, Scaligero, Turnebo, Alberto & Sylvatico videre est. Arabicè *Allachatichi* dicuntur, quasi volucres noctu lucentes. Gallis *Ver luisant*, *mouche claire*. Germanis alicubi *Zinducezele*, alibi, *Liegth mugk*, quasi musca splendens, & *zindwurmle* marem intelligentibus. Nam quibusdam Germaniæ locis mas Cicindela, id est volucris, non lucet sed fæmina ; *Grasswurm*, *gugle* & *feurcaeser* appellata. Circa Francofurtum ad Mænum *St. Iohannis Kæfer*, & *Sti. Iohannis Fliegen* ; a tempore videlicet quo præcipuè apparet. Brabantice *Ein light oft nacht mugge*. Italis *Luciola*, *Lucio*, *Farsfalla*, quamvis hoc nomen etiam alijs muscis lucernas appetentibus concedunt. Vincentiæ *Bistola*, *fuogola*, quasi serpens ignitus. In agro Cremonensi *Lucervola*. Lombardis *Luiserola*. Hispanis *Luziergana*, & *luciernega*. Polonis *Zknotnike*, *chrzazezik*, *wnocy*, *szwieccacy*. Hungaris *eyel twn-doeklo*, *bogoratska vilantso*. Anglis *Gloworme*, *shine-wormè*, *glassworme*, quasi splendentem vermem vocares. Mares enim siue volucres Cicindela hic,

hic, (uti & in Vasconia) non lucent, sed fœminæ; quæ vermes sunt. Contra vero in Italia atque agro Heidelbergensi fœminæ omnes ἀλαμπροί, mares lucigeri videntur. Causam Philosophis disputandam relinquo.

Sunt autem Cicindalæ mares *πτερωτοί*, & fœminæ *απτεροι*; idque vel Europæi. Europæus Cicindela masculus, pusillum est animalculum, volucre, quatuor

Descriptio.

alis, quarum exteriores coriaceæ, interiores membranæ, colore argenteo, translucidæ. Corpore est oblongo, parùm compresso & latiusculo, quinque incisuris prædito: ut pro libitu extendi & contrahi possit. Corpus extensum, alis longius videtur; contractum brevius: Caput latum, fuscum, compressum ad cuculli formam fabricatum. Cornicula duo é media fronte tanquam ex uno centro exeunt, juxta quæ antè caput parum extuberat. Non procul ab antennarum exortu minutissimus utrinque

globulus niger apparet, Gagatis splendore nitidus, qui oculorum vicem supplet. Caput collo corporique brevissimo conjunctum est; colore ex fusco nigricante: pedes sex pectori juxta caput affixi, quorum posteriores & crura, juxta subluteo sunt colore, reliquæ pedum partes nigricant. Tardius & gressu quasi composito proreptat; pectus parum extuberat; Corpus juxta incisuras albicat, juxta caudam duas habet maculas; utrinque unam, ad lunæ crescentis formam: ex quibus noctu splendor emicat pellucidus, Sulphuris accensi æmulus, ut scintillas lucidissimas per aerem volare crederes: hic nunquam in Anglia apparet, vel saltem si hic degat, non tamen lucet. Cicindela Europæa fœmina, tardigradum est animalculum, alis carens, duos plerunque digitos transversos longa, (licet in Vasconia longè majores longioresque, *Lucarbas* ibidem dictas vidit Iosephus Scaliger:) erucæ magnitudine mediocris, cui ferè est similis. Caput illi parvum, compressum, durum, nigrum, oblongum, & os versus acuminatum: é cujus extremitate duæ exeunt antennæ, breves nigræ. Sex habet pedes, parvos, nigros, tribus articulis distinctos, juxta caput, erucarum ferè modo. Corpus oblongum, crassifuculum, tæniæ instar compressum, duodecim incisuris profundioribus præditum, præter cololum quod pro arbitrio nunc exerit, nunc lacecita retrahit & abscondit; partes intermediæ nigricantium laminarum sese in gressu elevantium faciem obtinent. Per dorsum linea admodum exilis & parum candicans à capite ad caudam usque decurrit. Latera ventris ex xerampelino suave rubent. Cauda atque venter juxta caudam albicant. Vropygium tamen ipsum nigrum est. Cujus beneficio & nisu sese attollens arenatim repit, & furculis inde enatis sese pendulam affigit, Sub hoc uropygio excrementum ab aluo reddit subuisidum & filosum, mellis æmulum, quod caudæ furculis ad os reductum, denuo absorbet, staminaque exinde retrocedens fingere videtur lentoris prodiga, quæ secundo devorat, eorumque revomitione & resorbitione sese sustentat. Partes albæ in tenebris mirabili splendore fulgent, & stellas quasdam terrestres repræsentant: adèò ut cum lucernis lunaque de lumine certare videantur. Hoc observatione dignum; clarissimum istum splendorem unà cum spiritu vitali prorsus evanescere, ubi ergo perpetua illa lux, de qua nonnulli putidi Paraphysici tam ineptè impudenterque garrunt? In aruis sæpius pennatas, quandoque verò intra opidorum mænia per plateas volitantes vidimus. Vincentiæ Italiæ, ut audio, sunt corpore nostris paulo grandiores, & toto corpore nigricantes; aliàs nihil differunt. Gramine vescuntur, in coitudo hærent, ut Iulius Scaligerus, (nostri temporis summus Philosophus & cum optimis ex antiquorum numero merito comparandus) diligentissimè observavit: cujus verba subjicere non pigebit: Cicindelam (inquit) volantem cum suo mari in coitu deprehendi: mas contactus non abstinit. In pixide pertusa conditi fue-

re per totam noctem, postride adhuc hærebat mas. In meridie solutus obiit. Ab ea hora sub verperum usque ova multa famella, quæ intra horas viginti vivificata abierunt. Hanc historiam Guilel. Bruerus Anglus, vir doctissimus & amicus meus summus, cum veritate conjunctam esse ἀποσπῆν affirmavit, cicindelas in coitu semel deprehendens. Diu in coitu morantur, ut multa insecta postridie pariunt, id quod Philosophus his verbis de insectis loquens confirmat, lib. 1. De generatione cap. ultimo : Συμπλέκεται μὲν πάλιν χόρτοι, διαλυθὲν δὲ τίθηται ταχέως. In coitu diu manent, solutæ vero citò pariunt. Utinam Scaligerus animalcula ex ovis exclusa observasset. Nam sic historia magis dilucida ac certa fuisset. Sed ex naturæ ordine facile est judicare. Nam quæ animalcula alia ex ijs prodirent, quam erucæ illæ non magnæ, nigræ, densæ, hirsutæ, ex quibus Aristoteles hist. 5. 19. Cicindelas non volantes procreari scribit? Ex his ergo Cicindela impennes ortum habent, atq; ex cicindelis non ἀποτίεοις immutatis pennatæ oriuntur βόσφυχοι dictæ. Hic igitur diligenter animadvertendum, aut Aristotelis codicem corruptū esse, aut interpretes duos errores cōmississe. Primum vocabulum μελαίνων (quod tamen multum ad historiæ claritatem facit) prorsus omiserunt : deinde cirros (ut *Gaza* vertit) ex illis immutatis provenire asserunt, prorsus contra mentem philosophi, modo codex Græcus non fuerit corruptus. Sic enim Græca sonant : Εἰς δὲ μελαίνων πνῶν κ' ἑστέον ἢ μεγάλων χόρτων σπῶτον γίνονται πορλαμπέδες, οὐκ αἱ πεποιηταὶ ; αὐταὶ δὲ τάλιν μεταβάλλουσι, κ' γίνονται πηρώδια (ῥα, κ) ἐξ αὐτῶν οἱ καλούμενοι βόσφυχοι. *Id est, ex nigris quibusdam dense hirsutis, nec ita magnis erucis oriuntur cicindela non volantes; ex quibus rursus (nempe in Chrysalidem) mutatis cicindela volucres ortum habent; ex istis verò (id est volucris) oriuntur οἱ καλούμενοι βόσφυχοι.* Hic triplicem generationem innuere philosophum manifestum est. Prima est cicindela non volantis ex erucâ. Secundò ex non volantibus immutatis oriuntur pennatæ; ex pennatis verò βόσφυχοι. Quæ verò sint Insecta βόσφυχοι à Græcis dicta, mihi sane adhuc est incompertum : à superioribus tamen differre non dubito. Ephæsius Græcus author, Aristotelis interpres, scribit, τὸς βόσφυχος à cicindelis generari, ac à rusticis *Ciccas* aut *Platas* vocari; ut Niphus interpretatur; *id est, ricinos.* Ergo Ephesij opinione βόσφυχοι, *id est ricini*, ex cicindelis pennigeris immutatis originem ducunt. Sed de ricinis suo loco. Cælius lib. 9. Antiquarum lectionum Cap. 4. *Cirrhum* (inquit) *dicerem vermiculum potius, qui colore est inter album nigrumq; ex Dioscoridis decreto.* Sed qualis sit iste vermiculus, nec ille, nec quisquam alius nobis demonstrat. Miror Cardanum Cicindelas é Crabronum genere ortas velle, splendorémque politæ cuti exteriori ad scripsisse : *Ex eruca* (inquit) *in crabrones, aut (quod verisimilius est) é crabrombus in erucas transcunt : Quandoquidem eruca major est crabrone, minusque lucet, velut senio confecta; tumque verisimile est ova, non cum volat, parere.* Omnia hic confundit Cardanus. Nam ex crabronibus proveniunt cicindela, nec ex illis crabrones. Præterea non ob cutis politiem splendet, ut nimis præcipitanter affirmare videtur, neque ex alis, quæ maximè omnium partium sunt politæ, splendorem emittunt. Quid verò per postrema verba sibi velit, planè ignoro. Multo autem magis errarunt Baptista Porta atque Hesychius, quàm illorum ortum vel rori vel stuppis temerè ascriberent. Apparent a medio Junio ad medium ferè Septembrem; Quod Plinius his verbis explicat : Nam ante matura pabula, aut post discessum conspicuæ sunt. *Et alibi* : Cicindelarum apparentia est hordei maturitatis, milij et pannici sationis signum commune. Sed hoc intelligendum est de regione & loco ubi Plinius tunc temporis vitam egit. In omnibus regionibus non est idem tempus nec messis hordei, nec sationis milij & pannici, quamvis Mantuanus in eundem sensum cecinit, *Iam cogitat hordea messor, Splendidulis cum nocte volant Lampyrides alis, quamvis splendor, ut ante dixi, ex alis minimè proveniat.*

veniat. Non ante crepusculum vespertinum conspicuæ, ut eleganter Politianus cecinit.

*Inde opus integrant, donec, sub nocte coruscent,
Flammigeræ parvæ stellanti luce volucres.*

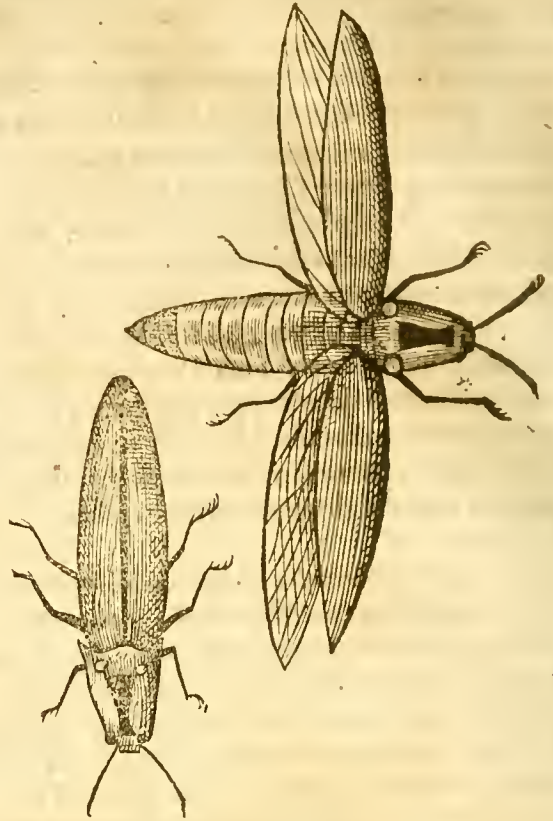
Has Plinius stellantes volatus appellat, ac etiam terrestres stellas. Natura (inquit) vociferante & rusticos in hæc verba alloquente, Cur cœlum intueris agricola? Cur sidera quæris rustice? Iam te breviori somno fessum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spargo peculiare stellas, easque vesperi & ab opere disjungenti ostendo; ac ne possis prætereire miraculo sollicito: Vides ne ut fulgor igni similis alarum compressu tegatur, secumque lucem habet & noctem? Hæc Plinius. Hinc etiam apparet, quod non semper inter volandum fulgor appareat, quamvis utrinque à lateribus & clunibus exeat, tamen nisi hiantibus & elatis non emicat; nam compressis tota lux obscuratur. Hanc cicindelam volantem Antonius Thylesius Bonfentinus haud ineleganti carmine depinxit in hæc verba.

*Tantula nocte volans, volucris micat aère tantum,
Ardenti similis scintilla, quam puer olim
Aequales inter metubam tangere, ne me
Vreret; infirma est ætas cum nescia rerum.
Quæ quoniam sic nocte lucet, cognomen adeptæ est;
Aut incensa nitet quoniam, velut ignea lampas,
Causa sit una licet, nomen non est tamen unum.
Hæc modo summa petens, commotis emicat alis,
Rursus & adductis fulvum decus aurea condit,
Ardenti, procul fugiens levis igne coruscat,
Et quocumque volat secum sua lumina portat:
Lumina quæ tenebras arcent, quæ flamina temnunt.
Nunc velut obsequiosa videntibus advolat, atque
Fit magis atque propinqua magis, scintillat, & ante
Ora; minuta velut candentis frustula ferri,
Verbere quæ assiduo fornacibus excutiantur
Ex quo rapta Iovi Stygio Proserpina; Namque
Vna fuit comitum: veterem mutata figuram
Quærit adhuc dominæ vestigia, & omnia lustrat.*

Impennes, eodem modo quo pennatæ, noctu splendorem ad clarum emittunt, ut ad illam literæ majusculæ legi possint. Hoc etiam uno lunam superant & stellas; quod illarum splendorem nubes tenebræque auferant; harum verò fulgorem ne cimberia quidem caligo diminuat, imo augeat. Atque hæc de Cicindelæ in Europa cognitis.

Inter Exeuropeos ille ab Hispaniolæ incolis *Cocuias* appellatus, primum locum occupare debet, quia lumen magis insigne & quasi faciem majusculam hominibus noctu præfert, Græcè *Κεφαλολαμπής* vocabitur, quia lumen non ex cauda sed capite emittit. Ex scarabeorum genere videtur, nostrâ cicindelâ volante sextuplo major: non unam duntaxat nucem avellanam adæquans (ut Maiolus habet,) sed aliquando duas superans, digitum minimum ferè crassitudine æquat, duas uncias longa. Imo quidem (ut rectissimè Cardanus) nonnulli ipsarum cervinis scarabeis non sunt minores. Caput habet oblongum corpori conjunctum, cujus anterior pars nigram superiùs quasi in medio maculam habet fere triangulariam: breves antennis præterdit. Oculi valde

grandes juxta cornicula prominuli item & nigri, propè os locantur; reliquum caput coloris est ferè spadicei, exceptis duobus clavis propè colum aureis, è quibus radij item splendentes præsertim in volatu atque alis expansis fulgore insigni exeunt. Pedes sex nigri a pectore emergunt; Elytra, quibus alæ argenteæ teguntur, colore fere castanci videntur. Corpus duodecim incisuris ornatur, ex cinereo parum nigricans. Hanc cicindelam una cum icone à Candido pictore peritissimo, qui diligentissime eam tam in Hispaniola quàm in Virginia observavit, accepi. Ferè quovis anni tempore in Hispaniola apparent, rariùs siquidem hyemem sentiunt. In Navigationum Commentarijs hanc cicindelam hoc modo de-

scriptam invenio: *Cocnio*, nostrâ volanti quadruplo major, ex scarabeorum genere est: cujus oculi splendent ut candela, quorum splendore aer adeo illustratur; ut quivis in cubiculo, legere, scribere, ac alia necessaria peragere possit. Plures conjunctæ lucem multò clariorem ostendunt, adeo ut faciliè per noctem tenebricosam integræ cohortes quocumque velint solo hoc, quod nec venti auferre, nec tenebræ obscurare, nec nebulae pluviaeue extinguere valeant lumine, iter suscipere possint. Elatis alis, item clunes versus magno splendore emicant. Incolæ alio lumine neq; in ædibus, neq; in foris ante Hispanorum adventû utebantur. Hispani autem (quia hunc splendor è una cum vita lucigeræ istius bestiola paulatim perdunt) lampadum vel lucernarum lumine ad negotia necessaria intus obeunda jam utuntur. Si verò noctu foras eundum sit, aut cum hoste recens appulso configendum, hisce tantum indicibus viam prætentant, atque dum unus miles quatuor gestat *Cocnios*, inimicis variè imponunt. Quum enim nobilis ille Thomas Candisus (Orbis totius mensor) atque Robertus Dudleus Eques, inclyti Roberti Comitis Leicestrensis filius, Indorum littus primum conscenderent, atque ea ipsa qua appulerant nocte in vicina sylva infinitas quasi lucernas faculasve ardentes præter expectationem moyentes conspicerent: Hispanos cum sclopetis & fomitibus ignitis ex improvise haud longè abessè rati, ad naves celeres redire. Plura insecta hujus generis ibidem reperiuntur. Sed quia *Cocnio*, inter omnia principatum tenet, reliqua indescripta Oviedus reliquit. Indi faciem & pectus fricare solent cum pasta quadam ex isto animalculo composita; ut tanquam ignitæ personæ alijs appareant. Hoc quomodo fieri possit, non video quandoquidem (ut prius dixit author) cum vita lux evanescit, nisi fortè paululum temporis post mortem splendit duraverit; sed diu perdurare non posse manifestum est.

Tanto cum Indis usui essent, ut neque à culicibus nocturnis (quos non minus

nus avidè & cautè Cocuij domi aliti venantur, quàm hirundines muscas) tuti dormirent, neque (ante Hispanorum adventum) nocturnas operas sine hac naturæ ipsius lanternâ obire possent; varias capiendi ipsos rationes excogitarunt, quas partim ex Petro Martyre; partim ex alijs traditas, ipsiq; ocularibus testibus, lectoribus aperiam. Quùm per luminis inopiam totis noctibus inertes jacere coguntur, Indi cum titione ignito foras exeunt, atque altis vocibus *Cucure cucnie* inclamitantes, aerem sic verberant, ut vel luminis amore advo- lent, vel frigoris formidine perculsi concidant in terram, quos alij frondibus & linteis detinent, alij reticulis eam in rem factis operiunt, donec manibus capi sese permiserint.

Sunt & aliæ ibidem bestiolæ volantes quæ noctu lucent, sed nostris multò majores, & lucem etiam majorem emittentes. Lucent enim adeò clarè, ut qui itinera instituunt, capitibus & pedibus, has cicindelas arte quadam pendulas vivas figant. Sic enim de longinquo oculis facilè percipiuntur, & ideo rei veritatem ignorantes attonitos reddunt. Mulieres non alia luce ad negotia sua peragenda in ædibus noctu utuntur. Oviedus.

Sunt adhuc vermes alterius formæ qui nocte lucent, ut in navigationum commentarijs legimus. In insula Hispaniola dicta duæ vermium species nocte lucem præbentes reperiuntur. Quidam medij digiti longitudinis, graciles, multipedes, noctu adeò claro coruscantes fulgore, ut ad quinquaginta aut centum passus quivis undique facilè possit oculis omnia per lustrare. Lux ista clarissima solum ex incisuris, vel si mavis corporis juncturis, juxta pedes emicat. Alij sunt prioribus similes magnitudine, neque lucem minorem emittunt: sed in hoc differunt, quod lux é capitibus exit. Hæc in navigationum historijs. An vero istæ cicindelæ sint ex Iulorum genere (ut credo); an nostris similes, non ostendit. Sed ex pedum multitudine Iulos omnino esse arbitror: Nam author cum scolopendris conjungit. Valerius Cordus in Dioscor: mentionem facit scolopendræ (ut ipse interpretatur) cum tamen sit Iuli species, quæ in locis udis pluvioso tempore resplendet. Talem etiam Bruerus noster doctissimus in Angliæ Ericetis repperit, & vermem exsiccatum ad Pennium misit; Sed ejus verba, ut quisque clariùs intelligat, subscribere non pigebit: Scolopendram noctilucam (cum tamen ut dixi ex Iulorum specie sit) æstivis noctibus in Ericetis muscosis bis lucentem & igneam repperi: Lucet totum corpus, cicindela paulo obscurius. *Hæc præterea adiungit*: Accidit mihi aliquando sudanti, & domum noctu ingresso propriam, cum sudariolo caput in tenebris extegerem, totum mox sudariolum flammeum & ignitum mihi visum fuisse. Quare aliquantisper admirabundus, contueor novum quasi miraculum; totus fulgor ad unum locum se colligere videbatur; tum complicato sudariolo, lucernam mihi adferri jussi; apertoque linteo talem scolopendram reperi, quæ capiti meo affricata, nescio quid vaporis flammei per totum sudariolum sparfit. *Hæcenus Bruerus*, Similem scolopendris vulgo dictis in hortis & sub lapidibus ac vasis terreis, in quibus utiliores plantas mulierculæ nutrire solent, fuisse affirmat. Vermes etiam pilosos (inquit Gandentius Merula) per æstatem & autumnum in fossis herbidis & aquis carentibus, cum essem in foro Lebetiorum (qui hodie Burgus Iamzarius appellatur) per noctem splendidulos collegi. Eisdem etiam vidi per lacunas circa *Viglevianum* (quod veteres *Vergeminum* appellabant) cum captandæ auræ gratia cum Simone Puteo vesperi deambularem. Quales vero sint isti vermes pilosi, nisi ex Iulorum sint genere, prorsus ignoro. Alius omnino est vermis, de quo in libro de natura rerum legimus: Stellæ figuræ vermis est (inquit) qui noctu ut stella lu- cet, nunquam nisi in magnis imbribus apparet, & serenitatem adesse signifi- cat. Hujus tantus est rigor, ut ignem non minus ac glacies extinguat. Hujus etiam sanie si caro hominis fuerit contracta, capilli desuunt; & quicquid ea

Lib. 3. memor.
Cap. 61.

fanie contactum fuerit, colorem in virorem mutat. Sed omnia hæc perperam agit; nam stellionem (quem hic vocat stellam) cum Salamandra ac Cicindelâ confundit, ac ex his tribus historiam valdè confusam ac imperfectissimam componit. Nec Guillerinus de conchis, nec Vincentius, (qui ferè omnia ex Guillerino transcripsit) in suo obfusato & obscurissimo speculo historiam repetentes corrigunt. Sed ista nihil ad Cicindelam, & quæ præterea de Salamandra scribunt, alio loco castigantur. Atque hæcenus de insectis noctu lucentibus.

An splendor Cicindelâ mortuâ remaneat, quæri solet. Massarius, vir doctissimus, in nonum Plinij scribens manere affirmat; scribitque pueros cicindelas capientes, partes lucentes hinc inde capiti circumponere; quo si manus vel aliæ corporis partes illinantur, illæ quoque in tenebris splendent. Sed pace tanti viri dixerim, experientia contrariû docet. Nam bestiolam mortuam, quamvis non statim, tamen post aliquot horulas pars illa albida ac in tenebris splendens, lucem omnem amittit: videtur enim cum vitali spiritu fulgor penitus evanescere, quod usus ipse clarissime demonstrat, & ego sapius expertus sum. Hoc ipsis concedo: si multæ impennes (nam pennatæ nisi inter volandum non lucent) vitro claro ac lucido una cum gramine includerentur, sic ut libero aëre frui possint, forte per dies aliquot duodecim lucem præberent, si gramen quotidie recensijs apponatur, tamen illis languentibus lux paulatim remittitur; ac tandem morientibus (ut priùs dixi) profus aboletur. Ineptè ergo quidam ex his compositiones venditant, quibus lucem perennem conservari posse credunt (inter quos est Cardanus) quasi lunam de cœlo possint deducere. Quidam non solum docti sed etiam indocti has compositiones scriptis etiam mandarunt, quo suam incertitiam magis proderent. Hujus perpetuæ lucis Albertus mentionem facit, qui in suis scriptis magnum mendaciorum fasciculum, quasi in unum corpus colligit. Sed hic vanas quasdam compositiones illorum subjiciam, ut lectoribus cautioni sint, & scriptorum vanitas ingenijque ipsorum levitas manifestetur. Quidam noctilucas quamplurimas accipiunt, conterunt, vitrea ampulla includunt, ac fimo equino per dies 15. sepeliunt. Postea per alembicum distillant, aquam vitro claro servant. In hunc finem Gaudentius Merula, qui multa hinc inde sine iudicio coacervavit, hæc verba subjecit. Ex ijs (inquit) cicindelâ putrescentibus in vase aqua fit, sive liquor potius, qui mirè luceat in tenebris. Tam magnam lucem hunc liquorem sive aquam exhibere aiunt, ut quilibet vel in profundissimis tenebris legere & scribere possit, & alia negotia necessaria pro libitu peragere. Alij ne nihil inventis addidisse viderentur (nam fecunda ingenia, nisi quid novi pariant ægrotant) una cum cicindelâ, fel testudinis, mustellæ, & canis marini, in fimo digerunt, ac tandem distillant. Hanc aquam alias omnes fulgore superare affirmant. Alij cicindelas integras in fimo digerunt per novem dies. Alij per tres hebdomadas; tum vermibus abjectis pinguedinem colligunt, & ad usum vitro claro reponunt. Alij adhuc stultius, lampyrides accipiunt, quibus (capitibus abjectis) addunt piscium squamas, & lignum putre nocte lucens, ac fella canum marinorum & per alembicum distillant. Alij stellas & literas noctu lucentes audacter promittunt, si exempto per paracentesin à cicindelâ humore citrino chartæ illinantur, vel in forma stellarum humore illo pingantur. Alij cicindelas cum oleo lini terunt supra marmor, & quicquid hoc liquore pinxeris vel scripseris, faciliè in densissimis tenebris legi posse sibi persuadent, sed quâ fide viderint nepotes. Alij post novem dierum in fimo equino digestionem, humorem, in fundo vitri inventum colligunt, ac cum eo scribunt vel pingunt, ac ita sese voti compotes esse pro certo confidunt. Horum vestigijs insistens Io. Ardenus

Anglus, chirurgus non indoctus, ante trecentos annos talem perpetuæ lucis descriptionem in scripto reliquit: Cicindelarum magnum numerum colligit, ac vase vitreo bene obturato includit, digerit in fimo per 15 dies, tunc humorem in fundo vasis repertum in phiala vitrea clara ponit: cui tantundem argenti vivi a fœcibus purgati addit, phialamque optime claudi suspendique jubet, ubicunque volueris: & pro certo (ut ipse affirmat) voti compos eris. Hoc verissimum esse quidam mihi retulerunt, quibus tamen sine experientia & oculata (quod dicitur) fide fidem non adhibeo. Hæc & ejusmodi multa inter legendum facile est invenire, quibus quantum assentimur, ex præcedentibus facile est colligere. Hinc igitur facillime intelligere possumus, quàm stultè, quàm inaniter sese venditat humana sapientia, quòve ferantur nostra ingenia, nisi recta ratione experientiaque (scientiarum omnium magistra) nitantur, & opinionis salebras accuratè vitent.

Quàm admiranda sint Dei opera, etiam in oculis nostris, nullus nescire potest, qui hanc parvam bestiolum diligentius viderit, atque ejus naturam lucemque divinam illius indicem perpenderit. Nam sanè, quis caducæ hujus lucis spectator ad Christum (perennem, veram, primamque mundi lucem) mentis quasi oculos non dirigit; vel spiritum illum sacrosanctum piorum corda cæcissimis tenebris illuminantem, in memoriam non revocat? Hanc autem Cicindelarum lucem & lumen potius dum alij extrahere, alij imitari contenderent (verbi gratia, Albertus, Cardanus, Merula, Vitalis, Mizaldus,) miros sese moros dederunt meâ quidem sententia, stellasque mentiendo, terrestris Stellionatus crimen non effugerunt. Neque enim Salmonei vel Alladij eos fata revocarunt, qui Iovis fulgura imitati, tristi emulationis eventu impietatis poenas luerunt, cœlestem ignem experti, quem non minus stultè quàm impiè vano strepitu imitabantur. Ita etiam & illi & quidem hoc ætatis scioli, dum hoc lumen extrahere conantur, audaci cœpto numen violant, suumque istud opus (ut verbo dicam quod sentio) dum poliunt, polluunt. Verum hos ad Ixionis rotam mittamus; divinamque potius majestatem, sapientiam, lucem piè in hoc animalculo modesteque intueamur. Nam qui in minimis creaturis. Conditoris plenam majestatem scrutatur, subito à gloria ipsius obruetur. Quantò autem in itinere nocturnisque peragendis negotijs usui fuerint Americanis, antequam Hispani funalium lampadumque usum docuerant, antea est dictum. Nobis verò Europæis illæ nocte iter ingressis, maximo (sat meminim) in Italia alijsque locis fuerunt oblectamento: non solum quia tenebras dispulerunt splendoris radio, sed quia terram illustrarunt cælesti lumine, Solem Lunamque contra non vili. Neque solum oculos pascunt mentemque instruunt, sed etiam varijs morbis medentur. Nam Cicindela fœmina intrâ mulæ matricem posita, mulierem semper cum periculo prægnantem sterilem reddit, inquit *Kiranides*. Cicindelæ ex vino potæ, tædium vel fastidium potius veneris adferunt, Benedicto autore: id quod etiam Gilbertus Anglicus, Albertus, Nicolaus Florentinus & Rhafis valde affirmant. Atque ideo merito quis lutulentum Mœchorum genus frequenti illarum potu castrari optaret; qui neque nuptâ abstinent, neque puellâ neque pueris liberis, sed haud dicendâ turpitudine sese polluunt. Rhafis in cura calculi Lampyrides valere scribit, si cum oleo conterantur, eoque locus pilis nudatus ungatur, non finit eas postea renasci. *Bairus*. Si post aures apponantur contusæ, humores ad oculos dentésve dilabentes divertunt, atque evacuant. *Anonymus*. Insulæ Soridaniæ incolæ ex vermium nocte lucentium numero sufficiente & cerâ nigrâ recente commixtis massam faciunt, ac subter arenas calidissimas coquant ad medietatis consumptionem. Hujus massæ quantum nix avellana æquat, juvenes senesque veneris ciendæ cupidiores, duas ante & post cibum

horas comedunt ; atque ita non calorem solummodo partibus obscænis, sed vigorem quoque infundunt. *Thevetus*. Cæterum hic non vulgò notas Cicindelæ sterilitatis (ut diximus) *effeëtrices* ; sed vermes illos igniferos in Iulorum genere habitos intellexit *Thevetus*, quos in potu acceptos (cantharidum ritu) venerem urinamque provocare scribit *Merula*. Quinetiam ad piscium capturam hamis affigit eos *Alexius*, & ad eorum illectamentum variè commendat.

Weckerus vero ex lenta ipsarum in cucurbita vitrea decoctione, aquam effici memorat, eundem in finem non ineptam : Sed *Alexij* magis mihi placet opinio, cui experientia fidem fecit.

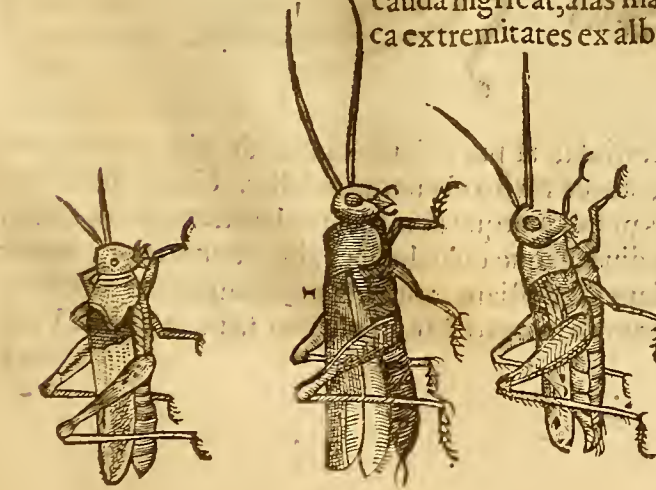
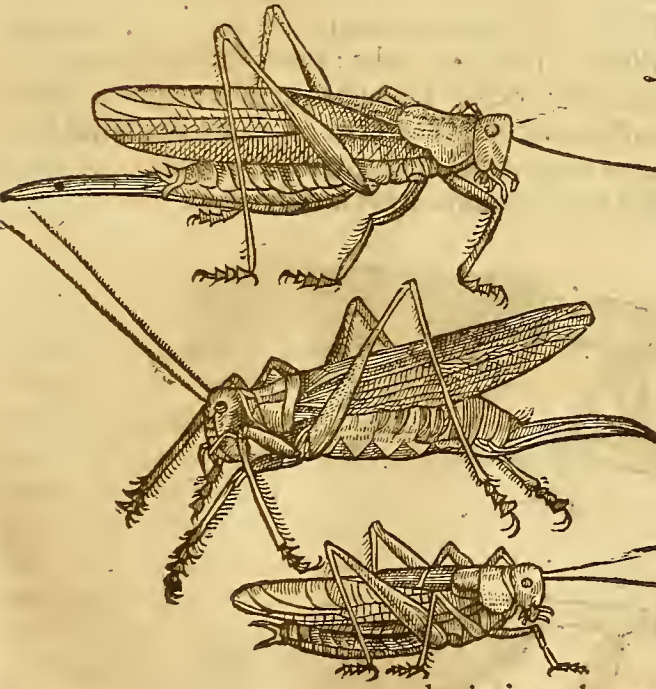
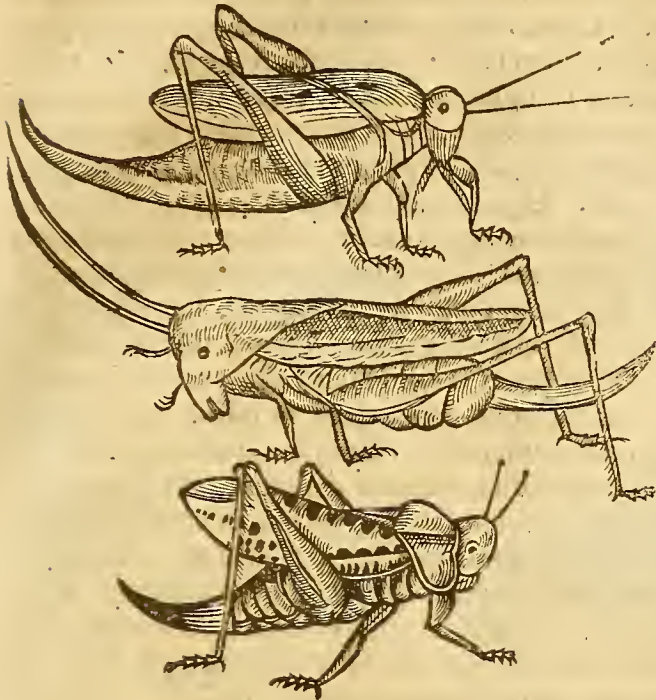
CAP. XVI.

De Locustis.

Locusta appellata
ab

Arabibus *Gieat, Gierad, Gerad.*
 Illyricis *Kobilka, Bruck.*
 Sclavonibus *Knonick.*
 Gallis *Sauterelle, Sautereau, Languoste.*
 Hispanis *Lagousta, Gasanhote, Gaphantoles.*
 Italis *Cavalerto, Soliotta, Saltello.*
 Germanis *Heuschreck, Sprinckhaen, Sprinkell.*
 Belgis *Hupperlinck.*
 Anglis *Grashopper*, quasi Fœni sultorem dixeris.
 Latinis *Locusta*, ut quidam putant, a locis ustis. Loca enim urunt quæcunque tetigerint, morfuque omnia erodunt.
 Hebræis *Arbeth, ארבה.*
 Polonis *Konick, Szarancza.*
 Hungaris, *Saska.*
 Græcis ἀρῖς, παρὰ τὸ ἀρῖς τῶν ἀσχυρῶν καὶ τῶν φυτῶν τήμεισθαι, inde diminutivum ἀρῖδιον, *Locustula* vel *Locustella*.

Locustas à numero pennarum *Tetrapleuridas* vocat : Alij *Cornopas, Parnopas, & Pornopas* : unde *Hercules* & *Apollo* *Parnopij*, quod locustas eorum agro abegerant, Atheniensibus dicti, ut *Pausanias, Hermol. Celius Rhodoginus, Lilius, Gyraldus, Camersius, Strabo, Helichius, &c.* annotarunt. *Parnops* tamen (nisi *Aristophanis* interpretis non ludit) eam tantum locustarum speciem significat, quæ se manui facile tractandam præbet. Antequam earum descriptionem differentiamque aggredior, nequeo non cum *Marcello Virgilio* admirari naturæ artem, quæ nescio ubi seriùs lusit, vel ludibundiùs (uti dicam) laboravit. Quis enim tot primum in eodem corpore colores descripserit ? quis tam diversas corporum formas, ingressus, saltus, volatus, dignè ostenderit. Sunt enim quæ virides, quæ nigræ, quæ liventes, quæ aliqua parte hunc, aliqua illum ostendunt colorem. Sunt quæ volantes tantum, latentem antea colorem proferunt. Sunt quæ simplicibus ; quæ pluribus alis volant, quæ alis carentes saltant : quæ utroque hic motu privata ingrediuntur tantum. Sunt quæ longioribus, quæ brevioribus cruribus sunt ; & in his pluribus brevioribusque & paucioribus longioribusque internodijs. Sunt quæ canunt, quæ mutæ sunt, ut *Seriphia*. Sunt quæ nihil homini in re rustica nocent, innocentesque se à pueris capi permittunt. Sunt contra quæ pestem & calamitatem satorum omnium totis regionibus afferant. Utque plura sunt in natura genera, sic etiam penè infinita earum

earum nomina fuerunt, quæ jam per hyscorum ignaviam usu excidunt. Sunt autem omnes Locustæ vel alata, vel non alata. Alatarum aliæ vulgares sunt, aliæ rariores: vulgarium sex majores vidimus, (omnes virides) atque minores multicolores. Prima majorum cucullo veluti herbaceo caput, collum, mediumque fere corpus contegit: alæ à collo subtus oriuntur, virentes, parvis paucisque nigris maculis insignitæ, dorso item virenti venter fuscus subjicitur, caulis extremo nigricante; magnum

illius, & dentes validi latique, ad fruges absumendasegregiè nati. Secunda huic similis videtur, sed epomis collo annectitur; nasus item & os ipsû magis rubescunt, punctaq; in alis habet majora.

Tertiæ viridis omninò vultus; crura albicant,

cauda nigricat, alas maculosiores obtinet, & circa extremitates ex albo rubescentes.

Hæ autem femine sunt, à quibus tres itidem mares hoc discrepant, quòd vel extremâ caudâ, vel supra caudam, duos tresve gestant aculeos, medioq; item caputio magis rubent. Prima minorum species, *Holtsspeche* Tigu-

Tigurinis dicta, corpore nigro, externis alis maculosis, internis minio illitis conspicitur; crura obsoletius fusca, lineisque nigerrimis fusque deque productis accurate picta. Secundæ antennæ oculi tibiæque suave rubent; crura lineis item nigris variegata, alæ lentiginosæ; venter surdè rubens ex flavo, scitam nobis bestiolam & pulchram exhibent. Tertia ex nigro cinerea videtur, antennas habens brevissimas, atque alas præter morem corpore longiores.

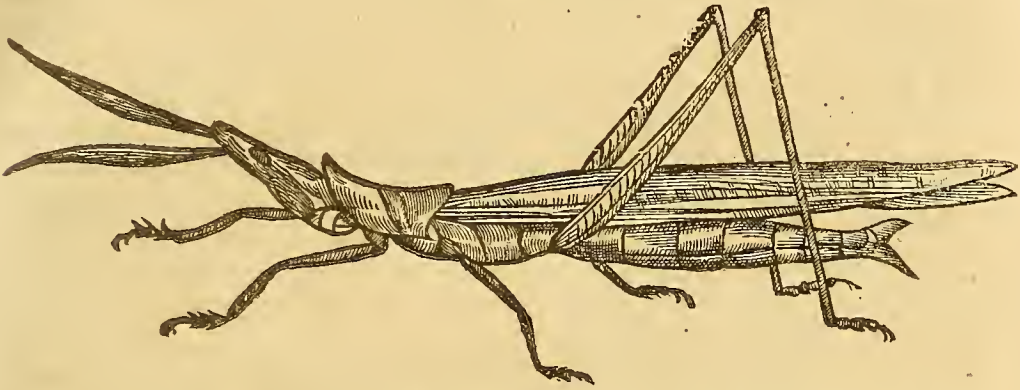

Quarta undique obsoletè viret, nisi quod caputium nigris duabus lineis ornatur, tibiæque postremæ vivida quadam rubedine resplendent. Quinta nonnihil minor cæteris, sed colorum fitu, & varietate gratior. Corpus illi nec non facies & pedes xerampelini, alis virentibus gestit, caputioque aurea quadam instità per medium ducta splendente. Omnibus istis minoribus alæ longitudine corpori æquales, vel longiores; nullum item caulem, nullum in cauda spiculum gestant, pratique & in pascuis (rarò inter segetes) luxuriant; ut in Gallijs nostraque patria Britannia sæpe vidimus. Rariore tres tantummodo species vidimus, Italicam, Græcam, & Africanam. Illæ mantes dicuntur, vel quia suo adventu, (primæ enim omnium apparent) ver præfagiunt, ut Anacreon cecinit; vel famem prædicunt (ut Cælius & Scholiastes Theoc. annotarunt.) Vel quia anteriores pedes, veluti manus, supplices semper tenent atque elatas, vatum more; qui eo gestu orationes ad Deos fundere solebant. Mantis Italicæ (Cujus hic iconem repræsentò) mentionem facit Rondeletius, lib. de Piscib. ferè in hæc verba: Pectus habet longum, tenue, cucullo tectum, caput simplex: oculos sanguineos, fatis magnos, antennas breves, pedes sex, locustarum more, sed anteriores multò crassiores longioresque cæteris, quos quia junctos plerumque elevat (precantium ritu) à nostratibus Præque Dieu dici solet: totum corpus macilentum est.

Tam divina censetur Bestiola, ut puero interroganti de via, altero pede extento rectam monstrèt, atque rarò vel nunquam fallat. Cauda illi bifurca, setaceis duobus aculeis prædita: atque ut manuum elevatione vates refert, ita etiam & motus similitudine; neque enim ludit ut alij, neque saltat, neque gestit; sed lentè obambulans modestiam retinet, & maturam quandam ostendit gravitatem. Hanc quamvis in agro Monspefulano sæpe se vidisse Pen-
nius

nus affirmat; tamen Iconem ejus ab ornatissimo Antonio Saraceno Genevensi medico missam fuisse, in schedis memorat. Alteram Mantis speciem a *υβνεσζαοβειου*, Viennâ misit Carolus Clusius é Græcia allatam, quæ magnitudine & forma priori similis, alium tamen colorem ex naturæ lociûe dono accepit, habet enim cornicula saturatè lutea, hyacinthinum ocellum; alas ex luteo fatiscentes; corpus reliquum amethystinum, nisi quod tibiæ priores pilosioresque suffragines albescerent, & recurvæ digitorum chelæ nigrescerent. Africanâm é Barbaria nostris aliquot sumptibus accersivimus, gracilem, quinque uncias longam, cucullatam, capite pyramidali, (ut Macrocephalum putares) é cujus penè vertice duo cornicula latiuscula, unciam

ferè longa se erigunt, galerumque illum Turcicum, biplumem, (quali Ianisarij utuntur) superbientem repræsentant: paulo infra summitatem ejus oculus utrinque emergit satis prominens, grandis, obscurè rubens. Corpus illi oblongum, purpureo cruentum; cauda hyrundinia, bifurca; alæ quatuor subcinereæ maculis quibusdam fuscis ornata. Priores quatuor pedes tibiæque pergraciles; posteriores robustæ, lacertosæ, longæ, & ex maculis transversim per femora ductis subnigræ. Atque hætenus de vulgaribus locustis aligeris, atque etiam rarioribus satis dictum sit: nisi forte alias differentias adjicere necessarium mecum una existimaveritis. Nam vulgarium facies torua, oblonga, rugosa, velut squamis munita, quæ os fere contegunt: dentes illis superna parte affixi, lati nigricantes, durissimi, quibus aristas faciliè mandunt, maximoque cum stridore fortiter conterunt. Græca vero & Africana locusta breviori apparet vultu, dentibusque adeò est languidis, ut mollissima tantùm gramina & summitates herbæ depascat. Vulgaribus antennæ longæ admodum; Manti vero perbreves: thorax illis durus, cartilaginofus, validus; huic ferè nullus, inanis, languidus. Illis item alius mollis, longa acuminata: his contra, durior, plena & torosa. Vtrisque quatuor alæ membranæ, quasi ex nervorum filis contextæ; nam licet interna complicata duplex videtur, ubi tamen extenditur simplex apparet: Id quod Iodoco Willichio fraudi fuit, dum oculorum errore lapsus, sex locustis alas imprudentiùs ascriberet. Iucundum sane fuerit in nonnullis utriusque generis locustis animadvertere quorundan femora sexangularia, affabre in suis areis levigata plexuque; retiformi artificiosè picta. Vulgares locustæ oculos habent magnos & prominentes: unde *αθηναβοφθαλμει* nomen Ebulo cuidam inditum ab Athenæo. lib. 10. cap. ult. Locustis visum denegavit Nigidius multis verbis, uti refert Plinius lib. 11. cap. 37. tamen oculos habent claros & quasi vitreos, cornea quamvis membrana vallatos. Natura mendacij Nigidium arguit, quæ oculum integrum visus quoque participem esse voluit. Quod vero colores attinet, nullubi copiosius lusit rerum pictrix natura. Nam licet plerumque virides videntur apud nos, vidimus tamen variè item rubentes, flavescentes, phæniceas,

In suo de locustis dialogo

Color.

Coitus, genera-
ratio.

phaniceas, purpurascens, & ex Morochia albissimas: atque Arabiam deauratas parere ab Aeliano accepimus, 10. & 13. de Animal. De Locustarum coitu Valeriolæ, (qui diligenter earum naturam conspexit) quam Aristoteli ipsi subscribam. Coeunt inquit (quod vidimus) mare fœminam superveniente. Mas vero in concubitu duos illos aculeos dorso ultimo eminentes per caudæ reflexionem in fœmellæ uterum immittit, arctissimè verò diutissimeque conjunguntur, ut vix avelli semel copulatæ queant, neque saltu aut motu, imo quidem vix manibus avullæ discluduntur: Fœmina subagitata aliam intentè movet, & se ina parte mari applicans illum diutius continet; modo vulvæ hiatu, modo ejusdem coarctatione venerem sibi parans jucundiozem. Nam dum hiat vulva, mas sese penitius inimum usque uterum insinuat; dum vero contrahitur, blanda meatuum & uteri affricatione sese delectat. Visuntur enim meatus duo in fœminæ pudendo, interstitio quodam disjuncti, & crassiusculo operimento contacti: quod externa sui parte nigricat, durumque est & cartilagineum; intus autem leviter hirsutum, rugisq; quibusdam quasi scabrū videtur. Ad hujus operimenti fundum uterus albicans instar muliebris pudendi cernitur. Pariunt autem fœminæ (Authore Aristotele) in terra fixo cauliculo illo qui caudæ adnascitur: ac universim, ac loco eodem, fœtum simul, non sparsim deponunt; ita ut quasi fœvus esse videatur. Hinc vermiculi speciem ovi gerentes oriuntur, qui terrena quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur; quâ dissectâ, emergunt locustæ, ac evolant. At (pace tanti Philosophi dixerim) ova ineunte Autumno revera pariunt, non oviformia: sicuti & oculis et manibus comperimus. Tam mollis fœtura hæc est, ut ad tactum levissimum conteratur. Non summa telluri partus committitur, sed paulo altius; duratque hyeme sub terra: Hic concoctione hyeme peracta, subsequenti anno, ultimo penè vere exeunt ex illo terreno amiculo parvæ locustæ nigricantes, ac sine cruribus pennisque reptantes; deinde majores statim efficiuntur. Pariunt exitu æstatis, & statim à partu moriuntur, pediculis circa collum nascentibus (veluti scarabeis accidit) tempore partus, qui eas strangulant. Tam frivola ratione morientes, serpentem cum libuit necant, singulæ, faucibus ejus apprehensis mordicus. Vernis aquis iutereunt ova; in sicco vere magnus provenus. Alij duplicem earum fœtum geminumque exitum tradunt (in quorum numero Willichius.) Vergiliarum exortu parere, deinde ad Canis ortum obire, & alias renasci. Quidam Arcturi occasu. Locis montanis aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis rimosisque, nec in superficie, sed rimis & cavernis ova deponunt: cum ut melius concoquantur, tum ut ab imbris & frigore melius conserventur. Quod ex muli vel asinorum cadavere per putrefactionem (ut Plutarchus in vita Cleonidis refert) oriantur, nequeo cum Philosophis statuere. Tum quia illis vesci Iudæis permittebatur; tum quod oculis nemo putridam illam & ignobilem locustarum generationem deprehendit. Obitus illarum varij videntur. Mas enim a coitu (quo eum diutissimè hædere, humidumque radicale prolixiore venere, spiritusque unâ omnes exigere verisimile est) statim expirat: Vti fœminæ omnes à partu; nescio an doloris vehementia, an fœturæ numero; qui sane maximus cum sit, matris exhaurire & absumere vires non nequit. Sæpe item gregatim sublata vento, in maria aut stagna per *ἀνεμιά* decidunt. Longinqua quoque maria ab ijs trajici feruntur, continuata plurium dierum profectio. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, ut aliæ esse alites credantur, solemque obumbrent: Italiam ex Africa magna sæpe cohorte infestant, omnia morfu erodentes, & fores quoque rectorum. Nec solum morfu segetibus, pascuis, pratis, hortis, pomarijsue nocent, sed stercore item, nigro, urido, mordace, gravi, biliosoq; imprimis atq; acri saliva, quam (Valleriola teste) multâ ex ore

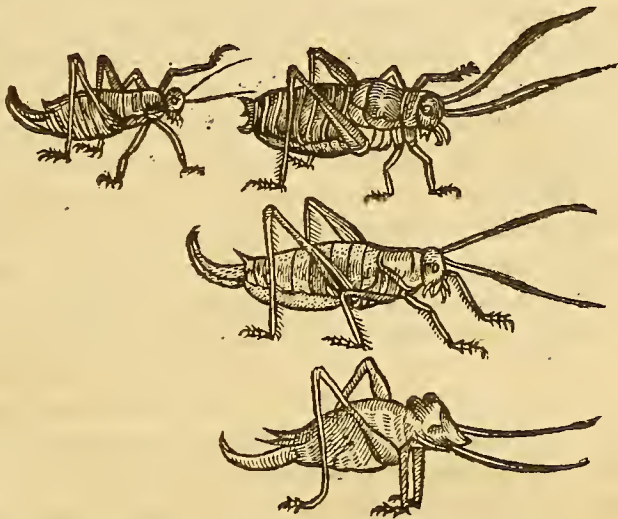
Interitus sive
mors.

Damina ab ipsis
illata.

inter

inter rodendū fundunt, tamen veneno carent, Parthiſque & Aethiopiſibus nonnullis victū ſuppeditant, & in delicijs habentur. In India ternū pedū longitudinis eſſe traduntur, cruribus & femoribus ſerrarū uſum præbētes cum aruerint. Locuſtæ ſuis gubernaculis vel pennis atterentes ſonant, (inquit Ariſtoteles;) Verū Plinio ſtridor ille proficiſci ab occipitio videtur. Ego tribus id modis fieri exiſtimo, dentiū ſtridore dum herbas rodunt, alarum converberatione dum illas vibrant, ſcapularum & colli durioris contritione dum ſe movent & ſaltant; veluti militibus accidit lorica & thorace armatis. *Nunc ad locuſtas ἀπὸ τῆς ὀρίωνος orationem convertam.* Illæ autem potiſſimum ſunt Bruchus, Attelabus, atque Afellus. Bruchus ἀπὸ τῆς βρύκειν, *ideſt*, à mordendo & vorando dictus, impennis locuſta dici poteſt, herbas devorans. Bruchorū quatuor ſpecies exhibeo: Primam maris, tres reliquas fæminarum.

Sonus quomodo à locuſtis fit.

Mas collarē geſtat ſubcrumentum, ſub quo duplex pendet cucullus leviter ex flavo virens; dorſum ad caudam uſque ſex porraceæ laminæ tranſverſim ad latera ductæ adornant. Ventris (qui fatis magnus) caudæque tres illi parvi aculei ad recens natæ herbæ colorem accedunt flavoviridem, velut etiam & femora, facies atque antennæ; ſed tibiæ rubidæ videntur. Prima fæminarum æruſinoſa tota eſt, abſque linea eſſet xerampelina à caputio ad caulem per dorſum ducta: caret item aculeo in caule naſcente; videtur etiam plicis vel potiſſus quaſi orbibus 10. viridibus circumcincta. Secunda ferè omnino ſpadicea atque fuſca: ventre tamen parū flavoſcit, aculeumque geminum gerit principio caulis infixum. Tertiæ vultus, caput porcinum vel vitulum marinum refert: antennarū loco barbellam quaſi juxta naſum utrinque ſitam obtinet; duo in ſuprema fronte tubercula, urſi veluti aures repræſentant, duosque in caule habet aculeos, fuſci (ut totum corpus) coloris neque parū acutos. Hos depinxit nobilis ille Eques Edmundus Knivet Anglus (ut genere, ita virtute & naturalium rerum indagatone inter paucos illuſtris) & ad Pennium in hujus operis amplificationem, quæ eſt ſingulari in doctos humanitate dono miſit. Bruchi Illyricè *Chrzast*, Polonicè *Knonick*, Germanice *Ranp*, Anglice *Feild Cricket* vocatur. Attelabus ſive ἀττελαβος Hefychio parva quædam locuſta dicitur. Plinio vero è minimarum genere videtur. Hieronimus in tertium caput Naum Prophetæ, parvos locuſtarum fætus *Attellabos* vocat: quos ſignificantius *eomeſſores* interpretatus eſt Aquila. Parva locuſta dicitur inter locuſtam et Bruchum mediæ naturæ: tam modicis donata pennis, ut impennis habita, reptare potiſſus quam volare videatur. Hanc ob cauſam ubicunque oritur, omnia ibi quaſi in pollinem ſive rubiginem conterit atque abſumit. Alijs videtur ſpecies eſſe Bruchi, donec pennæ excrescunt; poſtea vero in locuſtarum claſſem venire. Stephano ἀττελαβος dicitur παρὰ τὸ ἀπέν; quoniam adeo minutis pennis conſpicitur, ut carere omnino alis judicetur. Attelabi (ut Ariſtoteles prodidit) in aruiſ ceſſantibus pariunt, quomodo & cicadæ. Pariunt autem, & quum pepererint moriuntur, uti reliquæ locuſtæ. Intereunt ova eorum aquis autumnalibus, cum ni-

mis increverint, ac sicco autumno largior proventus Attelaborum est, quoniam minus ova intereunt. Asellus, sive *δνδ* Dioscoridi dictus, à tarditate in motu nomen habet, sine alis, crassioribus cruribus, sed unà brevibus præter aliarum morem (unde reperere potius videtur quàm salire) ventre propendulo & magno, acsi ad fruges devorandas natus fuisset. Hæc forte locusta in sacris litteris *ἀπαις* dicitur, à Nicandro *μαυαξ* atque *σποβόος*: quamvis (Clitarcho referente) Ambraciatarum dialecto omnes locustæ *μάσκα* dici possint, quia frumentum mandunt cum stridore. Franciscus Stancarum tractatunculam de septem generibus locustarum scripsit, secundum Scripturas & Rabbinos: verum quatuor illas inter volucres mundas numeratas, quibus Iudæis vesci licebat, non descripsit. Erant autem Arbeth, Salaam, *Chargol* & *Chagab*; Quas Chaldæi *Gebab*, Raschon, Chargola, Chorgeba, Græci vero *ἀκρίδα*, *ἀπαιον*, *ἐφίωμαχον* & *ἀπέλαβον* nominarunt. *Arbeth* est Locustæ species sæcundissima, à multiplicatione dicta, ut Kimhi, Munsterus, & Broughto observarunt. *Salaam* *ἀπαιον* 70. Interpretes verterunt. Hieronimus *Scarabæum* non rectè vocat, est enim volucre animal quatuor prioribus pedibus gradiens, duobusque posterioribus alijs longioribus diffiliens. Kimhi speciem locustæ facit à Rabbinis Raschon dictam. Abenezra *Salaam* eam dici existimat, quod infideat faxis: cui sententiæ Himski etiam subscribit. *Chargol* prædicti Interpretes *ἐφίωμαχον* vocarunt; pugnat enim cum serpente, ejusque fauces præcludens animam eripit. *πῶν οἱ β* (inquit Arist. Histor. 9. Cap. 6.) *τὴν ἀκρίδα ἐωρεῖται, ὅπῃ οὐ μάλιστα πρὸς ὄφεις, λαμβάνεται τὸ τετραχίλον, &c.* Nec Nipho opus erat Ophiomachum illum, Scolopendram interpretari vel aspidem: quòni Philosophus disertè *ἀκρίδα* vocet, virique 70. doctissimi Locustam fecerint. Sanè utcunque cæcutienti Nipho impossibile videbatur, tam pusillum animal serpenti necem inferre, nobis tamen tot tantorumque virorum testimonijs niti consultius fuerit (quibus locustarum rerumque fere omnium natura fuit perspecta) quàm tam frivoli cõmentatoris conjecturis. *Hagab* vel *Chagab* Attelabus dicitur; Hieronymus *Attacen* vocat. Inter locustas numeratas ultima censetur, & postremo loco, quasi gravissima futura, ascribitur: hæc siquidem non delibat tantum fruges aut tondet, sed caulem ipsum confringit atque conterit. In terra frugum sæcunda nascitur ex ovis, quæ parens ibi deposuit post quã fruges fuerant consumptæ.

Bruchorum species.

Toëlis primo, Amos 4. Deuteronomij 28. & Psalm. 78. quinque aliæ locustarum species recensentur: Nempe Gazam à tondendo, Ielak à lambendo, Chasil à perdendo, Thelatsal à rubigine quam infert frumentis, & Chenamal à manendo, quia stationem semel positam non deserit. Rhodulphus Modius in Levit. & Ioclem Prophetam, varias Bruchorum species recenset, alios fulvi, alios flavi, alios grisei coloris. Quinetiam ex verniculo albicante in rore spumoso (qui Maio mense herbis inhæret) volucre quoddam & viride animalculum progignitur; forma locustam referens omnium minimam. Saltat & à saltu volat, ideoque locustellam dicere non timeo. Angli spumeam illam materiam *Wood-seare* vocant; quasi diceret, silvarum tabem: Germani cuculi salivam esse autumant. Quã vero forma fuerit *μλακρίς* Suidæ, *μλακρίς* Cœlij, *μλακρίς* Nicandri, *βρέττανος ἀρχηρος, πταλὶς, ἀρπας*, *δολακοτροχῆ* Hesychij, *πίονος* Aristophanis, *μάσαξ* Eustathij, *ἀλιγρος* & *πιυλὶς* Phavorini, Ludolochra Isidori, equidem ignoro; atque illum Oedipum audirem, qui earum naturas & usus enuclearet. Quod autem Marcellus affirmat esse locustas quæ duabus tantum alis utuntur, & Willichius nonnullis 6. tribuit; sane vel illas descripsisse oportuisset, vel rem fide majorem tacuisse. Eò etiam turpiter est lapsus, quòd Regem ipsis assignat & Monarchiam. . . Fortè inter minorum turmas unam è majoribus invenit, & ex magnitudine præcellenti regem salutavit. Sed negat Salomon (Philosophorum, imò quidem sopherum facillè princeps)

ceps) eas Monarchiæ patientes esse, & populari tantum statui formicarum more subiectas memorat. Quo modo Deus per hæc levia animalcula Par-^{Damna que in-} rthonis sive Pharaonis Regis contumaciam atque ^{feruntur a lo-} castigavit, ex ^{cussis.} decimo Exodi satis patet; & in Templis, imo quidem trivijs decantatum est. Anno ante Christum natū 170. pascua ferè omnia veluti nubibus locustarum cooperta, & centum ab eo annis circa Capuam ingens earum vis totum agrum implevit. *Iulius Obsequens.* Anno post Christū 181. bello diu per Illyricum, Galliam Italiamque grassante, & utcunq; postea sedato, ne quid pravaram gentium pœnæ dcesse videretur, Locustæ numero infinitæ & cæteris longè majores, herbam ubique omnem absumpserunt. Anno Domini 591. regnan- te apud Longobardos Agilulfo, maxima locustarum copia Tridentinum ter- ritorium graviter afflixit; quæ ex Africa vi ventorum delatæ perhibentur. Maxima tamen earum pars procellis dejectæ submergebantur. Sed non mi- nùs Italis damnosæ atque lætales: nam fluctibus ad Cyrenis littora volutæ, pestifero vapore odoréque ejusmodi mortalibus luem intulerunt, ut homi- num pecudumq; 800000. tabe periisse scribat Iulius. Venetijs item & in agro Brixiano ex frugum inopia (locustæ enim omnia vastarunt) tam miseranda infecuta fames, ut anno 1478. (quo hæc fiebant) supra 30000. hominum millia occubuerint. Annis item 593. 693. & 811. Locustæ ex Africa post sic- citatem maximam volantes, plantas herbasque & cortices arborum devo- rabant, unde famés secuta ingens, & qualem Naumachiæ author eleganter describit his versibus.

Concomitante fame, vacuis jejunia venis;
Et loculis peragunt, mendicisq; ostia pulsat.
Non jus besternum, non panis suppetit atèr,
Perq; avidas fauces, jejunaq; viscera sevit,
Orag; vana movet, dentemq; in dente jarigat

& mortis alumna

Dira fames; miseris vix stertis ossibus hæc
Hirta cutis, per quam spectari viscera possint.
Fentris hiat pro ventre locus, pendere videtur
Pellus, & à spine rigida modò erate teneri:
Labra incana situ, cava lumina, luridus ora
Infecit pallor; fatent rubigine dentes

Neque Gallia ab illarum dentibus & ingluvie libera fuit, sed annis à partu virgineo 455. 874. 1337. 1353. 1374. miserè depopulata, cives suos inedia undique absumptos, pesteq; sequente ablato plurimos, imo tertiam aliquan- do virorum partem amisit. Erant autem illæ plerumque senis alis, & ab orien- te eò delatæ. Tandem verò in mare Britannicum sublata ventorum vi, flucti- bus obruebantur. Sed æstu Oceani in littus rejectæ aërem infecerunt, pe- stemque antea cta fame non minus sævam intulerunt. *Otho Frisingensis.* Quinetiam anno 1476. totam ferè Poloniam vastarunt. Anno 1536. in eam Sarmatiæ partem quam recentiores Podoliam vocant, ventorum impetu ex Ponto, Euxino, innumerabilia locustarum agmina ferebantur: quæ militari or- dine castra mutantes, omnem agrum in quo stationes diurnas nocturnasve fa- cerent, exederunt. Hæc insuetæ magnitudinis primum alis carebant, deinde alis excrescentibus pro arbitrio volabant, atque arbores ipsas, quid dicam? folijs & floribus; imò ferè corticibus denudabant. Postea per Germaniam erran- tes; ad Mediolanensem usque agrum iter cæperunt, eoque depasto, in Polo- niam & Silesiam revertebantur. Tandem mense Novembri (tam diu enim vixerant) ut frigoris vi tabefactæ maximum fatorem excitarunt, & nisi suis pabulo fuissent, non minùs peste gravissimâ, quàm fame tam Germanos quàm Italos affecissent. Anno 1543. Locustæ Misniæ & Marchiæ provincijs maximo damno fuerunt: quo tempore in Lucano agro tam frequentes convenerant, ut glomeratæ cubiti altitudinem excederent. *Iacobus Ekcelius.* Anno 1553. quantam locustarum agmina agris Arelaten- sibus jacturam inferrent, cuique notum est. Dum item hæc scriberemus; ac- cepimus Hispanos ingenti Locustarum numero ex Africa delatarum fuisse afflictos. Volabant enim cohortium instar per nubes, atque aërem densa-

bant. Populus vero illis conspectis campanas pulsare, bombardis intonare, buccinis terrere, æneis nasīs tinnire, arenas projicere, omnia denique tentare, quibus abigi possent. Sed eventus voto non respondit: tandemque inutili labori superfedentes, præ fame & putredine passim intereunt: ut ipsi nobis nautæ & gubernatores (qui vix illam calamitatem effugerant) authores sunt. Eutropius libro 4. mentionem facit grandissimarum locustarum, quæ non procul ab agro Romanorum maxima cum intuentium admiratione & stupore fuerant conspectæ, inquilinis adco formidabiles & voraces, ut illarum solo contuitu inhorrescerent. Hinc igitur colligere debemus, hæc animalcula non minimū inter Deī copias & exercitus locum tenere; edita esse, quum peccata hominum puniret, legisque suæ contemptum vindicaret. Cæterum ut iustitia ipsius admirabilis, ita in summa severitate misericordiam deesse non patitur. Nam cum varias gentes locustæ ad inopiam & famem adegerant, & quo vescerentur non haberent, subito illæ omnes occiderunt, & genti quam afflixerant cibo fuerunt. Etenim calidiorum regionum incolæ (quos potissimum frugibus spoliant) ut Æthiopes, Tagetenies, Parthi, Arabes, Lybij, Mellenses, Zemenes, Darienenses, Atri, præterea qui Leptin incolunt, Azanughi, Senegenes, & Mauritani aliquot, maximâ ex parte ijs vescuntur, earumque ova in delicijs habent. Alij autem sic parant: Primum in loco concavo & spaciofo fumum magnum excitant, quo inter volandum locustæ impeditæ cadere coguntur; tum captas sale & sole & etiam fumo exsiccant, ac in massulas formatas pro annuo alimento (quemadmodum nos pisces) servant: non illas tantum quæ longa habent crura, sed etiam Attelabos, Afellos, Afracos, omniaque fere locustarum genera: ut ex Dioscoride, Strabone, Plinio, Solino, Agatharhide, Plutarcho, Auicenna, Posidonio, Leone & Dionysio Afris, Æliano, Diodoro Siculo, Aloysio, Cadmus, Agricola, & navigationum centurijs legere possimus; unde *ἀνεσθηδονίζοι*. Verum utcunque illas in gratissimis cibus isti haberent, Græci tamen inter viliora edulia numerabant. Si Aristophani, & Plutarcho in Sympos. credendum, ubi agricolarum mensæ columen, locustas appellat. Ioannem Baptistam ijs sylvestri melle commixtis vitam sustentasse, D. Mattheus 3. capite recenset: atque quatuor ipsarum genera Deus munda esse voluit, populoque Israelitico ijs vesci permittit. Qui plura cupit de locustarum in cibus usu, venerandi Bezæ doctissimas annotationes in Mattheum legat. Veneno carent: Attamen qui ijs cibantur, non sunt longævi & quadragesimum annum rarò attingunt, imo juvenes frequenter pereunt, ut Diodorus Siculus. Agatharhis atque Strabo notarunt. Non nocent (inquit D. Ambrosius) locustæ vel hominibus vel frugibus per se, sed illos alunt, & frugibus non vescuntur nisi signum acceperint divinæ præceptionis. Eo vero dato enecant homines, depopulantur terras iræque cælestis ultionem exequentur. Mantis (quod diximus) iter monstrat erranti; Ophiomachus serpentes jugulat; omnes locustæ ver indicant (quo quid nobis acceptius ?) & si nimiam multitudinem famem præfagiant, ea ipso nos ad pœnitentiam & preces suaviter invitant. Eâ inter sese vivunt concordiam ut Rege vel Imperatore opus non sit: volitant enim (uti Salomon 30. Proverbiorum scribit) conjunctim sine rege, & concordiam invicem observant; unde & illud de Ecclesia dictum: *Custodes tui quasi locustæ, & parvuli tui quasi locustæ*. Locustarum: id est, non numero solum permulti, sed animorum consensu conspirantes & confirmati. Quod vero medicos usus attinet, neque ijs destituuntur locustæ. Nam suffitæ stranguriæ, præsertim mulierum, medentur. Dioscorid. panis cum locustarum carne comesus calculosos adjuvat: unguium scabriciem tollunt Locustæ frixæ. Crura locustarum cum sevo hircino trita, lepras sanant. *Plinius*. Mantes strumis auxiliantur, Afelli exsiccati; & ex vino

poti,

V. 77.

Levitic. 11.

V. 77. in medicina.

poti, contra scorpj ictum maxime profunt. Attelabi apum, vel parum, crabronumque ictus & sanguifugarum vulnera percurant. *Dioscorid. Eupor. 1.* & *Plinius 29. 4.* Ad oculorum albuginem, caliginem & nebulam hanc compositionem præscribit Arnoldus, Breviarj lib. 1. capite 16. Locustæ nec omnino virentes, nec omnino nigrae, filo trajiciantur, & pauco vino albo suffocentur: deinde eas in umbra exiccato: tunc accipe radices primulae veris & foeniculi exiccatas ac pulverifatas: ac cum locustarum pulvere incorpores: tum pulveres in Linteo ligati cum vino prædicto servantur in vase æreo, de quo vino (lintheo leviter prius expressio) guttulas duas vel tres oculis infundito. Qualitatem atque temperaturam ipsarum si videas, non salitæ parum calfaciunt, inflant, semen adaugent, venierem suscitant. Salitæ vero pejoris succi videntur, sitimque excitant, & sanguinem adurant. Hydropicistamen & leucophlegmaticis non adversantur. *Silvaticus*: Præterea ut alios earum usus attingam: Locustæ pedibus alisque spoliatae, cibandis pavonum pullis utiles habentur. *Columella*. Ranas palustres piscesque plurimos locustis vesci tam cuique est notum, ut Bellonij testimonio non egeat. Est etiam Selcucis *ὄρνιθον ἀκρίδων ἐσθίου*, ut Hesychius meminit. Monedulae etiam eas devorant, quo nomine apud Thessalios, Illyricos, & Lemnios publici ærarij sumptibus aluntur: neque enim locustas adventantes solum perdunt, sed etiam sobolem devorant, unde fruges integre servantur atque illaesa. Alimento item sunt cornicibus, graculis, gallinis, anseribus, anatibus, alaudis, porcis etiam & ovibus, ut præter historias longamque experientiam Plutarchus lib. de Iside & Osiride testatur. Denique (si Apomasari, Indorum, Perfarum, Ægyptiorumque disciplina viro instructissimo, credendum,) somniare de locustarum adventu adventantis hostilis exercitus signum est, quantumque illæ nocere vel non nocere videbuntur, tantum quoque & hostis. Nunc quomodo nimia illarum copia arceri possit per prophylacticam hominum prudentiam, dicere tempestivum erit, atque ita huic capiti finem imponere. In Cyrenaica regione lege cautum fuisse memorat Plinius, ut ter quotannis locustas debellarent: primum ova atterendo, deinde fetus destruendo, postea adultas Locustas interficiendo: si qui officio deessent, defectorum poenas luebant. Magnesijs & Ephesijs ordine militari in eos procedunt. Nec verò mirum est varias gentes ad tam diram aciem domandam rationes injisse, quum varijs Africae & Mauritaniae locis, adeo numerosae damnificaeque superent, ut incolas novos sibi sares parere compellant. Ovorum confringendorum destruendorumque varios ex Plinio, Valeriola, & Peucero modos adnadvertimus. Primo verno tempore torrentes in ovorum locis deriventur, sic ut totam terrae superficiem, vel maximam ejus partem abundè humectent. Hoc si per loci iniquitatem & situm fieri nequeat, terra multorum pedibus conculcetur, adeo ut nullus relinquatur locus, qui vel reliquis altior vel profundior sit. Si pedibus nihil profeceris, trahâ, pectine, & cylindro rusticorum uti oportet ponderosius factis, ut conterere eas facilius, & terram rectius complanare possit. Curruum quoque militarium hic copia non obesset, frequenti enim & perpeti rotatione citissime ova attererent: laudarem quoque aratri usum, quo terra effossa subverteretur, & locustarum veluti nidi proscinderentur. Sunt qui campanarum, tubarum, tympanorum, & bombardarum sonitu illo Salmoneo atque terrifico adultiores locustas attonitas reddere consulunt: quidam magnis à multitudine hominum clamoribus posse fugari autumant, ac si vel aëris fragore concuti possent, vel horrendos illos clamores (quod quidem absurdè somniant) audirent. Alij in pratis fossas profundiores faciunt, & crepitaculis quibusdam aërem vibrantibus locustas meticulosiores redditas sensim eò abigunt; in quas ubi sese contulerint, subito vel terra obruuntur, vel ruderibus

Quo pacto interfici & arceri possunt.

injeētis cooperiuntur atque exanimantur : alij garo ex locustis factō ita captas afferunt , quo statim somno gravissimo sepultæ , postea sponte intereunt. His artibus Valeriola locustas agrum Arelatensem vexantes viginti dierum spacio interfectas fuisse author est. In Syria militari ordine eas expugnant : in Lemno insula singuli milites certam locustarum mensuram magistratui per singulos dies afferre tenentur. Quædam gentes (ut dixi) monedulas a lunt fisco publico, ut usuferente locustas devorent. Præterea Seleucides aves vocantur, quarum adventum à Iove olim impetrarunt Cassij montis incolæ, fruges eorum locustis vastantibus. Hæ quotannis veniunt ipsis auxilio ; sed unde advolant , vel quo tandem recedunt , nemini incompertis fuit. Statim quoque ab interemptis locustis montem relinquunt, domumque se recipiunt. Pulveris tormentarij sulphurisque suffitum neoterici multum commendant, & teterrimo odore locustas interficere existimant. Si vero locustarum *ripas*, sive colluvies turmatim locum aliquem invaserit, incolæ omnes sub tectis delitefcant, nam nemine in itinere conspicuo, transibunt regionem illam ; aliàs vero facilimæ ibidem acquiescunt. Sin priusquam id perspectum fuerit, influerint ; nihil segetis, herbarum vel eorum contingent, quæ lupinorum amarificantium & cucumerum sylvestrium injuria conditorum decocto fuerint confersa ; confestim siquidem ab eorum tactu dispereunt. Fortasse Centaurei minoris, absinthij, vel juglandis decoctum idem præstaret. Similiter sicco pede transcurrere illas regiones creduntur, ubi Vespertiones in arboribus factæ sint sublimes. Præterea si locustas in fossâ (eâ quâ diximus ratione captas) concremaveris, fumus ille vicinas reliquas vel suffocabit, vel demittere alas compellet, ita ut vel in venatorum manus nullo negotio veniant, vel à sole deinceps labefactæ ultro occidant. Si vites ab illarum injuria tueri velis, prope radicem tria sinapeos grana serito, quæ deinceps germinantia odore acri bruchum locustamque omnem appropinquantem vita exigent : uti Geoponica Cassij & Dionysij Vticensis (malè Constantino Cæsari ascripta) nobis persuadent. Aristoteles 4. Histo. 8. odore sulphuris & cornu cervini, aut styracis suffitu locustas abigi tradit. Palladius ex Democriti præceptis nec satis nec arboribus locustas damno futuras scribit, lib. 1. tit. 35. si fluviatiles vel marini cancri plurimi fictili vasi cum aqua immissi tegantur & sub dio statuantur, ut decem diebus in Sole vaporentur : postea quæcunque illæsa volueris, illa aqua perfundito per quodque ostiduum, donec sata perfectè adoleuerint. Arnaldus fumo stercoreis vaccini vel bovini, vel cornu sinistri fumo, arceri locustas author est. Sed quare superstitiosulè dextrum excludit : nam ratio & natura, dextra sinistris meliora esse voluerunt. Magi suis nugis & Epodis plurimum hac in re fidunt atque attribuunt, quos cum Plinius lib. 37. cap. 9. dementiæ insignis & vanitatis infandæ redarguerit, non vos illis morabor. Peucerus lib. de divinationum generibus prodidit Romanos veri Dei cognitione nondum eruditos, quotiescunque locustarum agmina conspicerent, jejunijs, mœrore, sacrificijs, omnibusque modis ad placandas Deorum iras usos fuisse, & Iovem Apotropæum paulo diligentius coluisse. Eudoxus ait, Galatas orientales simili tempestate continuis precibus Avium ad Deum accedere, eumque sapius rogare, ut agros suos locustis inundantes servare velit immunes. Quæ nos Christianos monere debent veri Dei Orgijs initiatos, vero illo lumine instructos ; certissimum locustarum nocentium abigendarum remedium esse Numinis invocationem, cum vera poenitentia & pietate simulationis nesciâ conjunctam. Absque quibus fuerit, næ vires, virtutesque nostri ingenij omnes concidunt, neque instrumenta contra ipsas omnia quicquam valebunt: valdè enim probo illam sententiam: *Deo destituta remedia similia sunt hominum otiosorum : ipso verò placato, & remedium animante, revera tum remedia dici debent.*

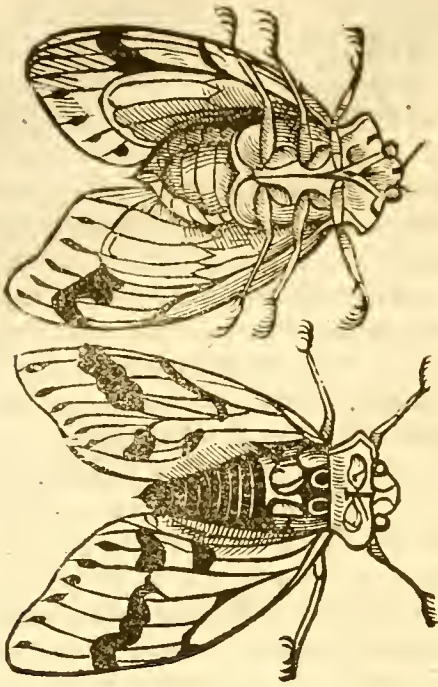
CAP. XVII.

De Cicadis & Gryllis.

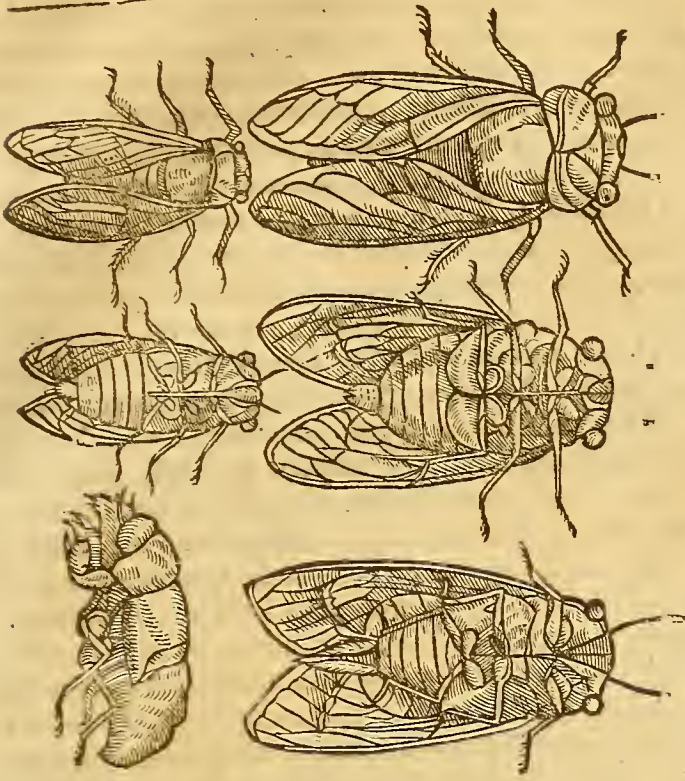
Mnium Insectorum quæ sonum stridulum emittunt, *Cicada* primum sibi locum vendicat, & magno quidem jure. Nam sonum & argutum & musicum sole exæstuante edit, & rore vitam sustentans satis arboribusque non nocet. Apud Græcos pro regionum varietate diversa fortitur nomina. Passim & generaliter τέτιξ, Eleis ^{εἰσαβασκος}, Sidelis ^{Ζειγάρ}, Cretensis (Bellonio teste) ^{πύμορογγον}, Suidæ popularibus ^{ἑ. σ.} dicebatur, quia rorem exugendo vivit: varias item appellationes, sexus, ætas, magnitudo, atque cantio illis attribuit. Nam fœmina non vocalis Æliano ^{κερκώπι}, quæ & ^{καλαμίαια} Stephano ^{μωφονδσα}. Eustathius non cicadam sed cicadæ simile animal credit. Sic etiam Athenæus lib. 4. ex Speusippo: ἡ κερκώπι ζῶον ὁμοιον τέτιγι καὶ τρυγνίω, simile cicadæ aut parvo turturi. Sanè Lyæ verba illa ex Alexide in Thrasone Athenæi citata, (σὺ δὲ ἐγὼ ἢ πῶπο τ' εἶδον ἔτε κερκώπιω γύναι, ἢ κίπαι, ἢ ἀιδον, ἢ τέτιγια, ἢ τρυγνίω) fidem faciunt amplissimâ, & vocalem fuisse Cercopam, & à Cidarum gente alienam; nisi forte ut marem fœminamque turturem voluptatis gratiâ caveis includerent Græci, ita etiam masculo Cicadæ cercopam fœminam adjunctam fuisse statuemus; neque enim tantum cantus gratiâ eas cum picis atque philomelis alebant, sed etiam ut mutuas maris fœminæque amplexus, amores, veneres conspicerent. Adde etiam Cercopam Athenæum ^{αλλέσεραν} vocare; tantum abest, ut viro suo omnes canendi obstrependique vices, præter fœminarum morem, attribuat. Dicitur ætate provectiore cicada τέτιξ, novitia vero & tenella ^{κίκκος & κίκλος} ut Hesychius notat. Parvæ cicadæ (quas Gaza Cicadastras, nos Cicadulas vocamus) a Græcis ^{καλαμίαια} atque ^{κερυνήται} dicuntur; ut mirer hanc significationem à Stephano prætermisam. ^{καλαμίαιον} substantivè positum, cicadam minimam significat, authore Eustathio. ^{πεττιγόρια} cicadastras item significant, ut apud Cœlium legimus, Quamvis Eustathius animalcula ea esse contendit cicadis similia, atque alibi fœminas cicadarum vocat. Has Ælius Dyonisius à ^{τιττίζει} nuncupatas voluit: ^{ἐγυέλαδοι} sive vocales & obstreperæ Cicadæ sunt ^{ἀλέται}, sive mares: dulcifoni illi quidem, & pleetro quasi Thebaico modulantes. Mutæ autem & agrestiores cicadæ ^{σγδλοοι} appellantur a silentio, atque ^{ἀκάνθιοι}. Arabicè *Gituole* & *Cicuale*, & *Velderetrich*, & *Robiche*. Sylvat. *Cicara* barbarorum nomen est, à Latino vel Hispanico corrupto. Italicè *Ligallo*, *Cicara*, & alicubi *Lazenzala*. Hispanice *Cignatregas* & *Cigarre*. In Germania atque Anglia Cicadas reperiri non audio: tamen si quæ ibi fuerint; utraque gens ipsas *Bowc Krickells* vel baulme *Krickets* appellant. Flandris *Fieldtdresin*. Wallensibus (ni fallor) *Straffen*. Polonis *Konick Zyemnyco*, *Spiewa*, dicuntur. Aliquando cum Gryllo confunditur Cicada, sed perperam nisi forte Gryllum cicadam esse dixerimus non alatum. Cicadam Latinos vocasse, autumant sonorum ancupes, quasi *cito cadentem*. Est enim illud Epitheton Cicadæ apud Philosophorum principem ^{ἀκούωρ} τέτιξ, & revera brevissimi fati videtur. Cicadarum aliæ vulgatiores sunt, aliæ rariores. Vulgarium caput pronum, magnum videtur; & pentagonum imitatur lateribus inæqualibus finitum. Colore est viridini-gricante; utrinque tumulos duos obtinens ejusdem coloris, sed ovalis figuræ & margine quadam fuscâ circumseptas; fusca item lineâ tumulos secat medios, mediumque caput ^{ιωτα} littera nigerrima rectâ dividit: oculos habet ex fusco non multum viridantes, prominentes quidem, & magnas pro corporis ratione, ut mirer Nigidium (qui cicadis oculos negavit) eos non vidisse:

Visu

Visu autem revera sunt hebetiore, ut Aristoteles meminit; si enim digitum contraxeris & paulatim versus ipsarum oculos remiseris, accedunt eò magis quam recedunt, atque umbra digiti allecti citius eum conscendunt. Supinum caput, sive facies, dilute ex albo viridiusculum apparet. Cicada inter insecta & omnino in hoc animalium genere una, ore caret; habet tamen prolixum quid compactum indivisumque, intus plerumque conditum, quod veluti promuscis tum oris, tum linguæ usum supplet, denis strijs transversis affabre canaliculatum, eoque ipso rorem haurit, alimentum unicum & peculiare: ut Virgilius cecinit. *Pascuntur dum rore cicada*: unde Apud Athenæum primum disputatum, deinde conclusum fuit, solam aquam nutrire posse, quoniam ea sola cicadæ famem tolerant. Hinc etiam illud alibi apud

eundem parasiti cujusdam dictum *ὅκ ἐμὶ τέτλιξ ἰδὲ κοχλία*, quasi diceret, nec rore vivo, nec herbis vescor. Cui etiam affine illud Theocriti: *μὲν ἀρῶνας σπιζέτι ὡς αὐρὲς τέτλιξ*, id est, *aeriove fovetur ut rore cicada*. Valeat igitur illa Æsopi quæ circumfertur fabula; Cicadas à formicis cibos petiisse, quum ex Platone didicisse potuisset, Cicadas Apollini sacras id doni musarum benignitate affectas, ut solo cantu, ne dicam rore, famem levarent. Fabulosa quoque *Tzetzi*s commenta proborum auribus indigna prætermitemus, qui nescio quantum ijs ciborum delectum adesse memorat. Proditum tamen est ab Antonio Altomirino lib. de Manna, Cicadas ex fraxini & Orni præcipuè ramis corticibusque lacrymam exugere, quam nos Mannam arborem vocamus. Eas rorem duntaxat de herbis vel ex herbis papilionum more exugere, probabile magis est, tum quòd jejunæ semper & inanes intus reperiuntur, tum quòd nihil excernere conspiciuntur; nisi fortè ubi plusculum roris absorpserint, superfluum ejus partem, ut rustici notarunt, removendo ejiciant. Corpus capiti brevissimo collo, vel potius nullo, annectitur: scapulæ ex viridi & nigro maculatæ, pectus dilute viride magis albicat, è quo tres utrinque pedes tibiæque erumpunt prassinii coloris. Venter in majoribus duos digitos transversos longitudine æquat, latitudine unum: interna ventris pars peltam refert in apicem desinentem, & limbo duodecim tredecimve articulis constante cingitur: intus incisuræ aliquot apparent concolores ventri, caudamque extremam mares (id est minores) fissam habent, fæminæ contra integram; dorsum nigricat, 7. vel 8. lineis & incisuris virentibus transversim ductis ornatum. Alæ pulcherrimæ, argento illitæ, nævisque fuscis & maculis cum ornatu pictæ, externæ internis duplo longiores sunt, magisque variegatæ. Fusca rarior videtur, quam ex Guinea delatam Ludovicus Atmarus Chirurgus diligentissimus Pennio dedit. Dedit illi aliam ex Virginia portatam Candidus, pictor non incelebris, cinerei omnino coloris, (forte Græcorum *τέφρω*) sed proportionem cum primis simili; alas utrasque habet argenteas, sed neutquam (ut primæ illæ virides) maculatas. Surculariæ potissimum virides & magnæ sunt; avenariæ, frumentariæ, gramineæ, varios varijs in locis colores expriment, longèque minores apparent. Si verò Cicadarum naturas cum

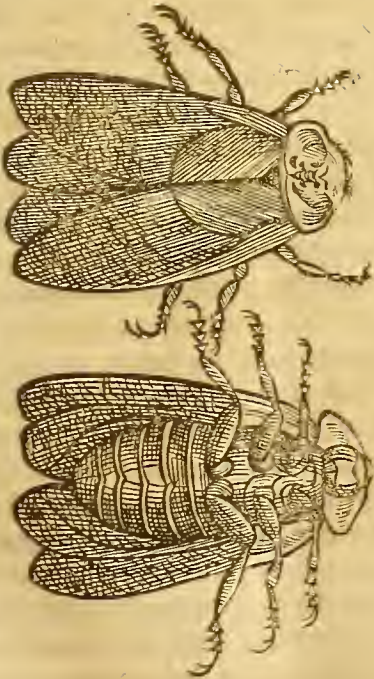
cum humana parare licet, ferveri nostri quū sint, virtutibus dominos antecellunt; & nobis morum magistræ esse possint. Etenim eam vitæ ostendunt innocentiam, ut nullam creaturam lædant, nullâ abutantur: nos contrâ rectum rerum usum pervertimus, & ne à parentibus cædendis temperamus. Quis conviva jam perfert cicadarum pastum? simplicem illum quidem, & frugalem, nulla artis ciborumque varietate, & curiosula mixtura inquinatum? Imo eousque stultitiæ curiositas

foeda pervenit apud homines, ut nisi contrariæ misceantur naturæ carnes, unaque fructus, folia, aromata, carnes, liquores, concoquantur, actum de gula cogitent, purasque & salubres illas mensas majorum fastidio habeant. Hæ sitim suam roscidâ extinguunt aquâ; nos sitim mixtis poculis ceu lenocinio quodâ allicere potiùs, quàm lenire aut tollere laboramus. Illæ arbutis ad terram dejectæ (in quibus lubentius cænant,) nihilominus hilarem degunt ætatem, humilemque fortunam altis ad cælum cantibus leviores faciunt. Nos vero homunculi altioribus locis depulsi, animum amittimus, & ad quamque fortunæ rotam graviter timemus.

Cicada ab incalescente primum sole ad vesperum inspiratam concionem non intermittit, sed *φιλόμυνη καὶ ἡδύφθογγος* perseverat; concionatorum verò permulti,

nec suaviter sermones instituunt apud populum, & vix quater quotannis concionantur. Pudeat sanè ipsos civilius educatos *ἀγαθόνμον μῆσαν* admonitricem habere, neque suum officium rectius exequi. Harum si ventrem scabas (ut poetæ laudati) acrius cantant: illos quantum quantum verbis demulces vel præmio invites, tamen (ut Argonautæ Martialis) neque remum adhibent, nec ad vela oculos manumve conjiciunt. Quinetiam in cantu singulæ conveniunt; mutuamque rebus operam impendunt: Illi verò utinam non serendis litibus, alendisque controversijs toti incumbere: utinam non de lana & lino, de figuris & formis, de decore indecore & turpiter concertarent. Verum

est

est illud Theocriti proverbium *ἄλλοις τῆσι γίγισθαι*; sed homo, qui homini Deus esse debet, idem se potius lupum præbet ac diabolum, suaque in viscera faviens hominem exiit. Inter cicadas, mulieres silent; viriter venerem averfantur, nec nisi multis fæminarum blanditijs eò trahuntur: nostræ autem mulieres verba viris præripiunt; viri verò mulieribus longè intemperantiùs se gerunt. Quid addam? solæ cicadæ inter insecta ἀπαθείς videntur, nos vero animi perturbationes ita agunt præcipites, ut levi, imo nulla de causâ ira exæstuemus, dolore contabescamus, invidiâ et Zelotypiâ conflagremus. Musicam vero Cicadarum quod attinet: primas tenet inter ε. τεμα tam dulcis apud veteres habita, ut eundem sonum & cicadæ & citharæ τὸ τελεσίτημα nomine vocarent, teste Polluce: unde fortè Lucretius cicadas *Teretes* dixit. Platonis eloquentiam cum Timon Sillographus commendaret, cum cantilenis cicadarum comparavit. Verba ejus apud Laërtium hæc sunt; ἡ δὲ πρὸς Πλατῶν καὶ τελεσίτημα ἰσόλαο. Sole effervescente canere incipiunt, ea scilicet tempestate, qua alioquin messorum ab opere desisterent, quare laboriosi cantores arbores concidunt, ibique operantium atque itinerantium aures cantu Appollineo demulcent. Nam ut musica animo languenti, & fatigato cerebro quasi quoddam θελησίτημα exhibet; sic rusticis cicadarum cantus non affectatus, stridoris contentione ad laborem perferendum tanquam ἐρροδιώτης quidam stimuli est loco, & messorum ad fruges colligendas non modo invitat, sed etiam detinet. De certamine inter Eunomum Locrensem & Aristonem Rlieginensem citharædos, ac de victoria Eunomi ob cicadam advolantem ac citharæ insidentem, fractæque chordæ vices suppletem, legatis Antigonum mirabilium narrationum lib. 1. & Strabonem lib. 6. Geograph. Cujus quoque certaminis Solinus meminit. Imo prisca per cicadam musicam intelligunt; & ideo cicadam Eunomi citharæ insidentem tanquam notam musarum hieroglyphicam pinxerunt: ut a Strabone, Phlegetonte, & Pausania accepimus. Apud Athenienses antiquitatis & nobilitatis symbolum fuit, eoque nomine aureas cicadas, (ut nunc aureum vellus Hispani) cincinnis intertextas gerebant, atque inde τεπεσίτημα appellabantur. Dicit etiam Anthologij author lib. 3. veteres cicadam tanta in admiratione & amore habuisse, ut in Tenereo Laconicæ regionis promontorio monumentum illi ponerent, ac epicedium in laudem ejus perelegans exararent: Cui etiam Orus Apollo Hieroglyph 2. subscribit. Nemini denique cicadarum cantus insuavis videtur, nisi qui ab animo vel corpore ipse ægrotat, & propterea sanæ musicæ sanus esse arbiter non potest. Græci eò illas pretio habebant, ut caveis inclusas retinerent, & ad aures oblectandas foverent. Nunc pauca de sono addam, & deinceps ad earum ortum interitumque orationem flectam. Sonum illum stridulum atque obsterperum alij aliter edixistimant, Pierius eum in Promuscide formari autumat; Proclus Diadochus alarum contritione fieri putat: Cujus hæc sunt verba; ὁ τελεσίτημα ἀδελὸν ἐπὶ ταῖς πτέρυξι τριβῶν ἐαυτῶν, καὶ ἤχον ἐκπιμπῶν. Id est, *Cant cicada frequenti alarum in semet ipsam applausu, atque sonum ita emittit*; veluti etiam sentit Hesiodus. Verum eos ore non canere omnes vident, ut nec alarum attritu locustarum more, sed membranulæ reverberatione sub flabellis (sic enim vocant operimenta illa duo post postrema crura ventri adherentia) vel ut Aristoteles brevissime scribit: sonant alliso spiritu ad membranam septo transverso subditam: nam dum illa eo pacto distenditur atque remittitur, sursumque ac deorsum impellitur, sonus erumpit stridulus non secus quam in puerorum arundineis fistulis pellicula tenui constantibus; qua depressa, intenta, vel vibrata, sonitum fieri necesse est. Atque hæc ratio est, cur fæmellæ cicadæ non canunt; integræ nimirum & orbatae illo spacio intercrurali, ubi maribus tenuis nascens membrana strepitum sonumque emittit. Alij fæminas maribus multo frigidiores faciunt, atque id

in causa ponunt silentij. Verum cum eunuchi, senes, atque mulieres vetulæ præcipue (atque magis quàm Invenes calidiores) stridant, frigiditas in causa esse non potest. Adde etiam mulieres (si Hippocratis iudicio steterimus) calore viros superare; vel si aliter se habeant; tamen famellas cicadas maribus calidiores esse fateri oportet, quia sub septo transverso non sunt dividuæ; mares autem in illo loco (nisi membranula illa de qua diximus obesset) omnino perflates videntur. Voluit sanè natura per vocem cicadarum feminis negatam, nostras illud docere: *ὅσσον γυναιξὶ χότων ἢ σὺν φέρει*. Canere primum incipiunt sub finem veris, sole meridiem prætervecto, & fortassis in calidis regionibus citius, ubi arbuta rariùs consita, ibi & fæliciùs degunt, & lubentius concinunt. Sunt enim omnium animalium minus melancholicæ, & propterea non solum viridem hilaremque locum, sed apricum etiam affectant. Imo non omnino inveniuntur ijs locis, quibus vel omnino arbores defunt, vel nimix & umbrosæ conspiciuntur. Hinc fit ut (Aristotele authore) apud Cyrenem nullis in campis cicadas inveneris, cum tamen circa oppidum frequentes audiantur. Loca item frigida vitant, imo ijs vivere non possunt. Oleas amant, quia ob raritatem ramorum foliorumque angustias minus sunt umbrosæ. Loca non mutant, ut nec ciconiæ, vel saltem perrarò; si verò mutaverint, perpetuùm silent: tantùm valet patriæ amor. In Milesia regione (inquit Plinius) rarò videntur. In Cephalenia insula amnis currit, in cuius altera parte copiosæ sunt, in altera plane nullæ: id quod ego vel nimix arborum copix, vel inopix, vel naturali cuidam foli antipathix ferrem acceptum: Quemadmodum Hybernia nullum animal nutrit vel generat venenatum. Regnum Neapolitanum iisdem de causis averfantur; quamvis Maronis magia factum id fuisse meminit Niphus. Timæus ille Siculæ historiæ scriptor cicadas in Locrensi agro ex citeriore parte fluvij Helicis *λαλίστα* memorat: ex altera vero parte Rheginis subdita *ἀρσίως* facit: non quia Herculis precibus ob somnum impeditum stupent, ut Solinus finxit: sed quia domi lubentius gaudent & canunt, more Galli: unde fit, ut Locrenses apud Rheginos non stridant, nec Rheginenses vicissim apud Locrenses; distant tamen fluvij duntaxat interlapsu, quem lapidis uno jactu trajicere possis. Multum sane ipsas (quæ una omnes in se charitates complectitur) movet patria: quum Iudeorum exemplo aliena terra, patriam loqui inquam recusent, patriæque ejecti moriendi potiùs vias, quàm vivendi rationes cogitent atque ineant; usque adeo brevis animæ prodigæ videntur, natalisque soli studiosæ. Hominum ita gaudent consortio, ut nisi agros messorum, itinerantiumve conventu repletos viderint, submissius canant & rariùs; vel potius tacitè tantum in sinu sibi applaudant. Si vero messorum congregantes, congarientes & concinentes (quod meridie plerumque fit) audiverint, tum veluti de lauro certantes vocem elevant, & maximo laterum conatu *πυλῶσται καὶ ἐξυθῶσται* adstrident. Quare non immeritò Parasitus ille apud Athenæum *τέφιξ* dicebatur, quia natura abstemius, garrulus adeo ferebatur inter prandium, & inter confabulantes vocalissimus esse contendebat. Lepidè cicadarum historiam in Phædrone Platonis narrat Socrates, struens à meridie non dormiendum ne nos Cicadæ derideant: nam diligentiam ipsarum magno præmio affectam ferunt Poëtæ. Dicunt enim Cicadas ante Musas homines fuisse, qui natis postea Musis cantum monstrarant; quosdam vero ex ijs mufices & cantandi studio adeò delectatos fuisse, ut cibi potusque negligentes imprudenter interirent: quibus Musæ in Cicadas transmutatis id (mercedis loco) donarunt, cibi potusque vacuos (etiam sole exæstuante) vivere posse, neque ullo succo nec sanguine indigere. Coeunt & generantur ex ejusdem generis animalibus, ut Aristoteles tradidit: masque inserit in feminam, quæ genitali reciso recipit quod à mare injicitur: pariunt in arvis cessantibus, ter-

Coitus & generatio.

ram

ram excavantes particulâ illâ caudâ cavâ asperâ præacutâ, eodem modo quo Bruchi. Quapropter magna Cicadarum in agro Cyrenensi copia est. Quinetiam in arundinibus, quibus vites eriguntur, nidum futuræ excavant, & in caulibus squillæ herbæ interdum pariunt. Sed hic fætus facillimè in terram dilabitur. Hoc etiam notatu dignum, quod Hugo Solerius in Aëtium scribens affirmat. Cicadas in partu mori, discisso in fætus exitu parentis ventre, (quod nonnulli maximo cum errore de vipera fabulantur :) id quod certè plurimum demiror. Nam ova alba excludunt, non vivum animal, nisi (ut in nitedulis) ob imbecilitatem id contingat : ex ovo crescit primum vermiculus, deinde fit ex eo theca, aureliæ papilionum similis ; quæ Tettigometra dicitur (quo tempore esu suavissimæ sunt antequam cortex rumpatur ;) postmodum circa solstitia noctu exeunt cicadæ, ex matrice illa ; nigræ protinus, duriusculæ, & majusculæ. Vbiverò eruperunt, Surculariæ furculis, frumentariæ frumentis insidunt ; & in exitu parum quiddam relinquunt humoris, nec multò post volant, & incipiunt canere. Quod igitur de matris ventre discisso fingit Solerius, id ego de matricibus intelligi debere contenderem. Cicadas cum mulier quædam teneras aleret, cantus & voluptatis gratiâ : sponte sine maris opera gravidas invenit, si Arist. 1. de hist. anim. fides habenda : verùm cum fæminas omnes natura mutas dixerit, & spontanea hæc impregnatio veritatem superet, vel fæminam verba Aristoteli dedisse suspicor, vel ipsum nobis. Alia est Cicadarum generatio, ut apud authores legimus. Nam lutum si non debito tempore effodiatur, Cicadas progignere testatur Paracelsus, atque ante eum Hefichius. Ob hanc causam Platò cicadas homines olim fuisse affirmat ex terra ortos, Musarum verò beneficio in cicadas (*μουσικότατον γένος*) versos. Etiam nunc non alio cibi genere quàm rore vitam sustentantes, & assiduo cantu sese pascentes vivunt. Hanc etiam ob causam Athenienses sunt *πεπιρροφοί* vocati, quia crinibus aureas cicadas gestabant pro ornamento, atque etiam nobilitatis atque antiquitatis symbolo ; ut Thucydides in primo Singraphiæ testatur, atque Heraclides Ponticus de prisca Atheniensibus. Hujus consuetudinis argumentum præbuit Erythæus ex terra ut ferunt editus, qui Atheniensium rempub. primus gubernavit, eosq; Platonis judicio *αυτόχθονος* : deinde mos obtinuit, ut nemo nisi Atticus esset, & Aborigo diceretur, auream cicadam capillis annectere auderet. Huic opinioni Aristophanes, & ejus etiam Scholiastes assentiuntur. Isidorus cuculi salivam cicadas gignere non recte affirmat, verùm Locustellas gignere manifestum est. Cicadas veterem pellem sive senectutem per ætatem exuere Lucretius lib. 4. testatur his verbis : *Cum veteres ponunt tunicas æstate cicada* : eamque ob causam ab Hefichio *γυμνότερος πέλιξ* vocatur : quibus quidem minimè fidem dedissem, nisi hujus pellem ejectionem in procinctu habuissem. Ante coitum mares gustu suaviores sunt ; post coitum vero fæminæ ; quippe quæ ova candida & gustu gratissima habeant. Parthi, ut Plinius scribit, & reliquæ ad orientem gentes, cicadis vescuntur ; non solum nutritionis gratiâ, verùm etiam ut venas aperiant, languentemque appetitum citius excitent : id quod Athæneus lib. 4. & Natalis de Comitibus disertè affirmant. Hinc Aristophanes in Anagyro deos item Cicadis vesci ex Theocrito scripsit, ubi eos per iram appetitu caruisse somniaret. Vidi ego (inquit Ælianus lib. 12. cap. 6.) qui connexas cicadas ad cibum venderent hominibus ; animalium scilicet voracissima jejunissima vendebant, ne quid exquisitissimis ipsorum epulis deesset. Dioscor. affatas cicadas mandendas præbuit & vesicæ doloribus prodesse scribit. Quidam (inquit Galenus) cicadis siccis ad colicos affectus utuntur ; dant cum paribus numero piperis granis tres quinque aut septem ; tam videlicet remittente quàm etiam urgente paroxysmo. Trallianus in calculo, exiccatas, contritas, alis,

us Medici.

ac pedibus prius abjectis, in balneo exhibere cum mulso aut condito jubet. Ægineta etiam exiccatas nephriticis exhibet, atque in morbo renali compositionem diatettigon vocatam instituit: similem omnino antidotum Myrepus præscripsit, sed omnes pedes capitaque tanquam supervacanea membra rejecerunt. Luminaris auctor electuarium ex Nicolao transcripsit hujusmodi. R. Cicadarum pedibus capiteque abstractis unc. 2. millij solis, sem. faxifrag. ana. unc. unam, piperis, galangæ, cinamomi, ana drach. 2. ligni aloes drach. semis, mellis, q. s. Nicolaus Cicadasalis, pedibus, capitibusque abjectis, urit, terit, atque excipit melle attico, datque ad fabæ magnitudinem cum vini mensura. Aëtius cicadas tres tritas ex vino exhibet. Quidam ad urinam provocandam pro cantharidibus cicadas substituunt, nec meo judicio sine ratione; nam & securius exhibentur, & citius tam hoc in morbo quam in languida venere operantur. Antidotus ex cicadis κὶ τῆ ζεροφύλλῃ ad renum calculum à Nono medico præscribitur. Aretæus de vesicæ remedijs hæc verba de cicadis habet: Utillissimum vesicæ remedium cicadæ suo tempore pro cibo exhibitæ. 1. mares ante coitum, fæminæ post, ut ex Arist. patet: extra tempus verò aridæ & tritæ cum aqua & radicis nardi paxillo elixentur: in ipsdem quoque loco balnei ad vesicæ laxamentum æger desideat. Nec desunt in recentioribus qui cicadas oleo impositas Soli exponunt, & cum Scorpionum oleo commiscunt, ac pubem, interfæminium, testiculos, aliasque vicinas partes, ad dolores vesicæ inungunt. *Arnaldus* in Breviarij lib. 2 cap. 20. & 32. in Coli dolore & Ileo pulnerem Cicadarum commendat; atque etiam ad calculum ejiciendum, Si mediæ cicadæ pulvis cum sanguine hircino vel cum vino diuretico propinetur. Lanfrancus ad frangendum calculum cicadarum spodium ex aqua raphani vel cicerum decocto sumpsum magni facit. Quinetiam segnes torpentesque jam ocio pueros ad venatum provocant. Cujus meminit Theocritus Idyllio primo his verbis,

αὐτὰρ ὄγ' ἀνδρείκεσσι κελῶν πλέξῃ ἀκρίδοθίεσσιν
χοίρω ἐραρμώσδων.

Neque solum gratæ sunt in cibo atq; in medicinis utiles hominibus, sed aves pascunt nonnullas atque inescant. Pueri enim Cretenses (teste Bellonio) hamum in Cicada sepeliunt; eam filo alligatam in aërem projiciunt. Cicadæ gratiâ Merops advolat, & cum esca hamum unâ deglutit, quo conspecto filum attrahunt pueri, atque ita aëriam piscaturam non absque lucro exercent. Cicadæ item in fine veris multiplicatæ annum morbiferum significant, non quod ipsæ putredinem excitant, sed quia illarum copia putridæ materiæ abundantiam planè demonstrat. Sæpius enim illarum adventus cantusque bonum rerum statum portendit, uti Theocritus cecinit; κὶ τῆ πηγῆς ὠδὲ λάλεονται. Niphus anno cicadarum parco annonæ caritatem præfagit, rerumque omnium inopiam Quod vero Io. Langius, (multæ lectionis doctrinæque philosophus, & medicus unâ celeberrimus) Cicadas lib. 2. Epist. instar Bruchi fruges & pabula per Germaniam exedisse memorat, Idemque Stumpfius in Helvetia factum, & Lycosthenes lib. prodig. Græcaque Epigrammata affirmant: fanè (nisi locustam pro cicada intelligerent,) merum mirum ostendunt, & quod (salvâ virorum tantorum æstimatione) credere nolimus, carent quippe dentibus & excrementum (ut diximus) non emittunt, sed rore tantum vescuntur & intumescunt. Præterea licet omnem perreptavi Helvetiam, eaque diligentia cicadam quæsi, quâ acum solent, nullibi tamen eam vidi, ut nec in Angliâ vel in Germania. Ideo tam ipsos, quàm Albertum Vincentium, & Guillerinum de Conchis, per Locustas vel Bruchos deceptos fuisse autumo, dum illos Cicadas esse vulgari quidem errore temerè crederent. Qui plura de ipsarum natura vel usu cupiunt, consulant Græcorum Latinorumque Epigrammatum

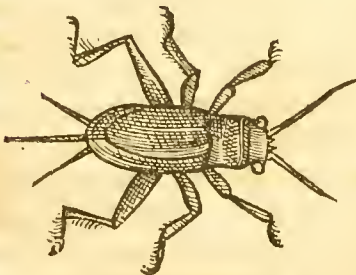
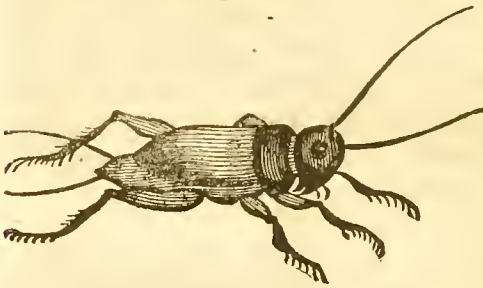
grammatum auctores, partim earum laudes, partim vituperia pro suo quemque Marte & arte plurimis canentes. Ægyptij per Cicadam pictam hominem mysticum & lacris initiatum notarunt. Novi Hieroglyphi eas nonnunquam mulicos, nonnunquam garrulos significare frivole contendunt. Vt cunque fuerit, recte de semet ipsa Cicada cecinit meo iudicio.

Sic licet insecti genus exiguum atque minutum,

Magna tamen parvis gratia rebus inest.

Grylli nomen.

Post Cicadam *Gryllus* proximum locum vendicat, tum quod eam forma, demptis alis, non nihil refert, tum quod cantu proximè accedit. Calepinus Grace γρυλλος dictum affirmat, sed auctorem non citat, imo nequit. Alij a clamore arguto, & procellarum æmulo, sic eum vocari putant (in quorum numero est Isidorus) qui gryllismus dicitur. Ab Hadriano Junio propter soni fridorem α γρη dicitur. Sed minus recte; cum hanc Locustam esse majorem ex Aristotele probaverim. Freigius natural. quæst. lib. ex Plinio Tryxalidem vocat. Verùm quum τρυξάλις sit insectum impenne, ut cunque sono conveniunt, formam tamen & speciem Grylli non habet. Latine item *Gryllus* dicitur. Gallice un *Gryllon*, *Crinon*. Arabice *Sarsir* (si Bellunensi credimus.) Barbaris *Gerad*. Avicennæ *Algiedgied*. Polonis *Swiere*. Hungaris *Oszifereg*. Germanis *ein grill*, *ein Heyme*. In agro Argentinensi (à mente quo cantillat) *Brachnogle*. Illyricè *Swiertz*, *Czwrczick*. Italicè & Hispanicè *Gryllo*. Anglis *Cricket*. Belgis *Crekel*, *Nachtereckel*. *Gryllus* autem vel campestris est, vel

domesticus: utrosque Plinius ad Scarabeorum genera retulit minus propriè, quùm alas elytra tectas non habeant, sed omninò membraneas; licet exteriores densiores longè quàm quæ subtus latent. Calepinus postremò natus, genus locustarum facit, parili errore.

Niphus in Arist. hist. 5. 28. & 29. locustas terrestres, & Bruchos, Gryllos

vocat; ut etiam Albertus per imperitiam cicadas. Campestrium alij sunt mares, alij feminae. Mascicadae magnitudinem propè attingit, sed corpore paulo longiore, colore subnigricante; caput pro corporis ratione magnum; oculi grandes exerti, frons antennata, sed articulis carent antennæ, & huc illuc tamen facilè, moventur. Sex item pedes obtinuit corpori concolores, & postre-

mos longissimos ad saltum vegetiorem: antrorsum & retrorsum (quod singulis commune est Gryllis) incedit. Alæ quasi leviter insculptæ & incurvæ, totum pœnè corpus tegentes; cauda illi bifurca, moles corporis minor atque feminae. Hæc vero ventriosior, in amœnum quendam exprimit virorem: oculis herbaceis, antennis rubentibus, cauda tridentis æmula, & magnitudine corporis à mare diffita. Per æstatem in campis reperiuntur, ibique terram excavantes manent atque nidificant. Hyeme vero leniore latitant, sæviore pereunt in cavernis, quos sine cuniculariorum arte fodisse videantur. Alarum attritu sonum illum edunt perstridulum, teste Plinio: & sane alis eorum avulsis attritisque Iacobus noster Garrettus Pharmacopœus diligentissimus eundem sonum rectè imitando affectus est: ut mirer doctissimum Scalligerum id cui nescio folliculo & fistulæ in cava alui parte collocatis; Sabinum verò, dentium collisioni acceptum tulisse: quod Plinius etiam non rectè

de

de locustis scripsit. Quum leviter alas per antri sui angustias tam aruenfes quam domesticæ atterunt, parvum sonum efficiunt; cum vero pro foribus fortius has vibrant: valde argutum, nec omnino sine alarum motu agitatione neque strident: has enim amputaveris, vel avulseris, stridorem illum omnem perire citò videris. Sole incalescente (quo plurimum gaudent,) ac etiam noctu, pro foribus cavernæ cantant. In pascuis & pratis frequentiores, in umbrosis opacisque locis illubentius manent, rariùs ad hyemem vivunt, ut Georg. Agricola scribit: magnam auctoritatem illis perhibet Nigidius, majorem Magi, quoniam retrò ambulant, terramque terebrant & stridunt noctibus. Quo magis à nobis sunt diffiti, eo acutius stridunt, proximi verò silent, & præ dyfopia vel formidine se in antra citi recipiunt. Gryllus (inquit Albertus) lib. 4. cap. 7. exercit. 273. si medius dividatur vel capite plectatur, adhuc canit & vivit longum tempus. Quod sane si verum sit, actum planè erit de alui illa fistula, cui stridoris Gryllorum causam Scaliger tulit acceptum. Venantur eum pueri formica circumligata capillo in cavernam eus conjecta, efflato priùs pulvere ne se recondat, & ita formicæ complexu extrahitur. Plinius lib. 29. cap. ult. Sed citiùs & minore labore capitur, hoc modo; ramulo gracili & longo, vel stipula cavernæ inserta, & per vices extracta, ante cavernæ vestibulum illico erumpit; quasi interrogatura, qui foribus facit injuriam? Vnde in eum natum proverbium, qui levi de causa sese hostibus ostentat, & insidias ultro incurrit, *Stultior Gryllo*. Panico recenti, maturo frumento & pomis vescuntur. Gryllus domesticus à Græcis (si Alberto credendum) *καμυζήτης* dicitur, cujus nominis ne vestigium quidem reperio apud Græcos: forte Barbarum pro Græco supposuit. Angli eos *House-crickets*, Germani *Heimgrill* appellant.

Plinius de scarabeis scribens (inter quos Gryllos malè retulit) hæc verba subjungit: Alij prata crebris foraminibus effodiunt, alij nocturno stridore vocales aridam terram inter focos & furnos excavant. Sunt item domestici mares & feminae. Maritotum ferè corpus fusco colore est imbutum, dorsum ex fusco varium magis nigricat: oblongo est corpore, & campestri longè minori; caput ei ferè orbiculare, oculis nigris præditum, & antennis in omnem partem mobilibus, forma & compage omnino est campestri: juxta medium pedum exortum, duæ lineæ transversæ niuis instar albicantes dorsum adornant. Julio & Augusto mensibus volat, nec tamen longè nec diu; sed

Lib. VII.
Cap. 28.

volatu undoso, (pici Martij instar) nunc ascendendo alis dilatatis, nunc complicatis vicissim descendendo. Caudam habet bifurcatam. Fæmina major est & longiori aluo, alis 4. volat, quarum externæ breviores, internæ arctiores simul & longiores. Caudæ extremitas in tres quoque sive setas, sive spinas majoris, dividitur. Volant utriusque sexus, saltantque & celeriter satis currunt: spumam juris Zythique avidè liguriunt, vescunturque sanie & liquore carniùm. De hoc insecto Albertus lib. 4. cap. 7. sic scribit: Gryllus qui noctu cantat, non videtur os habere; (ut arvenses) sed invenitur in capite ejus longum membrum linguæ simile, & nascitur super exteriorem

capitis ipsius partem, & pars illa non est fissa, sicut finduntur ora animalium: nec invenitur aliqua superfluitas in ventre ejus omnino, licet vescitur humiditatibus carniùm & brodiorum pingui, ad quæ sive effusa sive reservata, noctu accurrit. Imo licet panem quoque depascit, superfluitatum tamen expers, &

Vsur.
Exerc. 186.
Lib. 30. 4.
9. 12.

ventre semper jejuno perhibetur. Grylli non solum homines labore fessos cantu recreant, sed etiam medicam sylvam adaugent, morbosque abigunt. Veteres (ut Julius Scaliger notavit, remque ipsam experimento veram expertus est) loco cantharidum ijs utebantur, simili successu. Purulentis auribus Gryllus cum terra sua effossus prodest. Gryllus manibus contritus sacro igni medetur; tonsillasque curat. Oportet autem cum ferro eum & cavernæ suæ terram tolli, atque deinde in manibus fricari; quo pacto non solum à præfenti malo æger liberabitur, quin etiam per annum à recidivo erit immunis. Plinius. Curant quoque Grylli parotides sive illiti sive alligati: strumis illinuntur cum terra sua. Cinise eorum cum oleo, putrida ulcera ad cicatricem perducit. Contra calculum & dysuriam Gryllum aqua dilutum sumere prodest. Bellunensis eorum oleum auribus dolentibus instillat; eoque modo dolorem ijs omnem pulsationemque adimit. Marcellus in faucium tumoribus tactum illorum & simplicem alligationem multis effert: Halyque judicio in collo suspensi quartanam arcet. Tonsillarum tumores ijs sedari Serenus indicat his versibus:

*Quos autem vocitant. Tolles, attingere dextrâ
Debebis, quâ Gryllus erit pressante preemptus.*

Pueri alicubi nocturni cantus gratiâ (ut Cicadas in Italia) gryllos pyxide pertusa, vel fiscellis includunt; herbarum folijs apposis quibus vescantur ac totam ætatem servant. Aluntur & in Africa caveis ferreis, magnoque venduntur, ut à quibusdam mercatoribus accipi, ad somnum conciliandum. Delectantur enim Fessani arguto ipsorum sono, non secus atque Hiberni & Walli plectri harmoniâ. Quo item doctissimus Scaliger non parum affici videbatur, quum cantus ipsorum gratiâ in pyxide clausos servaret: quàm si cribro crebrius pertusam reddidisset, tertio post die non mortuos sed diu quidem superstites reperisset. lib. de plant. Seclusa enim ab aëre vivere nequeunt hæc animalcula, quæ præter vocem & aëra fere nihil in se aliud habere vel esse videntur. Aestate præteritâ marem & famellam subdito pabulo servavi, sed die octavo marem reperi faminæ latus erosisse, qui etiam post biduum expiravit. Lanio item avis (ut doctissimus noster Bruerus observavit) Gryllis vescitur; eosque supinos spinis transfixos juxta pullorum nidos collocant, ne quando cibi penuriâ tabescant. Verum ubi numero infensiores fuerint, his eos artibus fugabis, vel intercipientes. Discum satis profundum, & aqua repletum ante eorum stabula colloques, farina avenacea crassiore cinctâ. Sic Grylli saltu ascendentes in discum, aqua suffocati pereunt. Si quoque aquam vitriolo mixtam in eorum antra injicias, certò fugabis. Restat adhuc una bestiola alata, quâ an ad cicadas an ad locustarum classem referam plane ignoro. Quâ enim catervatim volat ac segetes erodit, locusta videatur; forma tamen ad cicadam proxime accedit. Mira sane hujus bestiolæ, & quasi in fantis facies. Caput galero triangulari tegitur, in cuius superiore parte quatuor sunt maculæ nigræ, duæ oblonge, & aliæ duæ fere orbiculatæ, inter quas, duo etiam minutissima puncta nigra observabis. Alas habet quatuor, quarum internæ duplicantur quum quiescit, ita ut *εξ δειπ* videatur. Atque hi forte erant illæ locustæ, de quibus Cuspianus è Sigeberto sic scripsit: *Mense Augusto, anno 874. Immensa locustarum vis senis alarum remigijs volitabat ab oriente & cum senis pedibus, &c. à quibus tota fere Gallia devastata est.* Dixeris primo aspectu capitium scapulas ornare, sed propius intuenti, partes sunt superiorum alarum veluti semicirculo inclusæ. Totum corpus valde crassum, nigro fuscoque est colore: posteriorum alarum partes infinitis nigris maculis notantur. Petrus Quickelbergius Antuerpianus hanc ex Africa portatam ad Pennium transmisit, quam nos etiamnum exanimem in thesaurario *εν τῶν μυστῶν* servamus, & Cicadastram nominamus. Nec minus in Tryxalide (de qua antea dictum) hæremus. A rodendo nomen forte obtinuit:

nuit : verum ut vel tryxalides Bruchos esse cenſeam, vel olerum locuſtellas, vel cicadas, vel Gryllos, nequeo quidem induci : Non ſolum quia Athenæus, Plinius, alijque eo ipſo philoſophi ſibi non conſtant ; verumetiam vel quòd forma vel natura longe diſcrepent. Et quare obſecro *πυξάνης* à *πύξα*, *Id eſt*, ſtridor, non male non derivetur ? quòd ſi verum ſit, fanè Gryllis maxime conveniet, quas tum aliàs tum per ſtridorem à Blattis Peucerus merito diſtinguit : id quod Ioachimus noſter Camerarius (magnum illius filius, & virtutum ex aſſe hætes) primus notavit. Plinius ex his viginti torrerij jubet ac bibi é mulſa contra orthnopnæas atque hæmoptoicam paſſionem. Cinis illitus cum

melle margines duros ulcerum complanat, & mulierum purgationes retentas præclarè adjuvat. Huc etiam Cicadam Rondoletij aquaticam referre viſum eſt, cujus caput pentangulum imitatur ; oculi exerti atque globofi, non magni, & nigri : antennæ ore extimo erumpunt per breves ; pedes utrinque ternos habet, poſtremos longiſſimos : in dorſo vel alas, vel earum rudimenta gerit. Cauda illi bifurca, venter ſæpe veluti inciuſus ; corporis color ſubſcuſcus vel potiùs ex albo nigricans. In aquis limoſis ſtagnantibusque reperi, ſed naturam ejus nondum habeo perceptam : hoc à terreſtri diſfert cicada, tum quòd capite ſit magis exerto, & cervicis aliquid habere videatur ; tum quòd alas habeat inutilis ad volandum, licet ad ſui erectionem non ineptas.

Hæc in folijs nymphæ, potamogeti, aliarumque aquaticarum herbarum inſidens, jucundum quid (more Cicadarum terreſtrium) ſtridere dicitur : Sed à nobis hæcenus non eſt audita.

C A P. XVIII.

De Blattis.

Multi multa de Blattis blaterant, ſed pauci blattas propriè dictas rectè deſcribunt, imo ne vel minimam earum notam ferè oſtendunt : Sed hinc inde varia corradentes, in acervum omnia conjiciunt atque confundunt. Niſi Plinius huic lucem aliquam hiftoriæ attuliſſet, oppido periſſent Blattæ, vel potiùs interiſſent. Primum ergo quibus Inſectis Blattæ nomen ab authoribus attribuitur oſtendam ; deinde veras ac propriè dictas Blattas deſcribam. Blattarum verò nomine comprehenduntur, tum vermes in auribus naſcentes, tum quæ a levaribus nocent Phalænæ. Verùm cum hæ lucipetæ, illæ lucifugæ ſint ; cur pro Phalænis habeantur, equidem non video. Blatta etiam vermiculus eſt libros & veſtes erodens ; ut Horatij ſermo nes innuunt his verbis : *Blattarum & tinearum epulæ, cui ſtragula veſtis*. Martialis tamen blattas à tineis diſtinguit, diverſaque eſſe animalia plane oſtendit. Capitur etiam à recentioribus pro vermiculo *σιν* dicto, é cujus tela ſericæ veſtes conficiuntur. Alij vermes grani in elice humili creſcentis blattas vocant, unde Blatteus color. Turnebo advers. lib. 18. cap. 17. & lib. 28. cap. 23. ubi hæc habet verba : Blatteus color vermiculatus eſt, *id eſt*, a vermiculis qui in cocci grano rubentes erumpunt, quorumque cruore floridiſſimus elicitur color, non niger, ut quidam putant, ſed ex rubro purpureus : Cui liber de natura rerum, & Guillerinus de conchis aſſentiuntur. Lumbrici inteſtinorum blattæ à quibusdam vocantur. Cardanus alicubi vermes farinarios Blattas appellat. *καρβύς* uti etiam *καρβύς* Gaza Blattas interpretatus eſt. Dicitur autem rectiſſime *σίλη* ; apud Polucem *σίλη* legitur, uti etiam apud Lucianum,

Nomen

quando deridet indoctum libros multos ementem. Italis *Blatta* & *Tarma*. Hetruscis *Plattela*; Germanis *Wibel*; *brottworme*, *brottkaefer*, *Malkaefer*, *springwibel*. Norimbergenses quandam speciem *Schawaben* jocose vocant, quia frigoris est impatiens, ut Cordus scribit. Illyricis *Swinie*. Polonis, *Molulowy*. Hungaris *Moly*. Hispanis, *Rapacora polilla*. Est autem *Blatta* Insectum lucifugum, scarabeo simile, sed elytro carens. Blattarum tres sunt

species, *Mollis*, *molendinaria*, & *Fætida*. Freigius pessimè divisit Blattas, molles cum fætidis confundens, ac *σπασσικίδης* tertiam speciem constituens, *Gazæ* mala interpretatione seductus. Omnes senectutem exuere, tum Aristoteles Hist. 8. cap. 17. tum Plinius lib. 11. cap. 28. testantur. Mares omnes alati creduntur, fæminæ certo alis destituuntur; illi quoque minores: hæ magis ventriosæ sunt. Omnes (fætidâ exceptâ) celeri cursu valent & frigore pereunt. Mâs mollis, fæmina colore multò nigrior, caput parvum habet, unde duo exeunt cornicula prælonga, in quamcunq̃ue partem mobilia; pectus unâ cum scapulis orbiculare, in corpore incisuras septem ha-

bet. Alæ adfunt corpori concolores, rariùs tamen volat, sed earum auxilio (struthiocameli instar) celeriùs currit: caudam habet bifurcam & forpiculatam; sex pedes obtinet. Circa ora latrinarum, & in balneis locisq̃ue uliginosis plurimum degit. Gryllos campestres non nihil referunt, sed corpore sunt compressiore, & cruribus longè gracilioribus. In Philippo navi quam nobilissimus ille alter Neptunus (Dracum equitem intelligo) aromatibus onustam vi cepit, ingens blattarum alatarum multitudo inveniebatur. Sed hæ nostris paulò majores, molliores, & colorem magis fusco. A multis fide dignis accepi, Blattam mollem vulgari sextuplo majorè in summo templo Petropoli nostrâ captâ fuisse, quæ morfu non cutem tantû eam venantiâ vulnerabat, sed & sanguinem altius copiosusq̃ eliciebat: erat digiti majoris magnitudine, longitudineque, atque loco muris septo inclusa, evasit tamen post triduum; sed qua ratione aut via, nemo perspexit. Molendinariam siue pistrinariam vidi (Græcè *μυλοκίς* *μυλικίς* *μυλαβρίς* *μυλαρίς* & *ἀρτοκοπέιον* dicitur) fæminam ni fallor, quia alis caruit: vulgari illa molli longiorem, crassiolem, & cum majore splendore nigriorem, os forcipatum illi, parvum, quasi sub ventre positum; antennas ha-

Blatta Petropolitana.

bet primæ similes, oculos item exiguos concavos, vel potius ocularum signa atque vestigia. Pectore penè quadrangulari quatuor primi pedes affiguntur, posteriores ventri: supra scapulas alarum quasi rudimenta conspiciuntur, alæ tamen dici non debent; corpus reliquum crassiusculum, variè orbiculis incisum, quos si à latere intuearis serram referunt. Caudæ apex & furca utrinque una innascens, ad tridentis formam accedunt. Stabulantur istæ Blattæ in locis tepidioribus, pistrinis & vaporarijs. Vix magna in fame lucem ferunt: vel si victus quærendi gratia in apricum procedere coguntur, celeri cursu ad tenebras recurrunt, vel pulvere sese te-

gentes, venatores fallunt. Tertium genus odore adeo invisum, ut à Græcis *σιλφίβδης*, *βδύσσα*, à Latinis *Fætida Blattata* vocabatur: à Plinio describitur acuta clune; quam notam nisi expressisset, fortassis in tenebris jacuisset semper hæc species,

species, nec in oculos nostros venisset. Sunt enim scarabei omnino (præsertim pilulares) ad eam faciem, quos cauda abscissa graphicè repræsentat; nigerrimo colore splendet, tardigradum est animalculum, si quod aliud; corpus ita formatum delineatumque ut alata jurares elythroque tectum; carent tamen omnes alis, nec sanè marem hoc in genere alatum (quicquid Plinius somniat) inveneris: gracilia habet crura & longifucula: profundis in cellis habitat, & latinarum hospes: noctè lentissimo gradu proreptat; sed ad signum lucis sermonisive levissimum, ad latebras redit: pudendum sane animal, lucisque (non propter dyfopiam, sed mali odoris maleque rei gestæ conscientiam) impatientissimum; fordida siquidem amat hospitia, parietesque perfodit alienas: teterimoque odore non astantes solum, sed universam quoque viciniam inficit atque offendit; osilli bifurcum, dorsum quasi elythro tegitur, solitaria est, vix duas simul reperies. An vero hæc ex putri materia oriatur; vel mutua commissione maris & fæminæ generetur, ignoramus.

Francofurti ad Mœnum frequens videtur: Londini apud nos in cellis vinarijs, locisque tenebrarum plenis subinde reperitur: reliquæ species in pitriniis frequentiores. Fætidadam ob tetrum odorem quidam cum Cimice confundunt; non rectè. Peru incolæ bestiolas quasdam alatas *Araners* vocant, quas Serius Papiliones credit. Gryllorum magnitudine & gregatim noctu prodeunt, omnem ferè mollem suppellectilem ambedentes, lib. navig. Papiliones esse non dixerim, quia rodunt, non autem promuscide exugunt; vel ergo Gryllos facerem, vel novum Blattarum genus, vel quid ab utroque mixtum & confusum. Ex Epistola doctissimi cujusdam viri ad Gesnerum missæ, alteram blattam fætidadam describam. Est (inquit) insectum quoddam volatile fætidissimum in Hungaria, supra quam dici potest fastidiendum. Cicadam fætidentem dicerem, nisi Gryllo esset similis. Hyemis tempore lucem appetit, æstate fugit: quum volat, dirum quid strepit & horrendum, fætore mox omnia replens. Quidam peste per aërem fæviente hoc animalculum ceu arcanum gestant adorantque: imo nonnulli, id quod sues sine nausea haud facerent, eam deglutiunt; usque adeo pestis metu tenentur, ipsamque arcere tentant. In muris generantur: ubi frequentiores inveniuntur, ibi vina generosissima nasci ferunt, atque ego experienciâ didici. *Hucusque Epistola.* Blattæ juniores omnes leviter albicant, sed adultiores ex spadiceo nigricant. Fætidae vero de nigredine ne carbonem quidem metuunt. Authores item varij quatuor alias Blattarum species recensent, nempe veneream in humanis pudendis genitam; Apiariam, vestivoram; & quæ codices exedit, librariam: verum nulla harum præter apiariam cum Blattarum quadrat descriptione. Ea vero neque adeo fætida, ut *βύβρα* dicta: neque tam mollis, ut quæ antea describebantur. Sed mediæ cujusdam naturæ, & polline potiùs conspersa quàm pinguedine inuncta. Reliquas suis in locis, ubi de pediculis tineisque dicemus, adjuvante Deo fusius comptiusque dabimus ornatas. De colore blatteo magna opinionum varietas inter doctos videtur. Nam si hæc insecta (de quibus egimus) veræ blattæ dici deberent, cur non potiùs nigrum spadiceumque colorem blatteum dicimus, quam muricatum illum atque purpureum? Certum est Blattæ Bizantinæ succo (est enim purpuræ species) purpureum colorem elici, perinde ac ex Cimicibus (Coccionili vocatis) vermiculatum; vel igitur omnes colores blattei rectè vocari possint, vel hic noster novissimus non est Blatteus. Equidem mitor Turnebi Thylelijque perucaciam, quod illum vermiculorum Blatteum esse contendèrent, cum a nullo authore Blattæ dicantur, sed potiùs propriè vermiculatus haberi debeat. Blatteus igitur color, vera

vera est purpuratus. Nostræ vero Blattæ hujusmodi nihil succi emittunt : sed lucifugæ, sordidæ, truces, fætidæ, furaces, nocturnisq̃ue deprædationibus infames vivunt, unde Servius *Pyratas noctu navigantes* Blattas dixit. Hæ licet bestiolæ naturæ ipsi, hominibusq̃ue & apibus exosæ sunt, varias illi tamen virtutes Deus indidit, & quàm Bizantina illæ præstantiôres. Nam si concham illius unguemve dempseris, quid inter caput (papaver dictum) & collum totus venter continet, quàm florem illum tingendis experitum vestibus folisq̃; oculis delectandis natum? Sane licet illum colorem Principes magnatesq̃ue Primarij nullo auro non emunt, & pretij magnitudine regum faciunt : ubi tamen contemptibilium harum blattarum vires audiveris, purpuram supra omnem caras dixeris. Etenim ad aurium dolores & surditatem mirificè profunt hoc modo acceptæ : R. blattas alis abjectis xij. vini veteris & mellis ana ʒj. ss. malicorium unum, succi pomi, sesquicyathum. Coquantur in olla nova, donec malicorium flaccidum fiat. Tum simul terantur omnia: tritis adde unguenti Syriaci ʒj. picis liquidæ ʒj. ss. Succi è 4. cepis expressi; q. 5. conterantur & ad usum reponantur : decoctum lana succidâ & tepida instilletur. Gal. sec. loc. lib 3. Molles in oleo decoctæ verrucis efficaciter illini experientia testatur. Molendinarias capite detracto, attritas, lepras sanare, Musa & Python in exemplis reliquerunt. Fætidæ pinguitudinem, si caput avellatur, tritam una cum rosaceo auribus mirè prodesse scribit Galenus ex Archigene. Sed lanam quâ incluserint, paulo post extrahendam : celerrimè enim id pingue transire in animal, fierive vermiculum. Alij binas ternasve in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi. Hujus item intestina trita cum oleo aut decocta, aurium dolores instillata mitigant, Dioscoride authore. A prioribus duabus speciebus capita detrahenda, antequàm in usum medicum veniant, Plinius docet : à fætida pedes & pennas etiam detrahit, vel potius coriaceum illud dorsum penniforme, durius illud quidem & magis venenatum : alas enim non habet. Fætidæ præterea cum pissellæo sanare ulcera traduntur, aliàs insanabilia; strumas item & panos diebus 21. impositæ; sanant quoque concussa, convulsa, cacoethea ulcera, scabiem furunculosque detractis pedibus & pennis. Nos hæc auditu fastidimus at hercule Diodorus (inquit Plinius) eos morbo regio orthopnoicis restitisse tradit, cum resinâ & melle: humanissimi eorum cinerem crematarum reservandum ad hos usus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa item corpori, illitas extrahere constat. Blattas dolores tollere narrat Cardanus; sed quos dolores, vel quod Blattæ genus, non memorat. Phryges & Lycaones Blattas illinunt his, quæ vulvâ strangulantur. Plinius. Denique Castorei loco inserviunt in Antibalomeno, atque eas pro Buprestis substituit Galenus. Siverò Antisilyphium, sive contra blattas medicamentum velis; Cunilæ manipulum (quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago dicitur,) projicias, atque omnes è tota domo Blattas convenire ad eam videres : ideoque Romæ Blattariam vocant. Hirundinibus adversus blattas defensionem Natura largita est. Nam cum Blattæ earum ovis perniciosæ sint, matresapij folia ante pullos projiciunt, quibus a nido arcentur. Quod sane folius Æliani figmentum citò dixissem, nisi Zoroastes in Geoponicis idem asseveraret. Vpupæ amianto gramine nidos præmuniunt. Cornix verbenacam prostruit ne accedant Blattæ. Si quoque oleo spicæ inungantur, Blattæ statim pereunt, veluti *Ioach. Camerarius* refert. Ut fugentur ab hortis Blattæ, audiamus Diophanis consilium : ventriculum vervecis recenter mactati, & suis adhuc fæcibus impleti diligenter tibi comparato, eumque ubi blattis scatet hortus, terra leviter obruito; peracto biduo, blattas eò omnes convenire videbis; quas vel aliò deportabis, vel ibidem altissimè

Vfus.

Lib. 2. cap. 36.

Lib. 30. cap. ult. quomodo fugantur.

altissimè sepelies ne resurgant. Si verò apes ab ipsis tutas servare velis, suffumigijs acribus arceto, vel noctu lucernas juxta ponito, vel alucarium fulcimina unguine illinito, ne facilis fiat ascensus.

C A P. XIX.

De Bupresti & Cantharide.

Hysci permulti Buprestis mentionem fecerunt, sed adeo exilem, ut neque formam, nec mores, imo nec verum nomen tetigisse videantur. Nam Ardoinus Buprestem vocat, Vegetius (veterinariæ lib. 3. cap. 15.) Vuprestem atque Bulpestrem: etiam cap. 7. Bustrephem corruptissimè legit. Apud Sylvaticum Barbarismi (si quis alius) principem, Bustafaris, Bublites, Bubeftis item vocatur; usque adeò ijs exoculatis temporibus linguæ Latinæ vitium fuit illatam, & Barbaries omni loco inundans omnia confuderat.

Græcè βύπρηστις, παρὰ τὸ πρήσσει τὰς βόας, quia boves rumpit. Nicander in Alexipharmacis etymon ejus in hunc modum deducit, ἢ κίπια δαμάλις ἐριζόσσερος, ἀλλ' ὅτε μόχθας πύμπρασαι, ὅππότε θηρὰ νομαζόμεναι διατέονται. τὸνεκα τὴν βύπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες, id est, ab incendendis bobus. Primum enim per summam acrimoniam pecorum intestina inflammant, deinde tumor sequitur & febris, & tympanites species calidissimas; postea membranis ruptis crepunt mediæ. Dicitur alijs, item Hesychio, βυδύκη, κὶ βύβωστις. Sed hæc rectiùs pro araneola illa ruberrima boves mordente sumitur, in pascuis oberantes. (Angli *Blaine-worme*. Troings vocant) quæ devorata à pecude eadem parit symptomata. Latini Græcum nomen retinuerunt. Germanis dicitur *Gauch*, *Gach*, *Knoelster*, *Gualster*, *die grunen*, *Stinckhenden Wilden wentde*: *Renkaeser*, *Hidelbergensibus*, à celeri cursu, atque alibi *cin Holtzbuck*. Italicè vocatur *Buprestis*. Hispanicè *Arebenta buci*, si Matthiolo credimus; nos vero *Burncove* vel *Burstcove* Anglicè dicere, audaculè fortè sed non malè, primi audebimus.

Dicitur autem reipsa

In agro Heidelbergensi veram Buprestem sese invenisse scribit Pennius, atque descriptionem dedit hujusmodi: Ex Cantharidum genere κὶ τὴν Ἰθὺν κὶ δόναμι (si Galeno, Æginetæ, Phavorino, Aëtio, Plinio, atque Avicennæ credendum sit) videtur, sed oblongiore copore; elytrum exterius ex viridè flavescit, vel potius aurum imitatur. Longiora item crura habet, & crassiuscula; oculi globosi, prominentes; ex fronte juxta oculos duo cornua oblonga articulata; caput parvum, os patulum, durum, robustum, forcipatum, dentatum, quo crudeliter vulnerat & mordet: venter non rotundus, sed in longum productus; acriter cum scarabeis & lacertis pugnam init, ventres semper petens, (utpote molliores partes) quos citissimè erodit, & ubi vim metuit aut dolos, è vestigio quàm celerimè recurrit, seque subducit. In gustu (inquit Actuarius) quiddam graveolens repræsentat. Aëtius eam

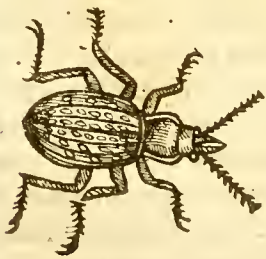
nitrosi

nitrosi cum gustus tum odoris facit. Cornarius, Lonicerus, & Cordus, factoris magnitudine subducti, Cimicem sylvestrem Buprestem dicere non abstinerunt, ac propterea *Knolster*, & *Quelster* appellitant. Vescitur quoque muscis, erucis, lacertis, lumbricis, ac alijs itidem insectis, dummodo ea pugnando superarit, morticina enim, vel aliorum opera enecatas bestiolas non tangit; ubi intersectorum sese carne explevit, reliquam stragis partem ad cavernam trahit, eaque postquam fames redierit ventrem

fariat. Alios hujus bestiolæ crudeles mores, Petrus Turnerus & Guilielmus Bruerus dixerint, (Medici eruditione paucis, vitæ integritate nullis secundi) quia una cum Pennio in agro Heidelbergensi Buprestis vitam & vitia observarant. Buprestam veram Bellonius, in descriptione montis Athos exprimit hoc modo: Bestiola est (inquit) aligera, volans, longè fætidissima, Cantharidi similis, sed major, colore flavo vel luteo; tam exquisiti veneni, ut boves eo loci ubi aliquandiu manserit pascentes, ob infectam contagio herbam moriantur. Inter Cichoraceas herbas (*ronces*) urticaeque & conizas sæpius reperitur; ab incolis montis Athos Voupristis dicitur, *Hæc Bellonius*; unde rectè colligere quis possit, convenire utramque descriptionem de fæto, magnitudine, naturâ; genere & colore tantùm paulum differre. Nos enim flavas non vidimus; nisi ex viridi (ut dicam) aurescentes, flavas dixeris. Neque sane extimis formis aut coloribus adeò pertinaciter insistere æquum est, quin pro regionum diversitate, utrumque (ut in hominibus fit) salvâ rei specie alterari non nihil posse confiteamur. Alteram quoque veram Buprestem vidimus, corpore paulo brevior, & circa ventrem latiore; caudâ magis acutâ, capite parvo, oculis prominentibus, ore hiatulo, & forcipito, elytrâ secundum longitudinem striatâ, colore saturatâ, gramineo ex auro splendente. Crura tantum sex (*Matthioli* & *Grevini* icones, præter rei naturam suorumque oculorum fidem, octo exprimunt) pro corporis mole longiuscula, (sed tenuiora quàm in prima Buprestis) & nigricantia; cornua item duplo minora & subtiliora; celeritate primum æquat, fæto superat, imo hoc ipso cimicibus, atque sylvestribus palmam eripit. Muscas & erucas venatur ijs, vescitur: tam non ferendæ violentiæ videtur, ut lætalissimum araneum interficiat. Rarò in Italia reperiri Buprestes scripsit Plinius, nunc verò (quid ni enim Marcello Virgilio credamus) frequentiores, quàm agrestis fortuna & res patitur. Esse autem eas venenatæ admodum naturæ, & tum pecudi & tum hominibus adversissimæ, quos à tota substantia tollunt, Aëtio teste; vel ex eo satis apparet,

Hanc iconem
videtis in Al-
donando 488.

quod earum Propinatores lege capiti teneri narrat in Pandectis Budæus, ita enim lex loquitur. *Qui Buprestem, vel pityocampen, tanti facinoris conscj, aut mortiferi quid veneni ad necem accelerandam dedit; iudicio capitali, & pœna Legis Corneliæ afficiator.* Vidimus quoque in agro Heidelbergensi Buprestes duas Scaraboides, alteram ex auro virescentem, alteram ex flavo nigricantem. Illa priori à nobis descriptæ omnino similis, sed aliquantum major; alæ externæ auro saturato lineatim ducto illitæ, & pauxillo viridi adumbratæ, inter lineas umbones concavi assurgunt, eleganter sculpti. Celeri cursu prævalet, communem Buprestium naturam viresque obtinens. Quæ verò ex flava nigricat, eam ad me misit ex agro Viennensi *Jacobus Quickelbergius Antuerpianus*, qui nobis in hac

historia

historia locupletanda maximo fuit auxilio. Colore excepto, et quod major nonnihil fuerat, quatuorque antennis prædita; novissimè descriptam per omnia repræsentabat.

Quamvis perniciofa hæc animalia, acrimonia erodunt, erodendo inflammant, atque inflammatione venenata inexplebilem fitim, horrendumque tympanitem & membranas ipsas rumpentem inducunt; tamen & illas hominibus salutare fecit rerum parens natura, atque ars deinde in medicanam raptas præparavit, antequam in usum trahuntur. Plinius & Aegineta eodem modo præparandas disputant, quo Cantharidas. Dioscorides super cribrum suspensum ferventi cinere illas paulisper torret, & deinde reponit. Galenus aceto macerat. Hippocrates capita, alas pedesque abjicere jubet. Erodunt, exulcerant, inflammant, inflant, & calorem ad partes erosas potenter attrahunt. Diosc. lib. 2. cap. 59. id circo non temere idoneis rebus immixta, ad lepras, carcinomata ferinosque lichenas adhibentur. Pro Cantharide majore jure (meâ quidem sententiâ) substitui possunt, quàm (Pauli venia dixerim) Blattarum aliqua, non solum quia facie ad eam proximè accedit, sed etiam, ut Galenus loquitur, virtute. Cum sevo hircino Buprestes, septica vi, lichenas in facie tollere, Plinius asserit. Hippocrates in varijs vteri morbis sanandis magnam ijs laudem attribuit. Sic enim libro de nat. mul. & lib. de morbis mul. & lib. de sterilibus scriptum reliquit: *Ad uteri duritiem.* Succis & pinguedinibus emollientibus buprestem adice & vtere. *ad menses & secundinas pellendas.* Corpus buprestis unius (parvæ vel majoris) dimidium præparatum, cum duplo ficus pulpæ, commisce & suppone: purgat enim uterum & inflat, & desperatis mensibus, optimum est remedium. Aliquando solam Buprestem apponit (si satis magna sit) aliquando mollius reddens pessarium, decem accipit, atque illis olei acetabulum, vini, cumini, Aethiopici, seseleos & anisi, ana partes æquales admiscet; terescencia deinde format in pessum, & vtero adhibet. In vteri suffocatione, cessante paraxysmo, corpore prius purgato, medicamentum quoddam cum Bupreste componit Hippocrates, & naturæ mulierum apponit. In uteri schirro utitur quoque Bupreste, sed cautè & cum diligenti consideratione; apponit enim in glandis forma per diem, atque ubi multum ægram mordendo vexat, glandem extrahi præscribit. Quinetiam Buprestem, myrrham & elaterium cum melle componit, coquit, & subdit. Subdit quoque ad molem ejiciendam. lib. 1. Gal. *χθιὰ τὸ π* capite primo, ex Archigene, Buprestium medicamentum describit, cum aceto, ranunculo atque Ari radice; ad alopecias, lepras, elephantiasin, &c. quorum ibidem curam facilè videris. Ceterum ut utiles ejus virtutes hæcenus recensui, ita nunc, (ne historię leges transgrediar) non minùs horrenda illa symptomata aperiam, quæ venenatum hoc animal tum generi humano, tum belluino item infligit. Si quis Buprestem intus hauserit, eadem fere patitur quæ a Cantharide: corpus in tumorem attollitur, ac si tympanite laboraret, flatuum copia inter cutem & carnem valde multiplicata; quod ob humores veneno colliquatos, & vapores sursum elevatos, proculdubio accidit. Labra alieno colore tinguntur, nempe obsoleto violaceo. Ori non dissimilis intrò sapor oboritur virosus. Ventriculus, alvus, intestina, extremè dolent, urina supprimitur; anxietas toto corpore, tota item mente perferitur. Quorum symptomatum. Nicandèr maximam partem descripsit his verbis: *ἢ δ' ἢ σοι λίβρω ὡν ἐπ' ἄρ' ἔστα χαλινά,* &c. His auxiliatur aphronitrum, cum aqua vel felle bovino sumptum. Confert item lac muliebre é mammis affatim & assiduè extractum, atque ejus penuriâ bubulum, & caprinum atque ovile. Vrina quoque muliebris, epota, ac vomitū reddita; ante autem vomitum dari non debent, quia sic febrem exasperarent. Dioscor. Primum igitur vomitus ex passo multo vel oleo myrtino, vel

vsus.

Signa Buprestis epoti.

Curatio.

larido

Lib. 2. de An-
tid. in Alexi.

larido lacteo, vel pingui carnis suillæ jusculo, vel oleo olivarum multo, vel sa-
pa provocandus. Mustum largius epotum, peculiare contra buprestem re-
medium censetur. *Galenus & Ardoynus*. Nitrum ex aqua laudat *Plinius*,
vel é lafere, assa dulce, *Oenomelite*, vel Benzoin dissoluto in aqua tepida. Vel
accipe nitri rubri ʒiij. & ex aqua vel posca tepida vomitum promoue. A vo-
mitione sa pius facta, statim alvi quoque tentandæ sunt evacuationes, deinde
ficus aridæ exhibendæ (ut docet *Gal.*) vel earum decoctum ex vino veteri
generoso. Postremo ubi accidentia remiserint, Thebaicarum simplex pal-
mularum esus præscribitur, aut cum mulso lacteúe muliebri tritæ exhiben-
tur. Pyrorum omnia genera, oleum etiam melinum, Plurimum hac in re
laudantur. *Nicander* pyra sylvestria (sic enim ἀχραδus significare puto, *Dio-*
scoridis auctoritate fretus) præcipuè commendat, & myrti baccas. Refri-
gerant enim & astringunt, & ideo Buprestis calidam naturam mitigant, &
ventriculi imbecillitatem tollunt. Cavendum tamen ne corpore adhuc tu-
mido comedantur, ne morbum retento intus veneno magis adaugeant. Qui-
dam non sive ratione ʒi. ex baccis solani vesicariæ, & amygdalis, lac amyg-
dalatum extrahunt unâ cum decocto lactucæ. viol. borrag. buglo. solani hor-
tensis, plantag. passul. & femin. infrigid. major. Aëtius scorpj radicem ex
passo in potu exhibet. *Cantharidum* alas pedesque contra buprestim multi
loco antidoti commendant, verum aut antipathetica virtus illi opinioni fidem
servat illæsam, aut mendacij suspicione non caret. Si bos equusve bupre-
stem devoraverit, inflatur, concitatur rabie, ac patilo post crepans medius
spiritum effat; ut *Aelianus*. 6. de animal. cap. 35. & *Herocles Græcus* scriptor
te statur his fere verbis: Εάν βύσθησιον συνκρίσασιν ἰσπίος συν τῷ χύστῳ, πύμοραλαι ἀνίσῳ ἢ κοιλία
ἢ ἀπόπτῳ ζῆται, τετάρται δὲ ἐλθῶ, καὶ τὰ ἰπποχρήματα φέρι συνγόντερον ἀναπυθίτε κατὰ μυχόν,
Idem panè *Vigetius*. Si Buprestim bos vel equus in herba comederit,
venter statim inflatur, totus distenditur, cibum averfatur, stercora mi-
nutim & frequenter reddit, &c. His ita *Absyrtus* mederi jubet, διαμύων
ἀνάκλα τὴν κεφαλῶν, ἢ δέλε τὰς φλέβας ἐπάνω τῶν μυκήθρων, ἵνα τὸ αἷμα ἔξω ρέει διὰ τὸ σῆματῳ ἢ
ἐγλυμάθῳ κρᾶμβλω ἔψασαι, ἢ μετὰ γάρου, ἢ ἐλάτε δίδου φαγεῖν. Pariferè modo *Vi-*
getius. Statim (inquit) sternendus est equus, & cogendus ad cursum; post ei
vena aperienda in palato leviter, ut sanguinem effluentem transglutiat, tum
assiduè deambulet; sit ei cibus Triticum passo infusum cum porris; ex cor-
nu vero bibat vinum tepefactum cum uva passa diligenter contritum. Qui-
dam (authore *Praxano*) oleum in boum nares effundunt, lib. 17. cap. 17. *Ca-*
pris qui Bupreste inflantur laridum dato, vel pingue ejus jusculum infun-
dito. *Idem*.

Signa pecudum
lesatum ab eis
Buprestis.

Lib. 3. cap. 78.
Ceniatr.

Κυνοπρήσις idem mihi videtur cum Bupreste; eadem quippe infert canibus
symptomata, quæ hæc bobus. Si vero aliud sit animal, mihi in compertis non
esse ingenue fateor.

CAP. XX.

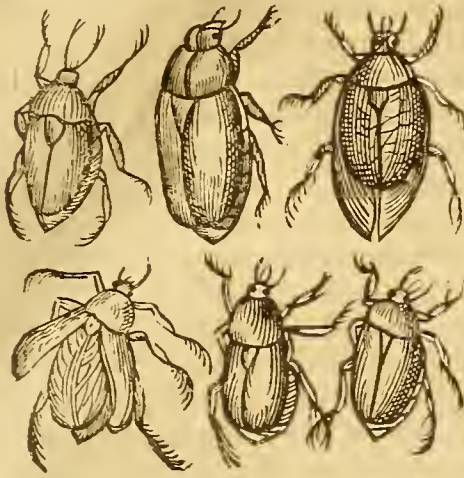
De Cantharide.

*Es*cio quid in causa *Pennio* & *Gesnero* fuerat, cur *Cantharidas* de-
cantatissimas & in officina medica neutiquam desiderandas præ-
terierint. Verum hanc mihi relictam provinciam lubens suscipio,
atque illarum historiam sic bonis avibus incipio. *Κανθάρης* Græcè
dicta, apud Latinos nomen non mutat.
Gallis *Cantaride*; *Italibus* *Catarella*; *His-*
panis

Spanis Cubillo: Germanis grune kefer goldkafer. Belgis Spaensche vlieghe: Anglis Cantharides or Spanish fly vocatur, quasi muscam Hispanicam dixeris.

Cantharidum duo genera vidimus; alterum magnum, alterum verò exiguum. Majorum aliæ sunt oblongo corpore crassæ, ex tritico collectæ, ac Blattarum more pingues; variæ aureis Lineis, quas in pennis transversas obtinent (atque hæ in medicina potissimæ habentur;) aliæ minutiores, macilentæ, latæ, pilosæ, interiores dictæ, & ad medicos usus inutiliores. Majorum quoque non omnes ex viridi radiantes videris, sed alias item ex xerampelino; inexplicabilis omnes splendoris, & colore oculis gratissimo donatæ.

Parvum genus *Cantharidum* Thomas Decatæus primus mihi communicavit; formâ nonnihil & mole dispares videntur; sed virtute *Cantharidea* & ortu consentiunt. Harum (scilicet minorum) prima corpore, & capite ob-

longo est et forcipato, oculis nigerrimis prominentibus, antennis longis atque nigris, alis circa medios lumbos extuberantibus, quæ duobus punctis argenteis, & maculis paucis albis notantur: in *Cicutaria* herba per æstatem plerunq̄ue reperitur, pedes habet & crura, gracilia admodum atque longa, purpurascens minio ornata. Secunda ejusdem cum prima coloris est, nisi quod anten-

næ oculiq̄ue virides videntur. Caput huic exiguum, scapulæ globosæ, atque gibbosæ. Tertiæ caput & scapulæ confunduntur, coloris æruginosi, sed ocelluli picem referunt nigerrimam: alas habet capiti concolores, sed striis quibusdam aureis micantes: pedes item piceos & breves. Quarta tertiam æmulatur, sed herbaceo potius colore est, quàm æruginoso; aliàs præter magnitudinem (quippe omnium minima est) non differt. Tam majores quàm minores istæ *Cantharides*, non ex animalibus oriuntur, sed ex putrescente humido & sicco. *Τίσιται γὰρ ἐν τοῖς τῶν πυρῶν ληίοις καὶ ταῖς ἀγέχαις, καὶ ταῖς ὄχραις περιστῆτι τὸ πῶν καυθα: ἰσον ὄλον*, ut *Aelianus* lib. 9. cap. 39. (Verbatim ex *Aristotele*) recenset. Nascuntur itē ex vermiculo in spongia dentis caninæ, atq; ex erucis fici, populi, pyri, fraxini, oliuæ, & rosæ: generantur enim in his omnibus vermes *Cantharidum* parentes, sed in alba rosa minus efficaces. Coeunt quidem *Cantharides* & generant. Verum non sui generis animal, sed vermiculum tantum. Legumine vescuntur & frumento, præsertim tritico, quo pasta, ad medicinam aptissimæ habentur. Olfactu picem liquidam referunt, gustu cedrum, ut *Nicander* prodidit. Vis earum adurere corpus, & crustas obducere, vel (ut *Dioscoridi* placet) erodere, exulcerareque, & calorem incitare; quâ de causâ admiscentur medicamentis quæ lepras ferasque lichenas, & cancri naturam habentia sanant. Ad ungues itaque psorodeis cum ceratis aut emplastris idoneis impositæ, ita illos auferunt, ut toti cadant. Admiscentur quoque ijs quæ clavos auferunt. Aliqui alopecias *Cantharide* trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. Caustica vis earum; cavendumque ne exulcerent alate; postea ad ulcera illa facta, capita, fel, aut fimum murium cum elleboro & pipere illini jubent. *Cantharides* mixta calce, panos scalpelli vice eradicant: nonnulli paululum quiddam earum injicere solent in medicamenta, quæ urinam cient: Verum in ijs magna quæstio, quoniam ipsæ venena sunt potæ, vesicæ cum cruciatu perpetuo. Verum illitas prodesse non dubium est cum succo

tamineæ uvæ; & sebo ovis vel capræ. In medicamenta quæ urinam cieant, nonnulli præceptorum meorum solas alas cum pedibus injiciunt. Nos (inquit Galenus) totas Cantharidas injicere solemus, & aptiores eas judicamus, quæ inventæ in frumento, luteo transversim in alis cingulo ornantur. Lib. 3. & Lib. 11. de simpl. fac. Menses quoque potentissimè eliciunt subditæ; & antidotis impositæ, hydropicis auxiliari creduntur: ut non solum Hippocrates & Dioscorides, sed Galenus, Avicenna, Rhafis, Plinius, alijque optimæ notæ medici testantur. Nequeo hic satis laudare probatissimum ipsarum usum, cum fermento, sale, & gummi ammoniaco, ad catarrhi diversiones, podagræ & Ischiatici doloris amputationes; dum materiam altiùs centro impactam, ad superficiem extrahunt atque absumunt. Salamandræ item veneno conferunt, ut docet Plinius Lib. 29. Cap. 4. Conferunt item certis rebus & certa mixtione ad penis impotentiam sive *ἀρτίαν* tollendam, veneremque plurimum promovent. Cæterùm ut debitâ mixtione & pondere exhibitæ salutifunt, ita non rectè propinatæ, applicatæve, gravissima symptomata, & quandoque mortem inducunt. Dum Basilie circa annum 1579. hærerem, sponus quidam (ænobarbus ille nempe in Pharmacopæo habitans Apothecarius) de pessuli infirmitate timens, quo sponsæ primâ nocte pudicitiam esset pulsurus: Archiatrum quendam celeberrimum consuluit, ut medicamento rigescens prævaleretur, destinatumque iter citiùs conficeret. Verum appetente diluculo; perpetua penis distentio sine veneris desiderio insequeretur, & cruenta postea urina cum vesicæ inflammatione accessit, ægerque (nihil diu proficientibus antidotis) penè elanguit. Idem quoque nobili cuidam Francofurtensi accidisse memini, cui dum Chirurgus quidam indoctus hydropem per urinas cum Cantharide intus sumpta evacuare tentaret, doloribus cruciatum perpetuis exanimavit. Habeo ego singulare quoddam contra penis languorem remedium, quo cum promiscuè uterer, utcunque multis Nobilibus (qui veneris vulgo studiosiores videntur) animos & vires adauxit absque noxa; uni tamen inter cæteros sic obfuit, ut à venere (cui nimium litarat) sanguinem continuo mingeret, & lypothymia frequenti laboraret; Sane nisi lactis copia in procinctu fuisset, omnino interijisset veneris pullus & meritas salacitatis cupidinisque pœnas luisset. Atque hæc de medica ipsarum vi, nunc ad lætiferam illam & infamem veniamus. Inter venenâ maximè deleteria censentur, non solum quia erodunt, atque inflammant, sed ob vim quoque septicam, quâ præpollent. Succus eorum in venas sive à stomacho, sive à cute ingressus, ut venenum interimit. Vnde Ovidius cum hosti male precaretur, lib. Trist. sic cecinit. *Cantharidum succos dante parente bibas.* Cicero ad Pætum lib. 9. Epist. famil. *Cajus accusante L. Crasso, Cantharidas sumpsisse dicitur: Ac si eo pacto sibi necem consciscere statuisset.* Gal. lib. 3. de simpl. fac. ita scripsit: Si vel minima quantitate & rebus mixta idoneis intus sumantur, urinam potenter provocant, & aliquando rodunt vesicam. Ex quibus patet, quæcunque ex frigiditate interimunt, si exiguâ quantitate sumantur, nutrire corpus posse; at quæ putrefaciendo (ut Cantharides) nequaquam, cum naturæ humanæ adversentur. Cossitem Equitem Romanum amicitia Neronis principis notum, cum in lichene correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus ad hanc valetudinem ejus à Cæsare, cum Cantharidum potum daret, interemit. *Plinius.* Cantharides item (ut idem lib. 29. cap. 4. testatur) Catoni uticensi objectæ sunt, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quod eas sesterijs Lx. addixerat. Largiùs autem epotæ, vel diutiùs foras & altiùs applicatæ, symptomata hujusmodi solent producere. Accidit punctura & dolor in visceribus, qui etiam ab ore usque ad pectinem extenditur, & renes & anchas, & hypochondria; & ulcerant vesicam ulceratione dolorosâ, penemque inflammant, & vicinas illi

Signa & Cura-
rio Canthari-
dum epotarum.

partes,

partes, a postemate vehementi: postea mingunt sanguinem, & frustum deinde carnis. Quandoque diarrhæa sequitur & dysenteria, & syncope, & torpor, & mentis alienatio, & nausæa, & gravitas, & frequens mingendi aluiq; exoneranda, sed ferè irrita, cupiditas. Invenit eas sumens in ore suo saporem picis: quæ omnia symptomata ex Dioscoride, lib. 6. cap. 1. Gal. lib. de Ther. ad Pis. cap. 4. & lib. 3. de temper. cap. 3. & ex Rhase tit. 8. cap. 17. collegimus. Hoc modo affectis atque infectis Dioscorides lib. & cap. citatis, primum continuum & frequentem vomitum imperat, deinde frequentem alui lotionem, per clysteres ex nitro factos; postea ad vesicæ conservationem lac intus præbet & psyllium. Clysterum quoq; materiam aliam tum esse vult, atq; in Principio: nempe ex aqua hordei, althea, albumine ovi, muscilagine, sem. Lini, aquâ orizæ, decoctione fenugræci, hydromelite, juribus pinguibus, oleo amygdalino, & adipe anseris, & vitellis ovorum. Intus item exhiberi jubet lac acetosum vaccinum, hydromel, grana piceæ majora & minora, defrutum, pinguedinem anatis, decoctionem cum seminibus diureticis (nempe sem. 4. infrig. major.) et decoctionem ficuum cum syr. violaceo. Oleum vero de Cydonijs veluti certissima hujus morbi Theriaca unice laudatur, veluti & oleum liliorum, & lutum Samium. Rhasis, postquam clysteres ex jure pingui infusi fuerint, in virgam quoque oleum rosaceum injici vult, ægrumque in tina tepida balnari, tit. 8. cap. 17. Ipsarum Cantharidum venenum in qua parte sit, non constat inter authores. Alij in capite & pedibus existimant esse, alij negant. Convenit tamen pennas earum auxiliari in quacunque parte sit venenum, quibus demptis letale est: adeo ut hoc venenum suum in se contineat remedium. Plinius lib. 11. cap. 35. Portulacam Cantharidum antidotum esse, Lycus Neapolitanus tradidit: quod de sylvestri ocymo narrat Plin. lib. 20. cap. 13. Qui etiam acetum scylliticum, oleum oenanthinum, lac bubulum, & jus caprinum variè commendat, lib. 23. cap. 2. & 4. lib. 28. cap. 10. Atque de Cantharidum historia hæc dici sufficiant, quam miror ab eruditissimo Gesnero, ipsoque imprimis Pennio fuisse omissam.

C A P. XXI.

De Scarabeis.

Scarabeus est insectum *καρσίνος*, quasi vagini-pennem dixeris, è rebus putridis, & stercore nascens, eoque sese potissimum alens atque oblectans. Hunc Græci *καρσίνος*, Tyrreni *επιπύδον*, Germani *Kæfer*, Itali *Nomen.* *Escaravajo*, *polotero*, Galli *escarbot*, Poloni *Krowka*, Illyrici *Krabak*. Angli *Beetle* vel *bugg*, Angli Boreales *Clock* vocant. Occidentales vero *Starkenbeken*, Arabicè *Canafis*, & *Canafes* dicitur Avicennæ. Cantharos omnes mares esse Græci singuli uno ore fatentur, unde facile erit Aufonij Epigrammatis sensum in Marcum emasculatum intelligere, quem Rhodiginus reddit lib. 8. cap. 5. Antiq. lect. Propterea item Aegyptij Heroum suorum statuis hoc animalculum appingi fecerunt, insinuantes virilem solam virtutem, muliebri nullâ molitie commixtam, viris verè fortibus atque illustribus competere, effæminatam verò eos & languidam dedecere. Canthari omnes senectutem exuunt, carentque aculeo. Quùm tanguntur metuunt, motuque cessant, & corpore indurescunt. Perperam 4. alas ijs ascripsit Albertus sub vagina crustacea conditas; nam experientia vidit tantum duas, teneras illas quidem & valdè fragiles, quapropter superveniente crustâ inclusas gerunt, tutelæ gratiâ, ne à duriusculis corporibus offendantur; Nam eorum maxima pars, vel terram *Sexus.* *Description.*

fodit, vel ligna putrida dentibus atterit, ibidemque domicilia & nidos fabricat; adeo ut, nisi optimè muniti essent, nunquam ab externis injuriis sese fartostectos servarent. Dum volant, tanto stridore vel murmure & mugitu potius aërem replent, ut per eos Deorum cum hominibus fieri colloquia Laërtius scriberet. Rosas inter omnes plantas, non redamant; imò ceu sui generis perniciem averfantur: earum quippe odore intereunt (ut in Geoponic. legimus;) Sicut fætidis contra & κακίσμοις unicè latantur.

Memini quendam cloacas expurgare solitum, cum in officinam cujusdam aromatarij Antuerpiensis flecteret, statim Lypothymia correptum recidisse; quod cum quidam ex astantibus vidisset, in platea collecto fimo equino, illum ægrinaribus adhibuit; atque ita fæculento odore homo læcibus assuefactus ad se redijt, & convalluit. Haud mirum igitur εαν κένθαρι (post stercore natos eodemque pastos meminimus) ἰοδίνῃ χρισθέντες μύρῳ τελευτῆν λέγωνται: ne recedam à Clementis Alexandrini verbis, 2. pedagog. Quod etiam Plutarchus alibi, nec non Ælianus affirmat. Fumum *Aldub* & maximè foliorum abhorrent, veluti *Pulsami*, *acegi*, stercoreis vaccini, ac nigellæ seminis. *Rhasis* 88. *Hemerocallis* Dioscoridis à quibusdam ὑντιγίνδαρος vocatur, ob insignem quâ Scarabeos necat virtutem. Verùm ut has plantas summopere vitant, ita umbram hederæ maximè affectant, eamque naturali quadam propensione subire gestiunt, ubi cum in acervum fuerint collecti, nullo ipsos negotio tollere procline fuerit, difficulter enim aufugiunt. Scarabeorum autem alij majores, sunt alij minores. Majores sunt vel cornuti, κερατόδης, vel expertes cornuum, ἀκέρυτι. Cornutorum alij cervi cornua imitantur, ut πλατύκερος, alij capri, ut ἀγροπερος; alij tauri, ut βόκερος; alij arietis, ut κριόκερος; alij naricornes, ut ἰνιδπερος; de quibus ordine dicemus. Πλατύκερος à Nigidio *Lucanus* dicitur, teste *Plinio*. Alij taurum vocant; alij Cervum volentem. *Hesichio*, ἀκάνθη, quia cornubus spinosis obvia comprehendit. *Comico* & *Eustathio* ἰπποκάνθαρις, quia omnium maximus. *Cardano* σακαβέλαφος, Græco & Latino nomine conficito. *Gaza* κέσβορ appellat. *Italis Cereti* dicitur, & vulgo *Potapeso*. *Gallis Cerfvolant*. *Anglis Stag-flyc*, vel *Flyng-flyc*. *Belgis Vliegghende hert*. *Illyricis Gelin*. *Polonis & Sclavonibus Krowka*, *Wielka*. Inter gentem omnem cornigeram, ob corporis formam, proceritatem, & magnitudinem primas meretur, maximeque est notabilis. Colore ex obscuro spadiceo nigricat, præcipuè circa elytra & pectus. Cornua illi duo integra, sine articulis, ramosa cervi instar, minimi digiti longitudinis in adultioribus, in minoribus minora ac breviora, vel (ut *Plinius* loquitur) prælonga cornua & mobilia obtinet, bifulcis dentata forcipibus, cum libuerit ad morsum vel compressionem coeuntia: stringit enim mirum in modum; atque cornubus utitur eum in finem; in quem chelis cancri atque astaci: oculi duri prominentes, albiduli, juxta quos utrinque antennas habet, unas in radice inter cornua & oculos racemosas, quarum articulus rectum fere angulum facit; alteras verò media fronte erumpentes, rectas atque planas, in tuberculum leve desinens. Pedibus incedit sex, prioribus reliquis

planas, in tuberculum leve desinens. Pedibus incedit sex, prioribus reliquis

quis longioribus atque maioribus. Hunc marem Lonicerus facit; ego (si quæ generis inter Cantharos fuerit distinctio) fæminam dicere non vereor : tum quia reliquæ Cantharorum species minores sunt (Mares enim inter infecta, ut Aristoteles notat, fæminis longè minores ;) tum quòd in coitu suscipere eas à minore, experientia confirmat. Mas illi omnino similis, sed minor, tum corpore, tum cornibus : quæ licet utrinque non racemantur, acrius tamen (compressa) pungunt digitum, quàm fæmina jam descripta. Tertius priori triplo vel quadruplo minor, colore piceo, cornua admodum parva & Bifulca, juxta quæ duæ antennæ plurimis articulis distinctæ oriuntur. Oculos habet prominulos, & pro corporis ratione magnos. Scapulæ utrinque in angulum acutum desinunt. Vescitur maximam partem succo tenaci atque pingui

è quercu exudante, nec facilè extra querceta conspicitur.

Quarta species rara admodum est, cui cornua exilia duo, ter intùs racemata, ex nigro candidula videntur, dorsum nigris albis, venter argenteis ceruleisque maculis segmentatur: pedibus sex graditur, quinon minus nigricant atque antennulæ. Capite præciso, reliquæ corporis partes vivunt diù; caput verò (contra vulgarem insectorum morem) reliquo toto corpore diutius. Hic lunæ facer esse dicitur; caputque illi & cornua cum Luna crescere atque diminui tradunt mendacissimi astrologi. Cornua medicarum virium non sunt expertia,

nam infantum morbis medentur, ex cervice suspensa, magna si fuerint, & valdè racemosa, alligata amuleti naturam obtinent. Strumis appositi cõferunt & podagræ, præsertim si cum terra ab ipsis egesta commisceantur. Plinius. Si cornuti Scarabei (quos Cervos vocant) in oleo decoquantur, atque eo brachialis arteria inungatur, tollit febres. Mizaldus. Parum sapuit (ut hoc obiter notem) Guillerinus de conchis, qui *Librum de natura rerum* sequutus toto cœlo arravit, dum Cervum istum volantem inter Cicadas poneret. Est etiam quando locustæ ascribit, est quando Brucho, imo alibi cum Cicindela confundit; usque omnia conjiciens, nil docet. Gigni cervos istostantum ex vermibus putrido ligno innatis Philosophus memorat. Cæterùm quum experientia illorum quoque originem é stercore ducendam clamat, huic potius applaudo. *ἀγρίερος, τραγίερος, κερύμβυξ, καρχαρίδιος* (sunt enim synonyma) Latinis *Capricornus*: Germanis *Holtzback*. Anglis *Goat-chaffer* dicitur; magnitudine coloreque Platycerotem refert. Caput habet latiusculum, oculos bovinos & grandes, tres ferè transversos digitos longos: os illi forcipatum, hians, aduncis duobus dentibus durissimis horrendum; quibus dum ligna

Laticornium
usus.

Nomen.
Descriptio.

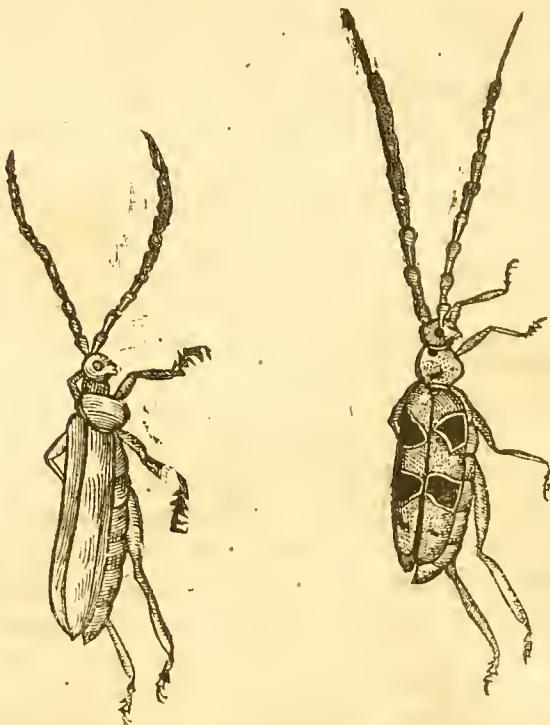
rodit, (experti scribimus) argutulum porcellorum grunitum disertè exprimit. Hoc forte in causâ fuit, cur eas arbori alligatas, culices ficarios abigere tradidit Hefichius. Scapulæ ejus curiosulè a natura sculptæ, manubrium ebene factum & perpolitum, oculis obijciunt. Pedes sex habet, tribus quoque geniculis distinctum; sed imbecilles admodum & languidos, tantoque oneri sustinendo longè impares. His ferunt auxilium cornua duo, supra oculos nascentia, toto corpore longiora, novem decemue articulis flexibilia, non exactè teretia, sed asperitatem capri imitantia; quæ licet in quamcunquè partem movere possit, tamen dum volat, directè ea tantum protendit, atque volatu fessus pro pedibus utitur.

Conscius quippe horum imbecillitatis, cornubus arboris ramulum circumplicat, atq; ita pendulus quiescit, ut in agro Heidelbergensi vidit noster Brue-

rus; avem paradisi eò referens, quæ pedibus destituta pendulis illis nervis ramos illaqueat, atque ita laboris satur quieti consulit. Gerras enim Germanas nobis obtrudunt, quotquot unicum illi tantum volatum attribuunt; quo defatigata tandem, simul & terram tangere perhibetur, & diem obire. Fabularum mancipia hujus rei causam sic narrant. Terambus Satyricus Poëta convitijs ipsas Musas impetere non abstinuit; quæ propter in Cerambycem meritò transformatus duplicem subivit pœnam, nam tum enervatis cruribus claudus ambulat, & latronum more in ligno pendet. Antonius Liberalis, lib.

μεταμορφωσιαν I. rem perstringit his verbis *μύφασι δὲ μετέβυλον κατ' ὄργην τὴν τεραμβόν ὅτι αὐτὰς ἐλοιδορήσει, καὶ ἐγένετο ξυλοφάγος κερσάμβουξ, φαίνεται ἢ ἐπὶ τῶν ξύλων καὶ ἐστὶν ἀγκύλος ἐκ τῶν ὀδόντων καὶ συνεχῶς τὰ γενεὰ κινεῖν, μάλα παρὰ μὲν κινεῖ πλέεργας σερὰς ἔχων, ὅσπερ οἱ μεγάλοι κληθαροί. ἴσως ξυλοφάγος βίος καλεῖται, παρὰ ἢ Θεπάλου κερσάμβουξ. τῶτον καὶ οἱ πῶδες πύργιον ἔχουσι, καὶ τῶν κεραλῶν ἀποταμνοῦσιν φέρουσιν, ἢ δὲ ὅμοια τῶν τοῖς κέρας λύρα τῆ ἐκ τῆς χελαυτοῦ.* Quæ dum Xylander Latina facere tentavit (vir alioquin Græce Linguae peritus:) bis turpiter impe-

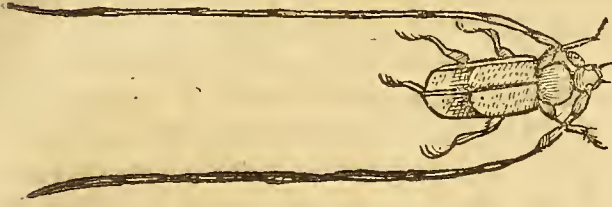

git. Primò quòd Cerambycem *avem* veiteret, quum volucrem dixisset. Secūda quòd caput una cum alis lyram formare diceret, quum Græcus liber sic loquitur, *συν τῷ τριγώνῳ*. An vero hoc Scarabei genus, id sit, quod in caule eriphiae herbæ fursum deorsumque currit sonum hædi ementiens, (quo Magiad vocem emendandam nihil esse præstantius affirmant) equidem nescio: minorem tamen Scarabeum esse autumo; quia ferulæ caulis vix hunc jam grandem caperet. Cerambyces præter hunc memoratum varios vidimus, unum primo huic similem, sed magnitudine & colore varium; nam & paulo minor, & colore fuit ferè cin-

nerco; Venter, crura, & cornua, dilutè carulea; scapulæ, cauda & elytra, nigris quibusdam maculis variegata. Cornuum quoque articuli nigricabant; postrema crura reliquis longiora crescebant. Hos a Quickelbergio obtinimus, Antuerpia transmissos. Alterum habemus, extra viridem, supinè fuscum; caput, scapulæ, elytra obscurè virentia, & auro itidem micantia; corpore est paulo porrectiore, priori similis videtur, sed paulo minor; cornua purpurea obtinet, crura, pedesque Hyacinthinos. Tertium huic concolorem ipse primus Pennio dedi, nucem moschatam & cynamum verè spirantem. Verum fragantia illa dulcis (stacten contra non cara) cum vita in auras statim effluit, & cadavere exulans, sese in pyxidem (qua fuerit servatus) tota insinuat. Cardanus mentionem facit hujus Scarabei; sed qui ante me inveni-erit neminem novi. Est quoque alter cum splendore nigricans, ventriosus, crassus, corpore, cornuque breviori reliquis; cornuum juncturæ non sunt (ut in alijs) globosæ, sed utrinque leviter serratæ. Hunc Carolo Clusio Pennius se debere fatetur. Quintus capite ore & dentibus primo omnino similis, oculis nigerrimis, colore per totum corpus fusco, ore patulo dentato, capite

pite, collo, & alis, minutulis punctis nigris dense conspersis; corporis magnitudine ferè secundum æquat Cerambycem: rarius conspicitur; in ædibus vivit & lignis aridis. Sexto cinerascens caput valde exiguum, oculi albiduli, cornua longiuscula, articulata, candescentibus maculis distincta: elytris, imo toto ferè corpore, varius est; in ædibus item versatur, sed an etiam in lignis habitet, ignoro. Septimum ex Russia ab Edoardo Elmero allatum vidi, toto corpore infuscatum, juncturas habuit

in cornubus globosas, septem vel octo; facile ex forma cognoscitur. Ab hoc octavus magnitudine & forma parum abjudit, nisi quod capite, scapulis & alis subcæruleis præditus videtur.

Nonum misit ad Pennium Ioachimus Camerarius (de literaria repub. optimè cum primis meritis) cui alæ pedesque arenosi erant coloris; caput cornua venterque subnigricabant: cornubus repandis videbatur, ex pluribus verticillis nodulisque compositis, quæ in utramvis partem nictu citiùs versabat. In plantis (& potissimum Cithyso) repitat. Hujus generis esse puto Scarabeum, quem Ioannes du Choul. (lib. de varia quercus historia, cap. 26.) ita describit: *Degit in quercu animal de scarabeorum tribu (quantum conjectura ducimur) colore nigricante, proceris cruribus, geminos capite gerens aculeos, modicè inflexos: quibus acerrimè stringit adversantia. Hanc bestiolam fabri lignarij quercus dolantes, in ipsis visceribus vivam invenere. Rustici Lugdunenses Thurro nominant. In laquearibus felicius diutiusque vivit, seque hypocausta colentibus levi cum strepitu prodiens conspiciendum subinde præbet.* Eundem vel illi similem quendam piæ memoriæ Gesnerus Epist. Lib. 3. ab anu pleuritini passæ dejectum fuisse testatur in hæc verba: Per aluum (inquit) à potione ex Oxymelite nostro cum decocto fænugræci exhibita,

prodijt vetulæ pleuritide laboranti, scarabei genus nigrum, longis pedibus, longis item cornubus flexibilibus articulatisque, rudi plenum pure, vivum; longitudine duorum articulorum erant digiti. Decimus totus ex nigro purpurans, os forcipatum habet. Undecimus ubique atrescit. Duodecimo cornua minus articulata, caput scapulæque cyaneæ, reliquum corpus totum spadiceum videtur. Horum omnium in iconibus, utcunque cornua aliàs directæ, aliàs curvata cernitis (explanationis gratiâ) tamen plerunque non nisi

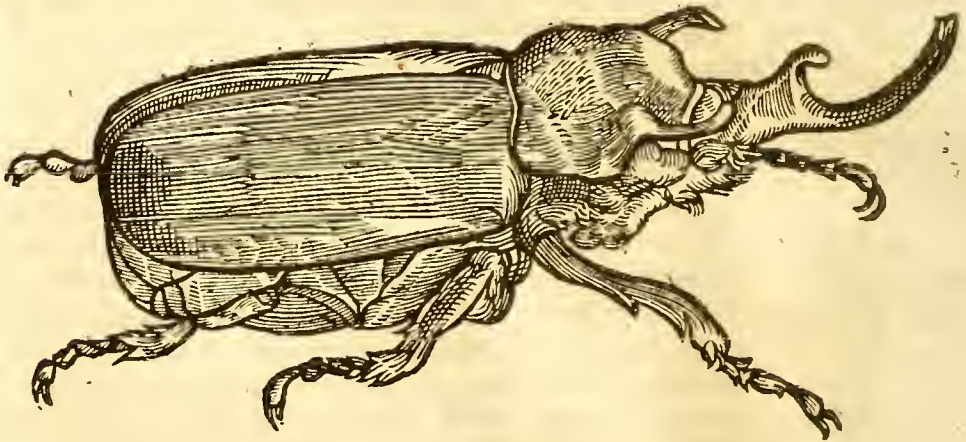
V. s. s.

nisi (caprorum more) ad humeros reflexa gerunt, veluti primus Cerambyx: eoque nomine in eorum classem referendos esse æquum duximus. Atque hæcenus de Cerambyce sive Capricorno, ejusque generibus: quorum non alium in medicina ulum didici, nisi quòd sinistra manu capta quartanas abigunt. Plinius lib. 30. cap. 11. Fortè posteri, quos meliori luto finxerit Apollo, alios ab ijs ulus deprompserint, nec persuaderi sibi siverint, tam affabre pictum fictumque à Deo animal, raris admodum in medicina virtutibus posse destitui, quas rebus longè vilioribus (pro suâ erga homines beneficentiâ) impartit. Vespertilioes hoc in primis habent delicijs, & culicibus præferunt, præsertim si vivos ceperint atque compresserint.

Βέρερος, vel ταυρόκερος potius, cornubus duobus semper Taurorum more rectis & directis cernitur; ex spadiceo circumquaque nigricat, & ferè ἀκίραα videretur: habet autem exiguum caput brevibus crassisque scapulis immersum, mediâque fronte spinula exit (defensionis gratiâ) peracuta.

Nasicornium quatuor species vidimus. Prima omnium maxima atque rarissima apud Indos vivit, colore nigerrimo: nasum habet ad faciem rostri navalis cornutum & extra curvum, circa cujus umbilicum aliud cornu intus reflexum è tuberculo nascitur, quale etiam è scapulæ tumulo. Totum corpus, ab ultimis cornubus ad caudam, longitudinem quatuor unciarum continet, latitudo ferè duarum est.

Cantharorum lege fæminam non habet, sed ipse suæ sibi faber est formæ; fætum solo sibi genitum producit, quod Ioch. Camerarius F. non in scite expressit, cum ad Pennium hujus insecti iconem è Ducis Saxoniae rerum naturalium penu mitteret, his versibus:

*Me neque mas gignit, neque femina concipit, author
Ipse mihi solus, seminumq; mihi.*

Moritur enim semel quotannis, suaque ipse ex putrilagine Solis beneficio (Phænicis instar) renascitur, quæ (testante Monino)

*Quando millenas æstates, frigora mille
Vidit, & aeterno labentia secula mundo;
Annis jam gravior, post longa tædia vita,
Optat ut ossa rogo tepido rediviva quiescant,
Inq; suo condi feretro cupit; & sua longè
Corpora sarcophago rediens potiora resumat.*

Secundum

feliformē appellaris. *Dungbeetle, Sharnbugg.*

Secundam Nasicornium speciem raram atq; pulcherrimam, Mercurio sacram, Carolus Clusius Viennæ depictam mitit, in cuius agro frequens est. Formam illi, quam vides; absque ventre saturatè rubro fuisset, totus videretur piceus: narium cornu illud recurvum adeo acutum est, ut (quod de præliaturo barro fertur) aciem illi rupis tenacis affrictione addi putares. Tertius nasicornis & quartus, pariformes penè videntur, nisi quod illi alæ longiores elytris excrescunt, huic vero breviores apparent. Splendente atramento perfusos diceres, usque adeo undiquaque nigricant. Aries sive *ἡρίοκερος* cornubus nodolis hyacinthū æmulantibus, capite ex auro viridante, scapulis miniatis, purpureo ventre, elytris capiti concoloribus, pedibus, cruribusque spadiceis incedit; alæ vero vagina inclusæ albicantem arundinis membranulam scite expriment. Canthari majores *ἀκέραιοι* sive exornes plurimi sunt. Nempe pilularius, Melolonthes, Purpureus, Atratus, Arboreus atque Fullo. Pilularem alij Stercorarium vocant, atque fimarium, quia tum ex fimo & stercore nascitur, tum in illis lubentissimè versatur. Græcis *κοπριών* dicitur atq; *ἡλιοκάνθαρος* nec non (à forma illud) *ἀιλυερίμης*, quasi

Germanicè *Röfskafer, Kaat, Oder mistkafer*. Anglicè, Gallicè *foüille merde*, quasi *sodi-merdam* dicere velimus. Pilulariū vocant Latini, quia é stercore pilulas voluit globosas, quas posterioribus pedibus retro voluendo format. Porphyrius hoc modo illius naturam pingit: Pilularij omnes fæminas non habent, genitura in cælum emissa, pilulas magnas posterioribus pedibus fingunt, & in contrarium agunt; ut sol cælum circuitumque octo & viginti dierum observat. Penè idem *Aelianus*. Cantharus nullus fæmina; Semen in globulum fimarium emittit, quem viginti atque octo dierum spatium volutat & calefacit, deinde fætum procreat. Hoc dicere voluerunt. Scarabeum pilularium è stercore pilulam ad cœli formam conficere, quam ab ortu ad occasum tam diu versat, dum ad mundi figuram perduxerit: postea eandem in terra subter sterces (ubi nidificat) reponit, repositam permanere finit ad mensem lunarem; quo exacto pilulas figillatim singulas caverna ejicit, quibus in aqua dissolutis, prodit scarabeus vermis, impennis, quia paucis diebus absolutus, in volucrem mutatur. Hac de causâ hunc Aegyptij Apollini sacrum fecerunt, & pro numine non parvo coluerunt, curiosâ Apionis interpretatione, quâ collegit, solis operum similitudinem huic animali collatam ad excusandos gentis suæ ritus. Plin. & Plutarch. sympos. 4. Rosas veluti suæ familiæ pestem, valde averfantur. Stercora verò (præcipuè vaccarum) & fimeta sic diligunt, ut eorum odore quàm longissimè naribus hausto, frequentes & citi advolent. Theoph. *περι δσμῶν*. Verum gressus eorum tardior, labor contra continuus atque improbus; amorque

amorque in prolem exuscitandam ferè proprius. Sæpe enim pilulæ quas formarunt, præ loci ventorumque iniquitate relabuntur, & de summo loco ad imum sese præcipitant; perpeti nihilominus cura (propagationis studio) velle cella vigilat, pilulamque sisyphiam ad fossam varijs excidens conatibus, tandem reducit. Et sane nisi quasi caelestis anime (*μυσαι γὰρ διὰ πᾶσαι ἀγῆστου*) huic adesset, perpetuis coctus, imo decoctus laboribus deficeret, nec ad opus tam incertum tamque arduum unquam rediret. Solis calore excæcatos, mori eos tradunt nonnulli; plerumque autem non nisi à pediculis (quibus undique sca- tent) suffocantur. Hyemem vix ant ne vix quidem sustinent. *Hedera umbra inprimis gaudent, veluti quàm maximè salutari. Praxanus in Geopon.* Formam ejus ita graphicè calatam, suisque coloribus notam (totus enim nigrescit) exhibemus, ut plura adjicere, salva patientiâ vestrà, non liceat. Ex fimo primum proveniunt Scarabei (inquit Ioan Langius) ut ex ligno putrescente cossi: deinde vero, semine in globulum effuso, eodemque vivificato sobolè propagant: nulli non satis noti, nisi sicubi nulla omnino sunt stercora; alibi enim passim se cuique præbent obyios. Varijs quidem usibus inserviunt hi scarabei, nam & animis nostris profunt, & corporis nonnullas tollunt infirmitates. Etenim cum hoc animal (aut vix quidem animal, quippe cui sensus aliquot defunt) ex infimo insectorum genere nihil sit nisi crustum, varijs tamen virtutibus nos vincit, & ad modestiam, temperantiam, laborem, magnanimitatem, justitiam, prudentiamque incitat atque impellit. Nani licet ædes habet stercoreas, tamen isdem vivit contentus, versatur, oblectatur, deliciatur, nec lubentiùs in rosis potat prandètue, quàm in fimo caprino, quod amaricinum olere illi videtur. Vivit enim naturæ scripto, ejusque leges transire scelus ducit. Præcipuum huic studium, pilas quàm maximè potest ingentes componere, seu pastillos, quas miro conamine volvit adversus, quod si contingat ut adversus molem aliquam onus protrudat, elapsis subinde pilis ac deorsum recurrentibus, putes te Aeolidem videre, recurrentem scopulum ad verticem montis semper volentem; nec defatigatur, nec conquiescit tamen (tantus operis ardor) donec in antrum suum devexerit. Nos vero homunculi pro dignitate aut viribus nil agimus, imò in ipso arduæ virtutis vestibulo deficiamus, solemque & pulverem omnem, otiosi, malè conciliati, male habiti, malè item perditii subterfugimus. Magnanimitatem ejus quis non videt, si (quod Indorum Canthari facere perhibentur) vel cum aquila pugnare audeat? Imo opinor (utòr Erasmi verbis) futurum, ut aliquis Romanis ducibus impensè favens, aquilæ vicem deplorèt, cui cum tam humili plebeioque hoste res inciderit avi tam regali: quem vincere gloriosum non sit, à quo vincturipissimum; & cui abunde multum laudis contingat, quod cum aquila concertarit, etiamsi victus discesserit. Apud poëtas enim puduit Ajacem Vlyssis adversarij tam imbellis, fortesque duces cum militibus configere dedignantur. Rursum alius magis etiam demirabitur, unde huic insecto vilissimo tantum animorum, tantum audaciæ, ut non sit veritum cum ave multum pugnacissima bellum suscipere: tum unde opes, vires, facultates, avocilia, ut tot jam annos bella ducere potuerit vere *ἀσπύδα*.

Verùm si quis hunc explicet Silenum, & contemptum hoc animalculum propiùs ac veluti domi contempletur, tam multas in eo cotes haud vulgares animadvertet, ut omnibus diligenter pensitatis, propemodum Scarabeum se malit esse quam Aquilam. Ne vero mihi reclamet aut obturbet quispiam priùs atque rem cognoverit; Primùm in hoc Aquilæ præstat, imò homini, quod senectam quotannis exuit, ac subindè repubescit. Iam hoc ipsum tanti est, ut existimem humanos quoscunque Ioves, ubi perventum est ad inamabilem illam senectutem, qua atas peculium & res abdicat, malle cum Scarabeis

rabeis *σκαρ* abjicere, quàm coronam septemplex accipere. Deinde in tantulo corpore, quantum animi robur? quàm heroica mentis vis? quantus ad invadendum impetus? ut nihil jam sit ad scarabeum Homericam musca. Iam vero nec ingenium vulgare, nisi quis temerè natum olim, vel ubique celebratum existimet. Græcum illud proverbium, *καθαίρει σφαίτερον*: quo nimirum singularis quædam & incomparabilis tribui videtur sapientia. Neque mea refert, si quis cavilletur; eum parum bene habitare in domicilio deformi: sed potius illorum *εισροαβία* juste damno, qui deformes ipsi cum sint & canosis moribus, ædes politè, speciosè, ex amussim factas, Attalicis usque sumptibus ædificant, atque incolunt. Porro quod animantium excrementis ad suam commoditatem abutitur, ingenij laus est, non crimen. Quasi vero non idem nos medici faceremus, quoties multorum animantium cruorem, carnem, urinam, imo oleta quidem & stercora ægris applicamus, & in potione nunquam exhibemus. Nec pudet Alchymistas, viros plane divinos, & non amplius, (si quod cuperent, caperent) mortales, ad quintam illam essentiam eliciendam uti fimo; nec agricolas (quo quidem hominum genere nullum fuit olim honoratius, nullum jam sanctius) stercoribus arua saginare. Id quod quidem eas à pilulario primum didicisse, non abhorret à veri similitudine. Cur enim fimo potissimum semen includeret, nisi illi vegetantis illius caloris humorisque (quo perficiuntur generationes) plurimum inesse Deus voluit? Hinc evenit ut fimi beneficio agros redderent prægnantiores, horridamque illam maciem, famem, sterilitatem prudentiores villici abigerent. Sed Scarabeis istis Pilularijs (inquis) res tam putida bene olet. Stultum vero sit nasum hominis in Scarabeo desiderare: siquidem id homini peculiare, odore sui fimi offendi: nec idem accidit in ullo cæterorum animalium. Felicior ergo nobis Scarabeus, non immundior. Quamquam homines quoque non tam res offendit, quam opinio: nam priscis illis temporibus res ipsa perinde atque nobis, non visa est abhominanda; quam auspiciatissimo vocabulo, *Latamen* appellarunt, nec dubitarunt Saturno deo *sterculei* cognomen addere: nimirum honoris causa, si Macrobio credimus. Nam prodidit Plinius, Sterculo Fauni filio hinc non nomen solum, verum etiam immortalitatem contigisse in Italia. Porro in Græcia res eadem duobus regibus summam peperit gloriam. Augeæ qui excogitarit, Herculi qui divulgavit. Denique nunquam abolebitur regis senis memoria, quem Homerus (ut in Catone tradit Cicero) manibus suis lætificantem agros, nec alia re quam quâ delectatur Scarabeus, posteritati consecravit. Imperatorem Romanum nihil offendeat lotij putor, cum emolumento conjunctus. Cur Pilularium igitur à tantis commoditatibus leve deterreat incommodum? ut jam demus incommodum esse, quod suis fovendis fatibus est commodissimum. Denique cum videmus, Scarabeum in stercore semper purum esse, semperque crustâ nitidâ; contra homines in lupanari inquinatos atque pollutos: quæso uter altero mundior? Equidem hinc etiam nomen inditum arbitror, ut *καθαίρει* veluti *καθαίρει* sit appellatus. Quod si quis forte dotes has leves ac vulgares existimet, illud certè nemo non magnificum fatebitur, & ingenti cristâ dignum, quod antiquitus inter sacras imagines, & in vatum mysterijs cum primis habitus est Scarabeus, egregij bellatoris aptissimum symbolum. Siquidem (ut refert Plutarchus in commentario de Iside & Osiride) in Hieroglyphicis Ægyptiorum picturis, Regis simulacrum erat oculus, addito Sceptro: cum recta iustaque rerum administratione conjuncta significabatur. At Thebis (ait) imagines quædam reponebantur, quæ manibus carerent; eæ judices repræsentabant, quos oportet ab omni munerum corruptela maximè esse sejunctos: atque inter has unam oculis quoque carentem, quæ judicij præsidem referebat, quod hunc oporteat

oporteat omni prorsus affectu vacare, tantumque rem ipsam non personam respicere aut audire. Aderat non Corchorus inter olera (quod proverbio dicunt.) Sed inter sacras imagines Scarabeus, sigillo insculptus. Et quid tandem per hoc novum symbolum innuebant nobis sapientissimi Theologi? rem videlicet haud quaquam vulgarem; nempe belli ducem egregium & invictum. Nam hoc quoque Plutharchus indicat, ne quis sic à me confictum existimet: quemadmodum allegorias persapè comminisci solent è vulgo nati Theologi. At dixerit imperitior aliquis, quid Scarabeo cum duce belli? Per multa sanè congruunt. Principio vides ut totus armis luceat, nullaque pars corporis sit non diligenter crustis ac laminis communita, ut non melius armatus videatur Mavors Homericus cum illum maxime sua instruit panoplia. Adde nunc militarem assultum cum horrendo ac Panico bombo, cantuque vere militari. Quid enim insuavius classicorum sonitu! quid *αυρότερον* tympanorum strepitu? nam turbarum vocem, quã nunc reges tantopere delectantur, olim Busiridæ non ferebant, quod asino rudenti videatur assimilis; at ei generi inter abhominata habebatur asinus. Adde laboris in voluendis oneribus patientiam, invictum animi robur, ac vitæ contemptum. Ad hæc negant in Scarabeorum genere feminam inveniri, sed omnes esse mares. Quæso quid magis congruere potest in fortem Imperatorem, qui nec ipse feminam in castris habere debet, nec alijs permittere. Quin & illud ad rem aptè quadrat, quòd in delicatis illis pilis de quibus dictum est, fætus suos edunt, fovent, alunt, educant: nec alius est locus nascendi quam vescendi. Verum hoc mysterij mihi non facilè sit interpretari. Rectius exponent Imperatorij milites, qui norint quid sit, *ἐν ἀσπίδι ἔπιζέουσι*, qui norint *χαμνίας*; qui in obsidione nuda, duras hyemes, durio rem famem sæpenumero pertulerunt; qui vitam ægram non jam herbarum radicibus, sed sædo victu produxerunt; qui menses aliquot in navibus exegerunt. Si quis hujus vitæ fordes perpendat, mundus erit Scarabeus: si quis miseriam, est quod Scarabeo invideat. At hæc est Imperatorum fors & conditio: ne quis forte contemnat. Sed illud obiter demirari libet, quid acciderit nostris Pyrgopolinici, ut in suis insignibus, quibus totam nobilitatem sitam esse putant, pardos malint, aut leones, aut canes, aut dracones, aut lupos, aut aliud animal (quod vel casus objecit, aut ipsi sibi adoptarunt) quum proprium ipsorum symbolum sit Scarabeus; atque id quidem cum accommodatissimum, tum vero à prima ipsa usque antiquitate, unicâ nobilitatis parente, comprobatum dicatumque. Ad corporis formam quod attinet (absit modo vulgaris, & judicium præoccupans. imaginatio) non est quod contemni possit vel debeat pilularius. Etenim si verè proditum est à Philosophis, sphæricam figuram pulcherrimam esse, atque omnibus modis optimam; cur non et formosus videatur Scarabeus hic qui ex Demiurgi sententia, ad illius speciem propius accedit, quam aquila, quam homo ipse? Clem. Alexand. lib. 5. stromat. Facie verò licet catum, bestiã nobis familiarẽ, & magis utilem quam gratam, repræsentat; tamen eo etiam nomine ab Aegyptijs colitur, atq; longè alijs insectis præfertur. *Calcagninus*. Deniq; si equus in suo genere formosus, est si canis in suo, quã minus in suo placeat Scarabeus? Nisi omnes omnium formas nostrã metimur; ut quicquid ab hominis forma discesserit, id continuo deforme iudicetur. Color è ejus nemo sanæ mentis calumniabitur, ut qui gemmas etiam nonnullas, adamantem nempe ipsum omnium gemmarum Principem, commendat. Deniq; non usquequaq; contemnendum existimabit Scarabeum, quisquis secum reputarit, Magos ac Medicos maximis hominum malis ab hoc animante remedia petere. Siquidem non modo gestantur in crumena, verumetiam de collo suspenduntur, non nunquam & auro inclusa contra omnes infantium morbos. Quid quod in efficacissimis vixque credendis remedijs, (ni Plin. author esset) parem cum

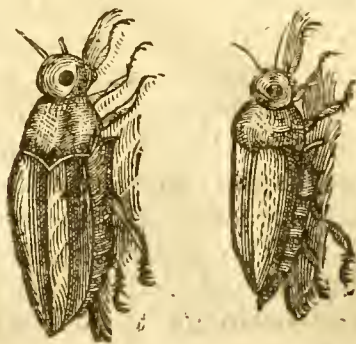
antidotis vim obtinebunt ? Siquidem ὁ σφύδρος ἐκείνῳ Scarabeus Smaragdo gemmæ insculptis, adversus omnia veneficia præsentaneum adfert remedium, nec omnino minus efficax, quam Moly quod Vlyssi quondã dedit Mercurius. Nec solum contra hæc valet, verumetiam haud vulgariter prodest, si quis quocunque modo regem adire paret, ut hujus modi annulus imprimis gestandus sit ijs, qui constituerunt à magnatibus beneficium aliquod non jejunum, aut provinciam præpinguam emendicare. Item capitis gravedinem avertit, non mediocre profecto malum, præsertim potatoribus. Proinde quis ipsum Scarabeum despiciat, cujus & imago lapillis insculpta tantam habet vim ? Admonet me gemmarum mentio, ut illud etiam adjiciam : Si quid Aquila sibi placet cognoniine gemma *Aetite*, ne hac laudis portione cedere Scarabeum : Nam huic quoque nomen debet *Cantharias* lapis, totam animantis speciem mirè referens, ut non effigiem expressam, sed vivum ac verum Scarabeum intra gemmam conditum dicas. Quinetiam immundum hoc fordiumque (si velis) animal, oleo rosaceo cum terræ intestinis coctum, optimè doloribus aurium medetur. *Plinius*. Avicenna solos pilularios confusos coqui jubet sine vermibus. Quod etiam approbat author libri ad Pisonem, cap. 12. Silvaticus cap. 94. ex Avicenna sic scribit : Scarabei pilularij conferunt matricis doloribus, provocant urinam & menses, abortum faciunt ; cum *Cordumeni* : valent ad hæmorrhoidas sanandas ; conferunt item rigori, venenis per animalia infusis ; & oleum (in quo franguntur) aurium tollit dolorem. Recentiores inter calculi remedia Scarabeos hos exiccatos celebrant præsertim Alexand. Benedic. Lanfrancus ad calculi curationem pulverem hujusmodi conficit, haud ignobilem : Pilularios Scarabeos vel quoscunque alios eodem modo combure, quo cicadas aut Scorpiones. R. Spodij illorum gran. 5. condisi 5j. stercoris columbini 5j. ff. siccantur, & fiat pulvis. Dosis 5j. cum aqua decoctionis raphani, tribulorum, vel cicerum nigrorum. Ad hæmorrhoidas hoc unguentum haud parum laudatur. R. ungt. populei 5j. olei ros. in quo diu bullierunt Scarabei viginti, totidemque aselli 3j. ff. croci grana 4. Incorporentur & fiat unguentum. Arnoldus de Villanova Breviarj lib. 1. cap. 25. contra spasmus se singulare nactum fuisse à magistro suo unguentum memorat, è Scarabeis confectum hoc modo. R. piperis, euphorbij, pyrethri, ana, Scarabeorum ad reliquorum omnium pondus, pulverifata omnia & commixta in Balneo cum succo flammulæ, q. s. macerentur & fiant ad modum unguenti, ex quo pulsatiles venæ brachiorum, pedum, temporum cum umbilico & spina inungantur. Quinetiam lib. 4. cap. 11. ad comatosos & lethargicos suscitandos (ubi nihil profuerunt cantharides & cauteria) Scarabeos pilularios vivos, duos vel tres sub mediæ juglandis cortice conclusos circa occipitium bene rasum prius & super musculos brachiorum anteriores (in unoquoque unum) & sub plantas cujusque pedis unum alligari jubet, quia mirabiliter excitat lethargicos. Imo Magister Iohannes de Florentia (inquit Arnoldus) hoc remedio, cæteris frustra omnibus tentatis, per septem dies lethargicum detentum expergefecit, & postea cum cantharidibus vesicatorijs in occipitio positus sanavit. Præstant in hoc casu pilularij : secunda ijs debentur qui sub lapidibus, tertia ijs qui in Balneo reperiri solent. ὁ μὲν ἡλιόθενθαρ & δεσπευέτης τεταρτάρονζας, inquit *Ælianus*. *Plinius* & *Trallianus* modum utendi monstrant ; nempe si vivus fuluoque linteolo inclusus appendatur collo, idque se multiplici experientiâ certum vidisse testantur. Tamen vix fidem habebunt magi, quum Chelonitidem gemmam aureis guttis insignem, cū Scarabeo in aquam ferventem missam, tempestates ciere insipienter magis quàm verè narrant, & autumant, *Plin.* lib 37. cap. 10. Taceo Aquilam, Gallinaginem, aves lanios dictas Gesnero ; in quarum nidis Scarabei spinis affixi (quod observavit noster primum Bruerus) argumento sint, quod huic quo-

que usui inferviant, ut aves alant. Imo multa alia animalia, præfertim ranas palustres his vesci, author est Bellonius. Et sane quamvis Aquila, superbus crudelisque hostis, tam infimæ sortis animal non minus affligit atque devorat, quàm Ciconiæ nostræ magnates plebem solent ranariam: tamen opportunitatem nactus, par pari refert, exclusum quæ illum prædonem satis punit. In nidum enim cum commilitonibus suis Scarabeis citus convolat, & absente matre, aquilæ ova profert ex nido, aliud post aliud, donec nullum reliquum fecerit: quibus lapsis minutisque, pulli informes adhuc, miserabiliter in saxa elisi, prius orbatî vitâ sunt, quàm vitæ sensum acceperunt. Nec sanè video quò gravius excrucietur, Aquilam quàm in liberis. Nam qui sui corporis gravissimos negligunt cruciatus, levissima filiorum tormenta non ferunt. Videmus alinos (tarda & sensus penè exortia animalia) per ignes obiectos, mirò vitæ contemptu, pullis suis succurrere: adeo ut insitam Scarabeo in vindicta eligenda prudentiam nequeam non admirari atque laudare. Sed de hoc satis, ne non quidem elephantum é musca; Sed é Scarabeo Gigantem reddidisse videar. Dicam equidem, ut immensum de re parva volumen fingere nolui, ita subticere, quæ legeram, scelus habui. Miror Pennij hic brevitate & jejunitate, cum in Luciano, Plinio, Homero, Aristophane, Theocrito, Alexandrino, Erasmo, aliisque innumeris authoribus, mira de Scarabeo Pilulario memorantur præfatu digna. Est alius omnino similis Pi-

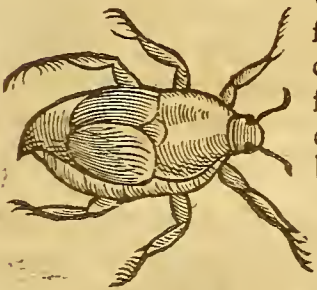
lulario, sed melænocyaneus, cum illustri quodam splendore. Hic Augusto mense pediculis inter crura herentibus vexatur, & tandem interficitur. Eum ego Feliformem potius existimarem, quia non plus ovum ovi faciem, quam hic cati. Vbique occurrit, sed in agro Colcestriensi sæpius vidi. Pergamus porro.

Quem ego *Smaragdum* vel *Viridulum* dicerem, Græci Comicique omnes *μελονθω*, Attici *μελονθω*, qui etiam *χυσολιδω* vocant. *Eustathius*. dicitur item nonnullis *χυσομελονθω*, & *χυσοκένδαρι*, sed nullo jure. Accipitur à quibusdam pro Scarabeo Arboreo, sed locus abusum dicet. Rustici Lombardi Gallerucas, quasi Gallicas erucas vocant (ut *Niphus* interpretatur) quum tamen nihil cum erucas commune habeant. Germanicè *Gruenen*, *Oder*, *Gouldkafer*. Italicè *Mariola*. Polonicè *Zielonakroroka*, Anglicè *Greene-chaffer* appellatur. Variæ sunt scriptorum de isto animalculo opinioniones; tum quia non ubique hic obvius Scarabeus, tum quod *Cantharidi* propior videtur. Alij *Cantharidem* esse volunt, sed caustica vis fere abest. *Aristophanis* Scholiastes *ζωιον χυσιζον* vocat, *χενθω* *δμοιον*. *Eustathius* *Vespa* majorem dicit. *Pollux* animalculum volucre affirmat, sed non genus notat. *Gaza* gallerucam vertit, sed nihil simile obtinet, qui verò scarabeum arboreum esse contendunt, vel oculis privantur, vel colorum varietates non dispiciunt. *Hesichius* eum Scarabeum facit, sed coloris aurei; ut *Aristophanis* Scholiastes flavum: recentiores *viridulum* vocant & *Smaragdinum*, sed auro radiantem. Sic *Marcellus Empyricus* innuit his verbis: Scarabeus viridis (Melolonthen vocant Græci) colore Smaragdino & vivido est: ob cujus amœnitatem, oculis usque adeo gratus & beneficus, ut satiari eo non possint: nam quo diutius eum intuearis, eo magis discupias. Idem quoque *Plin.* lib. 30 cap. 70. & 29. ca. 9.

Mas totus undique virescit, oculos si exceperis

exceperis rubicundos : elytra fæminæ (quæ major est) castanei coloris videntur, grato atque illustri splendore micantia, alias mari similis. Pectus utriusque mucronatum prominet, quod in alijs scarabeis haud observavi. Marem fæminamque quali manu Apollinis pictos misit ad Pennium P. Quickelbergius, Apothecarius Antuerpianus; sed rerum naturalium studio plurimis medicis anteponendus. Aristoteles 9. de respiratione, stridulum illi sonum ascribit, quod fortè argumentum præbuit nonnullis, cur hunc Scarabeum Arbo-
reum esse dicerent. Generantur (inquit Philosophus) ἐν τῶν σκαλῶν τῶν ἐν πῆσι βολε-
τοῖς, καὶ τῶν ὀνίδων : id est, ἐ vermibus fimi bovini, aut jumentorum. Alter Stephanus ex Thephrasto, γίνεται ἢ μελολόρηθι ἐκ πῆσι ἀνθήσεως τῶν μηλεῶν; ἢ ἀρχαίως ἀνθεν ὡς ἐστὶ
πλάμην. Aliam speciem hujus Scarabei Carolo Clusio ferimus acceptam, cui

pedes nigricant, uti caput, scapulæque, sed é cæruleo; Antennas habet figurá, non tactu, corneas; (quare inter ἀκεφάλος censemus) elytra striata videntur : sed in circumferentia non nihil rubent. Alium non ignobilem Melolonthen Thilesius nobis proponit (atque ego vobis pictum exhibui) his verbis : Totus præter oculos viridis (hi enim impense nigricant; venter ex auro parum rubescit, uti & crûcula: medium dorsum luna elytris concolor adornat; quare non invenustè à Latinis, *Equus luna* vocatur. Hujus Aristotelem meminisse scribit Thilesius, sed quo loco Philosophus id facit, nondum assequor. Thilesius dum hunc inter pilulares recenset (quare & ego attexui) hujusmodi eum versibus describit.

Quas figula ipsas facit, fert que refert que pilas,
Pars nigra at Aethiopum, manus usta coloribus horret ;
Regia pars viridi picta colore nitet.
Parva nitet cujus dorso nota, magna minutis
Si conferre licet, Luna pusilla velut.
Dixit equum Luna hinc cognomine Brutia tellus :
Quod si bellator sic nituisset equus,
Illo capta foret non una Semiramis ; essent
Centauri & plures quàm genus est hominum.

Et profecto plerique pilulares tetro nigrore horrent ; esse tamen non dubito, quin aliorum nigriore virore lucet crusta, aliorum peramano. Sunt item rutili, & iidem prægrandes, qui terram fodiant, ac illic nidos ponunt. Sunt qui parvo, sunt qui metuendo bombo formidabilique strepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter strepitu provolant, ut imprudentem non mediocriter territent. Sunt & alia formarum discrimina. Verùm id commune est omnibus ; in stercore ortus, in eodem victus, vita atque delicia. *Alius Cantharus* purpureus Constantinopoli ad nos delatus fuit, qui (nisi oculi, venter, ac pedes picem referrent) totus esset purpureus ac violaceus. *Atratus* in lignis aridis habitans, hunc in modum formatur ; seu lugubri indutus veste totus nigrescit, vel pullescit poti-

us: os forcipatum illi, scapulæ fere quadratæ, tibiarum atque antennarum breviusculæ; raro volat, frequentius graditur, atque inter gressum maleficorum fervorum more obmurmurat. *Arboreus* vulgaris admodum & ubique obvius, præcipue Julio & Augusto mensibus, à sole consopito tum: enim magno murmure & mugitu cæcoque impetu, in hominum faciem involat, jumentaque laceffit. Arborum folia corrumpunt hi Scarabei, quæ insita malitia dilacerant potius quam mandunt. Vescuntur enim culicibus. Anglie eos, *Dorrs*. Germani, *Baumkafer*, *Loubkafer*: à Ioanne Agric. lib. De Subterr. anim. *Seukafer*; à Gallis *Hanneton* nuncupatur. Vaginæ alarum puniceæ sunt, & tenuissimo quasi polline conspersæ: aliàs leviter splendent; idem quoque tibi- arum, pedum, ac caudæ spinosæ color, reliquæ partes infuscantur totæ, nisi quod oculorum circulus, antennularumque parvæ & supra caudæ ortum flavescunt, juncturæque ventris albescunt. In Normannia tertio quoque anno multo frequentiores, atque ideo, *L'an des hannetons* ab illis vocatur. Proditum est in Anglorum annalibus, Anno Chr. 1574. Vicesimo quarto Februarij, tantam eorum multitudinem in Sabrinam fluvium delapsam, ut aquaticis molendinis rotas sisterent atque obruerent: & sane nisi unâ cum hominum industria, gallinæ, anates, caprimulgæ, tinnunculi, vespertiones, aliæque prædatrices aves, (quæ hos in primarijs habere cibis videntur) auxilio fuissent; suffocata abijs molendinæ etiamnum hodie obmutuissent.

Huic alter affinis creditur, colore totus ex fusco albicante, glauco ventre & quodammodo canescente. Quem in medicinis usum obtinet equidem me nescire fateor. Aucupes vero cum anates venantur, scarabeis duob. tribusve arboreis caudatim junctis hamum contegunt, filoque gladiolis aquaticis subdito (ne dispalescant technæ) lapidem ponderosum alligant. Statim anas præ cibi aviditate hamum devoraret, ejusque dentibus inhærens poenas luit. His cucurbitæ inclusis, quomodo grues capiuntur, qui scire velit, Gesnerum legat de grue.

Scarabæus quem Plinius Fullonem vocat, rarior est, nec ubique obvijs. In Anglia, quantum audiverim aut legerim, nusquam apparet. Gaza *κάνθαρον* ab Aristotele dictum, aliquando Fullonem transtulit; quum tamen ille semper Pilularem solum eo nomine notum voluit, atque reliquis Scarabeis proprias nomenclaturas contulit. Neque Fullo Scarabeus rubeus dici

potest (ut Freigius conjicit) nec est animalculum cauda forcipata, quod Hadrianus Junius nobis per Fullonem obrudit; non est enim Forpicula *ἐκ τῶν κηλεσπέρων* genere, ut suffius in historia ejus palam fiet: Sanè Scarabeus hic pulcher est, Arboreo major, sed Cervo volante *Famina* nonnihil minor: caput illi adest fere corneum, antennulis duabus non invenustum; oculi pectusque hirsutum ex albo flavescunt primulum, pedes anthracinos habet. Venter caudæque plumas referunt gruinæ. Scapulæ atque elytra albis nigrisque maculis

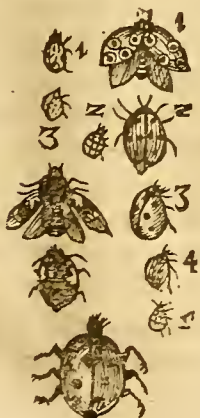
listam pulchrè variegantur, ut vestem Damascenam esse Phrygia manu intertextam facilè jurares. Hoc insectum utrique lacerto alligatum, Magi contra quartanas singulare esse dicunt remedium; nisi non Plinio credendum lib. 30. cap. 11. Iconem Primum à Carolo Clusio habuit Pennius: bestiolam vero ipsam Quicquelbergius postea transmissit.

CAP. XXII.

De Scarabeis minoribus.

SCarabei omnes minores vel maculati sunt corpore, vel immaculati: illos *επιμοχθους* hos verò *υπομοχθους* Græci appellant. Maculæ aliorum ex nigro albicant: alij flavescunt, alij rubescunt. Albicantium é nigro septem, Flavescentium tredecim, Rubescentium duodecim; quos hic sua quemque classe donavimus.

Immaculatorum color corporis idem deprehenditur: atque inter eos sex nigricantes, duos spadiceos, globosum unum excæruleo nigrum, alterum exluteo vidimus. Quidam quoque nuperrimè à nobis deprehensus est fuco puniceo; alter muricis fuco inebriatus comparuit. Aurefcentes quinque habemus, parvulos illos quidem, sed clarè micanteque auro undiq; suffusos, quos etiam ne invidisse nepotibus videamur, sculpi appingique curavimus. Quis verò singulorum usus sit, ubi generaliter de Scarabeis diximus, explicatum est

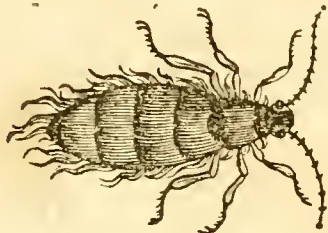

CAP. XXIII.

De Proscarabeo & Scarabeo Aquatico.

Proscarabeus Latine, Paracelso Meloe; Agricolaë pinguiculus; à melleo pinguique fudore affatim extillante dicitur. Græci *μυρμελάριον* & *ἐλαϊοκάθαρσον* appellant. Germanis à mense quo potissimum conspicitur *MayenWurmlein* & *meyen Kafer* dicitur. Heidelbergenses, *Schmaltsvoghel*, Ditmarienses *Ever* & *Kadden* (ut

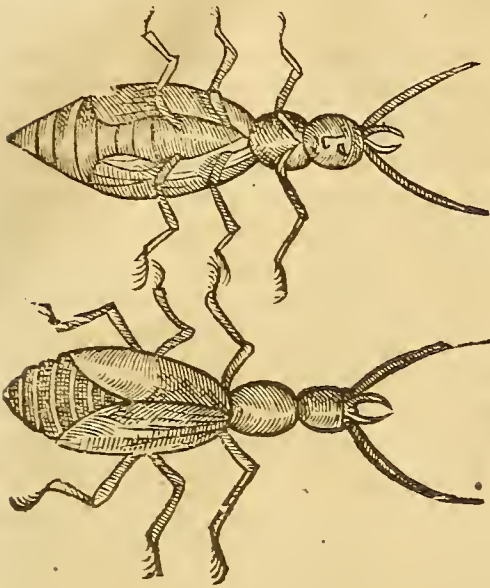

Wierus lib. de morb. incognitis testatur) nomini imposuerunt, Anglicè *Oile Beetle* sive *Oile Clock* non ineptè vocari possit. Cur verò Proscarabeus potius quàm Scarabeus contra Gesneri Pennijque institutum dicitur, cum multa afferre possim, tum illud imprimis, quòd sexu distinguuntur & coeunt. Fæminæ magnitudinem hic vides, atque Maris majorem cernis, & aliam plerumque formam; huic enim os minime forcipatum, veluti Fæminæ; hæc item vel levissimo motu aut tactu, oleo (mellis liquidi instar) diffuit, mas semper quasi exuccus deprehenditur. Coeunt, ut sæpius in agro Heidelbergensi vidimus, averfis caudis: fæmina inter venerem marem trahente (canum more) ita ut hic retro reptare cogatur. Corpus utriusque molle, è cæruleo obsoleto cum splendore nigricans: cujus scapulis alæ duæ, vel alarum potius primordia innascuntur, sicut Struthiocamelo: non tam ad volatus quàm gressus celeritatem juvandam. Circuli illi ventrem dorsumque circumcingentes, in junioribus viriduli, in adultioribus cærulei magis apparent. Contriti fragrantiam reddunt gratissimam ut Toxites in Onomasticho suo affirmat.

Folij violarū præcipuè vescitur, deinde graminis tenelli. Rarò extra mensem Maium conspiciuntur; reliquum anni tempus latebras colunt, vel semine pilulis inluso moriuntur. Heidelbergæ Francofurtiq; in agris, pascuis, segete, ipsiq; adeo hortis & trivijs multos conspeximus. Sed in Anglia adhuc vivos, ibidemque natos non reperi. Solus Agricola eos quadrupedes fecit, quum revera sint omnes sepedes: eo fortè errore vel casu, quod in Proscarabeum inciderit, cui antea duo pedes fuerant avulsi. Wieri Proscarabeus, si supinum videris, ad humanam faciem (nisi hic senex luserit) factus apparet; alas longiores obtinet quàm reliqui, orbibusque sive cingulis pluribus corpus ambientibus distinguitur. Aliàs à prædicto non differt Nobilissimus. Edmundus Knivertus Eques primam in Anglia Proscarabei speciem se vidisse asserit, ejusque ad nos misit iconem; sed oleosum illum humorem quo Germanicus abundat, nunquam invenire potuit. Omnibus item dimensionibus superatur, vel quòd cælo, vel quòd solo utitur ad crescendum ineptiore. Ioannes Wierus de illorum usu sic scribit: In Ditmaria versus meridiem vermem majalem (sic enim Proscarabeum appellat,) filo circa collum appendunt, potissimum mense Maio, quando liquor ille melleus (venenatus creditus) copiosissimè extillat: hunc

(vel

(vel aliquando duos aut tres) exiccatum & in pulverem contritum cum cervisia propinant, ægrumque vel labore, vel multis in lecto stragulis, vel in furno (à panibus extractis) citò multumque sudare compellunt. Deinde

gravia insequuntur symptomata; nempe cordis dolor, virium omnium dejectio, totius corporis debilitas, quæ dimidium ferè diem non superant. Hoc alternis, vel subalternis (ut res exigit) diebus iterant, usque ad nonum. Hunc potum Anticantharinum sive *Kadden tranck* appellant; quia ex Proscarabeis componitur. Et sanè in dolore illo capitis Epidemico (quem Placentinus in Chirurgiæ sine, & Berptalia capite de vapore, & forsitan Avicenna 4. Lib. 3. Fen. Tract. 2. Cap. 9. definiunt) singulare dicitur remedium. Saxonès hunc morbum *Fiuren* sive *Kadden* vocant. Paracelsus Lib. 3. Cap. 6. de morb. Tartareis, medicamento ex istis Meloibus & se-

mine raphani composito curatum à se hydropem commemorat: ejus confectio hujus modi est: R. meloum 5x. feminis raphani j. reduc in liquorem: dosis ab ʒj. usque ad tres, efflagitante necessitate. Vfus est etiam Oppodeltoch Meloum contra Syrones, lib. de vit. longa. Cap. 12. quod post alia medicamenta per duodecim horarum spatium applicari voluit. Si colligantur ante Solis ortum & distillentur (inquit Agricola,) ad tumorem sub oculis multum valent, ubi loci affecti ter quaterve quotidie loti fuerint. Pinguedo item illa oleosa manuum fissuras sanat, ut à rusticis Heidelbergensibus accepimus, qui eorum mirificas virtutes non semel tantum nobis inculcarunt. Urinam potenter pellunt, sed una sanguinem; Venas nervosque ac vulnera glutinant. Equorum scabiem contusionésque in dorso, fellarum iniquitate factas, percurant.

Casparus Reglerus lib. de peste, viginti Proscarabeos colligere consulit: non tamen manibus sed duabus virgulis. Deinde ubi in ollam fictilem vel vitrum inditi fuerint, in oleo olivarum dulcissimo. q. s. suffocentur, atque usui ferventur. Hoc oleo inuncto, Bubones, carbunculos, exanthemata pestilentialia, vulnúsque à cane rabido inflictum curari affirmat. Alio loco Saphiro bubonem circumscribere jubet, locumque deinceps oleo Meloum vel juniperino perungere, quippe quo mirum in modum venenum extrahitur, atque pars affecta in naturalem temperiem citò redigitur. Marcellus Empiricus Scarabei cujusdam pilosi meminit colore leonino, vero aliàs per omnia similis præter hirsutiem. Culionem dici proprio nomine contendit; in sepibus senioribus, fossilisque & aggeribus derelictis invenitur. Hunc ad oculos scabros & palpebras ab humore falso & acri diu perforatas, vel pedicellis exesas mirabiliter valere scribit. Utendi viam sic docet: Primum folium caulis rore nocturno madidum primo mane colligito & sic complicato, ut ros ad fundum folij omnis confluat. Tum ubi primoribus digitis & pollice pilosum hunc Scarabeum apprehenderis, confestim intra folium concludito, ut urinam (quam statim à compressione reddit) cum rore ipsius commisceat; aliàs enim excidet lotium, in quo totum inest arcanum.

Hoc rore Scarabei lotio veluti imprægnato, si cum specillo palpebras tegeris, & loca scabra exesque perunxeris, miras & stupendas ejus dixeris virtutes. Verum quis vel qualis iste Scarabeus, plane ignoro: nec alios auctores qui ejus mentionem ullam facerent, meminisse possim.

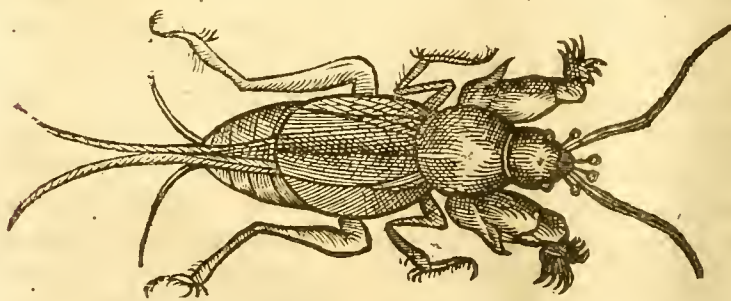
Scarabei aquatici jam sibi locum aliquem dari contendunt; quos Græci *ἰσφαριβίβητος*, Germani *Wasser käfers*, Angli, *Waterclocks* appellant. Horum omnium ventres spadice infecti, dorsoq; carbone notata, præter Anglicanum; in cujus icone si limbum scapulis totoque corpore ovali circumcurrentem leviter infuscaveris, atque oculos argenteos feceris, non est quod amplius expectas ad illius descriptionem. Sex quibusq; pedes obtinuit, posteriores longitudine latitudineq; cæteros vincentes, quibus pro remis inter natandum utuntur. Seb elytris nigerrimis, membranæ latent alæ argento tinctæ, quibus noctu aqua egressi, celeriter convolant per aerem, quem interdum perrarò (fortè nunquam) diverberant. Omnium vero minimi sunt illi, qui irrequieto motu huc illuc in aquæ superficie multi nullo ordine transcurrunt & quasi colludunt, & aqua turbata vel se fundo immergunt, vell in riparum foraminibus abscondunt: Deinde vero mutis & tranquillis fluctibus iterum gestiunt. Christophorus Leuistnerus se Scarabeum in loco quodam invenisse scripsit ad Gesnerum, vaginaria (ut solent) crustula, cui quasi formicæ caput subluteum, atque alæ multæ erant affixæ; ventre inferiore pinnæ spargebantur, caudis astacorum similes: quibus (ceu in aquis remiges) divagabantur. Cauda prominerebat pro sua munitione exigua, sed in longissimas setas divisa. Ex aqua palustri in fontanam conjectus, paucis interiectis diebus vitâ excessit. Atque hæcenus de Scarabeis: quos inter regiones solus Olynthius ager, inter plantas Hemerocallis non profert. unde ille à Plinio, Theopompo, & Antigono, *Cantharolethrus*: hæc à Dioscoride *Anticantharos* appellatur.

CAP. XXIII.

De Gryllotalpa.

Liceat hic quæso nobis præ nominum inopia *ὀνομασπορίων*.

Bestiolam quam expressimus, Cordi Sphondylis, Dodonæi vera Buprestis est: perperam uterque nominant & nullo jure. Sphondylis enim alas non habet, hoc Insectum vides alatum. Buprestis Cantharidi similis apud omnes dicitur; hoc vero animal nec figura, nec colore, nec magni-

tudine quicquam eò accedit; ut taceam elytrorum hic absentiam, quibus Cantharides carere nemo sanus contenderit. Gryllum dicimus, quia eundem cum Gryllo stridorem nocte appetente facit. Talpam, quia terram continuo fodit. Belgis *Weemol*, Anglis *fenkricket*, *evchurre*, atq; etiam *Churroworme*

Churrworme dicitur. Insectum visu horridum ac monstrosum, quadruplo maximam superans *Cantharidem* : præcipuè ætate ubi fuerit provectiore. Formam ob oculos videtis : ego colores addam. Fæmina leviùs, Mas saturatè fuscus. Illi præter duas longas antennas fibulæ quatuor, quasi é naribus labijsque propendent : oculos item habet majores, & alarum radix miniata macula ornatur. Mas vero fibulis illis nudus, earum loco setas duas fibulis duplo longiores obtinuit; concolor sibi undique videtur, & sine macula. Vtriusque unguis coracini sunt. Anterioribus pedibus robustis admodum, & varis tumulos perfodit uterque & cuniculos agit; medijs insistit; ultimis quando opus est, saltat. Cauda illis bifurca; alæ corpore longiores, membranæ: corpus incisuris varijs insignitum. Juniores ferè toti nigricant, adultiores implumati videntur. Sub terra palustri & humida maximam ætatis partem vivit, noctu tamen egreditur. Tardigradum valdè est animal, volatusque ejus saltum refert: unde in locustarum numerum à nonnullis ponitur. Sole occiduo primum prodit, Gryllorum more, suâque cantilenâ, sonora quidem fatis & supra mille passus stridente, sibi applaudit; quam ubi audiunt agricolæ, oppido exhilarantur: ac si ejus adventu terram humore gravidam & calore Solis veluti maturatam scirent. Grana tritici, hordei & avenæ colligit, ac in cavernam asportat, inde forte hyeme victurus. Quidam stercoreibus eum equinis vesci affirmant. Dodoneus hanc bestiolam boves morfu interimere auctor est; eo lapsus quòd Buprestim esse arbitraretur. Intus ne sumptus noceat, equidem ignoro: Sæpius autem nudum nudis salvisque manibus tractavit Pennius, nec ullum ad mordendum animum in eo perspexit. Bruerus noster idem Pennio significavit, qui rusticos suo ære conduxit, ut mores ejus sæpissimè observarent, nobisque exscriberent.

C A P. XXV.

De Pyrigeno.

Pyrigonum Aeliano dictum, alij Græci πυριγονία, Hermolaus πυριγον, quidam πυριγονία vocant. Aristoteles lib. 5. Hist. Cap. 19. has bestiolas proprio nomine non donat, sed θήρα esse dicit πὰ ἐν τῷ πυρὶ: Quæ Gaza bestiolas fornacum vertit. Strabo eas inter κωνῶπις recenset, à Suida πυριβία dicuntur, ut apud Laërtium legimus lib. 9. Solinus *Carystiam* lib. de mund. mir. Julius Scaligerus *Ignigenam* vocat Latine, *Gaza Furnariam* & bestiolam fornacum Aristotelis: quam muscis grandioribus majorem facit atque aligeram: idem Plinius affirmat: lib. 11. cap. 36. Antigonus lib. 150p. πυριγονία.) Pyrigonos non muscis sed muribus grandiores dicit, ex Aristotele; ubi eum foedo lapsu μύων pro μυριών accepisse planum est: quod Xylander ejus interpres non animadvertit. Anglis a *Fyre-flye* vocatur. Forma nonnihil *Culicem* refert maximum, colore flammeo, splendente: radijs quibusdam pyriticis illuminatus; in flamma salit, ambulat, volitat, & viuit, ut Aristoteles refert lib. 5. Hist. Cap. 19. Vix enim Aeliano lib. 2. Hist. Cap. 2. fidem habere possum, cum dicit Pyrigonum natali loco ubi pastus gratiâ excesserit, & in aërem volarit, statim vitam cum morte commutare: non enim credo in igne natum, extra suum elementum victum quærere; nec verisimile est naturam benignissimam rerum omnium parentem, alicui animali talem victus quærendi rationem præscripsisse, unde statim vitam amitteret. Causa præterea (quam Aelianus alijs investigandam committit) non est aded difficilis disquisitionis, ut mihi videtur: nam in excessu genita, intemperato quomodo viverent? Si quidem

Notæ.

Descriptio.

Siquidem quotidianâ experienciâ constat, pisces quosdam statim atque ex aqua in aërem sublatis fuerint, animâ efflare; multò minus in igne genita aërem sustinebunt, quàm is tantum ab aëre differt, (& magis quidem) quantum aër ab aqua.

Generantur istæ volucres in Cypri insulæ ærarijs fornacibus, ubi Chalcitis (sive ærarius lapis) plurimis diebus crematur: fortasse fuliginosi vapores dum lapis continuò uritur una cum flamma ascendentes, hujus generationis materia & causa existunt. Strabo. lib. 12. de vermibus in nive genitis loquens, hæc quæ sequuntur subjungit: *Τὴν ἢ γένεσιν τῶν ὀρίπων πιαύτω ἐκάλεισιν, ὅταν τὴν τῶν κωνάτων ἐκ τῆς ἐν τοῖς μεταλλοῖς φλόγῃς καὶ τῆς πεπάλῃς*: ubi interpretem male interpretis officio functum esse quisvis facile animadvertet: Sic enim vertit: *Horum animalium generationem talem putant, ut culicum ex flammâ & bractæâ metallorum*. In flamma enim generantur, (ut Scaligerus inquit) non in massa, hoc est (ut ego interpretor) in igne condensato: nihilque prohibet in siccissimo elemento generari siccissima animalia (nam ibi quoque permistio est,) ut in humidissimo humidissima; non enim purus ignis apud nos. Sed quid prohibet ex subiecta materia generari animalia? vel quæ ratio naturalis contradicit? *Respondent*, ignem omnia consumere, omnia corrumpere. At qui secretioris Philosophiæ penetralia vel à limine salutarunt, illud manifesta demonstratione & experientia falsum ostendunt. Tantum enim abest, ut ignis noster omnia consumat, aut corrumpat, ut quædam etiam perficiat. Non corrumpit nec consumit aurum, nec aolis quædam genera, non cineres, non Amiantum lapidem, alumini scissili simillimum; non alia, quæ nunc ob istos morosos non recensero. Ignem igitur generationis facultatem habere, sed in materia apta & convenienti, quid prohibebit? ne siccitas impedire potest, quo minus generatio fiat; quia fit à forma: ignis autem materia est, & formæ ad certa opera instrumentum. Præterea humiditas cum nostro igne semper conjungitur; aliàs enim flammam non conciperet, nec arderet, nisi humido pingui fo-veretur; siquidem terra & aqua non carent, quæ in nostro terreno igne generantur. *G. Agricola*. Si vero hoc non esset, quia ignis non putrescit: ab igne tamen, tanquam à forma, in materia propria fieri generationem posse, non est cur dubitemus. Nam in metallis nisi esset humor, non fluere; quid ergo naturam impedit, quo minus ei formam det? Quærit Aristoteles: An in Sphæra ignis (scilicet sub luna) generantur animalia? ac videtur dubitare, quæstionemque in aliud tempus rejicit: sed cum Pyrigonum in hoc nostro igne generari affirmet, quare dubitarent aliqui, non video. Sunt tamen quidam doctissimi viri, ac nostri temporis scriptores egregij (qui tamen plus ingenio, lectione, ac verbis, quàm rerum naturalium solidâ cognitione valere videntur) qui tam harum bestiolarum generationem in igne, quàm totam hanc historiam (ut frivolum, fictam & philosopho indignam) condemnant atque rejiciunt. Horum argumentis ut respondeam, lectores expectant.

Objiciunt Aristotelem apertis verbis affirmantem, Ignem nullum animal generare. Philosophus ibi calorem feminis cum ignis calore comparat, affirmans calorem igneum non esse in semine: si enim esset (inquit) nihil produceret. Hoc tamen non impedit, quo minus animal in igne generetur, sine semine: sed ex alia materia apta & conveniente, ut postea videbimus. Præterea Philosophus hic (quemadmodum & alibi) videtur, vel tantum de igne sub Sphæra Lunæ loqui, ac illum ignem nullum animal producere; non de nostro, ubi & mistio est, nec ignis purus. Sed adhuc urgent: Noster ignis est substantia *λεπτομερής*, in cuncta & objecta grassatur, & depascit, & in suam substantiam convertit. Huic prius responsum est; ubi quædam in medium attulimus, quæ potius in igne perficiuntur, quæque ignis nullo modo consumere potest,

nec

nec in suam substantiam convertere. Io. Langius, (homo multæ lætionis & Philosophus doctissimus) & ab eo Cardanus, concedunt; quædam animalia in igne vivere posse, sed non in eo generari. Hoc enim Philosopho condonant. At quam absurda sit hæc condonatio, quis non videt? Quomodo enim in temperato genita in excessu viverent, non video. Nam quod de Salamandra dicunt, nihil est. Salamandra (ut recte Dioscor. observavit) non diu in igne vivit. Nam consumpto illo humore, qui hinc inde ex luteis (ut arbitror) maculis dum in igne versatur, manat (quod brevi fit) statim in cineres redigitur; ut aliquoties in agro Heidelbergensi unà cum nostro Bruero expertus est Pennius. Erastus Medicus doctissimus de febribus putridis disputans; totam hanc historiam subvertere his argumentis conatur. Primum quia Aristoteles historiam texit (inquit Erastus) quem ex auditu multa scribere in confesso est: fateor; sed tunc addit (*ut aiunt*) vel aliud vocabulum ejusdem significationis: (ut recte Niphus observavit;) quemadmodum de Salamandra loquens eodem loco, *ὡς φερον*, adjungit. Hoc Philosopho in more positum observabimus, quando ex aliorum opinione vel relatione loquitur. Sed fit ita: ex aliorum loquatur relatione; Decepti sunt (inquit Erastus) qui ei narrarunt, ut in igne putarunt nata, quæ in ipsum forte inciderunt. At loci circumstantiæ hoc non esse verum ostendunt. Si in ignem incidissent aliunde, utique sua confessione ab igne consumerentur. Et nisi ibidem fuissent nata (ut antea dixi,) quomodo in tanto flammæ excessu viverent. Præterea observarunt spectatores, motum pedum, alarumque numerum, volatum, mortem præterea & mortis causam, *id est*, cum extra ignem paulo remotius volarent. Hæc & similia, eos narratores non omnino decipi, sed vera & indubitata narrasse convincunt. Verum author nullus vel ante vel post Aristotelem hoc affirmat, nisi ex ipso forte aliquis transcripserit. Hoc tibi Eraste ignotum est, omnium authorum libros non legisti: maxima pars librorum periit, ut ex Athenæo manifestè apparet; & historiæ testatur. Sed unde quæso Plinio constabat, Pyrigonos quatuor pedes habere? Hoc ab Aristotele non didicit, nec in ejus scriptis quæ extant, tale quid reperitur. Igitur vel ab alijs didicit, vel Plinij tempore nota erat historia. Hoc ergo Plinius adjecit, ut historiam perficeret. Quin etiam si Ciceronem legisses 1. de nat. Deorum, bestiolas in medio igne nasci pennatas, certò affirmantem vidisses. Neque Theologiæ tam te expertem antea putassem, ut Beati Augustini (lib. de Civit. Dei 21. cap. 2.) illa te laterent, quæ de Pyribijs notavit: Sunt, inquit, quæ medijs ignibus vivunt; atque nonnulli vermes in aquarum calidarum scaturigine reperiuntur, quarum fervorem nemo impune contrectat. Illi autem non solum innocuè ibi sunt, sed etiam extra esse non possunt. Et Vincentius hist. nat. lib. 20. cap. 68. Quibusdam in aquis naturaliter ferventibus, haud aliter vivunt vermes nonnulli, quam in frigida pisces: imo extra eas aquas in frigidam migrantes moriuntur. Accedit & Solinus cap. 17. qui hujusmodi volucres Carystias nuncupat, & in Creta impunè involare in fornaces ignitas tradit. Sed & Seneca (quæst. nat. lib. 2.) affirmat animalia quædam ex igne generari; atque ideo hos item Pyrigonos; uti recens longa disceptatione tradit Marsilius cognatus, variar. obs. lib. 1. cap. 23. 24. Noli igitur ampliùs contendere nullum post vel ante Aristotelem authorem hoc affirmare; quum præter jam dictos viros pios & graves, alios item afferre possem, qui te vel aperti mendacij vel non obscuræ levitatis certo arguerent. At *Theophrastus*, libro de igne, hujus non meminit. Quid inde concludis Eraste? Historiæ falsitatem? Egregiè. Forte non credidit, non tamen idcirco historia falsa. Attamen probabile est. Concedo. Multa probabilia, tamen falsa, ut experientia docet. Erastus multa probabilia contra Paracelsum scripsit, non tamen omnia vera, nisi vera sint, quæ non intellexit.

intellexit. Conatus est sanè multa confutare quæ scio illum nunquam intellexisse. Ad particularia jam non descendam. Sed ignis caliditas non est ζήμιος. Hoc te latet Erasme; sed prius dixi, si in femine esset, quemadmodum Philosophus intellexit. Est enim φθαρτική ut Aristoteli placet. Respondi tamen prius, ignem non omnia corrumpere. Restringenda igitur est ista ignis sterilitas, vel (si mavis) corruptio. Nec sanè miraculosè fieri puto, sed naturæ vi; nec fabulam puto, sed historiam cum natura consentientem. Quod vero de Salamandra scribit, ως φάσιν adjungit, ut ante dixi: non opus erat illud adjicere. Sed obsecro istos qui nihil credunt, nisi quæ oculis percipiunt: Num aliquis ex antiquis hanc historiam reprehendit, vel eam confutavit? De Græcis loquor. Imo ne Galenus quidem, qui alioquin est acerrimus Philosophorum reprehensor, ansam quæ hic dicto citiùs arripuisset, si tale aliquid cogitasset: verisimile est igitur historiam veram esse, quia nullus ex veteribus illam castigavit. Sed jam ad Matthiolum veniamus, qui omnium infelicissimè hanc historiam oppugnavit. In margine si quidem vanas Philosophi opiniones (ut ipse sibi periuadet) insectatur, cum ipse in nonnullis ipsa vanitate vanior invenitur. Sed ad rem redeam. Naturæ (inquit) operibus repugnat. Satis est Matthiolo id dixisse; non tamen probare? Si vera (inquit) fuisset historia, nunquam eam reliquisset Galenus, qui diligenter omnia investigavit; fornaces, metalla: & quid non? Respondebit Iulius Scaligerus, quamobrem proditum repeteret? Citiùs ille (ut erat tanti viri gloriæ infensus obtrektor) id quod aliquot locis etiam ridiculum facit, si non reperisset, redargueret. Qui paucos ita dies fuerit, non rem omnem vidit; non erant, non semper sunt in procinctu, non rogavit fornicarios. Sed si istis objicerem pullum fæminam equæ, recenter in lucem editam, lac abundanter, ex uberibus præbuissè, quid dicerent? hoc tamen nos ante sexennium vidimus Londini, plurimique alij testes omni exceptione majores, qui proprijs manibus lactis magnam quantitatem ex pulli uberibus expresserunt. Sed forte respondebunt, non credimus: maneat ergo increduli, non multum refert. Multæ sunt in mundo generationes, quarum causas impossibile est cuivis mortalium cognoscere, & multo minus alijs ostendere. Nec certè sine magna causa, tam ut Dei infinitam potentiam admiremur, quàm ut nostram cæcam ignorantiam agnoscamus. Ista enim & ejusmodi multa, ob suam solummodo gloriam condidit Creator, tum ut nostram umbratilem sapientiam confundat, tum etiam ut discamus, in ejus solummodo sapientia conquiescere, dum causas rerum naturalium scrutando, ulterius progredi sit omnino impossibile: hoc enim est ex Dei operibus, quod nostram superbiam retundit, nostraque ingenia ad sacram asinorum anchoram, occultam scilicet proprietatem, ac totam substantiam recurrere cogit. Istiusmodi enim opera ejus Majestatem & omnipotentiam, nostram verò ignominiam, confusionem, cæcitatem & tenebras manifestant. Quid igitur nobis faciendum? Scilicet ad illum recurramus, a quo omnis sapientia, scientia & perfectio dimanat. Nam dum nos nostro freti cerebro, Dei scrutamur Majestatem, à gloria ipsius (ut Paroimiographus Salomon scripsit) obruemur. Quid ergo restat? Quibus hæc impossibilia videntur, fruantur suis opinionibus, & alijs qui contra sentiunt non obstrepant.

Author Geoponicorum hanc bestiolam (ni fallor) Salamandram vocat, non rectè. Hæc sunt ejus verba, Σαλαμάνδρα τὸ ἐλάχιστον ζῶον ἐκ τῆς πυρῆς ἔχει τὴν γένεσιν, καὶ ἐν τῷ πυρὶ βίοι οὐ καίεται ὑπὸ τῆς φλόγος, id est, Salamandra minimum animalculum ex igne habet generationem, & in igne vivens non comburitur à flamma. Ter hic ad mendacij scopulos impedit. Nam neque animalculum est minimum, sed incerta magnitudine; neque generatur ab igne, nec in igne, nec diu

diu in igne vivit; ut prius ex Dioscoride dixi. Hæc adjicere volui, ne Juniores Geoponica legentes cum Zoroaste tam turpiter errarent. Quibus usibus inferviat, nequeo constanter dicere: tamen ex loci principiorumque ratione potenter exiccare mundificareque videtur. Est quoque tenuium admodum partium, corporisque; vel remotissimus locos pervadit, & sanè si Cicada aëre pasta tam adurentis sit facultatis, quid de Pyrigono putabimus flammam porante atque vescente? Mentibus vero nostris hunc usum præbent Pyrigoni: Primum admirandam Dei potentiam intellectui nostro proponunt, qui maximum omnium elementorum ignem tam pusillæ, tam sicca creaturæ subditum fecit: dignatum ab illis se vinci, dedignatum ab hominibus aut majoribus animalibus se, ne dicam, vinci, (utor Majoli verbis; in dier. Canic. Colloq. 5.) sed nec attingi quidem.

CAP. XXVI.

De Tipula.

Equitur Tipula levissima bestiola, cujus historiam tam leviter Authores tractarunt, ut nihil ferè alicujus momenti aut ponderis ex illorum scriptis ad hanc historiam illustrandam eruere possimus: tamen quod possumus præstabimus.

Aristoteli's Aristotelis, *Tipulam* Plautinam significare (ut Gaza interpretatur) omnino pernego; non enim mihi persuadeo, culices muliones ex istis provenire posse.

Latinè Tipula dicitur. Plautus, Festus, & Nonnius Marcellus *Tipulam* scribunt: alij *Tipullam*. Guillerinus de conchis, *Tapulam* legit. Albertus & Vincentius in Speculo *Tappulam* vocant: nullus eorum rectè; à Plauto *Tipula* dicitur. Græcè (ut in schedis Gesneri repperi) *πύλλα*, cujus vocabuli ne vestigium quidem ullibi invenio, nec quid propriè significat cognosco. Germanis quibusdam *Wasser gems*, quasi capra aquitalis; alijs *Wasser spin*, quasi araneus aquatilis. Belgis *Wasser spinne*. Anglis *Water-spider*, ut Germanis & Belgis ob quandam similitudinem. Hispanicè *Gusano que corre sopra el agua*; vermis supra aquas currens. Italicè *Capra di aqua*. Polonicè *Wood ny cie-luch*.

Tipula duplex est. Major & minor. Magnitudine solum differunt & fortassis ætate: majores in frigidioribus aquis frequentiores; minores paulo magis nigricant, & corpore sunt compactiore.

Major ad cinereum colorem magis declinat, corpore magis exporrecto. Quamvis varij varia scribant, nec certas notas quibus cognoscatur ostendant, neque in pedum numero convenient; spero tamen nos adeo *Tipulæ* historiam clarè & perspicuè explicaturos, ut nullus posthac dubitandi locus relinquatur.

Tipula est bestiola araneum ferè formâ referens, corpore oblongo & gracili, pedes quatuor habet pectoria affixos: antennis juxtà os duo brachiola externa antennarum forte loco; quæ si pedibus annumeres, sex habebit pedes. Quibus tamen inter currendum, (quantum observare potuimus) non utitur; reliquis pedibus sunt duplo breviores, nec articulos vel juncturas ut reliqui pedes habent. Ideo Albertus & Alij *Tipulæ* tantum pedes quatuor concedunt. Festus vero sex, brachiola unà cum pedibus annumerans. Alas habet quatuor languidas valde, quæ ad volatum fabricatæ non videntur, sed ad saltum

faltum : corpore sunt breviores, quarum supremæ paulo reliquis sunt crassiores & largiores, non tamen coriaceæ (ut elytra) colore ex fusco nigricantes; internæ minores, tenuiores, coloris argentei. Annoctuvolitant hydrocantarorum modo nobis est incertum; saltant interdum supra aquas adeo leviter ut quæ superficiem vix quidem moveant. Hinc natum priscis proverbium, *Tipula levior*. Sic Pierius hominum, & Maro Camillæ levitatem expressuri, Tipulam ijs objiciunt. *Plautus item in Persa: Tipula levius est pondus, quam fides lenonia*. Sic enim omnibus codicibus, etiam Nonij, invitis, legit Lambinus. Non continuo cursu utitur, sed intermisso. Non subit aquas, nisi vi eò impulsa; corpus nullo modo madescit. In aquis stagnantibus lacubusque imperflat & tranquillis per totam ætatem reperiuntur. In fluvijs etiam quandoque, præcipue juxta ripas fluminum, & maximè sub arborum umbris (utpote salicis vel alterius arboris) non nimis proceræ inveniuntur: manent maximâ ex parte multæ simul congregatæ; videntur aliquando coire supra dorsum insiliendo, sed citissimè venerem absoluunt. Hyeme vix eas invenies. An usum aliquem in medicina habeant, præter communem illum muscarum, alijs experiendum relinquimus; nullum siquidem novimus; sine causa tamen à natura productas has bestiolas, omninò negamus. Quam vero pascendis faginandisque piscibus conferunt, fundulus, rubellio, gobijs, percula, alijque Naidum cives satis loquuntur. Hanc Tipulam jam descriptam sine dubio Festus Nonius, Marcellus Sipontinus & alij intellexerunt; ut ex illorum verbis erit manifestum. Tipula bestiolæ genus est (inquit Festus) sex habens pedes, sed tantæ levitatis, ut supra aquas currens pedem non figere videatur. Idem ferè Perottus. Tipula (inquit Nonnus Marcellus) animal est levissimum, quod aquas non nando sed gradiendo transeat. Varro hoc modo: *Levis Tipula levissimè frigidus transit lacus*: sic enim locus corruptus, legendus est, & restituendus. Albertus Guillerinus de Conchis, & Vincentius, araneum aquaticum vocant, nomen Germanicum interpretantes; (habet enim quandam cum araneo similitudinem:) quatuor Tipulis solum pedes ascribentes, anteriora brachiola pedibus non annumerantes, utpote quibus inter gradiendum non utatur. Alij (ut dixi) brachiola pedibus annumerantes, sex pedes Tipulis attribuunt. Hinc constat certissimè, nos veram Plauti Tipulam descripsisse, adeo ut nullus posthac dubitandi locus cuiquam relinquatur. Sed antequam ulterius progrediamur, duos insignes errores Guillerini de Conchis ut refellam, veritas jubet. Primus error est cum dicit, Tipulam in aqua & terra æqualiter vivere. Secundus, cum dicit eam super terram velocissimè currere; quorum uterque experientiæ manifeste repugnat; in terra siquidem non diù vivit, nec currit omnino, sed lentissimo gradu movetur, & quandoque saltat; sed immodicè.

An sit Tipula *Catrab* Avicennæ (ut Wierus arbitratur) quod vocatur à Silvatico *Cutubut*, & *Eckentubut*, pro certo affirmare non possum: quamvis reverà ex circumstantiarum vi *Catrab* Avicennæ non esse Tipulam, facile inducor ut credam. Sed Avicennæ descriptionem audiamus: *Catrab*, (inquit Avic.) est bestiola existens in superficie aquæ, quæ super eam diversis motibus sine ordine movetur, & qualibet hora sese in fundum demergit: deinde iterum apparet. Silvaticus eadem ferè ad verbum habet; sed addit, quod quacunque hora ei aliquid accidat adversi, fugit, & iterum apparet. Ab ista bestiola ob irrequietum & inordinatum motum huc illuc sine ordine discurrentem Melancholiæ species (à Græcis *λυγερωπία* dicta) Latinis *Insania Lupina*, *Cathrab* & *Alcathrab*, ab Avicenna vocatur; quâ correpti vivos abhorrent, & nocte exeunt, ac inter sepulchra versantur (ut Paulus scribit,)
putantque

putantque revera se in Lupos conversos, ut Agricolaë cuidam in Germania Anno 1541. accidisse scribit Wierus. Antiqui (inquit Wierus) Tipulam vocant muscam in palustribus frequentem. Hujus & Manardum alibi in Epistolis mentionem fecisse arbitramur: unde Charrab non esse Tipulam plane mihi persuadeo, sed aliam bestiolam ex Cantharorum aquaticorum specie minimam, quæ fere semper irrequieto motu (ut in eorum historia diximus) huc illuc absque ordine super aquæ superficiem movetur, ad levissimam fere aquæ turbationem vel agitationem, fundum petens: Limo subinde sese abscondit, sed paulo post, pacatis fluctibus ad aquæ superficiem iterum ascendit. Rarò solitaria est hæc bestiola, sed multæ simul eodem in loco variè discurrendo colludunt. Solebam aliquando magna cum animi delectatione istos parvos nigerrimos cum splendore Scarabeolos se mutuo vellicantes & quasi palestricam exercentes contemplari. Sed de his inter hydrocantharos pluribus egimus. De Gazæ item Tipulis inter vermes aquaticos considerabimus. *Ascaris* vocabulum, quod Tipulam interpretantur, nihil ad nostram historiam illustrandam facit.

C A P. XXVII.

De Forficula, sive Auricularia.

 Rnoldi Forficula, Latinis recentioribus Auricularia, Præcis Mor-della dicitur. Niphus Velliculam appellat, à vellicando. Gallis *Aureilliez*, vel *Perceauraille*. Germanis *Orenwurm*. Belgis *Orenme*. *Nomen.* *tel.* Anglis *Eare-wig*. Hadrianus Iunius, Fullonem esse existimat, quum tamen à Scarabei forma multum differt. An hæc Græcorum *ἰσομόδιον*? Sanè & ortus ratio, & morsus conspirant; nam & hæc generatur in caulibus herbarum fistulosis (utpote pastinacæ sylvestris, Angelicæ, Ferulæ) & in Brassica frequens conspicitur. Boreales Angli obscæno nomine *Twitch-ballock* nominant, quasi *Scortimordium* vocaveris, vel *ἰσομόδιον*; nam ubicunque rugosam plicatamque cutem invenerit, vel ore mordendo, vel cauda bifurca stringendo, maximum dolorem excitat; quod semel nobis pueris accidit (inquit Pennius.) In duas auriculariæ species incidimus; utraque volucris erat, contra multorum opinionem. Nam si eas in loco aliquo tabulæve inclusas, scyrpo huc & illuc repuleris (quod illustrissimus Knivetus Pennium docuit) expansis continuo alis, quæ sub elytris conduntur, avolat. Sed diligenter cavendû, ne festuca aut Scyrpo durius prematur, aut vulneretur; tunc enim si velit maximè, avolare minimè possit. Vulgatiore corpore spadiceo cernitur. Antennæ, pedes, caudaque forficularia, flavescunt. Alteri (quæ in Anglia rarior, & semel atque iterum duntaxat à nobis visa) vulgatiore major est, corpore nigricantiore! collum, argenteus quidam torques adornat: extrema elytra subpunicum referunt colorem; os forcipatum habet & flavum. In dorso utrinque juxta latera quinque maculæ subflavæ oriuntur, caudæ furca brevis est & nigra, quâ versus caput sublatâ, per aërem irata provolat.

Differentia.
et descriptio.

Reperiuntur sæpe in brassicis & ferulaceis arboribus, ulmi que foliorum tuberculis. Ex vermibus in caulibus ortis generantur: pellem quotannis veterem exuunt, qua spoliata niveæ videntur. Sed cum ætate renascitur pristinoque

stinoque colore imbuitur. Anglicæ mulieres maximo eas odio habent ob garyophyllati flores depastos, atque exesos, infidiasque struunt hoc modo: extimis areis bacillo in terram defixo unguulas bovinas, fuillas, vel veteramenta cava supponunt, pannis vel stramine leviter infarcta: quæ dum per noctem (pluviæ vitandæ animo & tegumenti causa) Forficulæ intraverint, mane veteramentis subito ablatis atque excuffis, magnus earum numerus excidit, atque ita pedibus contritæ diem obeunt. Arnoldus (Breviar. 1. capite 25.) eas in oleo communi vel flammulæ coqui consulit: eoque convulforum arterias, tam in temporibus quam carpo inungi, ut febris (convulsionis medela) inducatur. Iosephus Michaelis Italus, Medicus non incelebris, magnum earum numerum colligere solet, ac in vitro arctissimè clauso per balneum in pulverem tenuissimum redigere. Tunc urinæ leporis tantum pulveris admiscet, ut in aurem infundi mane vesperi que possit. Arcanum hoc esse in surditate pellenda sæpius Pennio protestabatur. Alij pulverem cum oleo garyophyll. miscent, atque adhibent ut supra. Gallinago minor (*Snite* ab Anglis dicitur) & gallinæ, auricularijs vescuntur: maximumque harum numerum in ventriculis earum reperisse me, sat memini.

Vfus.

CAP. XXVIII.

De Scorpio Formica & Pediculis Alatis.

Lib. 11. cap. 25.

Ristoteles 4. de part. cap. 6. Scorpijs alas negavit. Moventur (inquit) Scorpij, non volatu sed gressu. Verum serior ab eo ætas etiam alatos vidit atque agnovit. Appollodorus (teste Plinio) plane quibusdam pennas adesse tradit, quod & Nicander prodidit. Pausanias in Bœoticis de Serpentibus alatis loquens, hæc verba habet: Neque ad assentiendum proclivior quisquam esse debet, neque se omnino incredulum ad ea præbere; quæ rariùs offert natura: volucres ego serpentes nusquam spectavi: ut reperiri tamen credam eò faciliè adducor; quod homo Phryx Scorpionum Locustarum modò alatum in Ioniam attulit. Paramenes quoque lib. De bestijs venenatis in Ægypto, Scorpio alatas ac duplici spiculo in cauda armatos, non solum alienis, sed suis semet oculis vidisse meminit. Cui Ælianus lib. 16. cap. 42. 43. suffragium affert. In India apud Prasios, pennatos *ἡ ὀπρεβδιδωνίας μεγέθεσι* prodidit Megasthenes. In Africa item & pennati sunt, & alij impennes; septenis in cauda internodijs, inquit Strabo lib. 15. Geogr. & lib. 17. Sæpe Psylly (inquit Plinius lib. 11. cap. 15.) hos in Italiam importare conati sunt: sed vivere intra Siculi cœli regionem non potuerunt. Visuntur tamen aliquando in Italia, sed innocui, multifque alijs in locis; ut circa Pharum in Ægypto. Legimus etiam in Navigationum historia Iambolum Lusitanum, dum Palimbrotæ hæreret, (ea civitas est versus Orientem ad Gangem sita, & ab Hercule; Diodoro Siculo teste, olim condita:) magnam ibi Scorpionum alatorum vim esse conspectam. Latinis, *Nepales*, dici possit; quasi *Nepa alata*. Sic enim Plautus Scorpionum vocat in Cassina, quum dicit. *Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam*. Sic vicissim Cic. 5. de Finibus. *Nepas aculeis uti videas*. Varro etiam & Columellæ eo sæpius verbo Scorpionum appellant: quamvis Festus cancrum intelligit. Nonius id nomen ab Afris mutuatum scribit, à quibus primum dicti Scorpiones *Nepæ*, & in Latium portati. Magnitudinem atque formam vulgarem

Nomen.

garem hic vides; colore est admodum melleo, unde *μελίχλαιος* dicitur. Summæ caudæ nodus in hoc genere niger est, duplici præditus aculeo, quasi non unus sufficeret ad nocendum. Alas habet Locustæ Mastaci similes; obliquus huic incessus & cancriformis: hominibus præsertim adolescentibus & pueris, infestissimus est. Ælianus flammeum colorem ei attribuit, & Flammeum appellat. Hujus venenum calidum, calorem infert extremum; quod in Scorpijs impennibus secus accidit. Lacertas, aspidēs, araneos & verticillos & omne serpentum genus enecat. Ælianus lib. 8. cap. 13. Hic Scorpius applicatus item suo vulnere medetur, ut cæteri: et si exusti nidor ad alios Scorpios pervenerit, ædibus exigit. Generationem habet cum impennibus communem, de quibus secundo libro fusè agemus.

Formica Latinis dicitur à ferendis micis, inquit Isidorus. Græci *μύρμιξ* *μίρμιξ*, *μύρμιξ*, *Μύρμιξ*, *Μύρμιξ* & *φόρμιγγα* vocant; Hesichius atque Varinus. Hebraice *Nemelab* dicitur. Gallis *Fourmis*. Anglicè, *Ant*, *Emit*, *Pisse-mire*. Hispanicè *Hormiga*. Italice *Formica*. Slavonicè & Polonicè *Mrawenecz*. Illyricè, *Mrowka*. Belgicè *Miere*. Flandricè *Labnets*. Germanicè *Omay*, *Omnes*, *eims*. Est autem formicarum pars pennata, pars vero impennis. Pennatas (de quibus duntaxat agimus hoc in libro) Græcorum non nemo *μύρμιξ*, alius *σερφός* appellat. Aristoteli *ἰππομύρμιξες* & *ἰππεῖς* simpliciter lib. 1. De animalium partibus dicuntur. Equites Latinis, à summa (qua cæteras vincunt) celeritate. Sunt autem gradarijs & impennibus, corpore, lacertisq̃ue majoribus, unde eas ni fallor, Plinius Herculanas dixit,) inter nigrum furvumq̃ue mediæ: quatuor habent alas argento perlitas, externas majores & longiores toto corpore: internas autem duplo minores. De Indicis Equitibus quod scribam certi equidem nihil habeo. Fluctuant enim ipsi authores, & Recentiorum plurimi totam Indiam fere pedibus permensi, auriferas illas atque carnivoras non invenerunt; de quibus Megasthenes hæc prodidit: Apud Dardas (inquit) formicæ quædam alatae reperiuntur vulpibus non minores: quas cum Auricleptæ carnibus ferinis vesci intelligant, frustulatim eas sternunt secus itinera, atque ita dum formicæ in cibos sunt attentiores, quicquid auri interim eripuerint, illæsi auferunt. Onesicritus scribit se pelles earum vidisse quasi pantherinas. Liber *De natura rerum* inscriptus, hamatis unguibus, alato corpore, rostro adunco, ita alitem describit, ut Gryphum non Formicam esse putares. Æthiopiam tales etiam alere legimus, apud Philostratum, qui formicas & in India Gryphos collocat; forma non omnino similes, sed fideles utrosque auri custodes & effossores. Indicæ formicæ cornua Erythris in æde Herculis fixa miraculo fuere, ut Plin. testatur, vel mentitur potius. Qui plura de ijs somnia voluerit, Herodotum, Arrianum, *Tzetzem*, Strabonem, Ælianum, Pliniumq̃ue legat, qui mendacijs ultro citroque acceptis & creditis, tantam habuerunt fidem, ut etiam pro veris ponere non erubescerent. Sed Indicis omissis, de Europæis tantum agamus; quarum vitæ institutum, pugnas, victorias, politiam, prudentiam, sagacitatem, parsimoniam; technas, frugalitatem, industriam, oconomiam, charitatem, fidem, civilitatem, fortitudinem, *φλοπνία* hic ad hominum ruborem proponerem; nisi eadem in secundo libro, quando de Gradarijs agemus, quibuscum naturam & Rempub. habent communem, repetere necessum esset. Formicis Herculanis tritis adjecto sale & pipere, psora, lepra & lentigo sanatur. Plin. Oleum ex formicis alatis factum venerem stimulat ac auget. *Weckerus*. Denique quibuscunque morbis aliæ formicæ profunt (profunt autem, uti leges, permultis) in ijs sanandis æquas vel majores vires obtinent alatae.

Ufus medicus.
Modus conficiendi olei legitur in Rhass. & Barthol. morrag. lib. 5. rraff. id. cap. 7.

Agatharcides author est, à maris rubri incolis non multum distare Acridophagos, sive locustarum esores : quæ quidem gens stature alijs brevioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud Italos Africi & Zephyri spirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locustarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipsos provehitur, quæ ab avibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs salitis atque alio modo paratis vescentes. Venantur a. ipsas, fumo ex aere in terram dejicientes atque hi agilitate quidem & velocitate pedum pollere dicuntur. Sed quum valdè siccum nutrimentum capiant, ultrà quadragesimum annum vitam minimè producunt, imò vitâ sanè miseriorem mortem obeunt. Siquidem appropinquante senectute, eorum corporibus alata quadam pediculorum genera innascuntur, figurâ quidem caninis muscis similibus, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac ventre, breviq̃ue universam faciei cutem depascuntur. Atque horum alijs scabiosorum instar afficiuntur, deinde semetipsos graviter dilacerant, tandemq̃ue morbo consistente, nec non cum bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur : sicq̃ue vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aëris pravitatem intereunt. *Hieron. Mercurial. de morb. cut. Ex Diodoro Siculo. 4. Antiq. libro.*

CAP. XXIX.

De Cimice Sylvestri Alato.

QUUM de hac Alatorum tabula manum tollere statuerem, Cimices tres Sylvestres *ἐκ τῶν κρυπτοφύλων* genere ad nos delati sunt, quos hic supinos & pronos repræsentamus. Primæ dorsum, collum, antennulæ, atque elytraporum referunt ; alæ elytris longiores ex viridi flavescunt, uti etiam oculi & pedes. Secundus undique infuscatur. Tertio corpus nigro rubroq̃ue varium, antennæ pedesq̃ue anthracini : Omnes aureo quodam fulgore hic illic micant : quod Pennius non notavit, & corpore valdè presso videntur & molli. In malvis sæpius, in alijs plantis arboribusq̃ue coniferis, uti etiam in ulmo & salice, quandòque reperiuntur infidentes. Coeunt mense Maio aversis caudis, & finem veneri per diem integrum vix faciunt. Mas minor, femina major & latior. Volant sole exæstuante satis celeriter, sed nec diu nec longè: Apud nos (inquit Cardanus) inter herbas duo gignuntur animalia cimicibus similia : unum odore, non forma ; alterum forma, non odore. Neutrum tamen è Cimicum specie est, quia utrunque volat.

lib. de vari. rer. Verùm qui horum factorem formamque corporis externam animadverterit, eos è Cimicum familia alarum causa non exiget : quamvis revera sylvestres, sextuplo lactarium superant. Iacobus Quickelbergius ex agro Viennensi duas alias eorum species ad Pennium miserat, aureo nigroq̃ue undulatas. Matthiolus Plinium nequiquam intelligens, negat

eos viribus ullis valere. Plinius autem hortenses Cimices in cinerem factos *Vfus Medicus.*
& cum oleo rosaceo infusos, contra dolores aurium variè commendat. Palladius eos cum amurca, felle bubulo, folijs hederæ & oleo inungit, ad sangui-
fugarum virulentarum vulnera. Caput virgæ mittatur in oleum Camomillæ
fatis calidum, in quo bullierunt Cimices: deinde liniatur caput virgæ cum ab
ipso oleo fuerit extractum, cum allio pistato, et certò urinam reddet. Arnold.
de villa nova lib. 2. Breviarij. Cap. de stranguria & dysuria. An hi pro illis
Cimicibus accipiendi, quos Germani *Knolsters & Qualsters* vocant? Atque
de *Insectis alatis* quæ novimus hactenus sunt dicta: Vos Platerij, Camerarij,
Clusij, Quickelbergij, serique magis & serij Asclèpiadei (*Pectora queis luto
meliori finxit Apollo*) si quæ hic desiderantur habeatis, pro candore atque hu-
manitate solita adjicite, illudque Poetæ veteris recolite: *καὶ δὲ τὴν ἐλάβην τὴν ἀρλο-
ποιεῖσιν ἄνθρακι.*

DE SECUNDI LIBRI DIVISIONE.

Præfatio.

Adaleo qualicumque remigio evadimus jam
 tandem ex Equitum Alatorum castris; ubi si
 dicerem quot me aculeis Minorum gentium
 Insecta impetiverint, quàm agrè cerebrum,
 dextram, oculos (dum singula accuratiùs se-
 carem perpendereque membra) affecerint,
 sane vulnere recensendo vel ipse deficerem,
 vel quod absolvere cum animo institui meo, non efficerem.
 Quare quod strenui bellatores solent, calente adhuc ignotoque
 vulnere perrumpamus aciem utramq; & melioribus ausis quan-
 tum per vires liceat superemus. Tu magne Deus qui felicissima
 ingenia in hac minimarum creaturarum synopsis attonita & per-
 plexa reddis, vires concede: ut qua tua benignitate Equitatum
 instruxi, eadem pedestres & impennes has copias sic educam, ut
 tibi gloriam, reipub: literariæ fructum, mihi vero nihil aliud
 quæsisse videar, nisi ut operibus his tuis te invenirem. Age
 igitur Canicula impudens, qui Deum divinamque nescis virtu-
 tem: perfer, si potes, Phalangij aut Scorpj morsum; sustine su-
 dorem scolopendræ: Erucam pineam deglutito: cum vermibus
 & lumbricis contendito: pediculos Herodes quantum quantum
 vales, feros negligito: Tandem senseris ne levissimæ armaturæ
 peditem hic merere, qui non tuas corporis animiq; copias dicto
 citiùs imminuat, Deique agnitionem ex ore tuo satis usque im-
 puro, per ministerium horum eliciat. Sic igitur aciem educo; sic
 militem nomine.

Multis pedibus incedunt; ut Eruca, sphondili, Staphlini atque Iulorum gens.

ἑμπεδα Pedatorum alia

Octonis, ut Scorpius & Araneus.

vel terrestria

Senis, ut Anthreni, Cicindela & Meloe femina; vermes item lignarij, Arborei, Stirparij, Fructuarij, Escarij, Vestiarij, Cubicularij, Humorarij.

ἄροδο, ut Oripa, lumbrici, terra intestina.

Impennia
quaq; Insecta sunt.

Senis natant pedibus, ut Squilla, Scorpius palustris: Notonectus.

Pedata quorum alia

Plurimis; ut Scolopendra Marina, & Squilla multipeda.

vel Aquatica

Expedata; ut Hirudo, vermis Sertarius.

CAPVT. I.

De Erucis earumque differentijs & nominatim De Seribus & Bombycibus.

N prima acie Erucas, Aegypti quondam depopulatrices, collocare visum est: tum quod specie diversissima, tum quod dignitate et usu illarum nonnullæ excellentissima. Has ab erodendo Erucæ nomen habuisse, non ineptum est affirmare; erodunt enim folia, frondes, flores; & fructus etiam, quod in malo Persico animadvertimus. Has Ovidius Tineas agrestes vocavit.

Nomen.

*Quæque solent canis frondes intexere filis,
Agrestes Tinea, res observata colonis,
Feraci mutant cuius Papilione figuram.*

Græci erucam *ἔρως* appellant, ab undoso & arcuato gressu, quo se rependo curuat atque attollit. Hebræis, *Ghazam*, quia detondet fructus terræ, ut dicit Kimhi Ioelis primo. Italis *Rugaverme* & *Bruchio*. Sic enim Marcellus Virgilius in Dioscoridem; Nostra (inquit) ætas & gens totum Erucarum genus *Bruchi* nominant. Hispanis *Oruga* Gallis *Chenille*, *Chattepeluse*. Angli communi nomine *Catterpillers* vocant, sed Boreales pilosas erucas *Oubutts*; Meridionales *Palmerwormes* nominant. Polonicè dicitur *Eruca*, *Ruphausenka*; Germanicè *Ein raup*; Belgicè *Ruype*; Illyricè *gasienica*; silvatico *Certris* & *Cedebroa*. Si omnes erucarum differentias attexere vellem, infinitus essem; aliæ enim ad tactum rigidæ, aliæ molles; aliæ cornutæ: (idque vel in capite, vel in cauda;) aliæ e x cornes: quibusdam plures pedes, quibusdam pauciores, ultra sedecim nullis. Undoso motu & celeri plurimæ gaudent, aliæ tamen planè & lentè incedunt; quædam leberidem quotannis mutant, quædam non mutant; Quædam in Chrysalidas supra terram fixas transformantur, unde Papiliones diurni: quædam subter terram, unde phalænæ exeunt. Quarundam item aureliæ læves sunt & æquabiles; aliarum hispidæ, rugosæ, acuminatæ, asperæ: quarundam (nempe duriorum) nudæ; aliarum (nempe teneriorum) musco vel capillis sericis obductæ. Plurimæ ex ovis Papilionum nascuntur, & in aureliis abeunt; quædam in arborum folijs generantur ex femine proprio ibidem in tela per autumnum derelicto, vel rore aëre illic incluso & putrescente, ut convolvuli. Præterea quædam folijs vescuntur, quædam floribus: sunt etiam quæ fructus comedunt. Nos vero ut geminas illarum differentias exprimamus; Omnes Erucas vel *ἔρως* dicimus sive affines, à Papilionibus & Aureliis fatas: vel *ἀσπιδωγῆς* & consanguineas ex sua tantum tribu profectas facimus. *ἔρως* vicissim, sunt vel glabræ vel hirsutæ: uti etiam *ἀσπιδωγῆς*. Inter Glabras, primas Erucæ illi serici filitextrici dari oportet,

Differentia.

Edward: Mo-
nimus Bercstsh
lib. 5.

*Qua Tinea ex volucris fit, ab hac tineaq; resumit
Mox speciem. Qua bis vitales suscipit auras,
Bis tetricas Acherontis aquas, amnemq; severum
Aspicit; & latho mediam, vitæq; relinquit
Posthemicam sobolem, canæ qua tegmine matri
Nere solet tenero bombycina carbasa, clarum
Id stamen, tenuemque agilis deducere lanam.
Quam non ipsa sibi, nobis sed texit avaris,
Olim sceptrigeri tantum diademate dignum
Vellus. At hæc diris ardens furialibus ætas,
Prodigæ, setosæ sic fundit regia lanæ
Munera, ut e vilis Picellus fece popelli
Rabula, causticrepus, gens hispida Bambalionum,
Prorsus Orontæa radiet bombyce coruscans.
Tritior haud Scythici populo stat cannabis usus
Non satis id: neq; fila pudet textare metallo,
Quod nostra æterno præcordia concoquit igne.*

Quibus verbis quamvis Seres non nihil tangit depingitque divinus noster & antiquis purior poëta, haud eos ita tamen describit, ut Historiæ satisfactum putemus. Sunt enim Seres Erucæ glabræ, lacteæ fere, ocellis piceis, ore (ut vides) forcipato præditæ. Ex ovibus Papilionis niveæ ortum ducunt, quæ sensim in vermiculos crescentia, Seres Papilioni concolores proferunt: hoc enim (ne repetam) semel dici sufficiat, eundem esse fere semper Papilionis cum eruca sua colorem. Papilio ille Aureliam deferens quotquot ova posuerit, vel femina (si velis) oviformia: tot fiunt deinceps Seres, quas si calore fotas morique folijs saturatas charè habueris, mercedem esca & amore dignam, Sericum nempe vellus, repensuræ sunt, Maio primum nascuntur; quo mense, alijsque insequentibus duobus, magnum foliorum vim devorant, atque interdendum veluti fugentes labiant. Quum jam alimenti copia adoleuerint, habitiores factæ telam ex se fingunt tenuissimam, aranei æmulam. Deinde frigoribus impatientia, villis inhorrescere, & adversus hyemem tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in vellera: hanc postea cogunt subiguntque unguium carminatione, mox trahunt inter ramos; tenuant ceu pectine. Denique apprehensa hac tela corpus suum involuunt nido volubili. Tunc ab homine tolluntur, fictilibusque vasis & furfurum esca nutriuntur; atque ita subnascuntur sui generis plumæ, quibus vestiti ad alia pensa dimittuntur. Quæ vero capta sunt lanificia, humore lentescunt; mox in fila tenuantur junceo fuso; hæc mulieres nonnullæ torquendo in filum deducunt, deinde texunt. Prima texisse in Co insula Pamphila Latoi filia dicitur. Bombycas & in Co insula nasci tradit Plin. lib. 11. Cap. 23. cupressi, terebinthi, fraxini; quercus florem imbribus decussum terræ halitu animante. Hoc licet primum fuit mulierum inventum opus, non puduit nihilominus has vestes viros levitate usurpare, propter onera æstiva: in tantum à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes. Quò folia, quibus vescuntur, tenuia magis fuerint & mollia; eò filum Bombyces subtilius ducunt. Quare apud Seres Scythiæ populum, vestimenta conficiuntur mollissima, quæ serica nuncupantur, ut testatur Marcellinus lib. Hist. 23. In India item atque Aethiopia magnus eorum numerus & usus; unde ad Hispanos & Italos ad summum mortalium luxum delatæ. Sane quoties myriadas aliquot Bombycum noctu diuque perpetim operantes & veluti sudantes, vix ad tres uncias Sericæ vestis conficiendas sufficere videram, toties immortalium talium profusionem et luxum damnaaram, qui vestimenta

Nomen.

menta Serica & holoserica (regum olim insignia) cœno polluunt, & non plura ac penulam laciniatam aut laceram faciunt: Ac si puderet eos rei honoratæ quàm vilis esse observantiores, omnemque in profusionem animum collocarent. Græcis hæc Eruca ^{οἷς} dicitur, & ^{βόμβυξ}: quod nomen ad Latinos usu manavit. Itali *Bigatto*. Hispani *guasano della seda*, Galli *ver à soye*, Germani *ein seyde Worm*; Angli *Silke worme* appellant. Apud quos eo amore & pretio Serica vestis, ut lanam suam (Seres ipsos contra non vilem) regni que amplissimas & utilissimas merces despiciatui habeant. Sed hanc illis malaciam ætas eripiet, ubi viderint suas in Italia pecunias ea tempestate coaceruari, cum ijs vel ad proprios vel ad publicos usus per-opus habuerint. Illud pulchrum & observatione dignum; caput Bombycis caudam Papilionis in metamorphosi illa Aureliana constituere; caudam vero caput, quod in reliquis item Erucis omnibus in Aureliam versis contingit.

CAP. II.

De reliquis glabris Erucis.

Virides 5.

Reliquæ omnes glabræ vel virescunt, vel flavescunt, vel rubescunt, vel infuscatae, vel variæ apparent. Viridium nobilissima est ligustro insidens Eruca, cui vultum ambiens circulus, pedesque omnes, & recurvum in cauda cornu, ex rubro nigrescunt; maculae lateribus transversim inductæ dimidio purpurascens albicant: rubescunt punctula: cæterum vero corpus undique virens videtur.

Non multum ab ea differt Sambucina, nisi quod undique viret, transversis illis maculis albissimis, & punctulis quibusdam lacteis exceptis. Sambuco roseâ in primis vescitur.

Tertia ubiq; viridis in thecam sese fuscam appetente autumnò vertit; olera comedit molliora, lactucas præsertim, unde lactucariam vocamus.

Quarta

Quarta Mespilaria minor est, undique virescens; in thecam cineream maculis nigerrimis conspersam sese recipiens.

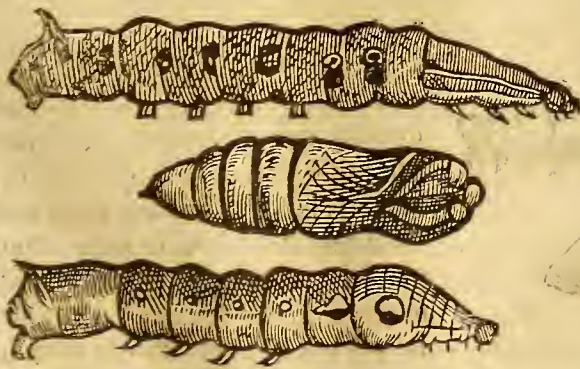
Quinta omnium minima, in arboribus (quercu præsertim) fila ducit, per quæ descendit in itinerantium capita, vestesque & galeros illaqueat; notissimum æstate animalculum, & ubique obvium: rudi telâ sese implicat autumno ingruente, & rubro-viridi theca inclusa, moritur hyeme: decem duntaxat pedibus donatur, ut superæ omnes.

Flavescentes dicimus, quæ maximam partem flavent. *Flavæ 3.* Tales hæ figuræ repræsentant; quibus servatur quicquid à nigro liberum: id si pallidiori flavo infeceris, Icones habes depictas. Vivunt mollioribus folijs, præsertim tilia.

Vinula sequitur: elegans mehercules Eruca, & supra fidem speciosa: in sâlice eam invenimus avidè pascentem: labra atque os illi subflava, oculi anthracini, frons purpurea, pedes extremumque corpus herbacei: cauda bifurcata ex vinaceo nigricans. Corpus universum veluti crassiore rubicundioreque vino intinctum; quod a collo per scapulas decussatim transiens ad caudam usque linea albissima, mirificè adornat.

Vinula.

Porcellus Eruca dictus, ex fusco nigricat, major præsertim; in minore quos vides orbiculos, albicant: trifolij palustris folijs, frequenter insident, eaque mirâ celeritate devorant.

Porcellus 2.

Variæ tres potissimum conspiciuntur. Primæ facies cærulea, oculi nigerrimi; corporis cuticula cæsia, nigris flavisq; punctulis multum conspersa: in aureliam convertitur spadiceam, alba membranula vestitam, brâssicas amat & genus universum naporum.

Variæ 10.

Secunda caput pedes caudamque nigerrima obtinuit, cancelli quadrati flavi

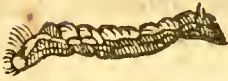
R 2

flavi sunt: intus quæ pinguntur tessellæ, strijs nigris glaucisque alternatim in longum ductis distinguuntur. Feniculum amat, anisumque atque cuminum.

Tertia ex albo viridis gibbosa in incessu graditur; est enim utrinque sepes duntaxat, sicuti omnes ^{umeg.} In aureliam echinatum mutatur, colore furuam: oleas absumit.

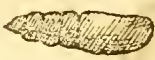
Quarta, dracontium depascens, viperam maculosam refert: incedit semper capite erecto, & pectore potissimum se sistit; amat juncos, & fluvij innaescentes plantas pappiferas.

Quintæ descendentes costas si obsoleto minio infece-
ris, pauca in Icone habes quæ desideres.

In sexta quod album vides, ochra impleas: gaudet utraque populo nigra, eaque sese ingurgitat.

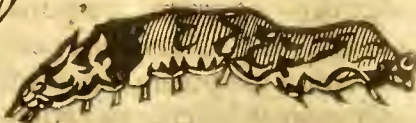
Stria in septima ductæ ex flavo albescere debent: reliquum totum corpus fufci coloris in aureliam spadiceam se vertit.

Octava, cinerea videtur, ex nigricante undulata: thecam facit nigropuniceam, e qua pulverulenta Phalena.

Nona, varia quidem, & merito, censeri debet: incisurarum orbes virent; cornu caudæ reflexum, cyaneum: sub qua miniata macula ad ornatum facit. Media incisurarum pars cinerem emulatur: aurelia demum includitur xerampelina, hanc in via publica invenimus: gaudet ranunculo pratensi.

Decima glauconigra: quod enim hic album est, id glauco superinducto bestiam exprimet. In thecam spiralem transmutatur dilute cæruleam, spiris

spiris subrubentibus, quæ ad buccini conchæ formam proximè accedit.

In folano Sylvestri (quam Itali *Belladonnam* vocant) glabra eruca provenit, crocei viridisque coloris, cornu in fronte gerit digiti longitudine; quam sæpius vidisse memorat Cardanus.

CAP. III.

De Erucis hirsutis atque pilosis.

P*ilosæ*, omnium maxime maleficæ, vel densiore sunt pilo, vel rariore: quarum has vobis species exhibeo. Inter densius pilosas, Ambulones, Corilarias, Pityocampen, Antennatas, Neustrias, Pyriperdas, Vrticarias, Brassicarias, Sepiarias, Popliuoras, Cutiperdas, Calendulares, Mæleuochlorum, &c. Rarioris pili sunt Echini, Faniculariæ, Rubicolæ, Mefoleuca; de quibus ordine dicemus.

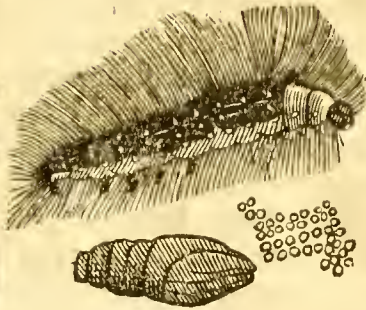
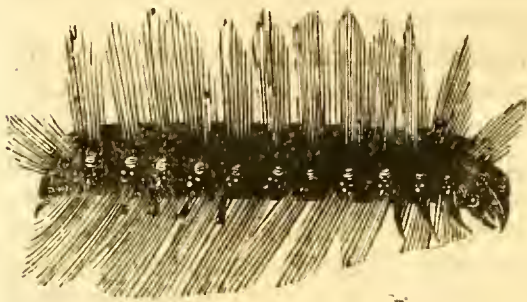
Pityocampes, id est, pineæ piceæve Erucæ, digitum minimum crassitie æquant, tres digitos transversos longæ. Undecim incisuris inter caput & caudam constant, sedecimque (more reliquarum) pedes habent: nempe juxta caput utrinque tres, medio corpore utrinque quatuor, & ad caudam extremam utrinque unum. Priores vero sunt adunci & exiles, quibus viam tentant; reliqui latiores, & multis crenulis ferrati, ut folijs firmiter insistant. Caput formicæ; reliquum corpus Erucis vulgaribus simile. Hirtæ sunt pilis, villisq; rectis undique obseptæ: pili in lateribus nati albicant; in dorso fulgent, cujus pars media maculis veluti oculis ornatur. Villis abrasis, cutis subest nigricans; pili valde exiles: pungunt tamen quàm urtica acrius, maximumque dolorem, ardorem, febrem, prurimum, inquietudinem adducunt: veneno scilicet subito sine sensu vulneris infuso, & ad partes visceribus proximas delato. Telas subtiles quales aranei texunt, prioribus pedibus fila ducentes ac disponentes: has, veluti tentorium, nocte ingruente subeunt; tum ut frigoris, tum ut procellarum vitent incommoda: tentorii hujus tam tenax & subtilis materia est, ut nec ventos curet furentes, nec imbris inundet. Amplitudo item tanta, ut vel millia plura erucarum facilè ferat. In ramulis Pini & Piceæ supremis nidificant, ubi non solitariae (ut aliæ,) sed gregales vivunt. Quacunq; iter fecerint, nentes fila ducunt telaria: primæque luce (faveat modo serenitas) cattervatim minores majores comitantur, ac viduatis fronde arboribus (omnes enim absument) strenuè textrinam colunt. Solæ pini piceæque pestes, ad alias coniferas arbores non accedunt. In Atho monte; nemoribus Tridentinis, atque transalpinis convallibus (ubi frondis nutritiæ copiâ) admodum abundant, ut Matthiolus testatur. Virulentissimæ profecto bestię, sive extra premantur manibus, sive intus exhibeantur: tam certissimi veneni olim habebantur, ut Vlpianus legem Corneliam interpretans *de Sicarijs*, in eorum numerum & pœnam, Pityocampæ propinatore vocaret: §. Alium. ff. ad leg. Corn. de sic. Haustis Pityocampis dolor os & palatum graviter affligit; lingua, alvus, ventriculus ab erodente veneno valde inflammantur: etiam ingens dolor excruciat, licet initio prurimum quendam jucundum passividentur: insequitur æstus, cibi fastidium, & perpetua, sed irrita vomendi dejectiendiq; cupiditas. Tandem nisi occurratur, adurunt corpus, & ventriculo crustas inducunt, Arsenici fere modo. *Diosc. Aet. Plin. Celsus. Gal.* item 11. simpl. cap. 5. & Avic. sos. Cap. 25. Hac de causa Aetius & Aegineta mentas sub pino sternere vel commorari, noxium dixerunt, ne forte cibi nidore, jusculorum vapore, vel clamore hominum Pityocampæ suis sedibus motæ, in

Signa Pityocampes haustæ & remedia.

escas decidant; vel semina saltem æquè læthifera demittant. Qui ab his læsi fuerint, ad Cantharidum antipharmaca respiciant: liberabuntur enim iisdem remedijs: propriè tamen melinum oleum (quod è Coroneis & oleo temperatur) ad vomitum usque bis terve hauriendum est, et Diosc. ex Aetij præscripto. Generantur vel potius regenerantur (convoluulorum more) è semine Autumnali in tela certis vesiculis relicto, vel ex ipsis Volvocibus putrefactis, vt Scaligero sentire visum est. Nunc ad Ambulones venimus.

Ambulones dicimus, quibus incerta domus & esca: unde superstitiosulè peregrinantium modo vagantur, & (ut mures) semper comedunt alienum cibum. Quare Angli etiam eos *Palmerwormes* appellant, ab erratica nimirum vita (nusquam enim consistunt:) quamvis ratione hirsutiei, *Bearwormes* dicuntur. Certis folijs aut floribus non astringi se sinunt, sed audacter percurrunt delibantque omnes plantas ac arbores, & pro arbitrio vescuntur.

Primò, quas vides in latere maculas albas, tales revera esse debent: corpus universum nigrescit, pili inferiores nonnes subcroscere oportet; superiores vero omnes in dorso positos canescere; tribus ijs ordinibus exceptis, qui in collo juxta caput nascuntur: ij enim eundem cum ventris pilis tenent colorem. Ex hujus aurelia exit, quem hic vides, papilio; cujus iconem coloresque & naturam superiori libro descripsimus.

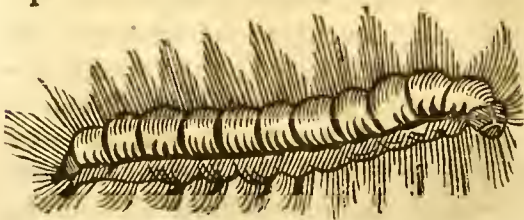

Si secundi collum ventremque atque ibi nascentes pilos flavos feceris, non est quod plura expectas. Theca ejus fusca videtur; ova pallida; papilionem inde nascentem superiori libro expressimus.

Tertius toto corpore pilisq; è fusco flavus, nisi quod maculæ lateratim in unaquaq; incisura obliquatæ latefcunt, caputq; puniceum fur-

câ quadam niveâ ornatur.

Quarto venter atque inferiores pili infuscantur, dorsum atque superiores ex fusco flavent. Linea in facie bifurca feri colorem vel lac dilutum refert.

Quinto

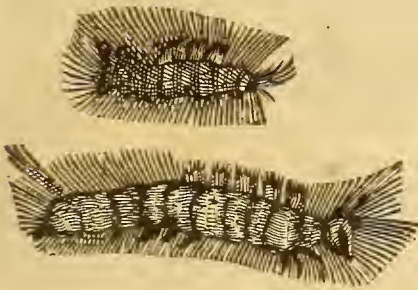
Quinto vultus spadiceus, ventris latera canescentia; corpus pusillis varium guttulis subluteis, atque hæc supra, piceis: pili quasi radioli exeunt flavi, arguti illi quidem, & medio acuminatius crescentes: multum vicinas herbas & segetem lædit.

Sextus colore est leucophæo, nisi incisuræ nigris lacteis-que hic illic maculis essent infectæ. Seræ infra supraque; naræ, & tanquam ferratim positæ, hispida valde sunt & rigida, sed à colore corporis non recedunt.

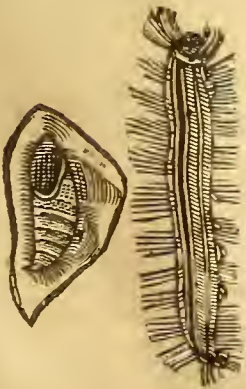

Septimum cute nigra, pilis autem nonnihil lutescentibus donatum, Peniculum vocare soleo, quia utrinque ex fronte, atque etiam in vropygio peniculus erumpit mollis, colore coracino. Quas vero cuneiformes in dorso eminentias conspicis, radice lacteæ; cæterum, nigellæ videntur.

Octavus murinum colorem exprimit, cujus in dorso cunei septimi illius respondent.

Nonus coloris peregrini & rari; singulæ enim incisuræ varijs ab invicem coloribus, sed mixtis invicem omnibus pinguntur; quas clavus quamque argenteus pulcre adornat.

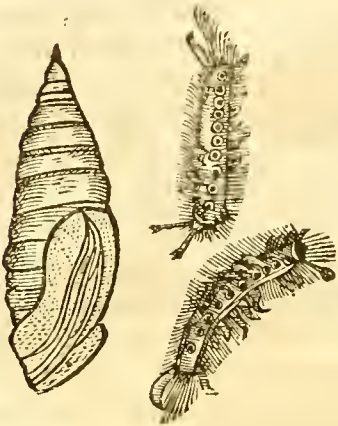
Decimus inter naturæ luxuriantis lusus, non minus elegans quam rarus; nigris, cæruleis, viridibus, atque luteis liris, & nervis scabris striatus: quos guttulæ quædam aureæ mirè efferunt. Pilos admodum molliculos gerit, miræ gratissimæque viriditatis, thecam habet purpuream, membranulâ munitam.

Vndecimi incisuras albicantes, prafinas imaginare; vellusque & pilos medio virentes facito.

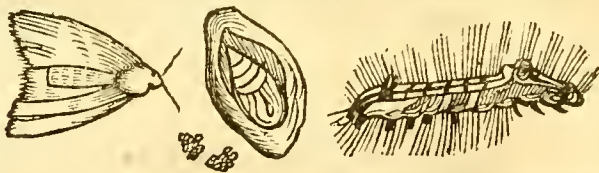
Corilaria undique cum virore pallet, tribus inter cuneolos maculis nigris exceptis, & cornu illo in ultimo dorso, & quasi ouropygio crescente, quod rosaceum ruborem latè suscipit. Corili præcipuè folijs insidet, unde Corilariam dicimus. Duas illarum species vidimus; alteram saturatè; alteram pallidiùs viridem.

Multiplex natura venustas in his resplendet: quibus licet faciem Aethiopsis Mauriue tribuit, vestem tan en concessit polymitam; vario opere, vero artificio fulgentem. In fronte pili veluti in cimos nexi nedolos, antennas referunt; quales item in ultimo dorso: cutis iridis amula, orbiculis splendet murice inebriatis, quos veluti laticlavos costis affixit natura. Vellere enati pili fulgorem Solis repræsentant, oculosque oculato die perstringunt.

ti. Minor convolutus, echinum exprimit. Caput illi nigerrimum, corpus glatinis quibusdam guttulis variè perfusum; pili croceum fulgorem imitantur.

Neustrias é Normania duas accepimus. Majori vultus cæruleus, albis rubris cæsisque furculis corpus liratam; pili aureo splendore coloreq; grati.

Hac pyri germina corumpit, capite atrato, corpore nigris rubentibus & lacteis quibusdam liris ornato; medijs quasi humeris, & ad finem ferè dorfi,

tumuli five tubercula affurgunt livida, albis punctulis conspersa. Ova, é quibus nascitur, spadicea sunt; qui est etiam aureliæ & pilorum color. Aliam vidimus congenerem, sed duntaxat tumulo gibbosam.

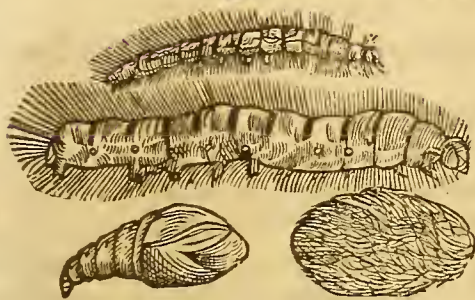
Mesoleucem dicimus, quia hanc à capite ad dimidiatum dorsum obsolete luteam, deinde lilliacèam peperit natura. Venter luteocinereus clav is medio tesserato fixis ornatur.

Urticariæ pedes si fatiscente luteo leviter tingeris, parum à naturali icon differet: rigidulus & erectos pilos habet spiratim crescentes. Levitatu vulnerant; primum quæ claridum, sed venenatum pruritum, deinde vix ferendum dolorem

rem superinducunt. Haud defunt qui eam Pityocampes malitiam malignitatemque vincere asseverant.

In brassica, eruca oritur capite cyaneo, corpore flavis furculis duobus utrinque lineato: inter quos subcæcia quasi area nigris quibusdam sceminibus confita videtur: pili aureliæ (quæ cinerascit) colorem obtinent.

Sepiarias hic binas offerimus. Majori crocesceret vultus, nisi quem nasi loco triangulum videtis lilliasceret. Corpus albis flavis rubisque & nigris (quas expressimus) maculis, nullo ordine locatis, variatur: pilis subtilibus horret. Sepes populatur, & nudat frondibus: ubi tandem serici rudioris relicto glomo, in thecam spadiceam,

quasi in Sarcophagum, se recipit. Minori facies subcærulea, uti & totum corpus, absque maculis quibusdam nigris albicantibusque esset: pilos cum prima concolores sortita est.

Rarioris pili sunt: *Geraniivora*, *Iacobæa*, *Antennula*, *Echinus*, *Rubicula*, & *Cornuta* illa bestiola, quam Germani Horneworm appellant.

Geranicolæ magnitudinem formamque ritè hic dedimus, & affabrè explicatam. Albas maculas cingulos nigros ornantes, ferrugineas facere oportet; ventremq; pedesq; & album

inter cingulos spatium porraceo viridi ornare. Camerarius ad Pennium hanc misit, cum hac hypographe: *Eruca grandis*, herbis tantum agrestibus vicinans, & potissimum *Geranio palustri* *Benzoyperidi* infesta.

Antennulatæ corpus varium: à capite ad tertiam incisuram creta illitam dices; quinque alijs sequentibus nigrocineræam; tribus iterum postremis ceruffatam: Antennulæ ex pilis veluti colligatis constant; qualès item ultimo dorso, cristæ instar, se erigunt. Quatuor illi erecti in dorso cirri, è pilis quoque fiunt dentatim ordine crescentibus.

Iacobæa, sive *Senecionem* majorem depascens eruca, capite pedibusq; obsoletius purpurantibus, ventre pallidiusculè virente; corpus habet inamæno viridi fatiscens, & nigris flavis flammeisque maculis ornatum. Pilorum color ventri consonans.

Echinorum

Echinorum duas: animadverti species; unam é cæruleo virentem, alteram Mesoleucen.

Primus Echinorum tessellato prodit corpore, ex nigro flavoque varius: spinæ luteæ videntur; ineunte autumno in aureliam cineritiam vertitur.

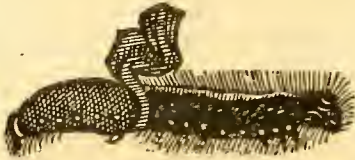

Secundus reverá Echinum præ se fert; dorsi dimidia pars, prior nempe, ex flavo nigricat; posterior cum flavedine albescit; spinas gerit argutas valde & crassas, colore cæsiso.

Rubicolam nigrocineream liris utrinque tribus pallidè flavescensibus pinxit natura: pilos rariores gerit, planè nigros.

Est & cerasites cujus varia loca é luteo virent, pili medio dorso nati canescunt; cornu vero crenatum rubescit.

Varia item in verbasco, lupulo, Scrophularia, Glycypicra, Solano, Alno, ulmo, ocymo & Tithymallo nascuntur: imò quævis pane herba peculiarem habet erucam vastatricem: quas, ne infinitus videar, quasi satis notas pertranseo. Erucam Gesneri fætidam nunquam contigit ut viderem, his ab eo verbis descriptam, ut in schedis habeo: Erucæ (inquit) cornutæ simillima est, sed et cornis, & colore aliquantum discrepans. In muro repentem cepi exeunte Augusto, Anno 1550. Gravem spirat odorem, ut plane venenatam crederes. Iracunda perrexit capite cum anterioribus duobus pedibus semper erecto; cæcam puto: digitum longa & crassa, paucis sparsim pilis per dorsum & latera horrescens, dorsum nigricat. Ventris laterumque color ex flavo subrufus: internodijs quatuordecim totum corpus distinguitur. Singula internodia sulcum insuper quendam ceurugam per dorsum habent: caput illi nigrum, duriusculum; os forcipatum denticulatumque vel ferratum; his forcipibus, quicquid comprehendit, mordet: pedibus 16. graditur, ut maximã partem omnis Erucarum natio. Proculdubio venenosa est. Vergerus Pityocampen putavit, alij scolopendram:

dram: Sed pedum numerus non patitur scolopendram dici. Vix ferebam odorem, dum vivam describerem: duo hypocauſta nimio & abhominabili fætoꝛe adeo infecit, ut manendo ferendoque non eſſem. Hæc Geſnerus.

CAP. III.

De ortu, generatione, alimento, & Metamorphoſi Erucarum.

Hæc liber, noſtræ teſtis benefide laborum;
Ne tua purpureo ſuffuderis ora rubore:
Agreſtes abacis tineas ſi expreſſero noſtris,
Vermiculofque levem qui in Thecam velleramutant.

Hi ſiquidem artiſtici prudenti pollice Dii
Finguntur; tenui qui non tenuatur opella,
Et qui vermiculis dextra miranda potentis
Signa ſua prodiſt, potius quàm corpore vaſti,
Moliſero Barrhi, tumido vel robore Ceti,
Squamatiſq; alijs, qui lata per æquora tentant,
Fulmineas ſine mente minas, & noſtra profundo,
Lintea quò mergant, largo mare gutture ructant.

Sic enim ordiri libet cum Poeta noſtro, qui divinam in Erucis potentiam ex ipſarum ortu perſpexit; quem dum varij authores variè exprimerent, neſcio quas nobis tenebras obtrudunt. Ariſt. 5. Hiſtor. 19. eas è virentibus herbarum folijs, braſſicæ nimirum aut raphani oriri tradit; ſemine ſcilicet miliſiformi, ſub autumno ibidem relicto; unde vermiculi naſcuntur. Ex his vermiculis trium dierum ſpatio erucæ fiunt; morituro vere; quæ auctæ ſatiſque alitæ motu ceſſant, ac ineunte autumno cum Chryſalide formam vitamque mutant. Plinius rorem calore Solis denſatum in folijs relinqui tradit; unde Erucarum genus ſpeciemque omnem deducit; cui ſuffragatur Arnoldus. Alij earum originem papilionibus ferunt acceptam; quæ ſimul ac aurelijs exiverint, ſupra vel ſubtus vicina folia, ova quædam (ſtercora vocant Barbari) excludunt, pro ratione ſui corporis majora vel minora: (horum aliquot teſtæ cæruleæ; aliorum flavæ, albæ, nigricantes, virides, rubentes;) quatuordecim fere dies ſota Solis calore, rupto cortice Erucas excludunt, parvulis lumbricis ſimiles, ſed coloratas; quæ primo ortu famelicæ, folijs floribusque devorandis totæ incumbunt, præcipuè illarum arborum atque plantarum, quibus olim in ovo fuerant. Ego vero non unâ tantum ratione, ſed his ſingulis vijs & modis oriri eas contenderim. Nam licet Ariſtotelis doctrina inſulſior quibuſdam videatur, braſſicarium illum vermiculum in Erucam cedere: non abhorret tamen à ratione. Etenim natura ut ex ovo, ita ex verme parit animal perfectius; quaſi perficiens, non quaſi corrupens. Nam tametſi vermis poſtea non eſt id quod prius erat (quod ad ſenſum apparet) at quantum quit percipi, & eſt hoc quod erat, & hoc amplius nunc exiſtit; neque enim vermis moritur, ut naſcatur eruca: quin corpori priſtino addit magnitudinem majorem, pedes, colores, alas. Ita manente vita, alias partes, alia officia adipiſcitur. Sic fætuſ humanus (utor Scaligeri verbis) poſt certos primores dies ex homine potenciali, homo actualis fit; generationem enim intelligas, quo tempore anima nondum agit intellectiva, gerere proportionem talem ad futurum hominem, qualem vermis ad Erucam aut apem. Sic etiam Pennius Plinij opinionem deriſit, quum Erucas è rore natas ſcriberet. Verùm ex rore imperfectiora animalcula gigni omnes uno ore philoſophi faſſi ſunt.

funt. Nec sanè temere. Nam sol calefaciendo agit, ut sit quasi forma: humor patitur, quasi materia. Solis quippe calor alius ab igne, animat enim, aut animas sua conservat similitudine *εχει δὲ ὁ θεός τὴν ἀερίαν συμμερξίαν καὶ μαλακίαν*, ubi mollitiei affectus a Theophrasto adducitur (lib. *περὶ φύλων*) ad genitalis aeris commendationem. Nihil item rore magis alimentosum, quo solo quædam vivunt bestiolæ: quod & divinus poeta dixit; *Quantum ros nocte reponit*. Quâ igitur ratione humor est, materia est, qua tenuis, subit; qua attractus à sole & percoctus, ad generationem aptior; apparatus enim formæ vehit sociam materiam, quibus coeuntibus progigni animal contingit. Neque solum roris proles est, sed & papilionum filia; ut dictum est, atque ut ipsa experientia testatur: imò maxima Erucarum pars ijs debent profapiam, præterque Brassicariam & convolvulos, paucæ alias nascuntur. Hi enim (*ἰπες* à Græcis dicti) ex rore vel humore in telis concluso atque putrescente fiunt; præcipuè flatu orientali aërisque tepore corruptionem accelerante. Tunc enim tam immensa illarum nostris regionibus acies prorumpit, ut tot nisi ex putredine provenisse, neque vere dicere neque cogitare possis. Magni omnes helluones herbarum atque arborum: unde Philippus Parasitus de se jactitat apud Athenæum in Pythagorista, *ἀπὸ λαοῦ θυμῶν λαχέων ἡ χέρμη: vescens thymo olereῖς, Eruca sum*. In hunc etiam sensum Martialis: *Erucam malè pascit hortus unam*. Vbi devorandi tempus præterit, vagulæ huc illuc & jejunæ migrant, sensimque marcescentes fame, aliæ intra, quædam supra terram locum idoneum quaerunt, ubi sese vel filo appensæ in aureliam membrana tectam, vel in nudam thecam transformant: hoc media si æstate contigerit, post 24. dies rupto cortice evolat statim papilio: sin adultiore autumno, per totam hyemem durat aurelia, nihilque ante calorem vernalem excludit. Nec tamen omnes Erucæ in aurelias convertuntur, sed aliæ contractæ (volvoes nempe) putrescunt, è quibus nonnunquam tria quasi ova nigricantia excidunt, muscarum vel Cantharidum matrices. Quando papiliones serò coiverint, ova depromunt ad ver usque proximum, (si diligens eorum cura habeatur,) vitalia; ut in Bombycibus usu venit, quorum ova per uncias librasque vendi apud Hispanos, haud nova res. Has erucarum transmutationes Theophrastus rectè distinxit his verbis. 2. *περὶ φύλων, πρῶτον μὲν ἐκ χέρμης, χρυσάλλης, ἐστὶ ἐκ πάντων φύλων, ἐκ φύλης ἢ πάντων χέρμη.* An vero Chryfallis Aurelianæ animal sit necne, ubi ad Apoda Insecta ventum fuerit, disputabitur.

CAP. V.

De Qualitate & usu Erucarum earumque Antipharmacis.

QMnes Erucæ uridam vim habent, cutique deglubendæ & vesicis excitandis aptam. Pityocampe longè est perniciosissima, sed malignæ singulæ, minus tamen depiles & glabræ. Cælij Secundi filia, Basileæ degens (inquit Gesnerus) cum aliquot in horto brassicarias Erucas devorasset, à largo vomitu ventre intumuit; qui tumor, jam multis annis molestus, curam adhuc non invenit. Guilielmus Turnerus Theologus ac medicus doctissimus, Petri nostri ad Medicinæ ipsius medicinam nati foelix pater, nobili cuidam Anglæ medicamentum Catharticum propinavit, cujus ope Erucam hirtam evomuit, quæ per incuriam devorata diu miseram affligerat sævis doloribus. Meminisse tamen volumus (inquit Marcellus Virgilius) cognomines in mari bestias, & erucas dictas, à veneno longè abesse; imò à maritimis incolis inter ultimæ mensæ fercula censerì. Contra
vero

vero maleficas & venenatas, supra, tum in Cantharidum & Buprestis, tum in Pityocampes historia dictum est: parem enim curam postulant atque admittunt. Si hortos arborēsq̄ ab ijs illæfos velis, quicquid telarum nudatis ramis adhærescere videris, per hyemem auferto; si enim ad ver permanserint citius natas conspexeris, quam remotas. Brevi quippe spatio omnia devorant, virentia, & sterculos absumunt. Alij lacerti viridis, alij Tauri felle arbores illinunt, quod non ferri ab ipsis posse fama percrebuit. Rustici eas sulphure pauco cum stramine sub arbore accenso suffocant. Terra subæsculi arboris radice effossa si in horto spargatur, erucas profugat Hildegardo auctore. Columellæ contra eas remedium (ceu impudicum Democriti præstigium) omitterem, nisi Plinius & reliqui ferè omnes rusticam disciplinam colentes eidem applauderent. Verba sic habent:

*At si nulla valet medicina repellere pestem;
Dardaniæ veniant artes, nudatq̄ plantas
Femina, quæ justis tum demum operata juventa
(Sed resoluta sinus, resoluto mæsta capillo)
Legibus obscæna: vivat pudibunda cruore;
Ter circum areolas & septem ducitur horti,
Quæ cum lustravit gradiens (mirabile visu)
Non aliter decussa pluit, quam ex arbore nimbis,
Vel teretes mali, vel teetæ cortice glandes,
Voluitur ad terram distorto corpore campè.*

Plantas vino irroratas non tangunt. Theoph. Fumo psoræ herbæ illicò moriuntur. Aetius. Vnde apparet (inquit Silivius) scabiosam vulgò dictam, non esse psoram. Orobi præsidio tuta est ab Erucis brassica. Erucæ brassicariæ contactu vermes in Dipsaco inventicadunt. Plinius. Brassicam dum tria tantum folia remittit, nitro, terra falsuginosa, vel cinere aspergito, & saltedinis ratione erucas arcebit. Geopon. Palladius ea in re cinerem fici præfert. Si Cancri vel Paguri fluviatiles per decem dies Soli fuerint expositi & suspensi, Erucas ab oleribus fugabunt. *Cardanus* ex Palladio. Alij semina jam terræ committenda, leviter succo majoris vel Erucarum sanie madefaciunt, ut ab Erucis sint libera. Scilla in hortis sata aut suspensa Erucarum generationem impedit. Alij mentam, alij eruum, alij absynthium in hortorum ambitu serunt ut Erucas tollant: quidam non temerè caules & folia allij in hortis includunt, quo fumo undique diffuso concidunt Erucæ. Pallad. apud quem plura antipharmaca legere cuique facile. Si vero equus eos devoraverit, tumores surgunt, arefcit induraturque cutis, oculiq̄ue excavantur, inquit Herocles. Medicamentum vero præscribit hujusmodi: *χρη̄ εν̄ ο̄ξυ λάβον̄τα δριμύτατον, η̄ νίτρυ η̄ μνον, η̄ χαλκάνθη, η̄ έλεψ̄η̄ μείον̄ τρῑ ψαν̄τα συγχρίεν̄ τ̄ σ̄ωμα, φυλάσσόμενον μὲ̄ εις τ̄ος̄ οφθαλμ̄ος̄ έισ̄ελθ̄η.* Nunc earum in Medicina & repub: usum dicemus. Erucarum tela & involucrum (Sericiæmulum) epotum, muliebrem fluorem statim sistit. *Matth.* Vsta item & naribus indita hæmorrhagiam cohibet. Ligustrum depascens eruca, non solum Cyprium piscem mirè allicit hamo obducta, sed etiam ejus fimus naribus inditus, Epilepticis ab utero mulieribus statim succurrit: ut ab obstetrice quadam expertissima & fide digna accepimus.

Erucæ effulares sive tithymallides ad purulentos uteros (Hippocratis sententiã) valde sunt utiles, præcipuè si in sole exiccentur, cum duplo vermium stercorariorum pondere, modico deinceps aniso addito in tenuissimum pulverem redactæ, & cum vino albo fragrantissimo dilutæ exhibeantur: gravitate vero accedente in ventre cum torpore, aquam mulsam modicam superbibat. Hippocrat. lib. de superfat. vulgares illas & gregarias erucas contra anginam in potu exhibet, Diosc. lib. 1. cap. 90. Verùm nisi occulta proprietate pro-

sunt, propter manifestam damnandas, eo præsertim in morbo, censemus.

Erucam hirsutam exiccata in pulverem, fluxum ventris sistere, norunt Germani. Nicander ad somnum item conciliandum ijs utitur: sic enim scribit,

εἰς οὐρα πρίλας ὀλίγω ἐν βάμματι χύματι
καπιλω δ' ἔρροσε σὺν ἐπι χλωρίδα πῶλω &c:

Quæ Hieremias Martius sic vertit :

Quod si rodentes olus & frondentia vermes

(Curva quibus virides depingunt terga colores)

In medio sacra de Palladis arbore succo

Triveris, hinc que tuum colleveris undique corpus,

Tuta dabis dulci securus membra quieti.

Sunt in spinosis hirtisq̄ue herbis (quales in urtica vidimus) asperæ & lanuginosæ quædam erucæ, quas alligatas protinus mederi tradunt infantibus, quum ijs cibis faucium isthmus non transeat. Eruca oleracea trita illitaque super venenato serpentum morfu, confert. *Avic.* Si Brassicaria eruca dentem vitiosum sæpius fricaveris, intra paucos dies ultro excidet. *Idem.* Erucæ oleo mixtæ Serpentes fugant. *Diosc.* Si ejusmodi oleo manus, aliæve partes linantur; ne quis ab apibus, vespis vel crabronibus lædatur efficiet. *Actius.* Plinius superstitiosa multa ex magorum sententia citat, de virtutibus erucarum, quæ cum Theologorum scholâ ejecta viderim, & tacita mente damnarim, nolo hic commemorare. Varijs item avibus nostro usui & victui necessarijs, cibo sunt; nempe monedulis, sturnis, pavonibus, gallinis, turdis; ut taccam trutam, rubeculam, tincam, Cyprium, Scorpionum, Luciumque pifces, qui erucato hamo facilè falluntur; cujus fraudis modos si scire velis, Tarentinum in Geopon. consulito. Quis item (ne animæ medicinam per erucas datam præcream) Dei misericordias inter palantes Israelitas non cecinit, quum Erucarum quasi diluvio inundantem Aegyptum viderent? Quomodo item Romanos duplex una æstate nimbus erucarum anno 1570. expavescit, cum nihil in eorum agro virefcens ab illarum prædatrice gula liberum superesset? Sane licet hujus tam gravis pœnæ memoriam insequentis anni fertilitas absterferit, multos tamen pœnitentia ductos de emendatione vitæ cogitasse, non est quod dubitemus. Faxit Deus ut aliorum vapulantes supplicijs, nos immunes servemus; ne quam levissimam creaturam esse putamus, eandem longè gravissimam (potest id enim Deus) sentiamus.

Prodigia.

CAP. VI.

De Sphondyle.

Nomen.

Σ φονδύλη Græcis, Verticillus Gazæ dicitur. Plinius Græcum nomen non mutat, sed Sphondylam appellat. Germanis *Engerle*, ut Georg. Agricola docet. Gesnerus *Twaer* etiam vocari memorat, quia Serratis pedibus in diversum vadit. Angli Boreales *andover* appellant, Meridionales *Whirlworme*, id est, verticillum, sive convolvulum. Vincentio, *Zuvarola* dicitur; quia cucurbitas infestat. Errat Plinius qui hanc serpentem fecit, cum inter insecta, vitæ institutum & ratio ipsam annumerat. Si hic Gazæ, Plinij, Theophrasti, Absyrti, Phavorini, Aristophanisque Scholiastes, & Erasmi diffidia, de natura & forma Sphondylæ attexerem; videar revera quod dicitur $\lambda\acute{\iota}\epsilon\sigma\upsilon\lambda\eta\tau\epsilon\upsilon\upsilon$, titioremque potius ad hoc ingeniorum incendium, quàm aquulam afferre. Quin potius ex illorum dissensionibus id colligo; Duas esse Sphondylarum species:

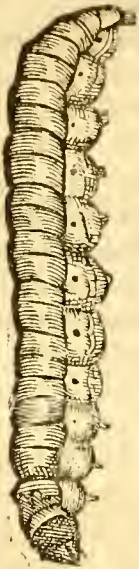
species: aliam nempe domesticam, aliam sylvestrem. Sic enim Aristoteles & Abfyrus. Σταφυλίη ἐστὶ ὁμοίη σφονδύλαις, ταῖς κατὰ οἰκίαν. Coeunt (inquit) Sphondylæ domesticæ averſæ, etiam in nostro conspectu (ut Scarabei) mari superveniente fæminam, diuque in coitu hærent. Apage igitur Plinianas nugas, qui has serpentes esse voluit, qui nullo modo averſi coeunt. Hesychius & eum sequutus Favorinus, hoc modo describunt: Σφονδύλη ὁμοίον γὰρ φασί πλάττειν εἶναι, ὁσμῶν φανερῶν ποιούμενον, εἰς τὴν ἀρετὴν αὐτῆς. Aristophanes vero & ejus Scholiastes hoc modo: σφονδύλη σίλφη τις ἐστὶ βδέλλη περὶ σπύμια. Camerſius ex Aristophane, σφονδύλη σίλφη βδέλλη περὶ σπύμια, ἀσπίδος ὄντως. Ex quibus statuo, Domesticam illam Sphondylam, & Silphio similem, graviter olentem; quam si tetigeris fugitat, & præ metu male pedit. Sic enim Aristophanes ἐν εἰρήνῃ, ὡς ἢ σφονδύλη φεύγουσα πηγεῖται τὸν βδέλλῃ. Quo in versu Erasmus (per quem nescio Atticismum) Sphondylen *Telem* interpretatum esse, Chil. adag. 3. cent. 7. nequeo satis mirari. Est autem exiguo corpore & subnigro (inquit Plinius) quæ & tacta dum vivit, & post mortem teterrimum odorem emittit. Hanc me nondum vidisse ingenuè fateor, sive per cœli nostri sive per soli antipathiam fiat. De Sylvestri Spondyle hæc apud Theophrastum legimus, τῶν μὲν ἕξω θηρίων ἄλλο μὲν ἔδεν ἀπτεται ριζῆς ὑδατίας: ἢ δὲ σφονδύλη πασῶν. τὸ μὲν ἐν ἴδιον τῆς τῆ ζωῆς φύσει. Quæ verba Gaza reddidit latine: E bestiolis externis (*id est*, quæ non ipsis radicibus innascuntur, sed extra eveniunt) nulla radicem aliquam tangit, excepta Sphondyla; quæ intactam nullam relinquit; eaque est propria hujus Insecti natura. Georgius Agricola, philosophus doctissimus, de Sphondylis rhizophagis sic scribit: Sphondyle Vermis infra terram reperitur, circa radices convolutus (quod certè nunquam observare potuimus) ut Verticilli, (quem Græci σφονδύλιον vocant,) speciem præ se ferat, unde nomen invenit.

Ei longitudo & Craffitudo minimi digiti, caput rubrum, reliquum corpus album, nisi quod supernè nigricat, ubi cibo hærente turget. Hæc hortorum pestis cum nec careat pedibus (sex enim habet) nec serpat, tamen fruticum cortices quibus radices obducuntur exedit, nec quicquã à radice cucumeris asinini, chamæleontis nigri, centaurei, pancedani, aristolochiæ, vel vitis silvestris temperat: quas aliud quodcunq; insectum ne attingit quidem. Illud insectum est procul dubio ille vermis, quem Malleolus ille in libro suo de spurcissimis exorcismis introducit his verbis: Vocatur (inquit) quidam vermis Germanicè Engar vel Ingar, sub terra vivens, longitudine medijs digiti, coloris albicantis, capite nigro, sepes; qui gyrando, fulcando, evertendoque terram, & corticem erodendo plantis sterilitatem inducit.

Tertio suæ generationis anno instar formicarum volantium prorumpit, quæ parentum similes arboribus inhærent, ac fructus absument: tum vulgò vocantur *Lawbkaefer*. In dicecesi Moguntinensi tanta illorum multitudo fuit, ut frustra excogitatis omnibus remedijs solo exorcismo fugatæ (sic enim ludit Malleolus) abjerint. De his item Cordus: Sphondylæ subterraneæ sunt vermes Inger vel Enger à Germanis, quasi ἐγγεῖροι dicti.

Anno suum ortum sequente semper in Scarabeos Maiales vertuntur: radicibus vim inferunt, & quaslibet (etiam amaras, venenatas) tam fruticum quàm arbusculorum radices erodunt, ita ut subito herbæ totæ, vel saltem folia flaccescant. Quod cum olitores vident, terra circa radices effossa vermes extrahunt atque interimunt. Aprili, Maioque mensibus plurimum nobis nocent, Julio & Augusto reperiuntur multi apud nos locis maricosis; sed Vermes Maiales nulli, nisi in Devonia & Cornubia Angliaque occidentali. Hoc advertendum diligenter, haud secus Insectis accidere, quàm plantis; ut scilicet

colorem semper cum regione & terra mutant. Vidi enim & habeo penes me sphondylam eruciformem, colore ex cinereo albicante, capite nigricante; tacta veluti sese in sphaeram colligit, & Verticillum faminarum fuso nentium scitè exprimit: unde nomen. Extra terram torpet, aëris impatiens. Vulnerata liquorem emittit dilutius atrum, quo tanquam encausto literas scribere

quis possit. Habeo & rubram sphondylam intra terram ad duorum pedum profunditatem viventem: cui caput nigerimum, os forcipatum, collum ex luteo rubescens, dorsum cocco infectum, lèx pedes anteriores miniatuli, venter reliquumque corpus omnino flavum; nisi lateri utrique juxta ventrem, octo rubescencia punctula, ornatus nomine addita fuissent. Medium digitum longitudine æquat, & vergente ætate in muscam transmutata abit. Vidimus quoque lucidam, corpore crassiore, satis à medio dorso ad caudam cæruleascentem: à collo autem cæsi magis coloris videbatur, caput illi flavescens, uti & pedes: os forcipatum atque rubeculum. Dum juvenis est, toto candicat corpore: Livor ætatem sequitur, incipitque à cauda. Mirum quo modo corpus in latum longumque undoso quodam motu sine loci permutatione agit, ac inter movendum colores sæpius mutat. Nam dum in terra quiescit, albicat tota; dum vero agitatur, quasi per iracundiam, livescit. Omnino Cossis majoribus simillimum Insectum, quod ad corporis formam attinet;

sed illi sese in verticillum agere & torquere nequeunt. Ex isto vermi magnum muscæ genus natum conspeximus, quatuor alis donatum. Aliam denique habemus juxta cæpæ radices inventam, ejusque fere cum livida magnitudinis, capite viridi, quatuordecim pedibus, cornuta, & ex albo viridante cauda: toto corpore viridi, albo, Xerampelino, coloribus mixtis notato: nos Cæpariam vocamus; quarum hic omnium Icones representamus. Nunc insuper Ioach. Camerarij de sphondylis sententiam addere placet, cujus mihi iudicium semper integrum. Sphondyli (inquit) forte sunt isti vermes qui in terra inveniuntur, initio Veris, planè candidi, aut potius nonnihil lividi; qui autumnò fiunt obscurè virides; & pellucente è cute, pullo quodam succo colorantur: Caput ijs spadiceum, nigricans, & satis durum, ut faciliè radices arrodere possit, Erucæ statim conglobantur, & moriuntur, aliasque resumunt formas, muscarum aut erucarum. Crassitie sunt digiti

unius & longitudine sesquiunciali; pedes habet octo in medio corporis, quod caput spectat: nostri vocant, *Erdtworme*. Guilandinus dicit Sphondylos esse vermes, sic dictos, quod instar Verticilli radicibus herbarum circumvolvuntur. Alij etiam vermes, nigri, subrubentes, testaceoque cortice, multis pedibus instar scolopendræ præditi (cui etiam

cognati videntur, nisi quod rotundiores, nec ita lati) reperiuntur in terra eruta prima ætate, eo quo dixi modo, (si quis eos tetigerit) convoluti. *Engerlin* quoque

Vide Ioachinum Camerarium.

quoque vocant. Germani vermes subterraneos, flavos, nigro capite; juxta quod pedes tenues; in reliqua corporis parte nulli. Hi cum eruti fuerint, in globum se formant, atque Sôli expositi statim tabescunt. Vivunt enim tantum intra terram, & plantarum radices arrodunt. Omnes hi sese conglobantes vermes, quis non inter Sphondylas censeret? *Hactenus Camerarius*. Niphus in Aristotelem, verticulum dicit esse aranei speciem globosam, in cujus medio corpore concavitas quædam conspicitur verticilli formam referens. Sed hoc contra philosophi mentem somniavit, & nos lusit. Sphondylarum in medicina quis usus fuerit, nondum legimus aut scimus. Illud constat ex Philosophorum principe, noctuas & nocticoraces eas venari; uti fortè & Talpæ. Cordus venenatas sentit. In Aethiopia Scorpj, quos Sibytas dicunt; Sphondylis item vescuntur (Aeliano teste:) à quibus ad Staphylinos transfimus.

CAP. VII.

De Staphylino.

Σταφυλίνον *Gaza pastinacam* vertit *herbam*, oscitante quadam incuriâ vel potiùs imperitiâ. Sed ut in Scholijs Nicandri apparet, neque antiquis medicis satis cognitus. Nam Scholiastes scribit Staphylinum Sphondylæ similem bestiolam: alij Cantharidi similem affirmant. Hippocrates semel ejus meminit, sed non describit.

Aristoteles de Equorum morbis orationem instituens, irremediabile malum esse dicit, *ἐστὶν σταφυλίνον πείραχάν. τὸ δ' ἐστὶν ἡλίαν σφονδύλην*. Absyrtus autem sic scribit: *ἐστὶν ὁ σταφυλίνος ὁμοίος ταῖς σφονδύλαις, ταῖς κατ' οἰκίαν, μέζων δὲ τῶν σφινέων ἢ ἐν τοῖς ἀγροῖς πάντα χθὲν πορεύεται ἑπιπικρῶς τῶν ἔσθν*. Staphylinus (inquit) similis est Sphondylis, quæ in ædibus versantur, sed maior; ubique in agris gignitur, & graditur elevata cauda. Vnde iane verum Staphylinum dignoscere nullius negotij rem fore perspicimus, si domestica nobis Sphondyla non esset ignota. Tamen ut meo officio & lectoribus fiat satis, duo Insecta suis cum Iconibus depromam, quæ an Staphalini dici debeant, equidem nescio; sed non longè differre, plusquam conjectura est: prima (ut videris) tota cum splendore nigricat

Blattis non multum dissimilis; sed corpore magis gracili ac longiore. Totum corpus duos digitos transversos vel minus longum, cauda bifurca; quam dum aufugit, (fugit autem atq; currit valde velociter) quali in sui defensionem elevat, ac duos veluti aculeos candidissimos, breves, extrudit: verum nec pungere eum vidimus, nec ferire; minoresq; & molliores aculei sunt, quam ut penetrare possint. Hos dum per iram exerit, effundit cum ijs albam & crassam quandam substantiam, sed humido unguento molliorem. Vi-

vit maxima ex parte subter terram; sæpius tamen inter segetes supra terram conspicitur. An vero Sphondyle Aristotelis vel Absyrti sit similis, ignoramus. Rustici Cantiani animal venenatum credunt, bovesque ejus veneno non secus quàm Buprestis inflari. Sane venenatam bestiolâ Staphylinum esse apparet, non

solum ex ipsorum relatione, verum etiam ex Aristotelis & Nicandri auctoritate. Secundû staphylinum vermem forma mirabili, à Nobili viro Edmundo Knivet sua ipsius manu graphicè pictum accepi, in Norfolcia Anglorum satis

frequentem. Caput illi parvum é puniceo fuscum, ferè globosum; os forcipatum atque exiguum. Proximè à capite tres utrinque pedes; quorum duo

priores breves sunt, (Erucarum more :) quatuor reliqui colore fere sanguineo, quadruplo longiores. In medio corpore sub ventre octo habet pedes obtusos, veluti etiam Eruca. Cauda tuberosa, & duabus fetis bifurca. Venenatam utriusque naturam ex eo didicimus, quòd equi duo, dum cum fæno eas devorarent, toto corpore inflati interierunt. Quo in morbo Absyrti remedia nosse non erit inutile, ut simili deinceps in casu habeamus in prociñtu, quo equis mederi possimus.

Σαφυλίον βοσκήμεθ' ὁ ἵππος, ἅτε ἐρεχθέντι ἐν τῷ χορτῷ, &c. id est, Staphylinum si equus ore prehensum manderit, dum granum vel fænum depascit, ejicit eum illico, propter spiritus acrimoniam & cruores quasi viperinos. Intumescit autem postea tumoribus maximis.

Primùm igitur tumores copiose fomentato, abluè, & frica mari calido. Tum acceptis fecibus aceti, linum tenue concisù ipsis injice, quæ coquito cum aqua, & perungetotum: Vbi vero capit medicamentum, consistat in lecto calido, molliq̃ue stabulo, pannis indutus, & ignis perpetuus proximè accendatur. Vnctio autem copiosa fiat & matutina; dehinc tertio die multum eluatur aqua calida, & sudorem exicca; tum lectum fricato, fricatum nitro perungito. Neque timeas si labijs & oculis tumescat (solet enim ita contingere;) nam certò convalescet citissimè hoc pacto equus, & in pristinam sanitatem restituetur. An vero hi cum Cordi staphylino vel Gallorum *Courtilles* convenient, videant æqui rerum æstimatores. Inveniuntur in hortis parvi digiti quandoque longitudine, tumulosque elevant, more talparum, in quibus dormiunt. Thymum potissimum & sambucum infestant; sed non ita, quin alijs quibuscunque herbis plantisq̃ue vim inferant. Si quid vero alij de Staphylino certius habuerint, per Philosophiam & Physicam rogandi, ut hic suum quoque collocare talentum non graventur. Sic tandem Naturalis Insectorum historia, ipsorum operá locuples facta, non grates solum gratissimè sed & sortem quoque cum fænore amplissimo benefica rependet.

CAP. VIII.

De Scolopendris & Iulis.

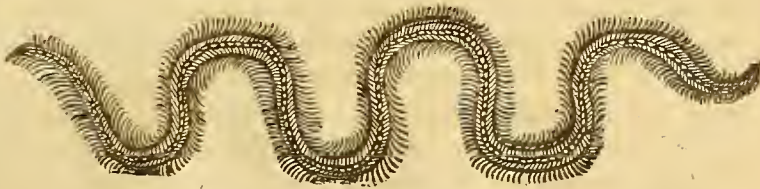
Scolopendra, Iuli, atque Aselli ultima hic acie positi, pedum numero Erucas Staphylinosq̃ue & Sphondylas, imò omne insectorum genus longè superant, unde Multipedæ nomen maximo & veluti peculiari jure ijs competere videatur. Hæc Aristoteli *σκολότενδρον*, Theophrasto *σκολοπίδα*, Dioscoridi (à serpentum interitu) *ὄφιουλέτην*, Varino & Hesichio *ἀμφιδεσφάρανον*, alijs *σὴλ*, nonnullis *μυεῖόπυς* & *πυλύπυς*, vulgo Græcorum *σκολοπίδα* dicitur. Latini item Scolopendram vocant, & sepam, & porcum lutosum, & Centipedam, millepedam, Multipedam; quæ tria ultima nomina Iulis item attribuunt. Hebraicè *Ghazam*, Arabicè *Alcamptiā* & *alamula*, ut Sylvaticus testatur. Alberto *Almuga*, *altapua*; Polonicè *Stonogrobak* *gaslanka*; Hungaricè *Zonos*, *hiragopap*, *matzkaia*. Germanicè *Ein nassel*. Italicè *Centopede Vermis*. Gallicè *Chenille*, *milleped*; Anglice *Scolopender* & *Manyfoot* appellatur. Tantum à Iulo differt (mea sententia) quantum locusta marina ab Astaco; pariformes enim sunt, sed hi semper minores, neque adeo morfu infecti, nec venenati.

Maximæ

Maxima terrestris Scolopendra, ea quam vides crassitie & longitudine est, color totius corporis ex fulco nigricante splendens. Singulis incisuris pedunculus appendet luteus, *id est*, in singulis lateribus sexaginta prorsum & retrorsum æqua facilitate promovet. Num et caput versus ingreditur, & in caudam; ideoque à Nicandro & Rhodigino biceps dicitur. Partem inter caput & alium non simplicem sed multiplicem habet: quo fit, ut præcisum hoc genus vivere possit. Irritatus hic Scolopendra tam acriter mordet, ut Ludovicus Atmarus (qui nobis eum è Libya dono dedit) quamvis chirothecis duplicique linteo munitus, vix eum manum petentem ferre potuerit; altè enim in linteum os forcipatum adegerat, diuque pendulus vix tandem excuti permisit.

Horum alium ex nova Hispaniola allatum linea quædam flammea medium per dorsum ornat, atque æneus later pilorumque color commendat: habet enim capillares pedes, atque armatim se tollens celerrimè currit. Hoc summa admiratione dignum est, quum natura huic animalculo caput minimum dederit, memoriam tamen, vimque rationis æmulam, neque congio, nec urceo, sed amplissima quædam mensura tribuisse: cum enim innumeri adsint pedes quasi remiges, & à capite veluti clavi alij permultum distant; novit tamen quisque officium suum, & pro imperantis capitis mandato in hanc vel illam partem se conferunt.

Alius item ad nos ab Augustini promontorio ex India perlatus, corpore nonnihil atque pedibus major, qui septuaginta livescentibus incisuris, & bis totidem spadiceis pedibus constabat.

Plures Scolopendras reperiri non dubito, omnium ferè colorum, præter viridem: quamvis etiam Ardoynus de viridi mentionem facit. In sita singulis proprietates (ex Theophrasti sententiâ) ad Gladioli herbæ radices sese conferre. Bubulas autem exuvias meretur Robertus Constantinus, eumque secutus Stephanus, nec non Ardoynus ipse; qui Scolopendram primum serpentem, deinde octipedem, tum in cauda cornigerum, ultimò tardigradum esse comminiscuntur. Taxandi Rhodoginus, Albertus & Avicenna, quòd nullum Insectum supra viginti pedes habere temerè affirmant, illique numero Scolopendram alligant. Quamvis etiam Nicandro biceps dicatur his versibus:

καὶ ἀμφιγρῆς σκολοπενδρα
ἢ τε καὶ ἀμφοτέρωθεν ὁ πύξις τῶν ἀνδρασι κήρα,
νήια δ' ὡς λυγρῶνται ὑπὸ πλεγμα θηρίκιόν :

Tamen pace tanti authoris dixerim, unicum illi, duntaxat caput, licet pari facilitate prorsum capite, retrorsumque ducente caudâ incedat : quod Nicandro alijsque imposuisse minime dubito. Verum (inquit) utraque item parte morsum infert. Quod sanè æquè à veritate abhorret. Ore enim duntaxat forcipato mordet, cauda vero non aliter laedit, quam venenato contactu & virulenti cruoris exudatione.

Terrestri Marinâ favior habetur, Oppiani iudicio, & revera est. Cui opinioni Grevinum Parisiensem nullâ authoritate fretum in lib. de venenis repugnare, maximè admiror.

Nequam hanc bestiolam ac venenatam esse omnes historiæ testantur, ac eò magis quo sunt hirsutiores. Rhytientes horum multitudine sua civitate ejectos apud Aelianum, atque Obterietes apud Plinium, ex Theophrasto legimus : unde quamvis nos Scolopendras ultimâ statione locavimus, tamen eos in divina militia & ultione exequenda primos aliquando fuisse colligere possimus. Rustici ex Scolopendrarum exitu frequenti, serenitatem aëris praefragiant : vbi verò se abscondunt, pluvias praedicunt ; Marcellus Virgilius in Dioscor notavit. *In medicina hos usus obtinent.* In oleo decocti capillos auferunt levi cum pruritu. Gal. 11. Simpl. & Aet. lib. 7. adversantur cimicibus fetidissimis animalibus, atque eos suffitu necant, vivosque devorant. Rursus moribus, interius sumpti vel illiti medicinam afferunt Cimices, reciproca quadam & quasi æmulante Antipathia, ut ex Plin. & Ardoyno lib. 6. de venenis, manifestum est. A morsu Scolopendrae terrestri, locus undique liuescit, putrescit, intumescit, & vini rubri fecibus similis videtur, ipso primo morsu exulceratus. Aegineta. Aetius dolorem addit intolerabilem.

Dioscorides totius etiam corporis prurimum. Omnes insanabilem tradunt morbum, omniaque fere remedia respicientem. Symptomata habet, (inquit Anazarbæus) uti & praeservationem & curam, cum viperæ morsu communia lib. 6. Cap. 23. Contra hunc morbum alia intus sumuntur, alia foris applicantur. *Inter interna,* Aegineta commendat trifolium asphaltites cum vino haustum. Dioscor. rutam sylvestrem, dracunculi radicem tritam, asphodeli, radicem, semen & flores, serpyll ramos ac folia, calamintham, feniculi & aristolochiae radices, ex mero vel ex vino & oleo multum effert. Actuarius nepitam cum vino exhibet. Plinius salem ex aceto, vel potius spumam salis, quasi utiliore laudat. Plurimi etiam facit mentastrum, vel pulegium sylvestre, cum vino exhibita. Aetius absinthium & mentham cum vino propinare jubet. *Externa* quod spectat, locum vulneratum primum scarificato, profundè incidito, ac venenum per cucurbitas extrahito. Tum succi centaurij minoris cum tertia parte vini dulcis ad mellis consistentiam coctum imposito, & corium superligato, per. 8. aut 14. dies : locum deinde cum spongiâ vino calido intinctâ foveto, & Scolopendrae morsum certo curabis. *Anonymus.* Plinius varia ad id medicamenta etiam praescripsit ; nempe aceti feces ; ablutionem cum aceto factam ; milij farinam cum pice liquida, butyrum cum melle ; caprifici grossos cum eruo & vino ; læsi ipsius atque veruecis urinam ; salem combustum ex aceto & melle illitum ; pulegium sylvestre cum sale ; salem cum pice cedria & melle ; cuminum sylvestre cum oleo, atque omnia adianthi genera. Dioscorides laudat allium, cum folijs ficus & cumino, & cum farina erui & vino ; calamenthae item folia, & hordeum ustum cum aceto ; laudat item fomentum ex acida muria factum. Archigenes aqua Aluminatâ ; Aegineta oleo multo calido locum fovendi jubent. Nonnus oleum rutaceum calidum praescribit.

Quidam

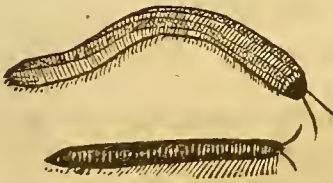
Quidam intus atque extra ea plurimum efferunt; quæ ad Muris aranei morsum dari solent. Aristoteles Scolopendras liquidæ styracis fumo elici; atque deludi scribit, cujus dum inhæret visco, facile capitur.

De Iulis.

Sequitur Iulorum genus: quos ἰῦλοι Græci, mea quidem sententiâ non à Slanugine, sed à nucum iuglandium atque avellanarum veluti caudis, quarum villi callo compactili infixi, Iulos hos repræsentant: unde & ipsi ἰῦλον nomen sortiti. Ego latinè Iulum dici non nescio, sed Triremem quoque dicere aude- rem: Quandoquidem Lycophron Paridis triremes numerosis utrinque scal- mis celeres ζυλοπίδες vocat. Eandem similitudinem Nicander Scolopendris applicat, unde pariformes esse Iulum ac Scolopendram facile apparet. Hos Hispani, *Centopas*, Itali *Cento gambi*: Angli (ex me forsân) *Gally worme* dictu- ri. Numenius Lumbricos terrestres nigros Iulos item vocavit, Athenæo teste lib. 7.

ἰῦλοι
καλλιῶται μέγαντες γαίηφάγοι ἐν τετραγαίης:

Nihilominus nisi fuerint etiam multipedæ, in Iulorum numerum nomenque Differentie. non venient. Sunt autem Iuli breves (ut dixi) Scolopendræ, pedum numero non Afellum tantum atque Erucarum gentem, sed omnia alia Insecta vincen- tes. Iulorum alij glabri cernuntur, alij hirsuti. *Glabrum* unum vidi in lactuca

capitata, parvi junci fluviatilis crassitie, atque ea quam videtis magnitudine: caput illi nigerrimum, dorsum aurea tinctum flavedine. Venter ex cæsis argenteus; incisuræ pedesque capillares totidem ut oculos & memoriam facile fugerent. Secundus totus nigrescebat, alba lineâ exceptâ, quæ à capite ad caudam usq; rectâ per dorsum ducitur. Tertius

obsoletius flavescit; caput illi rubescit; uti & pedes; antennæ autem & na- scentes juxta caudam setæ livescunt. Quartum si corpore nigrius punicantem feceritis, pedibus autem & antennis levius, facile rem expedietis. Horum alios é musco arborum corticibus innascente prodeuntes, alios sub ollis trun- cisque putridis latitantes cepimus. In hirsutos non plures incidi quàm duos.

Primus hac figura & forma albicans, in muro repsit; pili brevissimi innascentes nigri fuerunt. Secundus ventre sublivido dorsoque inamæna flavedine maculato: est il-

li os punicatum, ocellus niger, pili canescentes. In arboribus effætis atque an- nofis inter corticem & lignum latitat, atque etiam inter saxa musco villoso ac denso obducta. Omnes Iuli tactu se in gyrum colligunt & convoluunt. An sint venenati equidem ignoro: sed si fuerint, sane perbeatum Pennium! qui varie ipsis nuda manu irritatis ac læsis, immorsus sanusque evasit. Georgius Agricola ænei coloris Iulum (sed is Scolopendram vocat:) his verbis recen- set; Scolopendra admodum exigua, in truncis arborum, aut in palis terræ infixis, (unde nomen invenit) gignitur & vivit; quibus amotis vel com- motis egreditur, aliàs omnino latitura. Pennis caret, sed plurimos ha- bet pedes. Si quando repit, corporis partem mediam, veluti areum in- tendit: si bacillo aliave re tangatur, se contrahit: color illi æneus; cor- pus tenue, nec latum, tres transversos digitos longum; ad summum qua- tuor.

Alia item specie, iisdem ferè locis reperitur, corpore exili & terete, fili fere crassitie, spadicei coloris dilutè: pedibus adeò numerosis atque exiguis,

ut

ut eos numero complecti *εκ τῶν ἀδύνατων* sit: quatuor digitos transversos longa est: sub ollis degit & asseribus putridis. Avicennæ Scolopendra (qui etiam Iulus) solummodo 44. pedes habet, palmam longus, tam exilis ac tenuis, aures ut intrare possit, lib. 4. Fen. 6. tract. 5. cap. 19. Hujus (inquit) aut nullum aut languidum venenum est, nec magnum dolorem excitat: qui floribus Asphodeli, vel sale cum aceto mixto statim sedatur. Iuli nostrates (inquit Gesnerus) si in ædibus fuerint, ad Saccharum Thomæ, *id est*, purissimum (ceu ad optimum caseum mures;) congregantur. Bruerus noster (peritus ac industrius naturæ explorator) Scolopendras se hic in Anglia vidisse, & habere refert nostrilucas, in ericetis muscolis toto corpore fulgentes. Cui licet, mentiendi nescio, ultrò credam: eò tamen magis, quod Oviæ idem in nova Hispaniola per agros; & Cordus in Germania in cellis humidis observasse se scribunt. Mirum videtur quod Plutarchus refert, Bestiolam asperam multis pedibus celeriter ambulantiem, multo cum semine ab Ephebo Athenis ejectam. lib. 8. Sympos. problem. 9. Iulus cellarius in pulverem crematus, mirifice urinam provocat. *Merula*. Iulorum cruor cum humore ex Asellis expresso, ad albuginem oculorum tollendam divinum & efficax remedium. Arnold. Brev. 1. cap. 18. Atque hæcenus de Iulis, de quorum natura Hesichij, Aristotelis, Nicandri, Lycophronis, & Ardoyni varias opiniones prætereo, quia variæ, non veræ.

Vfus.

CAP. IX.

De Asellis.

Ristorotolis ὄνος, Medicis Græcis ὄνισκος, Theophrasto ὄνινθ, Dioscoridi κβαρις, Absyrto ὄνικθ, Asiaticis (Galeno teste) κβακος, à forma fabæ, cui similis videtur dum se in globum contrahit. Vel quod (secundum doctissimum illum nostrum Staffordium Minoritarum Wigorniensium sub Ricard. reg. 2. præsidem) è fabarum folliculis culmisque solent prodire atque oriri: Τύλον Plinius vocat, à callo cutisque duritie. Alijs Ἰύλος; quamvis & pedum paucitate (ultra enim 14. non habet) & quod arcuare se nequit, longe alius à Scolopendra vel Iulo videatur. Valeant igitur Guillerini, Vincentij, Plinijque hac in parte insomnia, Iulorumque ijs nomen liberè negemus. ὄνος autem vocatur, non ab asini forma aut tarditate, sed quòd ad colorem ejus accedit, ut Pennius notavit. Est enim bestiola multipes, coloris asinini, nascens in locis humectis. Dioscorid. lib. 2. cap. 37. Galenus 3. de loc. affect. & 11. de simp. fac. cap. *περὶ δρεάκοτος*. Latini Asellum, Cutionem, & Porcellionem vocant. Centipedem Plinius male dixit, quum 14. tantum pedes obtineat. Angli à forma *Somes*, *id est*, Porculas: à loco ubi stabulantur, *Tylers-lowse*, *id est*, Tegulares pediculos appellant: Vocantur item *Thurse lowse*, sive Ioviales pediculi, à spiritu quodam non malefico, cui eos majores nostri superstitiosè ferebant acceptos. Alijs item in locis *Chesbug* & *Chestip* dicuntur; sed nominis rationem nescio. Germanicè *Esel*, *Eselgen*, *Holtzwentle*, id est, arborum pediculus, quia inter corticem & truncum sæpius invenitur: dicitur etiam *Shefflein* Georgio Agricolaë, & vulgò *Keller esel*, quasi asinum cellarium dixeris. Saxonice *Eselchan*, à colore asinino, ut Græci ὄνον, Italicè, Porcelletto. Gallicè *Cloporte*. Hispanicè, *Galmilha*. Arabicè *Harua Hawra*, *Ganda schachalochada*, *Kiren*, *Grix*, Sylvatico auctore. Brabanti *Pisse de suege* appellant. Parvum quidem Insectum est, digitum transversum vix longum, semidigitum fere la-

Nomen.

cum

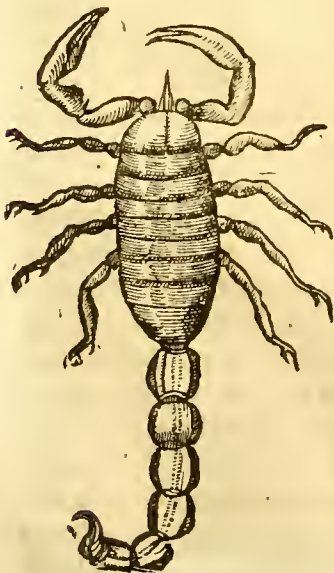

tum (de grandioribus loquor) colore livido nigricante ; præcipue ille qui in sterquilinijs & terra reperitur ; qui vero sub tegulis & hydrijs, plane alinum colorem refert ; quatuordecim illi pedes, utrinque septem ; singulis pedibus unica est junctura, vix percep- Descriptio.
 tibilis ; duas habet breves antennas, ut viam tentet : tactus se in globum colligit ; vel (ut Galenus loquitur) ad fabæ similitudinem, unde *no-mu* nomen indidit : latera circa pedes ferræ modo dentata : sub tegulis, vasis aquarijs, in medulla arborum exesa, inter corticem & caudicem putrescentem nascitur ; uti etiam sub petris, ex humido putrescente nati. Deinde coeunt, & à coitu ova deponunt (unde vermis) candida, splendentia, margaritulis similia, multa, & eodem loco coacervata, ut anno 1583. observavimus : tepido humore vivunt, in rimis parietum aut ædium latebris hyemem transigunt. Ex ovis primum vermes duriusculi excluduntur, qui aliquantisper ferè immobiles hærent & albicantes ; tandem parentum more, liquorem atque rorem fugunt. In calidis regionibus & siccis etiam reperiuntur ; sed ubi nocturno rore & vaporeque refarciunt, quicquid per diem humoris fuerat exhaustum. Galenus hoc Asellum pacto describit, *ὄνισκος ἢ χαπυρίδιος (ὄνισκος πηλίου ἐν τοῖς ὑδατοῖς ἀγγείοις, ἔν τῶν κοπρίαις γινόμενον, κατὰ ἢ τὸς τῶν δακτυλῶν ἐπερείσσεισ σφαιρούμενον.*
 Aristoteli fuisse eum cognitum id probat, quod pediculum marinum huic similitimum dixerit, dempta cauda. Aselli attenuant, aperiunt & discutunt, ut V. S.
 Galenus ex Aclepiade nos docet. Ad oculum contemptiles videntur, sed in oculorum remedijs præstantes. Intus item (carent quippe omni veneno) magno sunt usui ; nam ex vino contriti & poti, *Vrinæ difficultati auxiliantur.* Dioscorides ; cui medicamento hæc adjicit : *℞. asellos (inquit) duos vel tres ; coque eos in modico garo, ipsumque garum ex aqua cyathis duobus bibito.* Plinius ad calculum & Dysuriam ijs utitur hoc modo : *℞. stercoris murium & columbarum, ana ʒ. ss. porcellionum sive asellorum tritorum duorum corpora contrita bibe, & sedato dolore vel calculum vel arenulas plurimas excernes.* Idem Marianum Barolitanum affirmare, ex Gesneri schedis accepimus. Galenus ex mulso eos propinat, & a regio morbo hoc pacto multos liberavit. Asclepiades hujusmodi *ad dyspnæam & asthma* medicamento fælicissimè est usus : *℞. Elaterij ob. dimidium, asellos ex sterquilinio petitos, ac diligentissime tritos n. 3. ex aquæ cyatho propina.* Gal. *κατὰ τὸ π.* Asclepiades item antiquorum medicorum autoritate fretus, asellos vivos & igne combustos & cum cochlearis mensum melle sumptos plurimum commendat : *asthma* enim à proprietate curant : cui sententiæ Hollerij & Ioannis Agricolæ praxis fidem facit. Quidam torrent in patina sextarium illorum in cinerem albissimum, deinde cum melle exhibent. *Suspiriosis* medentur (inquit Plinius) ter septeni cum melle Attico triti, & pauca calida per arundinem hausti, scilicet ne os & dentes nigrescant. *Ætius ad idem* quinque vel sex cum hydromelite exhibet ; & præter opinionem *anhelosis, suspiriosis, suffocatis,* etiam *elephantiasis* Asellos 21. cum melle optimo tritos, & ex aqua bibitos. *Paralyticis* mederi prodit Marcellus Empiricus cap. 35. In potu *Phthificis* conferre author est Plinius ; qui etiam eos ad denarij pondus ex vini cyathis duobus in potu exhibitos, lumborum atquæ coxæ doloribus prodesse affirmat : huic Alexius Pedemontanus ascribit. Cælius Aurelianus hæc & similia tamen ab Insectis remedia improbat, rei potius insuetudine, quàm vilitate aut incommodo eò mētis perductus. Experientia constat asellos recentes multos bene contritos, ex vino, cervisia, Ala vel liquore convenienti haustos, vel extrinsecus adhibitos, *Omnes fere oculorū morbos ab adnatis vel innatis ortos (catarrhata excepta)* curare posse : quod superiori capite ex Arnoldi Breviario notavimus. In *Angina* cum melle lingendi sunt, inquit Gal. *κατὰ τὸ π.* & partes gutturis externæ
ijsdem

ijsdem inungendæ, Afelli cum rosaceo triti, & in malicorio calfacti, ac Auribus dolentibus infusi medentur. *Dioscorides*. Gal. lib. sec. loc. & eupor. 2. tres. vel 4. in oleo coqui iussit, atque expressum deinde oleum auribus *surdis, tinnientibus, dolentibus* infundi. Oleum afellorum in propinquam *denti dolenti* aurem infusum, dolorem à calida causa factum certo tollit. *Actius*. 24. 27. Quidam cum unguento aliquo conveniente mixtum *auribus* instillant. Severus (inquit Galenus) *ulceratis auribus* cum fructu infudit. Faventinus *ad frigidos aurium dolores*, 21. Afellos in oleo omphacino coctos præscribit, quo loco circa aures ungendæ, & parum etiam intillare præcipit. Cardanus idem medicamentum experientia calculo ratum facit. *Ad strumas* Plinius accipit resinæ terebinthinæ quartam ad Afellos sterquilinarios partem: quo (inquit) medicamento parotides, Strumæ, atque omnes ejusmodi tumores curantur. Eadem habet Marcellus Empiricus. Avicenna, 2. 2. capite 729. idem docet, & ex aliorum autoritate adjungit, Afellos in potu sumptos sanare *Spasnum & Alcufer*, quod à nemine proditum meminimus. *Capiti dolenti* si oleum vel butyrum Afellorum sæpe adhibueris, dolorem tolles. Gal. Eupor. 2. 91. & Apfyrus de quadrup. *Tonsillas faucium, mala triti* percurant. *Dioscor.* Vivus Afellus paronychiæ appositus medetur. *Panos* item tollit cum resinæ terebinthinæ 3. parte applicatus. *Plinius*, R. unguenti popul. 3j. olei rosacei in quo decocti sunt Afelli 3j. ff. croci grana iij. misce, fiat unguentum, *ad hæmorrhoidas dolentes atque tumentes*, nobilissimum. Alij (inquit Alex. Benedictus) porcelliones cum adipe aut butyro coquant, deinde ovi luteum addunt, atque hoc, dolorem illum sævum sedant. *Duritias item* (Plinio narrante,) *Vlcerum & carcinomata, atque vulnerum verminationem* curant, terebinthinæ admixti. Ne vos autem nihil cælatum sinam, subjicere illud placuit; ipsum Pennium asthmate laborantem diu Afellis vino maceratis usum fuisse: sed cum semper sine fructu id faceret, meo tandem consilio fumum sulphuris per infundibulum bis terve hausit, & à Symptomate illo tam diro plenè convaluit. 4. olei violacei 3iij. in quibus bulliant 4. Afelli ad 3. partis consumptionem. *Salsum humorem reprimi* extra inunctum. *Incertus*. Gallinæ item, lacerti aquatici, ranaque terrestres, & Serpentes (ut Theophrastus refert) Afellis vescuntur. Bestiolam quandam Afello similimam per vomitum ejectam scribit Ambros. Paræus Chirurgus Parisiensis; quale quid de muliere Solerius scripsit in secundum librum *Ætij*.

CAP. X.

De Scorpis terrestribus.

Σκέρπιον Græcis dicitur *παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἴον*: vel ut alij *παρὰ τὸ σκαλιῶς ἔρπειν*. βῶξ item Scorpionum significat, vel Scorpis speciem; de quo Nicander in Theriacis.

— ἀιθαλῶς βῶξ
 κέκλιται πασιέν ἐπισώτερος ποσὶν ἔρπων. Κανθαρήλεθρον an Scorpis sit species dubitari potest; brachia fanè habet sive chelas, & in cauda spiculum gerit. Latine *Scorpis* & *Scorpio* à Plinio vocatur. Cicero, Plautus, Varro & Nonius *Nepam* appellant, quo nomine Columella sæpe utitur. Hebraicè *Acrab* & *Can-crab*, quod pede calcantes pungit. Arabice, *Natarab*,

rab, Achrab, Necharab, Hacharab, Acrob, Rhafis Conches; Pandaetarius fatocollon vocant. Hispanicè, *Escorpion vel alacram*. Italicè *Scorpione*, *Scurrificio*; Germanicè, Anglicè, Gallicè, Brabantice, *Scorpion*. Sclavonicè *Niedwiadeck*. Illyricè *Istir*. Danicè *Wollekow*, in nova Hispaniola *Alacrani*.

Qui verò gibbosus caudam post se trahit convolutam, *Algararat* dicitur Sylvatico. Est autem Insectum corpus oviforme obtinens, fuligine veluti obductum; è cuius imo cauda producit globulis multis coagmentata, quorum ultimus cæteris uti longior videtur; ita solus præfixo vel simplici vel duplicato aculeo, & non nihil reflexo ad ipsius extremitatem, armatur. Pedes octo illi, atque chelis & forcipibus solidis furcata brachia. Caput, ut cæteris latens in pectoris summitate gerit, in quo tam exigui & pene nulli ocelli conspiciuntur, ut ipsorum apud authores haud fiat mentio. Sunt autem omnes Scorpj vel caudati, vel excaudes. Caudatorum alij unico muniuntur aculeo; alij verò duplici, sed specie & natura non differunt. Scorpionum terrestrium septem à Nicandro species describuntur. Primus albicat & minime est lætalis. Secundus ore est (inquit) rufescente: ex cuius ictu vehemens ardor, febricitatio, & fitis intolerabilis: cui consentit Ælianus. Tertius luridus & nigricans, cuius ictus inconstantem efficit motum membrorum, cachinnumque Sardonicum & vanum inducit, qualis esse solet stultorum. Quartus est colore ad viride inclinante. Hic simul ac quempiam percusserit, frigus atque horror invadunt, adeò ut vel in calidissimo tempore grandine se obrui percussus existimet. Plura habet hoc genus internodia, septena scilicet aut novena; quod item in causa est, cur propter caudæ longitudinem profundius vulneret. Quintus livido pallidove colore est, amplo ventre distentoque; herba namque vescitur & inexplabilis est. Non solum cauda percutit, sed etiam mordet venenato dente. Ejus virus Nicander *βήρωσι* vocat, quoniam ab ipso vulnerato homini bubo intumescit. Sextus cancro marino littorali similis est, nontamen absque cauda, sed corpore grandiori & fere orbiculari, adeo ut cancrum referat caudatum. Matthiolus se hujus generis nigros, ferrugineos, viridesque vidisse dicit in comitatu Arcinonensi, non longe à Sarcu flumine. Septimus ad Paguri formam accedit. Chelas quoque habet ut ille grandiores: gigniturque hoc genus ex paguris in sicco, cavernam aliquam (piscatorum insidiantium vitandi consilio) ingressis: quibus in locis si forte moriantur & putrescant, oriuntur inde hujus generis Scorpiones; ut elegantissime de hac re Ovidius.

*Concava littoreo si demas brachio cancro,
Cætera supponas terra: de parte sepulta
Scorpius exhibit, caudâque minabitur uncâ.*

Ælianus hunc flammeum vocat; nam pagurum coctione rubescentem æmulator. Est & alia Scorpj species, quem Rhafis dicimus & Arabum: Nicander enim & Græci illam nō viderant: gibbosus admodum est, & omnium celerrime currens: cauda pro corporis pusilli ratione valdè magna: pallidus videtur, sed aculeus admodum productus albescit. Rhafis eum vocat *Iarareti*, Albuchafis *Grati*, Avicenna *Algeraratie*: reperitur in regionibus Orientis, præsertim in Coz, & in Hascari; ut notat Gordonius. Cæterorum Scorpionum ictus frigidum venenum infundere tradunt philosophi: hunc unicum calidum remittere tradunt Arabes. Nos è Barbaria allatum vidimus,

& imaginem hic exhibemus. Omnium caudatorum aculeus cavus est, quo per vulnus venenum infundit, ut Ælianus refert, lib. 9. cap. 4. Cui item Plinius lib. 11. cap. 37. & Nicander in Theriacis subscribunt. Quamvis Galenus noster aliter sentit, lib. 6. de loc. aff. cap. 5. ubi in hæc fere verba eos alloquitur, qui specificam lædendi juvandive qualitatem humoribus vel vaporibus ferrent acceptam. Sed longe majorem admirationem meretur Scorpionis ictus, qui brevi admodum spatio ingentia adfert symptomata, & id quod injicitur dum ipse pungit, aut perquam exiguum est, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo: & sane quum certis animalium piscium plantarumque dentibus spinis atque aculeis solidissimum venenum vulnèri ab ipsis illato videamus inferri, quid ad reconditas & forte nunquam visas vesiculas, sub aculei radice latitantes confugere opus habemus, quas feracia magis quam certa verique studiosa ingenia excogitarunt? Octo ut dixi singulis pedes, præter primos chelates cancrorum more (quos ego lubentiùs brachia dicerem:) alij verò (si penitiùs introspexeris) bisulci. Cauda ipsorum constat è sex, septem, & quandoque novem internodijs: in extrema cauda unus fistulosus aculeus; aliquando (sed rariùs) duo. Si alibi quàm in cauda aculeum habuisset (inquit Aristoteles lib. 4. hist.) quia gradiendo se movet, ad feriendum fuisset inutilis. Ælianus aculeum ejus exilem admodum & oculos ferè fugientem facit, è cujus invisibili fistula (si qua talis fuerit) venenatus spiritus vel humor quidam liquidior, vulnere vix percepti vel sensibili factò, instillat. Laterorsum incedit cancrorum more, caudam perpetuò movens ad feriendum promptam, ne opportunitatem elabi permittat: Mares sæviores, graciliores, longiores, ventre, chelis, & spiculo maculatiores. Fæminæ contra (ut recte Avicenna notat) majores, pinguiore, ventricosiores, placabiliores. Mas item venenum habet infestius, Plinij iudicio; fæmina mitius: omnes candidum, nisi nos ludos facit Apollodorus. Constat eos quibus septem vel novem caudæ internodia, sæviores esse: pluribus enim sena sunt: ferit obliquo ictu & inflexu. Venenum omnibus medio die, summa item æstate exasperatur, cum incanduerit Solis ardoribus: itemque cum sitiunt inexplebiles potu. Pestis ejus importuna videtur, & quæ gravi supplicio Lib. 19. cap 4. lenta per triduum morte conficit. Virginibus lætales semper ipsorum ictus, fæminis item maximam partem, omnibus: viris autem, mane quando exeunt cavis, priusquam aliquo fortuito ictu egerunt venenum. Proprium Scorpionum, quod manus palmam glabraque non feriunt membra, nec nisi pilos tetigere. Scorpiones in totum nulli animalium nocere putat Plinius, quibus non sit sanguis. Quod falsum esse Doctor Wolphius Tigurinus, medicus doctissimus testatur: vidit enim (ut Pennio retulit) Viperam vase cum Scorpione conclusam, quæ se mutuis moribus ictibusve interemerunt. Imo confligere ipsos escæ causâ cum viperis atque omni virulentorum insectorum genere, narrat Ælianus, lib. 8. cap. 13. Scorpionum à vipera devorari certum est, inquit Gesnerus: imo inde gravior sit ejus morsus. Scorpionum item ictu serpentes mori Theophrastus asserit, non homines: Galenus autem id dogmatis, experienciâ fretus, mendacij alligat atque convincit. Mirabilem Scorpionum fraudem Ælianus lib. 6. cap. 23. narranti Pennius fraudi vertit: verum cum idem in Italia ipse animadverterim, asseram authoris fidem, & caput redimam. Scimus enim quicquid eo loci artium homines habent, id omnè ad fugiendos Scorpiones deprømere: quare foccis se muniunt, lectos in sublimi suspendunt, procul à pariete lecti Atlantes sive fulcra in vasis aqua plenis collocant, aliasque multas vias excogitant, quibus Scorpionibus fraudi vel exitio esse possint. Verum tum illi tectum ædium conscendunt; contractam (si qua talis fuerit) tegulam seponunt; per rimam unus è duobus robustissimis (chel-

larum

larum virtute fretus) dependet , cauda item pendulâ ; tunc alius per ejus dorsum veluti per scalam descendens , prioris caudam apprehendit ; sicut tertius secundi caudam ; quartus vicissim tertij , &c. donec concatenati lectum attingerint. Tunc postremus descendit , dormientem spiculo vulnerat ; & per catenam sociorum recurrit , postea reliqui eodem ordine sese subducunt (catenam veluti solventes ,) donec sese omnes alter per alterius dorsum sursum receperint. Hujus proprietatis meminit etiam *Clem. Alex. I. Stromat.* Cæterum neque omnibus in locis venenati sunt , neque cunctos ex æquo vulnerant vel afficiunt. Nam neque in Sicilia vivunt ; vel si vivant , non lædunt tamen : operamque propterea & oleum perdidit Pphylli , quum peregrino hoc malo (quæstus causa) Italiam implere essent conati. *Plin. lib. 11. cap. 25.* Idem de Pharo Aristoteles memorat , lib. 8. hist. cap. 29. de Melita insula , *Diodorus lib. 4. cap. 3.* de Tractu Norico Iosephus Scaliger exerc. 189. 5. ubi licet nullum non movebis saxum sub quo non offendas plurimos , tamen aut non omninò ; aut nullo cum salutis periculo homines feriunt. Contra in Ægypto , Scythia , Africa , atque Albania , læthale infligunt vulnus , ut in Alexandri ab Alexandro , *Plinij* , *Dioscoridis* , atq; *Strabonis* libris videre est. Anglia , Scotia , Hibernia , Vasconia , Scorpionum familiam ferre nequit ; ut neque frigidiores illæ insulæ Aquilonem magis spectantes. Licet enim diurni Solis calorem iniquius tolerant. Atque latitant propterea sub saxis totum diem : noctu tamen haud minus caloris indigi videntur , cujus desiderio non cubilia tantum sed & lectos item affectant plumosos , seque dormientibus ibidem applicant atque accumbunt : varia de Agro Tridentino , Sancti Vigiliij precibus ab ictu Scorpionum lætali liberato affirmant , sed penes lectorem fiat electio , utrum pro re gesta id an fabula velit agnoscere. In Scythia contra fit , ubi si hominem vel suem , vel quamvis bestiam aut alitem percusserint , certo interimunt. In Italia *Cardanus* raro nasci prædicat læthales. Sed *Matthiolus* ibidem , præsertim in Hetruria , à Scorpionum ictibus horrendam Symptomatum Syndromen recenset , aliquando cum morte junctam ; traditque *Ælianus* , lib. 8. cap. 13. non solum per ictus Scorpionum vitam periclitari in Æthiopia , sed eorum item excrementa calcantes , exulcerari pedibus , atque ægre vix iterum convalescere : hos autem Scorpiones *Sibritas* nominat , aspidibus , lacertis , Phalangijs , alijsque virosi generis insectulis vescentes : unde illi tanta veneni vis & veluti graduatio (ut cum *Paracelso* loquar) contingere videtur.

Aristoteles item quosdam in Caria Scorpiones memorat valde *οιλοφένους* (circa Latnum Cariaë montem id fieri narrat *Ælianus*) qui Iovi hospitali facti , advenas & peregrinos non feriunt , vel feriendo non multum lædunt : indigenas vero si percusserint , statim occidunt. Leo ubicunque Scorpionum videt , ut vitæ hostem fugit , Physiologo teste , cui fidem facit *Ambrosius*. Ferunt à vespis apibus & Crabronibus nunquam vulnerari ; quem Scorpium percussit. *Plinius*. Generatio eorum duplex est ; communis per coitum ; rarior , (quo ad nos) per putrefactionem. Sunt qui eos non coitu producere contendunt , sed nimio Solis calore procreari. *Ælianus* lib. 6. de ani. cap. 22. inter quos *Galenus* primum taxandus , qui lib. de fæt. form. non naturam sed casum , Scorpionum muscarum araneorum vermium lumbricorumque facere videtur parentem , atque illorum ortum fortuitis cœli loci materiæ calorisque constitutionibus ascribit : verum coeunt procul dubio , vermiculosque (quod vidimus) vivos , albos , ovorum specie pariunt , & incubant : mox ut prolem perfecerunt , pelluntur ab ea ipsâ , sicut & araneis , (Phalangijs præsertim) accidit , & interimuntur à suis liberis magno quidem numero. Fæcunda animalia Scorpiones ; sæpius enim undenos pariunt. Quidam & ab ip-

Generatio.

Natura.

Vicius.

sis fatum devorari arbitratur (nempe Antigonus) unum modo relinqui solertissimum; qui ipse matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morfu, loco fiat; hunc esse reliquorum ultorem, qui postremo genitores conficiat superne. Vere & autumnò, bis scilicet in anno, pariunt. Rarior per putrefactionem Scorpionum ortus varijs fit modis: nam ex paguris putridis nascuntur, teste Plinio, lib. 11. cap. 25. & ex Crocodilicadavere, asserente Antigono, lib. de mirab. hist. cong. 24. Extat enim ex Archelao Ægyptij cujusdam ibidem Epigramma, in hæc verba:

εις ὑμᾶς κροκόδειον ἀποφθίμνον διαλβεῖ

σκόπιος, ἢ πάντα ζῶον τεύσει φύσις. id est,

In vos dissolvit morte, & redigit Crocodilum

Natura extinctum (Scorpioli) omniparens.

lib. 20. ca. 12.

Addit præterea Aristoteles, ex Silymbrijs putrescentibus Scorpions nasci. Ex ocymo item ortum habere, præter Plinium Kiramides author est. Dum Italus quidam Ocymi odore multum delectaretur, Scorpius illi in cerebro natus est, qui post vehementes longosque cruciatus, tandem mortem intulit. *Hollerius*, lib. 1. cap. 1. praxeos. Idem de puella quadam Gallica audivit *Gefnerns*, ut ipse suo Chirographo testatur. Doctor *Bauchinus*, in Anatomicis nulli secundus, Doctori *Pennio* retulit, se basilicon sive Ocymum in muro quodam Parisiensi abscondisse, & post certum tempus duos ibidem Scorpions invenisse. Non immerito igitur *Chrysippus* ocymum multis vituperavit. Non desunt qui affirmant, si quo die quispiam à Scorpio vulneretur, eodem ocymum ederit, mortem eum effugere non posse. Tradunt alij, si manipulus Ocymi cum decem cancris marinis vel fluviatilibus teratur, & simul in loco Scorpijs obnoxio relinquatur, omnes Scorpions eò conventuros. *Plin.* lib. 20. cap. 12. *Dioscorides* autem lib. 2. 135. & lib. 32. cap. 5. tradit Scorpiones à cancris interfici, si cum Ocymo admoveantur. *Alb. Magn.* lib. 19. anim. cap. 18. nec desunt qui cum *Avicenna* ex putrefactis quibusdam lignis generari illos autumant, & pro libitu componi.

Plurimum quoque ad ipsorum generationem & ortum locus facit. Siquidem in Hispaniola, Canarijs, Numidia, Scythia, Pescara, Barbaria, Æthiopia, tanta Scorpionum copia, ut cives aliquando agros, solumque vertere necesse haberent. *Oviedus*, *Thevetus*, *Leo Afer*, *Plinius*. Regio circa lacum *Arrhatam* in India Orientali prope flumen *Estamenum* adeo scorpijs fecunda & infecta, ut incolæ consilij melioris inopes, sedibus relictis, solitariam illam reliquerint. *Ælianus*, lib. 17. cap. 40. Quum quis bidui iter è Persicis Sufis in Mediam fecerit, infinitæ scorpionum multitudini obujus fit. Quare Persarum Rex equo eò iter facturus, triduo ante civibus imperat scorpions venari; plurimosque capientibus maximam statuit mercedem. Id ni fieret, per scorpionum copiam, nullo non sub saxo latentium, transeundi venia & facultas non esset. *Ælian*, lib. 15. cap. 26. India Orientalis, *Agatharstide* teste, nec non Africa, scorpions gignit permultos & magnos, qui etiam aculeis vulnerant, ut Europæi. Americani scorpij omnium minimi, sed maxime virulenti; si Africanos dempseris: quorum tam præsentaneum venenum, ut principe viscere statim petito; quam citissimè perimat. Noricorum subalpinorum regione scatent admodum scorpij, sed (ad naturæ admirationem) omnes innoxij, ut *Scaliger* affirmat. In Pharo item & Avaniensi territorio scorpij (quod antea diximus) non lædunt.

In quibusdam Helvetiæ agris (ut circa *Rappiswill*) Scorpij minimi reperiuntur, & innocui. *Gefn.* Sic etiam in quibusdam Germaniæ regionibus. In nova Hispaniola magna Scorpionum vis. sed parum venenati ictus eorum. Sequitur dolor, sed nec gravis nec diuturnus; imò à Vesp. punctura vel apibus

bus magis læduntur; nisi forte jejunus fuerit Scorpius, vel nuperimè vulneratus. *Manardus*. Scorpij autem ex insula Ferrata (quæ est una è fortunatis) & Copto Aegyptiaca, maximum dolorem cum veneno læthali inferunt. In Castella Hispaniæ regione, sæpius agricolæ dum terramaratro scindunt, Scorpios innumeros Formicarum more congregatos inveniunt, ubi per hyemem delitescunt. *Matthiolus*. Loca frigidiora Scorpijs carent ut Vasconia, Anglia, Scotia, Hibernia, Dania, & maxima Germaniæ pars; vel si qui ibidem fuerint, veneno haud pollent. Mirum de Ifidis Sacerdotibus narrat Aelianus; quæ in Copto, urbe Aegyptiaca, ubi multi pestilentissimi que abundant, scorpios calcare & humi projicere tuto solent. Pfylli item gens Africa, a Scorpijs lædi, imo peti non possunt; quum enim ad venenatâ aliquâ bestiam accesserint, stupet illico, & veluti incantata vel syderata, nō movet. Porci quoq; omnes non nigri (hienim percussi omnino mori untur) liberi sunt ab eorum ictu. Deniq; Stellionem, Alcalaboten, Cancrum, accipitrem, Scorpius aliave venenata bestiola non lædit, ut Gal. ad Pisonē, & Gesnerus noster notarunt. Terrâ vivunt, & aliquibus in locis, herbas, lacertas, aspidas, verticillos, blattasque atq; omnem venenatam bestiam comedunt. Aelia. Qui vero eorū excrementa calcaverit, ulceribus scatebit. Gallinis, Ibidi, Viperisque, magno esui, usuique sunt, unde Viperam Aristot. *σκορπιουμάχου* dixit. Nec tam illis cibo quam nobis remedio. Nam suo ipsorū vulneri appositos succurrere cuiq; notissimum est. Scorpius itē tritum, *Stellionum veneno* resistit. Pli. Quidam cum vino tritum bibunt, cauda abjecta; alij super prunas posito vulnus suffumigant, & deinde cinere scorpij aspergunt. Nonnulli tritum cum sale, lini semine & althea, vulneri alligant. *Ad calculum* pulvis Lanfranci, R. scorpios viginti vivos, claudantur in olla angusti oris, & lento igne spodium confice, quod ad calculum pellendum mirabile. Scorpius tostus ustusve, ac cum pane devoratus, *vesicæ calculos* frangit. Author ad Pisonem. Scorpij tres nova olla inclusi, ac operculo optime lutato impositi, igne ex sarmentis vitium in clibano redigantur in cineres, dosis ad gran. 6. cum syrupo 5. radicum, Renum calculos mirabiliter pellit. Sylvaticus. Recentiores scorpionum spodium inter calculi remedia celebrant, & eorum oleum in vesicam infusum, supraque inunctum. Alex. Benedict. Aggregator, & Leonellus Faventinus ex Galeno (Eupor. 3.) tres exiguos scorpiones comburere docent, & eorum cineres è syrupo, vel decocto, vel condito appropriato exhibere *ad calculos atterendos*, & lib. 2. cum adipe mistos tostosque dare ijs jubet, qui aliàs abhorrent ab eorum esu, ut citra suspicionem fumatur. Medicamentum item illud Abolai, quod tam multum laudat Arnoldus, ex cinere scorpionum constat, ut in 2. Breviarij, cap. 18. videre est; uti etiam syrupus mirabilis Regis Francorum ad calculum, qui eodem libro & capite describitur. Rondeletius (capite de calculo) in sua Praxi scorpionum frigidum esse asserit, & ideo ad *Calculum pellendum* oleo ejus composito non simplici, utendum. Compositum illud oleum Matthiolus docet, commentar, pag. 1407. 20. Sed ante eum Luminare Maius id confecerat, hoc modo; u. Aristolochiæ rot. rad. gentianæ, cyperi, cort. capparum, ana ʒj. olei amygd. amar. Kist. j. stent in Sole triginta diebus. Tum adde scorpiones xv. & arctissimè clauso vase, iterum tandiu ac antea dictum est Soli exponas. Coletur deinde oleum & fervetur usui. *Alij hoc modo præparant*, R. ol. antiq. q. v. pone in eo Scorpiones quot nancisci potes mense Julio (tum enim maxime venenati, & huic remedio aptissimi) atque adde dyctamni albi, fol. absinthij, betonicæ, verbenæ, roris marini, ana, m. j. insolentur per longū tempus, deinde per alembicum in balneo destillentur. S. Bernardi oleum vocatur: urinam potenter provocat. pectini inunctum valet *contra morsus quoscunque venenatos*; vermes ad miraculum usque expellit. *Brassavolus*.

Vitus.

Vfus.

Vfus medicæ.

Ex oleo Scorpionum & linguis aspidum fit medicamentum præstantissimum contra pestem, ut Crinitus testatur. 1. 7. Paratur nunc oleum (inquit Manardus) Scorpionum cum oleo antiquo, additis multis medicamentis ad venena laudatis; est que mirabile in peste & venenis omnibus. Scivi enim hominem qui hoc solo munitus, sævissimam quamvis pestem nihili fecerat, nec solum semetipsum, sed etiam famulos ad ægros invisendos venientes, incolumes servarat. Novi item solâ inunctione permultos evasisse, à sævissimis haustis venenis. *Hæc Manardus.* Linimentum Scorpionum, contra pestem & venena universa, Fumanellus quoque describit lib. de cur. pestis, cap. 12. Confert quoque Scorpius à Vipera percussis, inquit Gal. lib. 11. de simpl. Samonicus ad dolorem oculorum mitigandum valde eos laudat, his versibus;

*Sed dolor immeritum lumen si forte lacepsit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viventisq; nepa lumen gestatur amicum;
Ex folio & caulis cineres, confractaque thura,
Et laticem Bacchi fatæ cum lacte capellæ
Desuper induces, atque una nocte probabis.*

Si quis scorpiones attritos ex vino mulso capiat Ictero affectus, quam primum Galeni sententiâ, curabitur. Kiranides ad quartanam quotidianam & tertianam pellendam, Scorpium in cotylam olei circa Lunæ diminutionem mitti, ac servari præcipit: atque hoc oleo totum corpus, qua articuli conspiciuntur; quin etiam extremitates pedum manuumque; frontem item & caput, ante horam paroxysmi bene ungi. Quatuor postremos articulos caudæ scorpionis unâ cum auricula panno nigro sic involutos, ut nec scorpium dimissum, nec eum qui alligaverat, æger persentiscat, triduo. *Quartanam* tollere author est ex Magorum sententia Plinius Secundus. *Sed hæc mittamus,* & ad Antiscorpionia dicenda orationem flectamus. *Primum igitur de Prophylacticis.* Si locus heliotropij furculo circumscribatur, negant Magi scorpionem egredi posse: herba vero imposita, omnino mori affirmant. *Plinius.* Fumigatio facta cum sulphure, galbano & ungula asini, scorpiones fugat. *Rhasis.* & Styrcis, arsenici, stercoris ovium, adipis Zirbi ovium, ana partes æquales; dissolvantur cum vino, & fiat suffitus juxta scorpionum cavernas. Si raphanus incisus cavernæ imponatur, non egrediuntur. Confert item scorpium ustus, asini jecur, sandaracha, cum butyro vel adipe capri in suffumigijs. *Varignana,* & *Diophanes in Geopon.* *Rhasis* radicem enulæ gestatam laudat: *Macer de semper-vivo* sic scribit,

*Affirmant istam, qui secum gesserit herbam,
Hunc non affectat letali Scorpius ictu.*

Si quis manum herbâ, Paris dictâ, vel radicis ejus succo inunxerit, scorpium impunè teneat. *Flaminius.* Vvæ præservant homines à scorpionis ictu, uti etiam nuces Ponticæ in zonis gestatæ. *Ætius.* Fugat etiam eas, vel ictus non lætales facit, Lapathi sylvestris semen, vel radix epota cum vino. *Dioscorides;* qui etiam ex Afrorum relatione ocymum idem facere narrat. Delphinium herba substrata, uti & lychnis sylvestris, ignavos reddit & torpidos: *idem.* Imo aiunt (inquit) quoadiu quis Attractylidem herbam manu retinuerit, tandiu vel à scorpione immunis erit, vel saltem ab ictu non dolebit. Semen acetosæ sylvestris bibitum à scorpionibus præservat.

Avicenna. Genicularis herbæ substratu vim Scorpionum repelli, *Isidorus* affirmat.

affirmat. Qui raphanum comedit, heliotropium gerit, vel stellionem aridum secum portat, eum Scorpij non vulnerant, ut ex Africæ incolis didicit Plinius. Dyptamus item suffitus, mentastrum substratum, oleum Scorpionum cavernarum foribus illitum, ne in cubiculum veniant, optimè faciunt. *Rhasis*. Necant vero eos Imposita; raphanus commansus, Basilicon latifolium juxta aquas nascens, folia malvæ, aconitum, helleborus niger (albus contra eos mortuos vivificat, si Plinius meretur fidem;) telephium, rhodia radix, ocy-mum rubro flore, saliva jejuni & biliosi hominis. *Rhasis, Plinius, Avicenna, Democritus in Geopon.* Ad curam vero ictus atque vulneris, Guilielmus de Placentijs hoc generaliter præscribit; *nempe*, ut Theriaca intus atque extra per 12. horas vel plures statim detur. Deinde cauterio actuali adhibito, secandus locus affectus, & venenum cucurbitulis extrahendum. Galenus vincula superius injicienda monet, & partes infectas abscindendas. 5. de loc. aff. Cap. 3. Verùm cum illud ægris difficile, ne dicam crudele subsidium videatur; placuit è veteribus ea describere, quæ huic vulnere medentur. Primum autem factum ab ijs vulnus ita dignoscet: Locus statim rubet inflammatus, alternis vicibus (ut in febris intermittente accidit) frigescent; quandoque melius se habet æger, quandoque pejus. Plenus sudore madet, pili eriguntur, totum corpus pallefcit, inguina intumescunt, flatus per alvum erumpunt, viscosis lacrimis & fordibus oculi distillant, juncturae indurescunt, & ani procidentia laborat; spumat ore, convulsionibus opisthonicis corripitur; etiam singultu, & quandoque largo vomitu. Labore subito fatigatur, horrore sensu vexatur & tremore; extremæ corporis partes frigescent, dolor pungens totam cutem perturbat; nonnunquam sibi grandine percussus videtur. Galenus enim (3. de loc. aff. Cap. 7.) percontatus à Scorpione percussus, quid sentiret: videor (inquit) mihi grandine coopertus & infrigidatus. *μυρμηκιστος* addit Aetius, sive verucarum formicantium in ano eruptionem. Tandem lypothymia; ab hac syncope; deinde mors. Si infernis partibus vulnerantur, (scribit Aetius;) inguinum tumor sequitur; si supernis, axillarum. Cognito jam & perspecto vulnere, ac per sectionem dilatato, generalique cura (quam recensuimus) adhibita, specialia deinde applicare convenit, quorum immensa apud authores sylva. Galenus inter exteriora hæc numerat; *Balsamum, absynthium verum, vel succum baccarum myrti nigri inunctum*; Sputum item jejuni hominis variè commendat, & veluti incantamentum adhibet. 10. lib. simpl. Intus vero exhibere jubet, *Balsamum verum cum lacte muliebri, saphirum lapidem tritum, assam fatidam, scordium, centaurium minus, rutam, castoreum.* Ex Cassione Medico hoc laudat: *R. Assæ fatidæ, galbani, ana. p. æq. Confice cum decocto Scordij & Aristol. rot. Dosis avellana quantitas cum calida.* Ex Andromacho istud commendat lib. de Theriac. *R. Theriac. ʒij. vini ʒiij. misce & propina.*

Curatio ictus.
Scorpionum.

<p><i>Doscorid. externa.</i></p> <p>Cyperus contusus & impositus Amomum ex Ocymo illitum Lacteus ficus, vel salviæ succus instillatus. Scorpius ipse tritus.</p>	}	<p><i>Delphinium.</i></p> <p>Mullus piscis dissectus. Smaridis piscis caro. Salita lacerta dissecta. Mures domestici dissecti.</p>	}	} apposita.
<p>Souchus contusus. Intybus. Hieracia. Melissa. Rubi flos. Mori fructus.</p>	}	<p><i>Interna ex Dioscoride.</i></p> <p>Cardomonum. Myrti succus. Lauri baccæ. Fimus asini vel equi. Semen Lychnidis.</p>	}	} Verbascus.

Verbascus.
 Chamæpitys.
 Scorpioides.
 Heliotropium.
 Calamentha } apposita.
 Trifolium. }
 Scordium.
 Lotus rustica.
 Ocymum cum polenta.
 Farina triticea cum
 aceto & vino.
 Sampsuchum cum aceto & sale.
 Lacer oleo dilutum.
 Aquamarina.
 Sulphur vivum cum resina & Tere-
 binthina.
 Sal cum semine lini.
 Galbanum splenij modo
 inductum.

Oxylapathi semen.
 Phalangium herba.
 Abrotanum.
 Asphodeli semen & flores.
 Rubi flos } ex vino pota.
 Pastinace semen. }
 Heliotropium.
 Cupressi ramuli.
 Ruta.
 Origanum.
 Olusatrum.
 Peucedani } succus epotus.
 Souchi }
 Decoctum Gentianæ rad.
 Aristolochiæ cort.
 Pulegij.
 Scorpius tostus devoratus.
 Cancri fluviatiles crudi tritiq; cum
 Lacte asinino poti.
 Vrina humana pota.

Externa alia ex Avicenna.

Majorana cum aceto imposita.
 Radix colocynthidis contusa.
 Arundinis contusa.
 Cortex avellanæ Indicæ.
 Caro arietum adusta.
 Mummia 4. gr. cum butyro ex lacte
 vaccino.
 Decoctum ameos.
 Furfur Emplastri modo.
 Sapa.
 Cortex thuris.
 Bedeguar.
 Spina alba.
 Grana pini.
 Dactyli.
 Ficus.
 Polium montanum.
 Anacardus.
 Cinis alkali.
 Furfur tritici decoctum cum fimo co-
 lumbino.
 Sal urinæ.
 Oleum absinthij.
 Decoctio urticæ, vel Chamæmeli.

Sed præcipuè valet Naptha alba
 calfacta & applicata. Ore item vene-
 num exugere confert, nisi sit antea ul-
 ceratū: atq; tum inflammantia appli-
 care, qualia sunt pyrethrū & Alli-
 um.

Interna ejusdem.

Absinthij succus cum aceto.
 Doronicum.
 Cynamonum.
 Myrrha.
 Carthami sylvestris fol. & fruct.
 Citri semen.
 Mummia.
 Galbanum.
 Rad. colocynth. & Gentianæ.
 Avellana indica, comesta est ejus
 Theriaca.
 Scyllæ radix comesta, mirabile con-
 tra Scorpionum ictus.
 Bruchi tosti & devorati.
 Cæparum & absinthij succus.
 Centaurei minoris succus.
 Sapa item bibita valde prodest.

*Antidota Anderam, aliàs Braz.
 regis Siciliae.*

R. Castorei ʒj. Scordij ʒij. casti
 amar i ʒj. β. affæ fetidæ ʒiij. β. confice
 cum melle. Dosis ʒiij. vel. ʒij. cum
 vino.

Aliud Ejusdem.

R. Aristol. long. & rot. ana. aureum
 j. Cymini ʒiij. affæ fetidæ, carui, fem.
 rutæ ana ʒij. Castorei ʒiij. cum melle
 confice. Dosis Drach. ij. cum decocto
 calido radicis Gentianæ vel Aristol.
 &

& mero. Dabat etiam Drach. ij. assæ fætida & aliquando. Drach. iij.

Laureolæ cum aceto.

Medicamentum Andro. Philosophi Græci.

R. Semen rutæ, sulphuris vini, ana aur. vj. Castorei aur. j. assæ fætida aureum cum semisse; Pyrethri styrcis liquidæ, ana aur. j. confice cum melle. Dosis ʒss. cum aceto vel vino optimo.

Aliud optimum.

R. sem. rutæ. aur. j. Cast. aur. semissem. Aristol. long. & rot. ana aur. ij. rad. Gent. assæ fæt. ana drach. 8. (alias aur. 8.) confice cum melle. Dosis Drach. j. ss. cum vino puro. *Electuarium Zenonis, sive Diaruta.* R. assæ fæt. Costiamari & dulcis, ana aur. v. Aristol. rot. agari. ana aur. ij. Castorei Cinamon, Aloes, ana Drach. iij. rad. Ireos, Sarcocollæ, ana Drach. j. ss. Aristol. long. Gent. ana. Drach. vj. confice cum melle. Dosis Drach. iij.

Laudat item Theriacam magnam, Andromachi, Theriac. Esdræ. Mithridatium & theriac. diatefferon. Cujus descriptio. R. Gent. baccarum lauri. Aristol. long. Myrrhæ ana part. æquales; confice cum melle despumato. Dosis aur. j. cum calida. *Aliud contra Scorpionum ictus.* R. sem. rut. agrestis, cymini Aethiopici, sem. trifolij minianth. ana. cum aceto q. s. fiat confectio. Dosis aur. j. *Aliud.* R. alliorum, nucum, ana, part. j. fol. rutæ siccæ. assæ fæt. myrrh. ana partem semis confice cum lacte. Dosis Drach. iij. *Aliud.* R. Castor. piper. albi, myrrhæ, oppij, ana, conficiantur in trochiscos. Dosis oboli iij. cum vini ʒiiij. *Aliud.* R. opopan. myrrhæ, galb. Castor. piper. albi, ana; conficiantur cum Styrace liquida & melle. *Aliud.* R. rad. colocynth. cappar. absynth. aristol. long. cichorij sylv. ana. Dosis pro pueris scrup. j. pro viris Drach. j. mirabilis in hoc morbo virtutis. *Aliud.* R. Kali virentis succum cum butyro vaccino. Coque ad formam Elect. Dosis aur. ij. hoc maxime juvare affirmant. *Aliud.* R. opij, sem. hyosc. albi. Confice cum

melle: & cum calidioribus parum attempera. *Plura ex Avicenna qui velit, cum ad Can. 4. Fen. 6. Tract. 3. relegamus.*

Externa Rbafis.

Anacardi oleum calidum in putamine ovi manens infricatum, ligetur primùm vulnerata pars, deinde solvatur, & oleo jasmineo inungatur. Tertio die aperiatur vena, sed post cibum & somnum. Locus item Castoreo unguatur, vel melle Anacardino & alio, cum plumbo argento vivo superinducto.

Sagapenum extra applicatum vulnus sanat, & mustelæ caro superposita.

Lapide topazio confricatus locus sanabitur.

Muscâ confricatâ vulnus juvatur.

Aquâ é folijs raphani, & oleo sinapis & Majoranæ vulnus curatur.

Butyrum coctum prodesse scribit Serapio.

Interna Rbafis.

Sudor quovis modo eliciendus tam externis quam internis medicamentis.

R. nucum, alliorum mundatorum ana; pistentur.

Dosis ʒj. & post horam merum bibant. alij his rutæ siccæ, myrrhæ, & assæ, ana addunt. Dosis ʒiiij. cum vino puro.

Aliud. R. sem. nigellæ partem. j. assæ part. 3. Dosis trochisc. j. cum vini ʒj.

Aliud. Bibat vinum forte ad ebrietatem usque & mane venam aperiatur.

Aliud. R. rad. colocynth. corticum rad. cappar. absinthij, Aristol. long. feminis endyviæ, ana: fiat pulvis. Dosis Drach. j. pueris scrup. j.

Alia Theriaca contra Scorpionum ictus. R. arist. longæ, rad. Gent; baccar. lauri, rad. capp. colocynth. absynth. cheled: vitis albæ ana, confice cum melle.

Aliud. R. myrrh. opopan. apij ana Drach. j. ss. vitis albæ, Aristol. longæ, pyreth. ana. Drach. vj. sem. rutæ, nigellæ, trifolij, ana Drach. iij. gummi arab.

arab. q. s. cum aceto fiant trochisc. Dosis Drach. j. ad Drach. jss. *Aliud.* R. alliorum mundat. Drach. v. nucum. Drach. x. assæ Drach. j. incorporentur optime. Dof. Drach. ij. *Aliud.* R. Gent. Arist. myrrh: costi amari, rutæ, castorei, mentastri sicci, pyrethri, piperis, sem. nigellæ, aflæ fæt. ana. confice cum melle: Dosis aureum j. cum vino. Confert etiam rad. eryngij pulvis cum calida, & cuscutæ pulvis. Napelli item aur. j. cum aqua. Iua & polium cum aqua, valde profunt. Si febris supervenerit, venam incide; stercus asini ficcum & cum vino bibitum, multum conducit. *hæc ex Rhafi*

Externa ex Albucafi.

Vngatur locus oleo de Ben. pluribus diebus, vel oleo Iasmineo, cum quo teratur euphorbium & Castorium, vel castoreum, & allia terantur cum oleo veteri, & fiat emplastrum.

Rana scissa & superposita valde prodest. R. olei vet. lb. j. ceræ ꝑij. euphorbij ꝑj. liquefiat in oleo, & eo inungatur locus.

Interna Albucafi.

Bibat butyrum vaccinum calidum cum vino vel melle. Pentaphylli semen, & feces vini, Theriaca sunt in hoc malo: uti & eruca semen.

Hiera Anacardina contra Scorpionum ictus. R. Pyrethri sem. nigellæ, costi amari, piper. nigri, acori, ana ꝑx. fol. rutæ, assæ fæt. rad. Gent. Aristol. long. baccar. laur. castorei, cassiæ lign. Sinapis, mellis Anacardini. ana drach. v. pulveres cum oleo nucum malaxentur; & cum succo radicis conficiantur. Dof. drach. j. quotidie, provocat sudorem. Cerebrum Gallinæ potum valde confert.

Haly Abbas nova non adfert, sed solum recipit quæ ab alijs sunt perscripta. De sigillis quibusdam (in Centiloquium Ptolomei) & incantationum formulis, tum ipse, tum Kiranides mentionem facit; sed quæ ab homine Christiano credantur, imo quidem recenseantur, indignis.

Ioannitius Emplastrum cum allio & butyro valde laudat. Vel si ungetur

locus cum petroleo, aut succo porrorum puro.

Intus dari vult Cataputij majoris medullæ scrup. iij. cum aqua tepida.

Rabbi Moyses hexagium unum præscribit, thuris cum vino q. s. Exhibet etiam stercus columbinū exiccatum, & subtilissime tritum, cum butyro & melle. Dosis: duo hexagia.

Guil. de Placentia majoranam siccam vel viridem intus cum urina humana propinandam & foris applicandam suadet.

Constantinus 4. Pantechni lib. foris stercus Gallinæ vel cor commendat; intus pimpinellam: cum pulvere Gent. Cinamomi, centaurei in vino sumptam.

Averrhois lapidem Bezoar supra omnia extollit. Dosis quarta pars aurei.

Aristoteles περὶ θανμασιων ανουσιματων Locustæ speciem σκορπιουμαζον describit, quæ statim comesta Scorpionum ictibus medetur.

Serapio radicem colocyn: masculi tritam & vulneri appositam, dolorem tollere affirmat. Intus commendat Absynthium, lactucæ semen cum allio, Mumia gr. ij. cum decocto tribuli marini, & foliorum Silphij.

Oribasio probantur lilij radices & folia trita & imposita, & emplastrum verbenæ, quod ita habet. R. Verbenæ ꝑij. resinæ ꝑvj. Ceræ, picis, ana ꝑij. fl. olei ꝑ. ff. Fiat emplastrum.

Intus laudat cancrorum fluviatilium spodium cum lacte caprino vel agrimonia succi ꝑij. cum haustu vini vel Dracontij radicem tritam cum vino.

Aetius Calamentham aquaticam laudat, & Nepetam, quam ita dictam putant nonnulli, quod Neparum, *id est*, Scorpionum ictibus medetur: cochlea hortulana (inquit) trita & imposita extrahit venentum. Laudat item verbenam rectam & virentem, si cataplasmatibus forma applicetur. Nec non ovillum stercus cum vino impositum. Conficit quoque hujusmodi emplastrum: R. rut. sylvest. cum aceto tritæ drach. j.

drach. j. ceræ ʒj. resinæ pini quadrantem, fiat s. a. emplastrum, quod contra Scorpionum vulnera mirabile est. *Intus*, Elephoboscum præter opinionem auxiliari scribit, sive viridis edatur, sive sicca cum vino bibatur. R. castorei succi cyreniaci, piperis, ana drach. iij. Costi amari, Spicæ Nardi, croci, succi centaurei minoris : ana drach. ij. mellis despumati. q. s. misce. Dosis nucis Ponticæ magnitudo cum vino diluto, venenum Scorpionum è quavis parte pellit, ut *Aetius in semetipso probavit*. *Aegineta* sulphur vivum cum Cancro tritum ex vino propinat.

Nonus argenti spumam ictui statim superponi iussit, atque sulphur laudat, si ad pondus fabæ Aegyptiacæ cum octo piperis granis ex vino fumatur.

Aratolius hoc laudat *ἰσπαρον κορπίων κατὰ πρῶτον ἐὶς πλῆθυν σκorpionῶν.*

Sylvaticus ex Haly talpam, vel Soricem domesticum majorem, superpositum commendat : & ex Serapione, stannum tritum ac potum.

Orpheus Corallium potum laudat, & lapidem *σκορπίου* dictum, cum allij capite impositum.

Octavius, *Aræus*, *Horatinus*, *Zoroastres*, *Florentinus*, *Apuleius*, *Democritus*, alijque Geoponicorum auctores, pauca addunt veterum medicamentis præter aniles quasdam Epodas, & sigilla incantatoria, Deo hominibusque invisa. Tale quoddam fig-

Ami cum semine lini.

Cuminum sylvestre.

Cunilæ tertium genus.

Semen feniculi.

Radix cyperi.

Crocus major.

Nasturtium.

Chryfocome.

Cauliculi grossi.

Lauri bacca.

ex vino pota.

Hyacinthi semen.

cum abrotano.

Semina trifolij & erucæ.

Agarici oboli quatuor.

Vetonicæ et plâtaginis succus

Ranæ fluvialis spodium.

Camæpytis.

Nodia herba.

Paliuri semen.

Lychnis flammea.

mentum narrat Plinius; sed qua ratione aut fide nemo dixerit. Si percussus (inquit) à Scorpio asinum conscenderit facie caudam respiciente, sanabitur homo, & asinus torquebitur.

Myrepsus iridem bene tritam cum vino sufficiente vel aceto, ac deinde bibitam extollit.

Quintus Serenus sic scribit & consullit: *Sunt minima species sed dira vulnera pestis, Quæ magis in tenui latitantes corpore fallunt. Scorpium, & gravis est araneus; hæc mala semper Captant securos multa jam nocte sopores: Et documenta dabit magnus prostratus Orion, Magna quod exiguis perimantur saepe venenis. Est cum vulnus atrox incussit Scorpium ardens, Continuo capitur tunc digna sederet usus; Vulneribusque aptus fertur revocare venenum; Aut calidis pelagi lymphis loca lesa foventur: Sive meri potu dissolvitur improba pestis.*

Plinius inter exteriora hæc adjicit: Sinapi tritum, corcorum herbam, Camelæontis radices, Algâ, cæpas sylvestres, leporis coagulum, fel testudinum, fimi gallinarum cinerem, tussilaginem, & verbasci folia. *Intus* autem plurimi facit, corpus optime purgare; cucumis agrestis semine & elaterio, deinde succum lactucæ propinare, & folia tosta ac thyrsos ex aceto bibere.

Arnoldus Villanovanus hæc habet: Herba trinitatis vulnera Scorpionum curat, & Scorpium ipsos occidit. Bibat æger cochlear unum succi radicis Ebuli cum vino, & est infallibile remedium. R. rad. cappar. colocynth. absinth. aristol. long. Gentianæ; baccarum lauri, Ben. citrini, vitis albæ, ana: confice cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino. *Aliud*, R. Sem. rutæ agrest.

agrest. cumini, alliorum, nucum & avellanarum, ana, ʒj. fol. rutæ sicc. gran. j. fl. myrrhæ, thuris, ana, gr. j. piper. albi, oppij ʒiij. opopanacis, galbani, ana ʒ. fl. confice cum melle. Dosis, fabæ quantitas ex vino. *Ioannes Ardenus Angelus* (Chirurgus omnium Britannorum longe suis temporibus peritissimus,) post longam hic & in Gallis praxim, nihil magis à Scorpio vulneratis salutare vidisse sese affirmat, quàm si tres quatuorve sanguinis guttæ extrahuntur juxta vulnus, eodemque vulnus sanguine statim linatur. Celsustale quid fecisse illos medicos insinuat, qui sanguinem è percussorum brachijs extractum servare soliti sunt. *Atque hæc de medicamentis contra Scorpionum ietus sufficiant;* Si quis a Rhafis (Scorpione illo, quem gibbosum diximus,) morsus fuerit, à primo die parvus dolor sentitur; sed sequenti, angustia, gravitas, tristitiæ occupant: color corporis in horas fere singulas varius, & ex viridi, flavo, albo, rubidoque alterans: unde appareat omnes humores esse infectos; locus ex dolore & humoris confluxu ardet. Sequitur syncope, & cordis tremor; acuta febris, & linguæ tumor, ob humores in cerebro putrescentes colliquatos, & ad radices musculosque linguæ diffuentes. Quandoque & urina sanguinea ob materiæ venenosæ acrimoniam, bilisque porracea per vomitum ejecta; intestina etiam dolore acuto & vehementi torquentur. Nervis omnia fere accidunt symptomata, quæ malè ipsos afficere possunt. *Hos Rhafis hoc modo curari jubet.* Primum à sectione loci facta & cucurbitulis adhibitis, forti cauterio actuali inuratur; tum vulnus ungitur succo endyviæ sylvestris, vel cum oleo rosaceo, aqua hordei, succo pomorum, & cum omnibus rebus frigidis. Si alvus non sit lenita, leniente clystere aliquo, & succo blitæ, nitro; & oleo violaceo solvatur; & hanc Theriacam capiat. R. opopan; myrrhæ, galbani, castorei, piperis albi, ana: confice cum styrace liquida & melle. Dosis jujubæ quantitas; lapide molari calfacto, & cum aceto irrorato membrum affectum suffumigetur. Foveatur item aqua lactucæ sylu. *Theriacæ exercituali.* R. cortic. rad. cappar. rad. colocynth, absynth. aristol. rot. hepaticæ, taraxacon, sylu. ficcæ, ana, fiat pulvis. Dosis drach. ij. Poma acetosa item comedenda. *Pro ventris dolore.* Bibant oleum rosaceum cum aqua hordei, citrullis, cucurbitam, & lac acetosum etiam exhibent. *Pro cordis tremore,* Accipiant succum Endyviæ, vel syrupum acetosæ, vel syrupum de pomis cum trochiscis de Camphora, vel lac acetosum eodem modo. *Si vulnus dolore acri crucietur,* Vicina loca cum bolo & aceto emplastrentur; ad defensionem, & medicinam acutam mordentemque ex Euphorbio, vel castorio superposito; Radix polij hausta cum aqua, & caro arietis combusta confert. *Theriacæ Hascarina, in Hascari Provincia primum inventa.* R. fol. ros. rub. drach. iij. spod. drach. ij. santal. citi in. drach. ij. fl. croci drach. j. glycyrrisæ drach. ij. sem. citrulli, melonis, cucum. cucurb. gummitragac. spicæ, ana, drach. j. ligni aloes, cardamomi, amyli, caphuræ, ana drach. j. sacchari albissimi, mannæ, ana drach. iij. cum muscilagine Psyllij, & aqua ros. q. s. confice. Gens Hascarina ægrorum sanguinem solebant extrahere, (inquit Haly Abbas) fere ad animi deliquium: deinde lac dulce propinabant, & aquam è pomis acidioribus destillatam; lac acetosum item exhibebant magna quantitate: hæc Arabes de pestilentissimo hoc genere Scorpionum: *Nicandro omnibusque Græcis ignoto, & in Hascari regione nimis familiari. Nunc de Araneis dicemus.*

CAP. XI.

De Araneorum nomine differentijs.

Araneus, five aranea, Græcis ἀράχνης, ἡ ἀράχνη, παρὰ τὸ ἀεὶ ἐκ τῆς ἰχθυῖς ἔχειν: ἢ. *Nomen.*
 παρὰ τὸ εἶναι τὸν ἀεὶ ἀίρειν τὸ ἰχθυῖν. Quidam dictum putavit παρὰ τὸ ἀεὶ εἶναι χυρὸν
 quasi laxa, rara, aut spongiosa texens. Alij *μυοχαώττω* five muscatri-
 cen; Kiramides *μυροφον*; Hesichius *σιβύων* vocat. Hebræi *Acabitha*, *acbar*, *aca-*
bish, *Semamith*. Arabicè *Sibth* & *phihit*; *Aldebahi*, & *Aldebani* Bellunensis
 vocat. Germanicè *Spinn* & *banker*. Anglicè *Attercop*, *spider*, *spinner*. Bra-
 banticè *Spinn*: & Gallicè *Araigne*. Italicè *Ragno*; *ragna*. Hispanicè *Arana*,
 vel *Tarraña*. Illyricè *Spawanck*. Polonicè *Paiack*. Barbaricè *Koatan*, *Ker-*
senati. Ifiodorus lib. 12. Araneam dici affirmat, quasi ab aëre nutritam &
 natam; duplici quidem errore. Nam si aëre viverent, quare tam sollicitè
 muscis capiendis casses conficiunt atque tendunt? Si verò exinde nasceren-
 tur, quare coeunt? cur vermiculos atque ova excludunt? Verùm arrogan-
 tiori Etymologo veniam dabimus, cui familiaris ludendi in nominibus consue-
 tudo ferè pro lege est. Plura autem horum sunt genera; omnibus internodia
 terna in cruribus;

Estque caput minimum, toto quoque corpore parvum est,

In latere exiles digiti pro cruribus hærent;

Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit

Stamina.

Sunt autem omnes aranei, *Differentiæ.*

vel innoxij morsus, vel venenati. Innoxiorum, alij Cicures & domestici, om-
 nium maximi; alij verò subdiales, qui à rapacitate venatorum & lupi nomen
 invenerunt: horum minimi non texunt; qui verò major est, asperam parvam-
 que telam apud terram aut sepes orditur. Cavernarum exigua vestibula præ-
 pandens, & primordijs telarum intus positus observat, dum aliquid in tela of-
 fendens commoverit; mox accurrit ut capiat. Noxij five Phalangia dicti ara-
 nei, morsu ita infesti sunt venenato; ut contactum locum statim in tumorem
 adigant. Hæc in duo distinguuntur genera: Sunt enim alij minores, alij ma-
 jores. Varij minores, procaces, cacuminati, salacesque & assultim inceden-
 tes; quos *ψύλλας* five pulices, & *Pithecossimios* sive nuncupatos lego. *Oribates*
 alij dicuntur, quod in arboribus præsertim montanis reperiuntur. *Hypodro-*
mi etiam, quoniam sub folijs degunt. *Gesnerus*. Animal est pilosum; in arbo-
 ribus majoribus nascitur. Venter ei leniter incisus, ut sectio notata filo videri
 possit. *Ælianus*.

CAP. XII.

De Araneis noxijs sive Phalangijs.

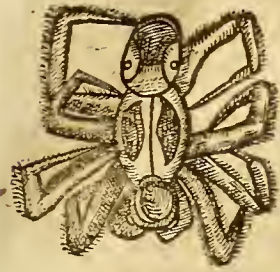

Phalangium est Italiæ ignotum (inquit Plinius); plurimorum gene-
 rum. Vnum prægrandi simile formicæ, sed multo majus; rufo capi-
 te, reliquâ corporis parte nigrâ; albis intercurfantibus respersum
 guttis. Actij Formicarius corpore fuliginoso describitur, cervice cinerea, dor-
 so veluti astris insigni: ἀράχνη Nicandri, ἄραον vocat Aetius: Latini venato-
 rem dicunt; imbellam plagam infert & doloris expertem, sed non nihil unâ
 venenatam. Inter Araneorum telas invenitur, ubi (venatorum more) mus-
 cas, culices, apes, asilos, tabanos, imo quidem vespas; & (nisi Lonicero
 diffiditis) æstros, & quicquid casses capiant teneantque, deprædatur. Idem

*Phalangiorum
 descriptio &
 differentia.*

hoc esse cum Aristotelis pulice nemo sanæ mentis inficias iverit; corpus illi latum, volubile, rotundum; quæ circa collum partes sunt, incisuram habent. Et circa os eminentiæ tres enascuntur. Aliud quoque Phalangium, Nicandro *ρωξ*, Aetio *εφρον*, Æliano *εφξ* dictum (ab acini uvæ nigræ similitudine) figura rotunda, colore nigro, splendente corpore & globoso, pedibus brevissimis tanquam imperfectis; incessu tamen velocissimo: os autem habet, sed dentatum, sub aluo natum; accumulatis pedibus movetur. An sit mordax illud Aristotelis, penes lectorem esto iudicium: Sane haud multum ablutit, ut Grevinus rectè conjecerat. In hujus descriptione Aetius, Ælianus, Plinius, ferè cum Nicandro consentiunt: male tamen Ælianus *πόδας μακρὰς* pro *μικρὰς* posuit, & Lybicum duntaxat animalculum esse asseveravit. Idem esset *ἀστειον*, nisi stellulis, & virgulis quibusdam niveis, pinguibus illis & lucidis, distingueretur. Hujus post Nicandrum solus Plinius mentionem fecit; acsi Aristoteli, Galeno, Aetio, Æliano, Avicennæ fuisset ignotum. Pejor istis omnibus Cyaneus, sive cæruleus *πιδύροξ*, ut Nicandri verbis utar; sublimibus utrinque & longissimis pedibus incedens. Scholiastes addit *δυσὸν καὶ μετέωρον*, id est, lanuginosum & sublime, non sublime lanuginosum, ut Lonicerus vertit; lanugine nigrâ hirsutus inquit Plinius, quamvis ego vix inducor ut credam phalangium cæruleum nigra esse lanugine villosum. *Δύσθνη* Nicander vocat illud Phalangium, quod alij *σηκείν* dicunt: à crabrone rubicundo penna tantum differens, & vehementer rufescens, Cæruleo longè pejus habetur, quamvis ipsum solo tactu venenum ingerit, & speculum crystallinum levi transcurfu (Scaligero teste) confregit. Tetragnathij duo genera habentur; Pejor cui caput medium linea una alba, & transversa altera distinguit. Mitior, sive cinereus, posteriore parte candicans, eodem colore, ac qui telas muscis in parietibus latissimè pandit. *Plin. & Hermolaus*. Vt vero Aetius tradit, Tetragnathus Phalangij species est, corpore latiore & subalbulo, pedibus scabris: duo illi in capite prominent tubercula; alterum rectum, alterum latum; ut videatur quidem ora habere duo, & maxillas quatuor. Circa fluvium Arrhatam in India magnus illorum & quandoque civibus exitialis numerus; ut Ælianus narrat. Inveniuntur messis tempore in leguminibus (cum manibus colliguntur) Phalangia quædam parva *κανθαρίδεσσι ἕμελα*, specie cantharidi similia, colore flammeo ruberrimo quales *Τρωγγες* Anglorum nostrorum esse, quorum esu pereunt sæpenumero jumenta, meritò contendam. Nascitur item Phalangium in eruo, & in Persica arbore; cui nomen *κρανόμαλάπτης* Nicandro & Aetio, *καφαλοκρέσης* Dioscoridi; quia prætereuntium capita audaculus ferit, cum vel per filum descendit, vel absque filo sese præcipitat. Animalculum est Phalænæ Papilionis specie: capite semper nutabundo horribilis incedit, & ventre gravi; corpore oblongus est, & colore viridante; aculeum in summo collo gestat, quod si in quem inciderit, ferit eas maxime quæ circa caput sunt partes, Aetio auctore; *ἐν ταῖς φύλλοις πῆς περιστείας κέρεται, καὶ τὰ πλερὰ ἔχει ὁμοία ταῖς ἐν ταῖς κύβαις ψύχαις*, unde Scholiastes insinuare nobis videtur, esse hoc genus Phalangij alatum, quod nemo hactenus animadvertit. Ponsetus & Ardoynus, Cranocalapten, Tarantulam esse arbitrantur, à Rabbi Mose decepti: hunc errorem secutus est Gilbertus Anglicus, cap. de Tarantula. Sclerocephalus, formâ a priore parum differt: caput habet saxi duritie, & totius corporis lineamenta illis animalculis quæ lucernas circumvolitant similia. Scolecion longiusculum est, & maculis quibusdam, præsertim circa caput, variegatum. Est & quoddam genus Phalangij, Plinio *Lanuginosus* dictus, grandissimo capite: quo dissecto, inveniri dicuntur duo vermiculi, qui mulieribus corvina pelle ante sobolis ortum adalligati, præstant ne concipiant; est que hæc vis eorum annua, ut Cæcilius

in Commentarijs reliquit. Vltimum appulum vocamus, vulgo Tarentulæ nomine, non incelebrem, à Tarentino agro in Appulia (ubi frequentiores vivunt) cognominatam. Ejus hic Iconem à mercatore quodam Italo piæ

memoriæ Pennio datam exhibemus, ubi si albicantia loca, fuscetudine leviorè; adumbrata verò, saturiorè infeceritis: ecce vobis lentiginosum & verum Tarantulam, à nemine (quod sciam) hæctenus verè descriptum. Ferdinandus Ponssetus sepedem duntaxat comminiscitur, & Ardoynus idem sentit, caudamque extensam præterea affingit. Rhasis, *Tarantulam*, *Syp-tam*; Albucasis Alfari; Rabbi Moses, *Aggon sarpa*; Avicenna, *Sebigi*; Gilbertus Anglus *Taranta*, *Ar-*

doynum secutus; qui duo Tarantularum genera constituit, alterum fuscum, quale dedimus; alterum crœcum, clarumque, quale Ægyptus parit.

Phalangium Italiæ ignotum, ex Plinio diximus; at nunc in ora meridionali penè tota reperiuntur, magno cum messorum venatorumque incommodo, ut diurna experientia liquidum fecit. Valde hallucinatus Ponssetus, qui 3. lib. cap. 15. de Scorpione, Phalangiam muscam venenatam appellarat. Dirum est animal (inquit Alex. ab Alexandro) tactu pestilens; æstate sole exæstuan- te morsus eorum venenatus, alio tempore non item. In frigidissimis regio- nibus multi aranei, nulla autem phalangia; vel si quæ fuerint, veneni atque malignitatis omnis exortia. In sulcorum rimis æstu dehiscentibus latitant Ta- rantulæ, ac imprudentes messorum vel venatores dentibus lacefcunt ac pun- gunt. Quam ob causam indigenæ pedibus manibusque se muniunt, quoties ad messem vel aucupium proficiscuntur. Telam quasi nassam texit magno silentio, & quodcunque è minutis quibuscunque bestiolis inescare potest, il- lud in coenam parat & destinat. Singula phalangia in reti (quod crassum confecerint) pariunt, atque incubant magno numero; cumque ipsa proles increverit, matrem amplexa interficit & ejicit sæpe etiam & patrem, si cepe- rit: adjuvat enim sæminam incubatu, pariunt autem & trecentos. Bellonius. lib. sing. obs. cap. 68. in fabulosis locis phalangia parva per equorum tibias ascendentia observavit (quæ forte Germanorum *Stein spinnen*) quorum frè- quenti morsu subito languescebant, & continuo titubantes intabescabant. Basilius decem phalangiorum genera esse dicit, sed non describit. Avicenna (ex quo nescio Galeni libro) in Ægyptiacum, Nigrum, Rutilum, Rachen, Album, Citrinum, uveum, Formicarium, Cantharadeum, Vesparium &

Orobaten, Phalangia dividit. Sed tam ineptè (ne quid gravius dicam) tam ipse, quam universa Arabum familia illa descri- bit, ut nihil de re tanta tam enormiter vide- ris confusum. Denique ut omnes (quas vi- dimus legimusve) phalangiorum species addamus, placuit etiam Cretense adjicere, cujus hic imaginem accuratè sculptam ha- betis. Est autem ex colore fusco cinerascen- te, corpore glabro, tibijs hirsutis, juxta os duobus quasi uncatis stimulis munitum, quibus mordet & pungit. Vivit Araneorum more ex muscis & papilionibus, quibus illa- queandis telas conficit. Ova ponit fovet-

que sub pectore, unde Paraphalangia excluduntur, quæ sub ventre hærent materno, donec adultiora facta matrem occidunt. Foramen excavant pro

corporis magnitudine aptum; nam ut non ubique unius coloris, ita nec ejusdem magnitudinis. Habitant in caverna duos pedes profunda, quam extra stramine operiunt, ne pulvere repleatur. Aranci hi omnes venenosi ex insita natura venenum obtinent; non enim illud ex herbis sugunt (ut similitudinum corrafores nonnulli autumant;) quas ne gustant quidem, nec é cibi malignitate. Vescuntur enim potissimum muscis, culicibus, apibusque, nihilque cacochymia ex eorum corporibus exugunt.

Signa morfus
Phalangiorum.

Formicarij morsum gravia insequuntur symptomata: nam vulnere tumorem infert ingentem, genua labefactat, cordis tremorem excitat, virium dejectionem inducit, quandoque & mortem. Nicander ægros adeò profunde dormire author est, ut in sempiternum *πρωσιδιον* demum incidant; patiuntur enim ea quæ ab Aspide; quam Cleopatram pectori adhibuisse referunt historiae, ut sine dolore é Pompeij manibus evaderet. Agrostis imbellem plagam infert, & doloris fere expertem, nec ullo modo lætalem, nisi plane neglecti habeatur. Rhagij valde exiguum est vulnus, & oculos fallens; ab eo inflictio oculorum inferiores partes, uti & genarum, rubescunt. Lumbos deinde horror languorque, & genua imbecillitas corripit; totum corpus caloris expers inhorrescit, & veneni malignitate nervi convelluntur. Partes generationi inservientes adeo sunt enervatæ, ut semen retinere haud possint; urinam emittunt, similem araneis textis; dolorem sentiunt qualem à Scorpione. Asterij ab Ictu; enervati atque elumbes videntur, genua concidunt, sopor hominem corripit pariter ac horror. Pejor hisce omnibus cæruleus, caliginem concitans, & vomitus araneosus; deinde lypothimiam, genuum imbecillitatem, coma & mortem. *Dysderi sive Vespiforme Phalangium* eadem cum Cæruleo, sed mitiora infert symptomata, & lento quodam veneno tabem inducit. A Tetragnathijs locus percussus subalbicans est, vehementisque in eo & continuus dolor. membrum verò ipsum ad articulos usque gracilescit. Corpus denique totum ex alimento nullum sentit commodum, & post adeptam quoque sanitatem immodicæ infestant hominem vigiliae. *Aetius*. Nicander Cinereum Tetraganthum morsu venenum infundere disertè negat. Cantharideum sive leguminare pustulas excitat, quæ Græci *φλυκταίναι* vocant; mens perturbatur, oculi distorquentur, lingua balburians & vacillans incondita profert, cor furore quasi exagitatum oberrat. Eruestris eadem producit mala, & equos devorantes, jumenta que siti exardescere, mediaque crepere causatur. Cranocalaptes si quem percusserit (inquit Plinius) non longo post tempore mors sequitur. Aetius & Nicander contra affirmant, ipsius vulnus nullo fere negotio perfanari. Sequitur capitis dolor, frigus, vertigo, corporis inquietudo, jactatio, ac ventriculi pungentes dolores: sed idoneis medicamentis (Nicandro affirmante) singula sedantur. Huic Sclerocephalus, ut formâ, sic viribus similis, eademque efficit; veluti etiam sokecium. Lanuginosum sterilitatem arcere, vel gestatum; diximus; an sit vero vehementer virulentum, nullus, quod sciam, determinavit. Lentiginosus sive Appulus phalangius, pro vulnerati complexione & præsentis dispositione varia contrariaque parit symptomata. Nam rident alij, alij flent, quidam blatterant, alij omnino silent; hic dormit, ille perpetes agens vigiliis discurret; hunc gaudium, alacritudo, motus; illum tristitia, desidia, torpor afficit. Sunt qui reges se esse arbitrantur, & cunctis imperant: sunt qui captivitatis imaginatione contristantur, & in nervo jacere se fingunt. Denique ut non una hominum ebrietas, ita nec horum infania: sed nonnulli pavidi, taciturni, tremuli; nonnulli audaciores, clamosi, constantes fiunt. Hoc solum omnibus commune, musicis instrumentis delectari, eorumque sono ad gesticationem, choreas, tripudia, animum corpusque ducere. Imo cum præ morbi môra & vehementer

vehementia jam morti proximi videntur, Musica tamen audita animos recolligunt, maioreque indies cum alacritate choreas agunt. Quibus noctu atque interdiu continuatis, tandem agitatae fati spiritibus & veneno per inuentilem transpirationem evaporato, convalescunt. Si vero quacunque de causa Tibicines musicam intermiserint, priusquam mali fomes fuerit exhaustus; in eosdem recidunt aëri affectus, quibus primùm opprimebantur. Hoc inter alia mirari possumus, omnes Tarantulos (Italia peperit, & jam usus triviti hoc verbum;) tam recte saltare, ac si choreas nosset; tam eleganter canere, ac si symphonias assuevissent. Cardanus præter fidem & experientiam eos musica sanitati restitui posse negat; tamen & nos id ipsum Basileæ accidisse, à Felice Platero & Theodoro Zuingero præceptoribus nostris charissimis clarissimisque accepimus: & in Matthiolo, Bellunensi, Ponsetto, atque Paracelso legimus. Et sanè si suave tiliarum melos equis lymphatis, & coxendicum dolori auxilio fuerit (ut Asclepiades scriptum reliquit:) Quidni etiam Tarantula percussis opem ferat? Sunt quinescio quem minorum gentium Divulum huic morbo præficiunt: Vitum nomine, canendi olim peritia non incelebrem, quo invocato & tiliarum modulamine placato, Musices Patrono per superstitionem id imputant, quod musicæ & motui debuissent. Cretense Phalangium non dissimilia mala inferre, author est Bellonius: dolorque & vulnus ejus musicâ item curatur. Hæc duo phalangia cum veteribus essent ignota, haud mirum si nec ipsa descriperint, nec eorum morsus remedijs persanandi viam monstrarint. Dioscorides de communibus phalangiorum moribus, sic scribit: Symptomata quæ eorum morsum comitantur, plerumque hujusmodi sunt: locus vulneratus rubet, nec intumescit, nec calescit; parum autem humescit; quo frigescente totum intremiscit corpus, poplites & inguina distenduntur, in lumbis fit collectio; ad urinam reddendam sæpius urgentur, ac in excrementis alui ejiciendis maximo cum labore & dolore sudant: undiq; frigido sudore diffiunt, ab oculis caligantibus lacrymæ destillant.

Ætius hæc addit: Vigilijs detinentur, aliquoties virga erigitur, caput prurit, quandoq; oculi & suræ cavi fiunt. Venter inæqualiter flatibus distenditur, totum corpus intumescit, præcipuè facies; gingivæ, lingua, tonsillæ, ineptius & oscitanter verba proferunt; aliquando dysuriâ laborant, pudendis dolent, urinam aquosam & veluti telis plenam emittunt. Pars affecta pungitur, intumescit (quod Dioscorides antea negavit,) & modicè rubet. Hæc Ætius; à quo Paulus, Actuarius, Ardoynus & alij parum discrepant. Gal. lib. 3. loc. aff. Cap. 7. hæc

*Hic est sensus
verborum Galeni,
non ipsissima
verba.*

solummodo cutem primùm afficit, unde ab ejus superficie per villorum continuitatem in cerebrum totumq; corpus defertur: cutis enim è membranis, hæc à nervis & cerebro. Hoc manifestum est, quia vinculis statim injectis partibus remotioribus, ab infectione veneni in vicinia existentis integræ servantur. In Zacyntho quos Phalangium momorderit aliter afficiuntur, & gravius atque alijs in locis. Corpus obtorpescit, debilitatur, tremitt, valdeq; frigescit: sequitur vomitus cum spasmo, ac virgæ inflatio; aures acerbissimo dolore affliguntur & pedum volæ. Balneis ad salutem recuperandam utuntur: in quas si postea fanus sese ultro immerferit, vel fortuito per insidias eò ductus fuerit, per calidam veneni diffluentis contagionem suscipit, & eadem quæ curatus mala toto corpore persentit. Simile quid scribit Diosc. Cap. de Trifolio asphaltite in hæc verba: Totius, inquit, plantæ decoctum fotu dolores eorum finit, quos Serpentes percusserint. Eodem balneo quisquis se ulcerosus laverit, perinde afficitur, atque ille à Serpente morsus. Galenus miraculo id fieri credit, lib. de Theriaca ad Pisonem, si modo illum scripserit Galenus. Verùm magis miraculose Aelianus, ubi id sanis contingere affirmat, nullâ facta ulceris men-

CURATIO.

tionem. Atque hæc de Symptomatis. *Nunc ad curam*: Curatio alia particularis, alia generalis. Particulares paucæ à Medicis recensentur, quia Generalis plerunque efficax.

Plinius tamen contra Formicarij Phalangij morsum, quod rufo est capite, in remedio ponit; Si quis ejusdem generis alterum vulnerato ostendat. Et ad hoc servantur, cum mortui inveniuntur. Valde item conducit catulus mustelæ, cujus ventriculus fartus fuerit coriandro, inveteratusque, ac in vino potus. Vesparij Phalangij venenum vespa (Ichneumon dictus) contusus & applicatus retundit (inquit Bellonius) non secus atque vivus vivum perimit. Etenim Ichneumon, auctore Aristotele, animalculum phalangijs infestum. Ingreditur sæpe eorum cavernas & vicissim egreditur, operam perdens. Magni enim laboris res est tam pusillo animali, hostem sese majorem vi extrahere: si vero foris deprædantem hostem invenerit, non aliter phalangium secum trahit & rapit, ac formica granum: & quo pertinacius ipsum se retrahit, eo protrahit vespa ardentius, nullisq; parcens laboribus, omnes corporis atque mentis nervulos intendit: quandoque nimio labore fessus, evolat paulisper & respirat, recollectoque deinceps anhelitu quærit suum phalangium, & spiculo, cribro crebrius perfossum, tandem enecat; enecatum in proprium hospitium sublimem rapit, atque ubi incubando genus revocat. Tarantula quos percusserit, motus violentior & incontinuis adjuvat, ubi à cæteris Phalangijs ictis hominibus quietem contra imperat Celsus & parcum motum. Est autem vera ipsorum Antidotus, Musica & cantilena. Christophorus de honestis statim dare jubet Theriacam Andromachi. Exhibet item butyrum cum melle, & radicem croci cum vino. Ejus Bezoar (inquit) sunt viridia lentisci grana. Ponsættus lib. de venen. Decem grana lentisci cum lacte danda confulit, vel succi fol. mori. ʒj. s. In augmento curat cum agarico aut viti alba, post multum sudorem, refocillandi frigidis & humidis, qualis est papaveris aqua. Merula eos curari dicit sono, saltu, cantu & coloribus. De tribus equidem primis non contenderim; sed quomodo coloribus curari possint, haud satis video; præsertim cum vulneratorum oculi vel non videant, vel obscurè hallucinentur. Ait etiam, inquilinos civesque proprios ab ijs lædi, peregrinos autem salvos & liberos; quod nemo non maximæ vel levissimæ potius fidei crediderit. Generalem curam ita Dioscorid. instituit. Primum scarificatio iteranda, & cucurbitulæ sæpius cum forti admodum igne affigenda. Absyrthus consulit locum affectum suffumigare, testis ovorum gallinæ primum in aceto maceratis, & tum cum cornu cervi vel galbano accensis.

Deinde scarificationem adhibendam, & sanguinem vel suctione, vel cucurbitis eliciendum, vel (quod tutius fiet) cauterio actuali comburendum locum affectum, nisi nervosus fuerit; tum enim cauterio vicinas partes potius inurendum; Tum sudor provocandus stragulis, vel lentâ magis & longâ deambulatione. Denique curam ut perficias tentare oportet, tum internis tum externis medicamentis, qualia hic ob oculos proponimus, & laudatissima meliorisq; notæ singula asterisco notamus.

*Medicamenta interna; Ex
Dioscoride.*

R. sem. abrotani, anisi, cumini, anethi, aristol. rot. ciceris syl. fructus cedri, plantag. trifolij, minianthes semen, ana. terantur sigillatim. Dosis singulorum ʒij. ex vino. si vero plura jungas, potes ʒiij. vel quatuor in-

tus cum vino præbere. Conducit item myricæ fructus ʒj. cum vino. Chamæpit. & viridium nucum Cupressi decoctum, vino adjecto. Sunt qui Cancrorum fluviatilium succum laudant cum lacte asinino ac femine apij; ac statim ab omnibus doloribus liberare promittunt. Lixivium quoque ficulneum

neum contra omnium Phalangiorum morsus bibitur. Confert item Terebinthinæ fructum, baccas lauri, Mellisophylli folia, daucorum omnium & corniemen, succum baccarum myrti, hederæ, mori, caulis, & foliorum aparines, cum vino vel aceto bibere. Anagyridis foliorum ʒj. cum vino hausta.

Decoct. rad. asparagi, succus sempervivi, succus aparines cum vino. Laudat quoque cochleam tritam crudam & cum lacte asini bibitam. Folia * item melissæ cum nitro, & maluam cum radicibus coctam, & frequenter haustam. Phalangij herbæ folia flores semenque, & semennigellæ: decoctum asparagij myrrhis, morique succum.

E. Galeno.

R. Aristol. opij. ana aur. iiij. rad. pyrethri aur. iij. fiant trochisci ad fabæ quantitatem. dosis trochisci duo, cum vini puri ʒiij. Cinis unguæ arietis cum melle & vino potus. *Diophantis remedia ad phalangiorum morsum.* R. Aristol. ʒiij. pyrethri tantundem, piperis: ʒij. opij ʒj. fiant pastilli ad fabæ molem, sumantur duo, cum vini meracioris cyathis duobus.

Aliud præstantius R. sem. rutæ sylu. fem. erucæ, pyrethri, styracis, sulphuris vivi, ana ʒvj. castorei ʒij. misce. fiant trochisci, ut supra, cum sanguine testudinis. Dosis oboli iij. ex vino.

Aliud. R. myrrhæ, castorij, styr. ana ʒj. opij. drach. ij. galbani drach. iij. sem. apij. anisi; ana acetab. j. piperis gr. xxx. confice cum vino. *Aliud.* myrrhæ drach. v. nardi syriacę drach. vj. floris junci rotundi drach. iij. Cassiæ drach. iiij. Cinamom. drach. iij. piper. albi drach. j. ff. thuris. drach. j. & obulus. costi, drach. j. Attico melle confice. dos. nucis avellanæ quantitas cum mulso vel aqua. *Appollodori * remedia.* R. Cumini sylu. acetab. j. sanguinis testudinis marinæ drach. iiij. coaguli hinnuli, vel leporis drach. iij. sanguinis hædi drach. iiij. conficiantur cum vino optimo, ac reponantur. Dosis olivæ quantitas, ex optimi

vini cyatho dimidio. *Aliud.* R. sem. trifolij butuminosi, Aristol. rot. sem. rutæ sylu. sem. erui in sole exiccati ana drach. vj. vino excipiantur, & fiant pastilli quatuor drachmarum pondere. Dosis pastillus unus. Gal. 2. de antid. ubi plurima ex authoribus congesfit.

Ax Aetio & Aegineta.

R. Sulph. vivi, galbani ana, drach. iiij. amygd. amar. excortic. succi cyren. drach. ij. vel laseris drach. iiij. in vino diluantur, & melle excepta bibantur: foris item hoc pacto imponantur.

Aliud. R. Ameos. drach. ij. irid. drach. j. aut. hyperici, aut trifol. bitum. bibe ex vino. *Vel.* R. anisi, dauci, cumini, melanthij, piperis, agaric. ana drach. j. bibant. *Vel.* R. cupressi folia, aut nuces tritas, cum vino, & olei hemina una, detur bibendum.

In hunc etiam finem præscribit baccas lauri, scorpiodem herbam, serpillum, silphium, calamentham, chamæpitym per se, & cum ruta ac pipere. *Aliud.* Menthæ fasciculus ex posca recentiore coquatur, ac cyathos duos bibat. chamædryos item, chamæpityos, spinæ albæ & pulegij decocta profunt. Lixivium quoque & succus hederæ cum aceto.

Asclepiades his usus erat. R. sem. sphondylj ficci, calamenthæ ana, terantur, & ex vini cyathis duobus sæpius in die bibantur. *Aliud.* R. succi cyren. sem. dauci, menthæ ficcæ, spicæ nardi, ana: confice cum aceto. Dosis drach. j. cum posca meraca ad cyathos quatuor: hoc accepto, statim in balneum calidum ducatur. Succo cyreniaco deficiente, duplum puri laseris substituito.

Aliud Præstantius. R. cerchryos, * sem. rutæ sylu. piperis, myrrhæ, staphidis sylu: ana Drach. j. ff. rad. cyperi, Drach. fiat confectio. Dosis. Drach. j. cum vini cyathis quatuor, & cyatho uno mellis. Allij quoq; esus confert, uti balneum & vinum, & quæ viperarum morsibus medentur. Eadem Paulus repetit, & cuminum Thebaciū,

Thebaciū, vel semen viticis, aut folia populi albæ in potu valde effert.

Ex Nicandro. Resina terebinthi, pinus, vel piceæ, devorata vel pota, valde conducit; quod Gesnerus & Bellonius, se experimento verum didicisse contestantur.

Ex Avicenna. Myrtus, myrti fructus, doricum, mastix, asla fætida, cuscuta ejusque radix, avellana Indica, (quæ est hujus mali Theriaca) bdellium album, cum vino pota. R. rad. aristol. iridis, spicæ Celticæ, pyreth. dauc. helleb. nigri, cumini. rad. asphodeli. fol. filigæ ceratiæ, fol. dactyli, summitatum granatorum, coagulilep. cinamomi, tucci cancerum fluviatilium, styracis, opij, carpobalsami ana ʒj. omnibus tritis, fiant trôchisci ponderis aur. qui est eorum dosis. Accipiat item in vino decoctionem sem. trifolij bituminosi, nucis cupressi, & sem. apij. Præterea bibat grana pini, cumini. Aethiop. fol. & cort. platani, semen oxytriphylly, ciceres nigros & sylvestres, sem. nigellæ, abrotani, anethi, Aristolochiam, tamarisci fructum; nam hæc omnia plurimum conferunt. Succus quoque lactucæ sylvestris & sempervivi perutilis.

Decoctum nucum cupressi præcipue cum cinamomo, & jus cancerum, anseris: & decoctum rad. asparagi cum vino & aqua.

Aliud. R. Aristol. cumini. ana. drach. iij. cum aqua calida: *Theriaca experta.* R. sem. nigellæ drach. x. Dauci, cumini. ana drach. v. rad. & nuc. cupressi, ana drach. iij. spicæ nardi, baccarum Lauri. aristol. rot. carpobals. cinamomi, gentianæ, sem. oxytriphylly, & apij ana drach. ij. fiat confectio cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino antiquo. *Confectio ex Asla.* R. aslæ fæt. myrrrh. fol. rutæ ana, confice cum melle. Dosis drach. j. vel drach. ij. cum vino. *Ex absyrto, Lullo, Albucasi, Rhafi, Ponsetto.* R. piperis albi grana. xxx. cum haustu vini veteris: saepe sumat. Datur etiam Thymum in vino. *Absyrus.* Super-

bibat cochlear vini cum melissa destillati. *Lullus.* R. rutæ siccæ, costi, mentastri, pyrethri, cardumeni ana: asla fæt. quartam partem, mellis, q. f. misce & confice. Dosis ad avellanæ magnitudinem in potu. *Albucasis.* Gallinæ cerebrum cum paucis pipere ex vino dulci, vel posca epotum. Decoctum nucum cupressi cum vino. *Theriaca contra Phalangiorum Morfus.* R. tartari drach. vj. sulphuris citrini drach. viij. sem. rut. drach. iij. castorei, sem. erucæ, ana drach. ij. cum sanguine testudinis mar. fiat opiata. Dosis drach. ij. cum vino. *Alia.* R. pyreth. Arist. rot. ana partem j. piperis albi partem semistem. marrubij partes quatuor: confice cum melle, Dosis drach. j. *Alia.* rad. cappar. aristol. longæ, baccarum lauri, rad. gentianæ, ana bibat cum vino. vel diassa bibatur cum mero forti, & cumino, & viticis semine. *Alia.* R. sem. nigellæ, drach. x. dauci, cumini. ana, drach. v. sem. rutæ sylvu: nucum cupressi, ana drach. iij. spicæ Indicæ. baccarum lauri, arist. rotundæ, carpobals. cinamomi. rad. gentianæ, sem. trifolij bituminosi. sem. apij. ana drach. ij. fiat confectio cum melle. Dosis nucis quantitas cum vino veteri. *Rhasis.*

Ex Plinio, Celso, Scaligero.

Propinare confert a Phalangio percussis, formicas quinque, vel sem. nigellæ Romanæ drach. j. vel mora rubicum hypocistide & melle. Helioselino item & rutæ sylvu. radici peculiaris & efficax contra Phalangium vis est. valent item sanguis testudinis terrestris, origani succus, Polymoniæ radix, verbenaca, pentaphyllum, fativorum bulborū semen, sempervivi genera omnia, cupressi radix, heliotropium tricocci m, succus rad. hederæ, ex mero aut posca, Castorei item drach. ij. ex mulio ut evomat, vel ex rutæ succo, ut retineat. ita etiam & seminum viticis drach. ij. Apollodorius, Democratis sectator, herbam quandam Crociden nominat, cujus tactu phalangia moriuntur & ipsorum hebescit

hebescit virus. Hoſoſchæni folia radici proxima, cōmanducata profunt. *Plinius*. R. myrrhæ, uvæ tamineæ ana. ex paſſi hæmina bibantur. Item radiculæ ſemen, aut lolij radix ex vino bibenda. * *Ceſſus*. Præcipua autem Antidotus, inter multa alia certiffima remedia, Scaligero debetur, noſtri orbis & ſeculi ornamento; cujus hæc forma eſt: R. * *Ariſtol.* veræ & rotundæ, *Mithridatij* ana ʒij. terræ ſigillatæ ʒ. ſſ. muſcas in *Napelli* floribus victitantes duo deviginti; ſucci citri q. ſ. miſce. Nam (inquit) contra hoc maleficiū, vel contra quemvis alium ſerpentum morſum, Ars tam efficacem Theriacam nondum habuit. *Scaliger*. Succus Pomorum potus & endivia, ſunt Bezoar contra iſtum Phalangij. *Petrus de Albano*. Exteriora Laudatiſſima hæc habentur. Aranei quinq; oleo putrefacti & impoſiti * *Cineres* ex ſimo jumentorū ex aceto illiti, vel poſca. R. aceti ſextarios. iij. ſulphuris ſextantē. miſce. foveatur locus cū ſpongia, vel à balneo, dolore nonnihil ſedato, locum mari multo foveo. Putant *Achaten* gemmam omnium Phalangiorum morſus ſanare, eoq; nomine ex India allata carè venditur. *Plin.* Cinis ficulneus, addito ſale & vino, rad. ſylu. panacis trita. *Ariſtoloſchia* & farina hordei cum aceto ſubacta, aqua cum melle & ſale ſotu adhibita. *Meliſſæ* decoctum vel folia ejus in pultem redacta & appoſita. Balneis calidis continue utendum eſt. *Plinius*. Linguae venas incidito, & loca tumefacta ſale & aceto multo perfricato. Deinde diligenter & cautè ſudorem elicit. *Vigētius*. Panacis *Chironiæ* radicem valde commendant practici. *Theophraſtus*. Vulnus oleo irrigetur, allia contuſa vel bulbum, aut polygonum, vel hordeaceam farinam cum lauri folijs, & vino, vel cum vini fece, vel rutā ſylu. ex aceto ad modum cataplaſmatis apponito. *Nonus*. R. Sulphuris vivi, galbani, ana, denar. iij. liquoris lybici (an, euphorbij;) nucum avellanaſum excorticatarū ana ʒij. vino diſ-

ſolvantur, & cum vino fiat cataplaſma; intus etiam magno eſt auxilio. Muſcæ contritæ & ſuper locum affectum poſitæ. Mullus quoque venoſi aranei morſibus medetur, ſi crudus diſſecetur & applicetur. *Galenus*. Totum corpus ceratō liquidiffimo inungatur. Locus affectus oleo (in quo *Trifolium* bituminofum maduerat) vel calido aceto cum ſpongijs, diu & ſæpe foveatur, tum ex ſequentibus cataplaſmata ſiant; nempe bulbo, ſanguinaria, polygonato, porro, ſurturibus aceto incoctis, hordeacea farina, & folijs lauri cum vino & melle coctis; ſiant item ex ruta, caprino ſtercore cum vino, cyperō, ſampſucho, & ruta ſylveſtri cum aceto. *Aſclepiadis emplaſtrum*. R. ſem. rutæ ſylu. ſem. erucæ, ſtaphidis agriæ, cenchryos, viticis, pomorum nucum; aut foliorum cupreſſi, ana. terantur omnia cum aceto, & cum melle fiat emplaſtrum. *Aetius*. Decoctum lupinorum ſupra locum affectum ponatur, eſchara prius ſublata; tum adipem anſerinum cum coagulo caprino, ruta ſylveſtri, & oleo, ſub dio ſole calente, vel ad ignem inungito; vel ex hordei pulte, & lupinorum jure fiat Cataplaſma. *Oribaiſius*. Avellana Indica illita ſanat Phalangiorum morſus. Oleum Abſynthij, & lac ficuum inunctum valde prodeſt. *Avicenna*. Ex cinere calido, ficubus, & ſale cum vino fiat emplaſtrum. Confert item tinam ſepelire in arena vel cinere calido, & ibi ex antidotis ſudare. *Rhaſis*. Stercus Caprillum cū pultribus diſſolvi debet, & loco affecto applicari *Kirranides*. Apponatur ſæpe ferrum frigidum. *Petrus de Albano*. Foveatur locus cum ſucco Plantaginis aſſiduè. *Hildegardis*. Oleum Baſami artificiale mire confert. *Evonymus*. Fotus ex tibijs & caulibus * Imperatoriæ continuatus; vel verbenam ex vino bibat, contuſam quoque foris applicet. *Turneiſer*. Rutam cum allio & oleo tritam impone. *Ceſſus*. Varia denique hujusmodi remedia apud *Plinium* & *Dioſcoridem* invenies ordine

ordine ita digesta, ut nostrum hic potius silentium, quam curiosam & inutilem repetitionem exposulare videatur: atque hæc hætenus:

Nunc imus ad illam

*Artificem, mens nostra cui est conformis, Arachnem,
Qua medio tenera residens in stamine tela
Qua ferit Eurus atrox, trepidat volitantibus auris,
Tangitur ut resono vagus illi byssus ab astro.*

C A P. XIII.

De Araneo Cicure sive domestico.

Uter Insecta ipsa etsi multa inveniri possint, (ut rectissimè Plinius atque Cælius Curio secundus, ex quibus horum plurima desumimus) quæ exercere magna ingenia possint; Araneorum tamen naturam, vel præcipuâ admiratione dignam, eruditâque operâ contpiciuam quisquis sani luminis dijudicat. Aristoteles, naturæ maximus indagator, Animal hoc lautissimum & sapientissimum dixit. Salomon vero ipse, cujus sapientia toti orbi miraculo fuit, inter quatuor illa minutissima animalia, quæ prudentiâ ipsos vincunt Philosophos, Araneam connumerat, habitantem (uti refert) in Regum aulis, telasque inimitabiles textentem. Hanc puellam quandam Lydiam olim fuisse Poëtæ fingunt, à Minerva omni acupingendi texendique artificio instructam; quibus dotibus illa (mulier enim fuit) superbiens, negabat se à Pallade doctam, ac eò processit arrogantia, ut magistram Deam de textrina non metuens in certamen lacefferet. Quare indignata Pallas venit, puellaque acriter objurgatâ, opus miris imaginibus intertextum ac varium radio perfregit. Quod virgo ægerrimè ferens laqueo vitam finire decreverat. Sed Dea illius vices miserata, non statim eam mori voluit, verùm tenuissimo funiculo pendentem in Araneam transformavit.

*Atque ita vive quidem, pende tamen, improba, dixit,
Lexque eadem pœna, ne sis secura futuri.
Dicatuo generi, scrisq; nepotibus esto.*

Verum enimvero qui, seu fabulam, seu historiam hanc interpretati sunt; aiunt, Arachnem linum nendi, suendi, texendique artificium invenisse, sumpto ab araneis argumento & exemplari. Quod minime cuiquam absurdum videri debeat, quum Plasticam & Oculariam hirundines; Architecturam aquilæ; Phlebotomiam Hippopotamus; Enematicam Ibis; Antidotariam capræ, testudines, mustelæ, ciconiæ docuerint. Hanc igitur ut verè laudem; Primum corporis, tum fortunæ, animi deinde divitias vobis aperiam. Si materiam spectes, levis est, aëris ignisque (nobilissimorum scilicet & maximè energeticorum elementorum;) multum; terrestris verò gravitatis & fecis parum particeps. Si figuram desideres; vel omnino sphericam habent atque caelestem, vel saltem huic proximam ovalem. Substantia item ejus tenuis, pellucida, subtilis; imo quamvis nonnunquam prædæ ubertate, veluti sagina facta ad juglandis (imo, nisi errat Cardanus, ad passeris) magnitudinem excrescit; tamen si in tela pendulam adverso lumine conspexeris, instar chrysolithi pellucet tota, radiosque oculo gratissimos reflectit. Color huic, qualem Ovidius amantibus ascribit, pallidus; & quum diffusis undique pedibus sublimis hæret, stellæ pictæ effigiem graphicè exprimit. Ac si natura instit-

tuisset non cæli tantum, sed & syderum ibi viventium imaginem huic conferre: cutis illi adeo mollis, lævis, polita, terlaque est, ut malacas puellas; & formæ observantissima Scortilla facile superet; tantæque perspicuitatis, ut speculorum more, intuentium imagines repræsentet. Digitos habet, quales formosæ virgines discipiunt, longos, teretes, graciles, subtilissimi taurus, quo & neminem non remanet, & omnibus creaturis antecellit. Pedes habet neq; innumeros, ut scolopendræ; neq; nullos, ut infima insecta; neque sex tantum, ut impennium vulgus, sed octo, quem numerum perfectissimo proximū esse nemo ignorat. Hi etiam proportione constant sesquitertia illa mirabili & veneranda, ita ut licet posteriora primis semper breviora sint, tamen inter se mutuam qualitatem non amittunt. Visum illis negatum multi statuerunt philosophi, ipsi cæci. Nam exoculata si essent, quo modo loca venationi aptiora eligerent, quo ductore filum filo, suo quoq; ordine annecterent, aut disruptas casu telas cognoscerent, & refarcirent. Quum etiam Cicuratæ & familiares ad porrectam à latere staminis muscā longè accedunt, audacius appetunt, & veluti de manu in manum (quod sæpè vidimus) accipiunt: sane cæcutiunt illi summo meridie, qui videre ipsas non vident neque intelligunt. Nihil in isto araneo noxij est, nihil venenati; morsus quamvis infert inanes, & titillationi quàm dolori propiores. Imo quidem ipsarum corpora, cadavera, ova & excrementa, ad profligandos nonnullos morbos prodesse, quando de earum usu dixerimus, fatis constabit. Nescio sane cur Pennio horrorem pararet, dum de illarum esu cogitaret: quum & Nobilem Anglam, & Phaerum medicum cognosceret, id ipsum omni sine noxa sæpius fecisse. Sunt igitur Araneæ à veneni labe immunes, salutares quidem. Quod vero nonnullis horrendum animal & ipso aspectu fugiendum videtur, id ego non formæ vitio, sed illorum melancholiæ, maliciæ & acrasia ferrem acceptum. Haud enim minor in illis naturæ elegantia & bonitas, quàm in papillione & musca apparet; morbusque mentis non levis est, fastidire tam bellum opus, & filatricis tam solertis præsentia inhorrescere. Denique mirabili corpori mirabilem cutis dispositionem naturamque attribuit Deus. Nam non semel duntaxat anni (viperarum more) sed mensis cuiusque curriculo (si bene pasta fuerit) hanc mutat, aliamque subinde novam atque unâ politiore induit. Tantæ item temperaturæ per *ιδιοσυγκρασίαν*, vitæque frugalitatem perhibetur, ut salubri in loco prædæque omnis non inopi immortalis vivat. Inter fortunæ vel fati potius bona, illud præstantissimum esse duco; quod materiem telarum ventre inhaustam gerunt; Cujus tanta ijs suppetit vis, ut innumera stamina producere texereque, & captas vel centum muscas quasi latioribus fascijs implicare possint. Quinetiam quamvis nec horreo congestum cibum habeant ut formicæ; nec appositum vel constitum, ut apes; sed fortuitâ tantum prædâ & venatione victitent: tamen advolante per Dei providentiam præda in ediam sublevant, & aliquando optimis ex hostico ferculis pingues fiunt. Ad hæc non minimam bonæ fortunæ partem Araneæ tum datam crederem, quum aulicæ molestiæ satura, ædes cum podagra commutaret. Audistis enim jam antea Solomonem illi locum in aula olim tribuisse, ut suis aulicis, labôris, ingenij, sapientiæ, parsimoniæ & virtutis esset exemplar. Ibi telas exorsa, textrinæ manibus pedibusque incubuit, aucupio vacavit, nullas insidias, nullos tum formidans insultus; & (ut dicam breviter) sapientissimum animal sapientissimi regis larga dominabatur in aulâ. Postea mali insculti principes, male conciliati, feriat, perdit, dictu difficile est, quam duriter eam acceperint, atque illic d' scopis & sudibus, tanquam nocturnum furem, expelli, pessundari, occidique mandarent. Adfuere protinus furia quædam converrentes, & quicquid erudita operatione texebat lacerantes, adeo ut vix oculatas trigodæmonum scopas possit effugere.

Laudes Araneæ
domestici à be-
nis Fortune.

fugere. Misera planè, quæ in tanta rerum affluentia, sola egebat; & in tam spaciolis ædibus, ne angulum quidem unum inveniebat. Regis item exemplo ducti nobiles & divites, virtutis laborisq̃ue magistram foras exigunt, & ne telam quidem (magnæ sapientiæ indicem & anathema,) superesse permittunt. Hæc cum olim proficisceretur (ut non malè fingit Apologus;) fortè se illi Podagra comitem adjunxit, tametsi passibus ambiguis admodum agrè illam sequeretur. Iam unius diei itinere confecto, appetente vespero, consilium fuit diversum hospitem experiri. Ac Aranea oppidum ingressa, opulenti cujusdã civis domum nacta est, apud quem dum telas cœperat tapætaque præpandere, (Regis mali exemplo) pessimis modis habitam pellunt, & illã nocte errantè pluvijis exponunt. Podagra vero pedibus capta, cum nequiret ultra progredi, in primas se ejus oppidi casas dedit, ubi vix tandè pauperis cujuspiam tuguriolum impetravit, quum ibi decubuisset, nihil non miseriarum experiebatur; Apponi cœnaturienti vel stomachanti potius ater panis, cum olusculo vix sale condito, & è proximo stagno, aquula famiolo poterio peti, unde sitim extingueret. Sic igitur excepta, sibi poscit lectum inferni; Torus illi palearis, vel fortè roboreus datur, in quo suspirans & gemens membra componit. Sed ô quam male membris mollibus & ἀβικτι, (utor Hippocratis verbo:) cum tam duris culcitrīs pulvinaribusq̃ue convenit? Primo igitur sole, convenere iterum aranea pariter & Podagra. Et prior illa, magnopere de diuitis civis incivilitate conquesta est. Podagra contra, de hospitis sui tenuitate asperoq̃ue victu: commonstrans lividas vibices, quas lignea scuticosaque fulcra tenellæ cuticulæ impresserant. Qua de re posteaquam aliquandiu deliberatum inter eas fuit, in hanc pedibus sententiam venerunt, ut sequenti subinde nocte hospitem mutarent, videlicet, ut Aranea deinceps pauperum tabernas & tuguria; Podagra vero divitium aulas, Regumq̃ue turres incoherent. Itaque podagra promissi nequaquam immemor, pedetentim tacitisq̃ue vestigijs pecuniosi cujusdam domum ingressa, ad obefuli heri pedes procubuit. Quam ubi conspexit hospes humanissimus, qua lenitate, quibus nominibus, quantis prothymijs viscerationibusq̃ue excepit? Substernuntur olorinæ culcitæ; pulvinis toralibusque milesijs cubilium fulcra replentur; fervet culina, omnia sunt in parato officia. Iam dapibus mensas onerant, & pocula ponunt. Huc capi præpingues atque altiles, Phasiani, perdices, pavones, coturnices, turtures, ficedulæ atque aves illæ binis cordibus superbientes convolant. Rhombos, Scaros, silurosq̃ue prætereo. Lucrina item conchylija, Abydena ostrea, & quicquid mare superum inferumve lauti emittit. Hic vinum, candidum, nigrum, rubellum, purpureum, dulce, tenerum, austum, Cecubum, Falernum, Chium, plenis crateris infunditur. Taceo mensas secundas à Tarentinis allatas, & exquisitissimis bellarijs in rosa violisq̃ue & Hyacintho instructas. Denique nihil deliciarum, cupediarum, lenocinij, ac voluptatum non exhauritur, ut Diva Podagra (est enim Bacchi venerisq̃ue filia) cum sororibus suis Chiragra atque Gonagra, suavibus modis & molliter acquiescat. At Aranea, fato item benigno ducta, pauperis ædiculas jam regijs vicarias subit

————— atque ibi miro

Dogmate, quidve marem deceat, deceatq̃, maritam

Addocet, atque suo sese sudore saginat.

Verum opponit aliquis, Nihil hic bonæ Fortunæ conspici, quam propter laudem Araneæ vices in hac hospitis hospitijq̃ue commutatione. Imo quidem permultum, non solum quia tutiùs & quietiùs vitam transigit; verum quia de specula non amplius adulteria, epulationes, comotationes, profusiones, ludos, choreas, aleationes, tesserationes; vanitates denique & turpitudines illas in pauperum casulis prospicit, quarum sese, dum in aulis cœnaculisq̃ue

naclisq̄ue divitum viveret, consciam cognovit. Qui sane cum primùm araneam (laboris atque frugalitatis magistram) eliminassent, illicò, sola Podagra? imo quidem omnis Luxuria, supparasitatio, dissimulatio, superbia in eorum aulas, vel potius in aures oculos, mentesq̄ue intimas irrepsit, atque eos omniscelere sceleratorum consortio coinquinavit. Næ, quantum præstaret regibus, pio, frugali, sapienti, & innoxio animalculo auram concedere: quàm his aurem & aurum; qui pessimis consilijs atque exemplis rectissima quæque ingenia citò pervertunt. Ex animi Araneorum dotibus, nescio an prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, φιλανθρωπίαν, φιλοπνίαν, φιλοπονίαν, ἀντιρρηξίαν, solertiam, munditiam, aliasq̄ue ejus virtutes; an artem vero ipsam mirabilem, peritiamq̄ue texendi laudem. Prudentiæ exemplar in eo apparet, quod incremento annuum ædibus minaturo, telas suas altiùs attollunt; quod sereno, quando volitant muscæ, non texunt, ut aucupio vacent; ruinis quoque imminentibus, cum telis primi cadunt, & ad alios se lares sedemque certiore conferunt: ad molestæ rei contactum crura contrahit, caputque in centro (uti viperæ solent) abscondit, tum ut minus doloris perferat, tum ut corpore læso (cui facile medetur) capitis tamen, totius gubernatoris, saluti sit prospectum. Quis hoc illis indicavit? an Caldæus aliquis ex situ posituque syderum prædixit; non certè: sed prudentia quædam divina in Araneum diffusa; & ut verè ille vates cecinit,

Spiritus intus alit, totosq̄ infusa per artus

Mens agit molem.

Quinetiam quam primùm hostem in casses incidentem viderint, non statim eum pungunt aut mordent hostili modo, sed basijs quibusdam & titillationibus demulcent, donec viscida tela è podice postremis pedibus educta eum perleverint, & quasi fascijs perplexo impeditoque, avolandi, resistendi, movendiq̄ue omnem copiam ademerint. Eo tum filo reti appenso, ad centrum se conferunt; observaturianova se objiciat præda. Sic aliquando decem, imo viginti muscas, filo sublimes factas animadvertes, quas sigillatim singulas rupto filo quo pendebant, & postremarum tibiæ alteri annexas, ad centrum sui operis perducunt; depascuntque. Vescitur autem solo succo muscarum, reliquumque cadaver exangue & exuccum redditum, ceu inutile staminis pondus demittit. Præterea quia fæmina major aliquanto quam mas est, idcirco subter pendens observat, ne bestiolarum sibi caveant, sed incautæ in plagæ superiorem partem incurrant, ineptior enim propter corporis magnitudinem est ad venatica munia obeunda. Mas vero (utpote agilior) quasi aliud simulans, supernè incubat, aut in quodam exiguo suæ telæ specu omnia videns, atque à nemine visus delitescit. Cumque captura incidit, quàm vigilans & attentus ad cursum? elabi enim prædam non finit, sed à suprema plaga ad infimam dicto ocyùs discurrit; ubi etiam saturatus abundè fuerit, reliquos reponit hostes, ac alio tempore devorandos filo suspendet. Quum item per ætatem, telæ viscositatem suam tenacem amiserint; aut retexit eas Araneus, aut novo quodam glutine confirmat. Finito opere, aut se in centro continet, aut superiùs invigilans filum à centro deductum quasi manibus retinet, per quod ei accessus ad retia & recessus, simulque (si quid prædæ irretiat) ex telæ motitatione perferat. Sed ut certior fiat priusquam descendit, filum aliquoties retrahit, ut ex motu & pondere rem videat. Tum primum ad centrum properat; quod irretitæ bestiolarum aut sentientes aut divinantes, quiescunt, ne se motu prodant, atque amplius involvantur. Cæterum araneas non fallunt, qui oculis pedibusq̄ue indicibus prædam sentiunt, & concitatis gradibus numerò accurrunt. Verùm (Deus bone) quæ, quanta inter Araneos justitia atque æquitas conspicitur? Nemo inter eos alterius conjugem eripit,

nemo alterius subit telam : quisque suo victitat labore atque peculio , vicinamque sepem confringere nefas ducunt :

*Non ita mortales , quos (proh dolor) urget habendi
Tantus amor ; domibus domus , aruis additur aruum ,
Monticulus monti ; maribus mare ; si que potestint
Addiderint mundum mundo , sua que omnia dixerint .*

Adhæc, non probis animalculis insidias collocant & retia ; sed crabronibus, Atilis, tabanis, Vespis, fucis, æstris, culicibus & muscis ; quæ nobis tanquam lenones, fures, parafiti (ut Comicus loquitur) multa pariunt incommoda, bono verò usui sunt nulli. Audet etiam (quæ est singulari fortitudine roboreque præditus) vel lacertorum catulos venari, quos primum plaga reluctantes celeriter involuit: mox labra utraque diro morfû corripiciens ; adeo tenaciter stringit , ut eos efflare animam cogat , ac demum velut alter Cacus, in latibula exanimes retrorsum ductos deportat. Quod si forte in tanto certamine retia rupta aut implicata conspiciatur ; illico reficit , explicat , & ad pristinam polituram ingeniosissimè farcit. Quid quod Araneo atrox sempiternaque similtas cum Serpentibus est ? Nam si quando ille umbras, & frigora captans sub arborem Araneis plenam inciderit , filo se suo aliquis eorum in caput serpentis librat, tantaque vi rostro eius cerebrum arietat, ut stridens subinde ac vertigine rotatâ fibilans , nec filum quidem superne imminentis rumpere , adeo nec fugere miserrimus queat. Neque tanti spectaculi finis est ; donec ariete crebro noster athleta illius animam Plutoni muneri transmissit. Sileant hic amphitheatrales Romanorum pugnae, & Elephantum sæva certamina ; quando Araneolus cum atro luridoque serpente audet in arenam descendere : neque descendere solum , sed etiam de hoste triumphum & opima spolia reportare. Quis in tam exiguo & pæne nullo corpusculo, quod nec ossa, nec nervos, nec carnem, imo vix cutem habet, tantam non miratur vim, tantum pondus, tam acres durosque morfus, & incredibilem sanè fortitudinem, non à corpore, sed animo, vel Deo ipso potius profectam ? Eadem ratione cum bufonibus & rubetis pugnam committunt , & singulari certamine hostem perimunt. Quod non solum Plinius & Physiologus Albertus memorant , sed Erasmus etiam in Dialogo amicitia monachum quendam, à cuius dum dormiret ore, bufo pendeat, hoc pacto liberatum recenset. Imo in palæstram pæsepe cum crabone descendunt aligero, spiculigero, duro, & ferè corneæ fibræ colluctatore , qui licet ingenti vi eorum telas, ut diuites auro leges perumpit, tandem tamen tenaciori collâ implicitus, violatarum ædium pænas dependit , & monomachia victus Araneo subjacet. Nolo temperantiam omittere, hominibus olim propriam, nunc vero Araneis quodammodo peculiarem. Quis nunc (si per ætatem liceat,) vnus sese fatiat amoribus , & in vagos concubitus animum corpusque totum non tradit ? Verum aranei simulatque adoleuerint, matrimonia contrahunt, nunquam nisi morte interitura. Porro sicuti riuialium impatientissimi, machos in tuguria sua ausos irrepere , primum morfibus, deinde exilio, nec rarò nece affectos iustè puniunt : ita nec ipsorum aliquis alterius coniugi vim facere, vel pudicitiam pellicere attentat. Tanti est inter eos cupiditatum cohibitio, conjugij fides, tanta probitasque, & quasi turturalis amor. Præterea si œconomiam spectes, quid araneis frugalius, laboriosius, vel mundius mundus ostendet ? nam ne minimum filum disperdi, vel frustra poni permittunt, vicarijsque operis sese subleuant. Nam cum fæmina textit, Mas venatur ; si alterutri ægrotant , vnus ambo explet officia, ut paria fiant merita. Sic venatur etiam mulier interdum , & vir textit , si quando alter alterius indiget opera ; nec tam expertes τῆς ἀλλοφιλίας eos arbitremur, vt in tanto amore conjugij vicarias nolint pro necessitate subire operas , & benevolentiam mutuâ subinde

subinde officijs tueri. Coniux domi iam & nendi & texendi rationem à parentibus edocta (veluti apud nos etiam fieri consuevit;) telas orditur, tantique operis materiae vterus eius sufficit: siue ita corrupta stato tempore alui natura (ut Democrito placet;) siue est intus quædam lanigera fertilitas, ut in Bombycibus. Aristoteles tamen materiem foris esse vult, veluti corticem, eamque nendo texendoque explicari: seu more eorum quæ suis villis iaculantur, ut histrices. Vt cunque fuerit, ne tantilli fili iacturam faciunt, sed prouidentia Duce quæque attentant. *φιλοτεκνία* ipsorum solus is recte dixerit, qui ipse prolis fouendæ atque educandæ viam tenuit. Etenim mutua incubatione ova conseruant, caloremque eorum suscitant & augent, & quamvis fætus trecentos sæpe pariunt, omnes tamen ad laborem, parsimoniam, disciplinam, textrinam æque assuefaciunt, parilique amore & animo complectuntur. Munditiem illarum sæpe admiratus sum, quum vel macilentos & morbidos ad imam telam è specu descendere, atque aluum exonerare viderem, ne forte excrementorum sordibus ædes, vel textrina & tela inquinarentur. Atque hæc de ciuilibus domesticisque virtutibus dici sufficiat. Nunc ad artem illam telariam veniamus, Palladi inuentrici adeo infestam; superauit enim ea discipula magistram suam, & subtilitate operis anteiuit. Primum autem materiam illam lentam sequacem & glutinosam consideremus, quæ nec siccitate, nec humore tenacitatem amittit. Hanc ex vtero duci ex Plinio diximus; tamen quum & mares etiam texunt, ex podice potius proferri cum Bruero nostro charissimo, jure contendere. Inexhausta item cum sit, infinitam hic Dei atque inexhaustam potentiam veneremur; nam corporeis illud aut physicis causis ascribere, dementiae proximum videtur. Qui vero aranei artificiosissimi creduntur, veluti Autumnales & Holci, filum ducunt omni pilo, vel bysso potius longè exilius, tenuius, leuius, atque eâ (teste Æliano) subtilitate, vt tota tela complicata vix vnum filum linteum, quamvis tenuissimum adæquet. Hos tam mares quam fæminas Edoardus Monimius eleganter descripsit, Heptam lib. 7. his verbis:

— Ille domum venatu pascit, at ista
 Maonio graciles orditur tegmine telas.
 Stanniparus venter, vomifilus, lanifer, ipse
 Palladium cumulatque colum, calathosque ministras.
 Ipsi est fufum pondus; quod fila trahendo
 Nectit & intorquet parili sub tegmine ducta
 Illa suam à medijs orditur Dædala telam,
 Et gracili tenues intendit stamine tractus.
 Tela iugo iuncta est, stamen cecernit arundo,
 Inferitur medium radijs subtegmen acutis,
 Atque oram à centro pannum sibi staminat illum.
 Peruia tela patet gemina de parte, feroci
 Ne concussa Euro frangantur stamina, quòque
 Musca volax tenui stretur sinuamine cassis,
 Reticuli primam vix muscula contigit oram.
 Mas abit in tela centrum, ut discrimine paruo
 Vinciat ipse suo peregrinam cassè volucrem.

Horum reticulorum tanta varietas, vt eorum artifex mille operum Dea non male dicatur. Nam quædam laxiora, quædam densiora; alia triangularia, alia quadrata, quædam Rhomboidea, pro loci venationisque commoditate. Orbiculare vero illud inter duas arbores, vel arundines, & sæpe in fenestris varijs antennis funiculisque appensum, Deus bone; quantam rationem, iudicium, artem, quàm mirabilem sapientiam pulchritudinemque ostendit? Sane non

male hinc. Euclides figuras : piscatores reticularia, didicerunt; unde enim aliàs tam peritæ, tam industriæ magistræ peterent exemplar? Tam moderato unguine, tam tereti opere, tam æquali stamine rem absoluit, ita fusi ponderisq̃ loco se librat, ut confertum Minerva posse, nisi me exemplum terreret, facile dicerem. Sed & operis firmitas etiam mira videtur, quum rerum infirmissima apparens, crabones teneat, venti perferat furores, pulvereque injecto distenditur potius quam frangitur aut violatur. Reticulariæ suæ modus hic est. Primum quinque semidiametris ad circumambientia loca pro suo instituto aptissima circumductis, deinde nullo circino, sed fatali pedum scientia 44. circulos, a centro ad superficiem certis semper partibus ab invicem distantiores filo posito delineat. Quin porro illud nobis scitu jucundum, ut & visu doctissimo Turnero & Bruero mirabile videbatur, Araneos istos quando filum rectâ lineâ à summa trabe ad terram figere cupiunt, lapillum pedibus complecti, seque tum sensim per triplicatum filum demittere, ut terrestris angulus trabali examussim respondeat. Sed illud ante omnia suspicionem meretur, quomodo primum filum in citiore parte amniculi, secundum in vltiore ligant, cum nec eis volandi, nec nandi scientiam docuit natura; an vero saltu eum trajiciunt, equidem dubito. Secundas in textrina occupant & merentur domestici in contignationibus tectorum ædificantes; aliq̃que agrestes, qui in herba latam, spissam, planamq̃ue telam, & revera telam concinnant, veli linteique instar expansam. Horum in opere si tramas, foraginem, infile, radium, pectinem, subtegmen, stamen atque vescas propius inspexeris; sanè aut nihil, aut Deum ibi planissimè videris insensibiliter (tamen re ipsa) hæc omnia administrantem. Et profecto hoc ipso Ægyptios, Lydos, Penelopen, Tanaquillida, Amestrim, Claudianam Romanam, Sabinam, Iuliam, & reginas Macedonum textrina peritissimas longè superant, quòd (præter vulgarem rationem & artem) nullis filis per transversum actis ex arctissima quadam villorum in longum continuitatē solidam tenacemq̃ue telam componunt. Confectum jam opus saliva quadam viscidâ & glutinosâ obducunt, cujus solo contactu inviscata præda, cæcitatæ imprudentiæq̃ue pœnas persolvit. Color telæ ærius atque pellucidus, vel potius nullus; id quod imponit incautis muscis, & vel oculatis fraudi sit. Nam si quem manifestum colorem repræsentaret, præcauto opus esse existimantes, longiùs vitarent. Ignobiliores aranei (desides nimirum, obesuli & speluncarij,) telam rudem admodum conficiunt, & longè crassioris fili, quam cavernis tantum muralibus præpandunt. His corpus ponderosius, pedes breviores, carminationiq̃ue & stamini ineptiores, prædam apprehendunt potius casu, quam quærunt, quoniam foramen extra magnum, peropportunum muscis latibulum videtur. Verum prius limine implicati ab Araneo arripiuntur, & quo morituri solent, in carnificinam intus deportantur: altè enim in muris excubant, tum ut aves sibi insidiantes (passeres, erythacos, Philomelas, troglodytas) fallant, tum ut muscis nihil inesse mali arbitrantibus citius imponant. *Atque de Araneis innoxijs eorumq̃ telis generaliter hæc dicta sint. Iam de illarum speciebus à nobis observatis pauca adjiciemus.*

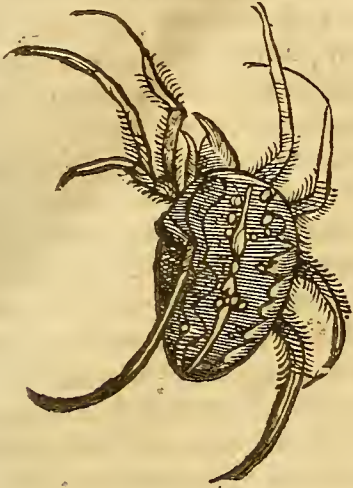
CAP. XIII.

De certis quibusdam Araneorum speciebus ab authoribus observatis.

Raneos ita divisos à nobis esse meministis, ut Alij noxij Phalangia dicti essent, alij vero innoxij. Phalangiorum pauci (forte nulli,) textrinam exercent; Alij vero omnes vel retibus, vel telis conficiendis operam navant. Retiarij alij domestici, alij agrestes; veluti

luti etiam telarij. *Inter Retiarios unum* vidimus omnium maximum : Cujus hic iconem. Autumnio inter rosarum ramulos rete artificiosissimum expandit,

& transcurrentem alium araneum, vel culices & muscas advolantes mira dexteritate attracto fine illaqueat, atque ita suspensas in futuram famem relinquit. Corpus illi spumeum, & ovali penè figura; caput sub ventre exiguum atque forcipatum; dorsum varijs maculis candicantibus ornatum. Est ex Autumnalium Holcorum genere, brevique temporis spacio, a pisi magnitudine ad eam quam videtis crassitiem increfcit. *Inter Telarios quosdam vidimus subtilem telam texentes, alios mediocrem; quosdam vilem, crassam, rudem atque deformem. Subtiliores artifices sunt domestici, quorum hic unum fulcicoloris, depictæ magnitudinis, & inter oculos solemque positum, nonnullæ (uti*

dicam) pelluciditatis. Hic ille est cujus Encomium Cælius Secundus Curio; Cujus naturam Plinius curiosulè descripsit; qui Hebam, Penelopen, Ægyptios, Lydos, Macedones, aliosque telariæ deditos erudit. Mediocreml telam & fortem textit hic Araneus sylvestris in sepibus linteamen expandens cum fago, ubi habitat observans prædam. Crassior est ejus tela, ne pluvijs

perpluat; & ut ventorum vires melius sustineat: corpus fuscum obtinet, sed pedes veluti polymitos nigris albisque maculis seriatim varios. Os illi forcipatum acetabulis munitum, supra quod in capite duo parva albicantia puncta cernuntur, nescio an oculorum officio defungentia; totum corpus leniter hirsutum. Longè latèque telam expandit; ut prædam plurimam

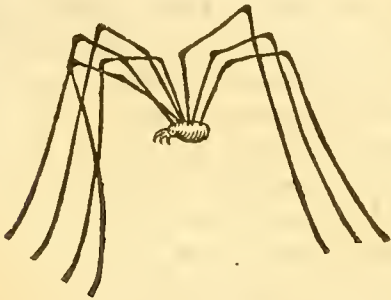
(cui rei deditissimus videtur) capere queat. *Vilem atque incomptam telam ducit, & quasi in fasciculum colligit hic campestris, quem in agro Colcestriensi primum observavit Pennius inter Origanum sylvestrem muscis infidiantem, nec aliàs conspexit unquam. Pedes habet proximè descritto similes: corpus globi amulum; dorsum quidecim albis maculis nota-*

tum: anum quoque habet quadrangularem & nigrum. Huc etiam tres luporum species referimus, in murorum rimis, macerijs, lapidumque ruderibus visitantes. Sordidam telam & parvam incavernistexunt; extra speluncam interdiu spe prædæ longiùs vagantur; quam magno impetu adorti, in antrum trahunt. Maximus fulco est colore, caput illi quasi ovale, corpus globosæ fere rotunditatis, utrumque latus duæ parvæ ac brevès lineæ albæ exornant,

circa medium dorsum colore est magis albicante: pedes habet ex nigris fuscisque maculis pulchre varios. Medius minor est, tinctura grisea. Spinam albæ tres quasi margaritæ illustrant, quarum quæ collo proxima, major & longior. Tertius nigrior videtur, dorso crucem gerens transversam, rectangularem albissimam, ideoque à quibusdam, *Sanctus* vocatur. E luporum hos esse genere conjicio, quia currunt cum saltu quodam, & voracitatem miram produunt; nihil enim in crastinam reponunt, sed omnes uno die prædas absument. Cinnereum hujus generis vidit Gesnerus. Sunt præterea aranei longipedes, inordinatæ rudissimæque telæ artifices.

Campestrum corpore ferè globoso & fusco, graminicolam, ovisequum, Angli *Shepherd* sive opilionem nominant, vel quia ovium consortio gaudet; vel quòd agros illis refertos, pastores noxa & veneno carere (est enim & ipse tam intus quam extra sumptus, animal innoxium:) existimarunt. Sunt adhuc plures Araneorum species. Est enim Araneus quidam niger breviusculis pedibus, ovum sub ventre niveum secum portans, & celeriter currens; rupto ovo araneoli multi egrediuntur, qui cum matre ad pastum omnes unà procedunt; vesperi verò parentis dorso conscenso requiescunt. Hunc verrucis asperum credidit Pennius, donec Ripulæ contactu araneolorum descensum plane viderat. In putridis quoque & cavis arboribus Aranei nigerrimi, magno corpore, pedibus brevissimis, cum Asellis & Iulis habitantes. Vidimus item (inquit Gesnerus) totos albos, compresso & latiusculo corpore, in flore Oreofelini, in rosis atque in gramine, pedes illis tenuissimis longissimi, os maculâ, latus verò utrunque rubicundâ lineâ notatur. Venenatum credit, quia cercopithecum ejus esu pene exaninem vidit, & vix oleo infuso liberatum.

Novimus quoque oblongo corpore araneos & acuta cauda, ex atro rufescentes, veluti etiam virides. Sunt & rubri duum generum. Vnum majus in terræ cavernis tantum habitans, pectore miniato, pedibus ex rubro flavescens, cauda atque ventre ex fusco colore ad flavum nonnihil tendentibus. Aliud genus valde minutum, Reduvio ovili minus, intensè (veluti ex Cocco) rubens. Sex tantum pedes habet, ut monstrum Aranei referat: caput illi araneis simile, sed parvum valde. Intra terram habitat, rudissimam telam operans & indigestam; quandoque foris oberrat, & in præda captanda magnam agilitatem monstrat. Plura Araneorum esse genera facillè concedimus, plurium item colorem: neque enim nostra fert omnia tellus, neque ipse Aëtorides, quamvis *πυρόπις* dictus, vidit singula. Cætera gratior forte posteritas & meliorem eraverit. Nos interim de Araneis si non ad voluptatem, sane ad voluntatem diximus; neque enim plura voluimus, qui in his etiam scribendis strenuè sudavimus. Illud tantum notabimus, Omnes Retiarios, Telariosque araneos, cum ætatè peritiam acquirere majorem; lanis inclusos Tinearum generationem augere, & senectutem quotannis sæpius exuere.

Quanto

Quanto etiam latiores & strigosiores, tanto ingeniosiores in vitæ muneribus reperiuntur.

CA. XV.

De Generatione, Coitu, & usu Araneorum.

Enerari Araneos aliquot ex feminibus aërijs situ & corruptione putrefactis, ex eò constat, quòd novissimæ ædes primo fere quo dealbantur die, eorum corporibus telisque scatent. Propagatio autem plerumque coitu fit, cujus desiderium & actio fere totum Ver durat. Tum retis mutua ac repetita attractiuncula venerem quasi accendunt; continuo inter trahendum propius accedunt; tum deniq; averfis clunibus copulantur, quia ille coeundi modus (ob globosam corporis formam) maxime erat conveniens. Eodem modo Phalangia, (quotquot texunt) venerem absoluunt, & generantur ex ejusdem generis animalibus, ut Aristoteles testatur. Ipsa autem non Vere, sed appropinquante hyeme coeunt, quo tempore velocioris motus, certissimæ noxæ, magis que venenati morsus videntur. Quædam à coitu unicum ovum pariunt pottantque sub ventre, colore niveo, & per vices incubant, mare subinde fæminam juvante. Aliæ multa minuta que ova ponunt, femini papaveris similia: è quibus exclusi triceni aliquando araneoli, post vanos quosdam in tela lusus; tandem cum matre prodeunt, vespereque exorto telam repetunt: donec quisque propriam telam texere didicit, qua tutius atque jucundius vitam peragat. Saltando fætus excludunt, ovis per triduum incubant, menseque lunari prolem perficiunt. Domestici tenuiori tela ova deponunt, crassiori sylvestres, quia magis imbrium ventorumque injurijs opponuntur. Generationi plurimum confert locus. Nam ut in regione Arrhatensi & in Creta insula abundant phalangiorum genera, ita illa Hibernia non vidit, Anglia non diu sustentavit, turris Gratianopolitana non pertulit. Quamvis enim Aranei nostri permulti intus devorati noceant, morsustamen eorum veneni expers, & nemini, uti omnium contra Phalangiorum, lætalis. Innoxij morsus Araneos ubi non videris? Scandunt Regum aulas, ut virtutem addiscant. Divitum cubiculis insunt, ut officij admoneant; pauperum tabernas incolunt, ut patientiam, tolerantiam, laborem ijs commendent. Si pomærium ingrediaris, vestiunt unamquamque arborem. Si hortum, in rosis latitant: si agrum, in sepibus operantur. Domi forisque eos inveneris, nequa abesse virtutis diligentiaque exemplar conquiri cum causa possis. *Araneam* licet Minerva petulantem, Martialis vagam, Claudianus audacem, Politianus pendulam, Juvenalis aridam, Propertius putridam, Virgilius levem, Plautus inutilem autumant atque appellant: Tamen varijs eam usibus creatam esse liquido manifestum fiet. Quare adorata numinis majestate, quæ tantas tam pusillo corpori virtutes indidit, ad commoditates dicendas veniamus. Araneus muscarius linteolo involutus, ac sinistro brachio appensus, ad quotidianam arcendam bene facit, inquit Tralianus. Magis autem, si multi cum oleo laurino ad linimenti consistentiam fuerint cocti; quo loci pulsatiles in utroque carpo, & cubito & temporibus, quando ante paroxysmum inuncti fuerint, remittit febris & postea perrarò redit. *Kiramides*. Araneus cum splenio subactus, ac linteo extensus, temporibusque applicatus, *Tertiãna* febris accessiones curat. *Dioscorides*. Araneus lycos dictus, in calamo pectori alligatus, idem præstat, *authore Plinio*. Araneus ille domesticus, qui densam gracilem ac candidam telam texit, aluta vel nucis putamine inclusus, ac Lacerto vel collo appensus, *Quartana* paroxysmos

roxyfimos avertere creditur. *Dioscorid.* Quod per experientiam verum fuisse, scripsit Pennius. Tres Aranei viventes, oleo injecti, statim super ignem ferveant, oleum illud tepide *auri dolenti* instillatum valde conducit; vel succum araneorum cum rosarum succo exprime, & cum lana infunde. *Marcellus Emp.* Plinius eas aceto, vel oleo rosaceo macerari atque conteri, deinde in aurem mitti consulit, cum croco, & doloris sedationem certo recipit: idem quoque Dioscorides affirmat. *Sostratus* lib. *αφι σακχου* scribit, Crancocalapten (Aranei speciem) in oleo suffocatum, contra venena præsentaneo esse auxilio, uti Scholiastes Nicandri meminit. Sunt qui Araneum sinistra manu captum, & tritum cum rosaceo, in aurem illius regionis infundunt, quâ *dens dolet*, & prodesse asserit *Plinius*. *Suis ipsorum moribus impositi*, imo intus quidem sumpti auxilio sunt. Quid referam albugines oculorum, infestissimum morbum? At is quam parvo negotio, nostri Aranei opere diluitur, si quis modo longissimos tenuissimosque pedes (præsertim ejus generis araneorum qui candidiores sunt) cum oleo conterat, eoque medicamine affectos oculos inungat. *Plinius*. *Oculorum* quoque fluorem (Græci *εμφορην* dicunt) Aranei domestici fanies & urina reprimat, cum rosaceo vel croci drachma instillata, aut per se lana apposita: quo noscatis nihil in eo tam sordidum, quod non secum aliquam ferat utilitatem. Ad *uteri suffocationem* Aëtius ceratam ex Araneis umbilico applicavit, & plurimum contulisse scripto prodidit. *Lienis dolorem tumoremq;* Araneis cedere, Plinius memorat; rationem non monstrat. Ait etiam, si quis Araneum cum filo descendente ceperit, manuque cava contritum umbilico apposuerit, *provocari album*: si vero ascendente ita adhibuerit, *cohiberi*. Scribit etiam Araneum ægro nesciente impositum, tertioque die solutum, *furunculos* curare. Dempto capite pedibusque, infricatus condylomata persanat. *Idem*. Suffitu Araneorum decidunt omnes pediculi, nec alij postea nascuntur. Adeps anserinus cum rosaceo & araneo mammis inunctus, eas à lactis coagulatione post partum custodit. *Anonymus*. Imo (nodosum illud divitum flagellum, atque medicorum ludibrium) *Podagra*, quam nulla ratione posse curari docti plerique statuunt; sola præsentia Aranei levamen sentit & curationem, si luna soleque unâ ex oculatis (id est, illâ, quâ non lucent hora) acceptus, pedibusque posterioribus multatus & cervina pelle inclusus, pedi alligetur dolenti, atq; ibi aliquandiu manere permittatur. Quinetiam tutos fere (quod paucissimis pharmacis usu venit) à podagra chiragraque eos videmus, quorum ædes frequens Araneus colit, suisque auleis & peristromatis exornat; ô rarum naturæ miraculum! ô miram contemptibilis bestialæ virtutem! ô perbeatos divites si tam præsentem quidem bono uti fruique scirent! Antoninus Pius dicere solitus est, Sophisticas argutias similes esse araneorum telis, ut quæ plurimum artificij atque ingenij, sed utilitatis minimum haberent. Quoties autem per recens vulnus totus humani corporis cruor miserè fluxit? quem tamen, densiore paulo Aranei texto strictè alligato, inhibere in promptu fuisset, si quidem attentiores aliquantò effenus ad nostratiam domesticâque remedia. Sed peregrinis & è longinquo petitis inhiamus, tanquam aut meliora sint, quæ ex ultima usque India magno negotio advehimus; aut salubriora, quæ magna secum pretia ferunt. Sane nisi libido nos infana, veluti æstro percitos, per omnes terræ marisque tractus agitaret, ad sanguinem sistendum, ulcera curanda, faniem prohibendam, inflammationem arcendam, vulnera conglutinanda, pluris unam Aranei telam, quam *Sarcocollam*, *Sandaracam*, *Bolum* ex Armenia petitem, terram sigillo nobilem, *famiam Argillam*, *Lemni* denique lutum faceremus. Astringit enim; refrigerat, siccat, glutinat, & nihil putridum diu subesse permittit. Quâ de causâ omnem è naribus *Hæmorrhagiam*, (uti etiam *hæmorrhoidas* & sanguinis ex dyfenteria,

dysenteria, menstruis, & venarum ubicunque anastomosi nimiam euacuationem) citissimè sanat, siue sola cum vino intus forisq; detur, siue cum lapide hamatite, croco Martis, alijsq; id genus commisceatur. Ingreditur item tela Araneorum unguentum *contra Serpignes*; & *ani condylomatis* alligata, sine dolore illa absumit. *Marc. Emp. Epiphoras* item curat teste Plinio, & cum oleo imposita *articularum vulnera* consolidat. Quidam cinere telarum cum polenta & vino albo uti malint. *Verrucas* nostri chirurgi curant hoc modo: Telam aranei rudioem in pilæ formam convoluunt, ac verrucæ impositam accendunt, ibidemq; in cineres redigunt: quo pacto radicitus, imo eradicatus tollitur verruca, neque postea unquam renascitur. Marcellus Empiricus telas araneorum in cupresso repertas *podagrigo* cuidam medicamento inferit, ad dolorem leniendum. *Ad perforati dentis dolorem*, Gal. 5. *ἔστ. 707.* ex Archigene, ova araneorum oleo Nardino diluta, dentique imposita, valde commendat. Qua item ad tertianam abigendam propinat Kiramides. Vnde cum Galeno ad Pisonem concludimus; Ex aranei textrina intelligi satis posse, Nihil tam sordidum naturam peperisse, quin suos eosque pernecessarios usus habeat, modò diligentiam maiorem medici ostenderent, communemque *ἑσπερίων* sylvam ingredi non fastidirent. Nunc ad reliqua me conferam, ne dum tantus in Aranei historia videor, texisse reuera videar (quod dicitur) *ἰσοῦ ἀεζχῆνις*. Illud tantum adiungam, Cercopithecus Simios, stelliones, lacertas, Vespas, ichneumones, hirundines, passeris, paros, troglodyten, Araneis vesci. Lusciniæ vero, Oscinum facile principem, illorum esu à quibuscunque morbis liberari. Regnante Alexandro meretrix puella in Alexandria longè blandissima perhibetur, quæ à iuventute usque araneis nutriebatur; eamque ob causam rex admonitus, ut accuratè ab ejus amplexu caveret, ne veneno inficeretur per sudores vaporante. Albertus item meminit Colonienfis cuiusdam nobilis virginis, araneis à teneris usque annis cibata. Imo & nos Angli Heroïnam etiamnum viuentem habemus, quæ (ut supra dictum est,) ab eorum esu non abstinet. Nequeo non historiam repetere à viro fide dignissimo, Bruero nostro charissimo, olim relatam. Veneris quidam nepotulus, profligatis rebus, & intet commestationes lustra que perditis, quidvis pecuniæ causâ etiam cum capitis periculo ausurus; ubi diuitem quandam matronam Londinensem tympanite deploratissimo affectam, ac à medicis pro desperata habitam audiuisset, personam ac officium medici mentitus, se illum, imo omnem curaturum esse morbum multis recepit. Sed ut moris est, mediam mercedis partem statim numerandam, reliquam syngrapha spondendam, & in fine morbi soluendam procurauit. Tum, veluti desperatæ, Araneum illi propinauit, salutem certam promittens à triduo, atque ita citissimis quadrigis ex urbe euolat, ne rumore de ægrotantis morte (quam in limine positam coniecerat) interim oborto, cædis alligaretur. At fæmina paulo post vi veneni morbo liberatur: & medicus ignarus, tanti author facinoris, haud cognoscitur. Post aliquot menses redijt hic bonus vir, securus rerum omnium quæ contigerant, atque clam de mulieris illius statu sciscitatus, conualluisse didicit. Tum vero palam se ostentare, rogare quomodo sustentatum sit, excusare absentiam per amici summi valetudinem, & quod nihil mali ex tam salubri medicina contingere potuisset, certo sciret; confidenter item reliquum mercedis petere, & non illicubenter auferre. Næ præsentis hac in morum & temporum corruptela, quanti jam fuerit hic medicaster, qua fortuita bona artis esse putantur; & temeraria unius morbi curatio, vel cum vitæ periculo instituta, medicos tum creat ex fece agyitarum, tum laude item & lauro dignos iudicat? Sed hæc Nemesis melior castiget: nos ad formicas venimus.

CAP. XVI.

Formicarum Encomium, in quo differentia, Natura, ingenium, earumque usus describitur.

Laudes à corpore petita.

Xorsurus Formicæ laudes, nescio an à corpore an ab animo principium ducam; cum vtroque non solum multis Insectis, sed etiam quibusdam hominibus Formicæ sunt præferendæ. Neque enim vniculi Coclitum profapiam referunt, neque limulis aut truculentis oculis conspiciunt, neque collatitio ventre incedunt, ut Comici Ballio, neque insigniti, vari, valgi, compernes, ventriosi, bucculenti, panso o. e., macilentis malis, inculta fronte, vel effæto utero incedunt, ut Nobiles & Heroinæ permultæ, quibus libido perijt; sed & formæ dignitas mentis bonitatem consequitur, naturaque illis (pro suo loco & ordine) constantem & absolutam quandam perfectionem attribuit. Cardanus visum ijs primus eripere voluit, ob corporis parvitatem; parum memor multa esse muscarum & culicum genera formicis minora, quæ tamen & oculos & visum obtinuerunt. Sed si oculis capiuntur, quid lux ijs prodesset non video, & cæca nocte æquè atque interdiu elaborarent. Fateor equidem antennas ipsis loco baculi inservire ad viam tentandam, non quia cuiusmodi sit via, non perspiciunt, sed quod mollitiem, duritiemque objectorum ijs tantum medijs explorant. Caput habent exiguum, sed cælifforme rotundum, cerebrosum, oculatum, ore item dentato, gutture non elingui & palato præditum. Pectus illis quadratum, costis munitum, pulmonibus, vel vicarijs follibus donatum; quibus illa firmitudo & laxitas, ut nullis laboribus anhelosi spiritum semper ducant liberrimum. Ventrif stomachus inest ad digerenda venena (serpentibus & bufonibus sæpe vescuntur) non imbellis, atque uterum grandis calor & fertilitas quædam grata commendat. Quid ego hic pedum celeritatem agilitatemque memorem, & æqualem incessum? quibus non solum equos gradarios vincunt (pro corporis analogia) sed etiam citissimis quadrigis præferendæ sunt. Colore per loci & generis differentiam variant. Nam & rubros habent Magni incolæ, & Budemelitæ albos agnoscunt. Europæi potissimum nigros viderunt & aureos, atque ex flavo non nihil erubescerent. Hic vero breviculi, strigiflores, tenui collo, graciles, & infirmi corporis videntur: tamen & hi onus triplo corpore majus & ponderosius portant, atque etiam Indiani non contemnendæ molis, magna carniū frustra auferunt atque absumunt.

Laudes ab animo desumptæ.

Corpora vidisti; mores quos ante gerebant

Nunc audi: parcum genus est, patiensq; laboris } Virg. 4. Æneid.

Quasitque tenax, & quod quasita reseruet.

Sane quoties Caij Iulij Cæsaris profusionem, Caligulæ luxum, Neronis prodigalitatē, nepotinas Apicij hëlluationes, & Heliogabali sumptus repeto magnificos; toties Formicæ genium ingeniumq; maximè laudo, atque hominum prudentiæ faciliè præfero. Vixerunt illi (sat scio) suavibus modis, atque uncta è patribus patrimonia, opulentas hæreditates obtinuerunt. Tamen commentum novum balnearum usum, periculosissima genera ciborū, exquisitissima convivia, liburnicas de Cedro factas, gemmatas puppes, margaritarum potionem; unius anni curriculo tantum decoxerant, quantum toto vitæ decursu, spolijs tributisq; domi forisve habitis, extorserāt. Habuit Licinius Crassus olim multa; quem ad incitas redactum, & occurrentium cachinnis exceptum, populus per ludibrium *divitem* vocavit. Atqui (proh deos!) inquit Comicus, Quàm miserum, isthoc est verbū, Habuisse tam olim multa, habere jam nihil? Quàm nobis

nobis Formicam imitari præstaret; quæ collectas Autumno fruges hibernis commestrationibus non prodigit, sed in futuros usus diurnumque alimentum providè conservat. Hinc fit, ut non arida unquam pauperie excrucietur, nec adversæ fortunæ undis jactetur, nec ære alieno obnoxia implicetur, nec ab alio animali, vel operam, vel vitæ salutifve præsidia mutuetur. Et, si frugalitas à frugibus, quod Etymologi statuunt, dicta fuerit, (Majores nempe nostri, veteris sobrietatis magistri, alias epulas haud norant:) sane illam à protoplastis illis parentibus, in Formicas migrasse verisimile est, quæ illis solis vitam sustentant siccam, & conquistam ferculorum multitudinem effugiunt. Ex his igitur Myrmedonas, optimam (quæ temperantiam, quæ diligentiam atque laborem spectes;) Græcorum gentem nasci non male finxit poëta. Vnde enim illis tanta rerum opumque affluentia, nisi formicina quadam prudentiâ parta servassent, in paupertatis evitationem reposuissent? Atque sicut in retinendo parsimonia, ita in acquirendo sedulitas, industria, sagacitas & diligentia ipsarum mirabilis spectatur. Primum autem vitæ, deinde prolis, ultimo victus commodam ineunt rationem. Ante omnia ædes sibi parant, ut Aureo illo seculo, non tegula deliciari, sed viridante cespite tectas, & non cocto latere, sed terreo quodam muro circumcinctas. Pyramides & fossas Ægyptias, Creticumque laberinthum historiæ plurimum celebrant. Sed fossarum quas Formicæ fodiunt elegantiam, figuram, dignitatem, flexiones, diverticula, anfractus, nemo satis videat aut laudet. Etenim hæ ineffabili prudentia ac artem omnem vincerite, subterranea ædificia tortuosissime construunt, ut viam solum inviam insidias sibi fruentibus aperiant. Primum terram teneris unguiculis ligonum vice excavant, ac pro cavernis posterioribus pedibus bipalliorum loco ejiciunt. Hinc regestum exaggerant, ac tanquam muros vel propugnacula circumvallant. Deinde paleis, stramine, frondibus, corticum & ramulorum fragmentis opus tegunt, novaque materia accumulata turrim erigunt de longinquo eminentem, (*Myrmeciam* dictam) jacto fundamento longe excelso, & declivem; tum ne pluvijs stagnantibus ædes concidant, tum ut aëre item perflata salubrius degant. Figuram ædificij divinum hoc animalculum à cælo petijt, vel quia multitudo suæ gentis capacissimam posceret, vel præstantia optimam expostularet. Introitus non reclusus, sed varijs meandris valde perplexus atque ambiguus. Cavernas in hac sua arce triplici ordine distinguunt, sed aditu tam inaccessio, ut vel Argum ipsum totoculum sæpè eludat. Prima camera satis larga, quasi basilica videtur, ubi omnium una Panegyris & conventus, à nobis *Panmyrmecium* vocata: sub hac profemina Gynecæum Dædalea manu & opere fornicato, quo ovis in tuto positus fetus pariant, fabricatur, ne posteritatis videatur neglecta cura. Tertiæ ædes intimæ & tutissimæ ab imbribus pro granorum acervis extruuntur, ut ibi quasi in horreo ventris thesaurum condant, & ab Hyberno frigore omnia pervadente præmuniant; radices & extimas monticuli oras Cæmeterio assignant, eoque vita defunctos cum honore & pompa sepeliunt. Atque hæc ædificij ratio; simplex illa quidem & in terræ cavernis posita; qualis illa sapientum priscorum, antequam superba, & cælo minitancia tecta infana Nini ambitio excogitaverat. Ab ejus obitu, Reges memorem aut Principes? imo ex imi subsellij civibus quidam supersunt, qui inimani sumptu, non formicinum cumulum; sed Mausæolum, vel cadaveris sui ergastulum ædificant, omnique opera & arte poliendum curant. Digni sane qui ab ipsis formicis vivi pereant, ut prudentis animalis morfu intereuntes, dignas stultitiæ luant pœnas. Neque ædículas vel turres erigunt, ut otiosis latibula, male feriatas asylum subministrant: sed quisque (imperante tamen nemine) honestam sibi capit provinciam, & in Democratiæ suæ publicam utilitatem mutuas vicariasque

riasque operas impendit. Hi enim, veluti in fodinis metallicis, sese cuniculis agendis strenue exercent; illi ædibus reparandis, ornandis, everrendisque vigiliant: alij mortuos, magna comitante caterva, & ferali solennitate in Propylis sepulchro claudunt; alij contra ægrotantibus præstant auxilium, atque ex thesauro granum quoddam medicamentosum, (sunt enim ibidem penè omnium herbarum grana) apportant atque præparant. Nec desunt illis Frumentarij, spicilegi, promi condi, œconomi, fabri, architecti, fornicarij, cunicularij; vel potius ea est singulorum virtus & scientia, ut quisque quid ubique factu opus sit rectè teneat, & reipub. juvandæ comiter incumbat. In communi autem opere qui labor, quanta sedulitas apparet? Si Myrmeciam subito extruere in animo sit, vel saltem (ob veterum ruinam per injurias talparum suffodientium factam) novas quam citissime ædes ponere necesse habuerint: veluti facto examine omnes prodeunt, atque è dirutarum rudere, in vicinia alias ædificant. Primum autem ovagranaque dispersa colligunt, & suo quoque loco recondunt, postea cumulum reparant, cui addito tecto, sarta tecta que singula præservant. Festo & læto sole in segetum strage quando pabulatum proficiscuntur, Majores natu (tanquam duces) præcedunt, reliqui sequuntur. Illi summam stipulam scandentes spicas demordent: quarum ruinæ juniores inhiant, ac (delapsis glumis) vaginis granum eximunt, exemptum deinde domum portant, ac erosa ligula (ut germinandi facultatem eripiant) si necessitas jubet, pro foribus insolant, factaque ventilatione iterum reponunt. Peracto Spicilegio, tritulantium areas frequentant, atque inde non clam surreptis, sed palam arreptis vitæ subsidijs, thesaurum penuarium locupletant; quem ipforum laborem Virgilius scite luserat his versibus:

*Ac veluti ingentem Formica farris acervum
Quum populant, hyemis memores, tecto que reponunt:
It nigrum campis agmen, prædamq; per herbas
Convectant calle angusto. Pars grandia tridunt
Obnixæ frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Castigantq; moras: opere omnis semita ferret.*

Quare non immeritò mortalis prudentiæ Princeps, pigros illos & glirinos homunculos (qui ut mures semper victitant aliena quadra, & ostiatim vaguli stipem rogitant,) ad Formicam in disciplinam relegavit; ut ejus exemplo occasionem premant, paupertatem exuat, laboremque (omnium bonorum propolam) plurimi faciant. Huc tendit illud Gallici poetæ,

*O piger, à lenta quisquis laqueare vacua,
Formica munimen adi; quæ provida mater
Oeconomusq; premat ne se penuria rerum,
Mense uno glomerat, quod toti sit satis anno.*

Hæc illarum diligentia in colligendo, sollicitudo in præservando, prudentia in recondendo, œconomiæ disciplina in distribuendo alimento. Videamus quoque modestiam in itinere, quæ non omittenda mihi videtur. Nam licet angustam terunt viam, tamen nullæ ibidem rixæ, luctæ, vel concertationes, murmurilla, digladiationes aut cædes de via audiuntur, (sicut inter superbos usuvenit:) Sed minor majori, inanis onerato cedit, & devitare quisque potius injuriam per modestiam, quam petulanter inferre paratus est. Si quis conferat onera cum corporibus earum, fateatur nullis pro portione vires esse majores; gerunt ea morsu. Majora aversæ postremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. In ijs reipub. ratio, memoria, cura; Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra; Situi obnoxia, & imbre madefacta, foris proferunt, soli exponunt, abstergunt, torrent, & deinceps horreo recon-

dunt

dunt. Majora ad introitum dividunt. Operantur & non suplenâ Lunâ (probi ut messorum solent) eademque interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniam ex diverso convehunt altera alterius ignara, certi dies (auctore Plinio) ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concursatio? quàm civilis cōversatio? quàm officiosa salutatio? quàm diligens cum obvijs quædam collocutio atq; percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in marmore semitam excavatam; ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacunq; assiduitas. Nam eâdem tere omnes semitâ viam capefcunt; quia si onus vires portantis superet, obviâ venientes impeditam adjuvant, humeros manusq; præbent auxiliares; si levius, paucæ; si ponderosius, multæ accurrunt, & vel retrahendo, vel trudendo, vel onus (si majus fuerit) arrodendo dividendoq; opus promovent; eoque pacto magnam stipularum quisquiliarumq; molem domum reducunt. Si quis vero laborem formicarum impediret, (quod obvijs nonnunquam serpentes atque rubetæ faciunt.)

————— *querunt per vulnera lauros,*
Corda vomunt, pulchrumq; mori succurrit in armis.

Tunc enim (veluti Syncretismo factô) conspirant & lentis sævisq; moribus hostem perimunt: Parum se de repub. meritum putat, quisquis communis hostis corpori dentem non infixit, eoque nomine concertant. Messis tempestate ubi hoc accidit, in exanime corpus non sæviunt, sed statim à prostrato hoste, ad pensum recurrunt, & seposita in castris ante prælium grana recolligunt: neque enim spolijs inhærere prudens consilium est, ubi gravius avocatur negotium, & cum cadavere certare inglorium ducunt. Vescuntur potissimum tritici, siliginis, zæ, & mazæ granis, & (qui est ipsarum delectus) solidioribus. Cupressi nucleis valde delectantur, floribusque herbarum teneris & rubicantibus. Scorpios, *Geraret* dictos comedunt *Rhast teste*, serpentumque & ranarum cadavere famem sublevant. Alioquin à putridis & venenatis abhorrent, frugesq; menstruo sanguine pollutas ne gustant, ne tangunt quidem. Nonne item hominibus equos, lupos, serpentes, olera, cadavera arctissimis in obsidionibus fames ingessit? Munditiem illarum id satis comprobatur, quod in granorum glumis seu folliculis mortuos efferunt, ut Romani olim in urnis, nunc in feretro, defunctos sepelierunt: ædes enim gestunt puras colere, eumq; in finem alui onus (urinæ simile) non intus ponunt: atque ubi per cœnum factô itinere maculosæ redeunt, in ipso ædium vestibulo ad asperum sese corticem elimant. Fætuum illa illis cura & amor, ut semper in ulnis ova gestent, quamdiu and nimiam amplitudinem labores impediendem non excreverunt; deinde alto sinu deponunt; ut Pico Martio, Virso, Lucinæ, alijsque eorum prædonibus imponant. Quum vero exclusis ovis Formiculæ exierint, illicò ad laborem eas instruunt & diligentiam, operæque impatientibus cibum denegant. Hinc videas cuique quandam dari provinciam: fortiores unguis, ore, rostellis, terram egerere; egestam accumulare; cumulatam leviter (ut spongiosa fiat) stipulis inspargere: Sapientiores ædificant; minores in cuniculis versantur; peritiores mæandros, labyrinthos, concamerataque cubilia efformant. Si quem otio languentem viderint, non solum fame maceratum ædibus ceu spurium exigunt: sed etiam pro foribus ductum factâ omnium ordinum coronâ, capite mulctant, ut filiis documento esse possit, ne pigritiæ in posterum & mollitiæ nimix animam appellent. Coitum diebus labori & quærendis frugibus convenientibus omittunt, hyemeque potissimum, (quando nec feritur, nec metitur) propagationi student. Intus autem plerunq; veneri dare operam modestia illas induxit, ut apertum genus; quo tempore fæminas charè habent, suisque complexibus gravidas factas perdiligunt. Ultra omnia id curant (ô mirabilem *οὐρανὸν*!) ne quid

proli ad corporis alimoniam, vel ad mentis doctrinam desit. De Formicarum fortitudine Solus ambigere is potest, qui nec vidit ipsarum pugnas, nec natam de ijs famam accepit. Neque enim bilis tantum his inest (ut adagium loquitur;) sed etiam pugnandi institutum, quo vel cum hoste externo manus conferunt, vel civilibus bellis per famem ortis invicem confligunt. Etenim licet pleno horreo, nunquam litigant formicæ, atque Democratiæ suam habent cum satietate rerum incolumem: tamen (quod in Monarchijs etiam optimè institutis accidisse legimus) in annonæ caritate vel defectu potius, de victu & vitâ pugnas ineunt acerrimas, minoresque majores (quasi grandiores reipub. gurgites) oppugnant. Necessitatis quippe est dare non accipere leges, tumque imprimis venter molestus cliens, quando vacuis & singultantibus intestinis semet ipse exedit. Lysimacho pauci justiores reges numerantur, neque Atheniensibus subditi meliores; utrisque tamen famines multa suasit perperam, atque illum pusillanimitatis, hos defectionis crimine inussit. Laudandum igitur hoc Formicarum bellum non pro Corona murali, vallari, aurea, vel graminea (quæ antiquissima perhibetur) habitum: sed intestinâ necessitate & naturâ duce expressum, quandoquidem ne ipse quidem Solon sitim perferre; nec Salomon famem vincere valebat. Suffodiunt enim istæ omnes parietes, nullis teneri se vinculis patiuntur, solæque leges & limites non agnoscunt. Hujus pugnæ miram historiam refert Æneas Silvius lib. de Europa, cap. 50. in hæc verba: In agro Bononiensi pyrum aridam passus gratiâ ex minoribus formicis famelicis complures ascendunt, supervenere majores non parvo numero, quæ illas erepto faucibus bolo partim occiderant, partim dejecerant. Dejectæ ad suam revertentes Myrmeciam sive acropolim, in itinere cum obvijs (quasi habito colloquio) injurias memorant, omnemque sociorum vim & numerum castris educunt. Post duas fere horas tot Minorum centuriæ, tantæ acies exortæ sunt; ut totus ager nigro agmine atratus videretur, accessere stipatæ omnes, & arboris undique stipitem circundantes, paulatim ascendere ceperunt. Majores, ubi hostes adesse animadverterent, conglobatæ superne pugnam expectaverunt, postquam simul commisso prælio acies convenerant, Majores è minoribus permultas morfu rabido interemerunt, omnesque primo impetu ascendentes miserrimâ strage confectas disjecerunt, ut mortuarum cumulus ad pyri radices non parvus in terra succreverit. Reliqua minorum pars mediaque acies, non animos propterea ponere, aut loco cedere voluerunt; sed concenturiatis spiritibus ultionem tentant, pertinaciusque instantes, atque aciem acie prementes, majori quam antea numero arborem conscenderunt, hostesque à tergo, à latere, & à fronte undique pungentes, manus herbamque dare vi coegerunt. Magnæ majoribus vires ad victoriam valuissent, nisi minorum prævaluisset numerus, unamque viginti simul essent adortæ. Hæc acta sunt Eugenio 4. Pontificis cathedram occupante, spectante Nicolao Pistoriense juris consultissimo viro, omnemque pugnam bona & sincera fide narrante. Tale quid Olaus Magnus recenset Vpsaliæ & Holmiæ contigisse, antequam barbarus & immanis ille Tyrannus Christiernus Secundus à Sueciæ incolis è Gothorum Suevorumque regionibus fuit expulsus. Quo in prælio illud non omittendum; Minores post adeptam victoriam suorum cadavera inhumasse, relictis hostibus & ad corvos parosque expositis. Martis item in aream Campanile elegerant altissimum, acsi Tyrannorum prodigium ejusque Satellites, ad sui facti ἀποδείξιν poenæque imminentis contemplationem, clara voce vocarent atque attraherent. Elefantos atque Ursos lædunt, sed non nisi ab illis prius læsa; Serpentes & Dracones in rabiem agunt & affligunt, sed vel quia laborantibus iter impediunt viamque obstruunt, vel quod cavernis turribusque

suis venenatum halitum inspirant. Cicadas gliresque summo prosequuntur odio: illas quia cantando ætatem conterunt, hos quia dormiendo hyemem perdunt, pariter enim & male occupatos & desides respub. bene constituta punit, otiososque civitate ejicere solent Spartani: Longam vivunt ætatem, imò mortalitatem vix gustarent, nisi ab avibus immaturæ abriperentur, pluviisque & inundationibus aquarum suffocarentur. Sanæ degunt plerunque, quoniam illa tria Platonis saluberrima strictissime observant, *ἀσπιλον ἄσποτον, καὶ τὴν γονῆς συντήρησιν*. Quid enim illis in labore alacrius, in alimento temperantius, in venere moderatius unquam peperit natura? Multa illis etiam domesticæ disciplinæ, justitiæ, amicitiae aliarum que virtutum insunt semina: quæ si vel naturâ vel arte nobis infingerentur, non alieno amplius sudore viveremus homunculi, ventrisque fieri mancipia recusaremus. Habent item quandam futurorum sensum: nam imminente fame mirum in modum sunt laboriosæ, noctu diuque operam continuantes, thesaurumque ingentem undique condentes, unde Juvenalis Saryr. 6.

— frigusque famemque

Formicâ tandem doctus depelle magistrâ.

Quum igitur (ut omnia paucis perstringam) tantæ pietatis, prudentiæ, justitiæ, fortitudinis, temperantiæ, modestiæ, charitatis, amicitiae, frugalitatis, perseverantiæ, industriæ, artisque nomine præcellant; haud mirum si Plato in Phædone statuerit: Qui virtutem civilemque vitam consuetudine propriave diligentiam coluerunt absque philosophiæ adminiculo, eos à Formicis animas sumpsisse, atque in easdem mortuos reverti. Huc accedit, ut antea retuli, Myrmidonum fabula: qui olim Æginetæ cum essent, diligenti agriculturâ, perpetuâ fossurâ, improbo labore, & continuâ parsimonia cum virtute juncta, ad eas opes pervenerant, ut humanam sortem & indolem superantes, Theognis é Formicis ortos, vel in Formicas versos fingere necessum habuit; unde (ut Strabo refert) Myrmidones sunt dicti. Græci aliter alij rem narrant. Iovem scilicet in Formicam mutatum; Eurymedusam Gratiarum matrem violasse; ac si non aliter optimam mulierem quam optimi animalis figura specieque falleret. Hinc postea Iupiter Formicarius, & Formicarum rex dictus. Ea enim virtute ac justitiam prædita Formicarum gens, ut nec rege opus sit aliquo, dum suos quisque regit affectus; vel saltem illo tantum supremo, quem invocant omnes Iovam; qui & Formicinæ, & humanæ omnis virtutis, unicus fons & author meritò censetur. Etenim inter homines qui rectius Formicas regat nemo est; imo qui docere ipsas deberemus (ut inquit Hieronymus) discere ab ipsis varia possimus & corpori & animæ salutaria. Nam cum contra industriam & ingenium suum absconduntur, propius abesse pluvias certo novimus; & cum circumquaque concursantes ovaque progerentes cernimus, tempestatum ventorumque violentiam præcaverimus. Solent item rusticâ prudentiam nobiles, frumentum omni foro præmercari, famis futuræ præcognitione, quoties formicas, veluti conduplicatis passibus insolentius currere, granisque reponendis sudare animadvertunt. Rectius quippe & certius naturali quadam magiâ tempestates præmonstrant, quam Divinaculi nostri Planetarij, à pijs vereque doctis omnibus derisi atque explosi. Nam ut Ennium loquentem audiatis,

Hi quum sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:

Quibus divitias pollicentur, ab his drachmam ipsi petunt.

Neque minus eleganter Accius Poëta, in scribendis tragædijs summus, ut in Atticis legitur;

Nihil (inquit) credo Auguribus, qui aures verbis divitant

Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Melius illi quidem, meo iudicio, qui Formicam observant, atque ex ejus moribus, labore, industriâ, quiete, studio, divinant. Midam legimus omnium facile regum ditissimum: cui jam adhuc puero dormienti formicæ in os triticum congesserunt, vaticinata proculdubio, eum Formicina prudentiâ præditum, eas frugalitate & labore opes conquiriturum: ut aureus Fortunæ pulchellus & Bonæ Deæ alumnus diceretur. *Ælianus*. Quum etiam Tiberij Cæsaris Serpentem in delicijs habitum, adhuc viventem corroderent atque absumerent, nonne eum satis commonuerunt, caveret sibi à multitudine, à qua postea misere interfectus animam reliquit? *Suetonius*. Animam vero nostram instruunt virtutis & laboris exemplo, tum quod parsimoniam inculcant & perseverantiam, tum quod perpetuam servant in opulentia & inviolatam amicitiam. Nam licet eâ tempestate homo homini Lupus, & cum abundantia habendi plura cupiditas (*πλεονεξία* vocant Græci) accrescat, tamen *ἐν τῆς γαλῆς ἐγαθοῖσε, μύρμακι μύρμαξ φίλος*, ut *Comicus* loquitur, neque unquam nisi fame ingenti digladiantur. Avaritiam illis impingit *Horatius*, quod semper augent acervum; verum, cum in commune bonum id faciant, convitium istud illius, non illarum vitium merito censetur. At Serpentes comedunt, & venenis quandoque vivunt: fateor, & fortè Theriacæ loco utuntur: an propterea non laudandæ Formicæ? imo etiam ut Ciconiæ, publicis fisci sumptibus insuper alendæ, ne dicam, cum Ichneumone colendæ sunt. In Isthmo Formicas Soli immolabant Sacerdotes, vel quia pulcherrimo Deo (sic enim habebatur) pulcherrimam hostiam, vel prudentissimo (quippe omnia novit) prudentissimam dare oportuit. Verum infestæ (inquier) sunt vitibus, fraxinellis stolonibus, & teneris permultis plantis; dicunturque à *Plinio*, *Pestis arborum*. Imo melius & rectius *Gellio*, *Vindices & Iudices Otiosorum*: evocant nos enim hoc pacto è lustris & popinis ad hortos agrosque diligentius colendos, ut exerceant ingenij vires, atque ad rem attentiores, quantum æquum est, reddant. Exi enim, Otij mancipium, atque calidam calce gravidam pauculam aspergito, & metibi, nisi & Formicas illinc omnes longe abegeris, & novos vegetioresque spiritus plantis infuderis. Origanum, sulphur, assa, nitrum, cochleæ, lupini, laser, cucumer sylvestris, fel taurinum; cocta, projecta, suffita, illata: varia denique instrumenta in procinctu sunt sedulo & diligenti, quibus hanc citissimè pestem hortis exigas, & fructus copiam, industriæ tuæ magnum vestigal, jure expectes. Quæcunque denique vespas & crabrones arcere supra notavimus, ea tibi dederint remedium, & formicas unâ operâ interiment. Quamvis revera (ô piger) alere potius debes hoc animalculum, & statuam illi statuere auro factam. Sic enim antiquitas olim egisse scribitur, quum *θείας τρονοίας τῶν θησαυρίστων, ἡ τιμειστικῶν μελετήν*, sub symbolo Formicæ tres ore spicas tenentis, veneraretur. Sunt enim ut *Aristotelicè* loquar, *ἀνευγήμονες* sive populares tantum & exreges. Tamen quisque sibi & patriæ pater est, rem tamque familiarem quam communem pro viribus adaugent. Quod si objeceris, Formicas morsu suo ruborem, tumorem, pruritem, & deinde acrem dolorem tibi inferre; equidem haud miror. Illud potius admiror, quomodo vel visæ te totum in ruborem non dederint, quem pudere oportuit recordantem tantæ in tantillo corpore industriæ, & tot ejus vigilias, labores, itinera, sudores, animo volventem. Nec tamen adeò grave vulnus infligunt otiosis (quos unicos lædere dicuntur) quin emplastro *Varignanæ* (ex muscis & Formicis mixto) ultrò coalescat: medentur enim (ut *Scorpiones*) suis morsibus, & cum malo medelam pariter afferunt. Alia tibi remedia *Plinius*, *Columella*, *Arnoldus*. *Ælianus*, *Albertus*, atque *Vitalis* subministrant, sed non nisi Formicinâ prudentiâ promenda & applicanda. Vis ut infinita illarum beneficia, pro leviusculo hoc damno, tibi enumerem?

merem? Paratui interim aures, & æquus audias, quæ de Formicarum viribus produnt Majores. Haud enim folis Serpentibus, Draconibus, Vrsis, Gryllis, Soricibus, Gliribus, Chamæconti, Vpupæ, Pico, Martio, Alaudæ, Philomelæ, Phasiano, Motacillæ, vel Gallinis, nunc ad famem levandam cibo, nunc ad satietatem vomitione liberandam medicamento sunt, ut ex Plinio, Solino, Plutarcho, Palladio, Eustathio, Bellonio, Alberto, atque ipsa experientiâ, satis liquet. Verum & Mangi regionis incolas formicis rubris cum pipere conditis vesci, easque in maximis delicijs ponere, Nicolaus Venetus testatur. Conferunt item ad Gryllos, & pisces non nullos inescandos, Rocam præsertim. Medicinam quod attinet, paucos morbos videre est, quibus non hæ Deorum manus aliquam salutem. Torrette Febris, & veluti in Perilli machina vivus ureris? Audi mirabilem aquam, & ad illud extinguendum incendium (ut Gesnero ab amico relatum est) percelebrem: R. aq. font. li. j. mellis cochlearia iij. in cantharo conquassata collocentur in Myrmecia; sic ut facile incidant formicæ: cum tot incidisse conspexeris, ut aqua incrassetur, cantharum concutito, ac (modo quo aquam rosaceam soles) destillato: Dosis cochlearis dimidium, vel plus, pro ægri viribus; provocabit vomitum egregiè & per urinas etiam materiem morbi evacuabit. Plinius *Quotidianam; Tertiam, Quartanam atque omnem intermittentem febrem* curari ex Magorum doctrina auctor est, si æger omnium unguium præsegmina pro Formicarum ædibus projici curet; & si primam ea trahentem apprehenderit, colloq; subnexam gestaverit. *Aurium te dolor vexat?* Eia, vitrum ovis Formicarum ipsisque cum formicis repleto, optimeque in furno clausum cum pane coquito, donec panis calorem contraxerit. Tunc aquam invenies, ad dolorem aurium tollendum quotidiana infusione, certè vtilem. *Oculo pannus præpositus visum impedit?* è formicis rubris succum exprime, oculis infunde: corrodit enim ipsos cum aliquantulo dolore, & penitus extirpat. *Eroti: Trotula: Theophrastus.* Ova Formicarum trita & auribus imposita; quemvis obtusum auditum citò sanant, Authore Marcello. Quidam conterunt, & aquosam substantiam exprimunt, ac instillant. Alij vitreo vase in oleo macerant, idque in igne concoctum auribus infundunt.

Ufus medicus.

Si retenta urina Hydropem peperit, viginti formicas cum totidem earum ovis ex vino albo bibas, & salutem invenies. Ad urinam quoque interceptam, ova illarum distillatâ plurimum conferunt. *Leo: Faventinus.* Formæ curans puella, certum cupis experimentum, quo *superciliorum arcus denigres?* ova Formicarum cum muscis trita id præstant, voti que te compotem efficient. Sunt item, quibus per ætatem vel morbum (utor Poetæ verbis) vapulat peculium, & libertatem penis amiserunt, ut mariti officio si velint, haud possint fungi. His authores quidam oleum Sesaminum cum formicis contritis mixtum, & insolatum, commendant; si virga & testiculi eo fuerint inuncti: huic oleo addunt nonnulli Euphorbij scrup. j; piperis, sem. rutæ, ana ʒj. Sinapeos ʒ ff. ac iterum Soli exponunt. *Rhasis.* Arnoldus Formicas nigras hoc in casu laudat oleo Sambucino maceratas. Nicolaus cum radicibus fatyrij miscet, & aquam inde destillatam jejuno alij propinant. Gesnerus in Evonymo Aquam eò conferentem describit. Accipe (inquit) ollam melle intus obductam, & ad medias Formicis plenam: tunc adjice piperis longi, nucis moschatae, cardamomi, pyrethri, ana p. j. butyri. q. f. per 14. dies macerentur fimo equino; tum in balneo destillentur, & jejuno parum quotidie bibendum exhibe. Oleo formicarum alij (inquit Merula) Symphytum addunt: alij Boracem, vel radicem imperatoriae, cum vino laudant, quando impotens dormitum vadit; atque hoc pacto viris *arvianis*, mulieribus sterilitatem tolli affirmant. Verùm equidem miror Formicarum hac in parte potēt-

tiam,

tiam, quum 4. tantum in potu sumptas, omnem veneris ac coeundi potentiam auferre tradat Brunfelsius. Idem tamen contendit, Formicas unà cum sale communi, & ovis, ac veteri axungia: panno interposito, applicatas, *Ischiadicum* dolorem sanare. *Impetigini* cum modico sale appositæ, præsentaneo sunt remedio, inquit Marcellus. Quinetiam contra pruritus & Scabiem è papulis, ut Serenus ait;

*Proderit ex olco pulvis, quem congerit alte
Dulcibus è latebris patiens Formica laboris.*

Ova quoque Formicarum inter *Psylotra* numerat Arnoldus, atque aquam ex his destillatam ad *Noli metangere* & *Phagedenas* omnes commendat. *Flatus* item potenter dissipant cum vino sumptæ, ex Alberti sententia. *Clavos* enumera, totidemque Formicas accipe, ac linteo raro unà cum cochlea deligato; ac in cineres redacta omnia cum aceto misce. *Clavos* deinde illinito, & curationem accipito. Capite Formicæ parvæ ablato, reliquum corpus digitis conterito, ac eo abscessus cujuscunque tumorem inungito; statimque detumescere incipiet. *Nonius*. Deus item, ne quid omisisse videar, *Solipugarum* morsibus (quod est genus Formicæ venenatum) *Cynamolgos* (mollem desidemque *Æthiopiæ* populum) à sedibus fugavit atque delevit. *Plinius*. Has alij *Solifugas* dicendas putant, Cicero *Solipugas* appellat. Pauca ab Authoribus in Formicarum laudes ex Anthologio, Athonio, Natalis Comitum *μυρμηκορρομαχίς*, & *Μοίχεα* faceto ejusdem hypotheseos libro dicenda habeo; earumque naturas & elimatam vitam Aratus, Herodotus, Strabo, Aristophanes, Rhafis, Aggregator, Beroldus, Ryffius, Zetzes, Arnobius, obiter transcurrunt; verum cum parum reliquis addant, nollem diutius *μυρμηκίζειν*; ne dum elegans viderer, curiosulus essem, & singula minutissime rimando, rimas agerem. Faxit Deus, qui nos ad Formiculam otio crapulæque deditos in disciplinam misit, ipso ductore illuc eamus, ipso doctore officium perdiscamus. Pusillum sanè est animal, & contemnendæ propemodum magnitudinis: ἀλλ' ἐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὔ, ἀλλ' ἐν τῷ εὔ τὸ μέγα.

Dixi.

C A P. XVII.

De Cicindela, & Meloe femina, acque Anthreno, & Asello arucense.

Magnæ factionis & generis Nobiles cum plebijs conjugio copulari plerunque molestè ferunt. Tamen Iovem muliebres non dedignatum amplexus Poëtæ cantant: Cicindelamque & Proscara-beum, sive Meloen (quamvis Aligeri sunt ordinis) cum Depennibus rem habere non pudet. Et profecto cum in his fæminis, eadem naturæ dignitas & vis adsit, quæ in masculis conspicitur, nescio equidem cur eos suæ fortis uxorumque distædeat, quum (demptis alis) animi & corporis item dotibus conspirent. Harum nomen, formam, figuram, mores, virtutes, usus, libro primo (quo de viris ipsarum aligeris multa disputabantur) abundè diximus; & quamvis Impennibus hic debetur tractatus, nolui tamen artis nomine fæminas à viris sejungere, quas (à primo usque sæculo) naturalis conjunxit amor.

Anthreni Iconem vobis offero, quem Græci etiam ἀνθρήνον ἀπτερον vocarunt. Alij Crabronem esse reptilem conjiciunt. Alij speciem illam Phalangij, quæ à Plinio

à Plinio pennis tantum differre à Crabrone dicitur. Rostrum illi aduncum & forcipatum, vultusque erectus. Notuam illam cornutam (qualem in Belgio vidimus) plenè exprimit; oculos habet piceos, pectus hirsutum valde & fulvidum; pedes ortu flavi, deinde fusci: octo incisuris ex rubro flavescensibus constat reliquum corpus, quas maculae in dorso coracinae valde ornant. A summo rostro, antennae siue cornua emergunt flava, hirsuta, flexibilia, tamen tactu nonnihil dura. Morsum ore infert agrè curabilem; non ita tamen lætalem, ut Phalangium videatur; nec ita lenem quin Crabronis superet *κακονθία*. Si plura posthac de hujus bestiolae natura, moribus, & usu explorata habuero; lubentissimè faciam,

ut pariter mecum sciatis. Absit enim à me voluntas celandi aliquid, quod reipub. literariae in rem fiet.

Ob similitudinem quam cum Afellis habet hoc Insectum, Afellum aruensem appellamus: reperitur enim aruorum inter segetes, pedum duntaxat numero (quippe sex tantum parvos & nigricantes habet) à reliquis discrepans; collum illi brevissimum, corpus latiusculum, compressum; cauda aliquantum mucronata. Julio mense agro Colcestriensi eum Pennius vidit, aliàs nunquam reperit. Quem in medicina usum obtinuit nobis adhuc inexploratum est.

C A P. XVIII.

De Vermibus mineralibus hexapodis.

N Pennij de Vermium natura Schedis, opinionem ejus aliquandiu mirabar, quum lapidum Vermes commemoraret, seque eos in cariosis ætate lapidibus vidisse, parvulos sepedes, assereret. Etenim ab omnibus Philosophis acceperam; admodum amara, salsa, acria, acetosa, oleosa, calida, frigida, solida, duraque; quamvis corruptionem tandem admittunt, Vermes tamen non gignere, atque propterea à Theophrasto, *ἄζωα* vocantur; non quod vita, sed quod animalibus carent. Cœpi ego attentius rem cogitare, justa quæ & fallendi nesciâ staterâ omnium sententias expendere; tandem Majores nostros & hic & illic turpissimè lapsos perfensi: plus quæ unis Pennij meisque oculis, quam illorum omnium verbis attribui. Dicite enim mihi bona fide, Ecquid felle vel agarico amarius, mari falsius, fermento acrius, aceto ipso acidius, igne calidius, congelata nive simplicius atque frigidius? Generari tamen ex his singulis vermes certum est, & ex historiæ sequela satis patebit: pari ratione vermiculos lapidibus innasci, non siccitas, soliditas, frigiditas, non caloris humorisve inopia prohibet: neque illud admisero *πανταχῶς τὴν φύσιν ζωογενεῖν μὴ ἀρκίῳ πῶς ἐπὶ ὑγρότητι τῷ θερμῷ, καὶ καθάπερ ἄλλω ἔστιν τὴν ὑγρότητα τῷ θερμῷ ὁρῶς τὴν πύλιν.* Haud enim solum ubi humor materiam subministrat, atque calor humorem manifestè concoquit, animalia procreantur; sed ibi etiam (ne Deum cancellis claudere videamur)

videamur) ubi nihil horum adesse oculis cernimus, imo ubi planè abesse cogitamus. Pyrigoni in flammis, Oripæ in congelatissimis nivibus generatio id fati stabilire possit: quæ me ratio induxit, ut lapidum verminationi citiùs ascriberem. Quinetiam molitores dum lapides suos versatiles usu nimio lævigatos stilo excavant, Vermes ibidem natos sæpe reperiunt, ut Pennij frater testatus est. Retuli tmihi Fœlix Platerus, dignissimus Medicorum Bâsiliensium Antistes, se in centro magni lapidis ferra divisi, vivum Bufonem à natura inditum reperisse: quale quid optimus ille Zuingerus de Scorpio meminit. Quæ sane horridiora visa fuissent & longissima a fide, nisi idem in lapidicina Guilielmi Cavi Leicestrinensis nobilis contigisse scirem. Nec sane Philosophia & ratio huic adversatur opinioni, quum terræ omnium parenti omnigenus calor, omnigenus humor, spiritus item insit omnigenus, & ferè omnium (utor Archiatri verbo) plena esse omnia videntur. Neque sanè video cur magis in animalibus lapides, quàm in lapidibus animalia nasci queant: atque ut nobis metallicos spiritus facile tribuo, ita illis animales concedere, salvâ veritatis lege, non timeo. Habent enim & illi invisibiles & tacitos meatus, nervos, venas, & sinus: quibus alienum humorem, aliena femina, & peregrinos spiritus vel attrahunt, vel saltem vi illatos admittunt. Memorant quidam medullam spinæ humanæ putrefactam, serpentem longe venenatissimum producere. Ex cineribus vermium vermes renasci author Cardanus: Scorpios ex ocymo inter parietes sepulto, præter Plinium multi referunt scriptores. Lapidem in aëre genitos nemo non videt: imo vitulos, sanguinem, & saxa depluisse, Bonus Ferrariensis repetere non erubescit. Quæ licet asperiora videntur quàm ut æmulentur veritatem; tamen neque temerè audeo negare, neque nostram de lapidaribus vermiculis sententiam unquam imminuent. Cujus rei ratio si tam altè positavideatur, ut nihil sit æquè difficile atq; eam indagando pervestigare: cogitetis veritatem tam altis quoque tenebris esse reconditam, ut vix seristandem annis prodiderit; nec unquam in his rerum generationibus (quarum solus sibi Deus est conscius) nisi per conjecturas, similitudines, proportionem, collationem, observationem, semetipsam ostendat. Ludit enim hic Deus, ut nos ludat homunciones, strabis oculis non creatricem duntaxat officinam intueri ausos, sed etiam rationem operum anquirere, rimari, tentare, imo quidem imitari neutiquam veritos. Vtinam vel Salmonis fato, vel Salomonis consilio admoniti, ad sobrietatem sapere disceremus: illa enim ad cognitionem rerum via est unica, & sola omnium (quod sciam) salutaris.

CAP. XIX.

De Vermibus vegetabilium hexapodis, & primum de Arboreis.

Vegetabilium Vermes sunt vel arborei, vel Fruticarij, vel leguminarij, vel frumentarij, vel Herbarij. Arborei, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores & fructus exedunt, de quibus ordine dicemus. Ligniperdes, sive *ξυλοφθόροι*, multi deprehenduntur; nam qui in virentibus crescentibusque truncis innascuntur, *δίκτες*; qui in aridis & in exuccis, *Enxyla*; qui in solidis & siccis, *Thripes*; qui in lignis calidioribus, *Termites*; qui in cæsa materia, *Cossi*: qui in navium tabulis, propriè *Teredines* dicuntur. *Δίκτες* forte ἀπὸ τοῦ δίκτυον nomen sumpserunt; mordent enim & mandunt vivas arbores, adeo ut sæpe ad earum radices magna pulveris

pulveris vis, quasi ferratione facta, conspiciatur: Caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exercere & contrahere pro libitu potest. Pedes habet in posteriore parte caudam versus, sicut Cossi in pectore; reliquum corpus tunica arenosa tegitur, quasi putamine; quæ exuti moriuntur, ut cochleæ testis nudatæ.

Tempore à natura constituto, in thecam aureliæ similem obdurescunt, sed quæ bestiola pennata inde provenit, nondum animadvertimus. Cossio longe major ob nimiam edacitatem, & minus delicatus: Picimartij, aliæque lignipetæ aves, rostro virentes arbores percutiunt, & sono concavitates investigantes, eo loci perforant & pertundunt, donec ad mordellas istas pervenerint, ipsasque deglutiverint. Valde enim delectantur hoc cibi genere, ejusque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbore insument. *Εγξυλον* in ligno surdo reperitur, & pumicoso, quod ne baculo quidem percussum sonum edit: cerastæ Theophrasti, & pityocampæ Medicorum valde cognatus, nisi quod tres tantum utrinque pedes consecutus sit. Virosum illi & pertinacem odorem, & vim valde septicam tribuit Gesnerus. *θειπής* a terendo dicti videntur, vulgares satis vermiculi ac frequentes, parvi, corpusculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro infuscatis, pedibus sex juxta collum tenuissimis, exilibus, & cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo avellanæ nuci structurâ corporis persimiles, sed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, sed albicantibus duntaxat (qualia sunt Alburni, Coryli, Betulæ, Cinamomi, Platani) innascuntur: quæ jam arida solidaque perterebrant, & absorptâ humiditate cariem inferunt. Omitto hic Plinij, Hesichij, Theophrasti, Plutarchi de Thripis significatione altercationes; quorum alij tam raro, alij tam indiligenter verborum proprietatem observant, ut in eo describendo obscuri; vel potius nulli videantur. Antiqui lignis *ὑποθριπῶν* fulcatis, & Lacones inprimis (teste Hesichio) pro sigillis utebantur; unde Lucianus in Lexiph. *φυλάττω δὲ αὐτὰς ὑποσφραγίσαι θριπιδέσταις.* Vermiculari quippe processu varias characterum herbarum, animaliumque formas exculpunt, & divinam illam Phidiæ, Praxitelis, Myrmecidis, Bupalii, Sophronisci, Anthermi, Glypticam fere superant. Dactyliographi cujusdam Galenus meminit, lib. 17. de usu part. cap. 1. qui in annuli cujusdam pala Phaetonta cum curru equisque præcipitatum, graphicè per omnia repræsentavit, non sine magna artis admiratione. Verùm Thrips neque stylo neque ferro instructus, molli admodum dente, signa solidissima effingit, & miras quandoque rerum omnium imagines, solâ naturâ duce efformat. Vbi ligna Solis nimio calore torrefacta fuerint, vermem quidem procreant & nutriunt, *Termitens*; qui (Servio aut-

Εγξυλον.

θειπής.

Termites.

Cossus.

pereunt, nec mederi tanto valet vulnere natura. Corporis effigie Cossos referunt; sunt autem minores multo, & non parum molliores. *Cossi* nomen a *Kis* Græco vocabulo fortè deductum est, quasi ligni Curculionem dicere velis; *ἐστὶ γὰρ Κίς ζωόφιον ἐν ταῖς ἕξυλοις ὡσπερ' ἡ τῶ σίτῳ γινόμενον*: inquit Philosophus. Ab Anglis *Timberwormes* appellantur, quoniam non nisi cæsæ materiæ plerumque insunt, & ad ædificandum destinatæ. Rugosi admodum sunt corporis, unde & consules quidam Romani Cossi vocabantur. Majores Cossi ferè

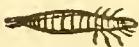
ferè minimum digitum crassi videntur, & tres digitos transversos longitudine adæquant; colore albicante; crucis majoribus fere similes: quare a Plinio prægrandes Cosses dicuntur; pedes utrinque tres, non procul à capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis constat, versus caudam semper minoribus & pellucidis; caput crassiusculum, colore fusco, ac parvum, forcipatum, acutum, & quasi mucronatum, colore nigro, duæ in fronte laminae; juxta os sunt exiguæ quasi setæ aculeatæ, singuli annuli in lateribus, singulis punctis rubentibus modicè cavis notantur: tardigradum valde est animal, & motus vix perceptibilis; qua de causa ventriosos & desides, Cosses appellat Festus. Oculos habet parvos valde, dorsum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obesuli videntur & valde molles, lignis noviter sed intempestivè cæsis innascuntur; si vero diutiùs resecta fuerint, plurimamque humiditatem amiserint, minores oriuntur Cossi, magnitudine solum à majoribus diversi. Veteres in Ponto & Phrygia (ut Plinius & Hieronymus tradunt) ijs quasi delicatiori cibo vesci solebant, atque eum in usum farina saginebant, ut Vermiculi quoque atiles fierent. In medicum etiam usum veniunt Plinio teste: sanant enim ulcera, lac augment, nomas illiti percurant; id quod Albertus quoque confirmat. *Teredines* capite ad portionem grandissimo, rodunt dentibus, perforantque robora, vel sono teste. Hæ tantum in mari sentiuntur (Theophrasto teste) nec aliam putant teredinem proprie dici: Horum alios tam longos in navibus Venetorum, quæ diu in Alexandria portubus constiterant, repertos meminimus, ut cubitum longitudine, pollicem crassitudine æquarent. Quales etiam inclytus ille Franciscus Drakus, alter quasi Maris Neptunus, in nave sua orbivaga (carie jam pene spongiosa) domum reduxit. Vidimus alias *Teredines* unciam longas, vermi farinario persimiles. His corpus teres, caput ex luteo splendente, parum rubens, os forcipatum, à cuius quasi labris parvæ spinulæ nascuntur; pedes utrinque terni, incisuræ corporis undecim, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilutè livescit cum splendore; quo majores fiunt, eò ex phæniceo obscuriùs splendent; quo verò minores, eò intentiùs albicant. Itali *Byssam*, Hispani ab edulio *Bromam* vocant: exedit enim naves, & perforat; unde Aristophanes in *Equitibus* triremem exesam, loquentem, introducit his verbis,

ἢ πο τρεπδύων αὐτίκ' ἰω ταῦτα κατ' ἄγνησθαι. Sic etiam Ovidius 1. De Ponto: *Estur ut ocula vitata teredine navis*. *Teredines* non naves tantum, sed & ædium trabes infestare (pace Pennij dixerim) ex Homeri Scholiaste (Odyss. λ.) constat, cujus hæc sunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut brutorum sermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in carcerem conjectus est. Vbi cum intellexerat ex *Teredinum* colloquio, parum superesse de trabe, efferri se iussit, ne illa decidente vitam finiret. Atque dum a viro & muliere sublimis factus efferretur, domo corruente, uterque reversus perijt. Patet id etiam ex Comicorum Latinorum facile principe, quum Philolachen adolescentem his loquentem verbis introducit;

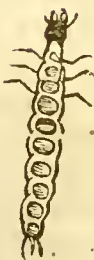
Atque illud sæpe fit: tempestas venit,
Teredo ades ingreditur, & vermis malus.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aër operam fabri, &c.

Magnis hi præsertim nocent arboribus, nempe Quercui, pyris, malis, castaneis,

Hi tres in putridis arborum truncis reperti fuerunt.

Hunc inveniri in radice matris arboris. Scitur lumbricis terrestribus, continuo eos mordens atque exugens, donec eos dederit exuvios.

neis, larici, Iuglandibus, fagis, mespilis, ulmis & latifolijs Salicibus: in quibus immaturæ cæsis & plantatis, pinguedo quædam mollis & mala oritur (albumen & alburnum ialtuarijs dictum) omnium Teredinum seges & fomentum. Quò sicciore, amariore, oleosiore, atque duriores sunt arbores, eò magis a Teredine liberæ creduntur: tamen aliquando cupressò, juglandi, Guajacò, & Tiliæ, Ebena etiam ipsi, vim facit. Modus autem generationis ipsorum in lignis huiusmodi est. Pleriquè innascuntur, non foris se inferunt; depascuntque sua principia, ut ex quibus constant, ex iisdem constare pergant. Materialis causa & conjuncta, est dulcis & alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici intestinorum nascuntur. Putrescit autem dulcis ille humor duplici de causa, Dyscrasia scilicet, vel continui solutione: per Dyscrasiam qualitas corrumpitur; per vulnera vero, non tantum innatus effluit, & se effundit humor, sed alienus quoque per pluvias caliginesque illatus putredinem efficit. In vetulis, raris, & siccatis per ætatem arboribus, maximi sunt vermiculi; tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyscrasia calorque & humor peregrinus magis augentur: quemadmodum & ienes plerumque dira scabies, & syrones acarique crebrius infestant. Sub Luna exposita ligna citius vermiculantur, ob nimiam aëris humiditatem; sub sole autem calidiorè, ob nimium ardorem. Qui vero innascuntur, hi omni tempore generantur: Illatitij autem, & ex femine culicum, muscarumve natis, ver potissimum atque æstas amica sunt: hyeme enim congelati pereunt. Cælum quoque & solum magnam vim habent, ligna quippe Hibernica rariùs putrescunt, ex Soli virtute; quemadmodum & Arabica, ex cæli. Nunc particulares describeimus.

Eorum vermium qui in *Ficis* existunt, alij ex ipsis nascuntur arboribus: alius item paritur, qui vocatur *Cerastes*. Quum enim vermium magna pars specie formæve inter se differunt, discrimen tamen præcipuum in his est, quod in alia arbore fructuæ nati, translati in aliud genus servari nequeunt. *Cerasten* autem & in olea nasci, & in fico parere asseverant. Habet itaque & ficus suos vermes, & illos quoque emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in *Cerasten* figurantur, sonumque edunt parvuli stridoris. Syponinus duo illi cornua in capite assignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut semetipsum circumagere possit, *ἀσπερ οι μύλοδοι*, aliud animalculum progignit, & unam speciem in aliam (erucarum more) transmutat.

Et Sorbus arbor infestatur vermiculis rufis, pilosis atque ita emoritur. *Mespilus* item in Senecta vermes tales procreat, sed grandiores quàm in alijs arboribus, ut *Theophrastus* refert. *Alburnus* vermen profert *Thripiformem*, ex quo *Culices* deinceps vel *phalænarum* species nascuntur, *ἀρχαδίννα*, *ζαφα πνα ξυλοράζα* *Hesichio*, quia *Pyros* sylvestres acriter infestant. *Vermiculus* in *Esculo* arbore (*Galbus* à *Suetonio* dictus) miræ est exilitatis, unde qui primus *Sulpitiorum Galbæ* cognomen tulit, à summa gracilitate ita vocatus est. *Carabum Platanus* producit, (testibus *Hesichio* & *Aristotele*) vermem cancris marinis similem, sed sex tantum pedibus donatum. *καποβίεσς σκαληξ* *Hesichij* hoc modo noscitur: (*Theophrasto* authore;) ligni *Cinamomi* ramulos binum digitorum longitudine abscindunt; recentisque bovinistergoribus insuunt; tum exinde lignis putrescentibus vermiculos nasci aiunt, qui lignum corrodunt; corticem nullatenus tangunt ob acrimoniam: lignum hoc in ædibus *Pennij* visum est; a vermiculo erosum quod cinerei fuit coloris; non valde durum, insipidum prorsus, & inodorum, contra quam *Lusitani* aliquot mercatores, & medicastri simplicium ignari, affirmant. *Ραισα* vermes *Quercus* radici innascuntur, ijsque nocent. *Olea* (inquit *Plinius*) male ponitur, ubi *quercus* effossa fuerat: nam relictæ in *quercus* radicibus *Ραισα* vermes;

mes, ad oleæ radices transeunt, atque eas infestant. *Ioannes de Choul*, idem asserit. Corticarij vermes, pauci à veteribus numerantur, præter Scolopendras Iulos & Scorpiunculares illas Tineas, quarum naturam capite de Scorpijs expressimus. Hos Germani *Clopt* vocant, pulicis non multum excedentes magnitudinem, rubri coloris, decempedes, in lignis ædibusque pineis Moschovitarum frequentes; interdium ligni uligine inter corticem exudante vescuntur, noctu prodeambulant, & si in dormientes homines inciderint, morsu dolorifico sanguinem exugunt. Folia arborum & flores depascunt vermiculi Syrones dicti, quorum crassities quantilla sit ex eo cogitare possumus, quod inter folij tenuissimi membranas fodiendo serpit, salvà utraque epidermide. Post aceti lumbricos: (inquit *Ioach. Camerarius*) nullum vermiculum vidi adeo compressum. Cuniculi, quos agit, subtilissimas aliquando lineas & fibras referunt; folia cerasi & mali maculata plurimum lædunt, atque post satietatem excidunt, & videntur ex multis feminibus peponum secundum latum conglutinatis formati, nisi quod longè sint minores. Ab his emortuis aliud prodit insectulum, veluti & hi ab alio. Syronibus persimiles *ἀχάρι*, quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque & fructibus arborum, quàm caseo & cera genitos, *Mites*, id est Minutulos sive atomos appellant; à Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris constare videntur. *Acarus* autem ipse globosum, album, sepes, & pedicillo simile est animalculum; tam nullius fere substantiæ, ut inter digitos pollicemque fortissime compressus, ob exilitatem lædi sentirive nequeat. *Antigonus* eum & *Aristoteles* *Διὸς πύμω* vocarunt, id est, Iovis promum; eam forte ob causam, quod crassissima vini dolia rostro perforat. Et sane nisi Iovis ei aliquid inesset aut divinæ virtutis, quomodo tantæ vires in tam pusillo & pænè nullo corpusculo cernerentur? In fagi quoque folijs tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles. Fructus etiam arborum (ut *Theophrastus* loquitur) est *σκαλικήβρωτος*: etiam cum adhuc crudus est, ut in Sorbis, Mespilis, pyris, malisque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes *ὄδρατος* vocatos patitur: unde haud contemnenda pestis *Theophrasto* dicitur, quæ non solum succum & oleum absorbet, sed etiam nuclei tam duri ossa exedit. In gallis perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipsa intima medulla geniti; è quibus postea muscarum & culicum quorundam genus oriri, *Valerandus Dours* *Pharmacopœus Lugdunensis* author est. In *Quercus* item glande & pomis illis fungosis vermes aliquando nascuntur; eoque anno famem & annonæ caritatem *Astrologi* præfagiunt. Nucibus avellanis vermes inesse notius est, quam ut de ijs contendam: præsertim æstate humida, & vento ex austro flante. Mirum est quod *Ringelbergius* lib. experiment. scribit, Hos vermes lacte ovillo ad *Serpentis* magnitudinem enutriri posse. *Cardanus* tamen idem confirmat, modumque nutritionis, 7. de rerum var. ostendit. Vermiculi in ficibus arefactis similes ijs qui in avellanis nascuntur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, sed minores. Conos cedri vermibus esse obnoxios comperi (inquit *Bellonius*) quemadmodum & pineos. *Cicindelam* faminam crassitie referunt, digitum transversum longi, capite formicæ, sed magis compresso; incisuris duodenis; pedes juxta caput utrinque tres, antennæ circulares binæ, venter crassus, cauda mucronata. In præduris quoque & lignosis *Opuli* pericarpis, semen inest latiusculum & sæpe vermiculis exesum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nullus denique fructus nominari possit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipsum aliquando *Manna*, (ut *Poetæ* fingunt, *Deorum*; ut *Scriptura* asserit, *Dei filiorum* cibus) putredinem & vermem admisit, quum, præter *Iehovæ* mandatum in crastinum reponeretur.

CAP. XX.

*De Vermibus Fructuum leguminum, frumentorum,
Vitis, Herbarum.*

N Salice humiliori (præfertim quando gallæ tuberculofæ erumpunt) nonnunquam quasi rosæ inveniuntur, quæ vermibus sca- tent, uti etiam in lentisci folijs accidit. Ilicis (inquit Quinquera- nus) duo genera : alterum arborefcens, alterum frutex exiguus ; fefquipedali proceritate. Lætiffimè viret, folijs lævove præfulgi- dis, spinarum vallo ambitis numerofo, ftolone affurgit in modum rofarij : a no- ftris Fagi appellationem fortitur, quamvis nullam fagi imaginem repræfentet. Provenit locis planis quidem, fed in altitudinem evectis, exilibus & fitienti- bus collibus, fed intæcundis. Vere medio rorati imbribus frutices, Coccum hoc modo ordiuntur. Vbi imus fcirpus fe in duo brachia fortitur, in horum medio primum omnium increfcit rotundum quiddam magnitudine & colore pifi ; hoc Matrem vocant, quod ex eo cætera grana producuntur. Matres porro habet ut plurimum quinque quælibet cæspitum familia, quæ ineunte æftate æftuque minutiffimorum vermiculorum catervam profundunt, fatif- cuntque in fummitate. In animalia prorepit nova soboles colore candida, pro fe quifque in fublime. At ubicunque vermiculi vel germinantis furculi axellis occurrerint, decident, & incrementis aucti Milij magnitudine fiunt. In- de liberius adolefcenfib, albus color in cinericium tranfit, jamq; non animali fed Pifum rurfus apparent. Tuncque ea grana maturitatem adepta colligun- tur, jam coloratis vermiculis fæta : dum afportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui citra vaginu- lam habentur pretium in libram quamlibet, aureus folatus : in granorum vero quæ adhuc eorum partem retinet, hujus quadrans. Torpent interim vermicu- li, ac immobiles jacent. Cæterum, quum primum tempeftivitas adef, in lin- tea præcipitati Soli exponuntur. Tum libato colore ftatim prorepunt, atque aufugere nituntur ; fed a custode, qui continuus affidet, concuffu lintei in me- dium eoufque rejiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totoque mox triduo, odoris fuavitate ac gratia, ut non Cibetæ, non Mof- cho, non Ambræ, fed ne Citriorum quidem floribus concefferit. Si quæ ve- ro grana legentis effugerint fedulitatem, ea mox alatorum animalium nume- rofum exercitum in auras effundunt.

Obfervatum eft uno anno ex campo lapideo, in Arelatenfi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus æftimatum. Hæc Quinquernus. Si- milis Cocci parandi ratio etiamnum meo tempore (inquit Carolus Clu- fius) in Gallia Narbonenfi, atque etiam in Hispania obfervabatur. Areas enim fub dîo habent ad id deftinatas eminente aliquantulum margine, quibus linteo panno in ftratis Coccum effundunt, cuftodibus cum bacillis fummo fer- vore Solis perpetuò affidentibus, & extrema lintei concutientibus ; ut vermi- culos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellant. Verum Pe- trus Bellonius li. j. obfervat. ca. 17. aliam præparandi Cocci rationem refert.

Cocci baphicæ (inquit) proventus in Creta magnus eft : Paftores & pueri eam colligunt. Invenitur mense Junio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere quæ glandem fert, fine pediculo inhærens illius fruticis fti- piti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero iftius fruticis folia spi- nis horrent, uti Aquifoliæ ; paftores fertulam finiftra geftant, qua ramos de- primunt & inclinant. Dextra falcem putatoriam, qua ramulos demetunt ; & quibus

quibus vesiculas rotundas exigui Pisi magnitudine auferunt, quâ parte ligno adhæserant apertas & hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lende minoribus, qui per hiatum istum effugiunt, & vesiculam vacuum relinquunt. Pueri Coccum jam collectum ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde ea summis digitis leniterprehendendo in pilas efformat, ovi gallinacci magnitudine: Etenim si nimium comprimeret, tota in succum resolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera, unum pulpæ, alterum vesicularum; & quoniam pulpa inficiendo magis utilis est, ejus pretium quadruplo majus quam vesicularum. Vermes quoque exiles è crocco rubentes in summis Juniperi furculis conspexit Gesnerus. In Cynosbati, sive rosæ sylvestris spongia vermiculi nascuntur albicantes, ex quibus Aristoteles Cantharidas provenire scribit. Post duos menses (inquit Gesnerus) in hypocausto servata spongia magnum numerum vermiculorum viventium effudit. Spina item, & Sentis, Rosa, Erica, Genista, Colutea, Rubus Idæus, Myrtilus, Capparis, uva crispa, Carpinus, Oxyacantha, ligustrum, vitex, glycyrriza, omnis denique frutex & suffrutex à vermibus exeditur: neque Ricinus ipse (Ionæ, divino illi vati, nimium exæstuanti umbram præbens) ab hac peste legitur immunis. Sunt item Cerealia dona, *Legumina* (utor Philosophi verbo *σικωληκώτατα*: sed quomodo id eveniat, incertum est. An quoties diffundi nequit humor ob æstum & squalem, ut Theophrastus innuere videtur? An potius dicendum à sicco humorem appeti, humorem autem illud refugere tanquam adversarium? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrumpit naturalem cum calorem tum humorem intus contentum? Sane eo modo putredinem induci, morbidissima Æthiopia testis est. Fabas depascitur vermiculus, Midas Theophrasto, Hefichio *κίελα* vocatus. *πρωξή κή κλαματρὼξ* vermiculus leguminaris dicitur, sed præcipuè in Pisis versans, & ab erosione nomen obtinens: qualis etiam in cicere, posteaquam pluvijis ab eo elota fuerit falsugo; ut præter Hesiodi Scholiasten Phavorinus & Theophrastus statuunt; leguminibus dulcioribus sæpe innascuntur, tum ob alimenti aptitudinem, & elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes citò generant, generatosq; nutriunt & signant. *Frumentarij Vermes*, in genere *φόρμικες* dicuntur; qui tritici, siliginis, panici, avenæ, orizæ, milij, & Secalis radicibus, stipulis, calamis, spinisq; hæc visitant. Eorum alij amylo vescuntur frumento, ut *Farinarij*: alij integro & mola nondum confracto; ut *Curculiones*. Farinarios Angli, *Meale-wormes* appellant, teredini similes, sepedes, capite parvo & spadiceo, corpore anuloso, & pro farinæ diversitate vario colore: proba enim & albissima farina, albos generat; vetustior flavos; macra & furfuribus immixta etiam fuscus. Cardanus eos Blattas frumentarias vocat, sed (ut sæpe fit) incogitanter. Furfure nutriti mirum est in quantam excrescunt multitudinem, & ex decem, trecentos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis fere tempore inveniuntur: hi enim ex furfuribus, ace-

to & axungia mixturam faciunt, unde copiosissimè nascuntur. Integri frumenti, sive tosti (ut in *βύνη* Aetij quam *Mault* Angli, cervisiæ matrem, appellant) sive crudi, strages Curculio: Sic enim rectissimè meus Comicus, etsi Virgilius atq; Varro Gurgulionem & Curgulionem scribant. *κίς* Græcis dicitur, Anglis *Pope*, *Bowde*, *Weevill*, & *Wibill*, quasi Birostrum dicas, quum sit tamen re ipsa animal trirostrum. Triticum præcipuè, sed etiam alia quæcunque vastat frumenta; præter cassam tenuemque membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum Vates; *populatq; ingentem farris acervum*, *Gurgulio*. Ad Scarabei minuti faciem formatus, rostrum habet sibi peculiare,

culiare, & trifurcum. Corpus alijs nigrum, alijs suffuscum, alijs & majoribus subviride, cujus mediū isthmus coarctat. Bestiolæ tanta est siccitas, ut primo quoque tactu levissimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierū spatio, antequā examina faciunt apes. Nascuntur, inquit Theophrastus, ex alia grani parte; quod vero reliquum est, pro cibo utuntur: rustici nostri *στροφίον* hoc animal in parietū rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habent, unde per procreationem nova soboles. Tria de his bestiolis mira memorant.

Primum quod licet ab initio paucae fuerint, brevi in infinitam sobolem propagantur. Secundo, quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac amplius fere sine cibo vivunt. Tertio, si una cum hordeo vel tritico per triduum submergantur, tandem exemptæ reviviscunt. Syliardus noster (diligens naturæ observator) Curculionis propagationem ita describit: Quum Formicæ aristæ culmen excederint, ascendit curculio, et per exiguum illud foramen ovum unum vel alterum (rarissimè tertium) deponit, magnitudine fermè grani milij; oblongum, fulvum, liquidæ materiæ & fulvæ plenum: ex quo deinceps novus prodit Curculio. Datur in hoc insectulo uterque sexus; siquidem coeunt antequā hanc injuriam inferunt. Petrus Comestor ex fabarum corruptione provenire affirmat, cui præter Guillerinū de conchis nemo subscribit, ne Curculionē cum Mida male confunderent. Præter vulgo notum hunc Curculionem, Ioach. Camerarij è Germanorū horreis duos ad Penniū alios misit, ventre longe turgidiore; quorum unus subcineritij, alter viridis coloris. Est etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam erostris, quem forte Plinius Scarabei frumentarij nomine subintellexit. Huc etiam bestiolā quandam refero in horreis versantem, pedibus sex incedentē, antennis duabus brevibus iter tentantem, medio dorso & lateribus maculosā, reliquo corpore nigram, quam ideo curculionē maculatū voco. Haud multū frugibus incommodū animalculum, quia fere solitarium & perraro duo simul uno in horreo inveniuntur. Circa *Lentzburg* oppidum Germaniæ in agris reperitur Insectum, quod alij *Ntput*, nonnulli *Korne worme*, quidam *Kornevele* appellant. Dicitur esse adeo venenosum & noxium, ut agricolæ aratro relicto obvium illud persequantur & interficiant. Ex rubro parvo nigricat, inter segetes habitans & grana comedens. Vermes in vitibus nati Cocci illos vermiculos æmulantur, quales in Pimpinellæ radicibus colligi putat, imo pertinacius instat Brassavolus. Inter *Herbas* tam medicas quam culinarias, violæ, raphanus, ruta, ocymum; aliæque permultæ vermibus infestantur. Violarum vermes minutissimi conspiciuntur & nigri, celeri repentes cursu; ut Iacobus Garetus, Pharmacopola diligentissimus, & Simplicium cognitione inter paucos celebris, observavit. E radice Cinaræ prodit vermis hexapus, eruciformis, albicans, capite ex nigro rubescente. Cinaræ radices qua rodit, nigras reddit; ac tandem interire facit; tales item Raphanus producit. Referunt (inquit Cardanus) vermem in rutæ folijs inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitudinem non parvam enutriri. Vermiculus filius roris, Ocymique hospes; corpore fere erecto, posterioribus pedibus hæret, dum prioribus locum captet. Ex arundine Saccharina, saccharum paratur, omnium quidem salium dulcissimus, & (ut vulgus medicorum existimat) putredinis omnino expertus. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in Saccharo pusillum vermem, longum, pulicis colore, & (si rostrum adimas) Curculioni persimilem nasci asseveramus; & Saccharinum propterea merito dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit. Videtur etiam rara admodum generatio ejus Insecti quod Germani (utor Camerarij verbis) *Mayen wormlen* appellant. Quippe mense Maio sæpe cadunt rores insalubriores, qui si in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, *Hoppen dicta*. Eorum aliquot inter millia unum interdum videris alijs longe majorem

(quamvis ipse pediculum obefiorem vix superat) cui lutei circa ventrem circuli, dorsum striatum, cauda fati protensa, color maximam partem corporis subniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos sui gregis sigillatim devorat, semper à proximo incipiens. Bombycum instar cutim inutat, demum ubi totus fere perlucet, deposita ultima tunica, capite & pedibus per gluten quoddam tenue folio affigitur, atque ita emoritur. Hunc *Vermem lupularium* vocare quid impediatur? In Asphodeli caule vermis gignitur ^{à Belgis vocatur}, cum herba florere incipit; ex hujus scapulis alæ sensim excrescunt, atque tum volucris factus, lares deserit. In Persicariæ siliquosæ & Cardui Sylvestris geniculis extuberantibus, vermiculi nascuntur albicantes; ut in floribus Pseudocaliæ purpurascensibus sublutei, in Pimpinellæ radice miniati. Apio fæminæ vermes lanuginosos; in Fungis, & Brassica, graciles nigricantesque; in Acori radice albidos sæpe vidimus. In radice Enulæ sive Helenij virentis & crescentis, vermis albus decem vel undecim articulis conspicuis oritur, ad pennæ anserinæ crassitiem, capite parvo & nigro, pedibus sex brevissimis, & colore anthracino. Indorum reges (Aeliano teste) in planta quadam vermem repertum, igneque tostum, secundis mensis adhibent, & pro cibo suavissimo blandissimoque laudant. In Dypsaci capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo, pedibus sex nigricantibus, incisuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam spongiosam depascitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Mensis octobris initio facile invenitur, quamvis Marcellus in Dioscoridem, insigni sane audaciâ, id denegat. Hic est ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Galetra con vocat Xenocrates plantam leucanthemo similem (inquit Plinius) Caule ferulaceo, alto spinosoque capite, & oviformi: in hoc unâ cum ætate vermiculos nasci tradunt, in dolore dentium perutiles.

In radicibus Carlinæ (quæ planta in excelsis Sabaudia montibus luxuriat) vermiculus reperitur, in quibusdam nascens, in alijs adolescens, in plurimis alatus & avolare paratus. Albus est, in aliquot divisus articulos, oculis nigris conspicuus. Animalculi in potenti herba geniti usus in re Medica forsan eximius est: cujus curiosis secretorum naturæ indagatoribus disquisitio committatur.

CAP. XXI.

*De usu Vermium Mineralium vegetabiliumque, ac eorum
percussorum ratione.*

Vermes in lapidibus genitos (de quibus egimus) illos nimirum qui magnitudine syrones expriment, unâ cum lapide ipso contusos in pulverem, ulceribus conferre putant nonnulli. Hos etiam ex aquæ cyathis tribus tritos & exhibitos, findere ac per urinam ejicere calculos Marcellus testatur. Ligna solidiora Thripum dentibus exculpta, pro sigillis adhibebant veteres, idque Herculi inventum desert antiquitas. In annosis arboribus vermes rubelli nascuntur, de quibus ita Serenus;

*Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, & tepidos infunde dolenti
Auri, &c.*

Cui etiam medicamento Galenus ex Apollonio subscribit. Vermes in cavis putridisq; nati arboribus, ulcera recondita & vniversa ulcerum symptomata, vitiaque in capite persanant; combusti item & cum anetho sicco pari pondere
trit,

triti, carcinomata curant: *Marcellus*. *Aëtius* vermes lignorum tres unguento contra Elephantiasin, adjicit, quod non nisi juramento taciturnitatis interposito à medico quodam didicit. Caries vero horum dentibus inducta, quum sine mortu exiccat, ad varia est utilis. Contra eminentias, fissuras, ficutque ani, Gal. Eupor. 3. Cap. 7. hujusmodi pulverem commendat. R. auripigmenti fiffi ʒiij, carici é quercino ligno concussæ ʒiij. fiat pulvis subtilissimus. Locum deinde affectum, primum pueri ephebi lotio tepido foveto, & postea hoc pulvere aspergito. Cossi vero non solum Ponti Phrygiæq; incolis alimento, atque in delicijs sunt (ut Germanis caseorum intestina atque Syrones) sed sanant item ulcera, lac augent, atque nomas, Plinio teste, combusti curant. Dypsaci vermis, *Cavis Dentibus* inditus mirè prodest. *Plinius*. In folliculo collo & brachijs appensus, *Quartanis febribus* remedio esse fertur. *Dioscorides*. Samuel Quickelbergius, doctus juvenis; in epistola quadam ad D. Gesnerum scripta, hæc verba habet: Senex (inquit) quidam mihi herba colligenti obviam venit, dum in capite Dipsaci vermiculum investigarem, & dixit; O te felic. m juvenem, si occultas hujus bestiolæ virtutes, quæ & multæ & maximæ sunt, certò scires. Rogatus autem ut eas mihi aperiret, obtulit; nullisque eò precibus adduci sese permisit. Erucas Brassicarias ejus solo contactu cadere morique Plinius asserit. Galedraconis vermes (quam plantam cum Dipsaco confundunt quidam) pixide conditos, adalligatosque cum pane brachio ejusdem lateris, cujus dens dolet, *mire* dolorem tollere, inquit Xenocrates. Cynosbati vermes somnum provocant, & ideo Germani nonnulli *Schlafirs* appellant: imponuntur vivi (impari semper numero) paronychijs, easque certo sanare Quickelbergius testatur. Vermiculus in Carduo herba inventus, phænicio inligatus, colloq; suspensus, *dolori dentium* medetur. *Marcellus*. In Pimpinellæ radice vermes qui inveniuntur, purpureum colorem reddunt incomparabilem (inquit Gesnerus;) ita ut mirer nihil de ipsis veteres attexuisse. Vermiculi omnes in spinosis herbis reperti, si quid cibi hæreat in faucium isthmis, protinus infantibus mederi tradunt. Plinius. Brassicæ vermiculis sæpe dentem vitiosum confrica, & à paucis diebus ultrò excidet. Farinarij vermes ad Melanocephalas, & Philomelas capiendas nutriendasq; nati videntur, nec est illis hyeme cibus salubrior; purgant siquidem, calefaciunt, & unà nutriunt, tenui vitæ fomite donatas. De cocci vermium utilitate jam antea est dictum. Brasavolus idem de vitium vermibus affirmat, sed quàm rectè alij viderint; verum non solum tincturâ commodi, sed etiam in medicina necessarij, siquidem astringunt & siccant, sine morfu abstergunt, incarnant, epiphoras ex sanguine columbino sanant, oculis suffusis opitulantur, dysenteriam curant, difficili partui & collapsis viribus medentur, Melancholiam, timorem, epilepsiam auferunt; provocant urinam & menses, vulvam calfaciunt, solvunt aquam & choleram, cordis palpitationem sedant, eoq; nomine confectionem Alkermes ingrediuntur, eique basim substernunt. *Dioscor. Avic. Kiranides*. Taceo quàm Herbarum arborumque vermiculis avide pascuntur passeris, pici Martij, gallinæ, rusticulæ, gallinago, pardus, merula, corydalis, ficedula, junco, aliæque aves permultæ, quæ nobis aut medicamento aut cibo esse solent. Nunc quia commoda cum incommodis Deus admiscuit, tum ut nostram prophylacticam prudentiam excitet, tum ut pœnæ peccatis debitæ persolvantur, quomodo utrunque averti possit paucis ostendam. Jonas Ricini sub umbra refocillatus, tutum esse beatumque, tanto præfertim in æstu, existimavit. Verum hanc Deus verme immisso abstulit, ut ejus & patientiam tentaret, & fragilitatem demonstraret. Eboracensis quidam Episcopus cognomento Grejus (ut nostri referunt annales) cum in maxima annonæ caritate omnis generis frumento abundaret, tamen pauperculis com-

meatum prece pretioque petentibus denegavit. Paulo post horrea ipsius frugum plenissima, Curculionibus ita erant exhausta, ut ne unum quidem tritici hordeive granum integrum superesset: juxta illud Salomonis dictum, Qui comprimit triticum excrabitur cum populus, benedictio autem incumbit capiti venundantis. Sic etiam Deus, ut pigrum patrem familias foris evocet, in ipsius hortum & agrostineam immittit atque vermem; tum ut illi defidiam hoc pacto excutiat, tum ut præsidia remediaque oblata in usum revocet, qualia à Majoribus plurima traduntur. Cæterum cum ea Cato, Vitruvius, Plinius, Palladius, Theophrastus, Columella, Varro, Virgilius, multiq; rei rusticæ principes abundè expresserint, nos hic gustum eorum tantum præbeamus, quorum illi atque alij plenum haustum. Ne ligna à vermibus exedantur, serantur novilunio, atque interlunio cædantur. Cedria quoque ungantur, & amurca sæpius madesiant: serventur etiam ejusmodi in tecto, ubique neque folis nimio calori, nec imbrium violentiæ exponantur. Ne arbores vermiculationem patiantur, earum radices ante primam plantationem illinantur, & postea cum humana urina & aceti fortissimi parte tertia humectentur. Quidam Scyllam cum lupinis diu macerant, ac loca vermiculantia irrorant, vel spongia liquorem exprimunt, vel arboris truncum illinunt, ad madorem usque, & foraminibus bitumen cum oleo mixtum infundunt. Alij vivam calcem aspergunt, alij amurcam & veterem urinam adhibent, alij suillum sterces vel caninū cum urina asini radicibus prius ablaqueatis affundunt. Democritus terra lemnia (forte rubricam synopicam voluit) cum aqua trita oblinire docuit; quidam clavo æreo bestiola extracta, plagā fimo bubulo obducunt. Vermes rufi & pilosi internam medullam sectantur, quibus (illæso cortice) detractis, ac in proximo combustis, reliquos perire proditum est. Prodest etiam fel taurinum & amurcam sæpe radicibus affundere: Scyllam, rutam, absinthium juxta plantare; mulierem menstruantem sæpe transire, falces putatorias oleo Cantharideo inungere, macrum aridumque solum vitare. His medijs mala medica, Persica, Armeniaca, Cydonia, pyra, denique poma, oleæ & Quercus, aliæque arbores diutissimè vivunt incolumes, & vermiculationis fere omnino expertes. Cinis Ficubus appositus, vermiculationem arcet; salis enim vim habet, sed leviozem. Ficum semina vel grana à vermiculis non erodentur si in eadem fossa Italici lentisci, vel Terebinthi talea posita fuerit. Quod vites attinet, ampelitem terram verno tempore aqua diluere, ac germinantium vitium radices tum inungere jubet Aetius. Si etiam hircino adipe, vel ranarum sanguine falcem putatoriam, vel cotem ipsam illeveris, vermiculi non innascuntur. Vitis lachrimam cum sarmentorum cinere mixtam, ac cum vino radici appositam, idem præstare scribit Africanus. Fimi item bubuli, cornu cervini, unguium caprarum, radicum lilij, scobis eboris, pilorum muliebrum suffitu enecantur. Pæonia herba vel perfoliata inter vites plantata, vermiculos arcent. Sunt qui assam fætidadam & succum Cyreniacum cum oleo coquunt, ac truncos arborum (à radice incipientes) inungunt, aut allio trito vites illinunt. Semina quæ terræ sunt mandanda serventur in testudinis corio; vel menta inter olera serenda, & ervum præcipuè. Cupressi folia contrita si admiscueris, valdè conferet. *Aggregator.* Palladius omnia semina à vermiculis libera fore pronunciat, si paulo ante sationem sylvestris cucumeris succo fuerint imbibita. Lupinorum semina ante sationem condi in fumo vel loco calido jubet Plinius, quoniam in humido vermiculi umbilicū ejus in sterilitatem castrant. Varro cæpam, quæ cum sale aut aceto sata est, vermiculis non infestari asserit. Semina denique omnium olerum aizoi succo ante sationem madefacta, vermes non admittunt. Contra curculiones, certissimam frumentum pestem, parietes luto ex argilla alba pilisque mixto, tam foris quam intrus obli-

oblinire bonum est. Alij cucumeris afinini fructus & folia per biduum mace-
rant in aqua calcis, & cum arena subigunt in luti formam, atque eo internas
partes granarij obducunt; etsi Plinius calcem frumentis inimicissimam scri-
bit. Quidam calci pecorum urinam adjiciunt, ali abfinthij, Sedi majoris, lu-
pulumve succum. Nec desunt qui amurcam, halecumgarum, & Conizæ
decoctum solo affundunt. Strabo Chalcidicam admiscet; alij sæpius venti-
lando frumentum à Curculionibus integrum servari asserunt: Sed hoc Colum-
mella verum esse pernegat. Cato lib. De re rustica, lutum cum amurca fa-
ctum commendat, atque eo granarium loricari consulit. Eodem fere modo
Varro utitur, sed laudat etiam argillam ex amurca, acere, & frumento mix-
tam. Angli nostri varijs eos modis fallunt atque disperdunt. Quidam in me-
dio acervo ollas cupreas aquâ calidâ semiplenas sic collocant, ut frumentum
fere suprema earum labra attingat: hoc enim pacto curculiones capi vel arce-
ri autumant.

Quidam sacco magno formicas cum Myrmecio sua tota includunt, ac in
angulo granarij postea effundunt: decem deinde dierum spacio formicæ cur-
culiones omnes interficiunt, quibus consumptis, cubilia repetentes auferunt
& exportant. Solent etiam Gallinarum pullos parvos ibidem emittere, qui
citò curculiones omnes depascuntur. Nonnulli falsuginem alliatam asper-
gunt, vel lupulum salictarium, sambuci flores, abfinthium, rutam, nigellæ
semen, mentastrum, juglandis folia, Satureiam, lavendulam, abrotanum,
psyllium, anagyriden, aceto scillitico incocta: Naporum semine (dulcedi-
nis gratia) mire delectantur: adeo ut præ eo frumentum deserant, atque ejus
esui distenti medij crepent. Hæc utcunque alijs *μύρμηκα* videbuntur, tamen
medicis & Philosophis convenire probat Hippocrates (epistolâ ad Cræte-
vam,) non solum in describendis, colligendis, reponendis, utendisque sim-
plicibus artem tenere, sed etiam in præservandis, præparandis, ac ab infito
vel illato veneno putredineque & verme perpurgandis.

C A P. XXII.

De Animalium vermibus hexapodis, & primùm de pediculis hominum.

QUÛM homini inter animantia Imperium & monarchiam Deus dede-
rit, ab ipso hic principium ducemus; primo ætatis tempore dum in-
teger vitæ scelerisque purus degeret, putredini & corruptioni nulli
obnoxio; at vero ubi plani illius improbissimi artibus seductus, parem cum
Deo scientiam superbè affectaret, humiliavit eum Deus varijs
morbis, vermibusque & lumbricis; imo quidem pediculis,
syronibus, tineis, termitibus, minutissimisque lendibus &
acaris subjecit: Norunt Acastus, Alcmaeon, Phericides, Pha-
ro Ægyptiorum Rex, Cassander Antipatri filius, Democra-
tus, Calisthenes, Olynthius, Scylla dictator, atque illud
Eloquentiæ flumen Herodes, rem ita habere atque scribo;
qui morbo pediculari contabescentes; medicamentis & bal-
neis frustra adhibitis, miserè interierunt. Quinetiam Plato-
nem altiùs forte quàm par est, & cum aliorum fastidio sapien-
tem, hoc vilissimo morbo sublatum quidam scribunt; unde
proverbium natum, *Pediculi Platonis*. Taceo Henricum secundum tyrannum
crudelissimum, & Theodorum Arrianismi propugnatorem, Vandalorum
Reges: mitto Arnulphum Imperatorem, mollissimum cinædum: Maximum
Cæsarem, turpissimum mœchum, qui etiam à pediculis consumpti, vel mini-
mum

Pediculus.

num & contemptissimum animalculum fatis virium (deo jubente) habere satis tulerant, in peccatoribus perdendis ; & (cum Pharaone) etiam hic Dei digitum agnoscere erant coacti.

Nomen.

Pediculum Hebraei *Kifim*, & Chinnam. Graeci *φθειρος, βεβύλαν, τίρνον, χάρνατ, τάφρος* & *εργαλειο*. Itali *Piaocchio*. Hispani *Piccio*. Galli *Pou*. Germani *Lusf*. Angli *Lowse* appellant. Latinis *Pes* dicitur, ut ex Plauto legimus in *Curcul*. *Perinde estis genus leoninum, atque musca culices, pedesq; pulicesq;: odio, malo, & molestia omnibus, bono autem usus estis nulli*. Et Livius, *Gladiolo pulicesne, an Cimices, an pedes, responde*. Et Lucilius, *ubi me videt, caput scabit, pedes legit*, inquit Feitus. Fœdum fane animal, & cauponis, castrisq; magis notus, quam gratus hospes. Vilitatem ejus Achilles *Iliad.* 1. exprimit his verbis ; *τω δέ μιν εργαεις άισω* ; non pluris eum facio atque pediculum, quale apud Anglos de pauperissimo natum proverbium, *Pediculo non valet*. Sunt autem qui homines infestant, vel manucti vel feri : illos Anglice *Lysé*, hos ex Cancri forma, quam referunt, *Crab-lyse* dicimus : Boreales Angli *Pert-lowse*, id est, petulante in pediculum ; utrumque genus, certissimum miseræ symbolum, & inevitabile quandoque Dei flagellum. Mansueti ex sanguine corrupto geniti, minores atque rubentes conspiciuntur, ex phlegmate albicantes, ex melancholia & adultis humoribus nigricantes : é mixtis varij, ut Petrus Gregorius, lib. 33. notavit. Inter digitos leviter fricati quadranguli videntur, & pulicibus paulo duriores, unde etiam in tenebris facile de utroq; capto discrimen haberi possit. In capite nati majores, longiores, nigriores & velociores videntur ; in reliquo corpore magis obefuli, ventriosi, tardi, obscure albidi, & nigricantibus liris insigniti. Sunt qui alatos pediculos mense Maio se vidisse constanter asserunt, iidemque Acridophagos, Libyæ populum (ex largiore locuitarum esu) ubi quadragesimum annum excefferint, interire, Diodorus siculus 4. Antiquitatum libro disertè affirmat. Agatharcides hujusmodi pediculorum meminit, sed *χορτίων όμοίως* facit, id est, Ricinis similes. Feri mentum præcipuè palpebrasq; & densius vestitam pubem, nec non inguina & axillas occupant, compressiore corpore, sed acutiore rostro, magisque atque reliqui mordentes & minus titillantes. Ricini enim modo rostro altè penetrant in cutem, adeò ut vix cum capitis jacturâ possint avelli ; raro item vagantur, sed diro satis morfu sibi locum excavant, ibique confident affixi. Latinis quibusdam Cicci, alijs ricini humani, alijs vulturini pediculi dicuntur. Aristoteles *φθειρα άρχιοι* appellat, hist. anim. lib. 5. cap. 31. duriores mansuetos, quodque difficilius a loco quem mordet removetur. Galli nostri (inquit Loubertus) Morpiones & Pattas, Germani *F'eultz-leusf* vocant. Gordonius Pessolatas : hærentes cuti firmissimè, vel cuticulam suo morfu penetrantes ; aridiorum sortiuntur materiam, qualis est femi assata, unde minus turgiduli, sed pressiores videntur. Arabicè *Alcarad, Guardam, Faed*, & cum articulo *Alguardam* & *Alfaed* nominantur ; ut Ingrassias notavit. Motes item & Immores dicuntur in Synonimis Cont. Rhasis : quos Itali *Piatolos* sicuti *Chatillos* faciunt, & *Albenzoar* platulas. Ex humoribus, carne, adipe, sudoribusq; corruptis ortum habent omnes pediculi ; & pro loci humorisq; natura longè differunt. Nam ex sanguine humano geniti, sanguine aliorum animalium illiti intereunt. Imo in hominum capitibus nati, in reliquo corpore vix atque non diu vivunt. Sic etiam in pube nati feri pediculi, capitis regionem colentes animam efflant. Ex carne putrefacta qui proveniunt, quales in male curatis ulceribus sæpius scitent, cutis excrementis neutiquam aluntur ; (Inquit Hieron. Mercurialis, lib. 1. cap. 7. De morb. cut.) Circa hujus morbi generationem varix sunt authorum sententiæ. Aristoteles 5. hist. anim. cap. 31. arbitratur pediculos gigni ex carne corrupta ; quo in loco tria affir-

Differentia,
& Descriptio.

* Cause.
Phthiriasis generalis.

mat.

mat. Primum quod ijs, quibus innascuntur pediculi, prius fiunt pustulæ quædam in cute, quas si quis expungat; apparent pediculi. Deinde non fieri hoc malum nisi in præhumidis corporibus, vel à morbo diuturniore, eoque humido vexatis. Denique aves pisces & quadrupedia omnia laborare hoc morbi genere, solo Asino excepto. Prima assertio mihi non placet, tum quod in cute capitis nascuntur plurimum pediculi, ubi minima est carnis portio; tum si nascerentur ex carne tantum corrupta, puerorum tenellorum capita (in quibus tam frequenter visuntur) adeo destituerentur carne, ut tota fere consumeretur. Quinetiam in Atrophia Hæctica & marasmo plerumque abūdant, ubi omnis caro ita eliquata est, atque exucca, ut nullus remaneat locus pediculorum generationi. Theophrastus diversam ab Aristotele habet sententiam, affirmans pediculos oriri ex sanguine corrupto & putrefacto: id quod Hieron. Mercurialis loco prius citato infringere his ratiunculis contendit. Primum quia in febribus a sanguine putrescente natis; nullus apparet pediculorum proventus. Secundò quia si fierent à sanguine, aliqui saltem apparerent coloris rubri atque sanguinei, cum orta suis attestantur principijs; sed nulli tales videntur; Ergo, &c. Quo sanè in loco principia duo petere videtur vir alioquin eruditissimus. Nam in puerorum nostrorum capitibus ruberrimi & miniati pediculi creberrimè reperiuntur, & è Synocho putrida convalescentibus similes item nonnulli mixtiq̄ue coloris plurimi conspiciuntur. Galenus 1. De comp. medic. sec. loc. cap. 7. & Avicenna lib. 4. fen. 7. tract. 5. cap. 26. aliam eorum causam recensent, & Mercurialis iudicio, omnium verissimam. Nempe ex calidis excrementis tertiæ & ultimæ concoctionis putrefactis, non acribus, non pravis. Quorum sententia ut rectè intelligatur, sciendum est; ubi sanguis in substantiam membrorum convertitur, multa excrementorum genera produci, quorum alia dissolvuntur per insensibilem transpirationem, alia per sudorem, alia convertuntur in sordem, alia vero in cute retinentur. Quæ in cute supremâ retinentur, furfurationem faciunt; si in profundâ cute retinentur, aut sunt prava, aut acria, ophasin pariunt. Si autem neque acria fuerint nec prava, pediculos ibidem gignunt. Cæterum quum in deploratè tabidis, quibus humorum acrimonia vel pilorum exest radices, diffluere sæpenumero pediculos animadverterimus, quidni ex acribus item humoribus (pace illorum senserim) initium capiant atque deducant? Scaliger pediculos ex putridis humoribus non oriri, ex eo probare tentat; quod herbæ è semine sine putrefactione crescunt: alterari siquidem principium sentit, corrumpi autem non credit. Sed cum venia dixerim, aut Scaligerum aut Apostolum falli necesse est. Sic enim Paulus, 1. Cor. 15. ὃ δὲ σπέρμα ἐ ζωοποιεῖται, εἰὼν μὴ ἀποθάη: Non viviscit (inquit) nisi mortuum fuerit. Si autem mors corruptio dicenda sit, ut Philosophi statuunt, sanè fraudi sibi fuit Scaligeri opinio, & (salvis amicitia legibus) à nobis non immeritò rejecta. Atqui ex thymo epithimum, ex arboribus nonnullis viscum oritur, etiam fanis & putredini nondum subjectis. Verum respondeo, magis differre pediculos ab eo (unde oriuntur) principio, quam thymum ab epithymo, arbores à visco. Sunt hæc enim ejusdem generis, & quasi ex materia utilis abundantia protruduntur, atque medulla ipsa arboris viscum nutritur. Constat autem, pediculos fanis in corporibus non omnino, vel admodum raro nasci; contra, copiam eorum adesse cachecticis, Tabidis, purulentis, ichorosis & quibus non adeps solum & sanguis, sed caro item & cutis fuerit corrupta. Sudant sæpe sani homines, sed pediculis carent, neque enim ex omni sudore gignuntur, sed ex putrido, eoque amaritudinis experte: ubi vero amarescere inceperit, (ut in moribundis, atque ictericis videmus) stationem deserunt, & ex corpore in pulvinaria subdita se conferunt. Non tamen semper aliò se subducunt

Lib. 2. de plant.
cap. 2.

cunt in mortuis, aliquando (ut libitinarij affirmant) circa os ventriculi, & sub mento juxta asperam arteriam etiamnum hærent; quæ loca caloris nativi plenissima ubi semel petierint, non contemnendum vicinæ mortis indicium est. Multum ad eorum generationem facit item complexio, regio, & cultus. Quibusdam enim plurimi, nonnullis pauciores, quibusdam quacunq; in Orbis plaga omnino nulli innascuntur. Scribit Oviedus, lib. Navig. cap. 82. In India occidentali Christianis ne in capite quidem pediculos innasci; quum tamen incolæ valde sint (ut Plauti verbo utar) pedicosi. Animadverterunt etiam nostrates iter maris Indici ingressi, ubi Afores Insulas à tergo reliquerint, pediculos, confestim omnes tabescere; atque ubi eas reviserint, iterum innumeros alios subito oriri. Rationem puto (ut hic Pennium adjuvem hæsitantem,) caloris inter Tropicos exuperantiam, quæ non illis solum alimentum sed & elementum quodammodo exugit. Vespucius de insula D. Thomæ testatur, nigros ibi homines pediculis scatere, albos illo tædio non affici. Cultum corporis quod attinet: Pediculorum causâ Hibernia infamis audit, adeo ut tota illa insula diffluere ipsis credatur. Cæterum per gentis sorditiam atque mundi muliæbris inopiam id accidisse palam est, quod Angli corporis colendi studiosiores, frequenti indusiorum lotionum mutationeque, pestem illam (post tot annorum ibidem facta hospitia) evitarunt. Hinc videas castra & ergastula pediculorum quoque plenissima, putrefacto scilicet in iisdem semper vestibibus sudore, unde subministrata materia ortum, calore mediante, ducunt. Sic qui Dicitæ negligentiores ingluvie & illuvie delectantur, viperasque, raphanos, ocymum, caricas, xyloaloen, apium hortense, dactylosque ingurgitant, putrefactis postea humoribus, inter cutem pediculos pariunt, ut Diodorus in Empiricis, Simon Sethi, Aetius, atque Plinius affirmant. Dioscoridestamen ex esu viperarum pediculos nasci, rem à veritate longissimam esse dicit. Lana ovis à lupo occisæ pediculos gignit, si vestis ex ea sudore madeat: quod sane Aristotelis Plinijque commentum sit; attamen experientia quemlibet docuerit, pannos equino adipe inunctos quàm citissime illud efficere. Aelianus asserit eum pediculorum multitudine afflictum fore, quem oleo inunxeris, in quo Stellio sit suffocatus. Contra horrendum hunc affectum, quem *φθιρίασις* vocant Græci, varij varia remedia excogitarunt. Hyberni Isländique homines (apud quos frequens hoc pediculorum malum, & per æstatem volans perhibetur) subuculis croco infectis vestiri novimus, ut pediculos arceant, optimo sane cum successu, sed post sex menses, lixivio indusia iterum abluunt, & croco noviter inficiunt. Antigonus vero in Synag. histor. Paradox. ubi primum pustulæ seu vesiculæ exiguæ in corpore apparuerint, perforari eas jubet, & pediculose ximi: sin vero integræ relinquantur, Univerſalem illam Phthiriasim superventuram, quâ Alcmaëonem Phisicum & Pherecydem Syrum interiisse perhibent.

Præventio
&
Curatio.

Curatio Phthiriasis generalis.

Bonum illum Venetum Anconæ (de quo antea mentionem feci) generali Phthiriasi laborantem, Amatus Lusitanus percuravit hoc pacto. Primum per venæ sectionem & medicamentorum purgantium usum, putridos & corruptos humores, mali fomites ejecit, non semel tantum, sed bis aut ter. Postea topicis remedijs applicatis, brevi ab hac ferâ lue liber est factus. Habent autem Topica medicamenta in hunc modum. R. lupin. amar. pug. iij. sem. staphidis agr. pug. ij. in aceto acerrimo fiat decoct. q. 5. Quo aceto universum corpus a capite ad pedes usque lavetur, ac postea abstersum & exiccatum linimento sequenti illinatur. R. Staph. agriæ partes duas; sandarachæ
Græcorum

Græcorum partem unam. Nitri finissimi partem mediam : in aceto acerrimo cum oleo raphanino omnia accuratissime pista misceantur, & ex his fiat inunctio : quibus brevi affectus est Amatus Icopum suum, nec amplius in eandem fædationem æger devenit. Amat. Lusit. cent. 3. curat. 58. Herodes (ut Iosephus & Aegesippus testantur) ubi hanc magnam fæditatem sua nimiâ superbiâ divinitus contraxerat, transjordanicas thermas & lacum asphaltiteri adjit, satis alioquin in hoc morbo profigando salutares : Sed illa tempestate quum Deus arrogantissimum Monarcham vilissimo animalculo punire cum animo statuerat, neutiquam valentes. Si totum corpus pediculis icateat, generalem cacochymiam denotat; quare primum secta vena catharticum propinare suaserim pro humoris natura; postea ad specifica veniendum, & cum loco affecto congruentia. Dioscorid. interna hujusmodi præscribit. ℞. allium cum origani decocto, bibat per tres dies. *Aliud.* Coriandrum cum origano tritum bibat æger. Exterius mel inungi jubet. Commendat item alumen ex aqua, & Betæ decoctum, hederæ succum & lacrimam cum melle, picem liquidam cum alumine. Minium sinopicum cum aceto inunctum, nitrum cum terra Samia & oleo. *Alia externa Pediculos enecantia ex Plinio.* Staphidis agriciæ femina corticibus abjectis trita, corpus à pthiriasi liberant; melius autem admixta cum Græcorum Sandaracha, Sinapi, allium, cum aceto & nitro ad idem valent. Oleum raphaninum morbum pedicularem longa ægritudine contractum tollit. Sileris semen in oleo tritum, hyfopus oleo subactus; Cedria, lacrymæ odoriferæ, succus uvæ Tamineæ. j. staphidis agriciæ, cum aceto cocta, vestes eo morbo liberant. Confert item veratrum cum oleo vel lacte illitum. *Interna ex Plinio.* Senecta anguicum trita & bibita tridui spacio corpus à pthiriasi facit immune. Sinapios semen vel Myricæ femeri epotum valde prodest: profunt quoque aqua ex raphanifolijs, ligustri baccarum succus, Plantago, allium, elaterium, & cedri lachyma. *Nonus oxylapathi radicem cum oleo tritam & inunctam laudat, priusque abluto corpore cum decocto lupinorum, medicamentum ex Sandaracha Græcorum, nitro, & herba pediculari præscribit.* *Oribasio* probatur Helxines succus diu infricatus, vel nitrum cum uva Tamineæ in balneo. *Rhasis* Berberis folia, gummi hederæ, corrigiolam majorem, & aquam marinam præfert. *Avicenna* argentum vivum cum oleo rosaceo non male effert, & Staphidem sylvestrem cum arsenico. *Haly abbas* purgari corpus, deinde euchymis cibari, ablui à fordibus, sæpe mutari etiam vestes imperat: tum argentum vivum cum staphide agrici tritum cum oleo feminis carthami accipit, atque eo corpus mane ac vesperi balneatum inungit. Præscribit item hujusmodi medicamenta. ℞. Aristolochiam longam, tere cum folijs pini, & argento vivo, ac cum oleo lupinorum, q. s. fiat unguentum. Eo, nocte ungatur corpus, mane aquâ calidâ lavetur, postea decoctione Aluminis, vel Absinthij Santonici, aut Artemisiæ abitergatur. *Aliud.* ℞. Aristol. rot. & longam, Sandaracham Græcorum; *id est,* Arsenicum rubrum: & cum oleo de Ben. fiat unguentum, quo vesperi ungatur corpus, & mane cum furfure & farina fabarum confricetur. *Aliud.* ℞. costi amari, Cardamomi, fellis taurini; tere cum oleo pistaceorum, utigatur eo corpus; & mane cum aqua decoctionis fufurris macri vel hordei lavetur. *Constantinus* argento vivo cum cinere, lithargiro, aceto, & oleo mixtis utitur, in calidis complexionibus: in frigidis autem succum pini, aquam marinam, staphidem, nitrum, arsenicum, atque oleum cnici adhibet. *Ioannes de rupe scissa* argentum vivum cum aqua ardente, & staphidis sylvestris pulvere commiscet, cingulumque ex eo parat, quod circa nudos lumbos gestatum pediculos enecat. Serenus, Abinzoar, Amatus Lusitanus, Matthiolum, Hildegardis, Ioannes Vigo, alijque alia præscribant remedia, sed pleraque

raque ex his fontibus. Plura qui velit remedia contra Phthiriasin, Paulum Aegin. consulat, lib. 3, cap. 3. Galen lib. 1. de compos. med. sec. loc. & Gulielmum de Saliceto, lib. 1. cap. 48. Novi quendam (inquit Pennius) qui Nosocomij præfectus cum esset, phthiriasin isto modo curavit: Virgis betuleis ægros nova pelle vestivit, quæ vibicibus superinducta pediculos postea non adinstit; nova sane medendi ratio, & otiosis argonautis defidique grægi aptissima. Amatus Lusitanus (ni male memini) pauperi cuidam foramen in dorsi cute vi ulceris factum recenset, ex quo magna quotidie pediculorum copia emerit; inter cutem carnemque proculdubio geniti fuerunt, & postea unguento ex staphide sylvestri, hydrargyro, pipere, & larido, convaluit. Rulandus balsamum sulphuris cunctis præfert, nec injuriâ, remedijs.

Feros Pediculos primum evelli magna cum diligentia debere, scribit Aetius; tunc aqua marina tepida locus fovendus: cautè tamen (si in palpebris hæserint) ne oculos offendas: tandem hunc pulverem applicato. R. Aluminis scissi. ʒij. staph. agr. obol. j. piper. ob. ij. æris usti ʒj. myrrhæ, ob. ij. lap. scissi, ob. ij. ss. Misij torrefacti ʒj. terito, & sicco utere: tunc in balnea ducantur, ac eorum caput discutientibus & corroborantibus calfacito, corpusque totum lava, & demum confrica. Nostrates pediculis evulsis loca sapone nigro fortissimo optimè inungunt, et si corpus fuerit calidius, argento vivo cum pulpa pomi dulcis excepto, eos illinunt, certo experimento. Palpebras sæpe ita infestant, teste Celso, ut oculis deinde exulceratis visus aciem obtundant; tum hydrargyrum depuratum cum absinthij comis & axungia veteri incorpora: nihil enim citius & certius medetur, modò cum cautione fiat. R. item aloes ʒj. cerussæ, oblibani, ana ʒ. v. laridi, q. s. fiat unguentum: huic quidam hydrargyrum atque sulphur non male admiscunt. Hic autem notandum, si feri pediculi barbæ, palpebrarum, pectinisque & perinæi regiones densius occupaverint, radendos esse primum pilos omnes, statim à purgatione universali; & deinde Topica prædicta adhibenda: fella omnia, præsertim tauri, vituli, pedicis & caponis, cum succo centaurij, & hydrargyro, præstantissima habentur. Lixivium è cineribus myricæ pediculos perdit. Vulturis vivi exemptâ medullam cum vino bibitam, Rhasis atque Albertus ante omnia commendant. Varignana utitur lacte volubilis majoris & sisimbrio, & Cicla, & lotionem mellis; sed præcipuè effert hoc medicamentum. R. staphisagriæ ʒij. vini phialas iij. fetarum porcinarum, ʒij. Hydrarg. purgati ʒj. bulliant & decocto corpus undiq; lavetur. Vini fecem, succum genistæ, Lixivium senæ, acorum, cassiam, pyrethrum, Marinellus alijque plurimi faciunt. Gilbertus autem Anglicus, costam styracem & sanguifugas simul comburit, è quibus cum porcino sanguine optimum parari unguentum auctor est.

Ufus pediculorum.

Fæda ista animalcula, & majore odio quam canis aut vipera à delicacioribus habita nepotulis, & gaudio ægrotantibus, & nonnunquam medelæ sunt. Quippe qui longo putridoque morbo diu laborant, his pediculi in capite nati solutionem morbi prædicunt. Signum enim est exhalantis, & à centro ad superficiem evolantis. Constat item experientia, Arquatos duodecim pediculis contusis & ex vino haustis curari. Mendicis & precario viventibus cum butyro eos sæpe exhibuit Pennius, atque ita desperatos nonnullos valetudini restituit. Quidam in dysuria pediculos vivos & grandes, coli immittere solent, ut titillatione urinam prolecent: quod argumentum de Cimicibus Alexander Benedictus narrat. Vbi viscosi humores oculos læserint, quidam pediculis impositis eos expurgant, qui tanquam hormini sylvestris semina huc illucque reptantes, lemas colligunt, atque ijs involuti postea excidunt. Vescuntur item ipsis, quid dicam Simiæ? Cercopithecij? imo homines in Ponto ^{φθαιεσφδγυς} faciunt Herodotus atque Strabo; (quibus Arianus in Periplo consentit.)

fentit:) idemque de provinciæ Cuenensis apud Indos occidentales incolis narrant Hispani. Tam avidè quoque eos venantur & expetunt; ut ne vix quidem Hispanorum mancipia ab eorum esu coerceri possint. Nec mirum sane ijs pediculos cibum præbere, quiequos, asinos, feles, coffos, & (quod majus est) homines crudos devorant. Verùm quia ociosa est provincia, pedes legere, mulieribus demandatur; quæ ferè solæ eo funguntur officio, & propterea pedilegæ à Strabonè appellantur. Horum item Serenus alium usum memoravit, dum de ijs sic cecinit,

Noxia corporibus quadam de corpore nostro

Produxit Natura, volens abrumpere somnos

Sensibus, & monitis vigiles inducere curas.

Vide caput de Lendinibus inter *insecta*, Cap. 35.

CAP. XXIII.

De Pediculis Brutorum & Plantarum.

Non Solum in homines ob Protoplasti scelus, sed in Bruta item serpsit hæc lues. Verùm ut inter illos pueri magis quàm juvenes; viri quàm fæminæ, ægroti quàm sani, inculti quàm mundi pediculis abundant; ita etiam inter animalia reliqua se habet. Solus Asinus ab hoc morbo immunis perhibetur, non quia Christus in eo equitavit (ut Stulti somniant;) sed quia rarenter sudat ob tardum motum; vel Antipathia quadam peculiari fuerit ab Altissimo donatus. Leo, magnanimū sane animal, & Brutorum princeps; tamen à pediculis palpebras infestantibus adeo affigitur, ut unguibus, & scalpturâ nihil proficientibus, in rabiem sæpe agatur, si Plinio credendum sit. Equi, generosissimi illius quadrupedis, quis non pediculos vidit, & lendes rubentibus capitibus, reliquo corpore obscurius albicante conspicuos? Boum & vitulorum nigri sunt, & in macris magni multique, pediculis porcorum fere similes, sed breviores, & paulo crassiores.

Porcorum pediculi forma illis respondent; sunt autem adeo grandes & duri, ut vix digitis interimantur. Hi Vrij ab urendo dicuntur, ut Albertus libro. 4. Caput. 205. testatus est. Canes quamvis rariùs, aliquando tamen pediculantur. Sunt attem eorum pediculi parvi, lentiginosi, capite albicante, reliquo corpore ex cæruleo livente vel nigricante, ut in Canibus Melitæis primum vidi. Pediculi ovium minuti valde, quibus capita rubent, corpora candicant. Caprini ab his parum differunt. Cervus ubi cornua abjicere intendarit, insigni palpebrarum pruritu angitur, à pediculis capitū concoloribus exorto. Olorum, Gallinarum, Anserum, Columbarum, Coturnicium, Phasianorum, Perdicum & accipitrum, aliarumque avium pediculi, cui non ex Gesneri de Avibus historia propriaque experientia noti sunt? Satis item omnium Brutorum pediculationis curas Palladius, Columella, Paxanus, Varro, alijque veterinarie Principes ostenderunt; adeo ut nec nobis ijs insistere gloriosum, nec vobis fructuosum fuerit. Quid Avicenna lib. 4. fen. 6. tract. 5. per pediculum vulturis sibi voluerit, equidem conjicere nequeo, & hic Oedipi alicuius operam valde imploro. Scarabeos pilularios à pediculis proprijs occidi, supra lib. primo meminimus. Salmones item pisces, macilentiores præsertim, sub branchijs sæpenumero pediculis scatentes vidit Plinius. Reperiuntur item in plantis, nempe Abrotano, Absinthio, Nymphæ floribus, & potissimum in Aquilegiæ folijs, mense Junio, ob singularem (ut inquit Gesnerus) ejus dulcedinem. Pediculares autem plantas nonnullas dici legimus, vel quia ijs advesantur, ut staphis; vel quia generant pediculos, ut Fistularia Dodonæi; vel quia scatent pediculis, ut Aquilegia; vel ob sum-

nam vilitatem, ut pruni majusculi fructus, quos pedicularios inde dictos Ruellius testatur.

CAP. XXIII.

De Syronibus, Acaris, Tineisque animalium.

Syronem Antiquitati ignotum fuisse, Tho: à Veiga falso memorat: nam ipsum ἀκαρίδιον Aristoteles vocat, 5. histor. animal. cap. 32. Syrones item dici videntur, ἀπὸ τῆς σύρας ἕρπον, quia tractim sub cute repunt. Animalculū est omnium minutissimum, solens in nasci caseo & ceræ inveteratis, & cuti item humanæ. τὸ γὰρ ἀκαρίδιον, teste Polluce & Suida, exiguum illud dicitur, quod ab exiguitate non possumus κείρασι, id est, dividere. Latine Pedicelli, Gallice des Cirons, Taurini Sciros, Vascones Brigantes vocant. Anglicè *Mites*, in caseo, folijs, ligno arido, atque cera: sed in homine *Wheale-wormes* dicuntur, & Germanis Seuren. Syrones (inquit Abinzoar) Assoalat & Assoab dicti, sunt pedicilli subter manuum crurumque & pedum cutem serpentes, & pustulas ibidem excitantes aquâ plenas: tam parva animalcula, ut vix visu peripicaci discerni valeant. Et Gabucinus; Ad nostra tempora quoddam iupplicij genus indomita fæditate pervenit, in manibus exilis quidam pedicellus, lente minor, sub cute serpit. Et Ioan. Phil. Ingrassias ex Abenzoar, ita eos perbelle describit: Excoriata cute ubi minimus ille jonthus varulusve cujusdam sudaminis instar apparet, exeunt animalcula viva, tam parvuncula, ut vix possint videri. Et Ioubertus, Sunt Syrones dicti omnium minimi, semper sub epidermide latentes, sub qua serpunt (talparum ritu) illam erodendo & molestissimum excitando pruritus. Ex sicciore quam Morpiones materiâ sunt, quæ lentoris inopiâ ferè in atomos discinditur. Nascuntur sæpe in capite, & pilorum radices exedunt, quos Græci τῆς τριχόβρωτος, τῆς τριχόβρωτος, τῆς τριχόβρωτος; Tineas peculiari nomine appellant. Syronibus nulla expressa forma (ut rectè Scaliger notavit) præterquam globi: vix oculis capitur magnitudo tam pusilla, ut non atomis constare ipsum, sed unum esse ex atomis Epicurus dixerit. Ita sub cute habitat, ut actis cuniculis pruritus maximum loco ingeneret; præcipue manibus, vel alijs partibus affectis & igni admotis. Extractus acu & super ungue positus, movet se, si Solis etiam calore adjuvetur. Altero ungue pressus, haud sine sono crepat, aqueumque virus reddit: colore est albicante, capite excepto; propius intuenti nigricat, vel nigro parum rubet. Mirum est quomodo tam pusilla bestiola nullis quasi pedibus incedens, tam longos sub cuticula sulcos peragat. Hoc obiter est observandum, Syrones istos non in ipsis pustulis, sed prope habitare. Illorum quippe proprium est non longe residere ab humore aqueo in vesicula vel pustula collecto: quo absumpto vel exiccato, brevi omnes intereunt. Vnde colligimus, quemadmodum ex fero putrefacto oriuntur, sic eodem vicissim sustentantur. Horum nullus antiquorum meminit præter Abinzoar, qui morbum hunc vidit, & curationem ejus rectè instituit. Neque Syrones isti sunt de pediculorum genere, ut Ioannes Langius ex Aristotele videtur asserere: Nam illi extra cutem vivunt, hi vero non: neque revera Aristoteles ullo quod sciam scripto inter pediculos Acaros numeravit.

Quam gravis sit morbus, & vel ipsâ cum phthiriasi comparandus, novit nobilis quædam Anglâ sexagenaria, Penruddoci Equitis aurati lectissima famina: Quæ ante annos decem ex nimia lactis caprini ingurgitatione (timebat sibi enim de phthirisi) toto corpore his Acaris offendebarur; quæ noctu diuque oculis, Lubijs,

bijis, gingivis, plantis pedum, capite, naso, alijsque cunctis partibus miserè lacinata, vitam aliquandiu duxit molestam atque infomnem, sed tandem (in vitis remedijs) aucto malo, & carne etiam totà depastâ, diem obiit. Illud non prætereundum; Quò diligentius & sapius astantium muliercularum acubus effoderentur, eo majorem successisse sobolem, & quando carnem etiam eroserant, magnitudine eos insigniori apparuisse. Hinc discant elati cordis homunculi, non se vermes duntaxat esse, sed vermiculorum pabulum; atque illius Imperatoris potentiam timeamus, qui tam contemptibili exercitu, superbiam, arrogantiam, elegantiam, formæque dignitatem omnem confundat, & victoriam de strenuissimo hoste insignem reportare possit. Syrones intra oculos generari forte quibusdam impossibile videtur: Sed id fieri vidimus, & ex epistola. D. Le Jeune regij Chirurghi ad Iacobum Guillemaum, olim factum esse accepimus, cujus hæc sunt verba: Scias (inquit) quòd in membrana conjunctiva, sive albo oculi (ut vulgo loquuntur) Syrones quidam majusculi, vagis hic illic reptatiunculis ex moribus tantum excitant prurimum, ut abstinere quin confrices haud possis. Ego hoc in casu remedijs usus sum à Majoribus contra phthiriasin præscriptis, sed sine ulla utilitate. Tunc amici ad ægrotam fæminam quandam miserunt, quæ coram acu argentea adeo dextre & nullo cum dolore Syrones extraxit, ut mihi miraculo esset. Et sane nisi proprijs luminibus gradientes bestiolas vidissem, Syrones ibidem ortos fuisse nunquam credidissem quidem. Moriuntur humido destituti alimento, & maris æmulo: vel medicamentis contrarijs perimuntur. Hos peculiariter vulgus acicula extrahit, (Germani vocant *Seuren graben*.) Sed quum non simul tollatur causa eorum Fomes, perseverat affectio. Itaque præstat unguento vel fotu eos occidere, quo simul tollatur pruritus ille infestissimus. Maximè *εὐπερίσσι* Syrones interimens est acetum salsum. *Laur. Ioubert*. Vini sublimati lotionem omnino tolli, *Io. Arden*. Anglorum Chirurgus olim doctissimus, scripto reliquit. Quod certe a ratione non abhorret. Nam exiccat, penetrat, putredini resistit, ac sua calida acrimonia omnes enecat. *Abinzoar* lib. 2. cap. 19. Tract. 7. sequentia præscribit. Primum corpus cum infusione fem. cnici & urticæ purga: deinde exterius cum oleo amigd. amar. vel ricini, & succo foliorum Persici inungito. Pro cibo perdices cum paucis aceto coctas, & panem fermentatum dato. Abstineat ab omni fructuum genere (avellanis demptis) præcipue ficibus, uvis, jujubis, & pomis. Corpus cum carne sive pulpa melonum, vel feminum ipsorum mucilagine sapius fricato. Si vero corpus fuerit carnosum, fricetur cum succo foliorum Persici. *Plinius* hoc in malo carnem bubulam, porcina, anserinam, & legumina omnia interdicit.

Erotis lib. de pass. mul. sic scribit; Frumentum cum vino distemperatum, olibanipulvere adjecto, locis affectis emplastri modo applicatum, Syrones ubicunque perdit, maxime in malis & fronte. *Aliud*. R. salis commun. saponis nig. sulphuris vivi, ana; incorporentur cum aceto scyllitico, & eo loco illinantur. *Aliud* ad Syrones faciei, quos Rosæ Anglicanæ author *Barrones* vocat. R. lappathij acuti, olibani, dracontij, ossis sæpiæ, ana; fiat pulvis, & ter in hebdomada fricato loca verminosa, prius tamen facie lotâ decocto furfuris, & in die Sabbathi faciē lava cum albumine ovi & amylo, ac deinde cum aqua fluviali sæpius lava, sive amylo. *Alexander Petronius Trajanus* hoc remediū maxime laudat: Linteum nimirum tenue in lanuginem abrafum, quo mollius fiat & tenacius adhæreat. Hoc parti affectæ alligato, mox ovi tosti albumen induratum calidum, & in laminas latiusculas divisum impone, & linteum aliud crassius superliga, ita ut per aliquot horas quiescat. Deinde omnibus ablatis, interius linteum pedicellis plenum reperies, quod hoc modo probatur. Excutias ip-

fum supra ignem, & crepitantes syrunculos facile auribus percipies. *Ad Trichobrotos & Tineas* in capitibus puerorum frequentes, ac minutissima foramina ibidem dolantes, *Alexius* istud remedium magni facit: R. olibani, axungia, aprugna, q. l. bulliant in vase terreo vitreato, & fiat unguentum. *Aliud*: aluminis usti pulverem aspergito, ac linteum supraponito. *Aliud non inefficax*: Sulphur vivum in pulvere redige, cum aceto rosaceo vel scyllitico, vel etiam aqua rosacea incorpora, & linteo superinductum alliga per 24. horas. *Aliud expertissimum*: R. succi limonium, & aquæ vitæ, ana; salis usti. q. s. misce ac sæpius inunge. *Aliud Hildegardis*: Despumationem aeris, id est, telas illas quasi araneorum autumno sparsas, applicato, & syrones tineasque omnes certo perimit. Pulverem quoque apum in aluari mortuorum, locis affectis asperge, & morientur: præsertim si cum vino sublimato, vel aceto scyllitico fuerit admixtus. *Aliud*. Panis siliginei micæ adhuc calidas sæpius alliga; calore siquidem peribunt. Semen in abiete summa crescens in cineres redactum, & aspersum, valde conducit. Interim item nuclei oxyacanthæ pulverisati ac loco affecto applicati, Syrones tollunt. *Ioannes Vigo* ista contra syrones ubicunque natos præscribit: Omnia (inquit) amara contra ipsos faciunt; radantur primum loca affecta, ut medicamenta citius penetrant. Oleum vitrioli caute & leviter effusum eos potenter occidit. Argentum vivum cum sapone Gallico & paucis auripigmento, & aceto Scyllitico, cum aloe, plurimum confert. *Ad Syrones dentium*. Sunt qui vermes in dentibus natos Syrones vocant, quos in chordarum ramenta & seminis hyoscyami fumo ore excepto procidisse affirmant. Quamquam illa ramenta vermes esse merito negem. Syrones tamen putridis dentibus nasci, lippis & tonsoribus notissimum. *Ad Syrones venenatos*. Morbus Boum Abynzoari dicitur, inter cutem carnemque vermiculatio quædam venenata; quæ tumorem non parvum excitat, juglandis magnitudine, in quo Syro vermis (venenatus ille quidem, licet exiguus) latitat. Hic morbus neglectus occidit, curationem instituit hoc modo: Locus statim cauterio actuali comburendus; tum applica linteæ rafa cum farina hordei & aqua dulci. Sedato ex ambustione dolore, unguento Agrippæ & oleo rosaceo, tumor confidet: tum abluere locum cum aqua mellis, & pulverem rosarum aspergito: & incarnativis demum adhibitis, ulcus claudere. Si vero cauterium & ferrum respuat, R. farinæ lupinorum, fuliginis, piperis, radicis scaræ, ana; omnibus tritis & cum Alchitram madefactis, dimidiam testæ nucis partem ijs repleto, & loco affecto apponito; maneatq; tandem, donec vis medicamenti ad vermem pervenerit. Sed diligenter cavendum, ne loci affecti pars aliqua extra testam nuda relinquatur. *Nigra* bestiola (ut Thevetus comminiscitur) Indos occidentales valde vexat; insectum (inquit) hominum manibus infestissimum, pulice longè minus, sed in pulvere ut pulex natus; quo sane errore captum *Lireum* cum Theveto delirare non puduit. Ovidius vero inter cutem & carnes generari eos affirmat: sed potissimum sub unguibus digitorum nasci: quo loco ubi sese insinuaverunt, tumorem pisi magnitudine cum pruritu maximo concitant, atque tanquam lendes multiplicant. Si vero non opportune extrahatur hæc bestiola unâ cum suo frætu, paucis diebus pruritus in dolorem cedit vehementem, morbi que violentiâ ægri pereunt. In Accipitrum Falconumque corporibus sub pennarum radice vermis nascitur, *Trocta* dictus; eum Syronem, Tineam aut Acarum esse, ex Alberti codice dubitare desijimus, apud quem illius morbi medelam fusius legeris. Quinetiam in urinis nonnullarum prægnantium, ut Bonaceiolus refert, Syrones quidam exigui & rubelli apparent, quod infallibile conceptionis argumentum ponit. Dermestes insectum est pelles consumens, unde à pellibus nomen est adeptum: & pro pellium ratione colorem mutat. Nam pilorum colore m

lorem plerunque sequitur, pulicem magnitudine æquans, & sex pedes rostrumque forcipatum ostendens. Tinea item vestes consumit: præsertim laneas: vorax valde animalculum & ex psychis, (ut diximus) procreatum.

CAP. XXV.

De Cimice.

Kois Græcorum, Latinis *Cimex* dicitur. Hebræi *Pischpescz* à Scrutatione vocant. Scrutatur enim animalia dormientia, ut eorum sanguine se repleat. *Kéey* dictam vult Isidorus & Cimicem, à Cori herba, quam latini Cimicariam vocant; quæ (ut ingenue fatear) nobis incognita, nisi sit Atriplicis sylvestris species illa humilis & fætidissima, quæ juxta muros & aggeres nascens, obscuro nomine Vulvaria dici solet. Et enim Matthioli Coris bene olet, & cum Cimicaria proinde non convenit. Arabibus & Barbaris *Alcarad*, *Deboliar*, *Fesafes*, *Coroda*, & *Corab* dicitur. Germanicè *Wantlausz*, Anglicè *Wall-lowse*. Saxonice *Wantzen*, id est, Pediculus parietum. Brabantij item non male, *Wuegluys*; sive spondarum pediculum. Hispani *Chimesas*. Itali *Cimice*. Galli *Punaise* nominant. Sunt autem Cimices vel domestici atque impennes, vel pennati & sylvestres. De his antea diximus libro primo: nunc de domesticis agemus.

Domesticus hic, fastidiendum naturam animal, ut Plinij verbis utar, similis fere Ricino; est enim corpore rhomboide, colore nigro, parum rubente: pedes habet juxta collum breves, utrinque tres; dorsumque & ventrem incisuris notatum: cutis apprime tenera, ut vel levissimo contactu crepet media, factoremque maximè abominandum expret. Noctu acriter mordendo ex hominum corporibus sanguinem exugit in vitæ sustentationem. Lucem enim (Blattarum modo) non perfert, eaque nascente in rimas lectorum parietumque se recipit. Post morsum vestigia purpurascencia cum dolore pruriginoso tumida relinquunt. Generantur, secundum Aristotelis sententiam, ex humore per summa corporum animalium exudante, lib. 5. ca. 31. Hist. Sed sine dubio ex humoribus alijs circa lectos putrescentibus, & è lignis paulatim exudantibus, oriuntur; propagantur item coitu, ut in agro Aurelianensi Pennius olim animadvertit. Nam dum Phytognomices studio Natali Caperoni comitem se daret, ut ramulum arboris truncaret, gladium distringere tentavit. Quum autem per rubiginem id ægrius præstaret, vaginam secare necessum habuit, in qua Cimices adultos pluri-

mos, ac juniores non paucos, cum magno ovorum dilutius albicantium numero comperit. Generantur etiam in Gallinarum caveis, Scaligero teste; sed in Coturnicum caveis brevi tempore infinitè multiplicantur. In abiegnis lectis frequentes sunt, maximeque palea inveterascente. Inter chartaceos quoque libros gignuntur: Ludovicus Vives parietes alabastro obductos cimicibus procreandis aptissimos in Dialog. arbitratur. Vulgo jactatum est (inquit Ios. Scaliger) è Cimicibus contritis Cimices oriri, quod vix verisimile existimem. Carthusianos Cimicibus nunquam vexari, fingit subtilitatum fictor Cardanus: causam adferens, quod à carnibus abstinent. Tolosati lectuli (utor Scaligeri responso) carnes non esitant, & nihilominus ea peste sunt infames. Munditiem potius frequentemque lectorum & culcitrarum lotionem pro causa attulisset, quam quum Galli, Germani &

Itali minus curant, pariunt magis hanc pestem; Angli autem munditiei & cultus studiosissimi; rarius ijs laborant. Anno 1503. dum hæc Pennius scriptaret, Mortlacum Tamefin adjacentem viculum, magna festinatione accersabatur ad duas Nobiles, magno metu ex Cimicum vestigijs percussas, & quid nescio contagionis valde veritas. Tandem re cognita, ac bestiolis captis, risu timorem omnem excussit. Contra istos nocturnæ quietis hostes Deus noster misericors, remedia nobis suggestit, ex antiquis novissimisque scriptoribus haurienda: quibus in usum productis, vel arcere ipsos, vel necare etiam possimus. Fumo enim stercoris bovini, pilorum equinorum, hirundinum, Scolopendræ, sulphuris, vitrioli, arsenici, æruginis, xyloaloes, bdellij, filicis, spatulæ fœtidæ, Aristolochiæ, clematites, myrti, cumini, lupinorum, corrigiolæ, nigellæ, cupressi, interficiuntur; ut ex Aetio, Rhasi, Florentino, Didymo & Cardano videre est. Præstat autem cortinis lectum expansis fumum ita includere, ne qua expiret. Parantur item eum in finem unguenta, illitiones, & embrochationes, ex felle bubulo, hircino, erinaceo, vitulino, caprino, asinino, cucumere, hæderæ folijs, citro, ichthyocola, amurca, fimo bovis & aceto acri, sulphure vivo, scylla, capparibus, staphide sylvestri, absinthio, passo, calce, argento vivo, lauro, sapone nigro, halicacabo, succo arantiorum, limonum, &c. de quibus Varronem, Palladium, Arnoldum, Didymum & alios consule. Prophylactica quod atrinet, Canabis vel Halicacabi fructus juxta lectum positi vel suspensi, cimices fugant. Democritus ait, cornu cervinum, vel leporis pedes circa lecti fulcra pendentes, idem præstare: quod etiam auriculæ vulpis alius tribuit. Feces butyri cocti, projectæ ubi sunt Cimices, satietate eos disruptos mirifice perdunt. Forte hæc est illa pinguedo de qua Cardanus his verbis: Sciebam olim, sed jam oblitus sum, (inquit) Pinguedinem, quæ ligneo orbi superlita cimices omnes (ceu epode facta) ad se alliciebat, ita ut vix lignum videri potuerit. Referunt obulum lecto substratum, Cimices pellere. Quidam linteum frigida madefactum appendunt, atque ita activa frigiditate eos repellunt. Oleum per se, aut cum atramento sutorio, vel cum felle taurino, vel decoctum chamaeleontis nigri, Cimices fugat. Amarissima denique omnia & fortiori odore prædita, Cimicibus proculdubio adversantur: gravem autem odorem eos profigare, rubentium pellium copia (inquit Olaus Magnus) loco aliquo coacervata ostendit. Hos supra modum multiplicatos pestem prælagire afferit Alexander Benedictus. Significat enim vel humorum, vel aëris, vel utriusque magnam putrefactionem. Bacchus ad inferos descensurus, apud lepidissimum Græcorum Comicum, eas sibi dari cauponas in itinere precabatur Iovem, in quibus paucissimi essent Cimices. Tamen concordia illa rerum & repugnantia (inquit Plinius) quæ totam, duce natura, replet medicinam, nihil non ex aliqua parte homini conducibile produxit, adeoque quod Comicus ille Deus infestum putavit, humana quidem posteritas salutare sensit. Acri sane facultate præditi sunt Cimices, suum tamen in medicina locum obtinent. Nam cum sanguine testudinis sumpti *Serpentum moribus* medentur. Odore eorum *Epilepsia* ex uteri suffocatione orta discutitur. Ovo, ceræ, aut fabæ inclusi atque devorati, *Vomica & quartanis febribus* (ex Plinio, Dioscoride, Galeno, Marcello, Aetio, Actuario istud) auxiliantur. Ex aceto poti, vel etiam suffiti, *Sanguis fugas tenacius adherentes* facile remonent. *Tertianis* item febribus conferre, Quinti Sereni carmina illa ostendunt:

*Allia non pudeat terno cum Cimice trita
Et diluta mero, medijs haurire diebus.
Præterea tritus Cimex potatur in ovo,
Horridus attactu, sed gustu commodus apto.*

Gesnerus huic experimento in schedis fidem facit, facto in plebe viliori & rustica semel atque iterum periclo. *Lethargo correptis* septenos in cyatho aquæ dabant veteres, annis puerilibus quatuor; *Plinius*: cui consentit *Serenus* his versibus,

*Quidam dira jubent: septeno cimice trito,
Vt viciantur aqua, cyathusq; bibatur eodem.
Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.*

Qui etiam Hæmorrhagiam narium Cimicis odore solo sisti, olim cecinit. *Quidam oculos hebetiores ex cataracta factos* sanant, illis tritis in sale & lacte mulorum. *Quidam aures dolentes melle* Cimicario inungunt, magno cum salutis fructu. Vomitum quoque cohibent, Marcello teste; remediumque expertum asserit, si in ovo sorbilli Cimex contritus a jejuno rem ignorante forbeat. *Eos contra aspidis, Viperæ, atque omnium serpentum vcnena* facere, inde probare vult *Plinius*, quod Gallinæ ijs vescentes, a talium animalium ictu perstantillæ. Ad stranguriam & calculum pellendum, Cimices contritos laudat *Aetius*. *Vegetius* hoc in casu, unum Cimicem in aurem, alterum in meatum penis imponit, & leni locorum fricatione; urinam statim reddi affirmat: quod remedium videtur ex *Herode* in Hippiatricis mutuatus. *Gal. Eup. 5.* Cimices non solum urinam provocare asserit, sed etiam per novem dierum spatium epotos, eandem involuntarie labentem pueris sistere. Hos ex vino, jusculo, vel aqua calida bibitos, *Calculo laborantes* mirifice juvare *Valarandus Douvres Insulanus*, *Pharmacopœus Lugdunensis* doctissimus, sæpe retulit. Cineres ipsorum idonea cum decoctione per clysterem injectos in calculo item pellendo, recentiores mirè celebrant. Contritis & colis meatui illitis, protinus *Vrinam provocat* *Marcellus*. Sunt (inquit *Gesnerus*) qui in *Colico dolore* Cimices quatuor vivos ex vino mane bibendos præscribunt, & jejunium duarum horarum postea injungunt, totidemqueduabus ante cænam horis propinant; & sic die sequente, donec duodecim cimices devoraverint: fastidium hercle remedium, sed nec novum in desperato illo dolore; & præsentaneum. *Functium urbis Tigurinæ prætorem*, ejusque aliquot nepotes secundo haustu liberavit, fereque ad Encomium Cimicis scribendum excitavit. *Externos quod spectat morbos*: si pilas radicitus evellas, & locum affectum sanguine Cimicum illinas, siccarique permittas; ex *Galenii*, *Aetij*, & *Noni* sententia nunquam renascentur. Cum *Anserino adipe* & Cimicibus perunctis mammis; dolores minuere, molas uteri erumpere, Scabiem matricis sedari, narrat *Plinius*. *Cornelius Gemma* in appendice operis *Cosmocrit.* mentionem facit mulieris, in cujus calvaria aperta, magna Cimicum multitudo erat reperta.

CAP. XXVI.

De Ricino & Reduvio.

 Ricinus vulgo Græcorum *ρότιον*, *Hesichio* *ρότιον*, *Suidæ* *ρότιον*, alijs *κυροψαυσις*. *Syponinus* non rectè *κυροψαυσις* vocat, quum alis careat. Arabibus, *Alcharad*, *Alfesafes*, *Alhalem*, ut *Bellunensis* refert. *Ferlini* etiamnum hodie (inquit *Hermolaus Barb.*) ut ex *Didymo Zelonote* accepimus, Ricinos *ψαυσις* appellant. Latine *Ricinus* dicitur, quia *Ricini* plantæ semina imitatur. *Gaza Reduvium* vocat; *Albertus* non nusquam *Tacam* appellat. *Albertus* item *Vincentius*, & *Guillerinus de Conchis*, *Eugulam* nominant. *Cicam* primùm dictam reor, (inquit *Scaliger*) quia

quia ^{non} idem cum Crotone est. Italis *Zeva*, Germanis *Holtzbock*. Gallis *Plata*, ob corporis compressionem. Anglis *Woodteek* vocatur. Quidam Ricinum & Reduvium isto modo, rectissime quidem, distinguunt.

Ricinus Insectum est parvum, ætate ineunte in pascuis inter gramina & in sylvis inter folia nascens ex putri quodam humore: compresso valde & plano ad tactum corpore, cute admodum tenaci, figura corporis rhomboide, colore nigro cū quodam splendore, aut ex fusco obscurè nigricante; posteaquam vero animali cuiquam adhæferit, & capite cuti infixo sanguinem hauserit, brevi grandescit turgetque, ac temporis progressu ferè fit globosus: sex habet pedes collo affixos, rostellum illi acutum, sed breve: nec prolem gignit, nec ab alijs animalibus gignitur, atque in eo à cunctis differt Insectis, quod cibo affatim repletur, excrementi tamen exitum non habet, unde forte Hetruscis *Cæca* dicitur. Materiales ergo Philosophi cum Aphrodisæo omnia à manifestis Elementorum facultatibus ducentes, perpendant diligenter, ad quem materiæ hic defectum, vel confusionem confugerint. Si comminiscantur. Naturæ defuisse subulam, qua illi podicem terebraret, sibilis excipi merentur. Quinpotius Paracelsicum illud hic videant atque agnoscant; tum ex corporibus spiritus, tum ex spiritibus corpora fieri posse. Plinius Ricinum turpe animal appellat, cujus saginæ finis (ut epulonibus accidit) mors ipsa; nam paucis diebus satietate nimia dehiscit. Tamen & famem quoque fortiter perfert per septiduum. Vix assentior Scaligero, qui cum in hominis barba & inguine nasci credit, quia victus causa ibi affixus tenaciter inhæret; quamvis Eustathium & Hesichium patrocinantem habet his verbis, *κρίτα λεγεται ἀπὸ τῆ κρατείν οἷς ἀν' ἐμφυῖν*. Haud enim ex animalibus gignitur Ricinus, sed ex putrida foliorum graminumque materia, ut antea retulimus, atque ut Aristoteles affirmat, *Histor. 5. cap. 19. Κρίτῶνες θ' αἰδοῦνται ἐκ τῆς ἀρρώστιας*. Forte per Ricinum pediculum cancriformem intellexit Scaliger, vel Reduvium forte humanum: nascuntur enim ambo in barba & inguine; nec nisi magna cum difficultate avelli possunt: Boves valde vexat, & homines, sed præcipuè latorantium animalium cætum. Ovibus etiam & capris molestos esse Ricinos testatur Cato, similitudine corporum deceptus. Nam ovium ille Pediculus Reduvius dici debet (nostri *Sheep-louse* appellant) inter quem & Ricinum variæ & differentes notæ. Nam Reduvio rostellum longius, corpus vero etiam à maxima repletionem nunquam ita distentum, quin semper compressum, nunquam globosum videatur: hujus item pedes obscurè rubent; dorsum cineritio est colore, tribus minutissimis punctis nigricantibus distinctum, & ad cordis figuram effigiatum. Caput non semper, imo rariùs cuti infigitur; nam non nisi per vices sanguinem exugit; & excrementa inde genita per anum exprimit: quæ lanam viridi ita tingunt colore, ut vix calido lixivio, ne dum frigida cedat tinctura. In vellere detonso annum integrum vivunt Reduvij; Ricini solo sanguine aluntur & calente animali. Sintigitur ejusdem generis cum Catone; at differre eos maximè veritas affirmat. *Sacos* est animal parvum; tuberibus Leproforum non dissimilis, inquit Albertus. An Ricinum eo intelligat, an Asetum, dubitat Gesnerus. Ricinum potius arbitror, tum à tuberum orbiculari forma, tum à sublivido colore argumento facto. Amurca optimè depurata, & vini fortioris fecibus cum decocto lupinorum addita, inunctione oves tonsas liberat a reduvijis; tum per biduum triduumve sudent; tandem aqua maris laventur. *Cato*. Anglicani opilioes pice liquida & sevo ovillo eas illinunt vellere nudatas, vel radicem acori tundunt; & in aqua elixant, & tepida decoctione corpus fomentant. Nonnulli Cedria tantum utuntur. Alijs etiam in usu est radix Mandragoræ; cavendum autem ne à pecore gustetur; ob stuporis, quem inducit

ducit summum periculum. Alij Cyperi radicem coquunt, eaque decoctâ oves abluunt. *Diophanes in Geopon.* Contra canum Ricinos, eorum aures oleo nucum avellanarum & amygd. amararum illinere jubent veteres; id experientia remedium confirmat. Quinetiam teste Nemesiano,

Vngere profuerit, tepidoque ostendere Soli

Auriculas, Ricinos candenti & pellerè cultro.

Rhasis contra canum *Ascharden*, sive Ricinos, ablutionem commendat, ex vino, aceto, Cymino, & aqua falsa. Theonmæstius & Cato ex amaribus nuci- bus contritis oleum parant, eoque digitos & aures feminaque ipsa inungunt. Eoscedria necat. *Dioscorides.* Columella avelli Ricinos a bobus canibusque vetat, ne loci exulcerentur, atque picem liquidam cum larido mirè effert. Succo item utriusque Chamæleontis perimuntur, Plinio auctore. Sanguinem Ricinorum ulcera expurgare, eosque vino infusos ebrietatem statim inducere narrat Albertus. Laudantur quoque ad ani Fistulæ curam à Sereno, cum dicit;

Obscenos si ponè locos nova vulnera carpent,

Horrentum mansa curantur fronde ruborum.

At si jam veteri succedit Fistula morbo;

Mustela cinere immisso curabitur ulcus,

Sanguine ceu Ricini quem bos gestaverit ante.

Ignifacro Ricini quoque sanguis auxiliatur: tradunt item Ricinum ex aure sinistra canis avulsum, omnes dolores sedare adalligatum, ut Plinius ex Nigidio scripsit. Asserit item, mulieris lumbis ejus sanguine perunctis, tædium veneris supervenire. Hircorum Ricini 9. vel 10. ex vino hausti menses sistunt, Dioscoride testante. Sanguine Ricini à cane fæmina adempti palpebras illinito, pilis prius evulsis (inquit Gal. simpl. 10. cap. 5.) & nunquam renascuntur. Sic etiam Avicenna & Plinius; sed ex aliorum fide. Dionysius Milesius ad pilos pungentes & senticosos tale pilotrum præscribit: Leporem marinum in novo vase fictili comburito, ac cinerem cum Ricinorum sanguine in corneâ pyxide servato; utere, pilis prius evulsis. Reduviorum pulveris drachmam cum semisse in potu exhibitam, Ictericam citò & certissimè curare, Angli multi experientiâ docti satis noverunt.

C A P. XXVII.

De Tinea vestivora.

PEnnius hujus insecti historiam orsurus, Tineam *πυλίσσιμον* facit. Nempe Hieracij pediculos apud Albertum; vermiculos ligniperdes apud Plautum; favorum pestem apud Virgilium; ulcera capitis manantia, & vestium more exesa apud Plinium significat: unde forte Claudianus, *Miserabile, turpes — exedèrè caput tineæ.* Gaza *καμπύς* Tineas transtulit, nullo plane judicio, ut in Erucarum historia annotavimus. Vexant & tineæ semina ficorum, inquit Plinius; vermiculos in ipsis ficibus ortos, unde *κῆρες* veniunt, intelligens. Niphus Scorpiolum libros depascentem (de quo inter Scorpiones egimus) Tineam appellat. *Σῆς* autem & *σαλίην*, si quis propriè loquatur, *ἴσθιν ἐδρημάτων σκαθῆς*: id est, vermiculus vestium. Latine Tinea dicitur, Isidoro interprete, à tenendo: pertinaciter quippe inhæret vestibus, nec facilè locum mutat. Gallis *Teigne*. Hispanis *Tina*. Italis *Tignola*. Illyricè *Mel*. Polonice *Mol*. Anglice *Moth* vocatur. Hæbrei sua lingua *Hhasch* & *Sas* nomen

nomen dederunt; ut ex Iob lib. cap. 13. & Esaia 51. apparet. Vermiculus est parvus, colore ex livido albescente, cui Phalanae minima illa species, notum ad lucernas advolans, ortum debet. Reperiuntur item quidam argento illita, quas Angli, *Silver-moths*. Belgae *Schieter*, appellant, à motus velocitate. Hanc Niphus Scorpionum librorum magno errore constituit. Est item Tinea quaedam pendula, vel tunicata (inquit Plinius:) tunicam suam sensim attrahens, ut cochleae testam; quae spoliata statim expirat: si verò nimium excreverit tunica, in chrysalidem abit, ex qua Phalana quaedam exigua statim tempore erumpit. Haec species filo appensa in aedibus pendula aliquandiu manet, antequam in aureliam mutatur. Caput huic nigricans & exiguum; reliquum corpus obscure ex fusco albicat. Theca ejus oblonga, ex aranea ferè composita, non omnino teres, sed leviter compressa, & utraque in extremitate non nihil hirsuta. Phalanae inde natae, summis aedibus per pedes adherent, donec corrupto ac putrefacto corpore iterum nascuntur: putrescente jam corpore, alisque & pedibus ultro cadentibus, filo per caudam sese suspendunt. Tandem Thecam acquirunt, ac in hanc Tinea speciem vertuntur. Habet quoque Germania & Helvetia Tineam ruffo colore, capite crassiusculo, corpore caudam versus sensim extenuato. Ventris color splendidior, subflavus, & instar Serici villosi mollis. Tenera admodum bestiola, praecipue illa deargentata, & quae solo tactu conteritur. Unde regius ille Pfaltz Pf. 39. Quum in reprehensionibus castigaveris quempiam, dissolves eum sicut Tineam. Et Iobus cap. 40. certissimum improborum exitum amplificans: Conterentur (inquit) antequam Tinea. Omnes Tineae in sepedum grege numerantur, oriunturque in vestibis tam lanarijs quam pelliceis, a pulvere & situ non expurgatis: eoque magis, si araneus una includatur, ut Aristoteles scripsit: siquidem hic humorem illis insitum absorbet atque exiccat. Cavendum igitur, ne cum crasso ac humido aere complicentur vestes atque puluerulentae reponantur. Quidam, ut Tineas vitent, vestes calido sole ventilant: quod nostrae mulieres severe vetantes, in umbra ventoque rabido algente rem peragunt. Solis enim radios Tineis amicos; umbram ventumque procellosum, inimicos sentiunt. Hi vermes ubi sensim sine sensu extimam panni faciem depasti fuerint, interiora inde absumunt, mediaque substantia ita sese insinuant, ut ne diligentissime quaerentibus satis pateant. Antiqui in Tineis perdendis expertissimi erant. Nam Servij Tullij vestes duravere ad Sejani exitum, ea diligentia vestipicorum curatae, ut nec ipsae diffuerent per aetatem, nec Tineam per incuriam admitterent. Qui pannos laneos vendunt, Ispidae avis pellem (nostrates *Kings-fisher* appellant) cum pannis una convoluunt, vel in officina suspendunt, quasi secreta quaedam antipathia Tineis adversam. Odore suffituque Sabinae, lupulorum, dactylosae, ablinthij, roris marini, polij-panacis, anisi, helichyfi, mali assyrij, corticis citri (nam hic ferè solus Citriorum usus apud veteres) Myrti maricofi, cedri, cupressi, calamenthae, sulphuris, plumarum molliorum, praclare abiguntur atque necantur. Libri in monumento Numae reperti, Cedria illi scribuntur, ideoque salvi à Tineis supra quingentos triginta & quinque annos creduntur, Teste Plinio. Ossa *Bergersterts* (bestiam ignoro) in pulverem redacta, & cum vestibis sparsa, Tineas profligat, si Hildegardi fides habenda: Cantharides medijs aedibus suspensas idem facere, narrat Rhafis; qui etiam refert, Vestes pelli leonis involutas, tutas esse à Tineis. Quidam linteum lixivio fortissimo madefaciunt, ac sine expressione in sole siccant; quo involutas vestes, à Tineis non erodi affirmant. Vestiarium amurca aspergi, Cato praecipit. Mirum est quod Plinius refert, vestem feretro suppositam vel cadaveri instratam, semper à Tinearum injurijs esse immunem. Ditor populi fors. (*Cui stragula vestis*

vestis, Blattarum & Tincarum epula, putrescit in arca, ut Horatius cecinit) vestes æstate diligenter inspici curant, & ex arcis sublatas, loco admodum perflatili ventilant: deinde ex lobis milij Indici, vel ex fetis porcinis, aut musco scopario, vel etiam ex absinthio factis virgulis, pulverem discutiunt: Antiquitus bovina caudâ id facere solebant, de qua ita Martialis,

*Sordida si flavo fuerit tibi pulvere vestis,
Colligit hunc tenui verberare cauda bovis.*

Nec desunt lautiores mercatores, qui arcas è cedro & cupresso confici curant; & ex origano, absinthio, Iride, mali citrij cortice, myrro, pulverem paratum ponunt cum vestibus, ijsque remedijs lanivorum hoc pecus longe arcent.

De Tineis lignarijs, librarijs, cuticularibus, fructivoris, ante scripsimus; inter Vermes hexapodos. Nunc quod huic addam capiti non habeo: nisi ut Divites adhorter, thesaurum ibi deponere; ubi neque Tineæ vestes arrodere, nec rubigo argentum depopulari possit. Mittant item infinitum illum Vestium multarum luxum, cujus æquem alium speremus finem, ut Lyrici verbis utar; *Quàm nigras Blattas tineasq; ut pascat inertes?* Si homo (inquit Calvinus) de muliere natus, *ὠκυμνησ*, & tanquam purredo veterascens, se veluti vestem esse quotidie cogitaret quam exedit tenea: sanè superbia positâ, rubore suffunderetur, ac ad pedes Omnipotentis supplex caderet.

CAP. XXVIII.

De Pulice.

πυλὴ & ψύλλος Latinè Pulex dicitur, quasi pulvis, vel pulveris filius, Isidoro teste. Hispanis *Pulga*, Italis, *Pulice*, Gallis *Puce*, Anglis *Flea*, Germanis à fugæ celeritate, *Floch* vocatur. Non minima pestis Pulices, præsertim cum majori numero domientes perturbant, & tum fessis tum ægris molestiam exhibent, periculo sese liberant saltu & fuga, primâque luce è lecto sese subducunt. Omnibus infesti sunt, sed præcipuè (ut lascivus poeta cecinit) teneris puellis, quarum agiles & saliva quasi inviscatos digitos vix fugiunt. Sunt autem communes, vel Rariores. Communes, parva sunt animalcula, pediculi magnitudine, molliore tamen corpore, dorso gibboso, & ferè porcino: color eorum nigricat, cum splendore; pectus venterque ex nigro flavent. In catellis candidis dilutiores sunt, in ruffis fulvidiores, in nigris nigriores, atque in alijs. Naturæ miraculum ex hoc advertas velim, quòd posteriora cruscula ventrem versus retro flectuntur, anteriora verò ad pectus, quadrupedum more, ut in cunctis pænè insectis usuvenit, quibus quatuor tantum pedes dedit Natura. Eum forte in finem sic disponuntur Pulicum juncturæ, ut facilius inter longiores lodicum lemas plicasque se à prosequentibus abscondant. Extremæ tibie bifidæ, uncatæ, acutæ, & quasi corneæ videntur; non solum ut certius scandant sublimia, sed etiam ut glabræ cuti, alijsque rebus firmiter insideant atque inhæreant. Caput illis exiguum, os non forcipatum habent sed torosum: collum breviusculum, cui Marcus quidam Anglus (subtili omni opera peritissimus) catenam auream, digiti longitudinis, unâ cum fera & clavi tanto adaptavit ingenio, atque eâ subtilitate, ut facilè à Pulice incedente traherentur; nec tamen pulex, catena, fera & clavis, grani pondus simul excederent. Accepimus item à fide dignis, pulicem sic catenâ alligatum, currum aureum perfecte omnibus suis numeris absolutum, nullo negotio traxisse; id quod & artificis industriam, & suas ipsius vires

res

res multum commendat. Proboscidis mucro paulò est rigidior, ut cutem faciliùs penetret. Cava sit necessitas postulat, ut sanguinem exugat, & intus transvehat; teneriora loca petunt, duriora promuscide non attingunt. Duabus minutissimis antennis è fronte natis, tum viam explorant, tum de objectorum natura atque duritie judicant. A morfu, locum rubicunda macula notatum dimitunt, & veluti suæ virtutis signum erigunt. Tempestate pluviosa nimium mordaces sunt, omnemque tunc corporis locum audaciùsculi oberrant. Intestinum unum habent minutissimum, & implicatum; quod pro cibi quantitate vel relaxatur, vel contrahitur. Minores, strigosiores, jejuniore, acriùs pungunt; pinguiore lubentiùs ludunt, & titillant: oculos habere verisimile est, tum quòd suos eligunt recessus, tum quòd appetente luce sese subducunt. Carni putri vel mortuæ non insident. Morbo regio laborantes ob succi amaritudinem; morituros ob ejusdem corruptionem & fætoem neutiquam violant. Omni hora hominibus canibusque molestæ sunt; sed noctis quàm die delictum habent majorem. Quamvis permolesti sint nobis, tamen neque færent, ut Cimices; nec habenti ignominiam pariunt, ut pediculi. Pigras tantum puniunt familias; nam à terfis admodum ædibus longè discedunt. Quum de suo capite comitia haberi intelligunt, & appropinquantem digitum præsentunt, dicto citiùs fugâ suæ consulunt saluti, & horsum prorsum saltando hostem ludunt. Horum dum aucupes mensurare saltum curiosulè dant operam, (ut Aristophanes loquitur) *λῆεν ληροῖσι*. Manè à pastu in lodices villosas se penetrant, vel parietibus hærent, vel in scirpis & pulvere sese abscondunt: quo Gallinis, columbis, alijsque avibus, nec non hominibus, canibus, talpæ, & muribus parant insidias, atque prætereuntes vexant. Venatores nostri vulpem ijs etiam scatere affirmant, & modum quo liberatur haud illepidum narrant. E vepribus nimirum pugillos aliquot lanæ decerpit, convolutamque ore mordicustenet. Postea flumen gelidissimum sensim intrat, & unciatim sese immergens, ubi omnes pulices suffocationis periculo ad caput migrasse, atque inde in lanam perfugij spe repissè intelligit, eam suis hostibus onustam cum latratu expuit, atque ita lætus salvusque ab eorum vulneribus terram repetit.

Ortus illorum primus ex pulvere, præcipue urina capræ aut hominis præmadefacto. Inter canis pilos etiam ex humore succido putrescente nascuntur, Scaligero teste: minima certe putredine gignuntur, sedemque sui ortus obtinent sordes aridas. Martyr, Decadum navigatoriarum author, scripsit, in Perienna Indorum regione, guttas sudoris è mancipiorum corporibus cadentes, illico in pulices converti. Quædam regiones ita illis infestæ, ut nec importati alantur ibi omnino, nec generentur, ut in territorio Sigelucensi Tefethore. Contrà, Hæ civitas maritima (nisi Ioannes Leo nos fallit) ex caprarum abundantia pulicum feracissima est, sicut etiam & Dede. In Hispaniola pulices reperiuntur, sed nec multi, nec magni; morsus autem diritate longè nostris molestiores: loca calida & sole illustrata amant. Verno tempore abundant, initio hyemis moriuntur, frigoris impatientissimi. Coeunt mare fæminam conscendente, ut muscæ; tumque unâ gradiuntur, saliant & quiescunt. Diu in coitu hærent; ægrè admodum divulsi. Statim à coitu gravida fæmina obesior videtur, ovorum plena; quæ licèt in ventre oblonga, minutissima, numerosissima, & candida videantur, exclusa tamen, repente nigricant, ac in puliculos abeunt (si Pennio nihil negandum) mordacissimos. Pulices non ova sed lendes parere, Philoponus in lib. de generat. asserit, atque idem velle Niphus videtur. Quòd vero id crepitu quàm premuntur probare contendunt, nihil eorum opinionem confirmat; nam ova etiam sub ungue non sine sonitu franguntur. Aristoteles ex ijs, sive ovis, sive lendibus, sive vermiculis, aliud animal generari non sentit, cui ego lubens subscriberem, nisi natura

turam nihil nullo fine producere existimarem. *Rariores* illi pulices videntur quos juxta Niguam fluvium parit India, ut ex Theveto accepimus. Pedum potissimum molliores partes sub unguibus invadunt, mortuque venenato; post quadriduum tumorem pisi ciceriſſimè magnitudine excitant, & factum lendibus candidis similem; qui nisi omnes citissimè eximantur, locustique affectus calidis cineribus uratur, membri fiet jactura; ut Numidicis mancipijs sæpe contingit. Ipse item in provinciâ Peruvianâ huic malo obnoxius, non nisi frequenti in flumine ablutione, valetudinem recuperavit.

De Pulicello ita scriptum liquit Cardanus: India occidentalis mittit è pulicem genere Niguam, pestem quandam atrocem. Minus est pulice multo hoc animal, quod homini adhærens adè lancinat, ut pedes quibusdam, alijs etiam manus excidant. Inventum auxilium, si locus oleo perungatur, novaculaque radatur. Ad quem ita Scaliger respondet: Niguæ narratio tua mutila est, non inutilis, si philologiam spectes; addemus ea quæ abs te omissa sunt.

Lib. 9. subtil.

Exerc. 94. n.
8. ad subtil.
Card. 23.

Pulicellus est rostro acutissimo: pedes potissimum invadit, (rarò partes alias,) non ingredientium tantum, sed & cubantium quoque. Idè in sublimi cubant Indi. Frequentissimè partem illam quæ subest unguibus lancinant, quarta die crescere tumor incipit, tum ad eam turgent magnitudinem ut pisum superet. Tumor factus est lendinibus candidis: quibus extractis, calidos imponunt cineres. Non multo aliter Benzo: Pestiferis insectis maxime infestantur Indi. Inter alia Niguæ, magnitudine pulicis, citrà ullum sensum inter carnem & unguis præsertim pedum sese immergunt, alunturque in pulvere. Sæpe enim accidit, ut nullus ex ijs dolor sentiat, donec in magnitudinem cicerum aut lentium excreverint: ac tum cum ingenti lendium copiâ fruticante, acu aut spinâ ægrè evelluntur: atque id malicineribus calidis sanatur. Porro Numidiæ mancipia, quæ Hispani in familijs habent, calceis quia destituuntur, ea pestis pervicacissimè infestat: tantaque copia pedes eorum appetit, ut nullâ curâ præterquam ferro aut igne arceri queant: itaque multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati superfuere. Intereunt Pulices a nimio frigore, & propterea algidiore hyeme disparent: vel vi occiduntur à nobis, atque canis canem non minus gratè expulcat, quàm mutud scabunt. Suppeditat item benignissima natura integram remediorum sylvam, ut quorum vestigia nos fallunt saltusq; ludunt, eos aliquando tamen perdamus, & corpora ab illorum ictibus salva servemus. Dedit enim nobis caules, ebuli folia, filicem, anchusæ radicem, pulegij flores, rutam, colocynthidem, rubum, Oleantrum, mentam, mentastrum, lupulum, rapi semen, cuminum, staphidem agriam, psyllium, conizam, crocum, coriandrum, chelidonium, Siliquam, cicerem sylvestrem, persicariam, Sinapi, lupinos, radicem Chamæleæ, hellebori, folia populi nigra, lauri, juglandis; quorum oleis, aut succis decoctis, irrorato pavimento, vel fustibus domo infectâ, fugantur pulices, & plerunque interimuntur. Supra omnia equæ urinæ feces, aut aqua maris laudantur, aspersæ; & cornucervini uestio valdè confert. Sanguis hirci in fovea vel pelvi depositus, omnes pulices ad se allicit; uti etiam lignum adipe ericij, cuniculi, simiæ, ursi, tauri aut vulpis illitum. Aqua decoctionis arsenici aut sublimati aspersa, certo experimento pulices necat. Calx viva cum hellebori albi succo commixta, idem præstat. Lampyris in media domo posita, fugat pulices. Herba pulicaria in civitate Chairi pulverizatur, & circa lectos pulvis spargitur, cujus odore stupefacti pulices non mordent. Si pulex in aurem irrepserit, Oleum infundito, cui aceti vel rutæ succi parum fuerit admixtum. Oleum spicæ, petræ, terebinthi plurimum auxiliatur. Hæc remedia ex Apſyro, Varone, Columella, Galeno, Aetio, Palladio, Avicenna, Rhafi, Kiramide, Guilielmo;

In navig. hisp.

lielmo, Placentino, Ioannitio, Bellunenfi, Hermolao Barb. atque Plinio petita sufficiant. Barbari autem (teste Lero) ne à pulicibus mordeantur, oleo quodam crassiore & rubro, è fructibus expresso, sese illinunt, quos illi, *Courog.* appellant. Petrus Gallissardus, Cælius Chalcagninus & Tzetzes, Encomium Pulicis scripsisse perhibentur; in quod incidisse animus nobis fuit, non fortuna.

CAP. XXIX.

*De Apodis sive Depedibus Insectis: Ac primum
de Terra Intestinis.*

D*Epedum Insectorum terrestrium* quædam in ipsa nascuntur; Quædam in animalibus & Plantis. Vermes terræ Lumbrici Plauto & Columellæ, fortè à lubricitate appellantur. Terræ quoque Intestina vocantur, tum quod in ipsis terræ visceribus ortum habent, tum quod compressi (animalium intestinorum modo) excrementa ejiciunt; tum quia illorum formam & figuram repræsentant. Hos Græci γῆς ἐντέρα; ἐμ-
βόλλου, Hefichius; Siracusi γαργάριος vocant. Anglis, *Meds, Earthwormes.* Gallis *Vers de terre;* Italis *Lumbrichi;* Hispanis, *Lombriz;* Germanis *Flandrisque Erdw' urmen;* Arabibus, *Charatin* dicuntur. Manardus scribit, lib. 2. ep. 4. γῆς ἐντέρα οὐσκόλους olim vocatos. Lumbrici autem terrestres vel majores sunt, vel minores. Sunt autè *Majores*, vermes oblongi, similes ferè ijs teretibus qui intestinis hominū innascuntur, semipedè longi, imo extenti pedè æquant; color ijs carneus dilutus, & maximam partem omnes annulo circa collū, vel potius torque crassiusculo ornati, in quo sanguis paucus continetur; oculis carent, ut omne lumbricorum genus. Ex terra putrefacta primùm nascuntur, eadem deinceps nutriuntur, & in terram postremò resoluuntur. Quos in foraminis margine aggerulos crispantes cernis, excrementa esse conjecor; nam in ipsis nihil præter terram reperimus, cujus succo alimentario exhausto, reliquam partem ceu inutile pondus pro foribus ejiciunt; quibus, ne pluvix illabantur, præsidio sunt. Nocte, præsertim pluviosa, libenter coeunt, & ad auroram usque cohærent: in venere non complicantur, ut Serpentes; sed lateribus arctè conjunctis mutuo adhærescunt, spumofam quandam salivam inter coeundum emittentes. Mediam corporis partem, posteriorem scilicet (etiam in venere) intra cavernas retinent, neque unquam sic conglutinantur, quin levissimo terræ motu divisi sese subducant. Tempore pluvioso magis albicant, nisi dum coeunt: tum enim præcipue rubent. Aprilis medio lumbricum fæminam dissecui (inquit Gesnerus) satis crassum. Intra carnem per totum corpus receptaculum quoddam descendit, annulatum, membrana tenui donatum: dissecanti odor gravis occurrit. In hoc continetur terra ab ijs ingesta. Ova autem supra receptaculū, proxima ori, multa simul congesta albicant. *Minores*, clarioris doctrinæ gratiâ, *Ascarides* cum Georgio Agricola vocamus: in sterquilinijs & sub lapidū aggere frequentes. Horum alij rubri (quos *Duggs* vocamus) à piscatoribus desiderati; alij sublividi; alij caudâ flavefactâ, *Yellow-tails* appellati; quidam etiam torquati & pingues; quidam non torquati & graciles, quos mares puto. Autumno potissimum hi generantur ob humiditatis paucitatem, ut Aristoteles videtur asseverare. Vtrumque genus diu in aqua vivit, sed tandem alimenti inopia commoriuntur. Tractu & pulsu quodam deloco in locum moventur; neque enim propriè volutari a Philosopho dicuntur. Degunt majores in terræ visceribus, maximè ubi aer liber est, atque
hominum

hominum subinde fit concursus. Manè dum in cavernas sese receperint, fores, fudo aere, egestâ ferrâ muninut; pluvioso, festucâ intus attractâ obstruunt. Plerumque terrâ, sed avidissimè micâ panis triticei, non fermentati, vescuntur; ut ex nostro Turnero (teste fide dignissimo) sæpè accepimus & vidimus. Hyemis frigidioris impetu, atque nimia æstatis siccitate multi pereunt. Quinetiam fossione, factoque terræ motu, & infuso succi medicati liquore (qualis juglandium, canabis, & lixivij) foris expelluntur, atque ita à piscatoribus colliguntur. Conducit item hortos (quos miserimè populantur) nocte in tempesta atque illuni tacite intrare, & Vulcani in cornu gestati beneficio coeuntibus obrepere. Sic enim unâ nocte millia eorum aliquot intercipi atque occidi possunt. Varij contemptissimi hujus animalculi usus commemorantur: imò vix aliquod simplex tribuit natura, cui contra plures morbos tantæ virtutes. Etenim lumbrici terrestres molliunt, glutinant, dolorem sedant, terrestrique suâ & aquaticâ simul humiditate temperamentum parti affectæ conciliant. Pulvis lumbricorum ita paratur: Majores lumbricos terræ musco per aliquod tempus volvi finito, quo se glutinoso illo lentore exterius adhærente liberent. Deinde posteriorem partem, caudam versus, comprimito; ut excrementis ejectis puri reddantur. Tum in vasculum cum vino albo & paucò sale conjicito, ac modicè eos digitis constringendo, primum illud vinum abjicito. Novum affunde, atque post ablutionem vermium, ejus quoque non nihil auferto. Haud enim totum abjiciendum est (ut quidam volunt) donec omnino clarum evadit; nam lenta & glutinatoria illa facultas unâ amitteretur. Hoc modo parati, sensim in furno exiccandi sunt, donec tactu in pulverem teri possint: Tum tritus, cribroque projectus pulvis (odore autem coagulum aut caseum referet) remotius ab igne in vase vitreo servandus. Aliàs præstabit lumbricos dissectos in vino salito enecare, atque illinc mortuos eximere atque purgare. Hic pulvis cum succo calendulæ *Epilepsiam*; cum vino mulso, *Hystericis*; cum vino albo & myrrha Trogloditica, *Ictericis*; cum sapa, hydromelite, aut vino, *Calculum, ulcus renum, atque vesicæ* curat. Dantur autem drachmæ pondere. Ex aquæ cyathis tribus internos abcessus rumpunt, ac ad excretionem deducunt, si septem aut novem numero in pulverem fuerint radacti. Sistunt quoque Diarrhæam, sterilitatem abigunt, gravidis secundas retardatas expellunt, Ischiadicum dolorem leniunt, hepar aperiunt, febres tertianas solvunt, omnes intestinorum lumbricos necant atque ejiciunt, ex liquoribus aut decoctis appropriatis. Decoctum item vermium terrestrium ex succo sanguinariæ aut symphyti bibitum diabetei convenit, præcipuè si unâ etiam per clysterem infundatur. Clyster item ex eorum decocto injectus, hæmorrhoidum dolorem mirè tollit. Quidam, ubi sanguinis concreti suspicio est, decoctum lumbricorum magno fructu propinant. Ad aurium vitia vel deplorata, adipe anseris decocti infundantur. Ad dentium dolores in oleo decocti, infusique auriculæ cujus è parte doleat, ut Plinius testatur, præstant levamentum: vel si in contrariam aurem instillentur, ut docet Dioscorides. *Hactenus de Lumbricis intra corpus exhibitis* ex Dioscoridis, Galeni, Aetij, Aeginetæ, Myrepsi, Plinij, Vularisque experientia testimonio. Exteriùs item adhibiti, atque triti, vulnera & nervos præcisos glutinant, & septem dierum spatium consolidant; itaque in melle servandos Democritus censet. Cinis cum oleo veteri putrida ulcera expurgat, eorumque duriores margines, cum pice liquida & Simblio melle (asserente Plinio) absumit: Dioscorides Siculum mel, Simblicum vocari dicit. Quidam Chirurgus jam apud Anglos non incelebris, ex terræ vermibus & melle linimentum parat, quo turundam illitam, & alumine subtilissimè pulverisato conspersam, Fistulæ indit; atque callum sine dolore exesum extrahit, ulcusque occludit. Cinis eorum *infixa* item

extrahit; & ex oleo rosaceo impositus *Pernionibus* medetur. *Marcellus.*

Diffectis vulnere nervis, (inquit *Serenus*) *Profuerit terra lumbricos indere tritos, Quis vetus & rancens sociari axungia debet.* *Marcellus* Empiricus cineri lumbricorum atque axungiae Senecionem adjicit, & tenera buxi cacumina cum olibano. Ex his tritis Emplastrum conficit, nervisque præcis vel dolentibus apponit. Ossibus contractis, horum & sylvestris muris pulveres commixtos, emplastrique formâ cum oleo rosaceo adhibitos, valde conferre docet *Plinius.*

In Equorum tam nervorum quam articulorum dolorem sedantibus medicamentis, *Ruffius*, *Abfyrus*, *Didymus*, magnum Lumbricorum numerum accumulans: unde colligit *Cardanus*, ijs omnes dolores posse levari. *Mundella* contractiones nervorum sanari affirmat, ubi ex oleo chamomelino vermibus his prægnante illiti fuerunt. Idem narrat *Marcellus* de melle (uti dicam) lumbricato. *Podagræ* proculdubio (inquit *Aetius*) in oleo cocti, cum pauca cera, singulari sunt remedio. Idem quoque *Marcellus*; sed etiam aliquando mel admiscet. *Vigo* ad juncturarum dolores ex his & ranis Emplastrum componit, quibus viperarum etiam adipem adjungit.

Ad dolores juncturarum, ℞. Cineris lumbric. ʒiij. olei rosac. vel vulpini. q. s. misce. fiat unguentum. *Aliud præstantissimum:* ℞. medullæ cruris vituli, olei ros. completi & antiqui ʒiij. Lumbricorum mundatorum cum vino & sale ʒij. bulliant in balneo Mariæ ad mucilaginis consistentiam. Hac cervicem & scapulas & locos dolentes inungito; nam mirè prodest. *Plinius.* Eos cum melle illinit, atque inde malagma confectum imponit *Marcellus.* In membri alicujus extenuatione & atrophia, lumbricos mundatos, in phialam indere oportet optimè lutatam, ne quid expiret, & in clibanum tepidum vel balneum reponere. Inde in lentum quendam humorem resolventur, *Ad paralyzin membrorum expertissimum & mirabile remedium:* ℞. cinerum lumbricorum tenerorum ℥. iij. Zingib. galang. ana ʒiij. cum melle despumato; incorporentur, & fiat unguentum. Hoc tribus noctibus continuis inunge patientem, ligando fortissimè brachia supra ventrem vel stomachum: tum bene cooperiatur, & à frigore caveat. *Jacobus de Parma.* *Ad canitiem arcendam* oleo huic cineri admixto utuntur mulieres dum caput pectunt, *Plinio* Authore; cui subscribit *Serenus* his versibus,

Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo,

Et juvenem præstant redi vivo flore capillum:

Dentium dolori quomodo medentur, antea diximus. Quin porro cinis illitus dentes integros juvat, & putridis injectus facillè eos, imò vel molarem cadere cogit: præsertim dente priùs scarificato, & pulvere satis repleto atque asperso. *Aetius.* *Gal.* 5. sec. loc. idem fere ex Archigine habet. Profunt & cum mori radice in aceto Scyllitico cocti, ita ut colluantur dentes, *Auribus purulentis* cum oleo infusi valde conducunt ex *Galen*i sententia: inflammationes earundem mulcent cum rosaceo cocti. *Aetius.*

Si verò obtusus sensus remoratur in aure,

Lumbricos terræ, sebumque ex ansere rauco

Excoque: sic veterem possis depellere morbum.

} *Serenus.*

Myrepsus lumbricos cum exigua terræ parte, unde desumpti sunt, terit, subigit, ac illinit ad aures contusas. *Marcellus* terit cum rosaceo, *Celsus* cum oleo olivarum. *Faventinus* in aurium doloribus oleo lumbricorum partes inungit extimas, atque etiam internis ipsum instillat. *Marcellus* porra, non plantata sed fata, impari numero cum lumbricis totidem teri jubet, & in oleo optimo decoqui ad tertias: hoc deinceps oleum auribus inditum, earum primis doloribus, ac hebetudini valde auxiliari proficitur.

Fissuras

Fissuras aurium manuum ac pedum, oleo lubricato curat Abinzoar. *Ad antiquum capitis dolorem*, ex thure, castoreo, & cum aceto triti applicatiq̄e præclare conferunt. Galenus ad idem hujusmodi in Eupoiitis parat remedium. R. vermes terrestres numero 15. grana totidem piperis, aceti, q. s. misce; atque illine. *Aliud*. R. Vermes terrest. muscerdæ, pipens, albi, myrrhæ, ana ʒss. tere ac subige cum aceto, locumq̄e *Hemicrania* læsum illinito. Myrepsus illos vermes imparès esse vult, utque sinistrâ tantum manu legantur, iuperstitiosè injungit. Si vis explorare (inquit Marcellus) utrum tumor in collo apparens, *Struma* sit necne; lumbricum vivum, nnicuique eorum apponi curato; qui (si struma sit) in terram convertetur lumbricus; sin minns, integer manebit atque illæsus, idem Plinius. Lumbrici terrestres nobile illud Emplastrum Arnoldi (2. Breviarij) ex pelle aretis, & sanguine hominis rufi, *Contra rupturam* ingrediuntur; eoq̄e ad *Enterocelen*, & *epiplocelen* sanandum laudat Holleriu. *Calculum* quoque minuunt, tum intus sumpti, tum in unguento peçtini crassius illiti. *Gal. Mulierum quod mala attinet*, Collo alligati partum retinent, femori contra appositi, eundem & secundas educunt: attrahunt nempe potenter, ubicunque vivi applicantur. *Plin. Collectiones mammaram* vermes terreni per se impositi curant; nam concoquunt, aperiunt, extrahunt, & ad cicatricem perducunt. *Alex Bened.* Sic Myrepsus ex ijs contusis Emplastrum componit. *Mammis induratis ac inflammatiss*, terræ intestina cum malis cotoneis apponito, vel cum polenta; *Actius*. Si autem post partum mulieribus mammæ intumescunt, atque (ut Sereni verbis utar,)

———— *Clausas penitus dolor angit acerbus,*
Lumbricis terra turgentibus unge Corymbos:

Etenim mammarum suppuraciones & abscessus concoquunt, coctosq̄e evacuant & perfanant. *Ad ignem sacrum* Indi (narrante Carolo Clusio) ex Lumbricis terrestribus unguentum ita conficiunt: R. Lumbricos terra exemptos, eosq̄e Mazæ folijs vel polline nutrito aliquandiu; ac pingues redditos, in fictili vase (semper despumando) coquito; colatos deinde rursus percoquito ad Emplastri ferè consistentiam, quod rectè paratum lutei erit coloris. Hujus partem aliquam in aqua rosacea stillatitia dissolve, locumque affectum ablue bis in die. Præstantissimum sane remedium (inquit Clusius) & experienciâ longissima corroboratum. Plinius eos ex aceto idem præstare affirmat: Qui etiam (unâ cum Aetio & Myrepsu) mirabile auxilium esse dicit, Lumbricos tritos ac Scorpionum plagæ impositos; nam & dolorem (inquit) confestim sedat, & tumoris malignitatem corrigit.

Oleum Lumbricorum ad varios utile esse morbos nemo non novit: & secundum veteres ita paratur. R. Vermium terrest. lib. ss. olei ros. omphac. l. ij. vini fragrantis albi, ʒij. bulliant in balneo ad vini consumptionem. Hoc nervos relaxatos, & contractos, & stupidos, & dissectos, & infrigidatos curat: omnes fere mitigat dolores, & calculum minuit peçtinis Lumbrorumq̄e inunctione. Verùm in ejus præparatione, quisque suam sequitur sententiam. Quidam enim ante olei additionem, lavant eos & purgant vino albo; quidam omnino nec lavant, nec terram expriment, & vinum odoratum potius suadent, ut citius penetret. Alij simplici oleo utuntur, non rosaceo; alij vicissim chamæmelino. Coquendi item varios modos ostendunt. Nam hic in clibano, ille in balneo, alter in fimo rem digerit; & quidam flores chamæmeli & anethi ad dolores mitigandos; quidam hypericonis flores ad vulnera glutinanda; alter limâces; alter cocleas, pro suo quisque animo admiscet. Aquam quoque mirabilem ex Lumbricis parat Bartapaliæ author, fol. 254. in vulneribus morbisq̄e externis & internis plurimis perutilem. *Ad Lum-*

bricos Equorum ac boum, Lumbricos terrestres vivos naribus infundit Pelagonius, quamvis cornu eos in stomachum transferre longè præstaret. Cineres Lumbricorum tritos cum carne calida accipitri dare Tardius præcipit, cum alvum exonerare nequeunt. Sunt item cibo Talpis, iisque fodientibus mira festinatione erumpunt è terra. Sues (ut Varro scribit) limum turbant, terramque rostro effodiunt, ut iis vescantur. Albertus bufones, Bellonius Laceratos, Tarentinus paguros marinos; experientia ranas, anguillas, fundulos, Cyprinos, rochas, truttas, darcas & tineas, Lumbricos avidissimè devorare fati testantur; ^{ais} quoque Aristotelis, avis species, Vannellus à quibusdam dicta, nec non gallinæ, & tota cornicum natio iis vescuntur. Parum illi autem prudentes piscatores, qui Lumbricos succis medicatis exire cogunt; quippe amarulentiores factos pisces respuunt; contra vero, si per diem integrum in farina triticea cum paucis melle jacuerint, & tunc hamis affigantur, vel ipsa quidem ambrosia magis sapiunt. Nec contemnendam quoque utilitatem ex iis capere possumus, eò quod pluvias imminentes nobis præfagiunt, subita è terra eruptione. Si autem pridiana vespera latuerint, crastinam serenitatem promittunt. Quidam ferrum ad chalybis duritiem fingunt hoc modo. R. Vermium terrest. partes duas, rad. raphani partem unam; contundantur, & alembico destilletur aqua: vel accipe aquæ Lumbricorum stillatitiæ, ℥. iij. succi raphani l. j. misce: ferrum sapius hac aqua extinctum in eadem maneat per decem dies, ac valde indurescet. *Aliud.* ℥. Lumbr. terrest. l. ij. succi raphanil. j. destillentur in alembico lento igne: & in hac aquâ destillata tempera ferrum. Item; Acedulæ, cicutæ fatidæ, & Aristolochiæ rot. succus pari mensurâ extrahatur, & in illo chalybis multoties distemperetur. Succus quoque Cyclaminis idem præstare creditur; authore magistro Fakenham Medico insigni. *Aliud.* R. Sanguinis hirci, cui adde parum falis communis; olla vitreata & bene lutata sepeliantur in terra per dies 30. Tum sanguinem in balneo destilla, & liquorem destillatum aquæ Lumbricorum adjungito pari mensura. *Aliud.* R. aquæ Lumbricorum, raporum, radicum malorum arborum, ana; separatim destillatarum æquam mensuram misce, ac ferrum in ea aqua extinguito, ut dictum est. *Anonymus Gallus.*

CAP. XXX.

De Animalium Lumbricis.

Nomen.

Lumbricos à lumbis dictos putat Isidorus. Nam & Lumbos ventrem appellant veteres, & *λεσπιδος* apud Hesichium & Suidam, *Lumbricis laborantes*, quidam interpretantur. Sed rectius à Lumbricis terrestribus quos naturâ & formâ referunt, nomen sumpserint. Cornelius Celsus eos vermes, Plinius Interraneorum animalia vocat. Apud Græcos *ελμινδες, λιμινδες, ελμεις, ελμυγες, σπιλοι*, & (cum ad magnitudinem non vulgarem pervenerint) *θηρία* dicuntur, ut ex *Æliano* apparet, lib. 9. cap. 33. Advertendum est differentiam esse apud scriptores latinos, inter vermes & vermina, seu verminationem: quia vermes propriè sunt animalia; vermina autem & verminationes dicuntur tormina intestinorum: quemadmodum præter Celsum, Serenum, Plinium, Seneca Epistola 97. testatur. Verum Arabes *Emicar*, Sylvaticus *Elingen*, Germani *Spulwurm*, *Bauchwurm*, Angli *Gutt-worm*, Illyrici *Sskrkawka*, vocabulo difficilis prononciationis vocitant. Est autem Lumbricus animal insectum, deper, in corpore animalium natum, variè lædens operationes. Dixi *Animal*, ut Lumbricos

Descriptio.

bricos illos latos *Tanias* dictos excluderem, qui licet substantia sint adnata intestinis, & animalis formam representant: non propriè tamen pro animalibus haberi possunt; ut Hippocr. 1. de morbis rectè affirmat: dixi *Insectum*, tum quia annuloso sunt corpore, tum quia veteres inter serpentes illos non numerant, nec classe aliqua peculiari hæcenus donarunt. Dixi *Depes*, ut à pedibus vermibus distinguerem. Dixi *in corpore animalium natum*, quia non solum in intestinis gignuntur, sed etiam in singulis partibus carnis; imò in corde ipso, ut in historia patebit. Neque homines duntaxat ijs vexantur, sed & equi, boves, vituli, canes, porci, accipitres, atque totum animalium perfectorum genus. Dixi, *Varie ladens actiones*, quoniam ab ijs dolores, tabes, convulsiones, epilepsiæ, phrenitides, variaque alia mala sequuntur; præsertim si vel magni substantia vel numero plures excreverint. Sunt autem isti omnes Lumbrici vel in viventibus membris nati, vel in mortuis. Viventium vermes triplices videntur; *στρογγύλοι, σκωριδές, ακακιδές*: quos Latini Teretes, Cucurbitinos, & Motitores jure appellant: quales in intestinis animalium sæpe nascuntur. Neque ibi solum, sed etiam in alijs vasibus atque visceribus: quæ de re apud veteres scriptores maximam controversiam invenio. Nam Gal. 1. de loc. aff. cap. 5. certos morbos, certis partibus alligat; ut Lumbricos intestinis, calculum renibus & vesicæ. Verùm ipse cum plurimis alijs Academicis vidi calculum instar ovi columbini, per alvum excrementum Cantabrigiæ à Doctore *Larkino*, Regio medicinæ ibidem professore, qui dolore coli & Atrophia diu afflictus, calculum qua dixi, forma & magnitudine, ceu molestissimum ani partum, tandem enitebatur. Idem Montuus & Benivennius se vidisse, scripto affirmant. Quinetiam uno clystere Nobilis Leonardi fæminæ lectissimæ injecto, triginta quinque calculos, à Mespili feminibus non abludentes, uno tempore (anno 1583.) eduxi. Pedemontani, Arculani, Guainerij, Tralliani, Benivennij & Montui fidem multi in dubium vocant, quod (præter Galeni sententiam) in capite, pulmonibus, venis majoribus, folliculo bilis, sub lingua, in juncturis, alvo, calculos se non semel conspicatos esse literis prodiderunt. Cæterùm cum experientia quotidiana istos purgat mendacij, Græcum Græca fide dixisse, hos autem rem verissimam narrasse confiteri debemus.

Memuisse sane potuit Galenus, Hippocratem epid. 5. sect. 12. non temerè affirmasse, Ex mulieris utero manibus obstetricis expressum esse lapidem asperum, magnitudine verticilli fusi. Quæ sanè præmittere visum est, ne dum Lumbricos cunctis penè partibus innasci, ex aliorum fide, nostrisque oculis, asseveramus: aut rem novam, aut falsam dixisse existimemur. In Hemicrania vehementissimo dolore raro apparent vermes; aliquando tamen id fieri docet Hollerius lib. 1. cap. 1. Morbum hunc Poloni *Stowny robak*; Germani *Hauptwurm* appellant; fuitque olim in Germania & Hungaria frequens, atque omnes eo correpti in phrenesin vel maniam inciderant; mortuisque dissecto cerebro, vermiculus inventus est. Tunc medici allium cum vino sublimato exhibuerant, semel aut bis in die, quod quicumque biberant, convalescerant; alij vero omnes perierant. Philippus Shotus quinque famulos suos eo morbo affectos ita curavit; ut quidam in Epistola ad Gesnerum scripsit. Vermes in cerebro sæpius conspici, Thomas à Vega, com. in cap. 5. lib. de loc. aff. Galeni, & Balthasar Conradinus cap. 10. de febre Hungarica testantur. Cornelius quoque Gemma in appendice operis Cosmocrit, de Hæmitritæo pestilentiali differens, mulierem in civitate quadam Mosæ fluvio adjacente, vehementissimo & diuturno capitis dolore correptam memorat; qua postea expirante, cerebrum dissectum fuit, atque inibi maxima putredinis vis vermiumque copia reperta. Dignoscitur ista affectio; au-

thore

thore Rhase, ex corrosione proræ capitis interna, doloreque vehementissimo, & ferè ad insaniam ducente. Curatur per sternutationes, & succos vermes necantes naribus injectos; Rhasis, lib. 1. cap. 9. Qui vero quorannis in cervorum, & aliquando caprarum, ovium & arietum (præcipue pinguium) cerebro inveniuntur vermes; venatoribus, & lanionibus notiores, quam ut à me describi debeant. Sunt autem Eulis maximis (Alexandro Benedicto, & Matthiolo referentibus) æquales, ejusdemque cum illis formæ. Horum quoque Theophrastus meminit, Hist. lib. cap. 53. & Aleander Trallianus, lib. 1. cap. 15: Ferunt Democratem Atheniensem in adolescentia morbo Comitiali laborantem, oraculum Apollinis consuluisse, Pythiamque respondisse his verbis.

μείζον ἀειχόμενον κεφαλῆς ποιμήσιον, εὐλιῶ
μικρῶν ἀγρονόμοιο θεῶν περικέβαλε μέλον.
ἐρπυσθὲν πολυπλαγυκτὸν εὐρίφων ἀπὸ κόρης.

id est, *Longum de grege tolle capella vertice vermem
Ruris amatricis, & ovis de tergore circum
Multivago vermi pecoris de fronte revulso.*

Quo responso nonnihil anxius redditus adolescens, Theognostrum Democratum adiit nonagesimum octavum jam agentem, qui oraculi sensum explicaret. Huic Theognostrus, nihil planius dici posse memorat. Se enim longa experientia in caprarum oviumque capitibus vermes vidisse; qui pelle nigra ovis involuti colloque appensi, morbum Comitiale mirè tollerent. Scribunt quidam (teste Plinio) Eulas duas in capite Phalangij lanuginosi reperiri, qui vermes cervina pelle inclusi, & ante Solis ortum mulieribus alligati, conceptum prohibent. *De abdominis vermibus*; Fæmina quædam mihi notissima (inquit Pennius,) se vidisse retulit quosdam teretes ex ventre per umbilicum non semel tantum prodeuntes.

Aures item vermium sepè locum esse statuunt Antiqui, contra quos hujusmodi remedia proposuerunt: R. radices cucum. Asini succum, & succi salvia nobilis, sive latifolia, tantundem, misce, & auribus infunde; Gal. lib. 3. sec. loc. ubi Andromachi auricularias compositiones numerans, hanc Pritanidis & Harpali valde cõmendat. R. Opij ob. ij. myrrhæ, nardi, croci, ana ob. iij. aris usti, ob. v. aluminis scissi & rotundi, ana, ʒi. veratri nigri ðij. excipe passo vel rosaceo, & auribus applica. Lib. Eupor. secundo, locustam aurium vermes necare scribit & pomum odoratum ferè perforatum auri adhiberi jubet, quoniam exhibit vermis odoris dulcedine illectus. Plinius Cyperi radicem in aqua coctam valde laudat, & urinam pueri impubis, & succum canabis, rutæ, rubi, & capparis fructus, infusum. Varia denique remedia ex Columella, Vegetio, Marcello Empyrico, Tralliano, Vigone, Tardino, & Arabum familia depromere possitis, quibus hic supersedere visum est, & ad alia transire. Monardus cuidam narium Polypo laboranti succum Tabaci injici curavit: quo perpurcato ulcere, vermiculos multos ejecit: gignuntur ergo etiam in naribus (invitis Gabucini argumentis) non duntaxat ex alijs partibus ejiciuntur. Sub lingua lumbricos nasti hubulci nõrunt, & canis Lytta (cujus vermis gestationem, rabidi canis morsum arcere tradit Plinius) satis convincit; imò sub linguis hominum eos se vidisse prodit Valescus. Pectus ipsum & pulmones à lumbricis tutos non esse, multorum experientia satis constat. Testor Antonium Benevennum, Benedictum Renium, Mundellam, & Antonium Siculum; qui eos non excreatione aut vomitu, sed tussi ejectos viderant. Scribit etiam Alfaravius, capite de tussi, fieri aliquando tussim ex animalculis in cannis pulmonum & cavitate pectoris generatis; quæ muscilionibus haud majora cum sint, tamen ubi de loco in locum migrant, tussis

tussis oritur, sicuti quiescentibus vicissim ipsis, sedatur. Horum quoque mentionem facit Abyzozar Abhomeron. lib. 1. tract. 11. cap. 3. affirmans anti- quos Medicos idem vidisse & scripsisse. In jecore & liene, Albertus & Gen- tilis; in fellis vesicula vermes Platerus vidit. Quare utcumque Galenus, vel Avicenna, ex perpeti pulmonum motu, cordis vicinitate, alijsque frivolis argumentis hoc conveliēre statuunt, tamen sensibus vedere debere rationem (physicis præsertim in rebus,) nemo non dixerit. Nobilis quædam mulier Fanensis (inquit Hyeronimus Gabucinus, commentario de Lumbricis, cui magnam hujus historiæ partem debemus) quum stomacho gravissimè diuque laboraret, durioris tandem pituitæ globum ejecit; quo dissecto, veluti car- nis frustum comparuit, in quo vermis; mulier convaluit, quam veneficio af- fectam vicini putarant. *De Vermibus Renum & vesicæ:* Putrescentibus reni- bus aut vesicæ musculo, vermiculi sæpè ejiciuntur, de quibus has ex Pénio historias exscribere placuit. Fæmina triginta sex annos nata, ab apostemate renum vehementer doluit atque intabuit: tandem vermiculos ejecit, digitum transversum longos, quos in hypoitafi urinæ primus repperi, anno 1582. Randulphus Medicus Londinensis, eruditus & pius, cum nephritici cujus- dam cadaver dissectum intueretur, in morbido rene altero, rugoso illo qui- dem & putrico, vermen justæ longitudinis invenit. Timotheus Brightus, peritus sanè Medicus, & cui ob Historiæ Ecclesiasticæ epitomen multum de- bemus, studiosum quendam Academicum, dum Cantabrigiæ degeret, Ver- mem sesquiunciam longum eminxisse vidit: erat autem non de pes Eularum more, sed & multis pedibus & citissimis donatus. Aloysius Mundella, Medecin. Dialogo 4. Argenterius cap. de vesic. morb. Rundoletius libro de dign. morb. cap. 17. Scoliastes Hollerij lib. de morb. int. cap. de vesic. affec. (ut Levinum, Cardanum, & propriam meam experientiam taceam) fatis te- stantur, Hujusmodi quoque animalcula vesicæ innasce. Ex utero vermes Af- caridibus similes prodijisse non nos soli Francofurti in Germana muliere, anno 80. vidimus, sed Aloysius idem Epistola ad Gesnerum; & Hippoc. 2. de m. mulier, & Avenzoar lib. 1. tract. 2. confirmant. Kiranides in mulæ matricæ vermem reperiri scribit, qui alligatus mulieri, sterilem reddat. In India regionibusque supra Ægyptum animantes quædam vivæ Lumbricorum for- mam præferentes (Dracontia vulgò) in brachijs, cruribus, suris, atque alijs musculosis partibus consistunt, in puerulis item in latebris coeunt sub cute, aperteque moventur: deinde ubi perennarint diutius, in extremitate aliqua Dracontij locus suppuratur, & aperta cute foràs progreditur Dracontij caput. Paulus, lib. 4. cap. 59. Soranus concedit quidem id, sed animalia esse dubitat. Oriuntur quoque in sanguine ipso animalia lumbriciformia, exesura corpore, veluti scribit Plinius, Hist. 26. cap. 13. Plutarchus, 8. Symposi: q. scribit, Ephebum quendam Atheniensem lumbricos una cum semine rejecisse. Ex in- guinibus & naribus Ægineta proijisse vidit, ut lib. 4. testatur, cui Benivennius, cap. centesimo subscribit.

Nascuntur item sub unguulis ovium (teste Columella;) quales etiam nos vidimus sub unguibus panaritio laborantium. *Atque de viventium corporum Lumbricis hætenus.* Qui vero in mortuis putridisve membris (sive id morbi, sive Chirurgiæ vitio contigit) nascuntur, Latino nomine carentes, Græcis *Ευλα* dicuntur; ut ex Hippocrate apparet: Angli *Maggots* appellant. Cælius Eu- las Latinè etiam dici voluit, mutuata à Græcis nomenclaturâ. De his ordine decemus. Primum autem de Lumbricis Intestinatorum, quorum descriptiones, Causæ, signa, symptomata, curationesque explicata, multum cæterorum hi- storiarum lucis afferent.

Memento co-
qui Regina
Munk, qui
per naves Scot-
landiam ve-
nit, &c.
Mr. Crane.

Vide de venæ
Meden.

CAP. XXXI.

De Lumbricorum Intestinorum descriptione.

Lumbricorum qui in intestinis procreantur tria esse genera, supra fuit commonstratum: quid autem eorum quodque sit, operæpretium fuerit explicare. *Στεγνύλοι* sive Teretes lumbrici primam constituunt differentiam, eamque omnibus perspicuam, quod sanè alijs frequentiores sunt: ita nuncupati, quod revera teretes atque rotundi appareant, non absimiles vermibus, qui in fætunticetis nascuntur, quos Græcos *γῆς ἕντεες*, id est, terræ intestina dixit, antea memoravimus. His, ut cuique vermium generi, nulli sunt oculi, & longitudo palmaris, vel paulo maior. Tamen Benivennius cap. 2. Fabrum quendam unà cum crassiore pituita lumbricum teretem vomitu expulisse affirmat, longitudine ferè sesquipedali, satis planum, rubro capite, levi, & pisi magnitudinem non excedente: cæterum illi corpus lanugine quadam confectum, cauda item lunata. Romæ item anno 1543. quidam ætate jam ingravescente constitutus, quum multis diebus (historiam Gabucinus narrat) maximis torminibus discrucietur, lumbricum tandem aluo deposuit nigrum, pilisque refertum, longitudine pedum quinque, magnitudine qualis est arundo. Vidit etiam qui palmæ longitudinem non excederet, rotundis omninò persimilem, nisi quod dorsum habebat lanuginosum, & pilis rubris veluti confutum: quo idoneis medicamentis evacuato incolumis quidam juvenis evasit. Canonicus quidam Antonianus (Hieronymo Montuo asserente) viridem lumbricum ejecit, sed brevi tempore à propulsa fera diem obiit. Maximam tamen partem leves sunt, non hirti; palmares non pedales; utraq; extremitate mucronatâ & veluti rostratâ. Eatenus etiam à terrestribus differunt, quod nec torquem nec cingulum ullum gestant. Colores quod attinet, vidimus nonnullos; rubros, flavos, nigros, & ex parte albos vel fulvos. Virides rariùs se objiciunt, verùm & tales viderat Montuus. *Συμφῆς*, dicuntur vermes illi palpitantes, & cucurbitæ semina repræsentantes, de quibus inter Gabucinum & Mercurialem magna lis. Etenim ille cum de lato lumbrico infinitis Cucurbitinis pelliculâ interclusis constante agit, sic loquitur: Ego vero (inquit) nihil aliud latum lumbricum esse existimo, quàm secundùm Hippocratem, veluti abrasionem intestinorum albam, tota complectentem intestina, intra quam cucurbitæ semini similes animantes procreantur: quæ tunc excerni videatur, quùm illa tota excernitur; frequenter autem per partes: quæ si in excretionem frangantur, tum licet intueri illos lumbricos cucumeris semini simillimos seorsim excretos; interdum plures simul complicatos, interdum pauciores. Si quis vero totam illam portionem viderit, sciat non abrasionem illam tæiformem, sed cucumeri similes animantes intra ipsam, vivere. Huac ego lumbricum, latum dictum, miræ olim longitudinis palpitantem conspexi, & motu sese locali commoventem, quem mulier quædam in febre quotidiana egressit: quumque illum summopere suspicerem, ejusque motus causam vestigare, ecce tibi alter paucis ab illis diebus, qui lati lumbrici portionem effatu dignam excrevisse dixit, quam veluti miram nobis ostensurus, incredibili sui cum desiderio monstravit. Hæc autem portio sese commovebat, quo factum est, ut avidius motus ipsius causam perquirerem. Diligentissimè tandem examinans, per ejus totam cavitatem cucumeris similium animantium seriem conspexi, quæ ex ea veluti è quodam lectulo prodibant interdum unum, interdum duo simul complicata; plerumque quatuor, pluresve: atque eam abrasionis partem, quæ vacua ab hujusmodi

iusmodi cucurbitionis animalculis erat, nullo pacto moveri, imo subsidere. Quo factum est, ut latum lumbricum nil aliud esse existimem, ac mucos inter intestina genitos, vel mucosam pituitam intestinorum frigiditate addensatam loricae modo intestina introrsum ambientem, quam mulieres assidentes lectulum lumbricorum vocant. Ex qua mucosa materia cucurbitae similes animantes, conceptus more producuntur, qui à secunda nuncupata membrana intra uterum primum è semine genita, undiquaque contegitur. *Hæc Gabucinus.* Cujus sententiæ suffragatur Avicennas Fen. 16. tract. 5. cap. 2. his verbis: Cucurbitini & lati lumbrici progignuntur ex ipsis viscositatibus fixis in superficie intestinorum, quas comprehendit panniculus mucosus velans eas, quasi ipsi generentur ex eo, & in eo putrescant. Idem & clarius Antonius Benivenius Florentinus in Com. de mirandis morb. causis, cap. 87. testatur: quæ in Avinonis thermis, quæ sunt in agro Senensi, mulierem vidisse scribit continuis septem diebus aquâ epotâ complures cucurbitinos ejicientem: qui usque adeo inter sese dum alter alteri mordicus inhæreret, jungebantur, ut cum sua ipsi ferie quatuor cubitorum longitudinem excederent, unum tamen corpus, unum duntaxat lumbricum existimares. Ioannes Bibliopegus Basiliensis dum in ea Academia sub Zuingero Plateroque præceptoribus, anno 1579. medicinæ incumberem) ejusmodi latum lumbricum decem ulnas longum dejecit, sine omni doloris sensu, & non multis antè annis similem quoque excreverat. Constabat autem ex multis Cucurbitinis: absque quibus fuisset, expers motus, sensusque, ex animalium numero jure esset exclusus. Platerus talem lumbricum exiccatum habet octodecim ulnarum longitudine, quem ego vidi. Lumbricum scribit Plinius ab ægro rejectum ad longitudinem trecentorum pedum. Quare quicquid Mercurialis contra objicit lib. 3. de morb. puer. cap. 7. approbante rem ipsam experientiâ, fundamento caret. *Verùm dicit,* Fieri non posse, ut animal aliquod tot fætus edat, quot apparent feminibus Cucurbitae similes. Deinde; Nequaquam locum intestinorum capacem esse tot fætuum. Tertio; Fieri id violenti exitus figuratione, quia inter exeundum contractus, in ea minima segmenta cucurbitina dividitur. Atque hinc potest colligi, nugas esse quas comminiscuntur Arabes de lumbricis cucurbitinis, quandoquidem nulli sunt tales. Quid audio doctissime Hieronyme? Te canis confutum, longa experientiâ instructum, propriæ imaginationi ita applaudere, ut rem sensibus obviam, nostris, Gabucini, Benevenij, Arabumque oculis manifestam, negare ausis? Eia; Nullum animal tot fætus edat cucurbitinos? quidni, obsecro? quum una puella, sumpto ad lumbricos necandos medicamento, septuaginta (teste Gabucino) ac septem teretes supra centum dejecerit? ut omittam quæ de horum admiranda multitudine Benevenius vir probatæ fidei (cap. 85.) commemorat. Quod vero loci in capacitatem obtrudis, id si pro argumento objicis, lepidè erras.

Etenim intestina non solum quot sunt in cucurbita, sed ipsam quoque cucurbitam præparatam suscipiant. Ludis autem non la dis Avicennam & Arabes ultima objectione: quandoquidem in dissectis cadaveribus cucurbitini vermes tænia involuti conspecti fuerunt, non igitur ex ani violenta expulsionem, vel modo excretionis, cucurbitinam formam assumpserint; ut tu vel malitiosè fingis, vel potiùs imperitè credis. Concludo igitur cum Gabucino, Cucurbitinos & esse lumbricos, & latum lumbricum Tæniam dictum, non revera esse lumbricum, imo ne animal quidam; sed *ὄχιον περί ἐντέρι ξύσκη λευκόν,* ut Hippocrates vocat, hujusmodi Cucurbitinis loricae positis repletum. *Ascarides ἀπὸ τῆ ἀσκῆν* nomen obtinent: quoniam ijs affectos mordicatione & pruritu valde exercent. Alij ab *ἀσκαρίω, Μοῦσο,* derivant. Iumentarij veteribus dicebantur, quia rarius in hominibus, sæpiùs autem in equis, canibus, gal-
linaceis,

linaceis, boumque genere apparent. Imò tam infrequenter olim homines vexabant, ut Hippocrati Celloque ejus sectatori aut ignoti aut mentione indigni viderentur, qua de causa siluerunt eorum historiam, quum de reliquis lumbricis fulè dicerent. Sunt autem teretibus lumbricis similes, sed & breviores decuplo (rarò enim unciam excedunt) & pro qualicunque sua longitudine crassiores in extremo longaone & ani fibuli initio reperiuntur, vehementem horum locorum pruritum excitantes. Galenus in lib. de linguis Hippocratis scribit, Ascaridas vocatos esse à Coo sene *μακρὸς ἐλεμινθας, id est*, longos lumbricos; quam nobis difficultatem facile superat Mercurialis, quum pro *μακρὰς, μικρὰς* legendum rectè monuerit. Quinetiam licet, pro ratione crassitie & latitudinis, longi videntur; sunt tamen, factâ ad teretes comparatione, breves ducendi. Horum atque teretum varij, pro materiæ cibi vel coquentis caloris differentia, colores: Cucurbitini verò semper. Vnde ego conjicerem hos solos, è sola pituita, illos ex omnibus humoribus recrementisq; originem habere. Prodeunt persæpe magno simul numero, & ante excretionem valde pungunt.

CAP. XXXII.

De Lumbricorum Intestinatorum ortu.

Materialem Lumbricorum causam Aristoteles lib. 5. gen. & Hippocrates ante eum, 4. morb. stercus ponunt. Oribasius lib. 3. aph. 30. atque eum magistrum secutus Montanus, ex omni humorum genere gigni animalia intestinatorum existimarunt. Quos dum hallucinatos putat Mercurialis, pleno ipse meridie cæcutivit. Sed argumenta ejus examinemus. Non fieri è sanguine compertum est (inquit,) quia sanguis nunquam ad tantam putrefactionem provenit, ut ex eo gignantur animalia. Tum etiam ex Alexandri Tralliani sententia in venis animalia nasci non posse affirmat. Verùm, primo argumento experientia nervos præcidit; secundum Rhasis, Loppij, Plinijque auctoritas satis jugulat. Non etiam gigni possunt ex humore melancholico, quia frigidus & siccus; non ex flava bile, quoniam amarescit: amarum autem rebus non nutriuntur, sed interimuntur hæc animantia. Cui opinioni licet Aristotelem, Hippocratem, Galenum. 4. simpl. med. Aeginetam, lib. 4. cap. 27. patrociantes inducit; quid tam tamen exile ac isti omnes? Norunt enim lanij in oviù splene, melancholici humoris fonte; & in boum felle, biliosi & Aloetici illius succi receptaculo; innumeros aliquando visos esse lumbricos. Neque sane video cur minus ex bile flava vermes, quam in absinthio; ex melancholia quàm in lapidibus; ex sanguine, quam in saccharo nascantur. Cæterum nisi ex illis oriuntur, cui tandem materiæ debent principium? Respondet Patavinus Medicus: *Remanct igitur, ut duntaxat generari possint ex pituita cruda*: quam scilicet vel nimia ciborum optimorum quantitas per caloris inopiam; vel malorum quantitas corrupta per depravationem peperit, Quæ licet sententia Galeno, Aeginetæ, Aetio, Avenzoari, Avicennæ, Columellæ, Celso, Alexandro, nostroque imprimis Mercuriali vehementer placet: rectius tamen Hippocrates mea sententia, qui non secus animalia in Microcosmo gigni, ac majori in mundo existimavit: Sicut igitur habet in se terra omnigenum humorem, calorem, spiritum, ut nascentia nutrire possit: *ὅπως ἐχθρὸν ἀνθρώπου ἐκμάδα παντοῦ, ὡς ἐρεθιστὴν τὰ φύματα*. Quinetiam quum hæc animalia terræ illa intestina per omnia repræsentent; iisdem sanè principijs utraque frui nemo sanæ mentis negârit. Quæ terræ pituita inest? gignit tamen paritque teretes, cucurbitinos,

curbitinos, ascaridas, omnisque generis Lumbricos, imò optima tepidissima-
 que terra ijs abundat : tantum abest, ut ex crudis corruptisque tantum humo-
 ribus originem ducant. Nonne etiam ab hominibus sanis atque valentulis
 Lumbricos dejectos quotidie videmus ? Equidem novi Francofurti ad Mœ-
 num Flandram quandam, quæ ab ineunte ætate ad quadragesimum usque
 annum Teretes diurnè aliquot eiecit, citra salutis dispendium : neque unquam
 ab ijs male habuit. Concludimus igitur ex omni corporis humore crudiufcu-
 lo nasci posse Lumbricos ; non solum ex pituita minus concocta vel corrupta.
 Formalis causa à calore pendet interno, blando, miti, benigno, animante &
 vivifico : in quo illa fictrix Caleodea Naturæ vis (utor Avicennæ verbo)
 ignis secreti gradibus colores illinit, formamque latam cucurbitinam, (& ali-
 quando lacerti, bufonis, bruci, erucæ, anguis, anguillæ, ut in historijs le-
 gimus ;) ludens superinducit. Hæc gustum tactumque & motum submini-
 trat : hæc illam fugendi vim, qua succos intestinis illapfos avidè atque vali-
 dè prolestant. Absque isto fuisset, calor alter ille *πυρρός* materiam forte
 putrefactione alteratam disponderet ; nunquam autem animalis ei formam &
 schema conferret. Non enim quia intestina teretia, Teretes propterea Lum-
 brici procreantur, ut quidam somniant : sed externa forma ab interna pendet,
 spiritusque de animæ ipsius sinu depromptus, sine cælatore aut fabro species
 effingit. Qui spiritus, efficiens causa mediata est ; Deus autem ipse *ἀπὸν κρείον*
 hic rebusque alijs habendus : in quo, ut nos, ita Lumbrici, movent, sunt, at-
 que sentiunt.

Finalis causa usum monstrat : qui Dei omnipotentiam & Naturæ Majesta-
 tem, tum utriusque singularem in homines providentiam curamque declarat. *Vfus*
 Colliguntur quippe in nobis putridæ superflua & excrementiæ nonnullæ par-
 tes, quas benignior naturæ manus in Lumbricos vertens, corpora depurat ;
 quemadmodum pediculis à longo morbo scatere, inter bonæ valetudinis
 signa habemus : absumunt item multas in hominum corporibus humiditates,
 & nisi certum numerum transferint (tunc enim alimentares depascunt succos)
 intestinis maximo sunt commodo. Tantum abest, ut per se inter morbos, vel
 causas morborum à Medicis censerì debeant. Inter concausas, locum tan-
 tum & Regionem refero. Nam licet pueris magis quam adultis, feminis
 quam viris ; pestilenti tempestate quam salubri, autumno quam Vere ; malæ
 quam exactæ diætæ hominibus frequentius accidant ; tamen unamquamque
 ætatem, sexum, conditionem, tempestatem, diætam, comitantur ; ne aliquis
 ab ijs fuerit tali privilegio immunis. Locis duntaxat & Regionibus immuni-
 tas quædam conceditur, pro quorum naturâ, in his multi, in illis nulli vermes
 nascuntur. Siquidem Lumbrici non omnes intestinorum partem quamcun-
 que occupant ; sed Teretes duntaxat in gracilibus ; Ascarides in longaone
 tantum ; Cucurbitini in omnibus soli procreantur. Sunt item Theophrasto,
 Plinioque testibus (lib. hist. pl. 9. cap. 2. lib. nat. hist. 27. cap. 13.) gen-
 tium & Regionum differentiæ non mediocres : nam lati, seu Cucurbitini
 Lumbrici, Ægypti, Arabiæ, Syriæ, ac Ciliciæ populis familiares : è diverso,
 Thraciæ, Phrygiæ incolis ignoti ; imò quum eodem confinio Bœotij cum
 Atheniensibus copulentur, illi frequentissime laborant Lumbricis, hi quasi
 privilegio donati eos non sentiunt. Quæ sanè ille solus mirabitur, aut cum
 figmentis ponet, qui terrarum naturas pro situ syderum, ventorum natura, ac
 glebæ ipsius conditione variari nescit. Amnis (referente Aristotele lib. de
 nat. anim. cap. 28.) in Cephalaria insulam dirimit, cujus circa alterum latus
 est Cicadarum copia, ultra alterum nullæ. In Prodofelenâ via interjacet, cu-
 jus ex una parte Cattus gignitur, in altera gigni non potest. Terræ Bœoticæ
 in Orchomenio lacu talpæ habentur multæ ; at in Lebadio vicino, nullæ sunt ;

neque aliunde portatæ terram confodiunt. In Ithaca insula lepores vivere nequeunt, nec in Sicilia formicæ equestres; nec in Cyrenensi agro ranæ vocales; nec in Hibernia (ut novimus) aliquod venenatum genus: cujus rei argumentum solus is dixerit, qui sine basi terram medio cœlo suspendit. Neque enim mihi ille oculus, quo hoc videam; nec animus ut intellectu majora unquam affectem. — *Vos isthoc Delia proles,
Queis solum sedemq, Iovis scandisse libido est.*

CAP. XXXIII.

De Signis & curatione Lumbricorum ex Gabucino.

Lumbricorum igitur notas, ab ijs qui Teretes vocantur exorsi, dicamus; tum quia frequentius hi pueros vexant, tum quod sæviora inferunt symptomata; de quibus Paulus hoc pacto scribit. Sequitur autem eos qui Teretes Lumbricos continent, ventris & intestinorum morsus; tussis cum exigua satietate irritans & molesta; nonnullos singultus comitatur: alij dormientes saliant, & absque ratione expergiscuntur; aliqui clamitando surgunt, ac rursus sopiuntur; arteriarum cursus inæquales; febres absque ordine, quæ cum extremorum perfrictione tertiam, interim quartam die vel nocte accessionem sine ratione habet. Pueri supervacue mandunt, & linguam exerunt; dentibus strident, connivent oculis, taciturnitatem diligunt, excitantibus irascuntur: malæ per exigua intervalla modo rubent; modo livent: si vero ad ventriculum procurrunt, nauseam, morsus, & inappetitiam faciunt; & si cibum capere ægrotantes coguntur, vix deglutiunt; & si quid accepere, revomunt: multas quoque venter ciborum corruptiones excernit, & instar tympani inflatur: reliquum corpus non ex ratione macrescit, neque esurie, neque evacuatione modica suborta. Hæc autem eveniunt, dum animalia per intestina serpunt roduntque: febris autem calor vapores sursum cerebro pravo transmittit, ex putrida in ventriculo collecta humiditate exhalantes. Hæc Paulus. Aetius vero in hunc modum, ex Herodoto: Cæterum (inquit) hoc malo affectos incredibilis morsus stomachi ac ventris comitatur, tussiculæque tenuissimæ ac frequenter irritantes, quum tamen nihil rejiciatur; in somno tremunt, & præter naturam exurgunt: quidam vero & linguam foras exerunt, oculosque claudunt, ac taciturni sunt, excitantesque molestè ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeunt. Quidam autem oculos sanguine suffusos habent, & pulsum inæqualem, obscurum, deficientem, ac recurrentem: quibusdam etiam appetitus dejectio accidit: Pueris insuper dum dormiunt, manducatio liuguæ; cui accedit conformatio oris in modum lactentium, ac cibum accipientium: verum hæc paucis tempore, & per intervalla fiunt. Aliqui vero infantes præter rationem & cum clamore exurgunt, citoque rursus collabuntur. Aliqui etiam dentibus strident: quod contingere verisimile est animantibus cibum attrahentibus, mordentibusque ventrem ac intestina. Iam vero & ad stomachum quosdam processisse constat, nausearumque ac morsuum causas fuisse. Sæpè etiam per sese sursum rejectantur; aliquando vero cum pituitoso quopiam humore. Quidam etiam infantes neglecti motu destituuntur, ac refrigerantur; atque instar eorum qui animo linquntur, tenuem quendam ac frigidum humorem exudant, & ut plurimum livescunt. Contingit autem aliquando faciem fieri rubicundam, maxime circa malas; verum color hic rursus in pallorem solito majorem transit. Alij autem instar delirantium peregrina verba loquuntur in somnis;

alij decubitu transmutant, continuè dormientes, angoreque vexantur, atque ex loco ad locum sese vicissim projectant: verum paucos omnino ex his plorare constat; plerique enim in mentis inopia ac tacurnitate degunt. Porro quia Lumbricis rotundis infestantur, etiam cibum averſantur; & si quid acceperint, revomunt, aut nauseabundi vix deglutire possunt: febres enim in eos cum vehementi extremitatum partium refrigeratione irruunt. Quibusdam autem venter ad tympani modum inflatur. Hæc Aetius. Quas vero ex Hippocratis sententia notas recenset, hæc sunt. Lumbrici circa alvum his signis deprehenduntur. Si somnolenti sint, non permittente morbo; & extremæ partes frigida, & cordis morfus; urinæ conturbata; & lingua humectatur. Item qui animantibus in ventriculo abundant, sputo replentur: & si tenuis quispiam prodierit Lumbriculus, amplius non spuunt. Quicumque igitur in ore ventriculi Lumbricos habent, terè in totum ipsos vomitu rejectant; quibus vero in intestinis existunt, ipsos inferne excernunt. Omnes autem nauseabundi sunt, vomuntque quæcunque acceperunt. His qui punguntur similes sunt, totoque corpore contrahuntur, ac repenti acervatimque moventur; & tormina, accidunt interaneorumque dolores. Evaporationes ad caput delata, vertigines inducunt. Quin & victus ratio, quæ præcessit, ostendet tibi Lumbricorum generationem, & reliqua. Hæc igitur sunt Teretum Lubricorum notæ; quæ tamen non in omnibus sunt omnes quærendæ (veluti inquit Paulus:) sed quædam ac potiores. Poterant & multa ex neotericis huc conferri, nisi quæ dicunt, ab ijs omnia & magis ab Avicenna desumpsissent.

Latarum tæniarum notas has Paulus scribit. Abundant interdum in non febricitantibus, interdum febricitantibus, in longis morbis superveniunt, morfus stomacho inferentes, appetitumque ad cibos intemperatum. Escam etenim ita devorant, ut aliâ opus sit: quæ nisi præsto adsit, morfus inferunt vehementes: tenuitas corporis cum imbecillitate, quædamque inæqualitate contingit. Infallacissimum vero indicium est, quod cum alui excrementis corpuscula quædam cucurbitæ seminibus similia excernuntur. Hæc Paulus: à quo non dissentit Aetius, nisi quod quos ventriculo inferunt morfus, dicit esse continuos, atque appetitum ad escam inexplibilem: & quod cibi assumpti celeriter in excrementa commutantur. Consequitur affectos corporis imbecillitas cum tarditate, assiduusque famis sensus: quod enim vivificatum est in intestinis, ubi recens exhibitum cibum consumpsit, postea ipsa solida corpora arrodit. Minimè vero fallax signum erit, si cum excrementis quædam cucurbitæ semini similia excernuntur. Quas verò Hippocrates notas recenset, Hæc sunt. Scribit enim ad hunc modum. Species autem alia hujus est, quæ veluti ramenta alba intestinorum exit, quæ has notas habet. Nam veluti cucumeris semen dejicit, quumque jejunos est, jecur petit, vexatque, spuitque multum: quandoque non: quandoque cum vehementer jecur vexat, vocem intercipit, multumque spuit, postea sistitur: & intestinorum maximus interdum dolor innascitur, quandoque scapulæ dolitant; illicque sistitur: quandoque hæc latæ tæniæ signa dantur. Qui hanc bestiolam habet, semper fermè validus est, cum verò debilitatur, vix sustinet, reficitur. Tænia enim earum rerum quæ ventriculum intrant, partem aliquam sumit: qui si curatur, sanescit; sin minus, tænia quidem sponte non exit, nec perimit, sed consenescit, & quæ sequuntur. Ascarides vero imâ aluo, circa quam consistere diximus, vehementem pruritus inferunt ferè semper, veluti Paulus & Aetius scripsere; & animæ quandoque, uti ferunt, defectionem. Id enim nominis notatio indicat: assiduè enim commoti, animal continuò excitulant, & exercent. Qui ab his cruciantur, præcordiorum gravitatem, ac dorsum perſentiscunt. Horum notæ ex excrementorum potissimum graveolen-

Latarum signa.

Ascarides.

Prognostica.

tia sumuntur. Qui Lumbricis tentantur, ijs initio oculi translucent statim, genæ livescunt, noctu frigido sudore profuunt, ora pallent, saliant in somno: die febris magis accenditur, lingua labiaque arefiunt, oris fætor plurimum adest, facies pallet, nausæ crebrique vomitus adfunt, cibos averfantur, dentibus strident, nocte præsertim; linguam exerunt (nam & commanducare videntur:) expergescentibus irascuntur; aliena verba loquuntur, lethargi interdum fiunt, præterquam quod paleas colligunt, capituli que dolorem patiuntur: in somno clamant; crescente morbo cor supra modum palpitat, vox intersecatur, arteriarum pulsus imbecilles fiunt: quandoque supremo cruciatu distensionibus comitialiter ore spumante torquentur, venter veluti tympanicis intenditur: tum intercessiones, tormina, vel colici dolores cum fluore alvi lyenterico quam plurimum sentiuntur; alvus interdum supprimitur, excrementa que dura egerit. Hactenus Lumbricorum notæ; eorundem præfagia prosequamur. Prognostica vero, quantum ad aliorum morborum curationem ægotantiumque conditionem cognoscendam conferunt, quum omnes, tum vel maxime Hippocrates in Prognost. abundè demonstravit; qui in primi libri initio de prudenti medico prodidit: præsertim enim hic prædicens coram ægro præsentia præterita ac futura, quæque ægotantes omittunt, enarrant; creditur agnoscere ægri conditionem: atque hinc fit, ut homines audeant magis sese concedere medico. Quoniam vero difficile admodum est huiusmodi præsentire, nisi quis artificiosa utatur conjectura; (voco artificiosam conjecturam, quæ propè ad veritatem accesserit:) hanc verò quis difficile consequi valeat, nisi vires omnium quæ in arte sunt didicerit, memoriæ mandaverit, atque diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercuerit. Res vero cognoscuntur hoc pacto. Si quis supponens esse aliquam vitalem virtutem, summopere curet, ut agnoscat ejus ita in robore, veluti ut in imbecillitate dispositionem: ubi vero in his exercitatus fuerit, studeat deinceps, omnes morborum tam in magnitudine quam etiam in more differentias, & post hac futuri status præcognitionem perdiscere. Vbi vero hæc omnia didicerit, tunc sese exerceat in comprehendenda per exquisitam conjecturam tam morbi magnitudine, quam ægotantis robore, & quanto hoc tempore possint perdurare: Multum vero ad hoc illum juvabit in operibus exercitatio. Prius vero quam ea omnia; quæ diximus, diligenter didicerit, nihil ægros intuen-do proficiet. Hac igitur methodo Medicinam profitentes, nunquam ullam calumniam subibunt, neque curando, neque præfagiendo: id quod celeberrimis quibusdam medicis interdum accidisse ferunt. Hinc itaque colligi potest, cur alijs alij fortunatiores medici adjudicantur, & quam mendax, quicumque is fuerit, qui Medicum fortunatum oportere esse dixerit: quod quam absurdum dictu fuerit, Erasistratus olim, & Galenus demonstrare: Medicum dicentes tum mente exercitatum in omnibus, tum diligentem, tum etiam naturâ prudentem esse debere: ut omnibus inter se collatis, unam prædictionis summam, quæ & sibi & laboranti sit ex usu, valeat comparare. Tanta enim prædictionis vis existit, ut semper vel magna ex parte præfagia eveniant, ubi ipse qui curat, medicus optimus est, & æger nihil deliquit. Quoniam vero, ut constat, ex prognosticis Medicus immortalitatem ferè consequetur, tum maxime ex ijs quæ ad hunc spectant affectum, gloriam sibi comparabit, ægotantibus, qui plurimum pueri sunt, nescientibus, vel verbum quidem morbi eos affligentis exponere. Cum igitur huic affectui summopere necessaria præfagia sint: quæcunque de ijs veteres dixerit, huc conferre non cunctabor: Paulus ergo Galeni maximus æmulator, de his ad hunc scribit modum; Circa febrium initia geniti, subsistentiam habent ex subjecta corruptione: circa consistendi vigorem, ex morbi malignitate: circa declinationem, omninò ad

ad melius proficiunt. Ait enim Hippocr. Bonum est Lumbricos teretes exire, ad Crisimeunte morbo. Aetius verò ex Herodoti medici sententia ad hunc modum: Lumbrici in febribus & absque febribus fiunt; multitudine; magnitudine, colore, & tempore invicem differentes. Circa enim morbi principia geniti, substantiam ex subjecta recipiunt corruptione: circa consistendi vigorem, ex morbi malignitate; circa declinationem, ex transmutatione ad melius, qui & celeriter excernuntur, naturâ eos ad exteriora non secus atque cætera excrementa propellente. Deteriores verò sunt majores minoribus, multi paucis, rubri albis, & viventes mortuis. His neoterici addunt: incipientibus acutis morbis, si Lumbrici teretes vivi dejiciuntur, pestilentes morbos indicant; inclinantibus autem mortui, malum quoque augurium faciunt; inter utrumque tempus quoquo modo appareant malo est. Ob id fortasse, quod febris insequens Lumbricos, semper malum sit; Quia Lumbricorum materiam absumit. Accidit etiam, quod Lumbrici ex febre inflammantur, & incalescant, contorquenturque ac moventur; ut eo magis Lumbricis affectos molestant & afficiant. Addunt præterea experimento constare, Lumbricos esse in ventre, si manè pueris supra ventriculi osculo frigida spargitur: nam in unum congregabuntur locum. Lumbrici sanguine conspersi dejecti malum: intestinorum enim noxam valde magnam indicant, eorundem vomitu dejectio, malum; si quidem ventriculum vitiatissimis humoribus refertum indicat. Frequens puellorum anhelitus ac frigidus, tumescente adhuc corpore, læthale; sequenti enim die mortem denunciant. Si ægotantium oculi aliquantisper compressi, assidentium digitis non clauduntur; mors proxima est. Sunt qui, Alfaharavij fortasse autoritate persuasi, dicunt, ascariidibus infestatos brevioris vitæ fore. Scrupus verò non mediocris superest dissolvendus; quo enodato, finem ijs quæ ad prognostica ex Lumbricis sumenda spectant, imponam. Aetius viventes mortuis deteriores Lumbricos supra paulo dixit. Rhasis verò, atque ipsum sequutus Avicenna, oppositum sentiunt, mortuis vivos simpliciter præferentes. In qua quæstione; ut alios mittam, illud mihi dicendum videtur, firmiter semper esse iudicium quod ex mortuis sumitur, ut quos necesse sit expelli, nec sua sponte exire. Hippocr. nihilominus sequor, qui quodam in loco τῶν γαστέρων (inquit) εἰ εὐφορίαι παραχλῶν φέρουσιν, διὸν περιδούκῃ, καὶ τὰ διήρια, δια ἐναπτίει. id est, ventrium abundantia perturbationem ferunt, veluti possidonia, & Lumbrici qualia generant. Quibus verbis nos monet, ut diligentius consideremus, qualia Lumbrici generant symptomata, quandoquidem si citra aliqua συμπύματα egrediuntur, bonum protendunt. Sed & clarius alibi per hæc verba: ἐπιπέθειον ἢ καὶ ἐλαυνθεὶς σπογγύλας ἐξίεναι, μετὰ τῷ διαχωρηματὶ ὡρὸς τῶν κρῖσιν ἰσότης τῆς νούσου. Lumbricos verò teretes idoneum est exire cum excrementis, morbo in iudicationem eunte. Ita ut per hoc intelligamus, si alio dejiciantur tempore; Symptomatis potius fieri ratione, quam naturæ vi, & propterea vel corruptionem, vel malignitatem indicare, veluti Paulus & Aetius distinxere.

Quoniam autem Lumbricorum curativam methodum rectè moliri non possumus, nisi in quo vagantur venter rectè habeat: neque hic, nisi universum corpus: hoc vero victus ratio optimè disponat; ea imprimis est optime instituenda, ut sine qua frustra in tuenda reparandaque valetudine tentantur auxilia. Hæc enim tam præclara & ferè potior Medicinæ pars est, ut admirabilis ille Cous, Celsus, Galenus, Plinius & veteres medici omnes, nunquam illam satis laudare potuerint. Ea Asclepiadi olim tanto fuit in pretio, ut φαρμακωνικῶν, id est, curativam per medicamenta methodum, penè omnem sustulerit, ad hanc ut sese totum converteret: consistit autem hoc non solum in quantitate, qualitateque cibi ac potus, sed & omnibus his quæ (velimus nolimus)

Curatio.

nobis occurrunt; veluti somno atque vigilia, motu & quiete, tum corporis totius tum singularum partium abundantia & inanitione, animique affectibus; præcipuè verò in ambiente nos aëre, qui non solum extrinsecus semper adhæret, sed in intima corporis nostri penetralia, per inspirationem continuo adigitur. Quod igitur ad ea, quæ assumuntur, attinet, veluti satis per se nota, non exequeretur; nemo enim est qui nesciat, maligna pravi que succi, & varia edulia, malo quæ ordine sumpta, cruditates, & Crapulas, maximum corporibus nostris & animis detrimentum afferre, nisi quod multa quæ alijs affectibus noxia sunt ciborum genera, his utilia conspiciamus. Ea igitur veluti *το παρ' εγγύοι, id est,* præter institutum attingemus; si prius quæ Paulus scribit subjunxerimus: Escæ patientium lumbricos sint boni succi, quæ facile diducantur, atque ad membra transeant, nec causam foveant, nec vires comminuant.

Quamobrem, vinum concedimus aquosum, cibumque crebrò exhibemus: tum propter id, tum etiam ne lumbrici morsus inferant. Si adsit ventris profluvium, indicio est multos gigni cibo non distributo, miscendaque eo casu sunt forbitionibus vel pyra vel cotonea. Iuvat mirandum in modum deuterius panis addito aniso, fœniculo, vel sale subactus, vel qui *συνηκόμους* .i. medius inter furfuraceum & similagineum nuncupatur; ita dictus, quòd in eum *συνημιζέτωι*.i. congeritur simul furfur, utriculi, & similia. Nominant autem eundem panem *ἀντίπυρρον*, quoniam *ὅλθ' ἀυτθ' ὁ πυρρὸς*, .i. totum ipsum triticum, nulla sui dempta parte in panificum cedit. Oportet autem & triticum ipsum ex quo farina sumitur, ex illis esse quæ generosa dicuntur: quædam enim ex his multum furfuris continent, quæ ignobilia nominant; quædam vero siliginem, quæ, veluti diximus, generosa vocant. Vinum autem quod aquosum quidem est, cæterum leviter adstringit, idoneum censetur. Aviculæ item montanæ esui dantur, & sylvestris pullus columbaceus, scencio viridis, ac hirci barbula, jus ciceris atrii, & brasicæ, capparis, colymbadesque commanducatæ; & cum Synapi, (modò febris non adsit:) cætera sumant obsonia; acetosa item atque oleosa laudantur. Panicum quoque (quod mel frugum Diocles appellavit) duratissimum; siquidem inter fruges existimantur: halyca insuper in myxorum decocto, & ptisana cum multo oleo Omphacino; lupini prætereà, nasturcium, beta, menta, apium, raphanus, muria quoque commanducata, juvant. Pueris in potu ante omnem cibum myxorum decoctum admixtâ mentâ exhibendum: Lac summopere damnatur, veluti pisces & legumina, & quicquid frigida crassa que materiæ fuerit, ac seræ concoctionis. Panis verò non fermentatus lumbriculos gignit (is enim nemini prorsus est accommodus) & omnia humida, & quæ facile intus vitiantur.

In omni autem Lumbricorum genere abstinentia maxime prodest, quæ eorum generatio prohibetur: at quum infestant, exiguo cibo sed frequenti utendum: qui maximè convenit, cum lacerasse desinunt. Qui verò Ascaridibus infestantur, cibis boni succi uti debent, & qui facillime concoquantur: ne scilicet illorum vires ad rectum intestinum pertingant. Namque nutrimenti idonea pro eorum generatione materia consumitur. Hactenus qui assumuntur cibi ac potus. Reliqua verò quinque genera, quæ non usquequaq; sunt manifesta, summa etiam cum brevitate pertractabimus, à somno exorsâ. Is brevis admodum non sit, nimisue longus: nocturnus potius quàm diurnus, duabus (quod minimum est) horis à cibo. Longa prætereà ocia lædunt, exercitium prandium præcedat, quies sequetur, nec quilibet motus exercitiû putandus, sed ille tantum per quem respiratio permutatur; nisi fortè sumpto adversus lumbricos medicamento; tunc enim equitatione opus est, aut cursu, quibus corpus concutiatur: siquidem faciliùs emittuntur acri exercitatione aut labore; hæc vero difficile à pueris observantur. Danda porrò est opera, ut alvus bis eat; quod si non sponte fiat, molli balano, vel clysmate aliquo citanda

tanda ex ijs confecto, quæ in hisce affectibus ex usu esse solent. Animæ omnes affectus, quicunque sint, omnino sunt fugiendi; veluti rixæ, iræ, tristitiæ, majoresque curæ & cogitationes, mæstitiæ, timores, invidiæ, & id genus reliquæ perturbationes, potissimumque à cibo. Siquidem alterant, atque à naturali statu corpus avertunt. Frigora vitent, Aquilones; nec nudis obambulent pedibus. Aer verò, ut nos semper ambit, ita eligi pro arbitrio nequit: est enim interdum præsidium; causa interdum vel faciens vel fovens; præsidium quidem certè in præsentia erit, si modicè calidus ac siccus fuerit, purusque & clarus & tranquillus: morbum præcipue fovebit, quando frigidus valdè, vel humidus & austro vel aquilone commotus, vel nimio calore vires dissolvens; qui tunc arte in hunc modum parabitur, si in cubiculis ex juniperi, citriarboris, ac persicæ lignis ignis succendatur; alijque id genus lumbricis adversantibus. Suffimentis etiam adhibitis ex absynthij coma, persicæ arboris folijs, citrij mali corticibus, punicæ arboris radicibus, una cum filice atque hedera. Illud verò in primis confert, quod ex myrrha & aloe paratur. Aliud quod & animæ defectæ lumbricorum vitio succurrit: Ambaris denariûm pondo duûm, moschij denarij pondo unius, gummi arabici denarium pondo quatuor, rosarum, santalorum, caryophyllorum, cypri, thuris, singulorum denariûm pondo tantundem. Galliæ moschata, quam vocant, denariûm pondo sex, agalochi in carbonem conversi denariûm pondo viginti, carbonum è palmitibus vitis extinctorum, quod satis est, rosaceo aceto excipiuntur.

Lumbrici vehementioribus præsidijs adeò sæpè irritantur, ut ad convulsiones, animi deliquia, interitumque pueros demùm perducant. Non igitur temerè neque utcunque sunt ea exhibenda. Quoniam vero diversis qualitatibus medicamenta ad lumbricos vel enecandos vel educendos idonea creduntur, ideo in universum excalfacientia, exiccantia, incidentia, acria, amara, falsa acidaque, atque attenuantia præsidia medentur. Aut enim per acredinem occidendo, aut per amarorem subducendo, aut ad expulsionem invitando, aut per consequentem ad ea quæ exhibentur lubricitatem, efficacia cognoscuntur. Extrahuntur autem simul, ut verisimile est, per sorbitiones vias lubricas faciente, aut etiam per innominatam aliquam efficacem qualitatem. Sunt ex refrigerantibus quædam, quæ peculiariter lumbricos pellunt; quædam occulta quadam vi, veluti cervini cornu ramenta. Sed quæ lumbricos necant in primis sunt exhibenda; quoniam quoad vivunt, occasionem nocendi semper habent. Siquidem difficulter pelluntur; & cum interfecti fuerint, protinus aluo per glandes extrudendi; alioqui tetro virulentoque vapore cerebrum afficiunt & corpus pariter inflammant, appetitumque & concoctionem oblædunt. Quoniam verò lumbrici plurimùm pueris obveniunt, qui difficulter tractari possunt, non reticendam censui miram (veluti Paulus appellat) methodum, per quam & aloe pueris & sorbitiones per os injiciuntur. Instrumentum quoddam coquinarium, quod *Ζωμύριον* vocant, supinis ipsis dentis ori imponitur; & per clysteridion validum habens *ἀνύστρον*, in vitis aloe quanto magis fieri potest, intimiùs ore eorum distento impellitur: cujus meminit Pollux, non tamen quale sit edocet. Cæterum quicquid sit Zomerysis, duo præcipue per ipsam consequimur; & quod proclivis sit descensus, & quod proclivis sit descensus, & quod amaror deglutiendæ rei non persentitur; altero vero instrumento, quod clysteridion idem Paulus appellat, violenta sit impulsio. Concurrentibus autem simul natura & vi velocissimus fit motus, re gravi inferiora petente, & ab eodem vehementissime impulsæ. Aliud quoque Paulus instrumentum describit, per quod liquores ano subji-ciuntur, multis pervium foraminibus, quales ab utero Metrenchytx nuncupantur. Aetius verò clarius his verbis: Ad quam rem corneam fistulam unde quaque perforatam apparare oportet, circa fundum amplam, ac loci magnitudi-

Catholica co-
ratio lumbricorum.

nitudini convenientem, quam ultra adstrictiorem ani partem inditam cedria implemus, ita ut cedria immisio palam tum per amplitudinem, tum per transversa undiquaque contingat. Cæterum quando ignota nobis sunt hæc instrumenta, quum medicamenta ad lumbricos vel necandos vel educendos hauriuntur, pueri nares comprimito, osque subinde dulci aliquo colluito vel acri; ac epoto medicamento lumbricos necante, ventriculus acacia, hypocythidæ cum vino fovendus est. Idem præstat & rhus obsoniorum, & anetum, & capparidis in cibo. Quæ necant, cum dulci commodè dantur lacte aut melle, Oxymelitæ aut syrupo quem vocant acetoso. Quidam triduo potu pueros prius satiant, mox medicamenta exhibent. Infundunt & eadem dulcia, ut ea animalia ad inferna detrahant. Si vero venter fluat, necesse est ut lumbrici tantum necentur: motus enim ventris eos dejicit. Quum verò appetentia fuerit oblæsa, cum alvo soluta; Lumbrici tantum amaris sunt necandi, quæ styphi quadam sunt prædita, veluti inter calida absinthium, abrotonum, & centonicum: ex frigidis maliciorum, acacia, plantaginis succus, portulaca: atque ejuscemodi cætera.

Simplisia medicamenta calida: contra lumbricos ex Dioscoride, Celso, Plinio, Scribonio, Lagogo, Galieno, Orbasio, Paulino & Actio.

Ex calidis, nasturcij semen omnes ventris lumbricos excutit, contritum ex aceto, vel vino potum: efficacius addito mentastro; aluum tamen turbat. Lupini farina cum melle delincta aut in posca pota, & cum taurino felle extrinsecus umbilico illita eosdem abigit. Ipsi quoque macerati & sua cum amaritate esitati idem possunt: decoctum insuper ipsorum idem munus præstat cum ruta & pipere potum. Absinthium marinum per sese, aut cum Oryza coctum, interaneorum animalia addito melle perneecat; magisque cum absynthio idem facit. Abrotonum idem præstat, nimirum quum sit amarum. Item Cardamomum eosdem interficit. Hyssopi præterea decoctum epotum, aut ejus herba cum melle delincta; Ascarides & Lumbricos cum sale & melle epota Calamintha necat: nec secus cruda cocta si esitatur, vel si ejus succus aut infundatur, aut potetur. Thymi præterea decoctum; veluti & Ruta fervefacta ex oleo & pota, eosdem exigit. Vinum item cedrites, & cedria ipsa: Omphacinum oleum largius præsertim potam; nam & pro infantibus ad hos usus ita immaturum exprimitur. Oenanthio idem effectus, qui Omphacino: contra enim ventris animalia laudatissimum est. Melimela, præterquam quod ventrem molliunt, animalia expellunt: quod qua facultate præsent, (dulcia quum sint, mellisque sapore, à quo nomen sumpserunt, quæ potius ea alere deberent:) Ex eo colligitur, quod fortasse dejectam hoc cibo aluum, ea etiam sequuntur; & quæ alioquin hæssissent, impetu excrementorum quasi in torrente pisces, qui largiore per æstatem imbre abundaverit, rapiuntur; ac deorsum feruntur. Ventrem enim ea mala mollire, inquit Dioscorides lib. 1. cap. de Melimela. Brassicæ item semen, ejus præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum lumbricos omnes pellit; quanto ea scilicet temperatura sicior est, & magis agrestis. Idem facit cicinum oleum epotum. Myrrha etiam sua amaritate tum necat, tum ejicit. Hellenij decoctum; Scylla ex aceto & melle sumpta, prius tamen assata sit oportet: alioquin interaneis maximè noxia censetur. Dant & ad omnes in aceto mulso radicis corticem capparidis. Heliotropij parvi herbam suam cum semine potam, adjecto nitro, hyssopo, nasturcio, & aqua, latas, teretesque tæniæ excutere, Dioscorides lib. 4. cap. 1. scripsit. Paulus verò pro nasturcio, nisi vitium in eo sit, cardamomum connumerat, lib. 7. cap. 1. Erucæ semen ex vino, corpori innascentes bestiolas omnes arceat. Terreni vermes 7. aut 5. è passopoti, Lumbricorum genus omne depellunt. Amygdalæ amaræ, oleumque prodest. Agaricus cum melle, sed molestè purgat; est enim ob levitatem ac fluxionem, quam facit stomacho, noxius. Styrax cum Terebinthina resina devoratus: Aloe ex frigida aut lacte pota

pota, eadem, si decocto melli admista bibatur, sine molestia educit. Tithy-
 mali semen, ejusque succus circa guttulas 5. cum caricis aut palmulis mistus,
 Viticis folia, polypodium, Chamepythis, centaureum minus ex aceto tritum
 atque eorum. Item ejusdem radice pondus denarij unius cum cyathis tri-
 bus vini potum, juvat. Marrubium cum Absynthio & lupino pari pondere in
 aqua multa coctum, & cum vino bis aut ter appositum, omnia ventris anima-
 lia pernecat. Costus ob amaritatem, quæ illi inest, Lumbricos pellit ex aqua.
 Dioscord. verò lib. 1. latus ventris tæniæ tantum pelleat ex aqua & melle
 scriptum reliquit: quem locum interpretatus Marcellus, Verbum illud (& mel-
 le) veluti supposititium expunxit hac ratione, quòd contrarium, nec respon-
 dere lumbricorum curationi videretur. Excitantur. n. inquit, & aluntur dul-
 cibus, non pelluntur lumbrici ventris; nisi forte mel ideo addi oportet, ut
 suavitate ejus decepti, lumbricis admistum Costum, utpote amarum, co-
 piosius haurirent; non aliter quam in curandis pueris fit, quibus amaræ po-
 tiones aut virosæ, dulci sapore & jucundo aliquo odore circumlitæ por-
 riguntur. In qua re veluti in scyrpo nodum quærere videtur (ut in Comædia
 legitur,) à quo tamen alienum omninò esse testatur. Sive. n. in Dioscoridis
 contextu mellis vox legatur, sive non legatur, (siquidem id pro comperto
 nondum mihi est, nec Ruellius apposuit) fat est amara medicamenta (qualia
 sunt costus & id genus reliqua) semper ferè Dioscoridem, Plinium, Gale-
 num, & alios lumbricis curandis cum dulcibus, potissimumque melle mulsavè,
 aut Oxymelite, eadem quam Marcellus inquit lib. 4. cap. 57. ratione commif-
 cere; quam Paulus his verbis addidit: Quoniam verò nonnulli subinde ama-
 ras potiones veluti ingratas respuunt, ex ijs, quæ modo comprehensa sunt, da-
 buntur non manifesto amara, i. aliquo dulci commista; veluti supra paulo ip-
 se dicebat, omnia hæc medicamenta cum melle Oxymelitevè esse propinan-
 da: sive (ut inquit Lucretius) ut improvida illa ætas ludificetur, vel potius ut
 tali à gustu recreata valeat; pueri. n. quam plurimum lumbricis obnoxij
 sunt. Nihil igitur obstat quin mellis vox addi debeat, Marcello præsertim
 ipso in antiquis quibusdam exemplaribus legi attestante. Cantharis similiter
 levigata, & cum bryoniæ radice pota, lumbricos educit, Galeno authore
 lib. de compos. Theriaces. Ex frigidis, succus auriculæ muris cum Zytho,
 singulorum cyathus unus. Senesio. — Comestus, plantaginis succus, in alio
 præsertim soluta, de cochleari, vel de ligula datus potui, ipsaque herba rufa
 umbilico apposita: Coriandri semen cum mali punici succo, & oleo, ani-
 malia interaneorum perdit, vel cum passo potum. Calida item beta cocta,
 atque cum allio crudo sumpta, nitrosa, quæ prædita est facultate eosdem edu-
 cit; noxij tamen succi est. Punicum malum contusum ex tribus vini heminis
 decoctum ad heminam, lumbricos pellit, ac tormina ejus etiam radice succus
 victoriati pondere eosdem necat. Idem rhus facit Syriacus, atque atriplicis
 semen. Addunt neoterici, experimento constare dormituris acetum acerri-
 mum eorum lumbricos educere. Inter ea verò, quæ plurimum valent, est
 corallina nuncupata, quæ trita ac melli Oxymelitevè commixta, mulsavè pota,
 mirandum in modum Lumbricos vel necat, vel seminecatos educit. Hæc ve-
 ro à Corallij similitudine, dum utrumque in aqua est, nomen accipiens, &
 quæ a sexaginta ferè annis hætenus ad ejiciendos ventre Lumbricos magni
 usus esse cœpit, lib. 4. à Dioscoride & Galeno (ni fallor) Βούρον θαλάσσιον; id est,
 Muscus marinus dicta: cui si ijdem peculiarem adversus Lumbricos faculta-
 tem non attribuerunt, qualem in corallina, quam vocant, conspicimus, non
 propterea putarim aliud esse Dioscor. & Galeni Βούρον, ab hac nostra corallina.
 Siquidem simplicium medicamentorum singulas vires veteres non cognove-
 runt; vera etenim cujusque natura non nisi medico effectu prænosci potest.

Simplicia frigidata contra lumbricos.

Opus ingens, occultumque divinitatis, ex quo nullum reperiri majus possit. Plurima etiam inveniuntur hodiè, quæ apud majores nostros non fuere inventa; nec mirum, quando eas agrestes literarumque prorsus ignari experiuntur; utpote qui inter illas soli vivunt: præterea securitas quærendi obviâ medicorum turbâ; multis etiam inventis nomina defunt; accedit ratio inventionis anceps, quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias (ut inquit Plinius) lib. 25. cap. 2.) Deus. Turpissima vero causa raritatis, quod etiam qui sciunt demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit, quod tradiderint alijs. Invidi quidem certè perinde atque illi, qui aut supprimunt veterum monumenta, aut omninò demoluntur; quod quidem eò committunt, ut quæ in ijs scripta sunt, sibi ea attribuant, aut si præclari quid tradiderint, qui alienas opiniones scripserunt, illud pereat. Si qui vero sint, qui fieri non posse contendunt, ut eos latuerit, vim hanc Lumbricos educendi musco inesse marino, ijs responsum velim, priscos simplicium medicamentorum vires, quasunque noverunt, scriptis non mandasse. Si quidem multa Socratis ac Pythagoræ placita sciuntur, quæ tamen ex eorum libris, quos nullos scripsere, non habentur. Plato etiam quum tot reliquerit libros, præter tamen literis prodita, alia etiam hominis placita autumant ejus discipuli, quæ non retulit in scripta. Nec illud *βρόιον* ubicunque natum (veluti ferunt) æqualem habet facultatem; sed certis quibusdam Italiæ locis hoc expiscantur pharmacopolæ, quod sub corallinæ nomine venditant. Sed hoc satis: illud potius perferendum, quum corallina falsum obtineat saporem, cur Dioscorides, Plinius, Galenus & alij, refrigerandi vim illi tribunt: quando notum est omnia salsa calida esse ac terrea, amaris haud dissimilia, quæ calida sunt. An quod marina aqua salsa cum sit, plurimum tamen habet in se potabilis aquæ; (Quod & ab Aristotele fuit olim satis demonstratum:) per quam minus calida existit? An etiam, quod multum terræ in se continet; atque ob id siccior est ac spissior? Quæ verò in mari proveniunt, ejusdem cum ipso facultatis esse necesse est. Ex eo igitur quod muscus marinus in mari provenit, spissandi vim illi tribunt Dioscorides, & alij: quæ vero multum in se continet aquæ potui idoneæ, & quæ terræ facultatis est, ea refrigerat. Omnes demum quos Lumbrici male habent, Ichneumonis pili (murem Indicum vocant), authore Paulo suffitu juvant.

Simplicia.
Scorfm.
Lumbricos.
Teretes.
Ascarides.
Latos educen-
tia.

Teretes ventris Lumbricos sedi succus in vino potus, è ventre pellit. Absynthites vinum epotum idem munus præstat. Heliotropij majoris herba suo cum semine pota, addito nitro, hyssopo, nasturcio, & aqua, eisdem ejicit. Filicis fæminæ radix cum vini ʒiij . epota, Teretes, lataeque ventris tæniæ excutit; veluti Ruellius, Marcellusque, Dioscoridem interpretati unâ contendunt. Galenus vero non teretes, sed Ascarides unâ cum latis interficere eandem scripsit; ita namque lib. Therapeut. methodi, cap. decimo quarto ait. At Teretes quidem Absynthium interimere potest, latæ vehementiora præsidia poscunt, quale Filix est; adhuc autem, & quæ *ἀσκαρίς* Græce dicitur. In hanc sententiam Theophrastus venit, qui filicem fæminam utilem ait contra interaneorum animalia lata melle subactam, & contra tenuia in vino dulci, ita namque Græce loquitur. *Ἡ ὁ θηλυπτερίς χρησιμὸν πρὸς τὰς ἐλμινθὰς τὰτε πλατέας ἢ τὰς λεπτάς, πρὸς μὲν τὰς πλατέας ἀναδύομεν μέλιτι, πρὸς ἢ τὰς λεπτάς ἐν οἴνω γλυκεῖο.* Filix verò fæmina utilis existit ad elminthas, & latus & tenues; ad latus quidem subigimus melle, ad tenues verò in vino dulci exhibemus. Constat verò Ascarides tenues, & esse, & dici Lumbricos. Præterea Galenus, lib. de simpl. medicam. facult. 8. similem huic fæminæ vim tribuit, qualem mascula fortita est. Illam vero latus tantummodo tæniæ interficere & non Teretes, scribit Plinius, lib. hist. 27. cap. 9. ad hæc utramque (tam scilicet marem quam

quam fœminam,) intestinorum animalia pellere, ex ijs tœnias cum melle, cœtera in vino dulci, triduo pota; nec Teretes, nec Ascarides excludens. Galenus verò uno in loco & Teretes & Ascarides excludi: alibi vero Ascarides unà cum latis interficere scribit. Quid igitur, in tanta authorum varietate sententiarum, dicendum? An quod Filix fœmina omnia intestinorum animalia ejicit? similem n. facultatem masculæ ei tradit Galenus; potissimum vero latis tœnias, secundo ab hoc loco Ascarides, quæ quum ima insideant alvo, validius præsidium, quale Filix est, exposcunt, ut ejus vis illuc usque perveniat. Quum vero latis & Ascarides, de quibus minus videtur, ejiciat pel-latque, & alteræ complectantur intestina, alteræ longissime absint à ventriculo, facilius multò teretes, qui in superioribus decumbunt intestinis, occidit. Non igitur Galenus secum pugnabit, quando satis sibi esse debet, ut latis perneget; quas si interimat, facilius Ascarides; facillimè omnium teretes excutere possit. Plinius vero, ut qui optime id nosset, cœtera (id est, & teretes & Ascarides) pellere ait. Quod autem ita ait, liquet ex Paulo; lib. 7. ca. 58. qui in curativa methodo quum latorum, tum teretum Lumbricorum, filices meminit; quam tamen proprè latis excutere omnes unà convenere. Id ipsum Avicennas, 16. Tertij tract. 5. cap. 4. clarissime ostendit his verbis: Et medicinæ quæ interficiunt Ascarides validiores sunt ijs quæ interficiunt longos; & quæ Ascarides & rotundos occidunt, longos etiam interficiunt. Gith seu melanthium non solum comestum, sed & cataplasmatum ventri extinsecus, vel peruncto ex aqua umbilico, eosdem educit. Quo loco advertendus est Marcellus, qui latis Lumbricos pellere, non teretes, contra quam Ruellius est interpretatus: quod an recte a Marcello factum fuerit, aliorum sit judicium; illud constat, Galenum Ruellio suffragari, qui Lumbricos tantum interimere scriptum reliquit. Quod verò Lumbrici teretes tantum significant quum plurimum, supradictum fuit. Ruellio Paulus uni & Aetius suffragantur; qui in teretum curativa methodo sæpe melanthij commemorare: in latorum tœniarum curatione, nunquam. Sandonicum per sese aut cum Oryza coctum, eosdem addito melle perneget. Contritum urticæ semen, Brassicævè, aut cumini, cum aqua; vel mentha cum eadem, vel hyssopus cum aqua mulsa; vel nasturcij semencum aceto contritum, eosdem necat. Ex Celso lib. 4. cap. 17. Oribasius lib. ad Ennapium filium, Calamintham, Cardamomum, lupinum, pulveremque ex ijs factum in potu, aut cum melle in Electuario, aut in posca potui datum, sufficientia ad occidendum teretes Lumbricos scripsit. Persicæ item mali folia ac germina contrita, superque umbilicum apposita, idem possunt, veluti & menta epota ac acetosa. Portulata percocta, sereos succus, aut myxorum decoctum, myxavè ipsa cocta atque esitata, idonea sunt. Cornu præterea cervini cinis ad eosdem efficax quam maxime creditur, ejus præsertim (ut inquit Solinus) quod dextra cervini capitis parte enatum est. Hoc verò pacto uritur; Contusum cervinum cornu crudo fistili luto circumito, & in furnum indito, uritur; donec albescat. Scribonius verò Largus cap. 141. hoc pacto ipsum exhibet. Cornu (inquit) cervinum limatum lima lignaria quantum 4. vel 5. cochlearia ex aquæ myxorum coctorum, cyathis tribus pridie maceratum, deinde tritum & datum aquâ exiguâ adjectâ. Bovistalus ustus, cum lacte potus, Lumbricos teretes educit, Gal. authore. Latis autem ventris tœnias, Costus ex aqua pellit. Gal. de com. Ther. ad Pis. Cardamomum, allium esitatum, Filicis fœminæ folia cum melle in eclegmate sumpta. Masculæ verò radix eisdem excutit sumptis 3ij. ex aqua mulsa; melius si cum scammonij aut veratri nigri totidem obolis detur. Chamæleonis item albæ radix acetabuli mensura epota, in quem usum bibitur cum vino austero & Origani decocto. Nuces juglandes largius esi-

tata, radicis mori cortex decoctus in aqua & potus, præterquam quod album resolvit, latas etiam tæniās excutit; radicum præterea punicæ decoctum, easdem pellit & enecat. Idem potest & malicorij decoctum epotum. Anchusæ radix acetabuli mensura cum hysopo, & Cardamomo epota, easdem pellit. Ruellius, Dioscoridis interpres, Paulum sequutus videtur, qui cum hysopo, & Cardomomo: Marcellus cum hysopo & nasturcio potam latas pellere tæniās dicunt; id quod superius de heliotropio dictum fuit. Galenum lib. 6. de simp. fac. hoc loco sequutus videtur Marcellus, qui Oxybaphi mensura ad easdem idoneam esse cum hysopo & nasturcio potam scribit. Ascarides verò cedria pernecat, & calamintha, injecto per clysterem ejus succo aut epoto. Absynthij decoctum oleo admisto per clysterem injectum, minoris autem centaurei decoctum cum nitro ac melle, idem munus præstat, aut curcubitæ sylvestris enicivè, si prius acri muria rectum intestinum vacuatum fuerit. Filicis fæminæ radix cum vini tribus drachmis triduo pota, Ascarides excutit. Axungia quoque vetus ano immissa, quam maxime prodest.

Febres plurimum comitari teretes Lumbricos, quum Paulus & Aetius testantur, tum quotidiana nos docet experientia. Quum igitur febris affuerit, interdum febris & lumbricorum curam habere convenit, interdum parum de febre solliciti, lumbricos è ventre eximere conntemur: plerique enim negligentes, ab ipsis comesti & convulsi interiire; nec desunt qui per inguina exeuntes vidisse testantur. Cæterum occisos hos omnes prius educemus; occidemus autem amaris usi potissimum medicamentis. Quum ergo febris ac lumbricorum communis sit curatio, simpliciora conveniunt præsidia, veluti ubi est ambigua affectio, mitioribus est utendum. Siquidem acrioribus auxilijs febris exacuitur, si falsam ceperimus suspicionem; stabili vero dignotione existente, temporibus morbi attendendum. Circa enim primos dies, multoque magis, si juxta vigorem totius morbi apparuerint, acrioribus insistendum remedijs. Eos vero qui declinante morbo apparent, mitius curabimus: atque eo magis, si viscerum inflammationes ac tensiones affuerint. Veluti rectè Hippocr. lib. aph. 1. cap. 24. In acutis, inquit, morbis rarò, & in principijs, medicinis purgantibus uti oportet, & hoc cum præmeditatione faciendum. Hi namque plurimum turgent & agitantur; veluti sæpissime visum est; ideoque circa eorum initia morborum utiliter contingit acrioribus uti; illud vero multa cum caùtione ac præmeditatione faciendum. Ut prius scilicet diligenter examinemus, an æger illa possit ferre præsidia, & an rectè paratus ad eadem sit suscipienda, atque rectumne judicium ex eorum exhibitione expectare valeamus. Neque n. periculum minimum, in acuto morbo, qualis est Lumbricorum affectus, uti acrioribus medicamentis, quum id genus omnia sint potentiâ calida. His igitur qui phlegmonas ac tensiones patiuntur, cataplasmata exhibeantur ex lini semine, crassiore lupini farina pari mensura commista, vel etiam humida fomenta ex oleo chamæmelino, vino, absynthij coma, & aloe, præcordijs accommodentur; ubi vero modicæ febres molestant, pueris ante omnem cibum myxorum decoctum potui dabitur: vel ipsa myxa esui cum menta offerentur. Hæc n. Lumbricis affectos maxime juvant, vel (ut inquit Serapion) quod illi dulcedine hærent, vel quod præ lentore ab ijs avelli non possunt, fit ut cum illis exeant. Viscosa. n. adeò sunt myxa, ut ex ipsis in Syria (veluti aiunt) probatissimum id viscum paretur, quod Damascenum vocant. Ex hoc igitur quod suo lentore lumbricos dejiciunt, si ventriculum infestant, supernè exhibenda myxa sunt; si vero in ventre atque intestinis fuerint, per inferna ejiciemus. Eis verò, qui ad integram ætatem pervenerunt, efficaciora quoque præsidia optima sunt: qualia absynthij aut

Teretum Lumbricorum curativa methodus, ex Paulo præcipue & Aetio.

abrotani cremor, vel mali punicæ acidæ radicis vis ad tertias redactum. Danatur & terni aloes lotæ scrupuli, quod remedium laudatissimum existit in validioribus: illota quoque aloë utimur; utrisque verò etiam si febricitant, & si trimestres tantum infantes sint. Vermes terreni cum epsmate (sapam dicunt) confidenter exhibeantur. Si vero sapam non admittunt, cum hydromelite, aut, ut lubet, præbere possis, nihil veritus, neque vilitate contempta, quinque vel septem dato. Quod si nuda non sit suspicio, sed certa lumbricorum deprehensio, & curatio propria eis convenit; tunc cataplasmata ex lupinorum farina in mulla decocta imponenda, quibus aliquando etiam bryoniæ radix adjicienda. Umbilicus interim taurina bile impleatur, aut melanthio cum lacte muliebri contrito, aut absynthio, aut abrotano, aut bryonia, pinguis caricis admistis. Spina verò univèrsa ex medulla cervina perungatur. Superior interim venter cærato integatur, ex absynthio, oleoque cyprino appurato. Alvo etiam adstrictæ glans immittenda, præsertim pueris; quæ si nihil profecerit, clyster adhibendus, morbi vigore remittente, ex absynthij, aut abrotani, aut centaurij decocto cum melle ac nitro. Subducere verò conabimur eos per sorbitiones, vias lubricas facientes; quales sunt oleum omphacinum, cujus paulatim duo cochlearia absorbentur; quæ, n. amarum est, Lumbricos necat, quæ lubricum, detrahens, ipsos cum stercore reddit. Præpotationes verò ex oleo semper augebimus; multæ namque commoditatis existunt. Prodeunt autem lumbrici quidam adhuc vivi, verum vertigine affecti, ac si ita dicere lubeat, seminecati; plurimi verò mortui unâ cum stercore evacuantur. Nascuntur verò & in alvi profluvio lumbrici; eos, fluorem inspissando, & concoctionem tum per cibos, tum per cataplasma in melius permutando, curare oportet. Quantum, n. fluor invalescit, tantum & lumbricorum augetur generatio, vicissimque fluore cessante, lumbrici interquiescunt: quare diligenter conabimur, ut alvus adstringatur, firmitasque ei adjiciatur. Conjicienda itaque in Cataplasmata alias ad fluxiones sistendas idonea ea, quæ ad lumbricos valere dicta sunt, & quæ fluores non committunt; Vt uti est absynthium, abrotonum, sandonichum; item malicorium, acacia, hypocythis, balauftia, & ejuscemodi reliqua cum cruda hordeacea farina. Cerata quoque imponenda ex his parentur. Utendum etiam sorbitionibus, inter quas reliquis omnibus plantaginis succus præfertur, ipsaque arida plantago: ex æquo, n. utriusque fluori inquam, & lumbricis efficax est. Mali præterea punicæ vinum suo cum cortice expressum, mirandum juvat in modum. Ad nauseas verò ex lumbricis obortas, stomachique morsus salis mica in ore detenta deglutitaque & liquefacta, mirificè prodest, ac credo, n. (ut apparet) eos statim infra subsistere cogit. Si vero ab iisdem causis singultus infestat, catapotia succurrunt, quæ habent succum hastulæ regiæ, absynthij, fantonici, hymbrij, scordij, singulorum denarium pondo quatuor coquuntur ad mellis crassitudinem, dein aloes pollinis denarium pondo quinquaginta additur: omniaque in catapotia excipiuntur, quorum denarij pondus devoratur; hæc, n. singultum sedant, lumbricosque interficiunt. At si ex febre, vel lumbricorum tetrivaporibus, fumidivè medicaminibus (qualia plurimum sunt, quæ adversum ipsos exhibentur) caput petunt, ita ut cum dolore maximo pere afficiatur; tunc synciput cum fronte ac temporibus, rosaceo efficacissime illinitur, vel acaciæ succo, vel hypocythis admisto. Alij fermentum cum croci momento & aceto, imponunt illitis his ipsis partibus: nam somno intempestivo, & cæteris perversis affectibus medetur. — Inter eos vero quos vocant Syropos, qui ex absynthio vel calamintha, vel marrubio fiunt, commendantur: alius hoc modo faciendus. Succus mentæ, helenij radicis, absynthij, rutæque, purgati. n. tollitur abjecto sedimento singulorum heminae

Composita interna ad Lumbricos necandos & educandos medicamentis.

pondo semissis. Succis fereos, & graminis, cujusque cyathi pondus septem: in ijs cervinum cornu torrefactum, rhus, portulacæ semen, ac balauftia infunduntur, & percolato decocto saccharo, vel Attico melle purissimo excipiuntur. Alius. Abrotani, calaminthæ denarium pondus octo, mentastri, radice helenij recentis denarium pondus sex, ex aqua ad tertias discoquito: datur id decoctum cum syrupo absynthiæ, vel oxymelite scyllino. Absynthites item vinum ad hos ulus maxime commendatur; variè autem conficitur: nonnulli, n. in musti metretam, Celticæ nardi drachmas quadraginta illigatas linteo demittunt, & post quadraginta dies transfundunt. Alij vero in viginti sextarios musti libram absynthij conjiciunt, & piceæ resinæ sextantem, postque dies decem vinum colo diffusum recondunt. Syropus ad lumbricos cum febre ac symptomatibus. Radicum graminis denarium pondus sexdecim, seminis portulacæ, acidæ lapathi, utriusque denarium pondus octo, myxaria decem, coquantur ad tertias, his adduntur succi mali punici ac medici, viniue omphacini, singulorum cyathi pondus unius ac semissis, succi chicorij hortensis tantundem, sacchari pretiosioris, q. s. in syrropum composito: hujus semissem infantibus, pueris integram unciam innoxie exhibebis. Zulapium, quod lumbricos affectus succurrit. Dictamini Cretensis, gentianæ, zadura, colti Arabici, denarij pondus unius: seminum brassicæ, anethi, sandonici, portulacæ, singulorum tantundem; aquarum mentæ, absinthij, graminis, singularum pondus heminam: fervefacito ad tertias, & percolato: his addito sacchari purissimi denarium pondus viginti. At in febre radice graminis, filiginis, hordei, singulorum denarium pondus quindecim, ex aqua decoctum datur largâ portione. Aliud efficacissimum pariter, ac suave. Aquæ stillatitiæ oxalidis, rosacæ, graminis, intybi hortensis, buglossi, succi punici mali, singulorum pondus heminam; seminum portulacæ, attriplicis, rhois, citri mali, singulorum denarium pondus trium: seminum coriandri, myrthi baccarum, sylvestris apij, singulorum denarium pondus duum: seminum acidæ lapathi, brassicæ, cumini, singulorum pondus tantundem: rosarum rubrarum, heptaphylli (quam tormentillam vocant,) oxyacanthæ (berberim dicunt,) singulorum denarium pondus duorum: balauftij denarium pondus tantundem: cornu cervini cineris denarium pondus 5. dictamni albi Cretensis, denarium pondus octo, corticum è radice mori delibratorum, radicum filicis, singulorum denarium pondus duum. Myxa decem numero, coralliorum rubrorum denarij pondus unius, sacchari purissimi. q. s. ut Zulapion conficito. Quod verò omnium quæ diximus, præsens remedium existit, id est, quod vulgo ab officinis Diaturpethiam nuncupatur, cum rheo potissimum Barbarico, à drachmis tribus inde devoratum. Quod cum diutino experimento comprobatum fuerit, rationem etiam habet amplissimam, ut cunctis alijs medicamentis præponatur. Dulcedine namque antidoti illecti pueri, libenter devorant; rheo verò barbarico lumbrici occiduntur, ac membra roborantur. Turpetho illorum sedes expellitur, reliqua verò non solum gratiam præstant, sed & innoxium reddunt; ita fit, ut jucundissimum, innoxium, validissimumque una existat: conficiunt verò hoc pacto. Santalorum alborum, ac rubrorum, violarum, zinziberis, singulorum denarium pondus duum; anisi, cinamomi, croci, mastiches chiæ, singulorum denarij pondus unius; myrthithæ, quam officinæ Turpentes vocant, denarium pondus octo, rhei barbarici denarium pondus decem: scammonij de more parati denarium pondus 4. Sacchari purissimi denarium pondus centum nonaginta, quo cum omnia excipiuntur, orbiculique fiunt (*τροχισκος*. Græci ab efformationis figura vocant) quorum quisque ʒiij . prendat: ubi usus necessitas fuerit, alter devorabitur ad commemoratum affectum. Alia Antidotus. Rhei barbarici, croci, scammonij, sandonici, dictamni

Etamni Cretenfis, fingulorum denariũm pondo duorum, facchari delecti denariũm pondo octoginta; aqua graminis excipiuntur, pastillique finguntur; hujus denarij pondus innoxie exhibetur infantibus, aqua graminis diffolutum; pulvis quo utor efficax est, & pulvisculus ita paratus. Rhei barbarici, agarici; Scordij, fingulorum denariũm pondo duorum. Musci marini denarium pondo quatuor, sandonici feminis, ac portulacæ, fingulorum denariũm pondo duum, aloes illotæ, denariũm pondo 6. hic scrupuli pondere, vel obulorum duorum, vino exceptus, pueris innoxie exhibetur. Interdum & hæc omnia tusa cribrataque & cum absynthij mentavè succo in catapocia finguntur, deglutiendaque præbentur, quorum tria desumi possunt. *Alia* ad idem, alterius authoris. Cornu cervini usti, centaurij minoris, mentæ, pulegij, sisymbri, absynthij, sandonici, scordij, lupinorum, fingulorum denariũm pondo 4. omnia in tenuissimum pollinem redigito, & cum lacte, aceto, aut oxymelite, aut utcunque utitor. *Alia*. Neotericorum experta. Rhei barbarici; coriandri, feminum ocymi, arnoglossi, sydiæ, careos, rhois, fingulorum denariũm pondo duum, feminis attractylidis (quam Carduum benedictum vocant) cornu cervini ramentorum, atque eboris, fingulorum denariũm pondo octo. Corticum è radice mori delibratorum, feminum brassicæ, citrij mali, corticum salicis, fingulorum denariũm pondo 6. feminum portulacæ, dictamni Cretenfis, denarium pondo 4. unionum, coralliorum rubrorum, fingulorum denariũm pondo duorum; arida lævigantur: hujus integra drachma, vel duæ cum vino hyeme & non febricitantibus; cum oxycrato æstate vel febricitantibus innoxie dabitur. Antidotus lumbricos interficiens, febrem comminuens, & quæ cardiacis subvenit, feminum sandonici, musci marini, feminis apij sylvestris, cornu cervini deusti ad albedinem usque, fingulorum pondo æquas portiones; omnia triduo in aceto infundito, in quo hæc prius ferveant, feminum portulacæ, Oxalidos, rhois, coriandri, brassicæ ac myrrhæ parum; dein siccantur, ijsque adduntur feminum malorum aureorum partes duæ, citrij mali pars una, saccharo vino punici mali dissoluto excipiuntur, pastillique finguntur; quibus nonnihil cinamomi & moschi nuncupati addi potest. Quoniam vero sæpissime extrinsecus adhibita medicamenta lumbricorum curationi plurimum contulisse visum fuit, consentaneum rationi videtur, ut eorum compositionem subscribamus. His enim non solum corporatuemur, verum & lumbricos neci tradimus, enecat osque depellimus. Illud igitur satiffaciet quod habet: Lupinorum farinæ, centaurij minoris, foliorum mali persicæ, ac prassij, cum posca contrita ac ventri imposita. *Aliud* Experimento Neotericorum constat, centaureum minus oleo è nucleis persici mali fervefactum, umbilicoque illitum, lumbricos pelli & educi. *Aliud*. Hordeaceum panem torrefacito & aceto infundito, mox exprimito, & in foliorum persici mali succo rursus infundito, calidum cum linteo ventri imposito. Alij farinam lupinorum, abrotonum, & taurinum sel admiscunt. Aliter lupinorum farinæ, centaurij minoris fingulorum denariũm pondo 4. aloes, taurinæ bilis, cujusque obolos 4. cum absynthij succo excepta imponuntur infantibus. *Aliud*. Absynthij, melanthij, cornu cervini cineris, fingulorum pares portiones melle commiscuntur ac illinuntur. *Aliud* ventriculo benefaciens, lumbricos interficiens, & ad alui fluorem idoneum, Absynthij; mentæ, rosarum, sandonici, lupinorum farinæ, fingulorum denariũm pondus octo. Panis torrefacti, acetoque acerrimo infusi denariũm pondo 4. fellis taurini denariũm pondo 16. nardi montani machyros (galliæ quam vocant moshcatæ) caryophyllorum, calami odorati, nucis myristicæ, galangæ, careos, fingulorum denarium pondo 12. hypocystidis, acaciæ, rhois, cujusque denariũm pondo 4. oleo myrrheo, menthæ succo, ac cerâ quoad fuerit satis excipiuntur; si fe-

Composita medicamenta externa contra Lumbricos.

bris non adfit, umbilicus ac fæmen cum melle illinitur, in calido affectu cum lacte, mox aloes paulum superpargitur; mirò siquidem modo lumbricos interficat, utiliter etiam inunguntur, nares theriaca ex aceto. *Ceratum ad Lumbricos ex Paulo.* Aloes, Absynthij, lupinorum farinæ, scryphi, melanthij, singulorum scrupuli sex: ceræ uncia & semissis, chamæmelini olei q. s. felle taurino arida levigantur. Aliud ex Aetio. Lupinorum farinæ, absynthij farinæ, hordeacea tenuissima, cujusq; denarium pondo 7. taurini fellis denariû pondo 8. Scobis cornu cervini denariû pondo 4. ceræ denariû pondo 26. olei deuteriorij denariû pondo 12. *Aliud Expertum:* aloes semissis, croci ob. ij. succi citrij mali, drachmæ totidem, vino albo & odore excepta, cordi applicantur. *Aliud Expertum:* taurinæ bilis denariû pondo 30. thuris delecti podo 128. aquæ ardentis (ut vocant) heminas duas; omnia chymicorum more stillato, & vitreo vase ac cera operto, adversato quod emanat, quumq; res exigit, utitor. Aliud Efficacissimum, lumbricos interficiens & ejiciens. Absynthij, gentianæ, minoris centaurei, corticum è radice mori delibratorum, lauri baccarû demptis nucleis, corticum radice punicæ arboris, radice fraxinæ delibratæ singulorum denariû pondo 16. Sampfuci denariû pondo 14. abrotani, aloes, myrrhæ, agarici, lingulorum denarium pondo 12. dictamni Cretensis, scordij, fabinæ, singulorum denarium pondo 8. Polij montani, radicum graminis, singulorum denarium pondo 10. stachadis, chamædryos, chamepitios, seminis citri mali, singulorum denarium pondo 6. Cornu cervini cineris, sandonici, denarium pondo 4. colocynthidis seminis denarium pondo duûm, fellis taurini denarium pondo 24. aceti acerrimi heminam ac cyathos. 3. olei omphacini amari congium ac heminas sex in tenuissimum pollinem arida levigantur, diebusq; decem unâ commiscetur; die undecima duplici in vase ferveant, quo acetum usque absumatur: his refrigeratis additur olei laurini hemina, amygd. amar. nucleorum perfici mali, singulorum tusorum denarium pondo viginti quatuor: hæc omnia in modum prædictum vitreo in vase abscondita stillantur. Aliud etiam præstantissimum & expertum. Perfici mali nucleorum, allij, vermium terrestrium aceto lotorum, singulorum denariû pondo 24. gentianæ, dictamni Cretensis, radicum graminis, ac præoniæ, corticis è radice mori delibrati, singulorum denarium pondo 52. croci, Calami odorati, caryophyllorum, aloes, calbanes, colocynthidis, zinziberis, nucis myristicæ, cassiæ, piperis longi, olibani, carpobalsami, corallij rubri, singulorum denarium pondo 8. Theriaces optimæ denarium pondo 12. mentæ, absynthij, abrotani, minoris centaurei, foliorum perfici mali, porri capitati, pulegij, calaminthæ, plantaginis, rutæ, marrubij nigri, foliorum lauri, salviæ, majoranæ, betonicæ, scordij, corticum mali medici & è punicæ arboris radice delibratorum, singulorum denarium pondo, 16. Seminum sylvestris apij, portulacæ, raphani, brassicæ, sandonici, plantaginis, porri capitati, musci marini, apij sativi (petroselinum vocant) singulorum denarium pondo 12. aceti acerrimi, cotoneorum succi, singulorum pondo heminam; olei mastichini, nardini, bituminis liquidi (petrocheum vocant) olei laurini, singulorum denarium pondo 16. Olei antiquissimi, aut Omphacini, heminas 8. levigantur arida, unaque commiscuntur, atque vitreo in vase sub equino per mensem fimo sepeliuntur, demum duplici in vase fervent ad tertias, refrigerataque percolantur; validaque prius expressione peractâ, vitreo in vase, quod emanat ad usus adservatur: hoc verò pacto utitor; tempora primum deinde nares, postmodum colli vertebræ, 4. loco jugulum, postea pulsus arteriarum qui in brachiali existit; stomachus deinde perungatur: voco autem in præsentia stomachum ventriculi osculum, sumpto improprie stomachi vocabulo cum proprie gulam significet: quo loco neotericorum medicorum erratum

tum non est omittendum, qui in affectibus oris ventriculi, dorso è regione ejus præsidia apponunt, quod cum Galeno; tum rationi pugnare videtur, tertio ac decimo de morb. cur. libro. quem tamen locum malè (ni fallor) Thomas Linacer est interpretatus, vir alioqui doctissimus, & interpretandis authoribus exercitatissimus; sive quod codex ille græcus mendosus fuerat, sive aliam ob causam. Rationi præterea consentaneum videtur, ut in oris ventriculi affectibus antè præsidia apponantur, sub ea statim rotunda cartilagine, quam *χόνδρον ἐπιφρενίδης*, id est, mucronatum vel ensiformem appellant. Ex hoc, n. loco ventris osculum cataplasmatum ceratorum vires facillimè suscipit, utpote nullis munitum ossibus, quibus plurimis ijsque validissimis stomachus propriè dictus, id est, gula, veluti septo quodam contegitur: antè enim pectoris ossa, dorsum posterius habet. Verùm hæc præter institutum dicta sunt. Inter aliam vero unius loci perfusionem atque alterius alteram, tantisper quiescendum, quoad quis 40. passuum iter perageret. His igitur locis perfusis, majori demum interposito spatio, renes, & umbilicus foveantur. Adeo vero tria hæc proximè dicta præsidia præsentanea sunt, ut pueri nisi jam mors propè sit, solo harum partium fotu ab orco revocentur.

Quæ lata tænia nuncupatur, his qui febre carent abundat, ac in longis ac diutinis morbis enascitur; hujus curativa methodus eadem, quæ & teretum existit. Siquidem potus amari & acres ex usu maxime sunt, & allij esitatio, vel calaminthæ, vel dictamni, vel pulegij; per triduum, n. allium plurimum edendum, & veteratus caseus mollis. Secundum hoc Macedonicæ filicis aridæ contusæ, & cribratæ denarium pondo 8. cum melle quantum quis voluerit, consumat: post horas 4. danda aloës est, & scammonij, singulorum victoriati mensura ex aquæ mulsæ cyathis 4. Cum cœperit desurgere, aqua calida superponatur; dabitur autem & potui aqua in qua lupinum aut cortex mori decoctus sit, aut cui additum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, scammonijque paulum; vel etiam post allij esitationem quam diximus, vomat, posteroque die mali punici radículas colligat, quantum manu compræhendet, easque contusas in aquæ tribus sextarijs decoquat, donec tertia pars superfit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunos bibat; interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat, aut aquæ vel muriæ duræ sic adjunctæ; tum decidat subjecta aqua calida in pelui, veluti dictum est; dabuntur autem in potu & vermes terreni, si quidem illi quàm maxime profunt. Propriè autem ad ipsas facit myosotos succus, binum cyathorum mensurâ cum Zythi unico cyatho potus; celerrimè namque latas tæniâs educit. Præbiberè vero hoc medicamentum oportet quod sequitur; neque ijs qui lumbricis vexantur inutile censetur, si febre potissimum caruerint. Ex Paulo. Habet autem nitri rubri, piperis, cardamomi, singulorum pares portiones; hæc omnia commisceto, & cochlearij mensura cum vino exhibeto aut aqua calente; confestim namque eas educit. Aliud Pauli Eclegma. Piperis, baccarum lauri purarum, cumini Æthiopici, massiches Chia, æquales partes; mellis q. s. Datur cochleare unum manè dormituris: si vero id efficacius facere velis, nitri quoque parem portionem adjicies. Aliud ejusdem. Pter eos acetabulum, nitri denarium pondo duum, datur cum cochleari aquæ, evacuatione prius peractâ, satius fuerit si etiam scammonij momentum assumat. Aliud ejusdem & Aetij. Corticum radicis punici mali acidi in suprema parte delibratorum, piperis, singulorum denarium pondo 4. cardamomi, denarium pondo 6. marrubij denarium pondo duum, mellis purissimi, q. s. da ex eo cochleare post allij commestionem vel porri. Verum ut ex toto affectus discutiatur, theriacem quoque exhibeto; ad hunc, n. usum Galenus summopere commendat. Aliud ex Oribasio, quod ipse ex magistrorum experimento, & modo, longo probato jam usu in

Latorum Lumbricorum cura ex Celsi potissimum, Scribonio, Oribasio, Paulo & Aetio.

Victoriatus nummi species, γέλω βοδόν, ημίπυρα μορι

ijs semper utitur. Habet scammonij scrupulum unum, Euphorbij tantundem ac semissem, combustarum pennarum pulveris scrupulum unum, nitri pensi siliquam unam, in mulla passovè dabis bibendum. Salubrius autem continget, si ante allia vel cætera acria comedat. Item alterius authoris Emplastrum ad omnes potissimumq; tæniâs, lupinos, lauri bacchas puras, fel taurinum supermittes, & pones ad umbilicû, & fascia alligabis die unâ ac nocte, aut certe duabus vel tribus. Ad latas alterius authoris: abrotani, cornucervini rasuræ, coccognidij & sesami, singulorum denarij pōdo unius, cardamomi triobolum; dabis cum oxymelite bibere. Aliud ad eandem. Gummi Arabici denarij pondo unius, ptereos denarium pondo trium, cardamomi denarij pondo unius, nitri denarium pondo trium, dabis in hydromelite aut Cizico. Item ad eandem Antidotus Diapterion, ptereos denarium pondo 8. scammonij, melanthij, cardamomi, falis nitri, singulorum denarium pondo duum; dabis in oxymelite aut Cizico, addes autem polypodij denarium pondo 4. Pueros atque eos qui ad integram ætatem pervenerunt, Ascarides vexare dictum est. Pueri vero assidue ad egerendum irritantur, atque ut plurimum ab excretionemeliùs habent; qui vero ad integram ætatem pervenerunt, causarum molestiam inferentium animadvertentes, digitos ano immittunt, ac procedentes educunt, quin & litoreis calculis sole perustis aut ignitis lapidibus fovendo mordaces pruritus leniunt. Verum quidam præ pusillanimitate nihil horum auxiliorum admittunt, minime tamen malum negligere oportet; non enim præsidij facile cedunt, nec facile excernuntur, nisi gravioribus medicamentis. Pueri igitur ex melle glandibus cum falis momento vel nitri aut acri muria sunt evacuan-di; aut absynthij decocto oleo admisto validiorem quoque solutionem esse convenit; à qua ubi projecerint excrementa, affectus locus, *id est*, longano illinendus; simplicibus quidem, acacia, hypocisthidis rhoisq; succo, cum alumine liquido vel nitro; compositis vero, veluti Andronis pastillo & sphragide polydiæ inscripta, & lanâ succidâ, & quæ his similia existunt: coacta enim ab adstringentibus caro validior fit, aptitudinemq; ad animantium generationem admittit, atque Ascaridas ipsas excludit. Andronis verò pastillus hoc habet modo. Cytinorum denarium pondo decem, gallæ denarium pondo 8. myrrhæ denarium pondo 4. Aristolochiæ longæ, tantundem atramenti futurij, croci, aluminis scissi, crocomagmatis, myseos, thuris, singulorum denarium pondo duum, lævigantur in vino adstringente, vel aceto: polydiæ vero sphragis ita habet. Aluminis scissi denarium pondo trium, thuris denarium pondo 4. myrrhæ tantundem, vel denarium pondo octo. Calcanthi denarij pondo duum. Cytinorum denarium pondo 12. bilis taurini denarium pondo 6. Aloes denarium pondo 8. vino austero excipiuntur: qui vero ex lana succida confit, ita habet: lanæ succidæ denarium pondo 40. Scobis plumbi, squammæ bituminis, singulorum denarium pondo 10. Aluminis scissi rotundi, malicorij, gallæ, myseos, chalcitheos, thuris, singulorum denarium pondo 5. myrrhæ denarium pondo duum, amurcæ heminas 8. Proveciores verò ætate itidem vacuandi acrioribus & calidioribus medicamentis diapicram compositis, oleoque cum vino copiosissime adjecto, & alijs infusis, qualia sunt muria, centaurij decoctum cum nitro ac melle, aut colocynthis, aut Chamæleontis, Anchusæve aut lupinorum; deinde cedria ijs infundenda, postea quiescendum; sæpe eandem curationis methodum repetentes, carnem præterea salitam pinguedine derasa sublongam & rotundam formabimus, eamque adstrictiori ani parte intrudemus, ligamento que adhibito, quamdiu possint sustinere inditam sinemus; deinde solvemus, prædictaque iterum infundemus; atque hoc sæpe præsidium repetemus.

CAP. XXXIV.

De Lumbricis extra Intestina nascentibus, & præsertim de Eulis.

Qui in capite, cerebro, pulmonibus, hepate, liene, vesica, venis, musculisque vivi oriuntur Lumbrici, ex iisdem quibus intestinales causis proveniunt, & iisdem pereunt remedijs. Eulæ verò Hippocraticæ, ab Anglis *Magots & Gentels* dictæ, sunt Vermes depedes, Aicaridibus non dissimiles, sed breviores nonnihil, & pro longitudine crassiores. Hos in morticinijs putridisque carnibus natos nemo non vidit, & in mortuis quandoque membris chirurgorum incuria: cum scilicet medicamentum applicant, quod cum vulnere aut ulcere computrescit. Hippocrates vocat *Ευλῆς* *σκωληκας νεκροῖς σώμασιν ἐγγιγνομένους*: à Suida *κακὰ θηρία, σαρκοφάγοι*: à Lucretio sæva vermina dicuntur: *εὐλαί* juxta Plutarchum *σκωληκας εἰσιν ὑπὸ φθορῆς καὶ σπιρίδου ἐκ τῆ περιώμασθ ἀναζέοντες*. Horum mentionem facit Homerus *iliad. τ. &. ω.* Vermes ex putrilagine ortos, in auribus, longè minores, quam qui in ulceribus, Eulas item vocari scribit Cælius; quos Latinè scribentes improprie *blattas* aurium appellant, quum nec figurâ nec formâ nec notâ aliâ aliqua consentiant. Vermiculi denique e muscarum ovis in carnibus æstate orti (Angli *Fly-blomes*, Germani *Maden* vocant) ut Carmerfius notavit, inter *εὐλῆς* censentur, quæ verò in carne porcina & larido Eulæ gignuntur, peculiari nomine à Festo & Perotto *Tarni* vocantur. Eulæ autem vel caudatæ sunt, vel caudæ expertes; Gallinæ utrifque vescuntur, & aliæ forte aves. *Vt mulier concipiat*, Hippocrates caudatorum tres quatuorve portiones cum Origano & rosaceo tritas accipit; ori matricis apponit, primo de morb. mulier. Alio item loco ejusdem lib. capita horum vermium cum secundina mulieris & alumine Aegyptiaco ac anserino adipe diluta, in lana apponi jufferat.

Ferunt Democratem Atheniensem, quum adolescens esset, & morbo comitali teneretur, ad Delphos profectum Deumque rogasse, quid ei comitali morbo laboranti consuleret, ac Pythiam respondisse:

*μείζον ἀειρέμενθ κεφαλῆς ποιμήτιον εὐλῶν
μηκέδος ἀχρονόμοιο, δίεας περικέμαθαε κήλα
ἐρπυσῶν πολὺπλερῶν εὐρέων ἀπὸ κόρης.*

*Longum de grege tolle capella vertice vermem
Ruris amatricis, & ovis de tergo e circum
Multiuago vermi pecoris de fronte revulso.*

Democrates cum hæc audisset, Theognostrum Democratium nonagesimum annum jam agentem adiit, qui miratus Dei providentiam, dubium oraculum expedit. Gregariarum inquit caprarum caput naturaliter multis vermibus juxta cerebri basim plenum efficitur, ac sternutamentis animali obortis multi vermes in nares capræ insiliunt; oportet igitur veste substrata, ne terram attingant, illos excipere, unum, vel tres, & indutum pelle nigræ ovis tenero collo alligare; atque hoc ait morbo naturaliter adversari. *Contra Eulas in ulceribus & vulneribus tam hominum quam cæterorum animalium natas, hæc faciunt.* Primum expurga locos affectos, ranarum felle, succo chelidoniæ, aqua marina vel nitrosa, mellis decocto, absynthio, marrubio, folijs persici, erigerone, succo betæ cum vino; deinde ad necandos vermes piper, sal nitrū vel alumen in pulverem redactum, veratrum, hyoscyamum, aristolochiam rotundam vitriolum aspergito, vel succo calamenthæ fluviatilis vel centaurei decocto, vel porri & prassij succo ulcera sæpius lavato, buglossam Ioannes Agricola præscribit. Aristolochiam cum melle Plinius effert. Succum chelidoniæ

doniæ Paracelsus laudat. Montanus ante omnia nitrum commendat. Vegetius frigidâ summo manè partes lavari, imò perfundi jubet: Sic, n. vermes rigore contractos cito decidere affirmat. Aetius polium recusum absynthium, cum pice mixta adhibet, laudat que jejuni hominis salivæ illitionem. Hildegardis apij ossa, testudinis testam, apes in alveario mortuos, folia corticemque pruni in pulverem redigi, atque cum ulceribus inspergit. Bayrus calcem vivam cum aceto acerrimo contemperatam applicat. Hippia succo perfusi loci vermiculantes, illico sanantur, inquit Tardius. Quid vero Hippia fuerit, nemo finivit. Quidam Tanacetum agreste, Quidam Argentinam vertunt. Gesnerus Anagallidem intelligit, quæ acri & nitrosa sua facultate (ut betæ) omnes vermes enecat.

CAP. XXXV.

De Lendibus.

Nomen, descriptio.

Endes Græci *δένδρας* & *λινδρας*. Itali *Lendine*. Hispani *Liende*. Germani *Niss*. Angli *Nits*. Illyrici *guida*, appellant. Sunt autem minuta quædam animalcula albicantia, Syronibus (si pedes haberent) quam simillima, sed duplo fere minora; corpore item oblongiusculo, ex quibus nihil aliud gigni posse Aristoteles testatur. Inter ungues compressi cum sonitu moriuntur; non solum in hominum capillis & cilijs, sed etiam boum & equorum macilentiorum crinibus scitent; pedum exfortes tam pertinaciter nihilominus adhærent, ut eadem opera totum pilum qua illos auferas. Has Trotula *τηριχοσφηνας* non ineptè dixit, nam ut cochleæ herbarum, sic istæ capillorum succo victitant, eosque depascunt. Philosophus ex pediculorum coitu provenire eos affirmat, quorum proinde ova dicuntur. Sunt autem Iosmini florum apud nos crescentis similia. Nam sicut ille flores profert feminis expertes, sic pediculi ova pariunt effæta. Moriuntur aut alimentiniopia, aut pectinis densioris usu, aut medicamentorum vi: qualia veteres neotericique medici multa præscribunt. Plinius alumen cum aceto, vel acetum cum felle vitulino miscet, & lacte item caprino eas tolli affirmat. Laudat item nitrum cum Samia terra illitum, & scobem cornu cervini cum vino epotam. Abynzoar cum centaurea minore & Alkitrum capillos inungere præscribit. Sulphur in aceto tollit lendes, uti quoque oleum cum lixivio illitum. Marcellus sterces suillum cum vino & succo rosarum mixtum, mellis item cum sale armeniaco inunctionem, sed præsertim oleum raphani cum fortissimo lixivio variè prædicat. Hildegardis ex dactylorum ossibus lixivium parat, quo cum oleo radicula mixto lendes enecat. Ardenus sublimati hydrargyri parum cum vino ardente miscet: atque etiam dicit. Si caput primum ovo gallinæ, deinde cyclamini succo, vel aqua marina irrigetur, nunquam renascitur esse lendes. Gilbertus Anglicus fel cujuscunque animalis, uti etiam amara, mundificativa, & aromatica, cum succo calendulæ mirè effert.

Ortus.

Interitus.

CAP. XXXVI.

De Aurelijs & Teredine Depede.

Nomen, descriptio.

Aurelia Latinorum, Græcorum *χρυσάλλης* est, ab auréo qui in plurimis conspicitur colore nomen sortita. Neque os illi, neque aliud manifestum membrum, nec excrementa reddit, nec comedit, nec movet nisi ab alio mota & violata. Quod Plinius scribit Chrysalidem esse duro corpore,

pore, id puto respectu erucæ intelligendum esse. Sed quod adjungit, ad Aranei tactum movere, quamvis hoc verum esse experientia novimus, tamen vereor ne verba illa ex Philosopho male transtulerit: ἀπομένε δε κινώσται, περιέρχονται δὲ πόγυς ἀεγχιώδεσσιν, &c. id est, *Tactu moventur, & araneosis poris sunt obductæ.* Nihil hic Aristoteles de transcurrente araneo, ut vertisse Plinius videtur. Hanc non solum ex Insectorum, sed etiam ex animalium numero Aristoteles excludit, atque erucarum quasi ova statuit. Cæterum quid hic cum ovo communionis? illud alio animali deponitur, exors actualis vitæ & motus: Aurelia a nullo deponitur, sed ab uno in aliud transformatur, veterem inquam faciem mutando, aliam induit, & vitam motumque non in potentia sed actu retinet. Quod vero nec vescitur nec augetur, id vitam non auferit, quum nec glires totahyeme cibantur: vita quidem ejus ὑπὸν illum ἀυπνοί non nihil exprimit, quo homines nec præne vigilantes nec dormientes obscurius viuunt moventque. Verum scripsisse hoc philosophum conjicio, ut illud suum axioma ratum faceret credulæ posteritati, Insecta omnia vel vermes ponere vel ova, verba ejus sic habent; τὰ μὲν ἔντομα σκαληνοτοκεῖ τὸ πρῶτον: προελθὼν δὲ ἐνώδης γίνεται ὁ κρῶληξ. ἢ γὰρ χρυσῆλλίς καλεµενή, δούµιν ὡς ἔχει: εἶτ' ἐκ τούτου γίνεται ζῶον ἐν τῇ πεῖτρῃ μεταβολῆ λαβὴν τὸ τῆς γεννησιῆος τέλει. Nihilominus ovum non esse Aureliam satis ex prædictis patet, estque revera erucæ in hanc, atque hujus in papilionem transmutatio quædam dicenda, non generatio. Hæc eo à nobis animo dicta sunt, ut qui Aristotelem pro Deo colunt, hominem fuisse eum meminere, & humanis lapsibus obnoxium. Aureliarum duo genera vidimus, alias vellere cooperatas, alias glabras, utrasque varij coloris, & nunc auro illitas, (quæ vere Chryfallides;) nunc verò (quæ spurix;) auro vacuas. Ortum habent ex erucarum interitu, quæ ut sensim & per certa dierum intervalla contabescunt, ita sensim crusta quotidie magis magisque indurascens in aureliam transformantur. His vicissim proximo vere vel autumno sensim exanimatis, provolat papilio simili metamorphosi prognata. Quibus humano generi usibus inserviunt equidem nescio. Satis scio quàm Aristotelis ingenium mirifica transmutatione torquent, & Dei interminatam potentiam nobis commendant.

Species.

Ortus.

Interitus.
Vfus.

Teredinem de pedem solus Georgius Agricola nobis proponit, quem ab æneo colore *Kupfer Wurm* appellat. Serpit (inquit) quia & pennis caret & pedibus. Crassitudo ipsi quasi parvæ anserinæ pennæ, longitudo scolopendrix; torus est, sub lignis putridis natus, & plerumque juxta scolopendram inventus: hujus iconem inter scolopendras sitam facile videris.

CAP. XXXVII.

De Aquaticis Insectis de pedibus, & primum de Squilla.

Quatica omnia Insecta vel ἑμπεδα, vel ἄπεδα esse supra diximus. Pedatorum alia sex pedibus natant, ut Locusta, Squilla, Scorpius palustris, Notovectum & pediculus marinus. Alia quaternis; alia pluribus; de quibus sigillatim agemus. Squilla Insectum a Squilla pisce parum differt, nisi quod & breviores multò antennas, & colorem magis spadiceum vel terrestrem potius obtinuit. Horum alij testa fragili obducuntur, alij plani sunt & nudi. Testacei in vivulis præsertim degunt, arundinum vel gladioli radicibus adhærentes: colore sunt subflavo; nonnunquam autem albicante atque cinereo. Sex tantum pedibus incedunt, reliqui hic appendices pinnarum munere funguntur. Nudi, vel molles sunt vel crustacei: molles figura hæc satis monstrat, modo caput spadiceum, reliquum vero corpus

pus obsoleto cinere tinctum imaginemur. Crustaceorum genera omnia articu-

lata sunt, sed alijs globosi articuli, alijs alij: globosi effigies graphicè hic representatur, si ipsam leviori spadicæo mollius attingeris. Talis primi & secundi non globosi color: tertia autem species dorso nigricat, ventre fusco: at omnibus os forcipatū & appo-

siti pertinax. Quartus prioribus tribus pedibus se movet, cæteris appendiculis pro remis utitur. Collum illi & antennæ forcipesque minio dilutiùs illitæ; corpus fuscum, vel magis cinereum. Quinto caput longe nigerimum; corpus planè malicorio simile. Sextus *div. ex G.* videtur, eâ quam vides formâ

& colore cinereo. His omnibus oculi duri, picei, membrana vitri modo perlucida obducti, qui non minus continuo moventur, quam quadrupedum aures. Assultant illi protinus, ut Squillæ pisces, in coi-

tu, & ubi licentia audacia crevit, implent fæmellam. Hoc tempus speculatus index morfu levi significat: illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit: coeunt enim ore, cancrorum more & locustarum. Quem vero in medicina usum sortiuntur, nequeo ex scriptoribus vel Empyricis ullis, quibus vel ignoti Squillæ vel despecti videntur, recensere. Id tamen constat, mense Aprili & Maio, nihil ad pisces inescandos utilius haberi posse.

CAP. XXXVIII.

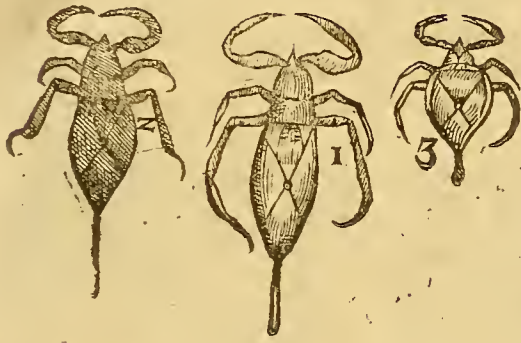
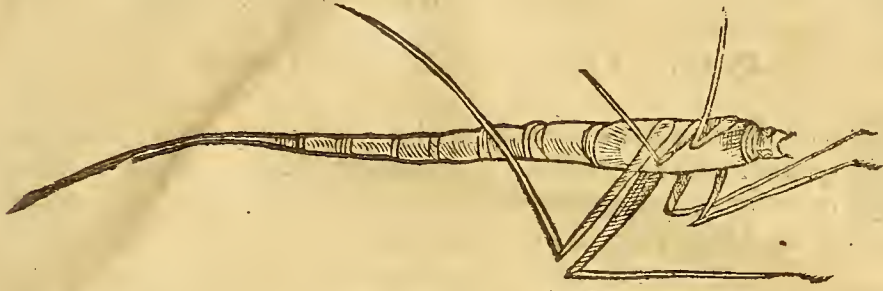
De Locusta, Scorpio, Notonecto, Cicada, Anthreno, Forficula, Lacerta, Corculo, & Pediculo aquaticis.

Locusta Insectum Locustam piscem imitatur, cum nec ipse caro sit dicendus nec piscis. Formam videtis. Colorem habet palentem cum virore. Scorpiorum palustrium tria vidimus atque habemus genera; quorum primus nigricat nonnihil, reliqui arenam candicantem referunt. Notonecta dicimus Insecta quædam aquatica, quæ non ventre ut alia, sed spinâ innatant; à quibus ho-

mines

mines hyptionecticen, id est, supinè natandi peritiam didicisse verisimile

est. Horum alijs oculi, Scapulæ; corpusque nigricant; alijs virescunt, alijs pyropum, alijs picem referunt: rarò enim duos ejusdem videris coloris; tam variè in ipsorum ornatu lusit natura. *Cicada aquatici* formam descriptam retinent. Verum nigerrimi illis oculi & corpori cinereus color. *Anthreno* fuscum ubique corpus, oculis piceis exceptis,

Forficula idem fere color, sed magis faturus; carere oculis videtur, sed intus conditis cernit atque dijudicat

objecta. *Lacerta* varij coloris est, & piscatorum gaudet intuitu: circa rupes Britannicas non infrequens, ubi piscibus insidias parat. *Corculus* cordis effigiem, pedibus capiteque demptis, scitè exprimit; ocellòs habet perexiguos & nigros,

tibias item sex concolores, duobus quoque digitis donatas. *Pediculus marinus* Insectum est Balneis cetorumque generi infestum, quos mordendo titillandoque ita in furorem agit, ut se in arenas projicere aridumque petere cogantur. De horum usu nihil novimus, sed po-

steritatem ad ipsum investigandum seriò hortamur.

CAP. XXXIX.

De Pulice sive Afello & Scolopendra marinis.

*P*ulex sive *Afellus marinus* squillam molliorem refert, nisi quod quatuor tantum pedibus (pace Gesneri dixerim) donatur; & frequentibus longisque saltibus se liberat, à numero pedum. *Afellus* dicitur a saltu, Aristotelis *pulex*: à dorso gibboso, *Scrofula* nuncupatur: color illi lividus cum nigredine. Longitudo fluviatilium, digitorum transversum: latitudo, semidigitum non superat; marinorum major dimensio, qui littore reflente, & in aquis dulcibus sæpe conspicitur. Venatoribus item spectatoribusque mirum agilitatis præbet exemplum.

Scolopendra marina, alia grisei coloris; alia rubicundioris cernitur. Hæc longior & macilentia, illa brevior & crassior; utramque vidi anno 1578. in Ostrearum areis. Non, n. in profundo maris (ut Gesnerus autumat) sed in limosis stagnis, ubi ostreae faginantur, latent, ibique generantur & vivunt. De his piscatores monuit Numenius, quum diceret,

Id spectanda circo, stupidum divertere par est

Iulida, latiferamque simul tetram Scolopendram.

Sunt autem (Aristotele teste) terrestribus minores, formâ vero non disparēs. Ex ijs Nonus Medicus psylotrum huiusmodi confectum, cap. 43. multis laudat. ℞. thuris, atramenti sutorij, ana ʒij. Scolopend. marin. ʒiij. Omnia ad lavorem trita, cum calcis pulvere commisceantur, & evulsis primum pilis locos inungito.

CAP. XL.

De Insectis aquaticis Depedibus, ac primum de Oripe.

*N*ivem, aquam esse longâ in aëre sublimatione spumifactam, nemo Philosophorum rectè sentientium inficias iverit. In hac vermes procreantur, Græcis *ὄριπες* dicti. De his Aristoteles aliquid scripsit, quam historiam breviter perstringam. In nive gignuntur hirti vermes, torpidi, & difficulter moventur, quare inter depedes censeo; à nive remoti, illico pereunt, ut Pyrigoni ab igne diiuncti. Cum nive vetustiore & rubescente ipsi etiam rubescunt; in nupera autem reperti, candescunt. Notum (inquit) est, non magis nivem putrescere atque ignem; imo putrescere haud possunt; tamen in utrisque generantur animalia, & in utrisque etiam nutriuntur. Eustathio Scholiastæ Homeri neutiquam assentior, quod nives ruborem è minio contrahere affirmat, quia loca illa sunt *μυλτώδη*, unde ex miniatibus vaporibus elevatis rubedinem additam existimat. Sanè nonnullis in locis ita se habere non denego. Cæterum in locis minio destitutis nivem rubescere (etiam invito interprete,) concedendum est. Horum Strabonem mentionem facit his verbis: In Charzena & Cambicina Regione, & Caucasæis montibus vicinis, bestiolæ quædam altis nivibus gignuntur, quas Apollonides *συνάλληκτες*, Theophanes *ὄριπες*, id est, Convolvulos montanos transfert; Teredinibus majoribus similes. Earum generationem æquè mirabilem sentio atque pyrigoni

rigoni; facilius tamen in nive quàm in igne gignuntur animalia, quia in nive aëris, terræ spiritusque multum inest, quæ ignis affatim absumit. His si calor Solis accesserit, fimum conficiunt (utor Scaligeri verbis) omnium laminarum multò excellentissimum. Copiosè item in Carinthia generantur (ut *Idach. Vadianus* refert.) sed rem admirabilem Strabo in com. in Pompon. Mel. adjungit, cum illos aqua optima repleti asserit, quam, rupta tunica vel cute, viatores accipiunt, factaque levi expressione hauriunt. Salubris enim est, & in fontium turbatione (quæ copiosa in nive fit) persalutaris.

CAP: XLI:

De Hirudine:

Hirudo five Sanguisuga, Græcis *βέννα*, Hebræis, *halukah*. Gallis *Sang- sue*. Italis *Sansaga*. Hispanis *Sanguisuella*. Germanis *Ein agel so das blut sauget*. Anglis *Horsleech* vocatur. Sunt autem vermes aquatici, sanguinis animalium sitientissimi, eoque sese affatim etiam ad animæ expiratione

nonnunquam replentes. Harum alix alvo sunt imperforatæ; alix perviæ; quarum hic vobis effigies repræsentamus. Perforatas Europa vix novit: Americanis & Indis celebriores. Imperforatæ quibusvis obviæ, quæ sanguine distentæ cutem suam, ceu cancellatis quibusdam fibris textam, expriment. Colore alix sunt vario, alix viridante, piceo & fusco, sed veneni expertes; solæ spadiceæ & castaneæ corticem repræsentantes. Generantur in stagnis potissimum; ubi jumenta aquari solent; nam ab eorum pedibus terra fordesque ablutæ, in fundum decidunt; ut taceam stercoris ibidem subsidentiam, ex quo vitali calore non destitutum animalia item gignuntur. Natæ semel, sanguinem avidissime sitiunt; ac propterea in ipso stagni vestibulo quasi in insidijs latent, ut equos, boves, Elephantosque vulnerent, quamprimùm, frigidæ desiderio, ipsum intrant. Elephantos tam molestæ scribuntur a Plinio, ut eorum titillante in promiscide suctione in rabiem agatur: quod mirificam Insectorum potentiam plane demonstrat. Quid, n. Elephantos majus? quid Hirudine verme contemptibilius? tamen illius moles ingeniumque hujus cedit virtuti, vel potius concedit. Cruore maximam vescuntur partem, & sanguine bestiarum: nihilominus restagnantibus quoque aquarum sordibus, per alimenti inopiam se replent. Plinius eas vere evanescere scribit, lib. 9. cap. 51. nos autem illam tempestatem earum generationi esse gratissimam videmus. Nec sane video cur hyemis inclementiam superantes, veris benignitatem non perferant: imò illud pro comperto habemus, emori hiru-

dines

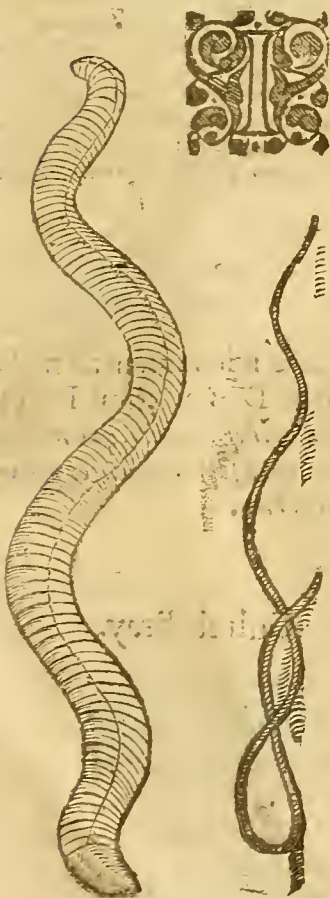
dines tempore hyemali, nisi cautè in aqua tepida, & uberrimè sanguine enutriantur. Hirudines si quis deglutierit, alij muriam, quidam nivem superbi-
 bere suadent. Asclepiades autem primum os colluere, mollemque spon-
 giam frigida madefactam faucibus immittere, ut Hirudo spongiæ insiliens
 extrahatur. Postea lentis succum exhibet, & cervicem extrinsecus empla-
 stris refrigerantibus operire docet. Apollonius autem cognomento Mus,
 acetum acerrimum propinabat cum muria; qui vero nivem dabant, eam cale-
 faciebant, & dissoluta utebantur; cibumque & potum ad subducendam al-
 vum opportunè exhibebant, ut hirudinem ejicerent: sæpenumero, n. aiunt,
 una cum excrementis ipsas deferri, Gal. lib. 2. de Antidotis. Plinij tempo-
 ribus maleficij studio illas nefarij & scelesti homines hostibus clam propina-
 bant; sed ruta cum aceto, vel solum ipsis butyrum, (ut alijs exulcerantibus
 venenis) præsentaneo fuit remedio. lib. 20. cap. 13. & lib. 28. cap. 10.

Ufus. Ufus earum in medicina non unicus conspicitur. Nonnulli enim (Galenum
 loquentem affero lib. de differentib. sanguinis detrahendi modis, tract. 10.)
 captas Hirudines includunt, easque variè accommodant: ubi, n. mitescunt,
 facile cuti admoventur; quæ verò captæ fuerint, per diem asservandæ, exi-
 guoque sanguine alendæ; atque ita fit, ut quicquid virulentum contineant,
 cito exprimant. Quando autem ijs uti opus est, ea pars, cui Hirudines admo-
 vebis, nitro prius fricanda, inungendaque, unguibusve ipsis scalpenda, ut hoc
 pacto avidiùs adhærescant. Oportet etiam eas ipsas in tepidam aquam, quæ
 vase lato & mundo contineatur, infundere; mox spongiâ comprehensas mu-
 core & sordibus manu purgare, atque ita admove-re. Vbi vero admotæ fue-
 rint, ne ea pars cui inhærent frigescat, oleum tepidum superinfundes; si au-
 tem manibus aut pedibus affigendæ sunt, in aquam, in quam Hirudines inje-
 ctæ sunt, immergantur: si verò non firmiter hæserint, earum caudæ forcipe
 incidendæ sunt: namque ubi ita sanguis effluxerit ab attrahendo non desistant,
 donec cinere aut sale os earum aspergatur. Postquam autem exciderint,
 quod relinqui ab ijs venenosum solet, cucurbitula exhauriendum est; vel si id
 minime fiat, fotu per spongiam adhibito utendum. Quod si inde cruentæ la-
 crymulæ adhuc effluxerint, farinam cuminumque adhibeto, lanamque subin-
 de modico oleo madentem alligato. Cæterum si manare sanguis non desinat,
 linteolum aceto madefactum, gallamve combustam, vel spongiam in liquidâ
 antea picem immissam, mox crematam imposito. Illud quoque compertû ha-
 bere oportet, Hirudines sanguinem illum attrahere, qui carni adjunctus est, non
 qui in imo corpore continetur. Earû vero usus pro cucurbitulis esse solet. Præ-
 terea removendæ tum sunt, quum dimidiâ sanguinis partem extraxerint. Quin-
 etiam prohibendum, ne sanguis eousque effluat, quousque sit satis: siquidem
 pars ipsa frigescit, tum ob ipsas hirudines naturâ frigidas, tum quoq; ob aerem
 ambientem. *Hæc Galenus.* Cardanus non nitro sed lacte illinire locum admo-
 net, ut promptius adhæreant, & comprimere Hirudinem jubet, ut dum ulcisci
 velit, venam perforet, lib. 7. de rer. var. cap. 28. Quanto Dionysio, Hera-
 cleotæ Tyranno auxilio fuerint, historiæ testantur; quod, belluæ magis quam
 hominis simulacrum, immenso abdomine mortuum, vermes diù antea exe-
 dissent, nisi hirudinibus utriusque lateri adnotis, nonnullam humorum molem
 quotidie evacuasset. Longum hîc esset recensere omnes Melancholicos &
 Amentes, qui, ani hæmorrhoidibus harum rostello apertis, convaluerint.
 Nequeo item omittere Nobilem Ricardum Caundisium, Thomæ illius in-
 clyti Cosmo-nautæ patrum doctissimum, quem podagra multis annis excru-
 ciatum menstrua hæmorrhoidum inferiorum per hirudines apertio perfecte
 curavit, adeò ut nunc magna totius Aulæ admiratione sanus solusque sine ad-
 miniculo incedat, & valentulus doloreque vacuus senium perferat. *Hirudines*
 etiam podici affixæ humores in universos articulos à toto corpore irruentes
 adeò

adeò mire revellunt, ut ipsos dolores illico; & tanquam incantamento demulceant. Quod utique Lugduni experti sumus in excellenti musico Rosoto: qui quidem præ doloris sævitâ & continuis vigilijs in ardentem febrem cum delirio inciderat, vigente Cane, quo tempore purgationes esse difficiles ait Hippocrates. Adeò enim de remedio est, ut alteri cuicumque præferendum sit: nam evacuant à toto corpore absque ulla molestiâ, & virium jactura. Iac. Aubert. exercit. 50. progymnasm. Fernel. Abdit. Godfridus à Cenami, Venetus, vir illustris, justâ verâque amicitâ mihi junctus, dixit se vidisse Arthriticum a doloribus suis securum multos annos vixisse admota hirudine parti dolenti. Eadem suadent Matth. de Grad. & Sanavarola Jacob. Dournet. Apolog. lib. cap. 3. Hirudinum item cinere cum styrace cocto, Phthiriasini omnem curari narrat Gilbertus Anglicus. Neque vivæ solum nobis sunt usui, sed mortuæ quoque & exustæ. Nam ut Plinius refert, lib. 32. cap. 7. capillum denigrant sanguifugæ, quæ in nigro vino diebus sexaginta computruere. Alij in aceti sextarijs duobus sanguifugarum sextarium in vase plumbeo jubent putrescere, totidem diebus; mox illini in sole. Sornatius tantam hoc medicamentum vim habere tradit, ut nisi oleum ore contineant quicapillos tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Meges psyllothrurum palpebrarum in aceto enectas putrescentes ranas scripsit; sed sanguifugarum cinis ex aceto illitus idem efficit.

CAP. XLII.

De Lumbricis Aquaticis.

N in aquis tam marinis quam dulcibus Lumbrici magni atque parvi ex putredine oriuntur, æstate præsertim, terrestribus similes, sed nodo vel torque illo collari non donati: asperiores item sunt longè & magis strigosi: in sabulo plerumque degunt, terramque è cavernis ejiciunt, Terrestrialium more. In aquis dulcibus stagnantibus & non profundis genus Lumbricorum saturatè rubentium reperitur, qui à formâ Teredinem depedem referunt, sed capita habent majora. Cauda ijs bifurca, quâ se firman ac sustentant, dum capite elevato locum invenerint, ubi reliquum figant corpus; tum supra limum ac saxa incedunt, & vibratili quodam modo sese arcuarim promovent. Oculato & calido per æstatem coelo emergunt, magno simul numero; sed limo vel leviter tremente sese statim subducunt. Angli *Sommerwormes* vocant, quia vel æstate tantum comparent vel hyeme pereunt. In mari mediterraneo Lumbricus teres, anguis majoris magnitudine & colore reperitur, sed sine capite & cauda, ut Weckerus notat; aliquando ad viginti pedum longitudinem accedit. Quis horum usus aut Natura fuerit, nondum accipimus

cepimus, sed ab alijs speramus lucem, quæ utrumque monstret. Illud autem constat, Lumbricos istos in piscium capturâ escæ loco servire, præsertim parvos illos & rubidos, quos Piscatores cum in finem sæculi venantur. Aquaticos autem dicimus quia sicut Lumbrici terrestres in aqua haud diu vivunt, ita etiam Aquatici in arida positi, citò intereunt: illi videlicet aëris, hi verò humiditatis penuriâ laborantes.

FINIS.

Errata Corrigenda.

Prior numerus paginum: Posterior lineam denotat.

PAG. 19. lin. 43. De mortuis aio demortuis, p. 26. in margine. Colligite pro cohigitur. ib. lin. 46. mentumque pro mentemque, p. 30. l. 28. nuntio, pro munio, p. 37. l. 21. Missetur pro misceatur. p. 38 l. 2 sui pro sur, ib. do pro ideo, ib. 41. mirium pro mium, 42 l. ultima, ηπεδσα pro ηηδισο, p. 46. l. 19. in marg. ac. Vfus pro sexus, p. 47. l. 1. Ibi deest integra linea, quam sic supplebis. Etiam melle & quicquid his conditur. Vessæ item nomen. Ita teste Plinio, & sylvestribus præsertim. Et p. 52. l. 9. Occutaturi pro Ocucuturi, p. 53. l. 13. ἀπ' αὐτῶν pro σεiv, p. 64. l. 20. tenent pro tenet, p. 85. l. 29. absorpi pro absorpti, p. 86. l. 19. ἐκτορι] 110 si torij, ib l 31. Nonna pro nonna, p. 88. l. 11. papilionem pro papilicnum. p. 89. l. 11. splendorem pro splenderem. p. 93. l. 23. distinctas pro distinctas, p. 95 l. ult. subluo pro subuitea, p. 109. l. 4. cinctadala pro cincta, p. 110. l. 2. crua multa semella pro ova multa edidit, semcha. p. 113. l. 8. jugorus pro fulgoris, p. 116. l. 34. nen ludit pro nos ludit, ib l. 43. hede pro hoc motu, 125. l. 35. parere pro parare, p. 127. l. 13. cidarum pro cicadarum ib l. 46 magnas pro magnos. p. 133. 117 paxillo pro pauxillo, p. 139. l. 5. alataxi pro alatum, p. 141. l. 20. Calidissimas pro calidissima, p. 143. l. 7. medicanam pro medianam, p. 148. l. 12. Posti pro quos, p. 149. l. 28. aviavit pro erravit, p. 160. l. 3. et oraret pro devorat, p. 162. l. 33. Vescitur pro vescuntur, p. 164. l. 10. sex quibusque pedes pro quisque, ib l. 12. seb pro sub, p. 265. l. ult. ne pro neque, p. 167. l. 28. testatur pro testantur, p. 172. l. 28. scorpio alatas pro scerpis alator, p. 173. l. 43. φλοπαίαν pro φιλοπονίαν, p. 179. l. 11. cuin pro cum, p. 205. l. 41. brachio pro brachia, p. 209. l. 36. sumantur pro sumantur, p. 212. l. 30. am pro iam, p. 220. l. 23. Lypothymiam pro leporhymiam, ib. l. 39. solecium pro solecium, p. 222. l. 19. cnbro pro cnbro, ib. l. 37. fectioze pro fectioze, p. 223. l. 21. Scorpiodem pro Scarpiodem, p. 230. l. 32. Crabone pro Crabrone, p. 241. l. 36. ad pro ad, p. 251. l. 23. Ea soli virtute pro ex soli, ibid. l. 51. usque pro eique nocent, p. 255. l. 40. qua rodit pro. quas rodit, p. 259. l. 4. ali absynthii pro alii, p. 269. l. 24. expiet pro expirer, p. 282. l. 37. Interrancorum pro interaneorum, p. 297. l. 46. quidam pro quidem, p. 314. l. 41. petrocheum pro petroleum, p. 321. l. 33. balacia pro balania.

Recensui hunc Tractatum, cui titulus est Insectorum, sive minimorum animalium Theatrum; unâ cum Epistolâ ad Generosum virum D. Gulielmû Paddy Equitem auratum, & Archiatrum Regium; in quibus nihil reperio, quo minùs cum utilitate publicâ imprimantur, itâ tamen, ut si non intra septem menses proximè sequentes typis mandentur, hac licentia sit omnino irrita.

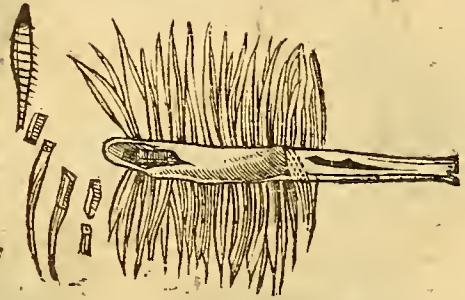
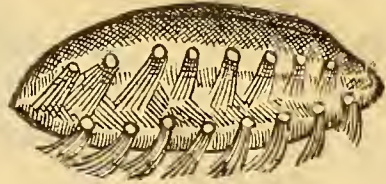
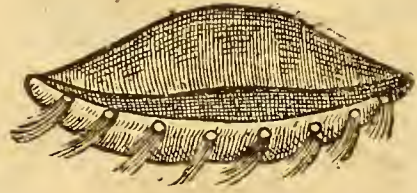
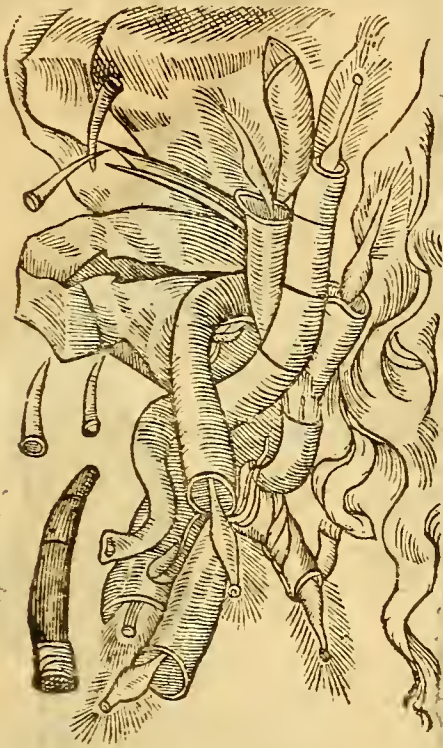
Ex ædibus Lambithanis

4. Decem. 1633.

Gulielm. Bray.

Vermes in tubulis delitescentes Rondeletij.

Physalus.

Oestrus sive Asilus aquaticus.

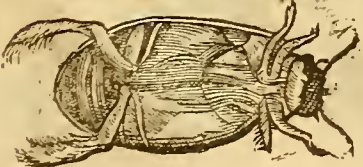
*Hydrocantharus major Anglicus
superius & rostras*

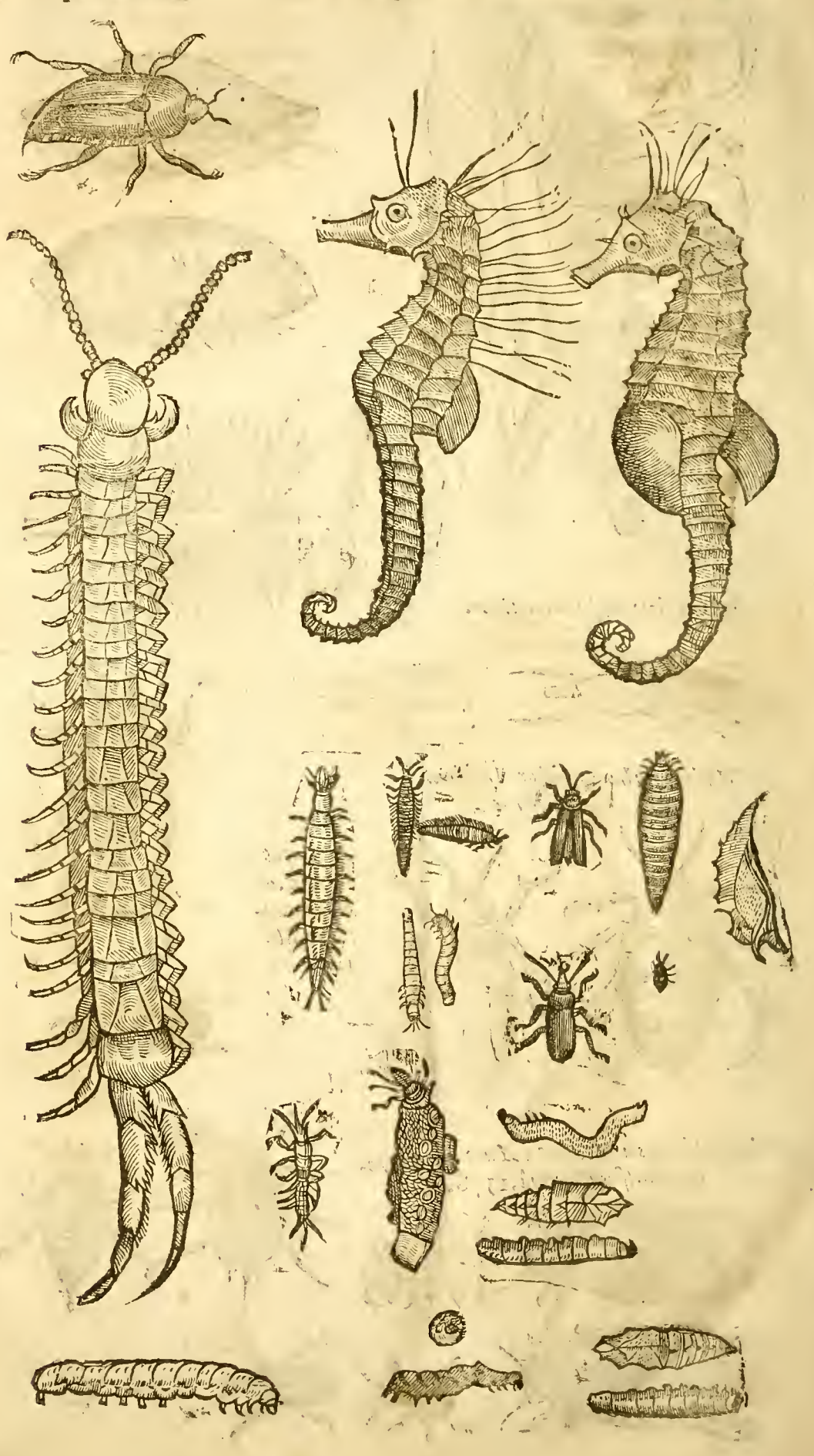

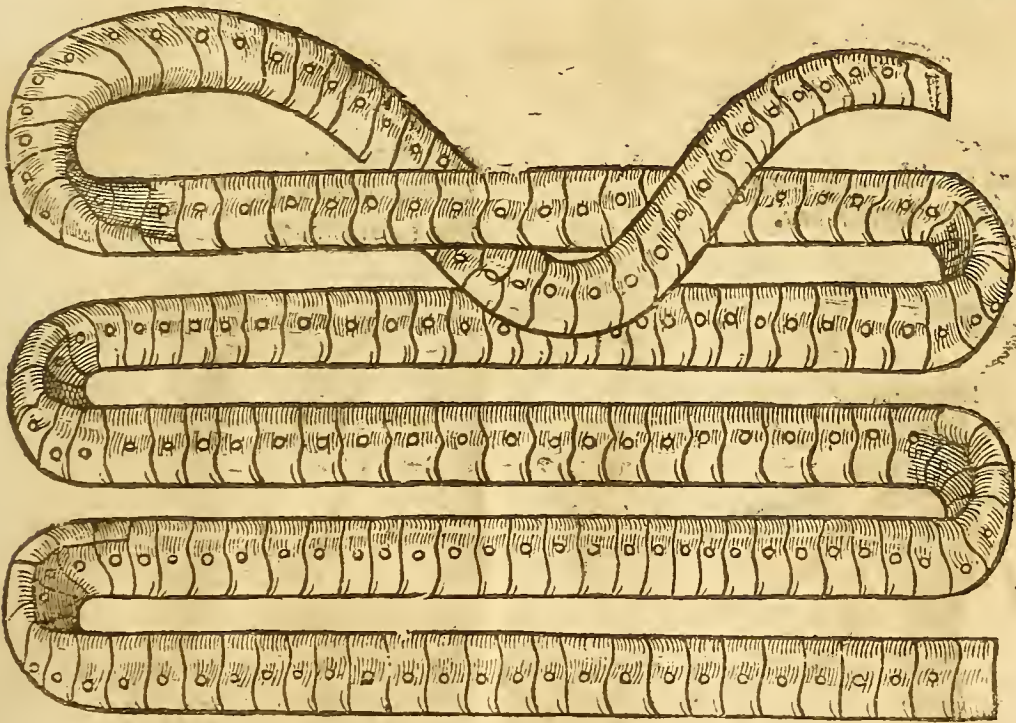
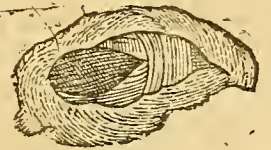
*Ad Caput
23. viz. de
Hydrocan-
tharo, lib.
I.*

*Hydrocantharus à D. Iano Antonio Sarra-
ceno missus Geneva, 1578.*

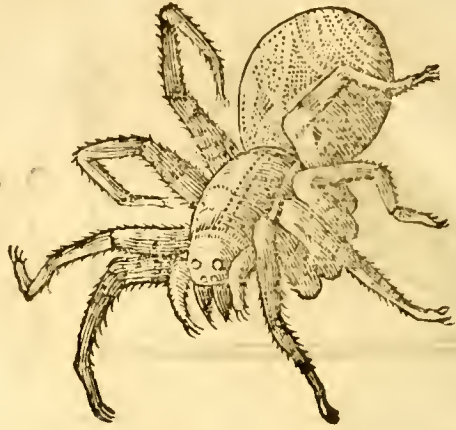

Mantis species, referend. ad pag. 118. 119.

*Phalangium Imperati, Aranci venenati, genus pictum, Lib. 28. pag. 787. ad Cap. 12.
 Lib. 1. de phalangijs, pag. 218.*

Ad Cap. 14. Lib. 2. pag. 233. lin. 14.

Ad Caput de Scarabeis minoribus 12. lib. 1.

*Ad Caput 10. lib. 1. pag. 294. de
 Scorpis terrestribus.*

*Hic est tertius can-
 tharus, descriptus,
 pag. 149. linea 7.*

